

UJEDINJENE
NACIJE

Međunarodni rezidualni mehanizam
za krivične sudove

Predmet br. MICT-15-96-T

Datum: 30. jun 2021.

Original: engleski

PRED PRETRESNIM VEĆEM

U sastavu: **sudija Burton Hall, predsedavajući**
sudija Joseph E. Chiondo Masanche
sudija Seon Ki Park

Sekretar: **g. Abubacarr Tambadou**

Presuda od: **30. juna 2021.**

TUŽILAC

protiv

JOVICE STANIŠIĆA
FRANKA SIMATOVIĆA

JAVNO

PRESUDA

Tužilaštvo:

g. Serge Brammertz
g. Douglas Stringer

Odbrana:

g. Wayne Jordash za g. Jovicu Stanišića
g. Mihajlo Bakrač i g. Vladimir Petrović za g. Franka Simatovića

SADRŽAJ

I. UVOD	1
A. ČINJENIČNI KONTEKST	1
B. NAČELA U VEZI S DOKAZIMA	3
II. ZLOČINI	8
A. SAO KRAJINA	8
1. Oružani sukobi u proleće i leto 1991. godine	8
2. Događaji na području Hrvatske Kostajnice	14
3. Događaji na području Saborskog	21
4. Događaji u Škabrnji i okolnim selima	31
5. Događaji u selima Bruška i Marinovići	39
6. Ostala dela nasilja	44
7. Zaključak.....	46
B. SAO SBZS.....	47
1. Događaji u istočnoj Slavoniji.....	48
(a) Dalj, Erdut i okolna područja	48
(i) Deportacija i prisilno premeštanje	49
(ii) Ubistvo 11 osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u policijskoj stanici u Dalju.....	54
(iii) Ubistvo 28 osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u policijskoj stanici u Dalju.....	56
(iv) Ubistvo 16 osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u centru za obuku u Erdutu i okolini.....	59
(v) Ubistvo 5 osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u centru za obuku u Erdutu.....	62
(vi) Ubistvo 7 osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u centru za obuku u Erdutu.....	64
(b) Grad Vukovar.....	66
2. Događaji u Baranji	70
3. Događaji u zapadnom Sremu	74
4. Zaključak.....	80
C. BOSNA I HERCEGOVINA.....	80
1. Događaji u Bijeljini.....	80
2. Događaji u Zvorniku	85
3. Događaji u Bosanskom Šamcu	93
4. Događaji u Doboju	109
5. Događaji u Trnovu	119
6. Događaji u Sanskom Mostu	121
7. Zaključak.....	132
III. PRAVNI ZAKLJUČCI U VEZI S KRIVIĆNIM DELIMA	132
A. OPŠTI USLOVI ZA KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA	133
1. Merodavno pravo	133
2. Pravni zaključci.....	134
B. USLOVI ZA NADLEŽNOST I OPŠTI USLOVI ZA ZLOČINE PROTIV ČOVEČNOSTI	135
1. Merodavno pravo	135
2. Pravni zaključci.....	137
3. Ubistvo kao zločin protiv čovečnosti (tačka 2 Optužnice) i kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 3 Optužnice)	138
(a) Merodavno pravo	138
(b) Pravni zaključci.....	139
4. Deportacija i druga nehumana dela (prisilno premeštanje) kao zločini protiv čovečnosti (tačke 4 i 5 Optužnice)	140

(a) Merodavno pravo	140
(b) Pravni zaključci.....	142
5. Progon kao zločin protiv čovečnosti (tačka 1 Optužnice)	145
(a) Merodavno pravo	145
(b) Pravni zaključci.....	147
IV. POLOŽAJI I OVLAŠĆENJA OPTUŽENIH.....	148
A. MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA SRBIJE	148
1. Služba državne bezbednosti /Resor državne bezbednosti	149
2. Služba javne bezbednosti /Resor javne bezbednosti	155
B. OPTUŽENI.....	157
1. Jovica Stanišić	157
2. Franko Simatović	163
V. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT.....	167
A. MERODAVNO PRAVO	167
B. POSTOJANJE ZAJEDNIČKOG PLANA, ZAMISLI ILI CILJA	170
C. MNOŽINA LICA	177
D. DOPRINOS PUTEM “JEDINICE”	177
1. Jedinica: od 1991. do sredine aprila 1992. (od Golubića do Ležimira i Pajzoša)	181
2. Jedinica: Bosanski Šamac i Doboj	188
(a) Bosanski Šamac	188
(b) Doboj	194
3. Formiranje JATD u avgustu 1993.....	197
4. Zaključak	199
E. DOPRINOS PUTEM SRPSKE DOBROVOLJAČKE GARDE	199
F. DOPRINOS PUTEM ŠKORPIONA.....	212
G. DOPRINOS U ODNOSU NA SAO KRAJINU	218
1. Činjenični kontekst.....	219
2. Policija SAO Krajine.....	224
3. Odnos između optuženih i Milana Martića	227
4. Finansijska i druga vrsta podrške policiji SAO Krajine.....	229
5. Naoružavanje Srba u SAO Krajini	232
6. Zaključak	236
H. DOPRINOS U ODNOSU NA SAO SBZS	236
1. Činjenični kontekst	238
2. Formiranje Teritorijalne odbrane SAO SBZS	241
3. Formiranje policije SAO SBZS	243
4. Srpska nacionalna bezbednost	246
5. Odnos optuženih s operativcima Službe državne bezbednosti Srbije	247
6. Naoružavanje, finansiranje i pružanje logističke i druge podrške lokalnim bezbednosnim strukturama u SAO SBZS	250
7. Zaključak.....	252
I. DOPRINOS U ODNOSU NA BOSNU I HERCEGOVINU	253
1. Činjenični kontekst	254
2. Optuženi i Radovan Karadžić	257
3. Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske.....	262
4. Služba nacionalne bezbednosti Republike Srpske i druge obaveštajne grupe.....	264
5. Nadležnost optuženih nad Markom Pavlovićem	266
6. Zaključak.....	271
J. NAMERA.....	271
K. ZAKLJUČAK.....	280

VI. POMAGANJE I PODRŽAVANJE	281
1. Merodavno pravo	281
2. Pravni zaključci	282
VII. ODMERAVANJE KAZNE.....	284
A. ARGUMENTI	284
B. OPŠTA PRAKSA IZRICANJA ZATVORSKIH KAZNI NA SUDOVIMA BIVŠE JUGOSLAVIJE.....	285
C. TEŽINA KRIVIČNIH DELA.....	286
D. LIČNE (OTEŽAVAJUĆE I OLAKŠAVAJUĆE) OKOLNOSTI.....	288
1. Jovica Stanišić.....	290
2. Franko Simatović	291
E. POREĐENJE S DRUGIM PREDMETIMA MKSJ	292
F. URAČUNAVANJE VREMENA PROVEDENOOG U PRITVORU	293
VIII. DISPOZITIV	295
IX. DODATAK A: ISTORIJAT POSTUPKA	296
A. POSTUPAK PRED MKSJ	296
B. POSTUPAK PRED MEHANIZMOM	297
X. REFERENTNI IZVORI I DEFINISANI POJMOVI.....	304
A. SUDSKA PRAKSA	304
1. Odluke Pretresnog veća	304
2. Mehanizam.....	310
3. MKSJ	311
4. MKSR	317
B. ODABRANI REFERENTNI PODNEŠCI	318
C. DEFINISANI TERMINI I SKRAĆENICE	320

1. Pretresno veće Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove¹ izreklo je 30. juna 2021. godine, na osnovu pravila 122(A) Pravilnika, Presudu u predmetu *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*,² i ovim putem, u skladu s pravilom 122(C) Pravilnika, iznosi pismeno obrazloženje Presude. Ovo pismeno obrazloženje čini jedinu merodavnu verziju Presude.³

I. UVOD

A. Činjenični kontekst

2. Ovaj predmet se odnosi na individualnu krivičnu odgovornost Jovice Stanišića, koji je bio zamenik načelnika, a kasnije i načelnik Službe državne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, i Franka Simatovića, jednog od viših obaveštajnih radnika u Službi državne bezbednosti.

3. Tužilaštvo tereti Stanišića i Simatovića za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja, i za ubistvo, deportaciju, prisilno premeštanje i progon kao zločine protiv čovečnosti, koje su srpske snage, prema navodima, počinile protiv nesrpskih civila u velikim delovima Hrvatske i Bosne i Hercegovine između aprila 1991. i decembra 1995. godine.⁴ Prema navodima, u Hrvatskoj su se ovi zločini dogodili u bivšim Srpskim autonomnim oblastima Krajini i Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu.⁵ U Bosni i Hercegovini su ovi zločini, prema navodima, počinjeni u opština Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Doboј i Sanski Most i ograničeni su na te opštine, kao i na jednoj lokaciji u blizini sela Trnovo.⁶

4. Tužilaštvo ne tvrdi da su optuženi fizički počinili bilo koje od krivičnih dela za koja se u Optužnici terete. Tužilaštvo tvrdi da su oni ta krivična dela počinili tako što su učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu sa ciljem da se, putem činjenja krivičnih dela za koja se terete,

¹ Mehanizam je osnovan Rezolucijom Saveta bezbednosti UN br. 1966 (2010) i nastavlja materijalnu, teritorijalnu, vremensku i personalnu nadležnost MKSJ i MKSR. Pretresno veće je dužno da tumači Statut i Pravilnik Mehanizma, kao pitanja vezana za Statut i Pravilnik MKSJ, odnosno MKSR, na način dosledan praksi MKSJ i MKSR. Pretresno veće se takođe rukovodi načelom da, u interesu pravne sigurnosti i predvidljivosti, treba slediti prethodne odluke žalbenih veća MKSJ i MKSR, a od njih odstupiti samo kada za to postoji uverljivi razlozi u interesu pravde. V. generalno Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 13, 14; *Phénéas Munyarugarama protiv tužioca*, predmet br. MICT-12-09-AR14, Odluka po žalbi protiv prosleđivanja predmeta Phénéasa Munyarugarame Ruandi i zahtevu tužilaštva za poništenje, 5. oktobar 2012, par. 4-6.

² V. Presuda, T. 30. jun 2021, str. 1-16.

³ V. Presuda, T. 30. jun 2021, str. 2. Ova Presuda nosi datum 30. jun 2021. godine radi usklađenosti s datumom njenog izricanja, datumom pod kojim su zavedene osude i datumom od kojeg počinju da teku kazne koje je Pretresno veće izreklo. Pismeno obrazloženje zavedeno je 6. avgusta 2021. godine, po završetku uređivačkog procesa.

⁴ Optužnica, par. 22-28, 30-32, 35-39, 42, 46-48, 50-52, 54-66.

⁵ Optužnica, par. 8, 22-25, 27, 28, 30-32, 35-39, 42, 64-66.

⁶ Optužnica, par. 9, 22-25, 46-48, 50-52, 54-66.

većina nesrpskog stanovništva, prvenstveno Hrvata, bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, prisilno i trajno ukloni s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.⁷ Alternativno, tužilaštvo tvrdi da su optuženi planirali, naređivali i/ili pomagali i podržavali izvršenje krivičnih dela za koja se terete.⁸

5. Tokom suđenja, Pretresnom veću su predloženi obimni dokazi o istorijskom kontekstu i političkim događajima u pozadini sukoba koji je zahvatio bivšu Jugoslaviju od 1990. do 1995. godine. Iako je temeljno razmotrilo takve dokaze, Pretresno veće smatra da njegov zadatak nije da napiše konačnu istoriju raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Identifikovanje istorijskih ožiljaka, definisanje kompleksnih političkih i društveno-ekonomskih razloga, turbulentnih procesa političke transformacije, različitih političkih programa, kao i nuda i težnji ljudi koji prate raspad neke države mora biti prepušteno istoričarima. Zadatak pred ovim Pretresnim većem je vrlo konkretni. Ono mora da utvrdi da li optuženi snose individualnu krivičnu odgovornost za krivična dela ubistva, deportacije, prisilnog premeštanja i progona za koja ih tereti Optužnica. Većajući o dokazima, Pretresno veće se pridržavalo ovog zadatka.

6. Ovaj predmet predstavlja u potpunosti ponovljeno suđenje. Postupak protiv optuženih počeo je pre više od 18 godina s njihovim hapšenjem i prvim stupanjem pred sudiju MKSJ.⁹ Dana 30. maja 2013. Pretresno veće I MKSJ oslobodilo je optužene po svim tačkama Optužnice.¹⁰ Dana 9. decembra 2015. Žalbeno veće MKSJ delimično je usvojilo žalbu Tužilaštva MKSJ i ukinulo oslobađajuće presude optuženima, naloživši ponovno suđenje po svim tačkama Optužnice.¹¹

7. Odluka Žalbenog veća MKSJ da se ovaj predmet pošalje na potpuno ponovljeno suđenje, što je od ovog Pretresnog veća zahtevalo da sprovede nov pretpretresni postupak i iznova sasluša sve dokaze,¹² doprinela je izuzetnoj dužini trajanja postupka protiv optuženih. Tokom celog ponovljenog suđenja Pretresno veće je vodilo računa o pravu optuženih da im se sudi bez

⁷ Optužnica, par. 10, 11, 13. V. takođe Optužnica, par. 14, 15, 17; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 16; Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 4.

⁸ Optužnica, par. 10, 16. V. takođe Optužnica, par. 17, 26; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 958-966.

⁹ *Tužilac protiv Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-I, Prvo stupanje pred sud, T. 2. jun 2003; *Tužilac protiv Jovice Stanišića*, predmet br. IT-03-69-I, Prvo stupanje pred sud, T. 13. jun 2003.

¹⁰ Prvostepena presuda MKSJ, par. 2362, 2363.

¹¹ Drugostepena presuda MKSJ, par. 90, 108, 129, 131.

¹² Prvobitni pretpretresni i pretresni postupak trajali su skoro 10 godina, delimično zbog zdravstvenog stanja jednog od optuženih, koje je zahtevalo postupak za procenu njegove procesne sposobnosti, jednogodišnje odlaganje i skraćenje sudskih sednica. Pretpretresna faza u ponovljenom suđenju trajala je 18 meseci i uključivala je novu medicinsku procenu zdravstvenog stanja jednog od optuženih, dok je pretresna faza trajala otprilike četiri godine. Tokom poslednjih petnaest meseci ponovljeno suđenje vađeno je u okolnostima globalne pandemije, zbog koje su ograničena kretanja i putovanja i uvedeni novi zdravstveni i bezbednosni protokoli. Tako je zbog više sile trajanje ponovnog suđenja produženo za otprilike šest meseci.

nepotrebnog odlaganja, ugrađenom u članu 19(4)(c) Statuta, i nastojalo da ovaj postupak privede kraju što je brže moguće, uz puno poštovanje prava optuženih na pravično suđenje.

B. Načela u vezi s dokazima

8. Član 19(3) Statuta nalaže da se optuženi smatra nevinim dok mu se ne dokaže krivica. U skladu s pravilom 104(A) Pravilnika, krivica mora biti dokazana van razumne sumnje. Ovaj standard zahteva da tužilaštvo dokaže van razumne sumnje svaki element navedenih krivičnih dela i vida odgovornosti za koje se optuženi tereti, kao i svaku činjenicu, što je nužno za donošenje osuđujuće presude.¹³ Da bi utvrdilo neku činjenicu na kojoj se zasniva osuđujuća presuda, Pretresno veće može izvesti zaključke na osnovu posrednih dokaza ako su to jedini razumni zaključci koji se mogu izvesti iz predočenih dokaza.¹⁴ Standard dokazivanja van razumne sumnje zahteva da se Pretresno veće uveri da nema nikakvog drugog razumnog objašnjenja za dokaze osim krivice optuženih.¹⁵ Ovo je standard koji je Pretresno veće primenilo u donošenju zaključaka o krivici optuženih.

9. U skladu s pravilom 105(C) Pravilnika, Pretresno veće je prihvatiло dokaze za koje je smatralо da su relevantni i da imaju dokaznu vrednost. Na osnovu pravila 105(B) Pravilnika, тамо где Pravilnikom nisu date smernice, Pretresno veće je primenilo pravila o dokazima koja najviše idu u prilog pravičnom odlučivanju o predmetu i koja su u duhu Statuta i opštih pravnih načela. U tom kontekstu, i imajući u vidu da je ovo ponovljeno suđenje, Pretresno veće je donelo odluke koje regulišu prihvatanje dokaza koji nisu podneti tokom prvobitnog suđenja.¹⁶ Nakon što je odmerilo potrebu da se obezbedi pravo optuženih na pravedno suđenje, težinu navedenih krivičnih dela i interes žrtava, Pretresno veće je smatralо primerenim da primeni svoje diskreciono ovlašćenje i dokaze tužilaštva ograniči prevashodno na one koji su predočeni tokom prvobitnog suđenja.¹⁷ Uprkos tome, Pretresno veće je dozvolilo tužilaštvu da predoči nove dokaze u određenim

¹³ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 220; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 111. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 174, fusnota 356.

¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 1709; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 375; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1278; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 995; Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 515; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 304.

¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 220; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 61.

¹⁶ Odluka po Stanišićevom zahtevu za odgađanje postupka, 2. februar 2017. (dalje u tekstu: Odluka od 2. februara 2017), par. 18-23; Odluka po zahtevu tužilaštva u vezi s ograničenjem Veća u pogledu novih dokaza, 31. maj 2017. (dalje u tekstu: Odluka od 31. maja 2017), par. 11-19; Odluka po Stanišićevom zahtevu za prihvatanje svedočenja svedoka RJS-01 na osnovu pravila 111, 11. jun 2019. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 11. juna 2019), par. 9, 10.

¹⁷ Odluka od 2. februara 2017, par. 23. V. takođe Odluka po zahtevima radi ulaganja žalbe na odluku po Stanišićevom zahtevu za odgađanje postupka, 1. mart 2017, par. 10; Pretpretresna konferencija, T. 17. maj 2017, str. 254.

ograničenim slučajevima, kao na primer kada predočeni dokazi (i) mogu biti potrebni jer su dokazi koji su predočeni tokom prvobitnog suđenja kasnije postali nedostupni zbog okolnosti koje su van kontrole tužilaštva; ili (ii) nisu bili dostupni tokom prvobitnog postupka, nisu mogli biti otkriveni uprkos primeni dužne revnosti, a njihovo prihvatanje je u interesu pravde.¹⁸

10. Tokom izvođenja dokaza tužilaštva, Pretresno veće je sve vreme strogog vodilo računa o tome da tužilaštvu bude pružena pravična mogućnost da izvede dokaze.¹⁹ Pretresno veće je ograničavanju prihvatanja novih dokaza tužilaštva pristupilo fleksibilno, tako da je dopustilo da se saslušaju svedočenja 18 svedoka koji nisu svedočili na prvobitnom suđenju, dozvolilo da se nove ili ažurirane informacije pribave od svedoka koji jesu bili saslušani na prvobitnom suđenju, te uvrstilo u spis brojne nove dokazne predmete tužilaštva.²⁰ Na početku izvođenja dokaza odbrane, Pretresno veće je izvršilo novu procenu, imajući u vidu temeljne zaštite koje optuženom pruža Statut i svoju obavezu da osigura da prilikom izvođenja dokaza niti jedna od strana ne bude u nepovoljnem položaju.²¹ Tokom čitavog postupka, Pretresno veće je vodilo računa i vršilo prilagođavanja, od slučaja do slučaja, kako bi se prilikom iznošenja svedočenja i dokumentarnih dokaza koji nisu bili deo spisa prvobitnog suđenja osigurala primerena ravnoteža između interesa tužilaštva i prava odbrane.

11. Pretresnom veću su predočeni dokazi 145 svedoka, uključujući svedočenja uživo 80 svedoka. Dokazi su predočavani na razne načine: i *viva voce* i na osnovu pravila 110, 111, 112, odnosno 116 Pravilnika. Pretresno veće je podsticalo strane u postupku da postignu sporazum o prihvatanju dokaza u pismenom obliku koje su svedoci dali na prvobitnom suđenju.²² Na ovaj način prihvaćena su svedočenja 25 svedoka, a Pretresno veće je ta svedočenja tretiralo kao da su na ponovnom suđenju predočena u skladu s istom procedurom kao na prvobitnom suđenju.²³

---

¹⁸ Odluka od 2. februara 2017, par. 23.

¹⁹ V. Odluka od 11. juna 2019, par. 9.

²⁰ V. Odluka od 11. juna 2019, par. 9. V. takođe Odluka od 31. maja 2017, par. 13, 14, 16-19.

²¹ Odluka od 11. juna 2019, par. 9, 10.

²² Nalog u vezi s procedurom za vođenje suđenja, 6. decembar 2016. (dalje u tekstu: Nalog od 6. decembra 2016), Dodatak A, par. 12; Statusna konferencija, T. 14. decembar 2016, str. 158; Statusna konferencija, T. 7. april 2017, str. 244, 245, 247; Pretpretresna konferencija, T. 17. maj 2017, str. 257.

²³ Nalog od 6. decembra 2016, Dodatak A, par. 12; Odluka po zajedničkom zahtevu svih strana u postupku za prihvatanje svedočenja svedoka u vezi s kojima su se strane sporazumele i povezanih dokaznih predmeta, 6. septembar 2017; Odluka po zajedničkom zahtevu svih strana u postupku za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-052 u vezi s kojim su se strane sporazumele i povezanih dokaznih predmeta, 19. septembar 2017. (poverljivo); Odluka po zajedničkom zahtevu svih strana u postupku za prihvatanje svedočenja svedoka Saidina Salkića, u vezi s kojim su se strane sporazumele, i povezanih dokaznih predmeta, 16. maj 2018; Odluka po zajedničkom zahtevu svih strana u postupku za prihvatanje svedočenja svedoka Stanišićeve odbrane u vezi s kojima su se strane sporazumele i povezanih dokaznih predmeta, 22. april 2020; Odluka po zajedničkom zahtevu svih strana u postupku za prihvatanje svedočenja

12. U odnosu na svedoke čija su svedočenja podneta na osnovu pravila 112 Pravilnika, Pretresno veće je bilo svesno opšteg pravila da zaključci koji su nužni za osuđujuću presudu ne smeju počivati isključivo ili u odlučujućoj meri na neproverenim dokazima, već da moraju biti dovoljno potkrepljeni.²⁴ Međutim, ako je svedok čije je svedočenje na ponovnom suđenju podneto na osnovu pravila 112 Pravilnika svedočio na prvobitnom suđenju i odbrana je njegovo ili njeno svedočenje proverila unakrsnim ispitivanjem, Pretresno veće je odlučilo da se na takvo svedočenje osloni čak i ako ono nije potkrepljeno.²⁵

13. Ocenjujući verodostojnost svedoka i utvrđujući težinu koju treba pridati njihovom svedočenju, Pretresno veće je uzelo u obzir držanje svedoka u sudnici, njegovu ili njenu ulogu u datim događajima, uverljivost i jasnoću njegovog ili njenog svedočenja, postojanje protivrečnosti ili nepodudarnosti u njegovim ili njenim uzastopnim izjavama ili između njegovog ili njenog svedočenja i drugih dokaza, eventualne ranije primere davanja lažnog iskaza, eventualnu motivaciju svedoka da laže ili da lažno inkriminiše optuženog, kao i odgovore svedoka tokom unakrsnog ispitivanja.²⁶ Pored toga, u odmeravanju težine koju će eventualno pridati svedočenju svedoka, Pretresno veće je, od slučaja do slučaja, uzelo u obzir i da li je potkrepljenje nužno²⁷ i oslonilo se na dokaze iz druge ruke, pod uslovom da su oni pouzdani i verodostojni.²⁸

14. Tamo gde je to potrebno, Pretresno veće u donošenju zaključaka raspravlja o razlozima za prihvatanje ili odbijanje određenih aspekata dokaza nekog svedoka. Pretresno veće, međutim, smatra prikladnim da iznese određena zapažanja u vezi s nekoliko ključnih svedoka kojima je pristupilo s posebnom pažnjom i čiji dokazi podupiru šire aspekte dokazâ tužilaštva, a to su Milan Babić, svedok RFJ-066 i svedok RFJ-037.

svedoka Simatovićeve odbrane u vezi s kojima su se strane sporazumele i povezanih dokaznih predmeta, 21. avgust 2020; Proceduralna pitanja, T. 22. januar 2020, str. 42-44.

²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1222; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 807; *Tužilac protiv Vučadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-AR73.1, Odluka po žalbama na odluku o prihvatanju materijala u vezi s Borovčaninovim ispitivanjem, 14. decembar 2007, par. 48; *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.6, Odluka po žalbama na odluku da se transkript ispitivanja Jadranka Prlića uvrsti u spis, 23. novembar 2007, par. 53.

²⁵ Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-037 na osnovu pravila 111 i za zaštitne mere, 25. januar 2018. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 25. januara 2018), par. 8.

²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 200; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 692; Drugostepena presuda u predmetu *Nzabonimana*, par. 45; Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*, par. 121; Drugostepena presuda u predmetu *Nchamihigo*, par. 47.

²⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 363; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 201; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 243, 1009.

²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 598; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 201; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 510; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1276, 1307; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 846.

15. U odnosu na svedoka Babića, Pretresno veće je uzelo u obzir sledeće činjenice: svedok je u vreme svedočenja u predmetu *S. Milošević* 2002. godine bio u statusu osumnjičenog, a transkript njegovog svedočenja uvršten je u spis na ovom ponovljenom suđenju; godine 2004. potvrđno se izjasnio o krivici kao učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu u kom su, prema navodima, učestvovali i optuženi u ovom predmetu, i osuđen je od strane MKSJ na 13 godina zatvora; svedok je preminuo pre završetka unakrsnog ispitivanja u predmetu *Martić*, a transkript tog svedočenja takođe je uvršten u spis na ovom ponovljenom suđenju; optuženi nikad nisu imali priliku da unakrsno ispitaju ovog svedoka, koji je u prethodnim svedočenjima iz prve ruke opisao navedena dela i ponašanje optuženih tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.

16. U odnosu na svedoka RFJ-066, Pretresno veće je pažljivo proučilo njegov iskaz, s obzirom na činjenicu da je svedok tražio i dobio pomoć od tužilaštva u vezi sa zahtevom za azil, priznao da ima probleme s pamćenjem i potvrdio da većina njegovih dokaza o navedenim delima i ponašanju optuženih počiva na saznanjima iz druge ruke.

17. Pretresno veće, dalje, podseća da je dokaze svedoka RFJ-037 prihvatio u ograničenu svrhu, i to u vezi s prijavom zločina koje su, prema navodima, počinile Crvene beretke i Srpska dobrovoljačka garda u Bijeljini, Zvorniku i Brčkom, i s navodima o vezama između raznih paravojnih grupa i Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije.²⁹ Pri tome je Pretresno veće navelo da će ili “zanemariti druge aspekte svedočenja svedoka ili će ga uzeti u obzir samo kao pozadinu ili u kontekstu ocenjivanja kredibiliteta svedoka i prijave”.³⁰ Pretresno veće takođe ima u vidu činjenicu da svedok RFJ-037 u prethodnom svedočenju nije pomenuo optužene u odnosu na važne aspekte svog iskaza, kao i objašnjenje svedoka zašto to nije učinio.

18. Na osnovu pravila 115(B) Pravilnika, Pretresno veće je formalno primilo na znanje 1.313 činjenica o kojima je presuđeno.³¹ Prilikom ocenjivanja spisa koji je imalo pred sobom, Pretresno veće je imalo u vidu da je formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno samo prezumpcija koja se može pobijati dokazima na suđenju, i da se njime ne prebacuje konačni teret uveravanja, koji je i dalje na tužilaštvu.³²

---

²⁹ Odluka od 25. januara 2018, par. 10, 13.

³⁰ Odluka od 25. januara 2018, par. 10.

³¹ Nalog u vezi sa zahtevom tužilaštva za pojašnjenje odluke u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 15. januar 2019; Odluka o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 15. oktobar 2018.

³² Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 120; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 24; *Tužilac protiv Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29/1-AR73.1, Odluka po interlokutarnim žalbama na odluku pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno i tužiočevom katalogu činjenica o kojima su se strane složile, 26. jun 2007, par. 16.

19. Pretresno veće je uvrstilo u spis 6.311 dokaznih predmeta, od čega 3.860 za tužilaštvo, 1.451 za Stanišićevu odbranu i 1.000 za Simatovićevu odbranu, koje su strane u postupku podnele putem svedoka ili bez posredstva svedoka. Pretresno veće je smatralo da novinski članci i medijski izveštaji često nisu dovoljno pouzdani da bi poslužili kao dokaz, osim ako je njih komentarisao svedok, te je stoga generalno smatralo da su takvi dokumenti neprikladni za prihvatanje bez posredstva svedoka.

20. Pretresno veće je ocenilo pouzdanost i verodostojnost, a time i dokaznu vrednost dokaza i njihovu težinu, u kontekstu celokupnog sudskog spisa i u skladu sa Statutom i Pravilnikom.³³ Međutim, radi sažetosti i jasnoće, Pretresno veće se u ovoj Presudi ne osvrće na sve dokaze koje je uzelo u obzir prilikom donošenja zaključaka, već samo na najrelevantnije i najupečatljivije dokaze koji potkrepljuju njegove zaključke.³⁴ U tom pogledu, Pretresno veće dalje konstatiše da je tužilaštvo izvelo dokaze u vezi s raznim operacijama ili područjima koji se direktno ne tiču mesta zločina iz navoda u Optužnici, uključujući, na primer, operaciju Pauk, operaciju Udar i događaje u Brčkom. Pretresno veće je u potpunosti razmotrilo ove dokaze prilikom donošenja zaključaka o navedenom učeštu optuženih u udruženom zločinačkom poduhvatu, njihovoj namjeri i njihovom odnosu s raznim srpskim snagama. Međutim, konkretne operacije ili incidenti potkrepljeni takvim dokazima uglavnom čine pozadinu i kontekst koji idu u prilog zločinima navedenim u Optužnici, pa stoga Pretresno veće, takođe u cilju sažetosti i jasnoće, takve dokaze nije detaljno razmatralo u ovoj Presudi.³⁵

³³ Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 128; *Karemara i drugi protiv tužioca*, predmet br. ICTR-98-44-AR73.17, Odluka po žalbi Josepha Nzirorere na odluku o prihvatanju dokaza kojima se pobijaju činjenice o kojima je presuđeno, 29. maj 2009, par. 15.

³⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 13 (u kojoj je Žalbeno veće MKSJ ocenilo: "Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno vijeće je dužno da izvede zaključke samo o onim činjenicama koje su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice. Nije nužno osvrтati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u spisu prvostepenog postupka. Ukratko, Pretresno vijeće bi se trebalo ograničiti na to da jasno i artikulisano, a ipak sažeto, ukaže na to na osnovu kojih je pravnih i činjeničnih zaključaka, iz obilja raspoložive sudske prakse u vezi s određenim pitanjem i mnoštva činjenica koje su na suđenju izašle na vidjelo, odlučilo da osudi ili osloboди neku osobu." (intererna referenca izostavljena)).

³⁵ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 13. Pretresno veće rešava po dva zahteva tužilaštva da se iz završnih pretresnih podnesaka odbrane brišu reference na materijal koji nije uvršten u spis. V. Zahtev tužilaštva da se iskaz svedoka RJS-01 briše iz Stanišićevog završnog pretresnog podneska, 19. mart 2021. (poverljivo); Zahtev tužilaštva da se reference na materijal koji nije uvršten u spis brišu iz završnih pretresnih podnesaka odbrane, 24. mart 2021. (poverljivo, sa poverljivim dodacima A i B). V. takođe Odgovor Stanišićeve odbrane na zahtev tužilaštva da se iskaz svedoka RJS-01 briše iz Stanišićevog završnog pretresnog podneska, 3. april 2021. (poverljivo); Odgovor Stanišićeve odbrane na zahtev tužilaštva da se reference na materijal koji nije uvršten u spis brišu iz završnog pretresnog podneska odbrane, 7. april 2021. (poverljivo); Odgovor Simatovićeve odbrane na zahtev tužilaštva da se reference na materijal koji nije uvršten u spis brišu iz završnog pretresnog podneska odbrane, 31. mart 2021. (poverljivo); Proceduralna pitanja, T. 12. april 2021, str. 2, 3. S obzirom na okolnosti, Pretresno veće smatra da brisanje delova završnih pretresnih podnesaka odbrane nije neophodno i, shodno tome, odbija zahteve tužilaštva u vezi s tim. Dovoljno je napomenuti da se Pretresno veće, donoseći zaključke u ovoj Presudi, oslanjalo samo i isključivo na dokaze

II. ZLOČINI

A. SAO Krajina

1. Oružani sukobi u proleće i leto 1991. godine

21. U vezi s opštim navodima iz Optužnice o prisilnom raseljavanju nesrpskih civila u SAO Krajini,³⁶ tužilaštvo navodi da su od juna 1991. Simatović, Milan Martić, policija i Teritorijalna odbrana SAO Krajine, Jedinica, a kasnije i JNA, vodili zajedničke operacije usmerene protiv nesrpskih civila na celom tom području, sa ciljem njihovog prisilnog raseljavanja radi proširenja srpske vlasti nad teritorijom.³⁷

22. Tužilaštvo konkretno navodi da su od kraja juna 1991. Jedinica i policija i Teritorijalna odbrana SAO Krajine pod komandom Simatovića, Dragana Vasiljkovića (takođe poznatog kao Kapetan Dragan ili Daniel Snedden) i Martića u napadima na Glinu, Ljubovo i Lovinac prisilno raseljavale nesrpske stanovnike.³⁸ Dalje, ono navodi da je JNA u periodu od kraja avgusta do decembra 1991. odustala od uloge neutralne snage u Krajini i pridružila se ostalim srpskim snagama u koordiniranim operacijama da se nesrpsko stanovništvo putem ubistava i drugih dela nasilja protera sa željenih teritorija.³⁹ Tužilaštvo konkretno tvrdi da su 26. avgusta 1991. jedinice 9. korpusa JNA, policije SAO Krajine i lokalne Teritorijalne odbrane, uključujući i trupe obučene u Golubiću, i pripadnici Jedinice, koje su vodili Martić i Ratko Mladić, napali selo Kijevo kako bi očistili to područje od tamošnjeg nesrpskog stanovništva.⁴⁰ Prema navodima tužilaštva, tokom i u danima posle napada srpske snage su pljačkale i palile privatne kuće, gađale i uništile katoličku crkvu u selu i ubile oko 14 civila.⁴¹

23. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi prihvataju tvrdnju da su srpske snage napale određena područja, uključujući Glinu, Ljubovo, Lovinac i Kijevo, ali osporavaju navode da su oni sami komandovali bilo kojom od jedinica koje su učestvovali u tim napadima.⁴² Optuženi se,

u spisu koji je imalo pred sobom. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 143; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 661.

³⁶ Optužnica, par. 65. V. takođe Optužnica, par. 22, 23, 24(b), 25, 64, 66.

³⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 343, 682, 687.

³⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 688-693. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 110, 273, 277, 343-352.

³⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 694.

⁴⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 695, 696; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 47. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 273, 353, 354; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 123.

⁴¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 696, 697.

⁴² Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 271-276, 281, 282; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 161, 251-260, 368, 369, 446. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 263-267.

dalje, slažu s tim da je napad na Kijevo bio prekretnica u angažmanu JNA u SAO Krajini, pošto je JNA odbacila ulogu neutralne snage i krenula u ofanzivnu akciju za oslobođanje svojih objekata od hrvatske blokade.⁴³ Stanišić, osim toga, navodi i da su napad na Kijevo izvele JNA i Martićeva milicija.⁴⁴

24. Iz dokaza proizlazi da su jedinice pod komandom Kapetana Dragana 26. juna 1991. prvi put napale policijsku stanicu Glina, koju su držali hrvatski policajci,⁴⁵ nakon čega je usledio drugi napad 26. i 27. jula 1991.⁴⁶ Budući pripadnici Jedinice koji su učestvovali u drugom napadu raspoređeni su iz centra za obuku Šamarica⁴⁷ i igrali su vodeću ulogu tokom tog napada, što pokazuju izveštaji iz vremena događaja u kojima se opisuje kako se napad odvijao, kao i dalji izveštaji o zauzimanju Gline koje su podneli pripadnici Jedinice.⁴⁸

25. Pretresnom veću su predloženi dokazi da su tokom operacije u Glini hrvatske snage pružile snažan otpor.⁴⁹ Iako dokazi pokazuju da su srpske snage tokom napada gađale crkvu i privatne kuće, oni ukazuju i na to da su crkvu koristili snajperisti i da su kuće bile dobro utvrđene.⁵⁰ Pretresno veće je takođe razmotrilo dokaze prema kojima su, nakon borbi, hrvatski civili raseljeni na područja pod hrvatskom kontrolom, a mnogi od njih su napustili Glinu u junu i julu 1991.⁵¹ Međutim, nakon što je razmotrilo sve dokaze pred sobom, Pretresno veće nalazi da nije dokazano

⁴³ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 281; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 444-446.

⁴⁴ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 282, 363. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 761; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 446.

⁴⁵ Dokazni predmet 2D00915, str. 3; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13907. V. takođe dokazni predmet P03416, str. 2.

⁴⁶ Dokazni predmet 1D00047; svedok Theunens, T. 7. mart 2018, str. 26, 27; dokazni predmet P01980 (II deo), str. 105-108; dokazni predmet P00271; dokazni predmet P01966; dokazni predmet P00232, str. 2, 3; dokazni predmet 2D00915, str. 3; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 114, 144, 145. V. takođe dokazni predmet P03416, str. 3; dokazni predmet P03402, str. 1, 6; dokazni predmet P03741; činjenice o kojima je presuđeno br. 170, 174, 178.

⁴⁷ V. dokazni predmet 1D00813; dokazni predmet P03401; dokazni predmet P03233. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13119, 13121, 13388; dokazni predmet P01248, str. 1546; svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 104; dokazni predmet P00271. Prema dokazima, barem sledeći budući pripadnici Jedinice koji su obučavani u Golubiću učestvovali su u drugom napadu na Glinu: Iliju Vučković zvani Rambo (v. svedok Theunens, T. 7. mart 2018, str. 26, 27; dokazni predmet P03237; dokazni predmet P00253, str. 3), Živojin Ivanović zvani Žika ili Crnogorac (v. svedok Theunens, T. 7. mart 2018, str. 26, 27), Saša Medaković (v. dokazni predmet P03235; dokazni predmet P00253, str. 2), Nikola Popovac (v. dokazni predmet 1D00032), Davor Subotić (v. dokazni predmet P00267, str. 5, 6), Nikola Pilipović (v. dokazni predmet P00258, str. 15; dokazni predmet P00253, str. 2), Rade Božić (v. dokazni predmet P01985), Dragan Oluić (v. dokazni predmet P00844; dokazni predmet P00261, str. 5) i Borjan Vučković (v. dokazni predmet P03234; dokazni predmet P00260, str. 1, 3, 5, 29). V. takođe svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 95; dokazni predmet P03416, str. 3.

⁴⁸ V. npr. dokazni predmet 1D00047; dokazni predmet P01985; dokazni predmet P01986; dokazni predmet P00844; dokazni predmet P03230; dokazni predmet P03234; dokazni predmet P03235; dokazni predmet P03236; dokazni predmet 1D00032. V. takođe svedok Theunens, T. 7. mart 2018, str. 26, 27.

⁴⁹ V. npr. dokazni predmet P01966.

⁵⁰ Dokazni predmet P01985, str. 1; dokazni predmet P01986, str. 1; dokazni predmet P03230, str. 1; dokazni predmet P03235, str. 1.

⁵¹ Dokazni predmet P00595, str. 47, 91; činjenice o kojima je presuđeno br. 174, 398.

van razumne sumnje da su srpske snage svoje napade usmeravale na civile nesrpske nacionalnosti u Glini i tako ih prisilile da napuste to područje. Isto tako, Pretresno veće konstatiše da ne postoje dovoljno pouzdani dokazi u prilog zaključku da je napad srpskih snaga pod komandom Kapetana Dragana 2. jula 1991. na selo Ljubovo, gde je nakon sukoba na Plitvicama bila stacionirana hrvatska policija, bio usmeren na nesrpsko stanovništvo tog područja.⁵² Što se tiče Simatovićevog učešća u operacijama u Glini i Ljubovu, dokazi pred Pretresnim većem ne pokazuju van razumne sumnje da je on imao odlučujuću komandnu ulogu ili sveobuhvatnu komandu, kako to tužilaštvo navodi.⁵³

26. Dokazi, dalje, pokazuju da su 5. avgusta 1991. pripadnici Jedinice, kao i jedinice policije i Teritorijalne odbrane SAO Krajine, napali hrvatsko selo Lovinac.⁵⁴ Prema rečima svedoka RFJ-066, Simatović je pre napada prisustvovao jednom sastanku s Martićem i Dušanom Orlovićem u Kninskoj tvrđavi tokom kojeg je planirana ta operacija, u sklopu nastojanja da se povežu teritorije koje su držali Srbi sa suprotnih strana Lovinca.⁵⁵ Iako je svedok RFJ-066 u svedočenju rekao da su operacijom komandovali Simatović i Martić, on je priznao da on lično nije video Simatovića da učestvuje u operaciji i da nema neposredna saznanja o posledicama napada.⁵⁶

27. Pretresnom veću su, dalje, predočeni dokazi da je oklopni voz, konstruisan na Simatovićev zahtev⁵⁷ i s posadom obučenom u Golubiću,⁵⁸ kojom je komandovao Blagoje Guška,⁵⁹ korišćen na

⁵² Činjenica o kojoj je presuđeno br. 176; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 114, 159, T. 10 jul 2017, str. 38-40, T. 24. avgust 2017, str. 9, 10; dokazni predmet P00261, str. 5; svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 28. Prema spisu, 25. jula 1991. jedinice pod komandom Kapetana Dragana i Ratni štab Gline takođe su napali selo Struga, nekoliko kilometara severno od Dvora uz reku Unu. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 179; dokazni predmet P03232.

⁵³ Svedok RFJ-066 je u svedočenju rekao da su napad na Ljubovo i zauzimanje policijske stanice u Glini bili onakva vrsta specijalnog zadatka kakvu bi regruti izvršavali nakon završetka obuke u Golubiću, i da su te srpske snage bile pod komandom "Frenkija" i Kapetana Dragana. V. svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 114, 141, 142, 144-146, dokazni predmet 1D00021, str. 7252. Iako je svedočenje svedoka RFJ-066 samo po sebi nedovoljno da van razumne sumnje pokaže da je Simatović tokom ove dve operacije komandovao regrutima obučenim u Golubiću, ima dovoljno dokaza koji pokazuju da je on dobijao redovne izveštaje o tome kako napreduju ove operacije. V. dokazni predmet P01966; dokazni predmet P01967, str. 1; dokazni predmet P01968; dokazni predmet P01965; dokazni predmet P03074; dokazni predmet P03076; dokazni predmet P01967; dokazni predmet P03077; dokazni predmet P01968; dokazni predmet P03078; dokazni predmet P03079; dokazni predmet P03080; dokazni predmet P00241; dokazni predmet P00048; dokazni predmet P03081; dokazni predmet P02984; svedok Theunens, T. 7. mart 2018, str. 23, 24. V. takođe dokazni predmet P00843; svedok Nielsen, T. 15. novembar 2017, str. 45, 46.

⁵⁴ Dokazni predmet P00048, str. 2; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 149; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 81; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 89; dokazni predmet P00328, str. 4, 5; dokazni predmet P01154, str. 2; činjenica o kojoj je presuđeno br. 175.

⁵⁵ Svedok RFJ-066, T. 10. jul 2017, str. 38-40, dokazni predmet P00202, par. 148.

⁵⁶ Svedok RFJ-066, T. 24. avgust 2017, str. 6, 7, dokazni predmet P00202, par. 148, 149. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13404.

⁵⁷ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 147, dokazni predmet 1D00022, par. 47; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13403, 13404, 13748, dokazni predmet P01248, str. 1544, 1545. V. takođe dokazni predmet P00217; svedok Krstić, dokazni predmet 2D00469, str. 16.

dan napada na Lovinac.⁶⁰ Neki dokazi ukazuju na to da je oklopni voz imao psihološki efekat na hrvatsko stanovništvo⁶¹ i da mu je svrha bila da ga zastraši i istera s tog područja.⁶² Drugi dokazi ukazuju na to da je oklopni voz služio u propagandne svrhe i da nikad nije korišćen u bilo kojoj ozbiljnoj operaciji jer je to bilo neizvodivo.⁶³

28. Iz dokaza proizlazi da je Lovinac ponovo napadnut u septembru 1991. u okviru operacije JNA za probijanje hrvatske blokade jednog od najvećih vojnih skladišta JNA kod Svetog Roka, u neposrednoj blizini Lovinca.⁶⁴ Svedok Aco Drača rekao je u svedočenju da je operacija vođena pod komandom pukovnika Trbojevića, komandanta 1. luke partizanske brigade, i da su je izvele jedinice Kninskog korpusa.⁶⁵ Svedok Babić je čuo da je, pre nego što je 1. laka partizanska brigada krenula u operaciju, Simatović, koji je u to vreme bio stacioniran u Korenici, zajedno s Martićem i Davidom Rastovićem, predsednikom opštine Donji Lapac, izveo vežbu gađanja, ciljujući na policijsku stanicu u Lovincu i samo selo.⁶⁶ Prema rečima svedoka Babića, selo je posle toga opljačkano i zapaljeno,⁶⁷ a svedok je kasnije lično čuo kako se Simatović hvali da je “do temelja uništio” Lovinac.⁶⁸ Svedok RFJ-066 rekao je u svedočenju da je, na osnovu razgovora koje je imao s Martićem, stekao utisak da je cilj napada na Lovinac bio da se “očisti selo i da se ukloni kompletno stanovništvo i uspostavi čisto srpska teritorija”.⁶⁹

29. Nakon što je u celini razmotrilo dokaze pred sobom, Pretresno veće zaključuje da je Simatović učestvovao u planiranju i izvođenju napada na Lovinac 5. avgusta 1991. Međutim, Pretresno veće nalazi da dokazi svedoka Babića i RFJ-066 ne potvrđuju van razumne sumnje

⁵⁸ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 147, dokazni predmet 1D00022, par. 47; dokazni predmet P00318; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 27, T. 6. septembar 2017, str. 9, 10.

⁵⁹ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 147; svedok RFJ-107, T. 6. septembar 2017, str. 9-13, T. 7. septembar 2017, str. 64, 65, dokazni predmet P00313, par. 27; dokazni predmet P00380; dokazni predmet P00317, str. 1, 5, 6, 11; svedok RFJ-137, T. 20. jul 2017, str. 8, 9; svedok OFS-14, dokazni predmet 2D00359, str. 15807, 15808; svedok Bosnić, dokazni predmet 1D00237, str. 12730, 12732, 12866, 12867.

⁶⁰ Svedok RFJ-066, T. 10. jul 2017, str. 39, 40, dokazni predmet P00202, par. 147, 150, dokazni predmet 1D00021, str. 7201, 7202, dokazni predmet 1D00022, par. 47; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13403, 13404, 13748; svedok RFJ-107, T. 6. septembar 2017, str. 13, 14, T. 7. septembar 2017, str. 60.

⁶¹ Svedok RFJ-107, T. 6. septembar 2017, str. 14, T. 7. septembar 2017, str. 61-63.

⁶² Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 149, dokazni predmet 1D00021, str. 7201, 7202.

⁶³ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 25, T. 20. jul 2017, str. 8.

⁶⁴ Svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 64, 65, dokazni predmet 2D00331, str. 16770. V. takođe svedok RFJ-137, T. 19. jul 2017, str. 45, 46, dokazni predmet P00245, par. 66; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13692; dokazni predmet P01248, str. 1448, 1930; dokazni predmet 2D00352, str. 2; dokazni predmet P00056.

⁶⁵ Svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16770, 16771. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13395, 13396, 14095, 14096.

⁶⁶ Svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1432, 1433, 1603, 1604.

⁶⁷ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 14096.

⁶⁸ Svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1432, 1604.

⁶⁹ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 159, T. 10. jul 2017, str. 38, 39.

Simatovićevu učešće u drugom napadu na Lovinac u septembru 1991. Isto tako, ne postoji ni dovoljno dokaza kojima bi se van razumne sumnje pokazalo da su akcije srpskih snaga u Lovincu bile usmerene na nesrpsko stanovništvo na tom području. U tom pogledu, Pretresno veće nije sklono da se u odlučujućoj meri osloni na utisak svedoka RFJ-066, koji nije bio očevidec napada, kao ni na neproverene dokaze svedoka Babića. Iako su Pretresnom veću predočeni dokazi da je jedan broj ljudi iz Lovinca raseljen u avgustu i septembru 1991,⁷⁰ ti dokazi, sami po sebi, nisu dovoljni da potkrepe zaključak o razlozima tog raseljavanja.

30. Dalje, dokazi pokazuju da je 26. avgusta 1991. izvršen napad na hrvatsko selo Kijevo, koje se nalazi 15 kilometara istočno od Knina na putu Knin–Vrlika–Sinj i koje je imalo otprilike 350 kuća.⁷¹ Pre tog napada, Martić je izdao ultimatum hrvatskoj policiji stacioniranoj u selu da se povuče iz njega, navodeći “nemogućnosti daljeg zajedničkog življenja na našim – srpskim teritorijama u SAO Krajini”, preporučujući civilnom stanovništvu “da se na vrijeme skloni na sigurna mjesta, da ne bi došlo do njegova stradanja” i napominjući da “želimo zajednički život i razumijevanje stanovništva srpskih sela i hrvatskog pučanstva u Kijevu, garantujući svima sva građanska i ljudska prava”.⁷² U periodu od 23. do 25. avgusta 1991. komandant hrvatske stanice javne bezbednosti evakuisao je skoro sve civilno stanovništvo iz Kijeva, dok je u selu ostalo otprilike 20 do 30 civila hrvatske nacionalnosti.⁷³

31. Iz dokaza proizlazi da su Kijevo napale jedinice 9. korpusa JNA, Milicije Krajine i lokalne Teritorijalne odbrane.⁷⁴ Snagama koje su učestvovale komandovao je 9. korpus JNA, s Mladićem kao načelnikom štaba.⁷⁵ Martić, Milenko Zelenbaba, koji je bio načelnik kninskog Sekretarijata unutrašnjih poslova, i najmanje još jedan pripadnik Jedinice obučen u Golubiću učestvovali su u tom napadu,⁷⁶ koji je trajao samo nekoliko časova.⁷⁷

---

⁷⁰ Dokazni predmet P00595, str. 30, 32, 93. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13068, 13069.

⁷¹ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 113; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13962; činjenica o kojoj je presuđeno br. 181.

⁷² Dokazni predmet P01319; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13180, dokazni predmet P01247, str. 3392, dokazni predmet P01248, str. 1554, 1555; činjenice o kojima je presuđeno br. 181, 182.

⁷³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 183; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 114.

⁷⁴ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13182, 13183, 13960, 13961, 13979, 13981, 13982, 13984, dokazni predmet P01247, str. 3391, 3392, dokazni predmet P01248, str. 1558; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 89, 113, 116, 117, T. 6. septembar 2017, str. 37, 38; dokazni predmet P00351; dokazni predmet P00335, str. 2, 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 183.

⁷⁵ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13183, 13960, 13961, dokazni predmet P01247, str. 3391, dokazni predmet P01244, par. 15; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 24, 116; svedok Staničić, dokazni predmet 1D00212, str. 12434, 12435; činjenica o kojoj je presuđeno br. 183.

⁷⁶ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 113, 210, dokazni predmet P00315, par. 2; dokazni predmet P00260, str. 29; svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 95; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 153, 156.

32. Prema rečima svedoka RFJ-107, pripadnika 75. brigade koja je bila potčinjena 9. korpusu JNA, u večernjim satima 26. avgusta 1991. jedna jedinica 75. brigade primila je naređenje da zajedno s jednom četom policije “očisti” teren u Kijevu.⁷⁸ Kada je jedinica stigla u Kijevo, pripadnici policije SAO Krajine već su palili kuće.⁷⁹ Tokom napada katolička crkva je oštećena, a kasnije i uništena.⁸⁰ Privatne kuće su pljačkane, a tokom i u danima nakon napada srpske snage su ubile oko 14 osoba.⁸¹ Kasnije je Martić izjavio kako ih, tokom napada, “nisu [...] zanimale žrtve”⁸² Postoje dokazi za to da je, kao posledica napada, Kijevo srušeno i da je tamošnje hrvatsko stanovništvo “očišćeno”.⁸³ Ovi dokazi ubedljivo pokazuju da su napadi srpskih snaga bili usmereni na hrvatsko stanovništvo u Kijevu i da je to izazvalo njihov odlazak s tog područja.

33. Iz činjenica o kojima je presuđeno i iz dokaza proizlazi da je 28. avgusta 1991. Taktička grupa 1 9. korpusa JNA napala selo Vrlika, koje je u to vreme imalo mešovito hrvatsko-srpsko stanovništvo.⁸⁴ Većina stanovnika napustila je selo pre napada, ali su stari i nemoćni ostali.⁸⁵ Prema rečima svedoka RFJ-107, hrvatsko stanovništvo nije napustilo Vrliku dobrovoljno, a neki od onih koji su ostali kasnije su ubijeni.⁸⁶ Posle napada, u Vrlici je osnovana stanica javne bezbednosti SAO Krajine i usledilo je pljačkanje, u kom su učestvovale dobrovoljačke i paravojne grupe, dok policija nije činila ništa da to spreči.⁸⁷ Dana 16. septembra 1991, Taktička grupa 1 9. korpusa JNA napala je selo Drniš blizu Knina, u kom su u to vreme Hrvati činili 75% stanovništva.⁸⁸ Tokom i nakon tog napada, centar Drniša je potpuno razoren i usledilo je pljačkanje velikih razmara, u kom su učestvovali pripadnici JNA i Ministarstva unutrašnjih poslova SAO Krajine, kao i lokalni građani.⁸⁹

⁷⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 184.

⁷⁸ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 23, 24, 117.

⁷⁹ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 117, 118.

⁸⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 185; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 118, T. 6. septembar 2017, str. 34, 35, 37; dokazni predmet P00352; dokazni predmet P00353; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 155.

⁸¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 185; svedok RFJ-107, T. 6. septembar 2017, str. 34, dokazni predmet P00313, par. 117, dokazni predmet P00315, par. 4; svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1559, 1560; svedok Stanićić, T. 18. jul 2019, str. 19; dokazni predmet P01291.

⁸² Dokazni predmet 1D00024, str. 12.

⁸³ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13183, 13984, dokazni predmet P01248, str. 1558, 1559, 1565, 1566; svedok RFJ-107, T. 6. septembar 2017, str. 34; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 151, 153. V. takođe svedok Bijak, T. 3. oktobar 2017, str. 42; dokazni predmet P00595, str. 96.

⁸⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 186; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 120 (gde se navodi da je 80% stanovništva sela bilo hrvatsko a 20% srpsko). V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13977, 13978.

⁸⁵ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 120.

⁸⁶ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 124, 127.

⁸⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 186; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 121, 122.

⁸⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 187; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 128. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13986.

⁸⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 187; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 128, 129, 131.

Posle napada, u Drnišu je osnovana stanica javne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova SAO Krajine.⁹⁰

2. Događaji na području Hrvatske Kostajnice

34. U Optužnici se navodi da su od 7. oktobra 1991. godine ili približno tog datuma srpske snage, konkretno pripadnici Martićeve policije, delujući u saradnji s JNA i pripadnicima lokalne srpske Teritorijalne odbrane, imale kontrolu nad područjem Hrvatske Kostajnice.⁹¹ Prema Optužnici, većina hrvatskih civila pobegla je iz svojih domova za vreme napada u septembru 1991, dok je približno 120 Hrvata, većinom žena, staraca i nemoćnih, ostalo u selima Dubica, Cerovljani i Baćin.⁹² U Optužnici se, dalje, navodi da su ujutro 20. oktobra 1991. srpske snage, konkretno pripadnici Martićeve policije, zatočili 53 civila u vatrogasnem domu u Dubici.⁹³ Dalje se navodi da je sledećeg dana 43 zatočenih civila Hrvata odvedeno na jedno mesto u blizini sela Baćin, gde su ih, zajedno sa još 13 civila nesrpske nacionalnosti iz Baćina i Cerovljana, pogubili pripadnici Martićeve policije i drugih srpskih snaga.⁹⁴ Prema Optužnici, ova ubistva, zajedno s drugim zločinima i delima nasilja povezanim s ovim napadima, dovela su do prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva na tom području,⁹⁵ a ta ubistva i prisilno raseljavanje predstavljaju progon.⁹⁶

35. U vezi s ovim navodima, tužilaštvo tvrdi da su od 25. avgusta 1991. srpske snage, uključujući policiju i Teritorijalnu odbranu SAO Krajine, 7. banijsku dobrovoljačku diviziju i JNA, vršile napade na područje Hrvatske Kostajnice i 12. i 13. septembra 1991. preuzele kontrolu nad njim.⁹⁷ Tužilaštvo, dalje, navodi da je od septembra 1991. Martić koordinirao ove napade s JNA⁹⁸ i da su tokom i nakon njih srpske snage oštećivale, uništavale i pljačkale imovinu nesrpskog stanovništva, kao i da su ubijale, maltretirale i prisilno raseljavale lokalno nesrpsko stanovništvo.⁹⁹

36. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su na području Hrvatske Kostajnice počinjeni zločini. Međutim, konkretno u vezi s događajima u Dubici, Simatović tvrdi da počiniovi nisu dovoljno identifikovani, te da na tom području nije bilo

⁹⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 187.

⁹¹ Optužnica, par. 27.

⁹² Optužnica, par. 27.

⁹³ Optužnica, par. 27.

⁹⁴ Optužnica, par. 27.

⁹⁵ Optužnica, par. 64-66.

⁹⁶ Optužnica, par. 22-25.

⁹⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 698.

⁹⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 698.

⁹⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 698-703; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 126, 127.

organizovane vlasti, kao ni potčinjavanja niti zajedničke akcije različitih frakcija.¹⁰⁰ Prema Simatoviću, događaji na području Dubice, Cerovljana i Baćina nisu ni na koji način povezani s njim.¹⁰¹

37. Ocenjujući navedene događaje, Pretresno veće napominje da suštinske karakteristike dokaza koji se odnose na okolnosti u kojima su počinjeni zločini na području Hrvatske Kostajnice nisu sporne. Pretresnom veću su predočeni relevantni dokazi nekoliko svedoka tužilaštva, uključujući svedoke RFJ-108, RFJ-067, Josipa Josipovića i Tomislava Kozarčanina, koji su bili neposredni svedoci događaja. Pretresno veće je takođe uzelo u obzir forenzičke i dokumentarne dokaze i prema potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s navedenim događajima.

38. Hrvatska Dubica, Cerovljani i Baćin su 1990. godine bili mešovita ili pretežno hrvatska sela u opštini Hrvatska Kostajnica, u severoistočnom delu Hrvatske.¹⁰² Konkretno, 1990. godine Hrvatska Dubica je imala oko 2.000 do 2.500 stanovnika; 1991. godine 50% stanovništva su činili Hrvati, a 38% Srbi.¹⁰³ Cerovljani, koji se nalaze nekoliko kilometara severno od Hrvatske Dubice, imali su 500 stanovnika, od kojih je 1991. godine Hrvata bilo 52,9%, a Srba 39,5%.¹⁰⁴ Godine 1991. Baćin, selo zapadno od Hrvatske Dubice, imalo je između 200 i 500 stanovnika, od kojih su Hrvati činili 95%, a Srbi 1,5% stanovništva.¹⁰⁵ Pretresnom veću su predočeni dokazi da je, kako je napetost eskalirala u mesecima koji su prethodili preuzimanju tog područja od strane srpskih snaga, Srpska demokratska stranka snabdevala svoje pristalice oružjem, dok je Hrvatska demokratska zajednica naoružavala lokalno hrvatsko stanovništvo.¹⁰⁶

39. Iz činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da su od avgusta pa do početka oktobra 1991. na području Hrvatske Kostajnice vođene žestoke borbe i da su u septembru 1991. Martić i pukovnik Dušan Smiljanić, načelnik bezbednosti 10. korpusa JNA u Zagrebu, koordinirali borbena dejstva za "oslobađanje Kostajnice".¹⁰⁷ Prema rečima svedoka Josipovića, JNA je snabdevala srpske snage

¹⁰⁰ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 491-494.

¹⁰¹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 494.

¹⁰² Činjenica o kojoj je presuđeno br. 188; svedok RFJ-067, dokazni predmet P01160, str. 5422, dokazni predmet P01159, str. 2.

¹⁰³ Činjenice o kojima je presuđeno br. 189, 190; svedok RFJ-067, dokazni predmet P01159, str. 2; svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 5.

¹⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno br. 191, 192.

¹⁰⁵ Činjenice o kojima je presuđeno br. 193, 194.

¹⁰⁶ Svedok RFJ-108, T. 5. septembar 2017, str. 37. V. takođe svedok RFJ-108, T. 5. septembar 2017, str. 21, 35, 36, 72-75, dokazni predmet P00375, par. 8.

¹⁰⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 198.

oružjem.¹⁰⁸ Dana 12. ili 13. septembra 1991. srpske snage, među kojima su bile i specijalna jedinica policije SAO Krajine iz Dvora na Uni i Teritorijalna odbrana SAO Krajine, preuzele su kontrolu nad Hrvatskom Kostajnicom.¹⁰⁹ Pretresnom veću su predočeni dokazi da je 7. banijska dobrovoljačka divizija, čiji je štab bio u Šamarici,¹¹⁰ takođe učestvovala u preuzimanju kontrole nad opštinom Hrvatska Kostajnica.¹¹¹ Posle preuzimanja kontrole, operacija je nastavljena kako bi se zauzela ostala sela na liniji između Kostajnice i Novske, uključujući sela Hrvatska Dubica, Cerovljani i Baćin.¹¹² Uspostavljena je linija fronta koja se pružala od Sunje do Hrvatske Dubice i dalje prema Novskoj.¹¹³

40. Pošto je zauzeta Hrvatska Kostajnica, Hrvatska Dubica je granatirana iz Hrvatske Kostajnice i Bosanske Dubice.¹¹⁴ Na to su se hrvatski Zbor narodne garde i hrvatska policija povukli iz Hrvatske Dubice i okolnih sela, uputivši hrvatsko stanovništvo da i ono ode.¹¹⁵ Većina civila Hrvata je otišla, pa je posle 13. septembra 1991. u Hrvatskoj Dubici ostalo samo oko 60 Hrvata, uglavnom starih ljudi i žena.¹¹⁶ Isto tako, na preporuku hrvatskih vlasti većina stanovnika Cerovljana je otišla u avgustu i početkom septembra 1991, a u selu su ostali samo stariji ljudi.¹¹⁷ Iz Baćina su otišli svi stanovnici, osim tridesetak uglavnom starijih civila.¹¹⁸

41. Pretresnom veću su predočeni dokazi da su srpske snage na tom području nosile sivomaslinaste ili maskirne uniforme¹¹⁹ s raznim obeležjima, uključujući crvenu petokraku JNA, ambleme s natpisom "SAO Krajina",¹²⁰ kao i prišivene oznake s natpisom "Milicija SAO Krajine".¹²¹ Čini se da nije bilo moguće raspoznati kojoj je jedinici koja osoba pripadala.¹²² Pored

¹⁰⁸ Svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3298, 3299, 3341-3346.

¹⁰⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 199.

¹¹⁰ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13388.

¹¹¹ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13383-13385, 13911, 13912, dokazni predmet P01248, str. 1597. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1574-1576.

¹¹² Činjenica o kojoj je presuđeno br. 199.

¹¹³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 199.

¹¹⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 200; svedok Kozarčanin, dokazni predmet P00445, str. 2.

¹¹⁵ Svedok Kozarčanin, dokazni predmet P00445, str. 2; svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3346; Činjenica o kojoj je presuđeno br. 200. V. takođe svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 10, 12; činjenice o kojima je presuđeno br. 196, 197.

¹¹⁶ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 12; svedok RFJ-067, dokazni predmet P01160, str. 5421, 5422; svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3306, 3307; činjenica o kojoj je presuđeno br. 201.

¹¹⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 214.

¹¹⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 220.

¹¹⁹ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 16, T. 5. septembar 2017, str. 63, 66.

¹²⁰ Svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3299, 3303; svedok RFJ-108, T. 5. septembar 2017, str. 69, 70, dokazni predmet P00375, par. 14.

¹²¹ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 16.

¹²² V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 203.

toga, prema rečima svedoka RFJ-108, Srbina iz Hrvatske Dubice, sastav rezervista i pripadnika Milicije Krajine gotovo su u potpunosti činili lokalni stanovnici.¹²³

42. Dokazi i činjenice o kojima je presuđeno pokazuju da su na području Hrvatske Dubice bile stacionirane Teritorijalna odbrana SAO Krajine i policija, među kojima je bila i jedna jedinica Milicije Krajine koja je u svom sastavu imala 30 policajaca s tog područja.¹²⁴ Jedinicom Milicije Krajine komandovali su Veljko Rađunović zvani Velja, njegov sin Stevo Rađunović i Momčilo Kovačević, a komandno mesto se nalazilo u staroj zgradi škole u Hrvatskoj Dubici.¹²⁵ Veljko Rađunović i Kovačević izdavali su naređenja i učestvovali u premlaćivanju zatočenih Hrvata u zgradi škole.¹²⁶ Zatočenike su ispitivali pripadnici Milicije Krajine; zatočenici su premlaćivani, zlostavljeni, terani da spavaju na betonskom podu u toaletu, dobijali su malo hrane i zagađene vode, terani da pevaju četničke pesme, da obavljaju prinudni rad i da za srpske snage pljačkaju hrvatske kuće.¹²⁷ Svedok Josipović, koji je u početku bio zatočen u Dubičkim Brdima, a posle toga u staroj zgradi škole u Hrvatskoj Dubici, čuo je kako srpski stražari govore da Veljko Rađunović i Kovačević primaju naređenja od Martića.¹²⁸

43. Iz dokaza i činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da su barem do sredine oktobra 1991. u Hrvatskoj Dubici paljene kuće, koje su većinom pripadale Hrvatima ili parovima u mešovitim brakovima, i da je pljačkanje bilo rasprostranjeno, a da su ga vršili pripadnici JNA, Teritorijalne odbrane, Milicije Krajine i meštani Srbi.¹²⁹ U septembru i oktobru 1991. naoružani Srbi su u Cerovljanim takođe palili kuće, iz bacača raketa gađali katoličku crkvu i oštetili zvonik, i pritvorili, a kasnije i ubili preostale civile u selu.¹³⁰ Ubistva su počinili pripadnici Milicije Krajine, JNA, Teritorijalne odbrane ili kombinacije tih jedinica.¹³¹ Pretresnom veću su takođe predloženi

---

¹²³ Svedok RFJ-108, T. 5. septembar 2017, str. 37, dokazni predmet P00375, par. 4.

¹²⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 202; svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3297, 3298, 3311.

¹²⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 202; svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3311, 3314, 3353, 3373; svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 8, 13, T. 5. septembar 2017, str. 12, 36, 66, 71.

¹²⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 205; svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3314.

¹²⁷ Svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3309, 3310, 3312-3317, 3320, 3322, 3350, 3351, 3375-3378, dokazni predmet P00406, str. 2; činjenice o kojima je presuđeno br. 221, 222.

¹²⁸ Svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3356, 3373; činjenica o kojoj je presuđeno br. 205.

¹²⁹ Činjenice o kojima je presuđeno br. 206, 224; svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 17, 18, T. 5. septembar 2017, str. 38-47.

¹³⁰ Činjenice o kojima je presuđeno br. 215-218, 225.

¹³¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 218.

dokazi o ubistvima i zlostavljanju hrvatskih civila u drugim selima na tom području,¹³² kao i dokazi da su civili korišćeni kao živi štit.¹³³

44. Dalje, dokazi pokazuju da su 20. oktobra 1991. tri čoveka kamionom na kojem je bila ispisana oznaka "Milicija SAO Krajine" kupila svedoka RFJ-108 i još otprilike 23 osobe iz različitih delova Hrvatske Dubice i odvezla ih u vatrogasnog doma u Dubici.¹³⁴ U vatrogasnog domu je ukupno bilo zatočeno 53 civila, koji su skoro svi bili stariji i uglavnom Hrvati, uz samo nekoliko Srba i Muslimana.¹³⁵ Vatrogasnog doma su čuvali naoružani stražari u sivomaslinastim uniformama JNA, među kojima su bili i Katarina Pekić zvana Kaća i Stevo Rađunović,¹³⁶ i nikom nisu dozvoljavali da ode,¹³⁷ a prilikom smenjivanja straže prozivali su zatočenike sa spiska kako bi proverili da li su svi tu.¹³⁸ Deset zatočenika, koji su ili bili Srbi ili su imali veze sa Srbima, pušteno je.¹³⁹ Ujutro 21. oktobra 1991, ostali zatočenici, kao i drugi civili iz sela Baćin i Cerovljani, odvedeni su u Krečane i pogubljeni.¹⁴⁰

45. Prema rečima svedoka RFJ-108, srpske vlasti nisu pokrenule istragu niti su ikoga krivično gonile zbog ubistava u Krečanama.¹⁴¹ Svedok je takođe čuo da je Martić u novembru 1991. raspustio policijsku jedinicu Veljka Rađunovića, a da su se njeni bivši pripadnici priključili ili JNA kao rezervisti ili Teritorijalnoj odbrani stacioniranoj u bazi JNA u Živaji.¹⁴²

46. Iz dokaza i činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da su sledeće osobe bile zatočene u vatrogasnog domu u Dubici i sledećeg dana pogubljene blizu Baćina: Veronika (Vera)

¹³² Svedok Josipović, dokazni predmet P00406, str. 1; svedok Kozarčanin, dokazni predmet P00445, str. 3; dokazni predmet P03320, str. 1; dokazni predmet P03322, str. 1, 2.

¹³³ Svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3309, 3310, 3350; činjenica o kojoj je presuđeno br. 204.

¹³⁴ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 19, 20, T. 5. septembar 2017, str. 7, 8, 13, 34, 35, 79-81. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno br. 207, 208.

¹³⁵ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 21, T. 5. septembar 2017, str. 9, 10, 33, 34; svedok Kozarčanin, dokazni predmet P00445, str. 2, 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 209.

¹³⁶ Svedok Kozarčanin, dokazni predmet P00445, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 210.

¹³⁷ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 22, T. 5. septembar 2017, str. 10, 11, 18, 19; svedok Kozarčanin, dokazni predmet P00445, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 210.

¹³⁸ Svedok RFJ-108, T. 5. septembar 2017, str. 19-21, dokazni predmet P00375, par. 22; činjenica o kojoj je presuđeno br. 210. V. takođe svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 33, T. 5. septembar 2017, str. 11, 20, 35; svedok Kozarčanin, dokazni predmet P00445, str. 3, 4.

¹³⁹ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 23, 24, T. 5. septembar 2017, str. 18; činjenica o kojoj je presuđeno br. 211.

¹⁴⁰ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 28-31, 33, T. 5. septembar 2017, str. 23-25; svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3324, 3325, 3354; činjenice o kojima je presuđeno br. 212, 223.

¹⁴¹ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 35, T. 5. septembar 2017, str. 27, 28, 87, 88.

¹⁴² Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 35, T. 5. septembar 2017, str. 76-78.

Stanković,¹⁴³ Pavao Kropf,¹⁴⁴ Barbara Kropf,¹⁴⁵ Ruža Dikulić,¹⁴⁶ Sofija Dikulić,¹⁴⁷ Stjepan Dikulić,¹⁴⁸ Ana Dikulić,¹⁴⁹ Anka Piktija,¹⁵⁰ Ivan Trninić,¹⁵¹ Terezija Trninić,¹⁵² Nikola Lončarić,¹⁵³ Marija Đukić,¹⁵⁴ Antun Švračić,¹⁵⁵ Marija Švračić,¹⁵⁶ Josip Antolović,¹⁵⁷ Juraj Ferić,¹⁵⁸ Kata Ferić,¹⁵⁹ Anka (Ana) Ferić,¹⁶⁰ Marija Delić,¹⁶¹ Katarina Vladić,¹⁶² Mara Čorić,¹⁶³ Mijo Čović,¹⁶⁴

¹⁴³ Dokazni predmet P00647; dokazni predmet P00862, str. 33, 71; dokazni predmet P00597, str. 85, 109; dokazni predmet P00598, str. 4; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁴⁴ Dokazni predmet P0063; dokazni predmet P00862, str. 32, 69; dokazni predmet P00597, str. 84, 109; dokazni predmet P00598, str. 3; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁴⁵ Dokazni predmet P00633; dokazni predmet P00862, str. 32, 69; dokazni predmet P00597, str. 84, 109; dokazni predmet P00598, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁴⁶ Dokazni predmet P00873; dokazni predmet P00874; dokazni predmet P00620; dokazni predmet P00862, str. 30, 68; dokazni predmet P00597, str. 83, 108; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁴⁷ Dokazni predmet P00875; dokazni predmet P00876; dokazni predmet P00621; dokazni predmet P00862, str. 30, 68; dokazni predmet P00597, str. 83, 108; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁴⁸ Dokazni predmet P00622; dokazni predmet P00862, str. 30, 68; dokazni predmet P00597, str. 84; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁴⁹ Dokazni predmet P00619; dokazni predmet P00862, str. 30, 68; dokazni predmet P00597, str. 83, 108; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁵⁰ Dokazni predmet P00644; dokazni predmet P00862, str. 33, 70; dokazni predmet P00597, str. 85, 109; dokazni predmet P00598, str. 4; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁵¹ Dokazni predmet P00884; dokazni predmet P00885; dokazni predmet P00650; dokazni predmet P00862, str. 34, 71; dokazni predmet P00597, str. 85, 111; dokazni predmet P00598, str. 5; dokazni predmet P00605, str. 2; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁵² Dokazni predmet P00652; dokazni predmet P00862, str. 34, 71; dokazni predmet P00597, str. 85; dokazni predmet P00598, str. 5; dokazni predmet P00605, str. 2; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁵³ Dokazni predmet P00640; dokazni predmet P00862, str. 32, 70; dokazni predmet P00597, str. 85, 109; dokazni predmet P00598, str. 4; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁵⁴ Dokazni predmet P00624; dokazni predmet P00862, str. 30, 31, 68; dokazni predmet P00597, str. 84, 108; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁵⁵ Dokazni predmet P00648; dokazni predmet P00862, str. 33, 71; dokazni predmet P00597, str. 85, 109; dokazni predmet P00598, str. 4; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁵⁶ Dokazni predmet P00649; dokazni predmet P00862, str. 33, 34, 71; dokazni predmet P00597, str. 85, 109; dokazni predmet P00598, str. 5; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁵⁷ Dokazni predmet P00866; dokazni predmet P00609; dokazni predmet P00862, str. 29, 67; dokazni predmet P01080, str. 1; dokazni predmet P00597, str. 83, 107; dokazni predmet P00598, str. 1; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁵⁸ Dokazni predmet P00627; dokazni predmet P00862, str. 31, 68, 69; dokazni predmet P00597, str. 84, 108; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁵⁹ Dokazni predmet P00628; dokazni predmet P00862, str. 31, 69; dokazni predmet P00597, str. 84, 108; dokazni predmet P00598, str. 2, 3; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁶⁰ Dokazni predmet P00626; dokazni predmet P00862, str. 31, 68; dokazni predmet P00597, str. 84, 108; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁶¹ Dokazni predmet P00618; dokazni predmet P00862, str. 30, 68; dokazni predmet P00597, str. 83; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁶² Dokazni predmet P00653; dokazni predmet P00862, str. 34, 71; dokazni predmet P00597, str. 85; dokazni predmet P00598, str. 5; dokazni predmet P00605, str. 2; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁶³ Dokazni predmet P00616; dokazni predmet P00862, str. 29, 30, 68; dokazni predmet P00597, str. 83, 108; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁶⁴ Dokazni predmet P00617; dokazni predmet P00862, str. 30, 68; dokazni predmet P00597, str. 83, 108; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

Reza Krivajić,¹⁶⁵ Antun Krivajić,¹⁶⁶ Stjepan (Štefo) Sabljar,¹⁶⁷ Antun Đurinović,¹⁶⁸ Josip (Jozo) Karanović,¹⁶⁹ Marija Jukić,¹⁷⁰ Ivan Kulišić,¹⁷¹ Terezija (Reza) Alavančić,¹⁷² Katarina Alavančić,¹⁷³ Antun Đukić,¹⁷⁴ Antun Mucavac,¹⁷⁵ Filip Jukić,¹⁷⁶ Ivo Pezo,¹⁷⁷ Sofija Pezo,¹⁷⁸ Ivo Trninić,¹⁷⁹ Kata Trninić,¹⁸⁰ Marija Šestić,¹⁸¹ Ana Tepić,¹⁸² Dušan Tepić,¹⁸³ Marija Batinović¹⁸⁴ i Mijo Krnić.¹⁸⁵ Sve

¹⁶⁵ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00377, str. 1; dokazni predmet P00862, str. 32, 69; dokazni predmet P00597, str. 84; dokazni predmet P00598, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁶⁶ Dokazni predmet P00877, str. 6-9; dokazni predmet P00862, str. 32, 69; dokazni predmet P00597, str. 84; dokazni predmet P00598, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁶⁷ Dokazni predmet P00645; dokazni predmet P00862, str. 33, 70; dokazni predmet P00597, str. 85, 109; dokazni predmet P00598, str. 4; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁶⁸ Dokazni predmet P00625; dokazni predmet P00862, str. 31, 68; dokazni predmet P00597, str. 84, 108; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁶⁹ Dokazni predmet P00631; dokazni predmet P00862, str. 32, 69; dokazni predmet P00597, str. 84; dokazni predmet P00598, str. 3; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁷⁰ Dokazni predmet P00630; dokazni predmet P00862, str. 31, 69; dokazni predmet P00597, str. 84, 108; dokazni predmet P00598, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁷¹ Dokazni predmet P00879; dokazni predmet P00635; dokazni predmet P00862, str. 32, 70; dokazni predmet P00597, str. 84, 109; dokazni predmet P00598, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁷² Dokazni predmet P00608; dokazni predmet P00862, str. 29, 67; dokazni predmet P00597, str. 83, 107; dokazni predmet P00598, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁷³ Dokazni predmet P00864; dokazni predmet P00607; dokazni predmet P00865, str. 2; dokazni predmet P00862, str. 29, 67; dokazni predmet P00597, str. 83, 107; dokazni predmet P00598, str. 1; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁷⁴ Dokazni predmet P00623; dokazni predmet P00862, str. 30, 68; dokazni predmet P00597, str. 84, 108; dokazni predmet P00598, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁷⁵ Dokazni predmet P00641; dokazni predmet P00862, str. 32, 70; dokazni predmet P00597, str. 85, 109; dokazni predmet P00598, str. 4; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁷⁶ Dokazni predmet P00629; dokazni predmet P00862, str. 31, 69; dokazni predmet P00597, str. 84, 108; dokazni predmet P00598, str. 3; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁷⁷ Dokazni predmet P00880; dokazni predmet P00642; dokazni predmet P00862, str. 33, 70; dokazni predmet P00597, str. 85; dokazni predmet P00598, str. 4; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁷⁸ Dokazni predmet P00881; dokazni predmet P00643; dokazni predmet P00862, str. 33, 70; dokazni predmet P01080, str. 1; dokazni predmet P00597, str. 85, 109; dokazni predmet P00598, str. 4; dokazni predmet P00605, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁷⁹ Dokazni predmet P00862, str. 34, 71; dokazni predmet P00597, str. 85; dokazni predmet P00598, str. 5; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁸⁰ Dokazni predmet P00886; dokazni predmet P00887; dokazni predmet P00651; dokazni predmet P00862, str. 34, 71; dokazni predmet P00597, str. 85; dokazni predmet P00598, str. 5; dokazni predmet P00605, str. 2; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁸¹ Dokazni predmet P00882; dokazni predmet P00883; dokazni predmet P00646; dokazni predmet P00862, str. 33, 71; dokazni predmet P01080, str. 4; dokazni predmet P00597, str. 85, 109; dokazni predmet P00598, str. 4.

¹⁸² Dokazni predmet P00862, str. 34; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 213.

¹⁸³ Dokazni predmet P00862, str. 34; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 213.

¹⁸⁴ Dokazni predmet P00611; dokazni predmet P00862, str. 29, 67; dokazni predmet P00597, str. 83, 107; dokazni predmet P00598, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 212.

¹⁸⁵ Dokazni predmet P00878; dokazni predmet P00632; dokazni predmet P00862, str. 32, 69; dokazni predmet P00597, str. 84, 108; dokazni predmet P00598, str. 3.

žrtve osim dve bile su Hrvati,¹⁸⁶ a velika većina njih bila je starija od 60 godina.¹⁸⁷ Iako počinioци nisu pojedinačno identifikovani, iz činjenica o kojima je presuđeno i dokaza proizlazi da su ove žrtve ubili pripadnici srpskih snaga aktivnih na tom području.

47. Pretresnom veću su predviđeni i dokazi svedoka veštaka po kojima je, na dan kada su srpske snage preuzele kontrolu nad tim područjem, velik broj stanovnika nesrpske nacionalnosti napustio Dubicu, Cerovljane i Baćin.¹⁸⁸ Kada se svedok RFJ-108 vratio u Hrvatsku Dubicu u oktobru 1991, video je da je spaljeno 12 kuća, koje su većinom pripadale Hrvatima.¹⁸⁹ Katoličke crkve u Hrvatskoj Dubici, Cerovljanim i Baćinu takođe su bile uništene, kao i mnoge kuće u ovim selima.¹⁹⁰ U nedeljama i mesecima koji su usledili nakon što je nad njima preuzeta kontrola, ova sela su uništena, a njihovi stanovnici Hrvati proterani.¹⁹¹

3. Događaji na području Saborskog

48. U Optužnici se navodi da su srpske snage od početka avgusta 1991. pa do 12. novembra 1991. napadale hrvatska sela Saborsko, Poljanak i Lipovaču i pobile ili iz tih sela prisilno raselile sve preostale stanovnike nesrpske nacionalnosti.¹⁹² U Optužnici se navodi da su 7. novembra 1991. srpske snage, konkretno specijalna jedinica JNA iz Niša i jedinice lokalne srpske Teritorijalne odbrane, ušle u zaselak Vukovići kod Poljanka i ubile devet civila.¹⁹³ Dalje se navodi da su 12. novembra 1991. pripadnici Martićeve policije, JNA i jedinice lokalne srpske Teritorijalne odbrane ušli u selo Saborsko, gde su ubili najmanje 20 hrvatskih civila, a selo sravnile sa zemljom.¹⁹⁴ Prema navodima iz Optužnice, ova ubistva, zajedno s drugim zločinima i nasilnim delima povezanim s ovim napadima, dovela su do prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva na tom području;¹⁹⁵ ta ubistva i prisilno raseljavanje predstavljaju progon.¹⁹⁶

---

¹⁸⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 213; svedok RFJ-108, T. 5. septembar 2017, str. 21-23, dokazni predmet P00375, par. 28, dokazni predmet P00376; dokazni predmet P00377.

¹⁸⁷ Dokazni predmet P00862, str. 29-34, 67-71, 99; dokazni predmet P00597, str. 83-85; dokazni predmet P00598, str. 1-5.

¹⁸⁸ Dokazni predmet P00595, str. 98-101. V. takođe dokazni predmet P00595, str. 30, 32, 53, 102.

¹⁸⁹ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 34. V. takođe svedok Josipović, dokazni predmet P00403, str. 3325, 3326; svedok Kozarčanin, dokazni predmet P00445, str. 4.

¹⁹⁰ Svedok RFJ-108, dokazni predmet P00375, par. 34; činjenice o kojima je presuđeno br. 224-226.

¹⁹¹ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13385, 13393, dokazni predmet P01247, str. 3390, dokazni predmet P01248, str. 1572, 1573, 1598.

¹⁹² Optužnica, par. 28. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6558.

¹⁹³ Optužnica, par. 30. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6558.

¹⁹⁴ Optužnica, par. 31. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6558, 6557.

¹⁹⁵ Optužnica, par. 64-66.

¹⁹⁶ Optužnica, par. 24, 25. V. Optužnica, par. 22, 23.

49. U vezi s ovim navodima, tužilaštvo tvrdi da su srpske snage, uključujući jedinicu specijalne policije SAO Krajine pod komandom Nikole Medakovića obučenu u Golubiću, jednu jedinicu redovne policije, jedinice Teritorijalne odbrane i JNA, kao i specijalnu diverzantsku jedinicu Službe državne bezbednosti iz Plaškog, više puta napadale većinska hrvatska sela oko Saborskog da bi to područje "očistile" od hrvatskog stanovništva.¹⁹⁷ Tužilaštvo, osim toga, navodi i da su ubistva, premlaćivanja, pretnje, proizvoljna pritvaranja i druga zlostavljanja tokom ovih napada kulminirala početkom novembra 1991. konačnim uklanjanjem i ubistvima stanovnika nesrpske nacionalnosti u Saborskem.¹⁹⁸

50. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su na području Saborskog počinjeni zločini.¹⁹⁹ Međutim, konkretno u vezi s događajima u Saborskem u periodu od juna do avgusta 1991. Stanišić tvrdi da u njih nisu bili umešani ni JNA ni bilo koji od navedenih učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu iz Beograda.²⁰⁰ Simatović tvrdi da odgovornost za događaje u Saborskem u novembru 1991. u potpunosti snosi komanda JNA, da obuka koju su neki pripadnici jedinice policije prošli u Golubiću nije povezana s činjenjem tih zločina i da on sam nije imao veze s tim događajima.²⁰¹

51. Ocenjujući navedene događaje, Pretresno veće napominje da suštinske karakteristike dokaza koji se odnose na okolnosti u kojima su počinjeni ovi zločini nisu sporne. Pretresnom veću su predviđeni relevantni dokazi nekoliko svedoka tužilaštva, uključujući svedoke RFJ-062, RFJ-064, RFJ-072, Vladu Vukovića i Anu Bičanić, koji su bili neposredni svedoci tih događaja. Pretresno veće je takođe uzelo u obzir forenzičke i dokumentarne dokaze i prema potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s navedenim događajima.

52. Selo Saborsko nalazi se na severozapadu Hrvatske i proteže se na potezu od sedam kilometara duž puta Korenica–Ogulin, koji kroz Plitvice, Poljanak, Saborsko, Ličku Jasenicu, Plaški i Josipdol vodi do Ogulina.²⁰² Godine 1991. čisto ili pretežno hrvatska sela nalazila su se južno od Saborskog, u blizini Plitvičkih jezera, dok su se srpska sela nalazila severno od

¹⁹⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 704. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 705-714; Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 128-130.

¹⁹⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 705, 706.

¹⁹⁹ V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 242, 243, 278; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 481-489.

²⁰⁰ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 278. V. Stanišićev prepretresni podnesak, par. 89-92.

²⁰¹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 487-489; Simatovićev prepretresni podnesak, par. 145. V. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 480-486.

²⁰² Činjenica o kojoj je presuđeno br. 227.

Saborskog.²⁰³ Godine 1991. Saborsko je imalo 852 stanovnika, od kojih je Hrvata bilo 93,9%, a Srba 3,3%,²⁰⁴ dok je Poljanak, koji se nalazi na oko 14 kilometara jugoistočno od Saborskog, imao između 30 do 50 pretežno hrvatskih domaćinstava.²⁰⁵ Hrvatski zaselak Vukovići, u blizini Poljanka, sastojao se od oko šest do sedam kuća.²⁰⁶ Lipovača, koja se nalazi približno 25 kilometara od Saborskog, bila je još jedno pretežno hrvatsko selo, s ukupno 267 stanovnika, od kojih je Hrvata bilo 83,15%, a Srba 16,48%.²⁰⁷

53. Iz dokaza, koji su detaljnije opisani u nastavku, proizlazi da su u periodu od avgusta do novembra 1991. srpske snage više puta napadale selo Poljanak i susedni zaselak Vukovići, kao i sela Lipovaču i Saborsko. Poljanak je JNA prvi put granatirala 28. avgusta 1991, a posle toga svakodnevno.²⁰⁸ Dana 22. oktobra 1991. srpski vojnici sa Plitvica u uniformama JNA uhapsili su nekoliko civila u Poljanku, a sledećeg dana vojnici su obesili Milana i Ivicu Lončara zato što je neko skinuo jugoslovensku zastavu.²⁰⁹

54. Dokazi ukazuju na to da su 7. novembra 1991. Poljanak i susedni zaselak Vukoviće ponovo napale srpske snage, među kojima su bili i pripadnici specijalne jedinice JNA iz Niša.²¹⁰ Prema rečima svedoka RFJ-062, Hrvata iz Poljanka koji je tada imao 16 godina, ujutro 7. novembra 1991. grupa vojnika otišla je do kuće Nikole Vukovića zvanog Sojka u Vukovićima, gde su se bili okupili muškarci i žene Hrvati.²¹¹ Dok su muškarci izlazili iz kuće, vojnici su počeli da ih tuku i da ih postrojavaju pored susedne kuće.²¹² Vojnici su zatim otvorili vatru i ubili Vjekoslava Vukovića, Luciju Vuković, Milku Vuković, Daneta Vukovića (sin Polde), Daneta Vukovića (sin Mate), Josu

---

²⁰³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 227. V. svedok Vuković, dokazni predmet P00194, str. 2.

²⁰⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 244. V. svedok Vuković, dokazni predmet P00194, str. 2.

²⁰⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 250.

²⁰⁶ Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01214, str. 2523, 2561.

²⁰⁷ Činjenice o kojima je presuđeno br. 228, 229.

²⁰⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 251.

²⁰⁹ Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 3, dokazni predmet P01214, str. 2528-2530, 2564, dokazni predmet P01216, str. 1; dokazni predmet P00889, str. 7-9; dokazni predmet P00862, str. 73. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13394.

²¹⁰ Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 3-8. Svedok RFJ-062 je u svedočenju rekao da su vojnici koji su bili u Vukovićima nosili zelene maskirne uniforme, dok su im komandanti nosili kape JNA sa crvenom petokrakom, a da su neki od vojnika nosili tamnije zelene uniforme i predstavljali se kao pripadnici specijalne jedinice JNA iz Niša. V. svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 5, dokazni predmet P01213, str. 23732, 23741-23745, 23749, 23750, dokazni predmet P01214, str. 2549, 2551, 2560.

²¹¹ Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 1, 3, 4, dokazni predmet P01214, str. 2518, dokazni predmet P01215, str. 1, dokazni predmet P01216, str. 1, 2, dokazni predmet P01217, str. 1.

²¹² Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 4, dokazni predmet P01213, str. 23750; dokazni predmet P01215, str. 1; dokazni predmet P01216, str. 2; dokazni predmet P01217, str. 1.

Matovinu i Nikolu Matovinu.²¹³ Jedan od vojnika je rekao da “nijedan ustaša ne smije ostati živ”.²¹⁴ Taj isti vojnik razbio je prozor na kući i pucao u Nikolu Vukovića, koji je ležao nepokretan u krevetu i kom su vojnici odrezali zlatni prsten.²¹⁵ Vojnici su zatim ubacili eksploziv kroz prozor kuće.²¹⁶ Prema rečima svedoka RFJ-062, Miloš Cvjetičanin, komandant Teritorijalne odbrane Korenica, bio je jedan od meštana koji je vodio vojнике i identifikovao stanovnike zaseoka hrvatske nacionalnosti.²¹⁷

55. Vojnici su zatim nastavili prema Poljanku, prisilivši svedoka RFJ-062 da ih vodi jer su mislili da bi put mogao biti miniran.²¹⁸ U Poljanku su vojnici otišli do kuće Nikole Vukovića, prisilili muškarce i žene da izađu iz kuće i ubili Nikolu i Ivicu Vukovića.²¹⁹ U Poljanku je zapaljeno nekoliko kuća, štala i automobila, a privatna imovina je opljačkana ili uništena.²²⁰ Dok su palili kuće, neki vojnici su komentarisali, govoreći, na primer, “Milošević ti napravio [kuću], Milošević ti ruši” i “Što će ti Tuđman? Nije ti ništa napravio, još će ti metak u čelo dati.”²²¹ Svedok RFJ-062 je istog dana napustio Poljanak zajedno s nekoliko preživelih rođaka, i u narednim danima njihova grupa je uspela da stigne do Slunja, odakle je nastavila put za Bosnu, da bi na kraju stigla u Rijeku.²²² Prema dokazima svedoka veštaka, do kraja 1995. raseljeno je 83,9% nesrpskog stanovništva Poljanka od pre sukoba.²²³

56. Iz činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da su krajem septembra ili početkom oktobra 1991. snage JNA ušle u Lipovaču, a skoro sve civilno stanovništvo sela je pobeglo, s izuzetkom 20–50 ljudi.²²⁴ Snage JNA su u selu ostale sedam do osam dana i iz tenkova otvarale vatru na

²¹³ Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 3, 4; dokazni predmet P01215, str. 1; dokazni predmet P01216, str. 2; dokazni predmet P01217, str. 1, 2; dokazni predmet P00889, str. 5; dokazni predmet P00862, str. 73, 74; dokazni predmet 2D00010, str. 12.

²¹⁴ Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 4, dokazni predmet P01213, str. 23733; dokazni predmet P01215, str. 2.

²¹⁵ Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 4, 5; dokazni predmet P01215, str. 2; dokazni predmet P01216, str. 2; dokazni predmet P01217, str. 2; dokazni predmet 2D00010, str. 11, 12.

²¹⁶ Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 4; dokazni predmet P01215, str. 2; dokazni predmet P01216, str. 2; dokazni predmet P01217, str. 2.

²¹⁷ Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 5, dokazni predmet P01213, str. 23732; dokazni predmet P01214, str. 2551; dokazni predmet P01216, str. 2; dokazni predmet P01217, str. 3; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13397.

²¹⁸ Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 5; dokazni predmet P01217, str. 3.

²¹⁹ Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 5; dokazni predmet P01215, str. 2; dokazni predmet P01216, str. 2; dokazni predmet P01217, str. 3; dokazni predmet P00889, str. 4, 5; dokazni predmet 2D00010, str. 11.

²²⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 252.

²²¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 252.

²²² Svedok RFJ-062, dokazni predmet P01212, str. 6; dokazni predmet P01215, str. 2.

²²³ Dokazni predmet P00595, str. 116. V. dokazni predmet P00595, str. 30, 32.

²²⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 232.

hrvatsku policiju u Drežnik-Gradu i Rakovici, kao i na katoličku crkvu u Drežnik-Gradu.²²⁵ Neki vojnici JNA upozorili su jednog svedoka, rekavši mu: "Kad odemo, čuvajte se rezerve, to su ti paravojne jedinice." "Oni" su tukli narod i pljačkali i palili kuće, i ko god je ostao, bio je "ubijen" bez obzira na starosnu dob.²²⁶ Otpriklje u oktobru 1991., posle odlaska vojnika JNA, u Lipovaču su došle naoružane jedinice s tog područja i van njega.²²⁷ Te snage su nazivane "rezerva, martićevci ili vojska Martićeva" i nosile su uniforme, "one kao vojska".²²⁸ Krajem oktobra 1991. u kući Franje Brozinčevića u Lipovači pronađena su tela Franje Brozinčevića, Marije Brozinčević, Mire Brozinčević i Katarine Cindrić.²²⁹ Sve četiri žrtve bile su u civilnoj odeći, a ubile su ih srpske paravojne snage hicima iz vatre nog oružja.²³⁰ U periodu od 29. do 31. oktobra 1991. tela Mate Brozinčevića, njegove supruge Rože i njihovog sina Mirka takođe su pronađena u njihovoj porodičnoj kući u Lipovači.²³¹ Sve žrtve su imale rane od metaka, bile u civilnoj odeći i sve su ih ubili "Srbi".²³² U Lipovači su ubijene i sledeće osobe: Ana Pemper, Barbara Vuković, Juraj Šebalj, Juraj Conjar i Milan Smolčić.²³³ Prema dokazima svedoka veštaka, do kraja 1995. raseljeno je 71,3% nesrpskog stanovništva Lipovače od pre sukoba.²³⁴

57. Iz činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da je 27. oktobra 1991. jedna jedinica vojne policije JNA na čelu s Milanom Popovićem i zajedno s pripadnicima Teritorijalne odbrane i uniformisanim meštanima Srbinima stigla u selo Nova Kršlja pored Lipovače.²³⁵ Uhapsili su sve mlade muškarce Hrvate, među kojima je bio i Marijan, sin Ivana Marjanovića, i pretresli kuću Ivana Marjanovića, tražeći oružje.²³⁶ Sledećeg dana ti vojnici su ponovo došli i zahtevali od Ivana Marjanovića da im predala svoju pušku iako je on nije imao, a potom su ga surovo pretukli, šutirali

---

²²⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 232. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 230.

²²⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 232.

²²⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 233.

²²⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 233.

²²⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 236; dokazni predmet P00888, str. 5-8.

²³⁰ Činjenice o kojima je presuđeno br. 236, 237; svedok Strinović, dokazni predmet P01080, str. 1, 2. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 240.

²³¹ Činjenice o kojima je presuđeno br. 238, 239; svedok Strinović, dokazni predmet P01080, str. 5; dokazni predmet P00888, str. 3, 4. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 240.

²³² Činjenice o kojima je presuđeno br. 238, 239. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 240.

²³³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 241; dokazni predmet P00888, str. 9, 10.

²³⁴ Dokazni predmet P00595, str. 114. V. dokazni predmet P00595, str. 30, 32.

²³⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 234.

²³⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 234.

ga u prepone i slomili mu ručni zglob.²³⁷ Marijan je pušten posle 15 dana, s modricama po celom telu.²³⁸

58. Iz činjenica o kojima je presuđeno i dokaza u spisu proizlazi da je počev od 5. avgusta 1991. selo Saborsko granatirano skoro svakog dana iz raznih pravaca, uključujući pravac na kom se nalazila kasarna JNA u Ličkoj Jasenici.²³⁹ Glavni napad na Saborsko počeo je ujutro 12. novembra 1991, a izvršile su ga Taktička grupa 2, pod komandom pukovnika Čedomira Bulata, i 5. partizanska brigada, obe u sastavu 13. korpusa JNA.²⁴⁰ U napadu su učestvovale i jedna jedinica Službe državne bezbednosti iz Plaškog pod komandom Đure Ogrizovića zvanog Šnjaka,²⁴¹ brigada Teritorijalne odbrane iz Plaškog, u čijem je sastavu učestvovao jedan bataljon pod komandom Bogdana Grbe, kao i jedinice Milicije Krajine.²⁴² Pretresnom veću su predočeni dokazi da su se policijske snage koje su učestvovale u napadu sastojale i od redovnih jedinica i od specijalnih policijskih jedinica obučenih u Golubiću, a ove poslednje bile su pod komandom Nikole Medakovića, koji je takođe obučen u Golubiću²⁴³ i koji je ujedno bio i predsednik opštine Plaški.²⁴⁴

59. Napad na Saborsko započeo je bombardovanjem iz vazduha, a potom je usledio artiljerijski napad.²⁴⁵ Posle toga, ka selu su iz tri pravca krenule jedinice kopnene vojske, uključujući i tenkove.²⁴⁶ Prema rečima svedoka RFJ-072, Srbina koji je služio u Teritorijalnoj odbrani Plaškog,

²³⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 234.

²³⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 235.

²³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno br. 247, 249; svedok Vuković, dokazni predmet P00194, str. 3; svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00387, str. 3, dokazni predmet P00388, str. 25526. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 245.

²⁴⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 253; svedok RFJ-072, T. 5. jul 2017, str. 40, dokazni predmet P00182, par. 14, 34-36, dokazni predmet 1D00018, str. 4. V. dokazni predmet P00053; dokazni predmet P00189; dokazni predmet P00041; dokazni predmet P00066.

²⁴¹ Dokazni predmet 2D00010, str. 7, 13; dokazni predmet 1D00019; dokazni predmet P00066. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 253; svedok RFJ-072, dokazni predmet P00182, par. 31. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 261.

²⁴² Činjenica o kojoj je presuđeno br. 253; dokazni predmet P00190; svedok RFJ-072, T. 5. jul 2017, str. 40, dokazni predmet 1D00018, str. 4; dokazni predmet P00066; dokazni predmet P00189. V. svedok RFJ-072, dokazni predmet P00182, par. 14, 33-38; dokazni predmet 2D00010, str. 7; dokazni predmet P00188. V. takođe dokazni predmet P00053; dokazni predmet P00190; dokazni predmet P03469. Prema rečima svedoka RFJ-072, JNA je Teritorijalnu odbranu Plaško snabdela mitraljezima M48. V. svedok RFJ-072, dokazni predmet P00182, par. 7, T. 6. jul 2017, str. 33, 34.

²⁴³ V. svedok Bosnić, dokazni predmet 1D00236, par. 72, dokazni predmet 1D00241, str. 5.

²⁴⁴ Svedok RFJ-072, dokazni predmet P00182, par. 18, 23, 27-29, 34, 36, 38, dokazni predmet P00183, par. 3, dokazni predmet 1D00018, str. 5, T. 5. jul 2017, str. 40, 50, 51, 54, 59, T. 6. jul 2017, str. 40-43; dokazni predmet P00193, str. 2; dokazni predmet P03469; dokazni predmet 2D00010; dokazni predmet 1D00019; dokazni predmet P00188; dokazni predmet P00190; dokazni predmet 2D00009. V. dokazni predmet P00185.

²⁴⁵ Svedok RFJ-072, dokazni predmet P00182, par. 16, 37, T. 6. jul 2017, str. 14, 15; činjenica o kojoj je presuđeno br. 254. V. svedok RFJ-072, dokazni predmet P00182, par. 40, T. 6. jul 2017, str. 49; dokazni predmet P00192; dokazni predmet P00053.

²⁴⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 254. V. svedok RFJ-072, dokazni predmet P00182, par. 16.

otpora nije bilo i zauzimanje Saborskog je obavljeno brzo.²⁴⁷ Svedok je u svedočenju rekao da je video pripadnike srpskih snaga kako ulaze u zaseoke Tuk i Dumenčići–Šolaje na periferiji Saborskog i pale kuće, i da je kasnije tog dana gotovo celo Saborsko bilo u plamenu.²⁴⁸ Svedok RFJ-072 je video pripadnike Martićeve policije kako pljačkaju radnje i kuće u centru Saborskog, a rečeno mu je i da su ubijali meštane Hrvate.²⁴⁹ Svedoku je, osim toga, rečeno i da je tokom napada na Saborsko ubijeno 10 do 20 osoba, iako njemu nisu poznate okolnosti njihove smrti.²⁵⁰

60. Pretresnom veću su predviđeni i dokazi svedoka RFJ-064 i Ane Bičanić, koji su se ujutro na dan napada sakrili sa još dvadesetak civila u podrumu kuće Petra Bičanića.²⁵¹ Prema tim svedocima, srpski vojnici su naredili civilima da izađu iz podruma, razdvojili muškarce od žena i bacili ručnu bombu u podrum.²⁵² Vojnici su psovali civile, govoreći “jebem ti ustašku majku” i da ih sve treba zaklati.²⁵³ Nakon što su im oduzeli novac i predmete od vrednosti, vojnici su odveli muškarce i ubili ih rafalima iz automatskih pušaka.²⁵⁴ Iz dokaza proizlazi da su muškarci koji su se skrivali u podrumu kuće Petra Bičanića i koje su srpske snage posle ubile bili: Milan Bičanić, Ivan Vuković, Nikola Bičanić, Jurai Štrk, dva muškarca po imenu Jure/Juraj Vuković i Petar Bičanić.²⁵⁵

---

²⁴⁷ Svedok RFJ-072, T. 6. jul 2017, str. 14, dokazni predmet P00182, par. 19, 34, 37. Iz dokaza proizlazi da je JNA imala obaveštajne informacije o gomilanju hrvatskih snaga u Saborskem u danima koji su prethodili napadu. V. dokazni predmet P00053, str. 1; dokazni predmet P00190, str. 1; dokazni predmet 1D00019, str. 1. V. takođe svedok Vuković, T. 6. jul 2017, str. 95, 96, dokazni predmet P00194, str. 3; svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00387, str. 3.

²⁴⁸ Svedok RFJ-072, T. 5. jul 2017, str. 41, 58, T. 6. jul 2017, str. 26, 60. V. svedok RFJ-072, dokazni predmet P00182, par. 20, 22. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 261; svedok RFJ-072, T. 6. jul 2017, str. 58; dokazni predmet 2D00009; dokazni predmet 2D00010.

²⁴⁹ Svedok RFJ-072, T. 5. jul 2017, str. 43, 44, 58, 59, dokazni predmet P00182, par. 21, 23-25, 30, 33, dokazni predmet P00183. V. dokazni predmet P00188; činjenica o kojoj je presuđeno br. 261.

²⁵⁰ Svedok RFJ-072, dokazni predmet P00182, par. 24. V. svedok RFJ-072, T. 6. jul 2017, str. 65-68; činjenica o kojoj je presuđeno br. 259.

²⁵¹ Svedok RFJ-064, dokazni predmet P00310, str. 2, T. 31. avgust 2017, str. 34, 35, 37; svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00387, str. 3, dokazni predmet P00388, str. 25537.

²⁵² Svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00387, str. 4, dokazni predmet P00388, str. 25529; svedok RFJ-064, dokazni predmet P00310, str. 3. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 257. Svedokinja Bičanić je rekla da su vojnici nosili tamnosive uniforme i šlemove sa petokrakom, da su neki imali bele trake na nadlakticama, a drugi maskirne kačkete. V. svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00387, str. 4, dokazni predmet P00388, str. 25536. Svedok RFJ-064 opisao je da su vojnici nosili sivomaslinaste i maskirne uniforme. V. svedok RFJ-064, dokazni predmet P00310, str. 3. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 256.

²⁵³ Svedok RFJ-064, dokazni predmet P00310, str. 3; svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00387, str. 4, dokazni predmet P00388, str. 25529. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 256.

²⁵⁴ Svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00387, str. 4, dokazni predmet P00388, str. 25529, 25533; svedok RFJ-064, T. 31. avgust 2017, str. 37, dokazni predmet P00310, str. 3. V. svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00387, str. 25537; činjenica o kojoj je presuđeno br. 257.

²⁵⁵ Svedok RFJ-064, dokazni predmet P00310, str. 3; svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00387, str. 4. V. takođe dole, par. 66.

61. Nakon što su ubili muškarce, srpski vojnici uperili su pušku u svedokinju Bičanić i njoj i ostalim civilima rekli da odu odatle, inače će biti ubijeni.²⁵⁶ Dok su civili trčali kroz polje, vojnici su počeli da pucaju na njih.²⁵⁷ Jedna starija žena je ubijena, a jedna druga žena je ranjena.²⁵⁸ Pored toga, najmanje deset starijih Hrvata ubijeno je u svojim kućama, koje su zapaljene.²⁵⁹ Postoje dokazi da su se neki od srpskih vojnika koji su učestvovali u napadu na Saborsko hvalili tim ubistvima i da je jedan od njih izjavio da ih je izvršio zato što "mrzi sve ustaše".²⁶⁰

62. Posle napada, u centru Saborskog bilo je mnogo srpskih vojnika i policajaca.²⁶¹ Jednu prodavnicu su opljačkali Zdravko Pejić i pojedinci koji su se prezivali Cekić ili Cvekić i Momčilović, a obojica su bili pripadnici čete Đure Ogrizovića zvanog Snjaka.²⁶² Pljačkanjem imovine širih razmara i paljenjem kuća bavila se osoba identifikovana kao Peić, zajedno sa Željkom Mudrićem zvanim Buba i Nedeljkom Trbojevićem zvanim Kiča, kao i "ostali martičevci".²⁶³

63. Dok je napuštao Saborsko, svedok RFJ-064 video je kako gore kuće, a kasnije je bio svedok kako tenk gađa crkveni toranj.²⁶⁴ Nakon što su proveli noć u obližnjoj šumi, civili koji su pobegli iz Saborskog nastavili su da hodaju, a pridružili su im se i drugi koji su bežali s tog područja, sve dok nisu stigli do kasarne Hrvatskog vijeća obrane u selu Lipice, gde su se ukrcali u autobus za Ogulin.²⁶⁵ Prema rečima svedokinja Bičanić, "[k]o god je mogao da nađe izlaz iz tog pakla, bežao je".²⁶⁶ Posle napada, većina stanovnika Saborskog pobegla je u Karlovac, Zagreb i Ogulin.²⁶⁷ U selu je ostalo oko 30 do 60 starijih stanovnika, i njih su pripadnici Teritorijalne odbrane iz Plaškog odveli u kasarnu u Ličkoj Jasenici, odakle su narednog dana prebačeni autobusom prema Ogulinu i

²⁵⁶ Svedokinja Bičanic, dokazni predmet P00387, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 258. V. svedok RFJ-064, dokazni predmet P00310, str. 3.

²⁵⁷ Svedok RFJ-064, dokazni predmet P00310, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 258.

²⁵⁸ Svedok RFJ-064, dokazni predmet P00310, str. 4, T. 31. avgust 2017, str. 38. V. takođe dokazni predmet P00912; dokazni predmet P00686; činjenica o kojoj je presuđeno br. 258.

²⁵⁹ Svedok Vuković, T. 6. jul 2017, str. 85, 86, dokazni predmet P00194, str. 4, dokazni predmet P00195, dokazni predmet P00200, dokazni predmet P00196, str. 2676, 2677, 2714, 2726. V. takođe svedok RFJ-072, dokazni predmet P00182, par. 24, 25; dokazni predmet P00199, str. 3.

²⁶⁰ V. dokazni predmet P00193, str. 4.

²⁶¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 261.

²⁶² Činjenica o kojoj je presuđeno br. 261. V. svedok RFJ-072, dokazni predmet P00182, par. 30, dokazni predmet P00183, par. 3.

²⁶³ V. činjenice o kojima je presuđeno br. 261, 262; svedok RFJ-072, dokazni predmet 1D00018, str. 5, dokazni predmet P00182, par. 23.

²⁶⁴ Svedok RFJ-064, T. 31. avgust 2017, str. 38, dokazni predmet P00310, str. 4.

²⁶⁵ Svedok RFJ-064, dokazni predmet P00310, str. 4; dokazni predmet P00311; svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00387, str. 4.

²⁶⁶ Svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00388, str. 25532.

²⁶⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 263. V. takođe svedok Vuković, dokazni predmet P00196, str. 2726, 2727; svedok RFJ-072, T. 5. jul 2017, str. 61; dokazni predmet 2D00010, str. 8.

pušteni na teritoriju pod kontrolom hrvatske strane.²⁶⁸ Prema dokazima svedoka veštaka, do kraja 1995. raseljeno je 78,9% nesrpskog stanovništva Saborskog od pre sukoba.²⁶⁹

64. Prema rečima svedoka Babića, koji je prošao tim područjem 1993. godine, “sela u kojima su živeli Hrvati i hrvatske kuće bile su razrušene i nije bilo hrvatskog stanovništva tu”.²⁷⁰ Svedokinja Bičanić posvedočila je da su u Saborskom srpske snage “do temelja srušil[e] sve”,²⁷¹ što je potvrđeno i svedočenjem svedoka RFJ-064, koji je, vrativši se u Saborsko nakon što su hrvatske snage ponovo preuzele kontrolu nad tim područjem 1995, naišao na potpuno spaljeno selo i samo dve srpske kuće koje nisu bile potpuno razrušene.²⁷² Svedok RFJ-066 takođe je potvrdio da je Saborsko bilo “očišćeno” i da su kuće bile spaljene.²⁷³ Pored toga, jedna crkva je potpuno uništena a druga je teško oštećena.²⁷⁴

65. Posle napada na Saborsko, Medaković je, u svojstvu predsednika opštine Plaški, izdao naređenje da se leševi pokopaju i dobio je izveštaj da je pokopano više od 20 ljudi, među kojima je bilo žena i starijih muškaraca civila.²⁷⁵ Svedok Vuković je posvedočio da je 1995. imenovan za komandanta policijske ispostave Saborsko i da je u tom svojstvu prisustvovao ekshumaciji tela s raznih lokacija u Saborskem.²⁷⁶

66. Kao posledica napada koji se navode u Optužnici, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su u periodu između avgusta i novembra 1991. srpske snage ubile sledeće civile hrvatske nacionalnosti u Poljanku, Vukovićima, Lipovači i Saborskem: Milan Lončar,²⁷⁷ Ivan (Ivica) Lončar,²⁷⁸ Ivica Vuković,²⁷⁹ Nikola Vuković,²⁸⁰ Vjekoslav Vuković,²⁸¹

---

²⁶⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 263.

²⁶⁹ Dokazni predmet P00595, str. 103. V. dokazni predmet P00595, str. 30, 32.

²⁷⁰ Svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1601. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 242.

²⁷¹ Svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00388, str. 25531.

²⁷² Svedok RFJ-064, dokazni predmet P00310, str. 4, T. 31. avgust 2017, str. 39. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 264.

²⁷³ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 160.

²⁷⁴ Svedokinja Bičanić, dokazni predmet P00387, str. 5.

²⁷⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 260.

²⁷⁶ Svedok Vuković, T. 6. jul 2017, str. 79-81, 85, dokazni predmet P00194, str. 4. V. svedok Vuković, dokazni predmet P00200; dokazni predmet P00197; dokazni predmet P00198; dokazni predmet P00199, str. 3; dokazni predmet P00862, str. 74-76.

²⁷⁷ Dokazni predmet P00889, str. 8, 9; dokazni predmet P00862, str. 73.

²⁷⁸ Dokazni predmet P00889, str. 7, 8; dokazni predmet P00862, str. 73.

²⁷⁹ Dokazni predmet P00889, str. 2, 3; dokazni predmet P00862, str. 73.

²⁸⁰ Dokazni predmet P00889, str. 3-5; dokazni predmet P00862, str. 73; dokazni predmet P01080, str. 2.

²⁸¹ Dokazni predmet P00889, str. 5; dokazni predmet P00862, str. 66, 74; dokazni predmet P00597, str. 87; dokazni predmet P00598, str. 7.

Lucija Vuković,²⁸² Milka Vuković,²⁸³ Dane Vuković (sin Polde),²⁸⁴ Dane Vuković (sin Mate),²⁸⁵ Josip (Joso) Matovina,²⁸⁶ Nikola Matovina,²⁸⁷ Nikola Vuković,²⁸⁸ Franjo Brozinčević,²⁸⁹ Marija Brozinčević,²⁹⁰ Katarina Cindrić,²⁹¹ Mate Brozinčević,²⁹² Mirko Brozinčević,²⁹³ Mira Brozinčević,²⁹⁴ Roža Brozinčević,²⁹⁵ Milan Bičanić,²⁹⁶ Ivan Vuković,²⁹⁷ Nikola Bičanić,²⁹⁸ Juraj Štrk,²⁹⁹ Jure Vuković (rođen 1929),³⁰⁰ Jure Vuković (rođen 1930),³⁰¹ Petar Bičanić,³⁰² Jeka/Jela

²⁸² Dokazni predmet P00889, str. 5; dokazni predmet P00862, str. 65, 73; dokazni predmet P00597, str. 87; dokazni predmet P00598, str. 7.

²⁸³ Dokazni predmet P00889, str. 5; dokazni predmet P00862, str. 65, 74; dokazni predmet P00597, str. 87; dokazni predmet P00598, str. 7.

²⁸⁴ Dokazni predmet P00889, str. 5; dokazni predmet P00661; dokazni predmet P00862, str. 65, 73; dokazni predmet P00597, str. 87; dokazni predmet P00598, str. 7.

²⁸⁵ Dokazni predmet P00889, str. 5; dokazni predmet P00862, str. 65, 73; dokazni predmet P00597, str. 87; dokazni predmet P00598, str. 7.

²⁸⁶ Dokazni predmet P00889, str. 5; dokazni predmet P00862, str. 65, 73; dokazni predmet P00597, str. 87; dokazni predmet P00598, str. 7.

²⁸⁷ Dokazni predmet P00889, str. 5; dokazni predmet P00862, str. 65, 73; dokazni predmet P00597, str. 87; dokazni predmet P00598, str. 7.

²⁸⁸ Dokazni predmet P00889, str. 5; dokazni predmet P00862, str. 66, 74; dokazni predmet P00597, str. 87; dokazni predmet P00598, str. 7.

²⁸⁹ Dokazni predmet P00888, str. 6; dokazni predmet P00654; dokazni predmet P00862, str. 71; dokazni predmet P01080, str. 1; dokazni predmet P00605, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 236. V. takođe svedokinja Bilić, T. 5. oktobar 2017, str. 4-6.

²⁹⁰ Dokazni predmet P00888, str. 8; dokazni predmet P00655; dokazni predmet P00862, str. 72; dokazni predmet P01080, str. 1; dokazni predmet P00605, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 236. V. takođe svedokinja Bilić, T. 5. oktobar 2017, str. 4-6.

²⁹¹ Dokazni predmet P00888, str. 5; dokazni predmet P00660; dokazni predmet P00862, str. 73; dokazni predmet P01080, str. 2; dokazni predmet P00605, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 236. V. takođe svedokinja Bilić, T. 5. oktobar 2017, str. 4-6.

²⁹² Dokazni predmet P00888, str. 4; dokazni predmet P00656; dokazni predmet P00862, str. 72; dokazni predmet P00605, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 239. V. takođe svedokinja Bilić, T. 5. oktobar 2017, str. 4-6.

²⁹³ Dokazni predmet P00888, str. 3; dokazni predmet P00658; dokazni predmet P00862, str. 72; dokazni predmet P00605, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 239. V. takođe svedokinja Bilić, T. 5. oktobar 2017, str. 4-6.

²⁹⁴ Dokazni predmet P00888, str. 7; dokazni predmet P00657; dokazni predmet P00862, str. 72; dokazni predmet P01080, str. 1; dokazni predmet P00605, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 236.

²⁹⁵ Dokazni predmet P00888, str. 2, 3; dokazni predmet P00659; dokazni predmet P00862, str. 72; dokazni predmet P01080, str. 5; dokazni predmet P00605, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 239.

²⁹⁶ Dokazni predmet P00891; dokazni predmet P00663; dokazni predmet P00862, str. 49, 74; dokazni predmet P00598, str. 7; dokazni predmet P00605, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 259.

²⁹⁷ Dokazni predmet P00911; dokazni predmet P00685; dokazni predmet P00862, str. 53, 76; dokazni predmet P00598, str. 9; dokazni predmet P00605, str. 5; činjenica o kojoj je presuđeno br. 259.

²⁹⁸ Dokazni predmet P00892; dokazni predmet P00664; dokazni predmet P00862, str. 49, 74; dokazni predmet P00598, str. 8; dokazni predmet P00605, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 259.

²⁹⁹ Dokazni predmet P00684; dokazni predmet P00862, str. 52, 76; dokazni predmet P00598, str. 9; dokazni predmet P00605, str. 5; činjenica o kojoj je presuđeno br. 259.

³⁰⁰ Dokazni predmet P00913; dokazni predmet P00687; dokazni predmet P00862, str. 53, 76; dokazni predmet P00598, str. 10; dokazni predmet P00605, str. 5; činjenica o kojoj je presuđeno br. 259.

³⁰¹ Dokazni predmet P00914; dokazni predmet P00688; dokazni predmet P00862, str. 53, 76; dokazni predmet P00598, str. 10; dokazni predmet P00605, str. 5; činjenica o kojoj je presuđeno br. 259.

³⁰² Dokazni predmet P00893; dokazni predmet P00665; dokazni predmet P00862, str. 49, 75; dokazni predmet P00598, str. 8; dokazni predmet P00605, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 259.

Vuković³⁰³ i Ana Bičanić.³⁰⁴ Nema dovoljno dokaza na osnovu kojih bi se utvrdilo ko je ubio ostale civile.³⁰⁵

4. Događaji u Škabrnji i okolnim selima

67. U Optužnici se navodi da su u novembru 1991. srpske snage, konkretno pripadnici Martićeve policije, JNA i jedinica lokalne srpske Teritorijalne odbrane, napale selo Škabrnju kod Zadra.³⁰⁶ U Optužnici se dalje navodi da su 18. novembra 1991. ove snage isle od kuće u Škabrnji i ubile najmanje 38 civila nesrpske nacionalnosti u njihovim domovima ili na ulicama.³⁰⁷ Prema Optužnici, ova ubistva i drugi zločini i dela nasilja povezani s napadom doveli su do prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva s tog područja,³⁰⁸ a ta ubistva i prisilno raseljavanje predstavljaju progon.³⁰⁹

68. U vezi s ovim navodima, tužilaštvo tvrdi da su od septembra do novembra 1991. srpske snage u više navrata napadale pretežno hrvatska sela Škabrnja, Nadin, Polača i okolne zaseoke.³¹⁰ Prema tužilaštvu, napadi u Škabrnji kulminirali su 18. i 19. novembra 1991, kada su srpske snage, uključujući pripadnike specijalne policijske jedinice na čelu s Goranom Opačićem, JNA, policije i Teritorijalne odbrane SAO Krajine, kao i srpskih dobrovoljačkih jedinica, ubile najmanje 46 civila i 11 civilnih branilaca koji u trenutku smrti nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima.³¹¹ Tužilaštvo, dalje, tvrdi da su srpske snage tokom i posle ovih napada fizički proterale nesrpske

³⁰³ Dokazni predmet P00912; dokazni predmet P00686; dokazni predmet P00862, str. 53, 76; dokazni predmet P00598, str. 9; dokazni predmet P00605, str. 5; činjenica o kojoj je presuđeno br. 258.

³⁰⁴ Dokazni predmet P00890; dokazni predmet P00662; dokazni predmet P00862, str. 49, 74; dokazni predmet P00598, str. 7; dokazni predmet P00605, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 259.

³⁰⁵ Pretresnom veću su predočeni dokazi svedoka veštaka, kao i drugi forenzički dokazi, i ono je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno da je 12. novembra 1991. u Saborskom ubijeno sledećih 27 osoba: Ana Bičanić, Milan Bičanić, Nikola Bičanić, Petar Bičanić, Leopold Conjar, Darko Dumenčić, Kata Dumenčić, Nikola Dumenčić, Ivica Dumenčić, Ante Dumenčić, Ivan Matovina, Kata Matovina (rođena 1920), Kata Matovina (rođena 1918), Lucija Matovina, Marija Matovina, Marta Matovina, Mate Matovina (rođen 1895), Milan Matovina, Slavica Matovina, Slavko Sertić, Mate Špehar, Josip Štrk, Juraj Štrk, Ivan Vuković, Jeka/Jela Vuković, Jure Vuković (rođen 1929), Jure Vuković (rođen 1930) i Petar Vuković. V. dokazni predmet P00862, str. 74-76; dokazni predmet P00598, str. 7-10; činjenica o kojoj je presuđeno br. 259.

³⁰⁶ Optužnica, par. 32.

³⁰⁷ Optužnica, par. 32.

³⁰⁸ Optužnica, par. 64-66.

³⁰⁹ Optužnica, par. 22-25.

³¹⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 715. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 131; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 5.

³¹¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 682, 716, 719, Dodatak A, par. 112. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 132; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 5, 6.

stanovnike iz tog kraja i da su, činjenjem zločina, prisilile preostalo nesrpsko stanovništvo da beži.³¹²

69. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su na području Škabrnje i Nadina počinjeni zločini. Međutim, Simatović tvrdi da odgovornost za događaje na tom području u potpunosti snosi JNA i da se nijedan od zločina ne može pripisati njemu, jer on niti je bio prisutan na tom području, niti je imao bilo kakve veze sa snagama koje su počinile zločine.³¹³

70. Ocenjujući ove događaje, Pretresno veće napominje da suštinske karakteristike dokaza koji se odnose na zločine i okolnosti u kojima su zločini počinjeni nisu sporne. Pretresnom veću su predviđeni relevanti dokazi nekoliko svedoka tužilaštva, uključujući svedoke Marka Miljanića, Luka Brkića, Nevena Šegarića i Tomislava Šegarića, koji su bili neposredni svedoci događaja u Škabrnji, kao i dokazi svedoka odbrane Ace Drače i Gorana Opačića. Pretresno veće je takođe uzelo u obzir forenzičke i dokumentarne dokaze i prema potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim događajima.

71. Škabrnja se nalazi na jugozapadu Hrvatske i 1991. godine bila je u sastavu opštine Zadar, koja se na jugoistoku graničila s opštinom Benkovac. Početkom 1991. Škabrnja je imala oko 2.000 stanovnika, koji su skoro isključivo bili Hrvati.³¹⁴ Nacionalni sastav Nadina, sela u blizini Škabrnje, takođe je bio skoro isključivo hrvatski.³¹⁵ U Škabrnji i njenoj neposrednoj okolini nalazile su se tri crkve, i to crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u centru Škabrnje, crkva Svetе Marije u zaseoku Ambar i crkva Svetog Luke zapadno od centra Škabrnje.³¹⁶

72. Godine 1991. jedinice 9. korpusa JNA, benkovačke Teritorijalne odbrane i policije SAO Krajine bile su aktivne na području oko Škabrnje i Nadina.³¹⁷ JNA je imala brojne objekte na teritoriji opštine Zadar, a posebno u okolini Škabrnje, koja se nalazi u blizini puta koji je povezivao Knin, Zadar i Benkovac i vodio do aerodroma Zemunik.³¹⁸ Jedina železnička pruga koja je

---

³¹² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 720. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 717; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 131; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 6.

³¹³ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 442, 470, 471; Simatovićev pretpretresni podnesak, par. 148-150.

³¹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno br. 265, 266; svedok Miljanić, dokazni predmet P00288, str. 2, T. 29. avgust 2017, str. 13, dokazni predmet P00291, str. 2862, 2915. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 5.

³¹⁵ Svedok Miljanić, T. 29. avgust 2017, str. 13, dokazni predmet P00291, str. 2862.

³¹⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 268.

³¹⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 269.

³¹⁸ Svedok Miljanić, T. 30. avgust 2017, str. 5, 22, 23, 33; svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16728, 16729, 17091, 17092; dokazni predmet P00305.

povezivala Zadar, Benkovac i Knin takođe je prolazila kroz Škabrnju, koja je, budući na uzvisini, bila taktički značajna.³¹⁹

73. Dokazi pokazuju da su u leto 1991. kasarne JNA širom Hrvatske, uključujući one u Zadru i vazduhoplovnu bazu JNA u Zemuniku, bile pod blokadom hrvatskih snaga.³²⁰ Od 16. septembra 1991. JNA je započela vojnu operaciju probijanja blokada na tom području.³²¹ U okviru te operacije, JNA je 25. septembra 1991. prvi put granatirala Škabrnju, upotrebivši i zapaljive bombe, od kojih se zapalila okolna šuma.³²² Na osnovu naloga Kriznog štaba opštine Zadar, civilno stanovništvo Škabrnje je evakuisano 1. ili 2. oktobra 1991, a u selu su ostali samo pripadnici rezervnog sastava policije i dobrovoljci.³²³ Dana 2. oktobra 1991. JNA je pešadijom i tenkovima napala obližnja sela Nadin i Zemunik Gornji, kao i Škabrnju, gde je koristila kasetne bombe i bacala poruke kao, na primer, "pozdrav od JNA za Tuđmanove štakore".³²⁴ Međutim, nakon što je 5. novembra 1991. potpisana sporazum o prekidu vatre, velik broj civila se vratio u Škabrnju.³²⁵

74. Na sastanku s Ratnim predsedništvom Benkovca održanom 17. novembra 1991, kojem je prisustvovao i svedok Drača, Mladić, koji je tada bio načelnik štaba i zamenik komandanta 9. korpusa JNA,³²⁶ izjavio je da blokada puta koji vodi u Škabrnju sprečava snabdevanje vazduhoplovne baze JNA u Zemuniku gorivom i hransom i najavio da će operacija za probijanje blokade na putu početi sledećeg jutra.³²⁷ Mladić je na tom sastanku izneo nameru da, u suštini, izbriše selo Škabrnju.³²⁸

---

³¹⁹ Svedok Miljanić, T. 30. avgust 2017, str. 22, T. 29. avgust 2017, str. 51-53.

³²⁰ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13692, 13988, 13989, 13991, dokazni predmet P01248, str. 1930; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 82; svedok RFJ-151, T. 21. septembar 2017, str. 20, 21; svedok Drača, T. 4. decembar 2019, str. 17, T. 26. novembar 2019, str. 43, 44, dokazni predmet 2D00331, str. 16688, 16689; dokazni predmet P03304, str. 2.

³²¹ Dokazni predmet P00049; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 82.

³²² Svedok Miljanić, dokazni predmet P00288, str. 3. V. takođe svedok L. Brkić, dokazni predmet P00303, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 270.

³²³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 270; svedok Miljanić, dokazni predmet P00288, str. 3, dokazni predmet P00291, str. 2863, 2865, 2866. V. takođe svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 2; svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 2.

³²⁴ Svedok Miljanić, dokazni predmet P00288, str. 3, dokazni predmet P00292, str. 2360-2362, 2377, 2378, dokazni predmet P00291, str. 2926. V. takođe svedok L. Brkić, dokazni predmet P00303, str. 3, dokazni predmet P00304, str. 3392, 3393.

³²⁵ Svedok Miljanić, dokazni predmet P00288, str. 4, dokazni predmet P00290, str. 24343, 24354, 2916, dokazni predmet P00291, str. 2863; svedok L. Brkić, dokazni predmet P00303, str. 3; dokazni predmet 1D00028, str. 7.

³²⁶ Dokazni predmet P03757; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 29; svedok Babić, dokazni predmet P01247, str. 3391, dokazni predmet P01244, par. 15.

³²⁷ Svedok Drača, T. 27. novembar 2019, str. 91, 101, 102, T. 26. novembar 2019, str. 51, dokazni predmet 2D00331, str. 16732, 16734, 16736, 16936; dokazni predmet P02886, str. 348. V. takođe dokazni predmet P00064, str. 1.

³²⁸ Svedok Drača, T. 27. novembar 2019, str. 91, 92, T. 26. novembar 2019, str. 52, dokazni predmet 2D00331, str. 16734; dokazni predmet P02886, str. 348, 356. V. takođe dokazni predmet P00049, str. 1, 2, 4.

75. Napadi na Škabrnju i Nadin su počeli u ranim jutarnjim satima 18. novembra 1991. i propraćeni su žestokim borbama između srpskih i hrvatskih snaga, koje su trajale do 19. novembra 1991, kada su srpske snage preuzele kompletну vlast nad tim područjem.³²⁹ I hrvatska i srpska strana imale su minobacače i artiljeriju.³³⁰ Nadin je granatiran iz pravca srpskih sela Biljane ili Lišane, a granatiranje je nastavljeno celog dana.³³¹ Većina žena i dece je otišla iz Nadina u Polaču, Zaton i Zadar, a u selu su ostali samo muškarci i nekoliko žena.³³² JNA je granatirala Škabrnju iz pravca Polače, Debelog Brda, Veljana, Biljana i aerodroma Zemunik.³³³ Na početku napada po selu je bilo razmešteno otprilike 100 pripadnika civilne zaštite,³³⁴ dok je civilnom stanovništvu rečeno da se sakrije u podrumima.³³⁵ Dve žene su ubijene na početku napada,³³⁶ a blizu škole, crkve i centra sela pale su kasetne bombe.³³⁷

76. Iz nespornih dokaza u spisu i činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da su tokom i neposredno posle napada na Škabrnju srpske snage izvlačile civile Hrvate iz njihovih skloništa i tukle ih i ubijale na ulicama.³³⁸ Među dokazima koji su predloženi Pretresnom veću su i oni svedoka Nevena Šegarića, Hrvata koji se 18. novembra 1991. ujutro skrivaо u podrumu kuće svog strica zajedno s članovima porodice i komšijama civilima.³³⁹ Svedok je izjavio da su ih osobe u vojnoj odeći,³⁴⁰ koje je on opisao kao "četnike", pozvale da svi izađu iz podruma, i vikale "izlazite ustaše, ili ćemo vas sve poklati".³⁴¹ "Četnici" su zatim ubili Luciju Šegarić, koja je imala 62 godine, i tukli

³²⁹ Svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 56, dokazni predmet 2D00331, str. 16737, 16739, 16741; svedok Miljanić, dokazni predmet P00291, str. 2869, 2901, 2902, dokazni predmet P00288, str. 4, 5; svedok L. Brkić, dokazni predmet P00303, str. 3; dokazni predmet 1D00028, str. 7; dokazni predmet 2D00354; činjenice o kojima je presuđeno br. 275-279, 281. V. takođe dokazni predmet 2D00352, str. 1, 3.

³³⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 275; svedok Miljanić, T. 30. avgust 2017, str. 11-14, T. 29. avgust 2017, str. 58, 59; dokazni predmet P00291, str. 2901, 2902; dokazni predmet 1D00028, str. 7; svedok L. Brkić, T. 31. avgust 2017, str. 20, dokazni predmet P00304, str. 3226.

³³¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 275.

³³² Činjenica o kojoj je presuđeno br. 275. V. takođe svedok Miljanić, dokazni predmet P00288, str. 5.

³³³ Svedok Miljanić, dokazni predmet P00288, str. 4, T. 30. avgust 2017, str. 13, 14, dokazni predmet P00291, str. 2869, dokazni predmet P00292, str. 2367, 2368, dokazni predmet P00288, str. 4.

³³⁴ Svedok Miljanić, dokazni predmet P00292, str. 2367, 2368.

³³⁵ Svedok Miljanić, dokazni predmet P00288, str. 4, dokazni predmet P00291, str. 2869, dokazni predmet P00292, str. 2367, 2368. V. takođe svedok L. Brkić, dokazni predmet P00304, str. 3399-3402; svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 2, 3; svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 3.

³³⁶ Svedok Miljanić, dokazni predmet P00291, str. 2869, 2870, dokazni predmet P00288, str. 4.

³³⁷ Svedok Miljanić, dokazni predmet P00292, str. 2377, 2378, dokazni predmet P00291, str. 2871.

³³⁸ Svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 3, 5, dokazni predmet P00409, str. 2835, 2836; svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 3-5; svedok Miljanić, dokazni predmet P00292, str. 2384, dokazni predmet P00288, str. 4-6, dokazni predmet P00290, str. 24355; dokazni predmet P00063; dokazni predmet P00300; dokazni predmet P00298; činjenice o kojima je presuđeno br. 285, 286, 289. V. takođe svedok B. Brkić, dokazni predmet P00442, str. 2.

³³⁹ Svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 2, 3, dokazni predmet P00409, str. 2835, 2836.

³⁴⁰ Svedok N. Šegarić izjavio je da su uniforme bile zelene maskirne sa crvenom zvezdom JNA na dugmadi i epoletama i sa ciriličnim natpisom "SAO Krajina" na ramenima. V. svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 3.

³⁴¹ Svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 3, 5; činjenice o kojima je presuđeno br. 282-287.

i pucali u glavu Krsti Šegariću, koji je imao 60 ili 61 godinu.³⁴² Jedna Hrvatica, koja je bila u devedesetim godinama i nepokretna, ubijena je u krevetu.³⁴³ Jedan vojnik obučen u maskirnu uniformu s oznakom SAO Krajine na ramenu naterao je Stanu Vicković i Josipa Miljanića da kleknu i pucao im u glavu.³⁴⁴

77. Pretresnom veću su predočeni i dokazi svedoka Tomislava Šegarića, koji se onog jutra kada je počeo napad sakrio u podrum kuće Peše Pavičića zajedno sa približno 25–30 drugih civila, među kojima je bilo žena, dece i starijih ljudi.³⁴⁵ Između 12:30 i 13:00 časova svedok je čuo neke ljude kako viču da svi izađu iz podruma, inače će u njega baciti ručnu bombu.³⁴⁶ Kako su civili izlazili iz podruma s podignutim rukama, osobe u vojnoj odeći³⁴⁷ koje je svedok opisao kao “četnike” odvlačile su neke od njih u stranu i ubijale ih; među ubijenima je bio i svedokov deda Vice Šegarić, koji je imao oko 65 godina.³⁴⁸ Svedok Tomislav Šegarić je video četnike kako tuku njegove stričeve Budu Šegarića i Šimu Šegarića, koji su kasnije ubijeni, a video je i tela još 10 osoba, među kojima tela svog strica Ivice Šegarića i tela Peše Pavičića.³⁴⁹ Tog dana je ubijeno ukupno devet članova šire porodice svedoka Tomislava Šegarića.³⁵⁰

78. Pretresnom veću su takođe predočeni dokazi da su u toku napada pripadnici JNA postavljali hrvatske civile, uključujući žene, decu i starije osobe, oko tenkova kao živi štit.³⁵¹ Dalje iz dokaza proizlazi da su pripadnici srpskih snaga učestvovali u masovnom pljačkanju i uništavanju hrvatske imovine, da su sravnili sa zemljom kuće i jedno groblje, srušili i katoličku crkvu Svetе Marije i teško oštetili druge dve crkve.³⁵² Zgrada osnovne škole takođe je oštećena tokom napada, a na

³⁴² Svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 2, 3, 5.

³⁴³ Svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 1, 5; svedok Miljanić, dokazni predmet P00297, str. 6, dokazni predmet P00288, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 291.

³⁴⁴ Svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 3. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 287.

³⁴⁵ Svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 2, 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 288.

³⁴⁶ Svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 288.

³⁴⁷ Prema rečima svedoka T. Šegarića, uniforme su bile maskirne, a na nekim su bile oznake “SAO Krajina” ili četničke oznake (kokarda). V. svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 3.

³⁴⁸ Svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 290.

³⁴⁹ Svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 3, 4.

³⁵⁰ Svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 5. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno br. 289, 290.

³⁵¹ Svedok Miljanić, dokazni predmet P00288, str. 5, dokazni predmet P00291, str. 2876, 2913, dokazni predmet P00292, str. 2396, T. 29. avgust 2017, str. 25, 37, 38; dokazni predmet P00300; svedok L. Brkić, dokazni predmet P00303, str. 5, T. 31. avgust 2017, str. 24, 25, dokazni predmet P00304, str. 3246, 3402, 3403.

³⁵² Svedok Miljanić, dokazni predmet P00289, str. 1, dokazni predmet P00291, str. 2925, 2926, T. 29. avgust 2017, str. 45-47, dokazni predmet P00292, str. 2377, 2378; dokazni predmet P00063, str. 3; dokazni predmet P00295; dokazni predmet P00302; svedok L. Brkić, dokazni predmet P00303, str. 5, 6, T. 30. avgust 2017, str. 44, 45, dokazni predmet P00304, str. 3239, 3241, 3242, 3290, 3291, 3430; svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00409, str. 2847-2851; svedok B. Brkić, dokazni predmet P00442, str. 3, 4; dokazni predmet P00064, str. 3; činjenice o kojima je presuđeno br. 277, 278.

njenom zidu je ispisano "Dobro došli u mrtvo selo".³⁵³ Škabrnja i Nadin su skoro u potpunosti srušeni sa zemljom.³⁵⁴ Tokom noći 19. septembra 1991. "gorilo je sve živo" u Nadinu.³⁵⁵

79. Tokom prve noći napada svi civili iz još neokupiranog dela sela napustili su Škabrnju u pravcu Prkosa i uzletišta u Vlačini, odakle su nastavili put prema Zadru.³⁵⁶ Civile su iz Škabrnje odvodili i pripadnici JNA i Teritorijalne odbrane i prevozili ih na teritoriju pod kontrolom hrvatskih snaga.³⁵⁷ Nakon napada, u Škabrnji nije ostao nijedan hrvatski civil i niko se nije vratio sve do 1995, kad su hrvatske snage ponovo zauzele to područje.³⁵⁸ Svedočenja svedoka veštaka pokazuju da je na dan napada većina nesrpskih stanovnika pobegla iz Škabrnje i da je do aprila 1995. iz Nadina raseljeno otprilike 665 nesrpskih civila, a iz Škabrnje otprilike njih 1.500.³⁵⁹

80. Dana 20. novembra 1991. Vojno-pomorska oblast JNA u Splitu je, na zahtev Posmatračke misije Evropske zajednice, zatražila od komande 9. korpusa JNA da podnese izveštaj o ubistvima u Škabrnji i Nadinu 18. i 19. novembra 1991.³⁶⁰ U novembru 1991. JNA je Zboru narodne garde predala 38 tela izvučenih iz Škabrnje i sedam tela izvučenih iz Nadina.³⁶¹ Bezbednosni organ 180. motorizovane brigade 9. korpusa JNA, pod komandom majora Branislava Ristića, izvršio je uviđaj na licu mesta, u saradnji sa Stanicom javne bezbednosti Benkovac.³⁶² Prema jednom izveštaju JNA od 8. marta 1992, ubistva su počinili pripadnici specijalnih jedinica štaba Teritorijalne odbrane Benkovac ili jedinica koje su se borile pod njihovom komandom a koje su činili srpski dobrovoljci, i "Opačićeva grupa koju su činili borci iz ovog kraja".³⁶³ Iz dokaza proizlazi da nalazi iz ovog izveštaja nikad nisu prosleđeni vojnom tužiocu.³⁶⁴

---

³⁵³ Svedok Miljanić, T. 29. avgust 2017, str. 46.

³⁵⁴ Svedok Staničić, dokazni predmet 1D00212, str. 12444; svedok L. Brkić, dokazni predmet P00304, str. 3290; svedok Drača, T. 27. novembar 2019, str. 92, T. 26. novembar 2019, str. 53, dokazni predmet 2D00331, str. 17021; dokazni predmet P02886, str. 356.

³⁵⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 298.

³⁵⁶ Svedok Miljanić, dokazni predmet P00288, str. 5, dokazni predmet P00290, str. 24354; svedok B. Brkić, dokazni predmet P00442, str. 2.

³⁵⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 279; svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 4, 5; svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 4, 5; svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16775, 16776.

³⁵⁸ Svedok Drača, T. 28. novembar 2019, str. 58; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13408, 13409. V. takođe dokazni predmet P01320.

³⁵⁹ Dokazni predmet P00595, str. 30, 32, 87, 138; činjenica o kojoj je presuđeno br. 280.

³⁶⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 300.

³⁶¹ Svedok Jelić, dokazni predmet P00392, str. 2, 3.

³⁶² Dokazni predmet P03314; dokazni predmet P03341; svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 57-60, T. 28. novembar 2019, str. 11, dokazni predmet 2D00331, str. 16751, 16752; dokazni predmet P02887, str. 40; činjenica o kojoj je presuđeno br. 300.

³⁶³ Dokazni predmet P00301, str. 1; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 136; dokazni predmet P00219.

³⁶⁴ Svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 63, 64, T. 27. novembar 2019, str. 102; dokazni predmet 2D00134.

81. Pretresno veće smatra da spis pokazuje da je napad na Škabrnju izvršila 180. motorizovana brigada 9. korpusa JNA, sastavljena od vojnika iz redovnog sastava i rezervista, uz učešće jedinica Teritorijalne odbrane Benkovac, koje su bile potčinjene JNA, i srpskih dobrovoljaca, koji su nazivani "četnicima".³⁶⁵ U napadu su učestvovali i pripadnici 63. vazdušno-desantne jedinice JNA iz Niša³⁶⁶ i pripadnici specijalne jedinice policije Stanice javne bezbednosti Benkovac obučeni u Golubiću.³⁶⁷ Pretresno veće dalje nalazi da je Opačić, pripadnik specijalne jedinice policije Stanice javne bezbednosti Benkovac, u nekom trenutku 18. novembra 1991. bio prisutan u Škabrnji.³⁶⁸ Pri donošenju ovog zaključka Pretresno veće ima u vidu svedočenje svedoka Drače da ni Opačić ni specijalna jedinica policije nisu učestvovali u napadu na Škabrnju.³⁶⁹ Pretresno veće, međutim, nalazi da ovaj aspekt iskaza svedoka Drače i iskaz svedoka Opačića u kojem on negira svoju umešanost u napad³⁷⁰ nisu uverljivi kada se odmere u odnosu na dokaze koji potkrepljuju zaključak Pretresnog veća.

82. Kao posledica napada koji se navodi u Optužnici, Pretresno veće smatra da je dokazano van razumne sumnje da su 18. i 19. novembra 1991. pripadnici gore identifikovanih srpskih snaga ubili sledeće civile u Škabrnji ili Nadinu:³⁷¹ Stana Vicković,³⁷² Josip Miljanić,³⁷³ Krsto Šegarić,³⁷⁴ Vice

³⁶⁵ Svedok Theunens, T. 21. mart 2018, str. 22, 23; svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16746, T. 28. novembar 2019, str. 9, T. 26. novembar 2019, str. 54, 55; dokazni predmet 2D00335; dokazni predmet P03060; dokazni predmet 2D00352, str. 4; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 82, 130; svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 3; svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 3; svedok L. Brkić, T. 30. avgust 2017, str. 45, 57, 58, 60, 61, T. 31. avgust 2017, str. 3, dokazni predmet P00303, str. 5, dokazni predmet P00304, str. 3235-3237; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13065, 13066, 13405, 13406; činjenice o kojima je presuđeno br. 271-273. Pretresno veće ne smatra verodostojnim iskaz svedoka RFJ-107 da je Arkan plaćao pojedincima da se bore u Škabrnji. V. svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 133, T. 6. septembar 2017, str. 64-68.

³⁶⁶ Svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16757, 16758; svedok Miljanić, T. 30. avgust 2017, str. 15; svedok L. Brkić, T. 31. avgust 2017, str. 5, 6; dokazni predmet 2D00025; dokazni predmet 2D00335, str. 2.

³⁶⁷ Dokazni predmet P00301; dokazni predmet P01971; dokazni predmet P00219. V. takođe svedok Drača, T. 28. novembar 2019, str. 6, 7, 9, 18, 20.

³⁶⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 274; dokazni predmet P01971, str. 9; dokazni predmet P00301; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13406, dokazni predmet P01248, str. 1601; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 163, 164; svedok Miljanić, T. 30. avgust 2017, str. 34-39, T. 29. avgust 2017, str. 39-43, 60-67, dokazni predmet P00291, str. 2879, 2880, 2922, 2923, dokazni predmet P00292, str. 2429, 2430; dokazni predmet 1D00031, str. 2; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 136; dokazni predmet 2D00392; dokazni predmet 2D00393; dokazni predmet P00219.

³⁶⁹ Svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 61, 62, T. 28. novembar 2019, str. 9, 13-15, 19, 20, dokazni predmet 2D00331, str. 17019, 17020, 17091, 17092. Pretresno veće napominje da se, prema rečima svedoka Drače, specijalna jedinica policije "raspala" nakon što je Opačić otisao, što se, kako svedok navodi, dogodilo 20 dana pre napada na Škabrnju. Međutim, svedok Drača je posvedočio da pripadnici Stanice javne bezbednosti Benkovac jesu učestvovali u napadu. V. svedok Drača, T. 28. novembar 2019. str. 18-20.

³⁷⁰ Svedok Opačić, dokazni predmet 2D00385, str. 18195, 18196, 18207, 18208-18210, 18228, 18284-18286, 18290, 18297, 18298.

³⁷¹ V. takođe činjenice o kojima je presuđeno br. 290, 294, 295.

³⁷² Dokazni predmet P00862, str. 61, 82; dokazni predmet P00952; svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 5; dokazni predmet P00294, str. 13; činjenica o kojoj je presuđeno br. 286. V. takođe svedok Miljanić, T. 29. avgust 2017, str. 8; dokazni predmet P00298.

Šegarić,³⁷⁵ Lucia (Luca) Šegarić,³⁷⁶ Joso Brkić,³⁷⁷ Marija Brkić,³⁷⁸ Marko Brkić,³⁷⁹ Željko Čurković,³⁸⁰ Mile Pavičić,³⁸¹ Petar (Pešo) Pavičić,³⁸² Ljubo Perica,³⁸³ Ivan Ražov,³⁸⁴ Kata (Soka) Rogić,³⁸⁵ Grgica (Maja) Šegarić,³⁸⁶ Rade Šegarić,³⁸⁷ Jozo Miljanić,³⁸⁸ Slavka Miljanić,³⁸⁹ Ilija Ražov,³⁹⁰ Petar Jurić,³⁹¹ Niko Pavičić,³⁹² Josip Perica,³⁹³ Jela Ražov,³⁹⁴ Nikola Rogić,³⁹⁵ Mara

---

³⁷³ Dokazni predmet P00862, str. 56, 78; dokazni predmet P00929; svedok N. Šegarić, dokazni predmet P00408, str. 5; svedok Miljanić, T. 29. avgust 2017, str. 15, dokazni predmet P00297, str. 3; dokazni predmet P00294, str. 9; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 12; činjenica o kojoj je presuđeno br. 286.

³⁷⁴ Dokazni predmet P00862, str. 59, 81; dokazni predmet P00944; dokazni predmet P00294, str. 12; dokazni predmet P00597, str. 92; dokazni predmet P00598, str. 14; činjenica o kojoj je presuđeno br. 286.

³⁷⁵ Dokazni predmet P00862, str. 60, 81; dokazni predmet P00946; svedok T. Šegarić, dokazni predmet P00410, str. 6; dokazni predmet P00294, str. 12; dokazni predmet P00597, str. 92; dokazni predmet P00598, str. 15; činjenica o kojoj je presuđeno br. 290.

³⁷⁶ Dokazni predmet P00862, str. 60, 81; dokazni predmet P00916, str. 22-24; svedok Miljanić, dokazni predmet P00290, str. 24344; dokazni predmet P00294, str. 12; dokazni predmet P00597, str. 92; dokazni predmet P00598, str. 14; činjenica o kojoj je presuđeno br. 285.

³⁷⁷ Dokazni predmet P00862, str. 54, 77; dokazni predmet P00918; svedok Miljanić, dokazni predmet P00297, str. 2; dokazni predmet P00294, str. 6; dokazni predmet P00597, str. 90; dokazni predmet P00598, str. 10; činjenica o kojoj je presuđeno br. 290.

³⁷⁸ Dokazni predmet P00862, str. 54, 77; dokazni predmet P00919; svedok Miljanić, dokazni predmet P00297, str. 2; svedok L. Brkić, T. 30. avgust 2017, str. 53, 54; dokazni predmet P00294, str. 6, 7; dokazni predmet P00597, str. 90; dokazni predmet P00598, str. 10; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁷⁹ Dokazni predmet P00862, str. 54, 55, 77; dokazni predmet P00920; svedok Miljanić, dokazni predmet P00297, str. 2; svedok L. Brkić, T. 30. avgust 2017, str. 53, 54; dokazni predmet P00294, str. 7; dokazni predmet P00597, str. 90, dokazni predmet P00598, str. 10; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁸⁰ Dokazni predmet P00862, str. 55, 77; dokazni predmet P00923; dokazni predmet P00597, str. 90; dokazni predmet P00598, str. 11; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁸¹ Dokazni predmet P00862, str. 56, 79; P00933; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 12; činjenica o kojoj je presuđeno br. 290.

³⁸² Dokazni predmet P00862, str. 56, 79; dokazni predmet P00932; dokazni predmet P00294, str. 10; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 12; činjenica o kojoj je presuđeno br. 290.

³⁸³ Dokazni predmet P00862, str. 57, 79; dokazni predmet P00936; dokazni predmet P00294, str. 10; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 13; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁸⁴ Dokazni predmet P00862, str. 58, 80; dokazni predmet P00938; dokazni predmet P00294, str. 11; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 13; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁸⁵ Dokazni predmet P00862, str. 58, 81; dokazni predmet P00941; dokazni predmet P00294, str. 11; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 13; činjenica o kojoj je presuđeno br. 290.

³⁸⁶ Dokazni predmet P00862, str. 59, 81; dokazni predmet P00943; dokazni predmet P00294, str. 12; dokazni predmet P00597, str. 92; dokazni predmet P00598, str. 14; činjenica o kojoj je presuđeno br. 291.

³⁸⁷ Dokazni predmet P00862, str. 60, 81; dokazni predmet P00945; dokazni predmet P00294, str. 12; dokazni predmet P00597, str. 92; dokazni predmet P00598, str. 14; činjenica o kojoj je presuđeno br. 290.

³⁸⁸ Dokazni predmet P00862, str. 56, 78; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 12; činjenica o kojoj je presuđeno br. 290.

³⁸⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 290.

³⁹⁰ Dokazni predmet P00862, str. 58, 80; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 13; činjenica o kojoj je presuđeno br. 290.

³⁹¹ Dokazni predmet P00862, str. 56, 78; dokazni predmet P00928; dokazni predmet P00294, str. 9; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 12; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁹² Dokazni predmet P00862, str. 56, 79; dokazni predmet P00931; dokazni predmet P00294, str. 9; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 12; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁹³ Dokazni predmet P00862, str. 79; dokazni predmet P00925, str. 1-3; dokazni predmet P00294, str. 10; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 13; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

Žilić,³⁹⁶ Roko Žilić,³⁹⁷ Grgo Jurić³⁹⁸ i Tadija Žilić.³⁹⁹ Sledeći pripadnici civilne zaštite koji u vreme smrti nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima takođe su ubijeni: Ante Ražov,⁴⁰⁰ Vladimir Horvat,⁴⁰¹ Gašpar Perica,⁴⁰² Ivica Šegarić⁴⁰³ i Marko Rogić.⁴⁰⁴

83. Premda su mu predočeni dokazi da je ubijeno još više ljudi, Pretresno veće smatra da su ti dokazi nedovoljni da bi se van razumne sumnje utvratio status tih ljudi, okolnosti njihove smrti ili identitet počinilaca.

5. Događaji u selima Bruška i Marinovići

84. U Optužnici se navodi da su 21. decembra 1991. srpske snage, a pre svega pripadnici Martićeve policije, ušli u selo Bruška i u zaselak Marinovići, gde su ubili 10 civila, od kojih su devetoro bili Hrvati.⁴⁰⁵ Prema navodima u Optužnici, ta ubistva i drugi zločini i dela nasilja doveli su do prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva s tog područja,⁴⁰⁶ a ta ubistva i prisilno raseljavanje predstavljaju progon.⁴⁰⁷

³⁹⁴ Dokazni predmet P00862, str. 58, 80; dokazni predmet P00939; dokazni predmet P00294, str. 11; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 13; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁹⁵ Dokazni predmet P00862, str. 59, 81; dokazni predmet P00942; dokazni predmet P00294, str. 11; dokazni predmet P00597, str. 92; dokazni predmet P00598, str. 14; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁹⁶ Dokazni predmet P00862, str. 61, 82; dokazni predmet P00954; dokazni predmet P00294, str. 13; dokazni predmet P00597, str. 92; dokazni predmet P00598, str. 16; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁹⁷ Dokazni predmet P00862, str. 61, 82; dokazni predmet P00956; dokazni predmet P00294, str. 14; dokazni predmet P00597, str. 92; dokazni predmet P00598, str. 16; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁹⁸ Dokazni predmet P00862, str. 55, 56, 78; dokazni predmet P00927; dokazni predmet P00294, str. 8; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 12; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

³⁹⁹ Dokazni predmet P00862, str. 62, 83; dokazni predmet P00957; dokazni predmet P00294, str. 14; dokazni predmet P00597, str. 92; dokazni predmet P00598, str. 16; činjenica o kojoj je presuđeno br. 294.

⁴⁰⁰ Dokazni predmet P00862, str. 57, 80; dokazni predmet P00299; svedok Miljanić, T. 29. avgust 2017, str. 15, 17, 20-22, dokazni predmet P00292, str. 2388, dokazni predmet P00297, str. 4; dokazni predmet P00294, str. 3, 4; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 14; činjenice o kojima je presuđeno br. 292, 297.

⁴⁰¹ Dokazni predmet P00862, str. 55, 78; dokazni predmet P00924; svedok Miljanić, dokazni predmet P00292, str. 2387; dokazni predmet P00294, str. 2; dokazni predmet P00597, str. 90; dokazni predmet P00598, str. 11; činjenica o kojoj je presuđeno br. 297.

⁴⁰² Dokazni predmet P00862, str. 57, 79; dokazni predmet P00935; dokazni predmet P00294, str. 3; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 13; činjenica o kojoj je presuđeno br. 297.

⁴⁰³ Dokazni predmet P00862, str. 59, 81; dokazni predmet P00949; svedok Miljanić, dokazni predmet P00297, str. 6; dokazni predmet P00294, str. 4; dokazni predmet P00597, str. 92; dokazni predmet P00598, str. 15; činjenice o kojima je presuđeno br. 290.

⁴⁰⁴ Dokazni predmet P00862, str. 58, 80; dokazni predmet P00940; dokazni predmet P00294, str. 4; dokazni predmet P00597, str. 91; dokazni predmet P00598, str. 14; činjenica o kojoj je presuđeno br. 297.

⁴⁰⁵ Optužnica, par. 35. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6556.

⁴⁰⁶ Optužnica, par. 64-66.

⁴⁰⁷ Optužnica, par. 24, 25. V. Optužnica par. 22, 23.

85. U vezi s tim navodima, tužilaštvo tvrdi da su barem od septembra pa do decembra 1991. pripadnici policije SAO Krajine i naoružani lokalni Srbi zaustavljali, pretraživali i uznemiravali hrvatske stanovnike oko sela Bruška.⁴⁰⁸ Dalje, tužilaštvo navodi da je 21. decembra 1991. specijalna jedinica Službe javne bezbednosti Benkovac, koja je obučena u Golubiću i kojom je komandovao Goran Opačić, napala nekoliko civilnih kuća u hrvatskom zaseoku Marinovići u selu Bruška i ubila devet osoba hrvatske i jednu osobu srpske nacionalnosti.⁴⁰⁹ Prema mišljenju tužilaštva, tim napadima su srpske snage terorisale hrvatske stanovnike sela Bruška i na taj način ih primorale da beže i spasu živu glavu.⁴¹⁰

86. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su u selu Bruška počinjeni zločini. Međutim, Simatović navodi da počinjoci nisu bili pripadnici Milicije Krajine i da nisu bili na obuci u Golubiću, te da je u pozadini tih ubistava bio lični motiv.⁴¹¹ Simatović dalje navodi da su stanovnici sela Bruška odlučili da napuste selo uprkos tome što su im srpske vlasti obećale da će biti bezbedni, te da se njemu ne mogu pripisati zločini počinjeni u selu Bruška.⁴¹²

87. Pretresnom veću je relevantne dokaze predočilo nekoliko svedoka tužilaštva, među kojima su svedoci Ante Marinović i Jasna Denona, koji su bili neposredni očevici tih događaja, kao i svedok odbrane Aco Drača. Pretresno veće je takođe uzelo u obzir forenzičke i dokumentarne dokaze i prema potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s navedenim događajima.

88. Selo Bruška nalazi se otprilike 15 kilometara istočno od Benkovca i u njemu je 1991. živilo oko 400 ljudi, od kojih su njih gotovo 90% bili Hrvati, a 10% Srbi.⁴¹³ U Marinovićima, hrvatskom zaseoku u selu Bruška, bilo je osam kuća.⁴¹⁴

89. Iz dokaza proizlazi da su, od februara 1991, naoružani lokalni Srbi, među kojima su neki nosili sivomaslinaste i maskirne uniforme a neki oznake "Milicija Krajine", postavili barikade na

⁴⁰⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 357, 721; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 133.

⁴⁰⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 357, 722-724; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 134.

⁴¹⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 725.

⁴¹¹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 473-478; Simatovićev pretpretresni podnesak, par. 151.

⁴¹² Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 474, 478; Simatovićev pretpretresni podnesak, par. 151.

⁴¹³ Činjenice o kojima je presuđeno br. 302, 303; svedok Marinović, dokazni predmet P01219, str. 2, dokazni predmet P01220, str. 2472; svedokinja Denona, dokazni predmet P00412, str. 2.

⁴¹⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 304; svedokinja Denona, dokazni predmet P00414, str. 1269.

kojima su redovno zaustavljali, pretraživali i uz nemiravalni hrvatske stanovnike sela Bruška.⁴¹⁵ Od septembra 1991. naoružani muškarci u maskirnim uniformama gotovo su svakodnevno dolazili u selo Bruška, pucali u vazduh i govorili da će selo Bruška biti u Velikoj Srbiji, stanovnike Hrvate nazivali "ustašama", podsticali ih da odu iz sela i pretili im da će ih ubiti.⁴¹⁶ Međutim, u decembru 1991. u selu Bruška još uvek su živeli gotovo svi njegovi stanovnici.⁴¹⁷

90. Iz dokaza i činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da su u večernjim časovima 21. decembra 1991. tri naoružana muškarca u maskirnim uniformama s natpisom "Milicija Krajine" na ramenima upala u kuću u zaselku Marinovići u kojoj je bio svedok Marinović, pripadnik rezervnog sastava policije hrvatske nacionalnosti koji te noći nije bio na dužnosti, zajedno s Rokom Marinovićem, Duškom Marinovićem, Petrom Marinovićem i Svetom Dračom.⁴¹⁸ Svedok Marinović je naoružane muškarce identifikovao kao pripadnike Milicije Krajine i prepoznao jednog od njih.⁴¹⁹ Svi muškarci koji su bili u kući bili su Hrvati, nenaoružani i nosili su civilnu odeću, izuzev Svetе Drače, koji je bio Srbin, pripadnik JNA u uniformi.⁴²⁰ Naoružani muškarci su im naredili da izađu iz kuće, postrojili su ih uza zid, pucali u njih i ubili Roka i Duška Marinovića, a svedoka Marinovića teško raniли.⁴²¹ Kada su Petar Marinović i Sveti Drača pokušali da pobegnu, oni naoružani muškarci su i na njih otvorili vatru i ubili ih.⁴²² Svedok Marinović je kasnije odvezen u bolnicu, gde mu je jedan policajac SAO Krajine zapretio rečima: "Ovog ustašu treba zaklati."⁴²³

91. Otprilike u vreme kada su izvršena ubistava u kući Roka Marinovića, na vrata kuće Bore Marinovića, udaljene otprilike 50 metara, pokucala su tri muškarca vičući "Milicija Krajine" i

⁴¹⁵ Svedok Marinović, dokazni predmet P01219, str. 2, dokazni predmet P01220, str. 2475, 2476, dokazni predmet P01221, str. 5347, 5348, 5356, 5357; svedokinja Denona, dokazni predmet P00414, str. 1271, 1302, 1305; činjenica o kojoj je presuđeno br. 305.

⁴¹⁶ Svedok Marinović, dokazni predmet P01219, str. 3, dokazni predmet P01220, str. 2479, 2480, 2493; činjenica o kojoj je presuđeno br. 305.

⁴¹⁷ Svedok Marinović, dokazni predmet P01219, str. 3, dokazni predmet P01220, str. 2480; činjenica o kojoj je presuđeno br. 305.

⁴¹⁸ Svedok Marinović, dokazni predmet P01219, str. 3, dokazni predmet P01220, str. 2480-2483; činjenica o kojoj je presuđeno br. 306.

⁴¹⁹ Svedok Marinović, dokazni predmet P01220, str. 2483, 2484, dokazni predmet P01219, str. 3.

⁴²⁰ Svedok Marinović, dokazni predmet P01220, str. 2481, 2482, 2499, dokazni predmet P01219, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 306. V. svedokinja Denona, dokazni predmet P00414, str. 1276, 1290, dokazni predmet P00412, str. 2, dokazni predmet P00413, str. 28199, 28204, 28214.

⁴²¹ Svedok Marinović, dokazni predmet P01220, str. 2482-2485, dokazni predmet P01219, str. 3, 4; Činjenice o kojima je presuđeno br. 307, 308. V. svedokinja Denona, dokazni predmet P00411, str. 2028, dokazni predmet P00412, str. 3, dokazni predmet P00414, str. 1274, 1308, 1309; dokazni predmet P00419, str. 1, 2; dokazni predmet P00420, str. 3, 4; dokazni predmet P03062, str. 1-3.

⁴²² Svedok Marinović, dokazni predmet P01220, str. 2484; činjenica o kojoj je presuđeno br. 307. V. svedokinja Denona, dokazni predmet P00412, str. 3, dokazni predmet P00414, str. 1274.

⁴²³ Svedok Marinović, dokazni predmet P01220, str. 2487, 2503, dokazni predmet P01221, str. 5362, dokazni predmet P01219, str. 4.

“martičevci” i pucajući iz automatskih pušaka.⁴²⁴ U kući su bili Hrvati Dragan Marinović, Marija Marinović, Jeka Marinović, svedokinja Denona i Sofija (Soka) Drača, koja je jedina bila Srpskinja.⁴²⁵ Dragan Marinović je otvorio vrata kuće, a četiri žene su istrčale u baštu iza kuće.⁴²⁶ Jedan od počinilaca je prepoznao Dragana Marinovića i upitao ga zašto je u kući Bore Marinovića.⁴²⁷ Drugi počinilac je povikao da žene pokušavaju da pobegnu, ispalio rafal iz automatske puške i pritom teško ranio svedokinju Denonu, koja je od toga ostala trajni invalid.⁴²⁸ Dragan Marinović i njegova majka Ika Marinović kasnije su pronađeni mrtvi.⁴²⁹ Sledećeg dana, ispred treće porodične kuće pronađena su tela još četvoro Hrvata u civilnoj odeći koji su ubijeni vatrenim oružjem.⁴³⁰

92. Stanica javne bezbednosti Benkovac je pokrenula istragu o ubistvima počinjenim u selu Bruška, a u istrazi je učestvovao i istražni sudija.⁴³¹ Svedok Drača, koji je učestvovao u istrazi, svedočio je o tome da su identifikovana tri glavna osumnjičena, od kojih je jedan bio policajac koji se nije javljaо na dužnost otprilike mesec dana pre tog događaja, ali su kasnije sva trojica puštena na slobodu zbog nedostatka dokaza.⁴³² Prema rečima svedoka Drače, neki od osumnjičenih imali su krivični dosije, a nijedan od njih nije bio na obuci u Golubiću.⁴³³ Mada je istragom ustanovljeno da su neki osumnjičeni lično bili u sukobu s jednom žrtvom,⁴³⁴ svedok Drača je posvedočio da lični sukob sigurno nije bio motiv za zločin tih razmera.⁴³⁵ Pretresnom veću su predočeni i dokazi koji navode na zaključak da Stanica javne bezbednosti u Benkovcu nije vodila istragu u svim pravcima i

⁴²⁴ Svedokinja Denona, dokazni predmet P00412, str. 2, 3, dokazni predmet P00413, str. 28204, 28205, 28213-28215, dokazni predmet P00411, str. 2025, 2026, dokazni predmet P00414, str. 1272, 1276, 1277, 1286, 1287, 1297, 1298; dokazni predmet P00419, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 309.

⁴²⁵ Svedokinja Denona, dokazni predmet P00414, str. 1270, 1271; činjenica o kojoj je presuđeno br. 309.

⁴²⁶ Svedokinja Denona, dokazni predmet P00412, str. 3, dokazni predmet P00414, str. 1272, 1287, 1288; činjenice o kojima je presuđeno br. 309 i 310.

⁴²⁷ Svedokinja Denona, dokazni predmet P00412, str. 3, dokazni predmet P00414, str. 1272.

⁴²⁸ Svedokinja Denona, dokazni predmet P00412, str. 3, dokazni predmet P00413, str. 28215, dokazni predmet P00414, str. 1272, 1273, 1277-1279, 1288; dokazni predmet P00419, str. 1, 2; činjenice o kojima je presuđeno br. 310 i 313. V. svedok Marinović, dokazni predmet P01219, str. 4, dokazni predmet P01220, str. 2488; dokazni predmet P00420, str. 3, 4; činjenice o kojima je presuđeno br. 310 i 313.

⁴²⁹ Svedokinja Denona, dokazni predmet P00412, str. 4, dokazni predmet P00413, str. 28201, dokazni predmet P00414, str. 1275, 1293; dokazni predmet P03062 str. 2; činjenica o kojoj je presuđeno br. 311.

⁴³⁰ Svedokinja Denona, dokazni predmet P00412, str. 4, dokazni predmet P00413, str. 28201, dokazni predmet P00414, str. 1275, 1276, 1293, 1300; dokazni predmet P00419, str. 2; svedok Marinović, dokazni predmet P01220, str. 2488, dokazni predmet P01219, str. 4; dokazni predmet P00420, str. 3, 4; dokazni predmet P03062; činjenice o kojima je presuđeno br. 311 i 312.

⁴³¹ Svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16760-16762, T. 26. novembar 2019, str. 67-69, T. 28. novembar 2019, str. 26-28; dokazni predmet P03062; činjenica o kojoj je presuđeno br. 314

⁴³² Svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 69-71, T. 28. novembar 2019, str. 27-36, dokazni predmet 2D00331, str. 16765, 16766, 17029-17031.

⁴³³ Svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 70, 71, dokazni predmet 2D00331, str. 16766.

⁴³⁴ Svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 69, 70, T. 28. novembar 2019, str. 27, dokazni predmet 2D00331, str. 16764, 16765, 17087; dokazni predmet P00420, str. 3.

da nije iskoristila izvore koji su joj stajali na raspolaganju, kao ni informacije na osnovu kojih je bilo moguće identifikovati počinioce.⁴³⁶

93. Što se tiče identiteta počinilaca, Pretresnom veću su isto tako predočeni dokazi svedoka Babića o tome da je specijalna jedinica Službe javne bezbednosti Benkovac, koju je predvodio Opačić, napala i pobila civile u selu Bruška.⁴³⁷ Međutim, s obzirom na to da dokazi svedoka Babića o učešću ove specijalne jedinice i njenog vođe predstavljaju svedočenje iz druge ruke i da nisu potkrepljeni, Pretresno veće je odlučilo da se na njih u tom pogledu ne osloni. Pretresno veće smatra da može samo da izvede uopšteniji zaključak, pre svega na osnovu iskaza svedoka Marinovića i svedokinja Denona, neposrednih očevidaca zločina, da su počiniovi bili pripadnici Milicije Krajine. Mada je lični motiv počinilaca nebitan, Pretresno veće ima u vidu izjavu svedoka Drače da lični sukob sigurno nije bio motiv takvog zločina.

94. Shodno tome, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su pripadnici Milicije Krajine 21. decembra 1991. u selu Bruška ubili sledeća lica: Svetozar (Svetozar) Drača, Draginja (Draša) Marinović, Dragan (Josip) Marinović, Duško (Dušan) Marinović, Ika Marinović, Krsto (Krsti) Marinović, Maša (Manda) Marinović, Petar Marinović, Roko Marinović i Stana Marinović.⁴³⁸ Izuzev Svetozara (Svetozara) Drače, sve žrtve su bile Hrvati koji su u trenutku smrti bili nenaoružani i u civilnoj odeći.⁴³⁹

95. Svedok Drača posvedočio je da je posle ovih ubistava Martić izjavio da takve incidente treba pod svaku cenu izbegavati i naredio mu da obezbedi selo.⁴⁴⁰ Svedok Drača je takođe rekao da je Zdravko Zečević, predsednik vlade Republike Srpske Krajine, posetio ovo selo, ubedivao stanovnike da će biti bezbedni i odvraćao ih od odlaska.⁴⁴¹ Međutim, prema rečima svedoka Drače, civili su želeli da odu što pre, pa su, nekoliko dana kasnije, autobusom u organizaciji Crvenog krsta

⁴³⁵ Svedok Drača, T. 28. novembar 2019, str. 29. V. takođe svedokinja Denona, dokazni predmet P00414, str. 1299, 1300.

⁴³⁶ V. dokazni predmet P00421; svedok Drača, T. 28. novembar 2019, str. 32-36. V. takođe svedokinja Denona, dokazni predmet P00414, str. 1281; svedok Marinović, dokazni predmet P01220, str. 2490; dokazni predmet P03062, str. 2.

⁴³⁷ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13407, 13408.

⁴³⁸ Dokazni predmet P00862, str. 35-37, 83, 84; dokazni predmet P00959; dokazni predmet P00958, str. 3-11; dokazni predmet P00960, str. 2-7; dokazni predmet P00961, str. 3-7; dokazni predmet P00962, str. 2-7. V. činjenice o kojima je presuđeno br. 307, 310, 311, 312, dokazni predmet P00597, str. 93, 129; dokazni predmet P00598, str. 16-18.

⁴³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno br. 306 i 312. V. dokazni predmet P00960, str. 2-7.

⁴⁴⁰ Svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16762.

⁴⁴¹ Svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16762-16764, T. 28. novembar 2019, str. 37-40. V. svedok Drača, T. 4. decembar 2019, str. 23, 24.

prebačeni u Zadar.⁴⁴² Iz dokaza proizlazi da su svi stanovnici Hrvati napustili selo Bruška u roku od 20 dana posle tih ubistava⁴⁴³ i da se nijedan od njih nije vratio do 1995, kada su hrvatske snage zauzele to područje.⁴⁴⁴ Prema dokazima svedoka veštaka, ocenjuje se da je u selu Bruška bilo 334 Hrvata, ali da je do aprila 1995. raseljeno najmanje 209 Hrvata, ili preko 60% predratnog hrvatskog stanovništva.⁴⁴⁵

6. Ostala dela nasilja

96. U vezi s opštim navodima u Optužnici koji se odnose na prisilno raseljavanje nesrpskih civila iz SAO Krajine,⁴⁴⁶ tužilaštvo navodi da su od aprila 1991. pripadnici policije SAO Krajine i drugih vlasti terorisali Hrvate tako što su sprovodili racije i diskriminatornu politiku.⁴⁴⁷ Tužilaštvo, osim toga, navodi i da su srpske vlasti tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica nastavile da vrše progon i prisilno raseljavanje pripadnika nesrpske nacionalnosti u Krajini.⁴⁴⁸

97. Pretresnom veću su predloženi dokazi da je u maju 1991. policija SAO Krajine razoružala Potkonje i Vrpolje, naselja na području Knina s većinskim hrvatskim stanovništvom.⁴⁴⁹ Iako nisu dovoljni, neki dokazi ukazuju na to da je to bilo učinjeno u sklopu diskriminatorne prakse čija su meta bili Hrvati.⁴⁵⁰ Pretresnom veću takođe su predloženi dokazi svedoka RFJ-153 da se on u junu 1991. sastao s pripadnicima velike grupe Hrvata raseljenih s kninskog područja, koji su Martićevu miliciju krivili za paljenje kuća i uništavanje njihovih sredstava za život.⁴⁵¹

98. Dalje, dokazi pokazuju da su civili Hrvati koji su ostali u Krajini nakon što su srpski organi preuzezeli vlast bili meta raznih diskriminatornih postupaka, krivičnih dela i dela nasilja, čiji je cilj bilo da se ti ljudi prisile da odu.⁴⁵² Hrvatski civili su bili izloženi proizvoljnom hapšenju i zatočavanju, ograničenju kretanja i diskriminatornim propisima, otpuštanju s posla, u njihovim

⁴⁴² Svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16763, 16764, T. 4. decembar 2019, str. 23, 24. V. takođe dokazni predmet P02887 str. 178.

⁴⁴³ Svedok Marinović, dokazni predmet P01219, str. 4, dokazni predmet P01221, str. 5348, 5349; svedok Drača, T. 4. decembar 2019, str. 24, dokazni predmet 2D00331, str. 16763.

⁴⁴⁴ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13408.

⁴⁴⁵ Dokazni predmet P00595, str. 86.

⁴⁴⁶ Optužnica, par. 65. V. takođe Optužnica, par. 22, 23, 24(b), 25, 64, 66.

⁴⁴⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 682.

⁴⁴⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 726-729. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 355.

⁴⁴⁹ Svedok Opacic, dokazni predmet 2D00385, str. 18185, 18186; dokazni predmet P00232, str. 1, 2; svedok OFS-14, T. 10. decembar 2019, str. 28, 29, T. 12. decembar 2019, str. 13-17; dokazni predmet P00328.

⁴⁵⁰ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13488, 13499, dokazni predmet P01248, str. 1418, 1419; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 109, 110.

⁴⁵¹ Svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 114, 115, 118-123, T. 14. jun 2017, str. 45, T. 15. jun 2017, str. 65-72, T. 20. jun 2017, str. 64-73. V. takođe svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 100.

⁴⁵² Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 149-156, 158, 161, 163, 164; dokazni predmet P03814; dokazni predmet P00132, str. 1; svedok Wilson, dokazni predmet P00067, par. 200; dokazni predmet P00118, str. 2.

kućama su vršeni pretresi a imovna im je oštećena.⁴⁵³ Tokom 1992. i 1993. u Krajini su izvršena brojna dela ubistva, uz nemiravanja, pljačke, premlaćivanja, paljenja kuća, krađe i razaranja crkvi, usmerena protiv nesrpskog stanovništva.⁴⁵⁴ Srpske snage su i dalje upravljale zatočeničkim objektima, između ostalog i u Kninu, gde su dugoročno i bez optužbe držale u zatočeništvu osobe nesrpske nacionalnosti i podvrgavale ih teškim batinanjima i zlostavljanju, u čemu su učestvovali i pripadnici policije Krajine.⁴⁵⁵

99. Prema opisu iz nekoliko različitih izvora, policija Krajine bila je neefikasna u obezbeđivanju sigurnosti, u sprečavanju zločina nad hrvatskim civilima i sprovođenju istraga o njima, a njeni pripadnici su često bili saučesnici u činjenju tih zločina.⁴⁵⁶ Shodno tome, Pretresno veće ne uzima kao verodostojan iskaz svedoka Drače, koji je bio načelnik Službe državne bezbednosti Republike Srpske Krajine u Benkovcu, i svedoka OFS-14, pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine, koji su poricali učešće pripadnika policije Krajine u činjenju zločina velikih razmara nad nesrpskim civilima u Krajini.⁴⁵⁷

100. Dalje, dokazi pokazuju da su raseljeni Srbi koji su stizali u Knin smeštani u domove Hrvata.⁴⁵⁸ Policija Krajine je pomagala Srbima iz drugih područja da se presele u prazne kuće prognanih stanovnika nesrpske nacionalnosti.⁴⁵⁹ Prema rečima svedoka RFJ-107, proterivanje stanovništva na kninskom području nastavilo se i tokom 1992. i 1993., a posledica toga je bila zamena stanovništva nesrpske nacionalnosti blizu Knina stanovništvom srpske nacionalnosti koje je napušтало područja pod kontrolom Hrvata.⁴⁶⁰ Svedok RFJ-107 posvedočio je i da su u proterivanju na kninskom području učestvovali pripadnici JNA, naoružani Srbi, "pripadnici jedinica Kapetana

---

⁴⁵³ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 149-154, 158, T. 6. septembar 2017, str. 29, 30; dokazni predmet P03814, str. 2; dokazni predmet P00155, str. 58; svedok Wilson, T. 27. jun 2017, str. 19, 20, dokazni predmet P00067, par. 210; činjenice o kojima je presuđeno br. 402 i 403.

⁴⁵⁴ Činjenice o kojima je presuđeno br. 402 i 403; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 138, 149, 151, 164; svedok B. Brkić, dokazni predmet P00442, str. 3; svedok Miljanić, T. 29. avgust 2017, str. 46, 47; dokazni predmet P00385, str. 1; dokazni predmet P00386, str. 2-4; dokazni predmet P00354, str. 2; dokazni predmet P00118, str. 2, 3; svedok Wilson, dokazni predmet D00067, par. 210, T. 27. jun 2017, str. 27-30, 32, 48; dokazni predmet P00355, str. 2.

⁴⁵⁵ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 157, 158, T. 6. septembar 2017, str. 31, 32; svedok Erstić, dokazni predmet P01750 str. 19-21, dokazni predmet P01751, str. 24972, 24978-24981, 24996, 24997, 24999; svedok L. Brkić, T. 30. avgust 2017, str. 45-51, 53, dokazni predmet P00304, str. 3264-3269, 3271-3274, 3430, 3431; dokazni predmet P00308; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13067; činjenice o kojima je presuđeno br. 385, 386, 389-396.

⁴⁵⁶ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 141, 149, 155, 163; svedok Wilson, dokazni predmet P00067, par. 200; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13066, dokazni predmet P01248, str. 1573, 1574; svedok Wilson, T. 27. jun 2017, str. 48; dokazni predmet P03814, str. 2, 3; činjenice o kojima je presuđeno br. 399 i 401.

⁴⁵⁷ V. svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 22, T. 28. novembar 2019, str. 67-70; svedok OFS-14, T. 10. decembar 2019, str. 41, T. 12. decembar 2019, str. 33, 34.

⁴⁵⁸ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 154, 163.

⁴⁵⁹ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 163; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13489.

⁴⁶⁰ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 161.

Dragana, jedinica Vojislava Šešelja i Arkanovih jedinica".⁴⁶¹ Svedok je napomenuo i da je prosrpska medijska propaganda bila jedan od glavnih razloga za masovno iseljavanje Hrvata s kninskog područja.⁴⁶²

101. Iz dokaza sledi da je, nakon što su hrvatske snage napale Maslenički most u januaru 1993, gotovo celo hrvatsko stanovništvo s područja Knina i Benkovca bilo primorano da ode.⁴⁶³ Do kraja 1993. gotovo 95% Hrvata otišlo je iz Knina i okolnih sela.⁴⁶⁴ Procenjuje se da je 1991. u Krajini bilo 196.192 Hrvata, a do kraja aprila 1995. raseljeno je njih preko 96.000, ili gotovo polovina predratnog hrvatskog stanovništva Krajine.⁴⁶⁵

7. Zaključak

102. S obzirom na gorenavedeni, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su, počevši s napadom 26. avgusta 1991. na hrvatsko selo Kijevo i barem do decembra 1991, srpske snage, među kojima su bili pripadnici JNA, policije i Teritorijalne odbrane SAO Krajine, krenule u niz napada na hrvatska sela na teritoriji SAO Krajine, tokom kojih su počinili razne zločine i dela nasilja nad nesrpskim civilnim stanovništvom, uključujući ubistva, proizvoljna hapšenja i zatočavanje, batinanje, pljačku privatne imovne, razaranje katoličkih crkava i paljenje kuća. Van razumne sumnje je utvrđeno da su meta tih zločina i dela nasilja gotovo isključivo bili civili nesrpske nacionalnosti, koji su zbog toga bili prisiljeni da odu s tog područja. Nadalje, Pretresno veće smatra da je van razumne sumnje dokazano da su tokom 1992. i 1993. civili nesrpske nacionalnosti koji su ostali na teritoriji Republike Srpske Krajine i dalje bili izloženi raznim diskriminatornim postupcima, zločinima i delima nasilja čiji je cilj bio da se ti ljudi prisile da napuste to područje, te da je do aprila 1995. većina predratnog nesrpskog stanovništva otišla iz Krajine.

---

⁴⁶¹ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 160.

⁴⁶² Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 176.

⁴⁶³ Svedok RFJ-107, T. 6. septembar 2017, str. 29-33, dokazni predmet P00313, par. 154, 161. V. svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 144-148, 163; dokazni predmet P00385; dokazni predmet P00386; svedok OFS-14, T. 12. decembar 2019, str. 22-24.

⁴⁶⁴ Svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 161.

⁴⁶⁵ Svedok Bijak, T. 3. oktobar 2017, str. 30, dokazni predmet P00595, str. 10, 21, 28. V. dokazni predmet P00595, str. 30, 32.

B. SAO SBZS

103. Prema Optužnici, najkasnije od aprila 1991. pa do kraja 1991. godine srpske snage, konkretno, specijalne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije, koje su dejstvovale u saradnji s JNA, Teritorijalnom odbranom SAO SBZS i paravojnim snagama, činile su zločine u gradovima i selima u SAO SBZS, napadale ih i preuzimale kontrolu nad njima.⁴⁶⁶ U Optužnici se konkretno navode sledeća ubistva: (i) ubistvo jedanaest Hrvata zatočenih u policijskoj stanici u Dalju, 21. septembra 1991; (ii) ubistvo 26 Hrvata zatočenih u policijskoj stanici u Dalju, 4. oktobra 1991; (iii) ubistvo najmanje devet osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u centru za obuku u Erdutu, 9. novembra 1991, kao i ubistvo četiri člana njihovih porodica nekoliko dana kasnije i 3. juna 1992; (iv) ubistvo pet osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u centru za obuku u Erdutu, 11. novembra 1991; i (v) ubistvo sedam civila Mađara i Hrvata zatočenih u centru za obuku u Erdutu, 26. decembra 1991. ili oko tog datuma.⁴⁶⁷

104. U Optužnici se, dalje, navodi da su najkasnije od aprila 1991. pa do 31. decembra 1995. napadi i druga dela nasilja, kao i opasnost da će nesrpski civili u SAO SBZS biti izloženi daljim delima progona, naterali nesrpsko stanovništvo da beži s tih područja, na kojima je ono zakonito boravilo, što predstavlja dela deportacije i prisilnog premeštanja,⁴⁶⁸ koja, pored opisanih incidenata ubistva, predstavljaju progon.⁴⁶⁹

105. U vezi s tim navodima, tužilaštvo tvrdi da su brojne grupe počinilaca, koje su paralelne strukture SAO SBZS dočekale s odobravanjem, pokrenule kampanju progona i zastrašivanja nesrpskog stanovništva kako bi ga naterale da ode s teritorija na koja su Srbi polagali pravo.⁴⁷⁰ Prema tvrdnjama tužilaštva, JNA nije uspela da spreči proterivanje nesrpskog stanovništva iz Baranje početkom avgusta 1991, a kasnije je Teritorijalnoj odbrani i drugim jedinicama pružala

⁴⁶⁶ Optužnica, par. 8.

⁴⁶⁷ Optužnica, par. 36-39, 42. Pretresno veće konstatiše da, u vezi s događajima koji su se, prema navodima, odvijali 4. oktobra 1991, 9. novembra 1991. i nekoliko dana kasnije, kao i 3. juna 1991, postoji nedoslednost između broja žrtava u Optužnici i broja žrtava u Pretpretresnom i Završnom pretresnom podnesku tužilaštva. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6555; Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak C, str. 70-80 (gde tužilaštvo navodi imena 28 žrtava u vezi s paragrafom 37 Optužnice); Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6554; Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak C, str. 81-88 (gde tužilaštvo navodi imena 16 žrtava u vezi s događajima navedenim u parafrazu 38 Optužnice).

⁴⁶⁸ Optužnica, par. 64-66.

⁴⁶⁹ Optužnica, par. 22-25.

⁴⁷⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 733. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 7, 8; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 360-363.

podršku prilikom napada na gradove i sela u istočnoj Slavoniji i zapadnom Sremu.⁴⁷¹ Tužilaštvo, osim toga, navodi i da su tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica u zajedničkim operacijama u kojima su učestvovali pripadnici lokalne Teritorijalne odbrane, pripadnici Jedinice, policija SAO SBZS, dobrovoljci, pripadnici paravojnih grupa i JNA činjeni nasilni zločini, s namerom da se progna nesrpsko stanovništvo.⁴⁷²

106. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su u SAO SBZS počinjeni zločini. Međutim, Stanišić navodi da JNA i Savezni sekretarijat narodne odbrane snose najveću odgovornost za zločine počinjene u SAO SBZS tokom operacija vršenih u periodu od avgusta do novembra 1991. i za pomeranja stanovništva koja su usledila.⁴⁷³ Isto tako, Simatović odgovornost prebacuje na JNA, koja je, prema njegovim rečima, delovala u sadejstvu s lokalnim jedinicama Teritorijalne odbrane.⁴⁷⁴

1. Događaji u istočnoj Slavoniji

(a) Dalj, Erdut i okolna područja

107. U vezi sa zločinima koji su, prema navodima, počinjeni u Dalju, Erdutu i okolnom području u istočnoj Slavoniji,⁴⁷⁵ tužilaštvo tvrdi da su tenzije eskalirale u maju 1991. i da su u julu 1991. srpske snage zauzele selo Ćelije, a JNA granatirala sela Dalj i Erdut.⁴⁷⁶ Dalje, tužilaštvo tvrdi da su 1. avgusta 1991. tenkovi JNA ušli u sela Dalj i Erdut i zauzeli ih.⁴⁷⁷ Tužilaštvo navodi da su srpske snage, nakon što su zauzele ta dva sela, ubijale, proizvoljno hapsile i zatočavale pripadnike nesrpske nacionalnosti, plenile njihovu imovinu i sprovodile druge restriktivne ili diskriminatorene mere i tako primorale hrvatsko stanovništvo Dalja, Erduta i okolnih sela na bekstvo.⁴⁷⁸ Prema tvrdnjama tužilaštva, te snage su obuhvatale pripadnike Teritorijalne odbrane SAO SBZS pod komandom Ilike Kojića, policiju SAO SBZS, jednu jedinicu koju je osnovao Goran Hadžić, zvanu Srpska nacionalna bezbednost, Arkanovu Srpsku dobrovoljačku gardu i JNA.⁴⁷⁹

⁴⁷¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 733. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 61-63.

⁴⁷² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 733.

⁴⁷³ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 490.

⁴⁷⁴ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 870, 871, 876, 878, 879. V. takođe Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 109-112.

⁴⁷⁵ V. Optužnica, par. 22-25, 36-39, 42, 64-66.

⁴⁷⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 734-736. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 136.

⁴⁷⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 428, 737.

⁴⁷⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 428, 429, 737, 738, 762-775. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 64, 137-144.

⁴⁷⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 427-429, 737, 738, 762-774. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 64, 137-144.

108. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su na području istočne Slavonije počinjeni zločini. Međutim, Simatović tvrdi da je napad na Dalj i Erdut izvela JNA u sadejstvu s Teritorijalnom odbranom iz Dalja, Borova Sela, Trpinje i Bobote, u čijem su sastavu bili lokalni Srbi i članovi Srpske demokratske stranke.⁴⁸⁰

109. Ocenjujući te događaje, Pretresno veće zapaža da suštinske karakteristike dokaza koji se odnose na činjenje zločina u Dalju, Erdutu i njihovoj okolini nisu sporne. Pretresnom veću su predviđeni relevantni dokazi nekoliko svedoka tužilaštva, među kojima su svedoci Luka Šutalo, RFJ-038, RFJ-111 i RFJ-113, kao i svedok Stjepan Dasović, o kom su se strane sporazumele.⁴⁸¹ Pretresno veće je takođe uzelo u obzir dokumentarne dokaze i prema potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s navedenim događajima.

(i) Deportacija i prisilno premeštanje

110. Pretresno veće primećuje da su lokalni Hrvati već 1990. godine dobijali oružje,⁴⁸² i da je već početkom aprila 1991. u Dalju uhapšeno nekoliko Srba zbog toga što su navodno nezakonito posedovali oružje, te da su ti ljudi zlostavljeni, što je izazvalo gnev i zabrinutost među srpskim stanovništvom.⁴⁸³ Otprilike u isto vreme, lokalni Srbi su podigli barikade kojima su blokirali ulaz u sela s većinskim srpskim stanovništvom.⁴⁸⁴ Dana 2. maja 1991. u Borovu Selu je između hrvatskih policajaca i srpskih dobrovoljaca došlo do oružanog obračuna, u kom je pогинуло oko 12 hrvatskih policajaca i jedan Srbin.⁴⁸⁵ U ovom incidentu morala je da interveniše JNA,⁴⁸⁶ što je dodatno povećalo etničku napetost u Dalju.⁴⁸⁷

---

⁴⁸⁰ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 870, 871.

⁴⁸¹ Pretresno veće ima na umu činjenicu da su dokazi svedoka Zvonimira Svaline, Antuna Mijića i Rozalije Bence prihvaćeni isključivo u svrhu utvrđivanja imena žrtava navedenih u vezi s paragrafima 39 i 42 Optužnice. V. Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 112, 22. februar 2018, par. 39.

⁴⁸² Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 22, T. 26. septembar 2017, str. 62.

⁴⁸³ Svedok RFJ-132, dokazni predmet P01798, str. 2, dokazni predmet P01799, str. 25472, 25473.

⁴⁸⁴ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 71; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 11, T. 26. septembar 2017, str. 63.

⁴⁸⁵ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 76; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 16; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 26. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 338.

⁴⁸⁶ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 24; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 85; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 16; dokazni predmet 1D00225, str. 6; dokazni predmet 1D00218, str. 2.

⁴⁸⁷ Svedok RFJ-132, dokazni predmet P01798, str. 2, dokazni predmet P01799, str. 25474; svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 9; svedok RFJ-025, dokazni predmet P00423, str. 2.

111. Dokazi ukazuju na to da su u maju 1991. tenkovi JNA počeli da se raspoređuju na obali Dunava sa srpske strane.⁴⁸⁸ Od maja do avgusta 1991. JNA je granatirala nekoliko sela na tom području, između ostalog Borovo Naselje⁴⁸⁹ i Erdut.⁴⁹⁰ Prema rečima svedoka Šandora, Hrvata iz Borova Naselja, pripadnici srpskih paravojnih jedinica su od maja do jula 1991. dejstvovali u malim selima oko Vukovara i “čistili” ih od svih Hrvata.⁴⁹¹ Dana 1. avgusta 1991. pripadnici JNA i lokalne Teritorijalne odbrane napali su Dalj⁴⁹² i Erdut, a potom krenuli na druga sela.⁴⁹³ Svedok RFJ-113, u to vreme visoki politički funkcijonер na području Vukovara, izjavio je da je glavni cilj napada na Dalj bio da se eliminišu Zbor narodne garde i hrvatske policijske snage i da se hrvatsko stanovništvo primora da se preseli na teritoriju pod kontrolom hrvatskih vlasti.⁴⁹⁴ Početkom avgusta 1991. Teritorijalna odbrana, JNA i Arkanova Srpska dobrovoljačka garda takođe su napali i Tenju.⁴⁹⁵

112. Iz dokaza sledi da su Hrvati iz Dalja pobegli posle napada izvedenog 1. avgusta 1991.⁴⁹⁶ Pripadnici Teritorijalne odbrane Dalja pod vođstvom Pavla Milovanovića zvanog Pajo upadali su u kuće kako bi se uverili da su hrvatski civili otišli, dok su Marko Lončarević i njegova grupa ubijali Hrvate i uništili zgradu policije u Dalju.⁴⁹⁷ Posle napada na Dalj i Erdut od 1. avgusta 1991. znatno je porastao broj Hrvata koji su masovno napuštali Erdut, naročito kada je stanovništvo saznao da su u Dalju ubijeni Hrvati.⁴⁹⁸ U nekim slučajevima, Hrvati su odlazili u autobusima u pratnji JNA.⁴⁹⁹ Iz Erduta je otišao i Zbor narodne garde.⁵⁰⁰

⁴⁸⁸ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 2, dokazni predmet P01836, str. 25554.

⁴⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno br. 343 i 348.

⁴⁹⁰ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 2, dokazni predmet P01836, str. 25554, 25555, 25561.

⁴⁹¹ Svedok Šandor, dokazni predmet P01223, str. 2. V. takođe dole Odeljak II.B.3.

⁴⁹² Svedok RFJ-025, dokazni predmet P00423, str. 2; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 59-61; svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 3; svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 12, 13. V. takođe svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 6, dokazni predmet P01177, str. 4063, 4121, 4123; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 59, 60.

⁴⁹³ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 2, 3. V. takođe svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 3 (gde svedok kaže da je tog dana JNA napala Dalj, Erdut i Bijelo Brdo).

⁴⁹⁴ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 35, 63.

⁴⁹⁵ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 46, 47, T. 5. decembar 2017, str. 37, 38.

⁴⁹⁶ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 64, 65, T. 26. septembar 2017, str. 56, 57; svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 26; dokazni predmet P00592.

⁴⁹⁷ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 64, 65.

⁴⁹⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 346; svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 3, dokazni predmet P01836, str. 25569, 25571; svedok Antunović, dokazni predmet P01229, str. 2, dokazni predmet P01230, str. 168; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 66.

⁴⁹⁹ Svedok RFJ-038, dokazni predmet P00760, str. 1003, 1004, 1024, 1025, T. 18. oktobar 2017, str. 17, 18; svedok Šutalo, dokazni predmet P01836, str. 25562, 25564.

⁵⁰⁰ Svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 9.

113. U vezi s pomenutim masovnim odlaskom Hrvata, sudski spis ukazuje na to da su pripadnici Teritorijalne odbrane, policije i JNA pljačkali posede Hrvata koji su pobegli.⁵⁰¹ Pljačkanje je dobilo veće razmere u avgustu 1991, kada je na područje SBZS stigao Arkan, a u policijskim izveštajima govori se o pljačkama, krađama i zlostavljanju.⁵⁰² Neuspešni su bili i pokušaji lokalne policije da spreči pripadnike Arkanove Srpske dobrovoljačke garde u pljačkanju, budući da je zabeležen bar jedan incident u kom su oni oružjem pretili lokalnoj policiji.⁵⁰³ Otprilike u septembru 1991. Arkanova Srpska dobrovoljačka garda preselila se u centar za obuku u Erdutu,⁵⁰⁴ a u jesen 1991. razorila je katoličke crkve u Dalju⁵⁰⁵ i Erdutu.⁵⁰⁶

114. Pretresnom veću su predviđeni i dokazi da su osobe nesrpske nacionalnosti držane u zatočeništvu na nekoliko lokacija, između ostalog u policijskim stanicama u Malom Dvoru, Dalju i Borovu Selu, kao i u centru za obuku u Erdutu, gde su bile izložene ispitivanju, batinama i verbalnom zlostavljanju.⁵⁰⁷ Pretresnom veću su u vezi s Borovim Selom predviđeni dokazi da su pripadnici hrvatskog Ministarstva unutarnjih poslova iz sela Bilje, u Baranji, dovedeni u Borovo Selo, gde su ih srpski policajci mučili i tukli.⁵⁰⁸ Osim toga, sudski spis pokazuje da su pripadnici jedinice srpske specijalne policije zvani "Plavci" bar jednom prilikom u septembru 1991. u Borovo Selo doveli Hrvate s raznih područja SAO SBZS.⁵⁰⁹ Isto tako, iz dokaza proizlazi da su u policijskoj stanici u Borovu selu zatočenici držani u podrumu u kojem je bilo vode iz kanalizacije, a policajci, vojnici i civili su ih verbalno zlostavljeni.⁵¹⁰ Svedok Šutalo, koji je bio zatočen u policijskim stanicama u Dalju i Borovu Selu, potvrdio je da su svi zatočeni bili hrvatske, mađarske ili muslimanske nacionalnosti.⁵¹¹ Neki zatočenici u policijskoj stanici u Dalju i centru za obuku u

⁵⁰¹ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 73; svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 5, dokazni predmet P01836, str. 25544, dokazni predmet P01837, str. 4003. Pretresno veće takođe napominje da su mu predviđeni dokazi koji pokazuju da je vlada SBZS formirala komisiju da sastavi spisak sve napuštenih imovina kako bi se ona zaštitila od nezakonitog prisvajanja. V. dokazni predmet 1D00297, str. 1.

⁵⁰² Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 76, 78, T. 27. septembar 2017, str. 25; svedok RFJ-038, T. 18. oktobar 2017, str. 52.

⁵⁰³ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 79.

⁵⁰⁴ Svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 4. V. takođe svedok Šutalo, dokazni predmet P01837, str. 3984.

⁵⁰⁵ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 67.

⁵⁰⁶ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 56; dokazni predmet P00490, str. 1

⁵⁰⁷ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 3, 4, 6, 7, dokazni predmet P01836, str. 25569, 25571; svedok RFJ-038, dokazni predmet P00759, str. 4-6, dokazni predmet P00760, str. 1000; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 31, 143, 144, 148, 154. V. takođe svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 5 (gde svedok izjavljuje da su zatočenici ispitivani o raznim temama, na primer, ko su bili hrvatski policajci i ko je glasao za koju političku stranku). V. Dole, Odeljak II.B.1(a)(ii)-(vi).

⁵⁰⁸ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 6. V. takođe dokazni predmet P00499; dole par. 147, 148.

⁵⁰⁹ Svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 8, 9, dokazni predmet P01176, par. 10.

⁵¹⁰ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 6, dokazni predmet P01837, str. 3974, 3975. V. takođe svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 85 (gde svedok izjavljuje da je zatočenički centar u Borovu Selu, koji je vodila Teritorijalna odbrana, funkcionisao već u maju 1991, da je u oktobru 1991. još bio u funkciji i da su u njemu zatočeni hrvatski civili).

⁵¹¹ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01836, str. 25543, 25545.

Erdutu su ubijeni.⁵¹² Što se tiče centra za obuku u Erdutu, Pretresno veće takođe ima u vidu dokaze koji su mu predočeni da su, najmanje do kraja februara 1992, pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde hapsili hrvatske civile i odvodili ih u centar za obuku na ispitivanje.⁵¹³

115. Svedoci Šutalo i RFJ-038 su svedočili i o raznim načinima na koje su naoružani vojnici zlostavljali ljudi nesrpske nacionalnosti koji nisu pobegli iz Eduta nakon njegovog pada u avgustu 1991, između ostalog tako što su ih primoravali da se javljaju u policijsku stanicu u Malom Dvoru, gde ih je ispitivao načelnik lokalne policije,⁵¹⁴ terali ih na prisilni rad, koji je uključivao poslove u centru za obuku u Erdutu, bez hrane ili pića,⁵¹⁵ bacali im ručne bombe u dvorišta,⁵¹⁶ te u više navrata vršili pretres njihovih kuća.⁵¹⁷ To je bio razlog iz kog su svedoci više puta pokušavali da dobiju dozvolu da odu iz Erduta, sve dok im to početkom 1992. konačno nije i uspelo, pošto su potpisali standardni obrazac da će njihovu imovinu koristiti mesna zajednica.⁵¹⁸ Svedok John Wilson, visoki funkcioner UNPROFOR,⁵¹⁹ izjavio je da su u januaru 1992. u mnogim selima u Sektoru istok, koji je obuhvatao i područje SAO SBZS, bili primetni znaci "etničkog čišćenja".⁵²⁰ Do marta 1992. iz Erduta su otišli gotovo svi Hrvati.⁵²¹

116. Pretresnom veću su predočeni i izveštaji UNPROFOR-a, koji je 15. maja 1992. preuzeo odgovornost u Sektoru istok, da su ljudi nesrpske nacionalnosti bili izloženi ubijanju, fizičkom zlostavljanju, uznemiravanju i prisili, sa ciljem da se primoraju da odu, a za njihov odlazak često su bili organizovani autobusi.⁵²² Funkcioneri UNPROFOR-a su pripadnike lokalne policije, "milicije"

---

⁵¹² V. dole, Odeljak II.B.1(a)(ii)-(iv).

⁵¹³ Svedok RFJ-038, dokazni predmet P00759, str. 5, 6, T. 18. oktobar 2017, str. 16, 17, 20; svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 5. Ispitivanja u centru za obuku u Erdutu je u to vreme vodio Mihajlo Ulemek. V. svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 147.

⁵¹⁴ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 5.

⁵¹⁵ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 5, 7, dokazni predmet P01836, str. 25544, 25581, 25582, dokazni predmet P01837, str. 4004, 4005.

⁵¹⁶ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 9, dokazni predmet P01836, str. 25573, 25574, 25581; svedok RFJ-038, dokazni predmet P00760, str. 1000, 1001, 1015, 1016, T. 18. oktobar 2017, str. 14.

⁵¹⁷ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 4, 5; svedok RFJ-038, dokazni predmet P00760, str. 1003, T. 18. oktobar 2017, str. 19.

⁵¹⁸ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 9, 10, dokazni predmet P01836, str. 25547, 25548, 25582-25584, 25586, dokazni predmet P01837, str. 4008; svedok RFJ-038, dokazni predmet P00760, str. 1001, 1045-1047, T. 18. oktobar 2017, str. 14, 15, 29; dokazni predmet P00765. V. takođe svedok RFJ-038, dokazni predmet P00760, str. 1007, T. 18. oktobar 2017, str. 15, 16 (gde svedok potvrđuje da su samo Hrvati morali da potpišu te obrasce).

⁵¹⁹ Svedok Wilson, dokazni predmet P00067, par. 3, 6.

⁵²⁰ Svedok Wilson, dokazni predmet P00067, par. 60, T. 27. jun 2017, str. 56.

⁵²¹ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01837, str. 4008, 4009. V. takođe svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 10.

⁵²² Dokazni predmet P00103, par. 2, 14, 15; dokazni predmet P00107, par. 10, 12; dokazni predmet P00105, str. 4, 5, 21; dokazni predmet P00508, str. 2; dokazni predmet P00096; dokazni predmet P01238; dokazni predmet P00527, str. 2-4.

i "četnike" smatrali odgovornim za te postupke.⁵²³ Napuštene kuće su odmah organizovano useljene, što, prema mišljenju UNPROFOR, ukazuje na učešće lokalnih vlasti ili u najmanju ruku na njihovu saglasnost.⁵²⁴

117. Ljudi koji su se uselili u kuće koje su napustili ljudi nesrpske nacionalnosti uglavnom su bili srpske izbeglice iz zapadne Slavonije.⁵²⁵ Jednom prilikom je napuštena kuća jednog Hrvata dodeljena Srpskoj nacionalnoj bezbednosti.⁵²⁶ Dokazi svedoka koji su napustili to područje pokazuju da su oni to uradili zato što su, s obzirom na zlostavljanje, ucenjivanje i pretnje kojima su bili izloženi, smatrali da je to jedini način da prežive.⁵²⁷ Kada su se na kraju, nakon sukoba, vratili kućama, sva njihova pokretna imovina bila je odnesena.⁵²⁸

118. Pretresno veće ima u vidu i dokaze koji su mu predočeni u vezi s promenom u nacionalnom sastavu na području Dalja i Erduta, u istočnoj Slavoniji. Pre sukoba, većina stanovništva Dalja bili su Srbi, koji su činili 52,3% njegovog stanovništva, dok su Hrvati činili 32,7%, a Mađari 5,7% stanovništva.⁵²⁹ Pre sukoba, većinu stanovništva Erduta činili su Hrvati, sa 54,7% stanovništva, dok su Srbi činili 22,8%, a Mađari 11,1% stanovništva.⁵³⁰ Prema rečima veštaka Jakuba Bijaka, od stanovništva raseljenog iz Dalja od 1. aprila 1991. do 31. decembra 1995. godine Hrvati su činili 92,3%, Mađari 4,1%, a Srbi samo 2%, dok su od raseljenih iz Erduta u istom periodu Hrvati činili 94,2%, Mađari 4,6%, a Srbi samo 0,7%.⁵³¹ U leto 1992. u Erdutu su uglavnom živeli Srbi.⁵³²

119. S obzirom na gorenavedeni, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su, nakon napada na Dalj, Erdut i okolno područje, srpske snage, koje su obuhvatale pripadnike Teritorijalne odbrane SAO SBZS, lokalne policije i Arkanove Srpske dobrovoljačke garde, ubijale, proizvoljno hapsile i zatočavale pripadnike nesrpske nacionalnosti, plenile njihovu imovinu, palile

⁵²³ Dokazni predmet P00103, par. 14, 15; dokazni predmet P00105, str. 21; dokazni predmet P00508, str. 2; dokazni predmet P00096; dokazni predmet P00527, str. 2-4. V. takođe svedok Wilson, dokazni predmet P00067, par. 207, 210, 213 (koji okriviljuje "specijalnu policiju i vojnu policiju", što su izrazi kojima on obuhvata pojedince koji su se pod različitim nazivima predstavljali kao pripadnici policije). V. takođe svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 83 (gde je svedok čuo glasine o tome da je predsednik Srpske demokratske stranke u Dalju Đorđe Čalošević, Hadžićev bliski prijatelj, aktivno učestvovao u proterivanjima u proleće 1992).

⁵²⁴ Dokazni predmet P00103, par. 15.

⁵²⁵ Svedok RFJ-038, T. 18. oktobar 2017, str. 41, 42; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 165.

⁵²⁶ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 162-165.

⁵²⁷ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01836, str. 25547, dokazni predmet P01837, str. 3990, 3991; svedok RFJ-038, T. 18. oktobar 2017, str. 19, dokazni predmet P00760, str. 1015, 1016, 1047.

⁵²⁸ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 10.

⁵²⁹ Dokazni predmet P00595, str. 106. V. takođe svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 7 (gde svedok ocenjuje da je, na početku sukoba, 68% od 6.000 stanovnika Dalja bilo srpske nacionalnosti).

⁵³⁰ Dokazni predmet P00595, str. 107.

⁵³¹ Dokazni predmet P00595, str. 106, 107.

katoličke crkve, primoravale ljudе nesrpske nacionalnosti na prisilni rad i izlagale ih zlostavljanju, tako da lokalnom nesrpskom stanovništvu nije preostalo ništa drugo nego da beži. Pretresno veće dalje zaključuje da je meta tih zločina bilo nesrpsko stanovništvo.

(ii) Ubistvo 11 osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u policijskoj stanici u Dalju

120. Iz dokaza svedoka Luke Šutala sledi da su 21. septembra 1991. uveče Goran Hadžić, Željko Ražnatović zvani Arkan i nekoliko njegovih ljudi postrojili zatočenike u policijskoj stanici u Dalju.⁵³³ Hadžić je pustio na slobodu svedoka Šutala i Slavka Palinkaša,⁵³⁴ a Arkan je odveo preostalih 11 zatočenika⁵³⁵ i ubio ih.⁵³⁶ Svedok Šutalo smatra da to što je pušten na slobodu ima veze s tim što mu je snaha Srpinja.⁵³⁷

121. Na osnovu zapisnika vođenih u policijskoj stanici u Dalju, komandir stanice Željko Čizmić izvestio je ministra unutrašnjih poslova SAO SBZS Borislava Bogunovića da su muškarci koje je Arkan odveo bili: Zoran Andal, Pavle Beck, Haso Brajić, Željko Filipčić, Ivan Forjan, Darko Kušić, Čedomir Predojević, Dražen Štimagec, Ivan Zelemba, Pavo (Pavao) Zemljak i Vladimir Zemljak.⁵³⁸ Tela tih žrtava su kasnije ekshumirana u Ćelijama, dok je telо Pavla Becka ekshumirano u Daljskom Ataru.⁵³⁹ Osim Becka, koji je na sebi delimično imao vojnu odeću, sve ove žrtve su bile u civilnoj odeći.⁵⁴⁰ Međutim, prema informacijama koje je rodbina žrtava navela u formularima s

⁵³² Svedok RFJ-038, dokazni predmet P00760, str. 1013, 1014.

⁵³³ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 8, 9, dokazni predmet P01837, str. 3985-3987; dokazni predmet P00551.

⁵³⁴ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 8, 9, dokazni predmet P01837, str. 3985-3987; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 10, 11, dokazni predmet P01177, str. 4033; svedok RFJ-038, dokazni predmet P00759, str. 5, dokazni predmet P00760, str. 1000, 1040-1042; dokazni predmet P00551. V. takođe svedok RFJ-144, dokazni predmet P01582, str. 1601. Prilikom odlaska iz policijske stanice sa svedokom Štalom, Hadžić je otkrio da ne postoji policijski dosije za ovog svedoka, već samo upisna knjiga s imenima zatočenika, pa je zato naredio da se ime ovog svedoka ukloni iz te knjige. V. svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 8, 9.

⁵³⁵ Svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 10-12; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 94, 95, 98. V. takođe dokazni predmet P00593, str. 1 (gde se navodi da su Arkan, njegova Srpska dobrovoljačka garda i Hadžić odveli 13 ljudi); svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 59.

⁵³⁶ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 9, dokazni predmet P01836, str. 25575, dokazni predmet P01837, str. 3987. V. takođe svedok RFJ-111, dokazni predmet P01177, str. 4033, 4034.

⁵³⁷ Svedok Šutalo, dokazni predmet P01836, str. 25575, dokazni predmet P01834, str. 7. V. takođe svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 97 (gde je svedok RFJ-113 naveo da su Šutalo i Palinkaš pušteni na slobodu zato što su Arkanu platili velike sume novca).

⁵³⁸ V. dokazni predmet P00551; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 10, 11; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 94, 95. V. takođe svedok Šutalo, dokazni predmet P01834, str. 7, 8, dokazni predmet P01837, str. 3988. Mada postoje neka odstupanja u vezi s pisanjem određenih imena navedenih u gorepomenutim dokaznim predmetima, Pretresno veće se uverilo da se ovi dokazi odnose na iste žrtve koje su navedene i na spisku žrtava tužilaštva. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6555.

⁵³⁹ Dokazni predmet P00597, str. 27, 94, 133, 145. V. takođe svedok Šutalo, dokazni predmet P01837, str. 3988.

⁵⁴⁰ Dokazni predmet P00862, str. 38, 39. Pretresno veće napominje da odeća koju su nosili Haso Brajić i Ivan Forjan nije opisana u izveštaju veštaka Davora Strinovića, ali da je identifikovana u zapisnicima o obdukciji koji se odnose na

podacima o traženoj osobi, čini se da su Andal, Forjan, Predojević i Štimec bili pripadnici Zbora narodne garde, da je Filipčić bio u rezervnom sastavu Hrvatske vojske, a Kušić u snagama Ministarstva unutarnjih poslova.⁵⁴¹ Uprkos tome, Pretresno veće prihvata tvrdnju da nijedna od tih žrtava u trenutku smrti nije aktivno učestvovala u neprijateljstvima. Nadalje, Pretresno veće napominje da je, prema formularu s podacima o traženoj osobi, Beck nestao 12. oktobra 1991.⁵⁴² S obzirom na to, kao i na činjenicu da je ekshumiran na lokaciji različitoj od one na kojoj su ekshumirane druge žrtve, Pretresno veće ne može da zaključi da je on ubijen u vezi s ovim incidentom, navedenim u Optužnici.

122. S obzirom na gorenavedeni, Pretresno veće smatra da je van razumne sumnje dokazano da su 21. septembra 1991. pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde, u prisustvu Arkana i Hadžića, odveli najmanje 10 ljudi nesrpske nacionalnosti⁵⁴³ i kasnije ih ubili; to su bili Zoran Andal,⁵⁴⁴ Haso Brajić,⁵⁴⁵ Željko Filipčić,⁵⁴⁶ Ivan Forjan,⁵⁴⁷ Darko Kušić,⁵⁴⁸ Čedomir Predojević,⁵⁴⁹ Dražen Štimec,⁵⁵⁰ Ivan Zelembert,⁵⁵¹ Pavo (Pavao) Zemljak⁵⁵² i Vladimir Zemljak.⁵⁵³

njih dvojicu. V. dokazni predmet P00862, str. 38, 39; dokazni predmet P00967, str. 1, 2; dokazni predmet P00972, str. 1.

⁵⁴¹ Dokazni predmet P00605, str. 2, 5; dokazni predmet P00695, str. 2; dokazni predmet P00698, str. 2; dokazni predmet P00699, str. 2; dokazni predmet P00700, str. 2; dokazni predmet P00701, str. 2; dokazni predmet P00702, str. 2.

⁵⁴² Dokazni predmet P00696, str. 2.

⁵⁴³ Pretresno veće napominje da se u Optužnici navodi da su žrtve bili Hrvati, ali da se čini da je Andal bio Mađar (v. dokazni predmet P00695, str. 1), a Brajić Musliman (v. dokazni predmet P00697, str. 1). Međutim, s obzirom na to da strane u postupku nisu uložile nikakav prigovor u vezi s ovom nedoslednošću, Pretresno veće je uzelo u razmatranje sve navedene žrtve.

⁵⁴⁴ Dokazni predmet P00862, str. 38, 84, 85; dokazni predmet P00597, str. 94; dokazni predmet P00598, str. 18; dokazni predmet P00963; dokazni predmet P00964; dokazni predmet P00965; dokazni predmet P00695.

⁵⁴⁵ Dokazni predmet P00862, str. 38, 85; dokazni predmet P00597, str. 94; dokazni predmet P00598, str. 18; dokazni predmet P00967; dokazni predmet P00968; dokazni predmet P00697.

⁵⁴⁶ Dokazni predmet P00862, str. 38, 85; dokazni predmet P00597, str. 94; dokazni predmet P00598, str. 18; dokazni predmet P00969; dokazni predmet P00970; dokazni predmet P00971; dokazni predmet P00698.

⁵⁴⁷ Dokazni predmet P00862, str. 38, 85; dokazni predmet P00597, str. 94; dokazni predmet P00598, str. 19; dokazni predmet P00972; dokazni predmet P00973; dokazni predmet P00699.

⁵⁴⁸ Dokazni predmet P00862, str. 39, 85; dokazni predmet P00597, str. 94; dokazni predmet P00598, str. 19; dokazni predmet P00974; dokazni predmet P00975; dokazni predmet P00976; dokazni predmet P00700.

⁵⁴⁹ Dokazni predmet P00862, str. 39, 86; dokazni predmet P00597, str. 94; dokazni predmet P00598, str. 19; dokazni predmet P00977; dokazni predmet P00978; dokazni predmet P00701.

⁵⁵⁰ Dokazni predmet P00862, str. 39, 86; dokazni predmet P00597, str. 94; dokazni predmet P00598, str. 19; dokazni predmet P00979; dokazni predmet P00980; dokazni predmet P00702.

⁵⁵¹ Dokazni predmet P00862, str. 39, 86; dokazni predmet P00597, str. 94; dokazni predmet P00598, str. 19, 20; dokazni predmet P00981; dokazni predmet P00982; dokazni predmet P00703.

⁵⁵² Dokazni predmet P00862, str. 39, 86, 87; dokazni predmet P00597, str. 94; dokazni predmet P00598, str. 20; dokazni predmet P00983; dokazni predmet P00984; dokazni predmet P00704.

⁵⁵³ Dokazni predmet P00862, str. 39, 87; dokazni predmet P00597, str. 94; dokazni predmet P00598, str. 20; dokazni predmet P00985; dokazni predmet P00986; dokazni predmet P00705.

(iii) Ubistvo 28 osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u policijskoj stanici u Dalju⁵⁵⁴

123. Iz dokaza svedoka RFJ-025, koji je u to vreme bio pripadnik milicije u Dalju, proizlazi da je početkom oktobra 1991. oko 30 ljudi iz Baranje dovedeno u Dalj i zatočeno u policijskoj stanici.⁵⁵⁵ U noći sa 4. na 5. oktobar 1991. Arkan i Milorad Stričević zvani Puki, načelnik bezbednosti Kriznog štaba Teritorijalne odbrane u Dalju,⁵⁵⁶ zajedno s otprilike još 20 pripadnika Arkanove Srpske dobromilačke garde, došli su u zgradu i iz nje udaljili sve zaposlene policijske stanice u Dalju.⁵⁵⁷ U ranim jutarnjim časovima, pošto su pretukli i vatrenim oružjem ubili zatočenike, Arkan i Stričević su izašli iz zgrade i primorali nekoliko zatočenika da mrtva tela utovare na vojne kamione i očiste krv u zatvorskoj prostoriji.⁵⁵⁸ Kada su kamioni stigli do mesta gde se potok Jama uliva u Dunav, otprilike 150 metara od policijske stanice u Dalju, čuli su se dalji pucnji iz vatrenog oružja.⁵⁵⁹ Neposredno zatim, nekoliko ljudi je videlo tela kako plutaju Dunavom i o tome izvestilo policiju SAO SBZS u Dalju.⁵⁶⁰

124. U vezi s gorenavedenim, Pretresno veće napominje da je Stričević potpisao potvrdu da je 5. oktobra 1991. godine 26 od 28 žrtava koje je navelo tužilaštvo,⁵⁶¹ izuzev Josipa Baloga i Zlatka Rastije, odvedeno “u ime štaba odbrane Dalj”.⁵⁶² Pojedinosti ovog događaja i imena nekih zatočenika koji su nestali iz policijske stanice u Dalju, uključujući Baloga i Rastiju, navedene su u izveštaju koji je sastavio komandir policijske stanice u Dalju Željko Čizmić.⁵⁶³ Mada postoje određene nedoslednosti u načinu pisanja određenih imena navedenih u potvrdi, policijskom izveštaju i spisku žrtava tužilaštva,⁵⁶⁴ Pretresno veće se, s obzirom na dokaze u vezi s okolnostima nestanka i smrti žrtava, uverilo da se ti dokumenti odnose na iste žrtve. Uprkos postojanju

⁵⁵⁴ V. gore, fusnota 467 (gde je Pretresno veće ukazalo na nedoslednost između broja žrtava u paragrafu 37 Optužnice i broja žrtava u Pretpretresnom i Završnom pretresnom podnesku tužilaštva).

⁵⁵⁵ Svedok RFJ-025, dokazni predmet P00423, str. 3.

⁵⁵⁶ Svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 12, dokazni predmet P01175, str. 2.

⁵⁵⁷ Svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 12, 13; svedok RFJ-025, dokazni predmet P00423, str. 3.

⁵⁵⁸ Svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 13, dokazni predmet P01176, par. 16; dokazni predmet P00593, str. 1. V. takođe svedok RFJ-025, dokazni predmet P00422, str. 4166.

⁵⁵⁹ Svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 13, dokazni predmet P01175, str. 2, dokazni predmet P01176, par. 18.

⁵⁶⁰ Svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 14, 16; svedok RFJ-025, dokazni predmet P00423, str. 4.

⁵⁶¹ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak C, str. 70-80; Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6555.

⁵⁶² Dokazni predmet P00550; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 14, 15. Svedok RFJ-151 je takođe potvrdio da su Ernest Bača, Karlo Raić (koji se navodi kao Rajić), Mihaljo Šimun (koji se navodi kao Šimon) i Rudolf Jukić odvedeni iz Baranje u Dalj i Borovo i da su nestali, kao i da, koliko je njemu poznato, nijedno od tih lica nije učestvovalo ni u jednoj radnji koja bi opravdavala njihovo hapšenje. V. svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 100, 104; dokazni predmet P00504.

⁵⁶³ Dokazni predmet P00578; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01175, str. 1, 2. V. takođe svedok Knežević, dokazni predmet 1D00531, str. 13402-13404.

⁵⁶⁴ V. dokazni predmet P00550; dokazni predmet P00578; Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak C, str. 70-80; Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6555.

policajskog izveštaja, Arkanovog javnog priznanja da je odgovoran za ubistvo⁵⁶⁵ i činjenice da je Goran Hadžić znao za to,⁵⁶⁶ nadležne vlasti nisu pokrenule istragu o tom incidentu.⁵⁶⁷ Arkan i pripadnici njegove Srpske dobrovoljačke garde su se u vezi s tim incidentom sastali 16. oktobra 1991. s pripadnikom policije vukovarske regije i pretili mu oružjem, optužujući ga za prikupljanje dokumenata protiv njih i saradnju s "ustašama".⁵⁶⁸ Istog dana, Hadžić je potpisao odluku kojom je s položaja uklonio načelnika policije za područje Vukovara, a nedugo posle toga na njegovo mesto postavio Dragana Lazića, koji je, prema rečima svedoka RFJ-113, radio za Službu državne bezbednosti Srbije.⁵⁶⁹

125. Tela 23 od 28 žrtava navedenih u Optužnici ekshumirana su u Srbiji i u opštini Vukovar-Srijem u Hrvatskoj.⁵⁷⁰ Tela Martina Bankovića, Andrije Maksimovića, Đorđa Radaljevića, Tibora Šileša i Mihalja Šimuna nisu ekshumirana. S obzirom na to da nije primilo formular s podacima o traženoj osobi koji bi potvrdio okolnosti Bankovićevog i Maksimovićevog nestanka, Pretresno veće ne može da zaključi da su oni ubijeni u ovom incidentu. Međutim, što se tiče Radaljevića, Tibora Šileša i Šimuna, Pretresno veće se, u svetu dokaza o njihovom hapšenju, zatočenju i smrti, uverilo da su oni ubijeni tokom ovog incidenta. Što se ostalih žrtava tiče, Pretresno veće zaključuje da su, izuzev Vinka Oroza i Karla Raića, o čijem statusu i nacionalnoj pripadnosti nema informacija, sve bile nesrpske nacionalnosti: 17 Hrvata,⁵⁷¹ šest Mađara⁵⁷² i jedan Nemac.⁵⁷³ Nadalje, na osnovu informacija u vezi s odećom žrtava, ukoliko su bile dostupne, i informacija koje su njihove porodice navele u formularima s podacima o traženoj osobi, većina žrtava, osim Oroza i Raića, kako je navedeno gore, bili su civilni, izuzev Mileta Grbešića, koji je bio povezan sa snagama Ministarstva unutarnjih poslova, Zvonka Mlinarevića, koji je bio povezan s rezervnim sastavom Hrvatske vojske, Ranka Solde, koji je bio pripadnik rezervnog sastava Ministarstva unutarnjih poslova, Zlatka

⁵⁶⁵ Svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 16, 17, dokazni predmet P01177, str. 4052, 4110; svedok RFJ-025, dokazni predmet P00422, str. 4167, 4176, 4177. V. takođe dokazni predmet P01198, str. 1.

⁵⁶⁶ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 100, 102.

⁵⁶⁷ Svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 16 (u kom svedok RFJ-111 iznosi mišljenje da je moralo postojati naređenje iz Beograda da se ne sproveđe istraga), dokazni predmet P01177, str. 4070; svedok RFJ-025, dokazni predmet P00423, str. 4. V. takođe svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 106.

⁵⁶⁸ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 101, 102.

⁵⁶⁹ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 102-104; dokazni predmet P00579.

⁵⁷⁰ Dokazni predmet P00597, str. 27, 95-97; dokazni predmet P00862, str. 40-44, 87-91.

⁵⁷¹ Dokazni predmet P00605, str. 2, 5, 6; dokazni predmet P00708, str. 1; dokazni predmet P00709, str. 1; dokazni predmet P00548, str. 1; dokazni predmet P00710, str. 1; dokazni predmet P00712, str. 1; dokazni predmet P00713, str. 1; dokazni predmet P00714, str. 1; dokazni predmet P00715, str. 1; dokazni predmet P00716, str. 1; dokazni predmet P00717, str. 1; dokazni predmet P00718, str. 1; dokazni predmet P00719, str. 1; dokazni predmet P00720, str. 1; dokazni predmet P00721, str. 1; dokazni predmet P00725, str. 1; dokazni predmet P00727, str. 1; dokazni predmet P00728, str. 1.

⁵⁷² Dokazni predmet P00605, str. 2, 5, 6; dokazni predmet P00706, str. 1; dokazni predmet P00707, str. 1; dokazni predmet P00711, str. 1; dokazni predmet P00722, str. 1; dokazni predmet P00724, str. 1; dokazni predmet P00726, str. 1.

Rastije, koji je bio upisan u registar rezervnog sastava Ministarstva unutarnjih poslova, kao i Stanislava Strmečkog, Tibora Šileša i Janoša Šileša, koji su bili pripadnici Zbora narodne garde.⁵⁷⁴ Međutim, Pretresno veće prihvata tvrdnju da u trenutku smrti nijedna od ovih žrtava nije aktivno učestvovala u neprijateljstvima.

126. S obzirom na gorenavedeni, Pretresno veće smatra da je van razumne sumnje dokazano da su tokom noći između 4. i 5. oktobra 1991. Arkan, Stričević i još nekoliko pripadnika Arkanove Srpske dobrovolske garde ubili najmanje 26 lica, a to su bili:⁵⁷⁵ Erne (Ernest) Bača,⁵⁷⁶ Josip Balog,⁵⁷⁷ Mile Grbešić,⁵⁷⁸ Elvis Hadžić,⁵⁷⁹ Rudolf Jukić,⁵⁸⁰ Ivica Krkalo,⁵⁸¹ Ileš Lukač,⁵⁸² Franjo Mesarić,⁵⁸³ Josip Mikec,⁵⁸⁴ Pero (Petar) Milić,⁵⁸⁵ Zvonko Mlinarević,⁵⁸⁶ Vinko Oroz,⁵⁸⁷ Pero Rašić,⁵⁸⁸ Đorđe Radaljević,⁵⁸⁹ Karlo Raić,⁵⁹⁰ Zlatko Rastija,⁵⁹¹ Ranko Soldo,⁵⁹² Stanislav

⁵⁷³ Dokazni predmet P00605, str. 2, 6; dokazni predmet P00723, str. 1.

⁵⁷⁴ Dokazni predmet P00862, str. 40-43, 87-90; dokazni predmet P00605, str. 2, 5, 6; dokazni predmet P00708, str. 2; dokazni predmet P00715, str. 2; dokazni predmet P00718, str. 2; dokazni predmet P00719, str. 2; dokazni predmet P00720, str. 2; dokazni predmet P00722, str. 2; dokazni predmet P00724, str. 2. Pretresno veće smatra da je Pero Rašić, koji je radio za civilnu zaštitu, bio civil. V. dokazni predmet P00716, str. 2; svedokinja Bilić, T. 5. oktobar 2017, str. 5, 6.

⁵⁷⁵ Pretresno veće napominje da se u Optužnici navodi da su žrtve bili Hrvati, ali da se čini da su Bača, Balog, Lukač, Tibor Šileš, Janos Šileš i Mihalj Tolaš bili Mađari (v. dokazni predmet P00706, str. 1; dokazni predmet P00707, str. 1; dokazni predmet P00711, str. 1; dokazni predmet P00722, str. 1; dokazni predmet P00724, str. 1; dokazni predmet P00726, str. 1), a da je Šimon bio Nemac (v. dokazni predmet P00723, str. 1). Međutim, s obzirom na to da strane u postupku nisu uložile nikakav prigovor u vezi s ovom nedoslednošću, Pretresno veće je uzele u razmatranje sve navedene žrtve.

⁵⁷⁶ Dokazni predmet P00862, str. 40, 87; dokazni predmet P00597, str. 95; dokazni predmet P00598, str. 20; dokazni predmet P00987; dokazni predmet P00706.

⁵⁷⁷ Dokazni predmet P00862, str. 40, 87; dokazni predmet P00597, str. 95; dokazni predmet P00598, str. 20; dokazni predmet P00988; dokazni predmet P00707.

⁵⁷⁸ Dokazni predmet P00862, str. 40, 87; dokazni predmet P00597, str. 95; dokazni predmet P00598, str. 40; dokazni predmet P00989; dokazni predmet P00708.

⁵⁷⁹ Dokazni predmet P00862, str. 40, 87; dokazni predmet P00597, str. 95; dokazni predmet P00598, str. 21; dokazni predmet P00990; dokazni predmet P00709.

⁵⁸⁰ Dokazni predmet P00862, str. 41, 87; dokazni predmet P00597, str. 95; dokazni predmet P00598, str. 21; dokazni predmet P00991; dokazni predmet P00992; dokazni predmet P00548.

⁵⁸¹ Dokazni predmet P00862, str. 41, 88; dokazni predmet P00597, str. 95; dokazni predmet P00598, str. 21; dokazni predmet P00993; dokazni predmet P00710.

⁵⁸² Dokazni predmet P00862, str. 41, 88; dokazni predmet P00597, str. 95; dokazni predmet P00598, str. 21; dokazni predmet P00994; dokazni predmet P00711.

⁵⁸³ Dokazni predmet P00862, str. 41, 88; dokazni predmet P00597, str. 95; dokazni predmet P00598, str. 21; dokazni predmet P00995; dokazni predmet P00712.

⁵⁸⁴ Dokazni predmet P00862, str. 41, 88; dokazni predmet P00597, str. 95; dokazni predmet P00598, str. 21; dokazni predmet P00996; dokazni predmet P00997; dokazni predmet P00713.

⁵⁸⁵ Dokazni predmet P00862, str. 41, 88; dokazni predmet P00597, str. 95; dokazni predmet P00598, str. 21, 22; dokazni predmet P00998; dokazni predmet P00999; dokazni predmet P00714.

⁵⁸⁶ Dokazni predmet P00862, str. 41, 88; dokazni predmet P00597, str. 95; dokazni predmet P00598, str. 22; dokazni predmet P01000; dokazni predmet P00715.

⁵⁸⁷ Dokazni predmet P00862, str. 41, 42, 88, 89; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 22; dokazni predmet P01001; dokazni predmet P01002; dokazni predmet P01003; dokazni predmet P01004.

⁵⁸⁸ Dokazni predmet P00862, str. 42, 89; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 22; dokazni predmet P01005; dokazni predmet P00716.

⁵⁸⁹ Dokazni predmet P00862, str. 42, 89; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 22; dokazni predmet P00717.

Strmečki,⁵⁹³ Pavlo Šarac,⁵⁹⁴ Tibor Šileš,⁵⁹⁵ Mihaljo Šimun,⁵⁹⁶ Janoš Šileš,⁵⁹⁷ Marinko Šomodvarac,⁵⁹⁸ Mihalj Tolaš,⁵⁹⁹ Danijel Tomičić⁶⁰⁰ i Ivan Tomičić.⁶⁰¹

(iv) Ubistvo 16 osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u centru za obuku u Erdutu i okolini⁶⁰²

127. Iz dokaza sledi da su 9. novembra 1991. vojnici u uniformama JNA, pripadnici Srpske dobrovoljačke garde i pripadnici lokalne policije uhapsili sledeća lica: Nikola Kalozi (rođen 1922), Nikola Kalozi (rođen 1952), Antun Kalozi, Ivan Mihaljev, Josip Bence, Josip Senaši, Stjepan Senaši, Pavao (Pavo) Bereš, Franjo Pap (rođen 1934) i Mihaljo Pap.⁶⁰³ Ti muškarci su tada

⁵⁹⁰ Dokazni predmet P00862, str. 42, 89; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 22, 23; dokazni predmet P01006; dokazni predmet P01007; dokazni predmet P01008; dokazni predmet P01009.

⁵⁹¹ Dokazni predmet P00862, str. 42, 89; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 23; dokazni predmet P01010; dokazni predmet P00718.

⁵⁹² Dokazni predmet P00862, str. 42, 90; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 23; dokazni predmet P01011; dokazni predmet P00719.

⁵⁹³ Dokazni predmet P00862, str. 42, 43, 90; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 23; dokazni predmet P01012; dokazni predmet P00720.

⁵⁹⁴ Dokazni predmet P00862, str. 43, 90; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 23; dokazni predmet P01013; dokazni predmet P01014; dokazni predmet P01015; dokazni predmet P00721.

⁵⁹⁵ Dokazni predmet P00862, str. 43, 90; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 23; dokazni predmet P00502; dokazni predmet P00722.

⁵⁹⁶ Dokazni predmet P00862, str. 43, 90; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 23; dokazni predmet P00723.

⁵⁹⁷ Dokazni predmet P00862, str. 43, 90; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 24; dokazni predmet P01016; dokazni predmet P00724.

⁵⁹⁸ Dokazni predmet P00862, str. 43, 90, 91; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 24; dokazni predmet P01017; dokazni predmet P00725.

⁵⁹⁹ Dokazni predmet P00862, str. 43, 44, 91; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 24; dokazni predmet P01018 (b/h/s); dokazni predmet P00726.

⁶⁰⁰ Dokazni predmet P00862, str. 44, 91; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 24; dokazni predmet P01019; dokazni predmet P00727.

⁶⁰¹ Dokazni predmet P00862, str. 44, 91; dokazni predmet P00597, str. 96; dokazni predmet P00598, str. 24; dokazni predmet P01020; dokazni predmet P01021; dokazni predmet P00728.

⁶⁰² V. gore, fusnota 467 (gde je Pretresno veće uočilo nedoslednost između broja žrtava u paragrafu 38 Optužnice i broja žrtava u Pretpretresnom i Završnom pretresnom podnesku tužilaštva).

⁶⁰³ Svedok RFJ-052, dokazni predmet P00556, str. 1, 4, dokazni predmet P00557, str. 3850-3853; svedok Bence, dokazni predmet P01715, str. 2, 3; svedok Filković, dokazni predmet P01754, par. 78. V. takođe svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 113, T. 5. decembra 2017, str. 16 (gde je svedok RFJ-041 izjavio da je, na osnovu njihovih imena, prepostavio da su zatočenici bili Hrvati ili Mađari). Pretresno veće zapaža da postoje određena odstupanja između načina pisanja nekih imena koje svedok pominje i imena žrtava navedenih na spisku koji je dostavilo tužilaštvo (v. Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6554). Međutim, s obzirom na ukupne dokaze u vezi s okolnostima njihovog nestanka i smrti, Pretresno veće se uverilo da se dokazi odnose na iste svedoke. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak C, str. 70-80; Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6555.

odvedeni u centar za obuku u Erdutu,⁶⁰⁴ gde su ih Stričević i Arkan i njegovi ljudi⁶⁰⁵ ispitivali i surovo premlatili, a zatim ih ubili.⁶⁰⁶

128. Nekoliko dana nakon 9. novembra 1991. Julijana Pap, žena mađarske nacionalnosti, koja se raspitivala za sudbinu svog muža Franje i koja je zbog toga stupila u kontakt s međunarodnim organizacijama, dovedena je radi ispitivanja u policijsku stanicu u Erdutu, gde su je upozorili da prestane da se raspituje.⁶⁰⁷ Iz dokaza sledi da su načelnik Srpske nacionalne bezbednosti Stevo Bogić zvani Jajo⁶⁰⁸ i Mihaljo (Mile) Ulemek, pripadnik Arkanove Srpske dobrovolske garde,⁶⁰⁹ naredili članovima Srpske nacionalne bezbednosti da odvedu Julijanu Pap i sve one koji su u njenoj kući, da joj zaplene novac i da ih ubiju.⁶¹⁰ Svedok RFJ-041, koji je radio za Srpsku nacionalnu bezbednost, izjavio je da su pripadnici Srpske nacionalne bezbednosti od Julijane Pap uzeli znatnu količinu novca, pretvarajući se da će joj za taj novac dozvoliti da vidi supruga, a zatim ubili nju i njenog sina Franju Papa (rođenog 1960) i snahu Nataliju Rakin, a njihova tela bacili u bunar.⁶¹¹ Svedok je, dalje, izjavio da su se, nakon nestanka ove porodice, mnogi ljudi, pre svega Mađari, raspitivali o tome šta se desilo, zbog čega je Hadžić, nekoliko dana kasnije, upozorio pripadnike Srpske nacionalne bezbednosti da budu “obazrivi u takvim slučajevima i da postupa[ju] pametno da ne bi [...] imali problema”.⁶¹²

129. Pretresnom veću su predviđeni i dokazi o tome da je 3. juna 1992. Marija Senaši, žena mađarske nacionalnosti, nestala na području Daljske Planine.⁶¹³ Prema rečima svedoka RFJ-041, pripadnici Srpske nacionalne bezbednosti su, na Ulemekovo naređenje, odveli Mariju Senaši u podrum jedne kuće na putu između Erduta i Aljmaša koji je pretvoren u zatvor i korišćen za

⁶⁰⁴ Svedok RFJ-052, dokazni predmet P00556, str. 4; svedok Bence, dokazni predmet P01715, str. 3; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 107.

⁶⁰⁵ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 108-113, T. 5. decembar 2017, str. 14-16. Pretresno veće takođe napominje da je Arkan pozivao pripadnike Srpske nacionalne bezbednosti da gledaju ispitivanja. V. svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 116.

⁶⁰⁶ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 113-115, T. 5. decembar 2017, str. 16.

⁶⁰⁷ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 117, 118, 121.

⁶⁰⁸ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 80; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 106; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 17; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 34.

⁶⁰⁹ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 170.

⁶¹⁰ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 120-129.

⁶¹¹ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 123-126, 130, 132-138. V. takođe svedok Filković, dokazni predmet P01754, par. 79. Mada svedoci RFJ-041 i Aleksander Filković nisu naveli Natalijino prezime, Pretresno veće zaključuje da se njihovo svedočenje odnosi na Nataliju Rakin, pošto je uzelo u obzir informacije navedene u formularu s podacima o traženoj osobi, prema kojima je ona nestala zajedno s Julijanom Pap i Franjom Papom (rođenim 1960). V. dokazni predmet P00739, str. 4.

⁶¹² Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 139-141.

⁶¹³ Svedok RFJ-052, dokazni predmet P00556, str. 1, 5, dokazni predmet P00557, str. 3855. V. takođe svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 172, 174 (gde, zbog specifičnih okolnosti njenog hapšenja, Pretresno veće zaključuje da je svedok govorio o Mariji Senaši).

ispitivanja.⁶¹⁴ Nekoliko dana kasnije, na Bogićevo naređenje da provere da li je Ulemek "nešto zabrlijao ili ostavio tragove koji bi mogli da kompromituju SNB", pripadnici Srpske nacionalne bezbednosti otišli su da izvrše proveru područja, ali su rekli da je "sve u redu".⁶¹⁵ Pre smrti, Marija Senaši je svedoku RFJ-052, koji ju je, u periodu između 9. novembra 1991. i 3. juna 1992, video s vidljivim povredama, rekla da je surovo pretučena u dve prilike i da su pripadnici Arkanove Srpske dobrovolske garde i muškarci u maskirnim uniformama nekoliko puta opljačkali njenu kuću.⁶¹⁶

130. Tela 13 od 16 žrtava navedenih u Optužnici ekshumirana su u Ćelijama, Dalj-Planini, Daljskom Ataru i Borovu Selu.⁶¹⁷ Kako je potvrdila veštakinja Bilić, načelnica sektora za nestale ili zarobljene osobe Ministarstva hrvatskih branitelja, mada telo Nikole Kalozija (rođenog 1922) nije pronađeno, za njega je ispunjen formular s podacima o traženoj osobi.⁶¹⁸ S obzirom na dokaze u vezi s njegovim hapšenjem, zatočenjem i smrću, Pretresno veće se uverilo da je Nikola Kalozi (rođen 1922) ubijen u incidentu koji se desio 9. novembra 1991. Što se tiče Ivice Astaloša i Atike Paloša, potraga za njima je još uvek u toku,⁶¹⁹ a Pretresnom veću nisu predviđene nikakve informacije u vezi s okolnostima njihovog nestanka. Shodno tome, Pretresno veće ne može da donese zaključak o ubistvima tih ljudi. Pretresno veće, osim toga, napominje da se, mada u formularu s podacima o traženoj osobi nisu navedene nikakve informacije o nacionalnosti Franje Papa (rođenog 1934), Franje Papa (rođenog 1960), Julijane Pap i Natalije Rakin, na osnovu dokaza uverilo da su, izuzev Natalije Rakin, sve te žrtve bile Mađari.⁶²⁰ Pretresno veće takođe napominje da, izuzev kod Mihaljeva, Franje Papa (rođenog 1934), Franje Papa (rođenog 1960), Julijane Pap i Natalije Rakin, o čijem statusu nema dovoljno informacija, dokazi pokazuju da su preostale žrtve bile civili.⁶²¹ Međutim, Pretresno veće prihvata tvrdnju da u trenutku smrti nijedna od ovih žrtava nije aktivno učestvovala u neprijateljstvima.

⁶¹⁴ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 170-173; dokazni predmet P01109. V. takođe dokazni predmet P00740.

⁶¹⁵ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 174-176.

⁶¹⁶ Svedok RFJ-052, dokazni predmet P00556, str. 5; dokazni predmet P00740, str. 12, 13.

⁶¹⁷ Dokazni predmet P00597, str. 27, 28, 98, 99, 134, 146; dokazni predmet P00862, str. 63, 64, 91-94. V. takođe svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 134.

⁶¹⁸ Dokazni predmet P00597, str. 139; dokazni predmet P00862, str. 63, 92; dokazni predmet P00734.

⁶¹⁹ Dokazni predmet P00597, str. 98, 99. Prema svedokinji Bilić, Međunarodni komitet crvenog krsta pravi razliku između nestalog lica i potrage za ostacima. Konkretno, svedokinja je navela da je, u prvom slučaju, sudbina lica nepoznata, ali je lice registrovano kao nestalo. U drugom slučaju, porodice znaju da su članovi njihove porodice izgubili život, ali ne znaju gde se nalaze njihovi ostaci. V. svedokinja Bilić, T. 4. oktobar 2017, str. 58.

⁶²⁰ V. dokazni predmet P00605, str. 2, 6; dokazni predmet P00730, str. 1; dokazni predmet P00731, str. 1; dokazni predmet P00732, str. 1; dokazni predmet P00733, str. 1; dokazni predmet P00734, str. 1; dokazni predmet P01030, str. 1; dokazni predmet P01033, str. 1; dokazni predmet P00738, str. 1; dokazni predmet P00560, str. 1; dokazni predmet P00740, str. 1; dokazni predmet P00559, str. 1. V. takođe gore fusnote 603, 607.

⁶²¹ V. dokazni predmet P00605, str. 2, 6; dokazni predmet P00730, str. 2; dokazni predmet P00731, str. 2; dokazni predmet P00732, str. 2; dokazni predmet P00733, str. 2; dokazni predmet P00734, str. 2; dokazni predmet P00738, str. 2; dokazni predmet P00560, str. 2; dokazni predmet P00740, str. 2; dokazni predmet P00559, str. 2.

131. S obzirom na gorenavedeni, Pretresno veće smatra da je van razumne sumnje dokazano da su u tri zasebne prilike u novembru 1991. i junu 1992. pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde i Srpske nacionalne bezbednosti ubili najmanje 14 lica, a to su bili:⁶²² Josip Bence,⁶²³ Pavao (Pavo) Bereš,⁶²⁴ Antun Kalozi,⁶²⁵ Nikola Kalozi (rođen 1952),⁶²⁶ Nikola Kalozi (rođen 1922),⁶²⁷ Ivan Mihaljev,⁶²⁸ Franjo Pap (rođen 1960),⁶²⁹ Mihajlo Pap,⁶³⁰ Josip Senaši,⁶³¹ Stjepan Senaši,⁶³² Franjo Pap (rođen 1934),⁶³³ Julijana Pap,⁶³⁴ Natalija Rakin⁶³⁵ i Marija Senaši.⁶³⁶

(v) Ubistvo 5 osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u centru za obuku u Erdutu

132. U jutarnjim časovima 11. novembra 1991. grupa muškaraca otišla je na poljoprivredno dobro u selu Klisa da uzme bonove za obavljeni posao.⁶³⁷ Nedugo posle toga, očevici su videli kako iz pravca Vukovara dolazi beli kombi s novosadskim tablicama i ulazi na poljoprivredno dobro, i otprilike šestoricu pripadnika Arkanove Srpske dobrovoljačke garde kako odvode, između ostalih,

⁶²² Pretresno veće se uverilo da navod da je "najmanje" devet Mađara i Hrvata civila uhapšeno u ovom incidentu ne isključuje zaključak da je broj žrtava veći od broja koji je izričito pomenut u Optužnici.

⁶²³ Dokazni predmet P00862, str. 63, 91; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 24, 25; dokazni predmet P01023; dokazni predmet P01024, str. 2; dokazni predmet P00730.

⁶²⁴ Dokazni predmet P00862, str. 63, 91, 92; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 25; dokazni predmet P01025; dokazni predmet P00731.

⁶²⁵ Dokazni predmet P00862, str. 63, 92; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 25; dokazni predmet P01026; dokazni predmet P00733.

⁶²⁶ Dokazni predmet P00862, str. 63, 92; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 25; dokazni predmet P01027; dokazni predmet P00732.

⁶²⁷ Dokazni predmet P00862, str. 63, 92; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 25; dokazni predmet P00734.

⁶²⁸ Dokazni predmet P00862, str. 64, 92; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 25; dokazni predmet P01024, str. 1; dokazni predmet P01029; dokazni predmet P01030.

⁶²⁹ Dokazni predmet P00862, str. 64, 92; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 26, 27; dokazni predmet P01038; dokazni predmet P01039; dokazni predmet P01040; dokazni predmet P01042, str. 1.

⁶³⁰ Dokazni predmet P00862, str. 64, 92, 93; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 26; dokazni predmet P01033; dokazni predmet P00737.

⁶³¹ Dokazni predmet P00862, str. 64, 93; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 26; dokazni predmet P01034; dokazni predmet P01035; dokazni predmet P00738; dokazni predmet P00560.

⁶³² Dokazni predmet P00862, str. 64, 93; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 26; dokazni predmet P01036; dokazni predmet P01037; dokazni predmet P00559.

⁶³³ Dokazni predmet P00862, str. 64, 93; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 26; dokazni predmet P01031; dokazni predmet P01032; dokazni predmet P00736.

⁶³⁴ Dokazni predmet P00862, str. 64, 93, 94; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 27; dokazni predmet P01041; dokazni predmet P01042, str. 2; dokazni predmet P01043; dokazni predmet P01044.

⁶³⁵ Dokazni predmet P00862, str. 64, 94; dokazni predmet P00597, str. 98; dokazni predmet P00598, str. 27; dokazni predmet P01042, str. 1; dokazni predmet P01045; dokazni predmet P01046; dokazni predmet P00739.

⁶³⁶ Dokazni predmet P00862, str. 64, 94; dokazni predmet P00597, str. 99; dokazni predmet P00598, str. 27; dokazni predmet P01042, str. 2; dokazni predmet P01047; dokazni predmet P01048; dokazni predmet P00740.

⁶³⁷ Svedok Dasović, dokazni predmet P00389, str. 2; svedok RFJ-157, dokazni predmet P00754, str. 2, T. 17. oktobar 2017, str. 8, 9; svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 72; svedok RFJ-138, dokazni predmet P01773, par. 5, dokazni predmet P01775, str. 1969, 1970, dokazni predmet P01771, str. 3.

Tomu Curića, Ivana Kučana, Josipa Vaničeka, Stjepana Dasovića i Franju Dasovića.⁶³⁸ Prema rečima svedoka Dasovića, koji je bio među onima koji su odvedeni, muškarci su prvo odvedeni u jednu kuću u Erdutu,⁶³⁹ gde su videli Jakova Barbarića i Josipa Debića, uhapšene ranije u Dalju i Bijelom Brdu.⁶⁴⁰ Sva sedmorica su bili Hrvati⁶⁴¹ i, prema rečima svedoka RFJ-157, člana porodice jednog uhapšenog,⁶⁴² nijedan od njih nije bio poznat kao neko ko je 1991. na bilo koji način bio pripadnik oružanih snaga, paravojske ili lokalnih dobrovoljačkih snaga.⁶⁴³ Te muškarce su ispitivali o njihovim porodicama i ulozi koju su imale u Drugom svetskom ratu i tukli ih.⁶⁴⁴ Kasnije su odvedeni u centar za obuku u Erdutu, gde su ispitivani o istim stvarima i njihovoj ulozi u tekućem sukobu.⁶⁴⁵ Dana 14. novembra 1991. svedok Dasović i njegov brat Franjo Dasović pušteni su na slobodu,⁶⁴⁶ verovatno zato što su imali rođake Srbe.⁶⁴⁷ Stričević je potvrdio da su ostali muškarci zatočeni u centru za obuku u Erdutu ubijeni, ali je tvrdio da on nije imao ništa s njihovom smrću, budući da ih je vratio "miliciji" koja ih je prвobitno uhapsila.⁶⁴⁸ Međutim, Pretresno veće zaključuje da dokazi pokazuju da su žrtve ovog incidenta uhapsili pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde, da su žrtve poslednji put viđene kad su zlostavljane u centru za obuku u Erdutu, koji je vodila Arkanova Srpska dobrovoljačka garda,⁶⁴⁹ i da su njihovi posmrtni ostaci pronađeni u masovnoj grobnici u selu Ćelije,⁶⁵⁰ gde je bila stacionirana Arkanova Srpska dobrovoljačka garda, koja je kontrolisala ulazi u selo.⁶⁵¹

---

⁶³⁸ Svedok RFJ-157, dokazni predmet P00754, str. 2, 3, dokazni predmet P00755, str. 2750, 2751, T. 17. oktobar 2017, str. 8, 9, 13; svedok Dasović, dokazni predmet P00389, str. 3. V. takođe svedok RFJ-138, dokazni predmet P01771, str. 3, dokazni predmet P01773, par. 5, dokazni predmet P01774, par. 10, 11, dokazni predmet P01775, str. 1969, 1970, dokazni predmet P01776, str. 2227, 2228 (gde je svedok RFJ-138, koji, međutim, nije bio očeviдац ovog aspekta događaja, u svedočenju rekao da su Jakov Barbarić, Tomo Curić, Josip (naveden kao Ivan) Debić, Ivan Kučan, Josip Vaniček i Stevo i Franjo Dasović uhapšeni zajedno). Pretresno veće takođe primećuje da je, prema rečima svedoka RFJ-138, Stevo kraći oblik imena Stjepan. V. svedok RFJ-138, dokazni predmet P01176, str. 1972.

⁶³⁹ Svedok Dasović, dokazni predmet P00389, str. 3. V. takođe svedok RFJ-138, dokazni predmet P01775, str. 1970; svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 5.

⁶⁴⁰ Svedok Dasović, dokazni predmet P00389, str. 3.

⁶⁴¹ Svedok Dasović, dokazni predmet P00389, str. 3; svedok RFJ-157, T. 17. oktobar 2017, str. 9, 10.

⁶⁴² Svedok RFJ-157, dokazni predmet P00754, str. 2.

⁶⁴³ Svedok RFJ-157, T. 17. oktobar 2017, str. 10, 11.

⁶⁴⁴ Svedok Dasović, dokazni predmet P00389, str. 3, 4.

⁶⁴⁵ Svedok Dasović, dokazni predmet P00389, str. 4. V. takođe svedok RFJ-157, dokazni predmet P00754, str. 3, dokazni predmet P00755, str. 2751, T. 17. oktobar 2017, str. 9; svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 5.

⁶⁴⁶ Svedok Dasović, dokazni predmet P00389, str. 3, 5; svedok RFJ-138, dokazni predmet P01773, par. 5, dokazni predmet P01774, par. 12.

⁶⁴⁷ Svedok Dasović, dokazni predmet P00389, str. 5; svedok RFJ-138, dokazni predmet P00755, str. 2751; svedok RFJ-157, T. 17. oktobar 2017, str. 9, 10.

⁶⁴⁸ Svedok RFJ-138, dokazni predmet P01771, str. 4, dokazni predmet P01774, par. 12, 20, 21.

⁶⁴⁹ V. svedok Dasović, dokazni predmet P00389, str. 3-5. V. takođe dokazni predmet 2D00049.

⁶⁵⁰ Dokazni predmet P00597, str. 28, 100, 146; dokazni predmet P00862, str. 45, 46. V. takođe svedok RFJ-157, T. 17. oktobar 2017, str. 10; svedok RFJ-138, dokazni predmet P01773, par. 5; svedok RFJ-144, dokazni predmet P01582, str. 1596, 1597.

⁶⁵¹ Svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 8, dokazni predmet P01582, str. 1597.

133. Na osnovu raspoloživih informacija o odeći koju su žrtve nosile, kao i informacija koje su njihove porodice navele u formularima s podacima o traženoj osobi, Pretresno veće zaključuje da su sve žrtve bile hrvatski civili.⁶⁵² S obzirom na to, Pretresno veće smatra da je van razumne sumnje dokazano da je 11. novembra 1991. Arkanova Srpska dobrovoljačka garda zatočila i kasnije ubila pet civila Hrvata, a to su bili: Jakov (Jakob) Barbarić,⁶⁵³ Tomo Curić,⁶⁵⁴ Josip Debić,⁶⁵⁵ Ivan Kučan⁶⁵⁶ i Josip Vaniček.⁶⁵⁷

(vi) Ubistvo 7 osoba nesrpske nacionalnosti zatočenih u centru za obuku u Erdutu

134. Pre Božića 1991. svedokinja Stana Albert videla je kako Franju Pittla iz njegove kuće odvode ljudi u vojnoj i civilnoj odeći, od kojih je neke prepoznala kao lokalne Srbe, te ga smeštaju u vojni džip.⁶⁵⁸ U poslepodnevnim časovima 24. decembra 1991. svedokinja Albert je videla kako trojica muškaraca u civilnim odelima civilnim autom odvoze Stjepana Tešanca i, gotovo odmah zatim, kako se porodica Bože Bolića, lokalnog načelnika policije, useljava u Tešančevu kuću.⁶⁵⁹ Tešanac više nikad nije viđen.⁶⁶⁰ Andrija Matin je takođe sedeo u džipu nakon što su ga uhapsili.⁶⁶¹ Dana 25. decembra 1991. svedoci Zlatko Antunović i RFJ-102⁶⁶² videli su kako Mandu Maj i

⁶⁵² Dokazni predmet P00741, str. 1, 2; dokazni predmet P00742, str. 1, 2; dokazni predmet P00743, str. 1, 2; dokazni predmet P00744, str. 1, 2; dokazni predmet P00745, str. 1, 2; dokazni predmet P00862, str. 45, 46. V. svedok RFJ-157, dokazni predmet P00754, str. 3; dokazni predmet P01059, str. 1.

⁶⁵³ Dokazni predmet P00862, str. 45, 94, 95; dokazni predmet P00597, str. 100; dokazni predmet P00598, str. 27, 28; dokazni predmet P00605, str. 2, 6; dokazni predmet P01049; dokazni predmet P01050; dokazni predmet P01051; dokazni predmet P00741.

⁶⁵⁴ Dokazni predmet P00862, str. 45, 95; dokazni predmet P00597, str. 100; dokazni predmet P00598, str. 28; dokazni predmet P00605, str. 2, 6; dokazni predmet P01052; dokazni predmet P01053, str. 2; dokazni predmet P01054; dokazni predmet P00742.

⁶⁵⁵ Dokazni predmet P00862, str. 45, 95; dokazni predmet P00597, str. 100; dokazni predmet P00598, str. 28; dokazni predmet P00605, str. 2, 6; dokazni predmet P01055; dokazni predmet P01056; dokazni predmet P00743.

⁶⁵⁶ Dokazni predmet P00862, str. 45, 95; dokazni predmet P00597, str. 100; dokazni predmet P00598, str. 28; dokazni predmet P00605, str. 2, 6; dokazni predmet P01057; dokazni predmet P01053, str. 3; dokazni predmet P01058; dokazni predmet P00744.

⁶⁵⁷ Dokazni predmet P00862, str. 46, 95, 96; dokazni predmet P00597, str. 100; dokazni predmet P00598, str. 29; dokazni predmet P00605, str. 2, 6; dokazni predmet P01059; dokazni predmet 2D00048; dokazni predmet P00745.

⁶⁵⁸ Svedokinja Albert, dokazni predmet P00440, str. 2, 3. V. takođe svedokinja RFJ-102, dokazni predmet P00772, str. 4, T. 18. oktobar 2017, str. 58, 59 (gde je svedokinja RFJ-102 navela da je čula da su Pittla i Andriju, čije prezime nije znala, ubili pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde i da se to, prema njenom mišljenju, desilo u novembru 1991); dokazni predmet P01073.

⁶⁵⁹ Svedokinja Albert, dokazni predmet P00440, str. 3. Prema rečima svedokinje, Tešanac je takođe već dva puta bio zatočen u zatvoru u Dalju, a nakon što je pušten na slobodu, bio je siguran da će ga ubiti. V. svedokinja Albert, dokazni predmet P00440, str. 3. V. takođe dokazni predmet P01073.

⁶⁶⁰ Svedok Mijić, dokazni predmet P01796, str. 5; svedokinja Albert, dokazni predmet P00440, str. 3.

⁶⁶¹ Svedokinja Albert, dokazni predmet P00440, str. 2, 3. Pretresno veće napominje da se na osnovu formulara s podacima o traženoj osobi i izveštaja veštakinje Bilić čini da je Andrija Matin nestao sredinom avgusta 1991. V. dokazni predmet P00747, str. 4; dokazni predmet P00597, str. 133. Međutim, Pretresno veće prihvata tačnost izjave svedokinje Albert, koja je bila očeviđac, naročito s obzirom na to da je Matinova porodica otišla iz Erduta u avgustu 1991. V. svedokinja Albert, dokazni predmet P00440, str. 3. Vidi takođe dokazni predmet P01073.

⁶⁶² Pretresno veće napominje da mu je za vreme postupka ukazano na određene nedoslednosti između svedočenja svedokinje RFJ-102 na prvobitnom suđenju i njenog svedočenja u postupku koji se trenutno vodi (v. svedokinja RFJ-102, T. 18. oktobar 2017, str. 60-66; dokazni predmet 2D00050, str. 3, 5) u odnosu na izjavu koju je svedokinja dala za

Josipa Zoretića fizički zlostavljaju u centru za obuku u Erdutu.⁶⁶³ U centru za obuku ispitivanja je vršio Stričević.⁶⁶⁴

135. Tela svih sedam žrtava navedenih u Optužnici ekshumirana su iz masovne grobnice u Daljskom Ataru.⁶⁶⁵ Pretresno veće napominje da mu nisu predočeni nikakvi dokazi o okolnostima nestanka i/ili smrti Nikole Matoševića, izuzev formulara s podacima o traženoj osobi, u kom se navodi da su njega 24. decembra 1991. iz kuće silom izveli pripadnici "paravojnih jedinica ili policije" i odveli ga u nepoznatom pravcu.⁶⁶⁶ U vezi s Andrijom Šimekom, Pretresno veće, dalje, napominje da je njegova porodica u formularu s podacima o traženoj osobi navela da su 24. decembra 1991. pripadnici lokalne policije uhapsili njega i Mandu Maj i da se njima nakon toga gubi trag.⁶⁶⁷ Osim toga, svedok Antunović je rekao da je, tokom zatočenja u centru za obuku u Erdutu, 25. decembra 1991. video čoveka koji se prezivao Šimak, ali mu se nije mogao setiti imena.⁶⁶⁸ Na osnovu ovih dokaza Pretresno veće ne može da doneše nikakav zaključak o okolnostima Šimekovog zatočenja i smrti. Nadalje, Pretresnom veću nisu predočeni nikakvi dokazi o sudbini Matina, Pittla i Tešanca nakon što su oni uhapšeni, pa Veće ne može da doneše zaključak o tome ko su počinjeni njihovog ubistva. S obzirom na to da dokazi pokazuju da su Maj i Zoretić poslednji put viđeni dok su bili zlostavljeni u centru za obuku u Erdutu i da su njihova tela nađena u istoj masovnoj grobnici, Pretresno veće zaključuje da je za njihovu smrt odgovorna Arkanova Srpska dobrovoljačka garda.

---

vreme suđenja 2010. na sudu u Hrvatskoj, na primer, kod informacija o datumu njenog hapšenja i tačnom redosledu određenih događaja (v. svedokinja RFJ-102, dokazni predmet P00772, str. 2, 3). Međutim, Pretresno veće smatra da te nedoslednosti ne utiču na pouzdanost njenog svedočenja, naročito zbog toga što je svedokinja neke od tih nedoslednosti objasnila i što je njen svedočenje je, opšte uzev, u skladu s dokazima koje su drugi svedoci izneli o istim događajima.

⁶⁶³ Svedok Antunović, dokazni predmet P01229, str. 4, dokazni predmet P01230, str. 207-209; svedokinja RFJ-102, dokazni predmet P00772, str. 2, 3, T. 18. oktobar 2017, str. 55; dokazni predmet 2D00050, str. 3, 4. V. takođe svedokinja Albert, dokazni predmet P00440, str. 2; svedok Svalina, dokazni predmet P01841, str. 4. Prema rečima svedokinje Albert, krajem avgusta 1991. Mandu Maj je uhapsio lokalni policajac Srbin koji je radio za Arkana i odveo je u centar za obuku u Erdutu; tamo je ona podvrgnuta ispitivanju tokom kog je mislila da će je ubiti, ali je puštena na slobodu. V. svedokinja Albert, dokazni predmet P00440, str. 2.

⁶⁶⁴ Svedok Antunović, dokazni predmet P01229, str. 4, dokazni predmet P01230, str. 208, 209. V. takođe dokazni predmet 2D00050, str. 4, 6 (gde je svedok RFJ-052 takođe izjavio da je i Ulemek vršio ispitivanja).

⁶⁶⁵ Dokazni predmet P00597, str. 28, 101, 133, 134; dokazni predmet P00862, str. 47, 48, 96-98.

⁶⁶⁶ Dokazni predmet P00748, str. 3, 4.

⁶⁶⁷ Dokazni predmet P00750, str. 2, 3. V. takođe dokazni predmet P01073.

⁶⁶⁸ Svedok Antunović, dokazni predmet P01230, str. 207. V. takođe svedok Svalina, dokazni predmet P01841, str. 2, 3 (gde je svedok izjavio da je jednom ranijom prilikom, u drugoj polovini avgusta 1991, već bio zatočen sa Šimekom u Malom Dvoru i Dalju, ali da su obojica pušteni na slobodu 5. septembra 1991).

136. S obzirom na gorenavedeno, Pretresno veće smatra da je van razumne sumnje dokazano da su 26. decembra 1991. ili neposredno posle tog datuma pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde ubili dva civila Hrvata, Mandu Maj⁶⁶⁹ i Josipa Zoretića.⁶⁷⁰

(b) Grad Vukovar

137. Pre svega, Pretresno veće će razmotriti Stanišićeve tvrdnje da nije blagovremeno obavešten u vezi s ubistvima na poljoprivrednom dobru Ovčara, budući da taj navod nije iznesen na prvom suđenju, da nije naveden u Optužnici i da se u Prepretresnom podnesku tužilaštva pojavljuje samo usput.⁶⁷¹ Pretresno veće podseća na svoju odluku od 26. septembra 2018, u kojoj je, između ostalog, zaključilo sledeće: (i) Stanišić je još u martu 2017. obavešten o tome da će tužilaštvo izvoditi dokaze u vezi s Vukovarom, u nameri da potkrepi navode iz Optužnice; (ii) tokom prvobitnog suđenja, tužilaštvo je iznelo dokaze u vezi s Vukovarom, uključujući dokaze nekoliko svedoka čiji su dokazi prihvaćeni u ponovnom postupku; i (iii) prihvatanje eventualnih novih dokaza o tom pitanju zavisiće delimično od štete koju bi to moglo da nanese odbrani.⁶⁷² U odnosu na to, Pretresno veće primećuje da mu o navodnim ubistvima na poljoprivrednom dobru Ovčara nisu predočeni dokazi svedoka tužilaštva koji nisu svedočili na prvobitnom suđenju.⁶⁷³ Shodno tome, Pretresno veće smatra da je Stanišić dovoljno blagovremeno obavešten o ovom događaju kako bi on mogao da se razmatra u kontekstu zločina deportacije, prisilnog premeštanja i progona.

138. U vezi s navodima o deportaciji, prisilnom premeštanju i progonu⁶⁷⁴ u odnosu na grad Vukovar, tužilaštvo navodi da su avgusta 1991. srpske snage, uključujući Teritorijalnu odbranu SAO SBZS, Arkanovu Srpsku dobrovoljačku gardu i dobrovoljce Srpske radikalne stranke Vojislava Šešelja, koje su sve bile potčinjene JNA, otpočele dugotrajni vojni napad na Vukovar i

---

⁶⁶⁹ Dokazni predmet P00862, str. 47, 96; dokazni predmet P00597, str. 101; dokazni predmet P00598, str. 29; dokazni predmet P00605, str. 2, 7; dokazni predmet P01060; dokazni predmet P01061; dokazni predmet P01062; dokazni predmet P00746; dokazni predmet P01053, str. 19, 20. Pretresno veće napominje da u formularu s podacima o traženoj osobi nisu navedene nikakve informacije o statusu žrtve. V. dokazni predmet P00746, str. 2.

⁶⁷⁰ Dokazni predmet P00862, str. 48, 98; dokazni predmet P00597, str. 101; dokazni predmet P00598, str. 31; dokazni predmet P00605, str. 2, 7; dokazni predmet P01076, str. 2; dokazni predmet P01077; dokazni predmet P01078; dokazni predmet P01053, str. 17; dokazni predmet P01079; dokazni predmet P00752. Na osnovu informacija navedenih u Zoretićevom formularu s podacima o traženoj osobi, on je u vreme hapšenja bio pripadnik "civilne zaštite", pa ga Pretresno veće, s obzirom na to, smatra civilom. V. dokazni predmet P00752, str. 2. V. takođe svedokinja Bilić, T. 5. oktobar 2017, str. 5, 6.

⁶⁷¹ V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 623, 624.

⁶⁷² Odluka po Stanišićevom zahtevu u vezi sa svedokom RFJ-022, 26. septembar 2018, par. 13, 14.

⁶⁷³ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, fusnote 1841, 3172.

⁶⁷⁴ V. Optužnica, par. 22-25, 64-66.

okolinu.⁶⁷⁵ Tužilaštvo, osim toga, navodi i da je posle pada Vukovara 18. novembra 1991. Arkanova Srpska dobrovoljačka garda u saradnji s Teritorijalnom odbranom SAO SBZS i JNA nastavila da čisti sela s nesrpskim stanovništvom, ubija stanovnike nesrpske nacionalnosti i proteruje velik broj Hrvata.⁶⁷⁶

139. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su pre, za vreme i posle pada grada Vukovara počinjeni zločini. Međutim, Stanišić navodi da je operacija Vukovar bar u periodu od 2. oktobra do 18. novembra 1991. bila potpuno pod kontrolom JNA, koja je kasnije takođe izvršila operaciju čišćenja.⁶⁷⁷ Osim toga, Stanišić navodi da on novoformiranoj Jedinici nije dao dozvolu da operiše u Vukovaru i da ni na koji način nije učestvovao u tim operacijama.⁶⁷⁸ Simatović navodi da su pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde za vreme operacije u Vukovaru bili pod komandom JNA, a 1993. pod komandom Vukovarskog korpusa Vojske Srpske Krajine.⁶⁷⁹

140. Ocenjujući ove događaje, Pretresno veće napominje da suštinske karakteristike dokaza koji se odnose na okolnosti u kojima su počinjeni zločini u gradu Vukovaru i okolnom području nisu sporne. Pretresnom veću su predviđeni relevantni dokazi velikog broja svedoka tužilaštva, između ostalog, svedoka Borislava Bogunovića i Dejana Anastasijevića. Pretresno veće je takođe uzelo u obzir dokumentarne dokaze i prema potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim događajima.

141. Opština Vukovar obuhvata grad Vukovar i druga naselja, kao što su Bapska, Bobota, Borovo, Ćelije, Ilok, Klisa, Lovaš, Šarengrad i Tovarnik.⁶⁸⁰ Pre sukoba, na području oko opštine Vukovar živilo je etnički mešovito stanovništvo: 43,8% Hrvata, 37,4% Srba i 1,4% Mađara.⁶⁸¹ U predratnom sastavu stanovništva grada Vukovara i prigradskog naselja Borova Hrvati su činili 42,4%, Srbi 38,3%, a Mađari 1,4%.⁶⁸²

⁶⁷⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 745-748; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 6. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 397, 398, 428, 430, 431, 716.

⁶⁷⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 431-433, 749-751, 753, 754; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 6, 7. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 360, 405, 776, 909; Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 64, 137.

⁶⁷⁷ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 620, 622, 625-627, 700, 710.

⁶⁷⁸ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 57, 757-759; Stanišićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 23.

⁶⁷⁹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 850, 877, 998.

⁶⁸⁰ Svedok Bijak, dokazni predmet P00595, str. 74. V. činjenice o kojima je presuđeno br. 333 i 334. V. takođe dole Odeljak II.B.3.

⁶⁸¹ Svedok Bijak, dokazni predmet P00595, str. 74. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 335.

⁶⁸² Svedok Bijak, dokazni predmet P00595, str. 137. V. takođe svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 7 (gde se napominje da su u celoj opštini Vukovar Srbi činili dve trećine stanovništva, dok su u gradu uglavnom živeli Hrvati).

142. Od maja 1991. JNA je počela da zauzima strateške položaje oko Vukovara.⁶⁸³ Od juna do avgusta 1991. JNA je sporadično sve intenzivnije granatirala delove Vukovara i tako uzrokovala ranjavanje civila i štetu na kućama u centru grada i na vukovarskoj bolnici.⁶⁸⁴ Dana 24. i 25. avgusta 1991. JNA je izvršila žestok vazdušni napad na opštinu Vukovar, u kom je Vukovar znatno stradao i u kom je poginulo mnogo civila.⁶⁸⁵ Dana 25. avgusta 1991. počela je opsada grada Vukovara i do kraja leta ili početka jeseni 1991. grad je u suštini bio opkoljen i blokiran snagama JNA i drugim srpskim snagama.⁶⁸⁶ U septembru 1991. mnogi civili su zarobljeni zbog svoje nacionalne pripadnosti, dok je Srbima bilo dozvoljeno da odu.⁶⁸⁷ Krajem septembra broj vojnika JNA je znatno porastao,⁶⁸⁸ a razlika u borbenoj sposobnosti dve suprotstavljene snage bila je dramatična.⁶⁸⁹ Od 2. oktobra do 18. novembra 1991. JNA je neprekidno vodila ofanzivne operacije u gradu Vukovaru i van njega.⁶⁹⁰ Borbe na području Vukovara od kraja avgusta do novembra 1991. imale su razorne posledice po grad i okolna mesta.⁶⁹¹ Sredinom novembra 1991. vođeni su pregovori o evakuaciji civila i ranjenih, ali bez uspeha.⁶⁹²

143. Grad Vukovar pao je 18. novembra 1991.⁶⁹³ Pretresno veće prihvata dokaze da su napad izvršili JNA, neke jedinice Teritorijalne odbrane u čijem su sastavu bili rezervisti i dobrovoljci, policijske jedinice i pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde.⁶⁹⁴ U gradu je uspostavljena komanda JNA.⁶⁹⁵ Po preuzimanju vlasti, u Vukovaru je zavladala anarhija, a dokazi ukazuju na to da su srpske snage, među kojima su bili i rezervisti JNA i paravojne jedinice, vršile ubistva.⁶⁹⁶ Od

⁶⁸³ Svedok Šandor, dokazni predmet P01223, str. 2. V. svedok RFJ-022, T. 1. novembar 2017, str. 7.

⁶⁸⁴ V. činjenice o kojima je presuđeno br. 341 i 342; svedok Kraljević, T. 23. avgust 2018, str. 4. V. takođe svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 87.

⁶⁸⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 349; svedok Kraljević, dokazni predmet P02603, str. 5320. V. svedok Kraljević, T. 23. avgust 2018, str. 4; svedok RFJ-022, T. 1. novembar 2017, str. 7; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 87.

⁶⁸⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 350. V. svedok RFJ-041, T. 6. decembar 2017, str. 36, 37.

⁶⁸⁷ V. svedok Stoparić, dokazni predmet P00796, par. 29.

⁶⁸⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 351. V. takođe svedok RFJ-022, T. 1. novembar 2017, str. 7, 8.

⁶⁸⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 353. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 354.

⁶⁹⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 357. V. takođe svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6070

⁶⁹¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 359. V. takođe dole, Odeljak II.B.3

⁶⁹² Svedok Šandor, dokazni predmet P01223, str. 3, dokazni predmet P01224, str. 2252, 2253. V. svedok RFJ-022, T. 1. novembar 2017, str. 8.

⁶⁹³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 358; svedok RFJ-022, T. 1. novembar 2017, str. 8.

⁶⁹⁴ Svedok RFJ-022, dokazni predmet P00778, str. 25913, 25914; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 87; svedok Karan, T. 28. januar 2020, str. 26, T. 29. januar 2020, str. 43, 46; svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 107. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 351; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01177, str. 4127; svedok Gagić, dokazni predmet 2D00494, str. 17142, 17145, 17146; dokazni predmet P03098. Upor. svedok Novaković, T. 8. oktobar 2020, str. 50.

⁶⁹⁵ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 42, 43. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 360.

⁶⁹⁶ Svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 114, T. 20. jun 2018, str. 46; svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 9; dokazni predmet P03862.

18. do 20. novembra 1991. civili su počeli da beže iz grada,⁶⁹⁷ uz pomoć JNA,⁶⁹⁸ i prevoženi su autobusima u Srbiju ili Hrvatsku.⁶⁹⁹

144. Neki muškarci nesrpske nacionalnosti zarobljeni su i kasnije razmenjeni⁷⁰⁰ ili ubijeni.⁷⁰¹ Pretresnom veću predočeni su opsežni dokazi u vezi sa sudbinom zarobljenih. Neki su predati Teritorijalnoj odbrani⁷⁰² i završili su u pretrpanim čelijama u logoru u Sremskoj Mitrovici, gde su ih okrutno tukli, među ostalima, muškarci u uniformama JNA.⁷⁰³ Drugi su bili prebačeni u Dalj, gde ih je ispitivao Milorad Stričević zvani Puki, pripadnik Arkanove Srpske dobровoljačke garde; neki su ubijeni,⁷⁰⁴ dok su drugi držani u zatočeništvu u skladištima Veleprometa, što neki nisu preživeli nakon što su identifikovani kao članovi Hrvatske demokratske zajednice.⁷⁰⁵ Pretresno veće je saslušalo i svedočenja o tome da su muškarci koji su iz bolnice odvedeni na Ovčaru kasnije ubijeni.⁷⁰⁶ Drugi su zatočeni u Lovašu, gde je ubijeno najmanje deset civila.⁷⁰⁷

145. Pošto je JNA krajem 1991. ili početkom 1992. otišla iz Vukovara,⁷⁰⁸ ubistva u kojima su žrtve stradale bez obzira na nacionalnu pripadnost ili veru, samo ako su imale imovinu, postala su učestalija.⁷⁰⁹ Godine 1992. civili su još uvek odvoženi autobusima iz SBZS.⁷¹⁰ Prema rečima svedoka Borivoja Savića, Srpska nacionalna bezbednost sastavila je spiskove na osnovu kojih je Teritorijalna odbrana ulazila u kuće, iz njih izvodila stanovnike i smeštala ih u autobuse.⁷¹¹ Pretresnom veću su predočeni i dokazi veštaka Bijaka da je s područja opštine Vukovar od 1. aprila

⁶⁹⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 406; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 105, T. 5. decembar 2017, str. 26, 27; dokazni predmet P01153. V. činjenice o kojima je presuđeno br. 404 i 406; svedok Šandor, dokazni predmet P01223, str. 3.

⁶⁹⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 404; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 105.

⁶⁹⁹ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 105, T. 5. decembar 2017, str. 26; svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 7; činjenica o kojoj je presuđeno br. 405; svedok Filković, dokazni predmet P01754, par. 67.

⁷⁰⁰ V. dokazni predmet 2D00030, str. 7.

⁷⁰¹ V. npr. svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 178; svedok RFJ-129, T. 3. jul 2018, str. 19, 20.

⁷⁰² Svedok RFJ-022, T. 31. oktobar 2017, str. 24, 25, 29. V. svedok RFJ-132, dokazni predmet P01798, str. 4.

⁷⁰³ Svedok Šandor, dokazni predmet P01223, str. 5, 7-14, dokazni predmet P01224, str. 2257-2261; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 54. V. svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 48.

⁷⁰⁴ Svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 7; svedok RFJ-132, dokazni predmet P01798, str. 4, dokazni predmet P01799, str. 25486. Upor. svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 80, 81.

⁷⁰⁵ V. svedok Stoparić, dokazni predmet P00796, par. 30. V. takođe svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 144-146; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 51.

⁷⁰⁶ V. svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 52, dokazni predmet P02720, str. 6033, 6034; svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 178; svedok Anastasijević, T. 20. jun 2018, str. 49, 50; svedok Vasiljević, T. 5. februar 2019, str. 34. V. takođe svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 9.

⁷⁰⁷ Svedok RFJ-132, dokazni predmet P01798, str. 5, dokazni predmet P01799, str. 25467, 25468, 25483, 25485. V. takođe svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 153, 154; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 32. V. takođe dole par. 162, 163, 167.

⁷⁰⁸ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6013 (gde se navodi da je JNA komandovala akcijama zauzimanja sela sve dok nije napustila to područje). V. takođe svedok RFJ-144, T. 23. januar 2018, str. 26.

⁷⁰⁹ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6038.

⁷¹⁰ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 183, 184. V. takođe dokazni predmet P00124, par. 86.

1991. do 31. decembra 1995. raseljeno 92,1% Hrvata, 1,4 % Mađara i 1,6% Srba,⁷¹² dok je iz grada Vukovara i prigradskog naselja Borovo raseljeno 92% Hrvata, 1,3% Mađara i 2,1% Srba.⁷¹³

146. Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su, posle napada na grad Vukovar, srpske snage, koje su činili pripadnici JNA, Teritorijalna odbrana SAO SBZS i Arkanova Srpska dobromoljačka garda, ubijale, proterivale, svojevoljno hapsile i zatočavale ljudi nesrpske nacionalnosti i pljačkale njihovu imovinu. Mada su Pretresnom veću predočeni dokazi da su u nekim izlovanim incidentima 1992. i srpski civili bili meta napada, ono smatra da su to bili situaciono uslovljeni incidenti, budući da je iz ostatka dokaza jasno da su glavna meta zločina počinjenih nakon napada na grad Vukovar bili njegovi stanovnici nesrpske nacionalnosti.

2. Događaji u Baranji

147. U vezi s navodima o deportaciji, prisilnom premeštanju i progonu⁷¹⁴ u odnosu na Baranju, tužilaštvo navodi da su pripadnici Teritorijalne odbrane i policijskih snaga SAO SBZS otprilike u avgustu 1991. preuzeli kontrolu nad svim gradovima i selima u Baranji.⁷¹⁵ Prema mišljenju tužilaštva, JNA je najkasnije od druge polovine avgusta 1991. kontrolisala najveći grad u Baranji, Beli Manastir, a do kraja tog meseca srpske snage su imale kontrolu nad otprilike 80% Baranje.⁷¹⁶ Tužilaštvo takođe navodi da su srpske snage početkom septembra 1991. preuzele kontrolu nad Biljem, jedinim selom koje još nije bilo pod srpskom kontrolom, što je većinu stanovnika nesrpske nacionalnosti nateralo na bekstvo, dok su pripadnici hrvatskog Ministarstva unutarnjih poslova zarobljeni i kasnije odvedeni u Borovo Selo.⁷¹⁷

148. Tužilaštvo navodi da su posle tih događaja srpske snage zlostavljački proterivale ili ubijale osobe nesrpske nacionalnosti za vreme operacija “čišćenja”, dok je Izvršni odbor Belog Manastira izdavao diskriminatorne odluke, među kojima su bile one kojima se osobe nesrpske nacionalnosti trajno proteruju iz Baranje, kao i one kojima se lokalnoj srpskoj Teritorijalnoj odbrani i policiji daje kontrola nad kretanjem robe iz Baranje, što je zapravo omogućilo pljačku nesrpske imovine.⁷¹⁸ Dalje, tužilaštvo navodi da su policija i Teritorijalna odbrana SAO SBZS mnoge osobe nesrpske

⁷¹¹ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 183, 185.

⁷¹² Svedok Bijak, dokazni predmet P00595, str. 74.

⁷¹³ Svedok Bijak, dokazni predmet P00595, str. 137.

⁷¹⁴ V. Optužnica, par. 22-25, 64-66.

⁷¹⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 434, 739. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 42, 64, 145, 146.

⁷¹⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 434, 739.

⁷¹⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 421, 435, 740. V. gore, par. 114.

nacionalnosti držale u zatočeništvu u prostorijama Sekretarijata za unutrašnje poslove i Teritorijalne odbrane u Belom Manastiru, što je ulivalo strah preostalom nesrpskom stanovništvu Baranje i mnoge ljude nateralo da beže, te da je u septembru i oktobru 1991. između 50 i 80 tih zatočenih osoba nesrpske nacionalnosti prebačeno iz zatvora u Sekretarijatu za unutrašnje poslove u Dalj, a da su mnogi od njih na kraju i ubijeni.⁷¹⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da su pripadnici Jedinice početkom maja 1992. ubili pet osoba nesrpske nacionalnosti iz sela Grabovac.⁷²⁰ Prema rečima tužilaštva, neposredna posledica tih zločina bila je ta da nesrpsko stanovništvo nije imalo izbora osim da beži s tog područja i da je 1992. godine srpsko stanovništvo znatno poraslo u odnosu na period pre sukoba.⁷²¹ U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su na području Baranje počinjeni zločini.

149. Ocenjujući te događaje, Pretresno veće zapaža da suštinske karakteristike dokaza koji se odnose na okolnosti u kojima su počinjeni zločini u gradovima i selima Baranje nisu sporne. Pretresnom veću su predviđeni relevantni dokazi niza svedoka tužilaštva, uključujući svedoke RFJ-138, RFJ-151 i RFJ-157, koji su bili neposredni svedoci događaja u Baranji. Pretresno veće je takođe uzelo u obzir dokumentarne dokaze i prema potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim događajima.

150. Do sredine 1991. Baranja je bila multietnička regija u kojoj su predstavnici tri glavne nacionalnosti, Hrvati, Srbi i Mađari, bili gotovo jednako zastupljeni.⁷²² Kao u istočnoj Slavoniji,⁷²³ i u Baranji je do napetosti između Hrvata i Srba došlo posle izbora 1990.,⁷²⁴ kada je Srpska demokratska stranka počela da privlači sve više Srba, a Hrvatska demokratska zajednica sve više Hrvata.⁷²⁵ Sukob u Baranji počeo je u julu 1991, a od jula do avgusta 1991. cela Baranja, izuzev Bilja, predgrađa Osijeka u kom su Hrvati bili u većini, došla je pod kontrolu Srba.⁷²⁶ U periodu nakon jula 1991. vojnici, među kojima su bili pripadnici Arkanove Srpske dobromiljačke garde,

⁷¹⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 741. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 146.

⁷¹⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 407, 742, 743. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 64, 146. U vezi s premeštanjem 50 do 80 zatočenih nesrba u Borovo Selo, a potom u Dalj, tužilaštvo navodi da je to izvršeno u saradnji s Hadžićem i jedinicom srpskog Ministarstva unutrašnjih poslova "Plavci", kojom je komandovao Radovan Stojićić zvani Badža. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 407, 742.

⁷²⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 424. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 64.

⁷²¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 744. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 145-147.

⁷²² Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 12, T. 21. septembar 2017, str. 17. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 347; dokazni predmet P00595, str. 39 (gde se nadvodi da su Srbi činili otprilike 25% ukupnog stanovništva opštine Beli Manastir).

⁷²³ V. gore, par. 110. V. takođe dole par. 471.

⁷²⁴ Svedok RFJ-151, T. 21. septembar 2017, str. 17, 18, dokazni predmet P00495, par. 19.

⁷²⁵ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 19.

⁷²⁶ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 13, 67, 69, T. 19. septembar 2017, str. 6, 7; činjenica o kojoj je presuđeno br. 347.

šešeljevci i pripadnici JNA, počeli su da dolaze iz Srbije u Klisu, u kojoj su Srbi bili većinsko stanovništvo,⁷²⁷ što je ulivalo strah nesrpskom stanovništvu.⁷²⁸ Početkom septembra 1991. Bilje su napali pripadnici Teritorijalne odbrane Belog Manastira, jedinica specijalne policije Sekretarijata za unutrašnje poslove Beli Manastir i "Knindže", a čitavu operaciju je nadzirala Teritorijalna odbrana, uz podršku JNA.⁷²⁹ Većina osoba nesrpske nacionalnosti je tokom napada napustila Bilje.⁷³⁰

151. Dokazi takođe pokazuju da je, čim su jedinice Teritorijalne odbrane zauzele jedno selo u Baranji, na stanovnike nesrpske nacionalnosti vršen pritisak, na primer, putem zlostavljanja i pljačkanja privatne imovine, kako bi se ti ljudi primorali da odu, posebno ako su im rođaci već otisli iz Baranje.⁷³¹ Svedok RFJ-151, koji je bio povezan sa Službom državne bezbednosti SAO SBZS,⁷³² posvedočio je da su u drugoj polovini jula 1991. pripadnici Sekretarijata za unutrašnje poslove Beli Manastir počeli da hapse i proizvoljno zatvaraju nesrbe, na primer, zbog njihove nacionalnosti ili povezanosti sa Hrvatskom demokratskom zajednicom.⁷³³ Svedok je takođe video i kako zatočenici obavljaju prisilni rad, a po njihovom izgledu zaključio je da su bili izloženi fizičkom mučenju.⁷³⁴ Prema rečima ovog svedoka, ta hapšenja, kao i drugi zločini koji su izvršeni posle zauzimanja Baranje, uključujući ubistvo i pljačku, ulivali su strah nesrpskom stanovništvu, što je na kraju mnoge navelo da odu.⁷³⁵ Svedok je, osim toga, naveo i da su zatočenički centri u regiji bili puni nesrpskih zatočenika i da je Sekretariat za unutrašnje poslove Beli Manastir određeni broj njih radi razmene odveo u istočnu Slavoniju krajem avgusta 1991, te da se to nastavilo i u jesen 1991, pri čemu su neki od tih ljudi ubijeni ili su nestali.⁷³⁶ Svedok RFJ-151 je izjavio i da je katolička crkva u Belom Manastiru dignuta u vazduh.⁷³⁷

⁷²⁷ Svedok RFJ-157, dokazni predmet P00755, str. 2740-2742, 2754, T. 17. oktobar 2017, str. 6, 7, 21, 22. V. takođe svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 147-149, T. 15. jun 2017, str. 46-48 (gde je svedok rekao da su se ljudi iz te regije žalili na prisustvo raznih jedinica, uključujući Badžine ljude i Frenkijevce, kao i Bele orlove).

⁷²⁸ Svedok RFJ-157, T. 17. oktobar 2017, str. 7.

⁷²⁹ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 67-73, T. 19. septembar 2017, str. 14, 15, T. 20. septembar 2017, str. 63, 64. V. takođe dokazni predmet P00264, str. 7, 13; dokazni predmet P01980 (Deo II), str. 144, 145 (u kom se navodi da je Bilje od 11. septembra 1991. bilo pod kontrolom Teritorijalne odbrane i policije SAO SBZS i da je komandant Teritorijalne odbrane proglašio da je "Baranja slobodna").

⁷³⁰ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 71, T. 20. septembar 2017, str. 62, 63.

⁷³¹ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 16, 64-66, T. 19. septembar 2017, str. 7, T. 20. septembar 2017, str. 29, 30. V. takođe svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 117.

⁷³² Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 9.

⁷³³ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 81-83, 87, 90.

⁷³⁴ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 83-85, 88, 89.

⁷³⁵ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 91, T. 19. septembar 2017, str. 7, 8. V. takođe svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 141.

⁷³⁶ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 92-94, 96, 98-105. V. takođe gore, Odeljak II.B.1.

⁷³⁷ Svedok RFJ-151, T. 19. septembar 2017, str. 11; dokazni predmet P00547, str. 2, 11. Prema rečima svedoka RFJ-151, on sam je kasnije nezvanično saznao da je Zoran Vuksić, koji je neko vreme radio u centru Službe državne bezbednosti u Belom Manastiru, odgovoran za paljenje crkve. V. svedok RFJ-151, T. 19. septembar 2017, str. 11.

152. U septembru i početkom oktobra 1991. JNA je pojačala napade u istočnoj Baranji, nanoseći znatnu štetu selima i terajući civile u bekstvo.⁷³⁸ U isto vreme, Izvršni odbor Belog Manastira doneo je brojne diskriminatore odлуke nauštrb osoba nesrpske nacionalnosti: udaljavao ih s radnih mesta, plenio njihovu imovinu, oduzimao im stanarsko pravo i menjao imena ulica.⁷³⁹ Nadalje, 18. oktobra 1991. Izvršni odbor je izdao retroaktivnu odluku kojom je zabranio povratak svima koji su iz Baranje otišli pre 25. septembra 1991.⁷⁴⁰ Prema mišljenju svedoka RFJ-151, takve odлуке su podsticale činjenje zločina nad osobama nesrpske nacionalnosti u Baranji.⁷⁴¹

153. Dalje, Pretresnom veću su predočeni dokazi da su početkom 1992, zbog zlostavljanja i ubistava, pripadnici nesrpskog stanovništva nastavili da odlaze iz Baranje.⁷⁴² Svedok RFJ-151 takođe je predočio dokaz iz druge ruke u vezi s incidentom koji se desio u maju 1992, kada su neki muškarci kombijem koji je, prema izjavi svedoka, pripadao Crvenim beretkama odvezli iz sela Grabovac pet osoba nesrpske nacionalnosti, koje su kasnije pronađene mrtve.⁷⁴³ Svedok je u opštim crtama govorio o tome da su, od sredine 1991. do 1993, u nekoliko sela u Baranji ubistva vršili pripadnici različitih lokalnih policijskih snaga, i to najviše na području Darde, drugog najvećeg naselja u Baranji.⁷⁴⁴ Policija sve do kraja sukoba nije sprovodila istrage o tim zločinima.⁷⁴⁵

154. Što se tiče odlaska osoba nesrpske nacionalnosti iz Baranje, svedok RFJ-138, lokalni stanovnik, rekao je da su osobe nesrpske nacionalnosti pre odlaska morale da potpišu izjavu da svoju imovinu predaju "SAO Krajini" bez ikakve naknade.⁷⁴⁶ S tim u vezi, od kraja 1991. do marta 1992. srpske izbeglice koje su u velikom broju stigle iz zapadne Slavonije doatile su, ne plativši

⁷³⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 345. V. takođe svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 17.

⁷³⁹ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 107-114, 117; dokazni predmet P00505; dokazni predmet P00506; dokazni predmet P00466; dokazni predmet P00509, str. 1; dokazni predmet P00510. V. takođe dokazni predmet P00547, str. 2.

⁷⁴⁰ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 117; dokazni predmet P00509. V. takođe dokazni predmet P00507; svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 121, 170-172 (gde svedok upućuje na još dve odluke, koje su donete u septembru 1991. i u proleće 1992. i prema kojima oni koji odlaze iz Baranje moraju da nabave dozvolu za to); svedok RFJ-138, dokazni predmet P01774, par. 8, dokazni predmet P01775, str. 2008, 2009.

⁷⁴¹ Svedok RFJ-151, T. 21. septembar 2017, str. 100.

⁷⁴² V. svedok RFJ-157, dokazni predmet P00754, str. 3, T. 17. oktobar 2017, str. 11, 12; svedok RFJ-138, dokazni predmet P01774, par. 47, dokazni predmet P01775, str. 1969.

⁷⁴³ Svedok RFJ-151, T. 19. septembar 2017, str. 42-44, dokazni predmet P00495, par. 208-214.

⁷⁴⁴ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 185-193. V. takođe dokazni predmet P00164, str. 5; svedok Wilson, T. 27. jun 2017, str. 59, 60, dokazni predmet P00067, par. 174 (gde svedok navodi da je čuo da su Crvene beretke i Beli orlovi učestvovali u etničkom čišćenju u Baranji, ali da ih on lično nije video kako čine zločine).

⁷⁴⁵ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 86, 190, 191.

⁷⁴⁶ Svedok RFJ-138, dokazni predmet P01774, par. 4, 48, 49, dokazni predmet P01775, str. 1983, 1984. V. takođe dokazni predmet P00022, str. 1 (gde je Hadžić pozvao Srbe da dođu u Baranju i usele se u napuštene kuće Hrvata). V. takođe svedok RFJ-138, dokazni predmet P01774, par. 51 (gde je svedok izjavio da mu je po povratku u Baranju vraćena kuća, ali da nije zatekao ništa od druge imovine).

ikavku naknadu, kuće stanovnika nesrpske nacionalnosti koji su otišli iz Baranje.⁷⁴⁷ Najkasnije aprila 1992. većina osoba nesrpske nacionalnosti otišla je s tog područja.⁷⁴⁸ Istog meseca osnovana je komisija za popisivanje i raspodelu napuštene imovine, a jedan od njenih članova bio je Ilija Kojić.⁷⁴⁹

155. Pretresno veće ima u vidu i predočene dokaze koji ukazuju na promenu u nacionalnom sastavu stanovništva Baranje tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Konkretno, Pretresno veće napominje da su Srbi pre sukoba činili oko 20 do 25% ukupnog stanovništva Baranje,⁷⁵⁰ dok su početkom 1992. činili oko 60 do 70% stanovništva.⁷⁵¹ Osim toga, Pretresnom veću su predočeni dokazi svedoka veštaka Bijaka da su Hrvati u periodu od 1. aprila 1991. do 31. decembra 1995 činili 86,2% raseljenih lica iz opštine Beli Manastir, Mađari 9,9%, a Srbi samo 1,4%.⁷⁵² Na primer, 1992. godine je u selu Grabovac ostalo samo 5 do 10% nesrpskog stanovništva.⁷⁵³

156. Pretresno veće smatra da je van razumne sumnje dokazano da su srpske snage, uključujući lokalnu policiju, na primer Sekretarijat unutrašnjih poslova Beli Manastir, i Teritorijalnu odbranu SAO SBZS, ubijale, proterivale, hapsile i proizvoljno zatočavale pripadnike nesrpske nacionalnosti, zlostavljaše ih i pljačkale njihovu imovinu.

3. Događaji u zapadnom Sremu

157. U vezi s navodima o deportaciji, prisilnom premeštanju i progonu u odnosu na zapadni Srem,⁷⁵⁴ tužilaštvo navodi da je JNA najkasnije avgusta 1991. vršila uzastopne napade na hrvatska sela i da je u jesen 1991, u sadejstvu s drugim srpskim snagama, uključujući dobrovoljce Srpske radikalne stranke, Teritorijalnu odbranu SAO SBZS i policiju SAO SBZS, zauzela nesrpska sela, nakon čega su usledila proterivanja, ubistva i paljenje nesrpskih kuća.⁷⁵⁵ Tužilaštvo takođe navodi da je početkom oktobra 1991, uz Simatovićevu saglasnost, Jedinica raspoređena u selo Bapska, gde

⁷⁴⁷ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 17, 118-120, 207, T. 19. septembar 2017, str. 9, 10, T. 20. septembar 2017, str. 29, 30; dokazni predmet P00513. V. takođe dokazni predmet P00547, str. 2.

⁷⁴⁸ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 122.

⁷⁴⁹ Dokazni predmet P00515; svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 122.

⁷⁵⁰ V. gore, fuznota 722.

⁷⁵¹ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 18.

⁷⁵² Dokazni predmet P00595, str. 39. V. Takođe dokazni predmet P00595, str. 81-84 (koji ukazuje na to da su 85,7% raseljenih u istom periodu iz Belog Manastira činili Hrvati, a 8,2% Mađari; 83,5% raseljenih iz Bilja bili su Hrvati, a 11,5% Mađari, 87,2% raseljenih iz Darde su bili Hrvati, a 8,5% Mađari i 94,4% iz Grabovca Hrvati, a 3% Mađari).

⁷⁵³ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 207.

⁷⁵⁴ V. Optužnica, par. 22-25, 64-66.

⁷⁵⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 755-758. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 42, 64, 69, 135, 148-150; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 62, 63.

su spaljivane hrvatske kuće.⁷⁵⁶ Istog meseca, prema rečima tužilaštva, JNA je stanovnike Iloka stavila pred dilemu da li da odu iz grada ili da se izlože merama odmazde, pa je većina stanovnika grada na referendumu izjavila da nema drugog izbora nego da ode.⁷⁵⁷ Tužilaštvo navodi da su neki od ljudi koji su odlazili iz Iloka poslati u zarobljeničke logore, dok su vlasti SAO SBZS Srbima iz istočne i zapadne Slavonije dale dozvolu da se usele u napuštene kuće.⁷⁵⁸

158. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su na području zapadnog Srema počinjeni zločini. Međutim, optuženi navode da je Ilok u relevantnom periodu bio pod nadležnošću JNA i da oni nisu imali nikakvu ulogu u činjenju zločina.⁷⁵⁹

159. Ocenjujući te događaje, Pretresno veće konstatiše da suštinske karakteristike dokaza koji se odnose na okolnosti u kojima su počinjeni zločini u zapadnom Sremu nisu sporne. Pretresnom veću su predloženi relevantni dokazi nekoliko svedoka tužilaštva, između ostalog svedoka Stipana Kraljevića⁷⁶⁰ i Borislava Bogunovića, kao i svedoka odbrane Dušana Kneževića, koji su bili neposredni očevici događaja u zapadnom Sremu. Pretresno veće je takođe uzelo u obzir dokumentarne dokaze i prema potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim događajima.

160. Ilok se nalazi u zapadnom Sremu, u opštini Vukovar, i pre sukoba je bio mešovito naselje u kom su Hrvati bili većinsko stanovništvo.⁷⁶¹ Prema popisu stanovništva iz 1991, u Iloku je živilo preko 6.700 stanovnika, od kojih su Hrvati činili 60%, a Srbi 7%.⁷⁶² Početkom maja 1991. tenkovi JNA blokirali su most koji Ilok povezuje s Bačkom Palankom, u Srbiji, a na ulazu u Ilok postavljen je kontrolni punkt.⁷⁶³ Beogradска brigada, pod komandom generala Dragoljuba Aranđelovića, pokrivala je područje južno od Iloka, a Novosadski korpus područje severno od Iloka;⁷⁶⁴ pukovnik

⁷⁵⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 758. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 64, 148; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 62, 63; Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 17.

⁷⁵⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 759, 760. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 64, 151.

⁷⁵⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 761. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 64, 151.

⁷⁵⁹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 701, 710; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 513. V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 702-709; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 514-523.

⁷⁶⁰ Pretresno veće ima na umu činjenicu da su dokazi svedoka Kraljevića prihvaćeni isključivo zbog informacija o kontekstu i okolnostima vođenja pregovora u vezi sa sporazumom u Iloku i odlaskom osoba nesrpske nacionalnosti s tog područja. V. Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja Stipana Kraljevića na osnovu pravila 111 i za video-konferencijsku vezu, 27. jul 2018. (poverljivo), str. 4; svedok Kraljević, T. 22. avgust 2018, str. 7, 8.

⁷⁶¹ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 2, dokazni predmet P02603, str. 5313.

⁷⁶² Svedok Kraljević, dokazni predmet P02602, str. 2, dokazni predmet P02603, str. 5313; dokazni predmet P00595, str. 129.

⁷⁶³ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02603, str. 5317, 5318; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6070. V. svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 2.

⁷⁶⁴ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 3, dokazni predmet P02602, str. 1.

Petar Grahovac bio je komandant jedinica koje su pokrivale područja s obe strane mosta između Iloka i Bačke Palanke.⁷⁶⁵ Pretresno veće prihvata tvrđnju da su u julu 1991. srpske snage napale Ćelije,⁷⁶⁶ Ilok⁷⁶⁷ i Osijek⁷⁶⁸ i da je Ilok u avgustu 1991. bio meta granatiranja i svakodnevne pucnjave,⁷⁶⁹ zbog čega su žene i deca napustili grad.⁷⁷⁰ Hrvati u regiji bili su u velikom strahu, budući da je velik broj stanovnika nesrpske nacionalnosti ubijen, dok su drugi uspeli da pobegnu.⁷⁷¹

161. U septembru 1991. JNA je selima oko grada Vukovara izdala ultimatum da predaju oružje, posle čega su JNA i paravojne jedinice izvršile napad na njih.⁷⁷² Istog meseca i početkom oktobra Teritorijalna odbrana SAO SBZS i dobrovoljci Srpske radikalne stranke, koji su bili potčinjeni 1. gardijskoj brigadi JNA, napali su Tovarnik,⁷⁷³ u kom je živelo preko 3.000 stanovnika, od kojih su Hrvati činili preko 70%, a Srbi oko 22%.⁷⁷⁴ Lokalne snage, JNA i dobrovoljci ubijali su meštane, palili kuće Hrvata i pljačkali kuće starijih Hrvata koji nisu otišli iz sela.⁷⁷⁵

162. Dana 4. oktobra 1991. JNA je takođe izvršila napad na Bapsku i Šarengrad, u kom su stradali civili i oštećena je imovina,⁷⁷⁶ a otprilike šest dana kasnije JNA, lokalna policija i paravojna jedinica "Dušan Silni", povezana s političkom strankom Mirka Jovića, napali su Lovaš.⁷⁷⁷ Pretresno

⁷⁶⁵ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 3, dokazni predmet P02602, str. 2.

⁷⁶⁶ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 52, dokazni predmet P00563, par. 13; svedok RFJ-144, T. 24. januar 2018, str. 62. Dokazi ukazuju na to da je 1991. u Ćelijama živelo otprilike 164 stanovnika, od kojih su Hrvati činili gotovo 91%, a Srbi oko 1%. V. dokazni predmet P00595, str. 128. V. takođe svedok RFJ-157, dokazni predmet P00755, str. 2741.

⁷⁶⁷ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 3, dokazni predmet P02603, str. 5322, T. 23. avgust 2018, str. 34. V. takođe dokazni predmet 2D00140.

⁷⁶⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 343; svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 3.

⁷⁶⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 343.

⁷⁷⁰ V. dokazni predmet 2D00140.

⁷⁷¹ V. svedok RFJ-157, dokazni predmet P00755, str. 2741; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 53; svedok RFJ-138, dokazni predmet P01776, str. 2214, 2215; dokazni predmet P00590.

⁷⁷² Svedok Kraljević, dokazni predmet P02603, str. 5324, 5325, T. 22. avgust 2018, str. 14, 15. V. dokazni predmet P00487, str. 11-13; dokazni predmet P00488.

⁷⁷³ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 3, dokazni predmet P02603, str. 5324, T. 22. avgust 2018, str. 14, 15; svedok Stoparić, dokazni predmet P00796, par. 8-13; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 85, 86.

⁷⁷⁴ Dokazni predmet P00595, str. 136. V. svedok Kraljević, dokazni predmet P02603, str. 5325.

⁷⁷⁵ Svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 22. V. Svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 108. V. Takođe svedok Kraljević, T. 22. avgust 2018, str. 15-17; dokazni predmet P02624. Arkanova Srpska dobrovoljačka garda sarađivala je s JNA i u napadu na naselje Lužac, koje je povezivalo grad Vukovar s Borovim Naseljem; napad je izvršen u jesen 1991. V. svedok Filković, dokazni predmet P01754, par. 42-51, 55, dokazni predmet P01755, str. 4, dokazni predmet P01756, str. 29821-29824; svedok RFJ-041, T. 5. decembar 2017, str. 38; dokazni predmet P01980 (Deo II), str. 139, 140; svedok Karan, T. 28. januar 2020, str. 19-23.

⁷⁷⁶ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 3, dokazni predmet P02603, str. 5326, 5327, T. 22. avgust 2018, str. 19. V. takođe dokazni predmet P03286, str. 3.

⁷⁷⁷ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02603, str. 5326, 5327; svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 157; svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 21. V. svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6071; svedok Kraljević, dokazni predmet P02603, str. 5327, 5345, 5381, 5382, T. 22. avgust 2018, str. 21; dokazni predmet P02626, str. 3; svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 152; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 102; svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 88; dokazni predmet P03197; dokazni predmet P00517, str. 2, 3; dokazni predmet 2D00103, str. 1, 2.

veće napominje da je u izveštajima Ujedinjenih nacija i Posmatračke misije Evropske zajednice utvrđen obrazac prema kom je JNA tím napadima pokušavala da "raseli što je moguće više Hrvata": najpre su se vojnim prisustvom i provokativnim ponašanjem stvarali napetost, metež i strah, a zatim bi usledilo svakodnevno artiljerijsko i minobacačko granatiranje, nakon kog bi JNA izdala ultimatum za prikupljanje i isporuku oružja, čemu bi usledili vojni napadi, da bi, napokon, za vreme napada ili neposredno posle njega, "četnici" ušli u selo da "dovrše posao" paljenjem, pljačkom i ubijanjem.⁷⁷⁸ Mada su Pretresnom veću predočeni neki dokazi za to da je Jedinica učestvovala u borbenim operacijama u zapadnom Sremu,⁷⁷⁹ oni nisu dovoljni da bi se zaključilo da su pripadnici Jedinice učestvovali u činjenju zločina za koji se optuženi terete.

163. Dokazi ukazuju na to da je pre sukoba u Bapskoj živelo otprilike 1.600 stanovnika, od kojih su Hrvati činili preko 90%, a Srbi oko 2%, da je u Šarengradu živelo otprilike 1.000 stanovnika, od kojih su Hrvati činili preko 90%, a Srbi gotovo 5%, dok je u Lovašu živelo otprilike 1.680 stanovnika, od kojih su Hrvati činili oko 86%, a Srbi oko 8%.⁷⁸⁰ Prema rečima svedoka Savića, sekretara Srpske demokratske stranke u Vukovaru⁷⁸¹ koji je tokom 1991. povremeno dolazio u obilazak Lovaša, srpske snage su naterale osobe nesrpske nacionalnosti da odu iz Lovaša za vreme tih operacija,⁷⁸² dok je svedok Kraljević, član Izvršnog odbora Skupštine Ilok,⁷⁸³ govorio o tome da su kuće pljačkane, a da su stanovnici nesrpske nacionalnosti koji nisu otišli ubijani i ranjavani.⁷⁸⁴ Za te stanovnike je odlazak iz Iloka bio jedino rešenje.⁷⁸⁵ Početkom oktobra 1991. broj stanovnika Iloka se zbog priliva ljudi iz okolnih sela povećao više od dva puta.⁷⁸⁶

164. Otprilike u to vreme prekinuto je snabdevanje električnom energijom iz Bačke Palanke, što je uzrokovalo prekid rada električne pumpe za dovod vode u Ilok.⁷⁸⁷ Dana 7. oktobra 1991.

⁷⁷⁸ Dokazni predmet P00487, str. 3, 4; dokazni predmet P02627, str. 2. V. svedok Kraljević, T. 22. avgust 2018, str. 22-25; svedok Savić, T. 13. septembar 2017, str. 6; dokazni predmet P00488.

⁷⁷⁹ V. npr. svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 8, 68-70 (gde je svedok naveo da je operacija u kojoj je on učestvovao imala za cilj da se hrvatske snage isteraju iz uporišta u lokalnoj crkvi i da je to izvršeno tek pošto je bilo sigurno da su civili napustili to područje); dokazni predmet P00500, str. 16; dokazni predmet P00261, str. 5; dokazni predmet P00267, str. 6.

⁷⁸⁰ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02602, str. 2, dokazni predmet P02603, str. 5314; dokazni predmet P00595, str. 125, 130, 135. V. svedok Kraljević, dokazni predmet P02603, str. 5325; svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 157.

⁷⁸¹ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 7.

⁷⁸² Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 157.

⁷⁸³ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 2.

⁷⁸⁴ Svedok Kraljević, T. 22. avgust 2018, str. 20.

⁷⁸⁵ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02603, str. 5328. V. svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 3, dokazni predmet P02603, str. 5331, 5332; dokazni predmet P00487, str. 11-13.

⁷⁸⁶ V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 356. V. takođe svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 3.

⁷⁸⁷ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 3, dokazni predmet P02603, str. 5332, T. 23. avgust 2018, str. 66, 67.

komisija s predstavnicima Bapske, Šarengrada, Lovaša i Iloka pregovarala je s pukovnikom JNA Grahovcem i predstavnicima opština Bačka Palanka, Šid i Vukovar u vezi s ultimatumom kojim je JNA tražila da se preda sve oružje, pripadnici JNA puste da uđu u grad i pretraže sve kuće, te da se vojnim vlastima ustupi kontrola nad gradom.⁷⁸⁸ JNA je zapretila “merama odmazde” u slučaju upotrebe oružja ili ugrožavanja pripadnika JNA.⁷⁸⁹ Znajući da su u Bačkoj Palanci bile mnoge paravojne jedinice i da ljudi ne bi bili bezbedni, naročito ako bi njihova policija bila razoružana, komisija je oklevala da se povinuje zahtevu JNA da preda oružje.⁷⁹⁰ Dana 12. oktobra 1991. održan je referendum na kom je većina odlučila da ode iz Iloka.⁷⁹¹ Međutim, Pretresno veće prihvata tvrdnju da su stanovnici nesrpske nacionalnosti smatrali da zapravo nema načina da sačuvaju život osim da napuste grad, posebno zato što su bili u strahu, kako zbog spoznaje da su u susednim selima počinjeni zločini, tako i zbog neprestanog teškog granatiranja obližnjeg Vukovara i činjenice da je JNA puštala srpske nacionalističke pesme preko zvučnika koje je postavila u njihovoј blizini.⁷⁹²

165. Dana 17. oktobra 1991. formiran je konvoj od otprilike 8.000 ljudi, uglavnom Hrvata, koji je otišao iz Iloka prema Hrvatskoj.⁷⁹³ JNA je pregledala isprave svih ljudi u konvoju i, prema rečima svedoka Kraljevića, uhapsila 17 lica, od kojih su neki bili povezani s Hrvatskom demokratskom zajednicom.⁷⁹⁴ Pripadnici Srpske nacionalne bezbednosti poslati su u Bačku Palanku da obezbede da pripadnici Zbora narodne garde ne odu iz Iloka zajedno sa civilima.⁷⁹⁵ JNA je nad područjem pod komandom pukovnika Grahovca imala kontrolu do 31. januara 1992, kada je nadležnost ustupila srpskim civilnim vlastima, ali su vojnici JNA ostali na tom području preko

---

⁷⁸⁸ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 3, 4, dokazni predmet P02603, str. 5335, 5336, 5339; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6071, 6072. V. takođe svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 11.

⁷⁸⁹ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 4, dokazni predmet P02603, str. 5344.

⁷⁹⁰ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 4.

⁷⁹¹ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 5, dokazni predmet P02603, str. 5349, T. 23. avgust 2018, str. 45, 46; dokazni predmet P02610; dokazni predmet P02611.

⁷⁹² Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 3, 5, 6, dokazni predmet P02603, str. 5320, 5354, 5358, 5360, 5361, T. 22. avgust 2018, str. 13, 30, 31, 33, 34, T. 23. avgust 2018, str. 45-49, 63; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 9.

⁷⁹³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 356; svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 6, dokazni predmet P02603, str. 5361; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6072, 6073; svedok Knežević, dokazni predmet 1D00531, str. 13434, 13435. V. svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 101; dokazni predmet P01153. V. takođe dokazni predmet P02623, str. 1, 2.

⁷⁹⁴ V. svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 6, dokazni predmet P02603, str. 5363, 5365, 5366. V. takođe svedok Kraljević, T. 22. avgust 2018, str. 37, T. 23. avgust 2018, str. 20, 56, 57, 64; dokazni predmet 1D00129; dokazni predmet 2D00099; dokazni predmet P03289; dokazni predmet P02614.

⁷⁹⁵ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 101, T. 5. decembar 2017, str. 25, 26.

godinu dana.⁷⁹⁶ Do kraja decembra 1991. većina stanovnika nesrpske nacionalnosti se iselila, a umesto njih su se uselile srpske izbeglice s drugih područja SAO SBZS.⁷⁹⁷

166. Pretresnom veću su predočeni dokazi da je, kad je JNA prenela svoja ovlašćenja civilnim vlastima u januaru 1992, situacija stanovnika nesrpske nacionalnosti koji su ostali na ovom području postala još teža, budući da je neke od njih lokalna policija odvodila u prostorije policije, gde su ti ljudi ispitivani i teško zlostavljeni, a velik broj je isteran iz kuća, koje su zatim opljačkane.⁷⁹⁸ Iako su Pretresnom veću predočeni neki dokazi u vezi s prisustvom Crvenih beretki na području Iloka tokom 1992,⁷⁹⁹ Veće zapaža da ti dokazi ne sadrže propratne detalje koji bi pokazali postojanje eventualne veze između "Crvenih beretki" i zločina za koje se optuženi terete. Zbog zlostavljanja, koje se ponekad završavalo smrću, kao i pljački i proterivanja nesrpskih stanovnika s područja Iloka, za šta su odgovornost često snosili lokalni policijski i pripadnici Teritorijalne odbrane, stanovnici nesrpske nacionalnosti nastavili su da odlaze s tog područja tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica.⁸⁰⁰

167. Pretresnom veću su predočeni dokazi koji ukazuju na promenu nacionalnog sastava zapadnog Srema za vreme perioda na koji se odnosi Optužnica. Dok su pre sukoba Hrvati činili preko 60% stanovništva Iloka,⁸⁰¹ prema rečima svedoka Kneževića u Ilokiju je već krajem 1991. živelo oko 70% Srba, 20% Slovaka i 10% Hrvata.⁸⁰² Osim toga, Pretresnom veću su predočeni dokazi veštaka tužilaštva Bijaka da su Hrvati činili između 94% i 99% lica koja su u periodu od 1. aprila 1991. do 31. decembra 1995. raseljena iz mesta Bapska, Ćelije, Ilok, Lovaš, Šarengrad i Tovarnik.⁸⁰³

⁷⁹⁶ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 6, dokazni predmet P02603, str. 5376, 5377. V. svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 5368; dokazni predmet 2D00101.

⁷⁹⁷ Svedok RFJ-041, T. 6. decembar 2017, str. 64; svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 6; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 11. V. svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02719, par. 12; dokazni predmet 2D00005; dokazni predmet 2D00101, str. 3, 4; dokazni predmet 2D00102, str. 1, 2. Kada su se, po okončanju sukoba, zakoniti vlasnici vratili u svoje kuće, njihova imovina je bila uklonjena. V. svedok Kraljević, T. 23. avgust 2018, str. 58.

⁷⁹⁸ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 6, dokazni predmet P02603, str. 5368-5372.

⁷⁹⁹ V. npr. svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 166, T. 6. decembar 2017, str. 6-9, T. 7. decembar 2017, str. 49; dokazni predmet P00127; dokazni predmet 1D00017, str. 1; dokazni predmet P00816, str. 3.

⁸⁰⁰ Svedok Kraljević, dokazni predmet P02601, str. 6; svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 31, T. 5. jun 2018, str. 11-14; dokazni predmet P02414. V. takođe dokazni predmet P03394, str. 65, 66, 68, 71; dokazni predmet P00014; dokazni predmet P03357, str. 1; dokazni predmet P02615, str. 5; dokazni predmet P00175; dokazni predmet P02621; dokazni predmet P02617; dokazni predmet P02616; dokazni predmet P02620.

⁸⁰¹ V. gore, fusnota 762.

⁸⁰² Svedok Knežević, dokazni predmet 1D00530, par. 28-30.

⁸⁰³ Dokazni predmet P00595, str. 125, 128-130, 135, 136. Pretresno veće napominje da su u tom periodu iz Bapske, Ćelije, Iloka, Lovaša, Šarengrada i Tovarnika raseljavani i Mađari, koji su po veličini bili druga nesrpska nacionalna grupa posle Hrvata.

168. Pretresno veće smatra da je van razumne sumnje dokazano da su srpske snage, među kojima su bile JNA, Arkanova Srpska dobrovoljačka garda, Teritorijalna odbrana SAO SBZS i policija SAO SBZS, proterivale, ubijale ili proizvoljno hapsile i zatočavale osobe nesrpske nacionalnosti i pljačkale njihovu imovinu, terajući nesrpsko stanovništvo zapadnog Srema da ode s tog područja. Dokazi predočeni Pretresnom veću pokazuju da su meta tih zločina posebno bile osobe nesrpske nacionalnosti. Međutim, Pretresno veće smatra da mu nije predočeno dovoljno dokaza koji van razumne sumnje dokazuju da je Jedinica učestvovala u zločinima počinjenim u zapadnom Sremu.

4. Zaključak

169. S obzirom na gorenavedeno, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su, posle napada i zauzimanja gradova i sela u SAO SBZS, srpske snage, među kojima su bile Teritorijalna odbrana SAO SBZS, lokalna policija, Arkanova Srpska dobrovoljačka garda, Srpska nacionalna bezbednost i JNA, ubijale, proizvoljno hapsile i zatočavale osobe nesrpske nacionalnosti, pljačkale nesrpsku imovinu, palile katoličke crkve i primoravale osobe nesrpske nacionalnosti na prisilni rad, te ih podvrgavale zlostavljanju i drugim oblicima diskriminacije, što je nesrpsko stanovništvo nagnalo da beži. Pretresno veće takođe smatra da je van razumne sumnje dokazano da su osobe nesrpske nacionalnosti koje su držane u zatočeništvu u policijskoj stanici u Dalju i u centru za obuku u Erdutu, kao i članovi njihovih porodica, ubijene.

170. Pretresno veće napominje da dokazi veštaka ukazuju na to da je pre sukoba u SAO SBZS živelo 46% Hrvata, 33,9% Srba i 6,5% Mađara.⁸⁰⁴ Međutim, nakon što su srpske snage zauzele gradove i sela u njih, nacionalni sastav se znatno promenio i Srbi su imali znatnu većinu, budući da se, kako to gorenavedeni dokazi pokazuju, velika većina raseljenih iz SAO SBZS od aprila 1991. do decembra 1995. sastojala od osoba nesrpske nacionalnosti, a da su se na to područje doselili Srbi iz drugih delova Hrvatske.

C. Bosna i Hercegovina

1. Događaji u Bijeljini

171. Prema Optužnici, nesrpsko stanovništvo Bijeljine u Bosni i Hercegovini prisilno je raseljeno putem dela nasilja, što takođe predstavlja dela progona.⁸⁰⁵

⁸⁰⁴ Dokazni predmet P00595, str. 10, 11; svedok Bijak, T. 3. oktobar 2017, str. 20, 21.

⁸⁰⁵ Optužnica, par. 22-25, 64-66.

172. U vezi s ovim navodima, tužilaštvo tvrdi da su 31. marta 1992. srpske snage, među kojima su bili Arkanova Srpska dobrovoljačka garda, članovi Srpske radikalne stranke i druge srpske paravojne formacije, prešle iz Srbije da se pridruže meštanima kojima je komandovao Ljubiša Savić zvani Mauzer, član Srpske demokratske stranke u Bijeljini,⁸⁰⁶ kao i novoosnovanoj srpskoj Teritorijalnoj odbrani i policiji.⁸⁰⁷ S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi da su ove grupe silom preuzele kontrolu u Bijeljini, proterujući većinu muslimanskog stanovništva i nasilno sprovodeći zajednički zločinački cilj u Bosni i Hercegovini.⁸⁰⁸ Prema navodima tužilaštva, dokazi pokazuju da su napadi, ubistva i druga krivična dela u opštini Bijeljina činjeni s namerom progona i da su postigli željeni efekat da se iz Bijeljine protera veliki broj nesrpskih stanovnika.⁸⁰⁹ U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su srpske snage počinile zločine u Bijeljini.⁸¹⁰

173. Ocenjujući ove događaje, Pretresno veće konstatuje da suštinske karakteristike dokaza u vezi s preuzimanjem vlasti u Bijeljini i događajima koji su tome usledili nisu sporne. Pretresnom veću su predviđeni relevantni dokazi nekoliko svedoka tužilaštva, među kojima su svedok RFJ-037, RFJ-034, Sulejman Tihić i Dragan Lukač, koji su bili neposredni svedoci događaja u Bijeljini, kao i svedoka odbrane Borislava Pelevića i Jovana Dimitrijevića. Pretresno veće je takođe uzelo u obzir forenzičke i dokumentarne dokaze i prema potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s navedenim događajima.

174. Opština Bijeljina nalazi se na severoistoku Bosne i Hercegovine, u oblasti Semberija; otprilike dve trećine njenih granica čine i granicu između Bosne i Hercegovine i Srbije.⁸¹¹ Sa njene zapadne strane nalaze se opštine Brčko, Ugljevik i Zvornik.⁸¹² Prema popisu stanovništva iz 1991, oko 59% stanovništva opštine Bijeljina činili su Srbi, oko 31% Muslimani, a 10% Hrvati i pripadnici drugih nacionalnosti.⁸¹³ Pre sukoba, opština Bijeljina je imala 54 naseljena mesta, sva sa većinskim srpskim stanovništvom i sa znatnom podrškom Srpskoj demokratskoj stranci.⁸¹⁴

⁸⁰⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 789-792.

⁸⁰⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 789. V. Završni pretresni podnesak, par. 506-509.

⁸⁰⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 789-791. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 80, 153-155; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 7, 69, 70.

⁸⁰⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 789, 793-797. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 506-509.

⁸¹⁰ Optuženi osporavaju da su imali bilo kakvu ulogu u preuzimanju vlasti u Bijeljini i zločinima počinjenim tokom i nakon tih događaja. V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1277-1281; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 711, 956-963, 976. V. takođe Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 7, 8; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 112-114, 116.

⁸¹¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 930; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 98.

⁸¹² Dokazni predmet P01728.

⁸¹³ Dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 98; dokazni predmet P02069, str. 21.

⁸¹⁴ Svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 63, 89.

175. Iz činjenica o kojima je presuđeno i nespornih dokaza proizlazi da je Bijeljina bila prva opština u Bosni i Hercegovini nad kojom je preuzeta vlast kada su srpske snage, među kojima su bili i dobrovoljci pod Mauzerovom komandom i Arkanova Srpska dobrovoljačka garda, napale grad Bijeljinu 31. marta 1992, nakon što su Arkanove snage prešle iz Srbije.⁸¹⁵ Prema rečima svedoka RFJ-034, koji je kao pripadnik Srpske dobrovoljačke garde učestvovao u preuzimanju vlasti, njegov nadređeni, zvani Sale, rekao im je “da pronađ[u], eventualno i likvidira[ju] teroriste muslimanske nacionalnosti u Bijeljini”.⁸¹⁶

176. Dokazi pred Pretresnim većem ukazuju na to da srpske snage nisu naišle na jak otpor i da im je trebalo šest do osam sati da zauzmu grad.⁸¹⁷ U toku preuzimanja kontrole nad gradskom infrastrukturom, uključujući autobusku stanicu i bolnicu, Arkanova Srpska dobrovoljačka garda bespravno je prisvojila oko 40 vozila, oduzetih uglavnom od jednog bogatog bosanskog Muslimana,⁸¹⁸ ispalila rakete u jedan muslimanski kafić i ubila nekoliko stanovnika grada, među kojima i jednog srpskog civila s mentalnim poremećajem.⁸¹⁹ Za vreme preuzimanja vlasti, srpske snage ubile su najmanje 48 civila, od kojih većina nije bila srpske nacionalnosti.⁸²⁰ Nijedno od tela sakupljenih s ulica i iz kuća, a među njima su bili i leševi žena i dece, nije bilo u uniformi, a većina mrtvih bila je ustreljena u grudi, usta, slepoočnicu ili potiljak, neki od njih iz neposredne blizine.⁸²¹ Situacija u gradu opisana je u jednom vojnom izveštaju pukovnika Milenka Filipovića upućenom Generalštabu oružanih snaga SFRJ, datiranom na 3. april 1992, u kom se kaže da se “stanje nešto

⁸¹⁵ Svedok RFJ-034, dokazni predmet P00435, str. 18029-18031, 18033, 18074, dokazni predmet P00425, str. 6268-6270; svedok Pelević, dokazni predmet 2D00477, str. 16347, 16348, 16481, 16482; činjenica o kojoj je presuđeno br. 931. V. svedok Dimitrijević, T. 11. februar 2020, str. 49; svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 89, T. 6. februar 2018, str. 28-30, T. 7. februar 2018, str. 55; dokazni predmet P00426; dokazni predmet P00811, str. 1. V. takođe svedok RFJ-037, T. 6. februar 2018, str. 33, dokazni predmet P01616, par. 63, 108, 111; činjenice o kojima je presuđeno br. 963, 964.

⁸¹⁶ Svedok RFJ-034, dokazni predmet P00435, str. 18033, 18034, dokazni predmet P00425, str. 6244, 6259. V. dokazni predmet P00431, str. 2; svedok Pelević, dokazni predmet 2D00477, str. 16347.

⁸¹⁷ V. svedok RFJ-034, dokazni predmet P00435, str. 18035, 18041, dokazni predmet P00425, str. 6247; činjenica o kojoj je presuđeno br. 935. V. takođe dokazni predmet P03352, str. 1.

⁸¹⁸ Svedok RFJ-034, dokazni predmet P00435, str. 18038-18041, dokazni predmet P00425, str. 6280, 6281.

⁸¹⁹ Svedok RFJ-034, dokazni predmet P00435, str. 18035-18038, 18050, 18075-18079, dokazni predmet P00425, str. 6262, 6300, 6301; svedok Milovanović, dokazni predmet P02934, str. 4372. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 933.

⁸²⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 938. V. svedok RFJ-034, dokazni predmet P00435, str. 18040, 18041, dokazni predmet P00425, str. 6247, 6263. V. takođe svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 77; svedok Dimitrijević, dokazni predmet 2D00429, str. 16209, 16210; svedok RFJ-034, dokazni predmet P00435, str. 18045, 18046, dokazni predmet P00425, str. 6246; dokazni predmet P03177.

⁸²¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 940. Tela su sakupljena po nalogu srpskih snaga u očekivanju sastanka u Bijeljini 4. aprila 1992. između visokih funkcionera Bosne i Hercegovine, među kojima su bili Biljana Plavšić, Fikret Abdić, Jerko Doko i general Plaščević. V. dokazni predmet P03352, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 941.

smirilo, ali u gradu vlada još uvek opšti haos, bezvlašće i panika".⁸²² Već 4. aprila 1992. na dve džamije u gradu obešene su srpske zastave.⁸²³

177. Dana 4. aprila 1992. Biljana Plavšić se u Bijeljini sastala sa Željkom Ražnatovićem zvanim Arkan i zatražila od njega da kontrolu nad Bijeljinom preda JNA.⁸²⁴ Arkan je odgovorio da tu još nije sredio "stvari" i da će nakon toga srediti situaciju u Bosanskom Brodu.⁸²⁵ Plavšićeva nije ustrajala u svom zahtevu i više puta je pohvalila Arkana za dobro obavljen posao spasavanja lokalnog srpskog stanovništva od muslimanske opasnosti.⁸²⁶

178. Tokom meseci nakon preuzimanja vlasti u Bijeljini, paravojne grupe kao što su Arkanova Srpska dobrovoljačka garda, Beli orlovi i pripadnici Mauzerove Srpske nacionalne garde,⁸²⁷ zajedno s pripadnicima lokalne policije, počele su masovno da vrše kriminalne radnje, vršeći teror nad muslimanskim stanovnicima Bijeljine, kao i nad nekim Srbima koje su smatrali "nelojalnim", putem silovanja, pljački i ubistava.⁸²⁸ Najkasnije od juna 1992. srpske snage su u logoru Batković držale zatočene Muslimane i Hrvate iz različitih opština, ali i iz drugih zatočeničkih objekata.⁸²⁹ Zatočenici su dobijali malo hrane i vode, tučeni su, ubijani, terani da međusobno vrše polne radnje i da obavljaju fizičke poslove.⁸³⁰ Pored logora Batković, u opštini je bilo još šest zatočeničkih centara, uključujući i jedan u kasarni JNA, gde su srpske snage držale uglavnom civile bosanske Hrvate i bosanske Muslimane u strašnim uslovima i zlostavljalih ih.⁸³¹ U jednom slučaju, jedan civil muslimanske nacionalnosti pronađen je jedva živ, obešen o kuku u zatočeničkom centru koji su

⁸²² Dokazni predmet P03350, str. 2, 3.

⁸²³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 935.

⁸²⁴ Činjenice o kojima je presuđeno br. 936, 947. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 948; svedok RFJ-034, dokazni predmet P00425, str. 6284, 6285. V. takođe dokazni predmet P03352, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 941.

⁸²⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 947.

⁸²⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 947.

⁸²⁷ Pretresnom veću su predočeni dokazi da je Mauzer nakon napada na grad Bijeljinu formirao grupu koja se zvala Srpska nacionalna garda. V. svedok RFJ-037, T. 7. februar 2018, str. 54, 56, dokazni predmet P01616, par. 111; svedok RFJ-034, dokazni predmet P00435, str. 18051.

⁸²⁸ Činjenice o kojima je presuđeno br. 952, 972; dokazni predmet P01634, str. 1, 2; dokazni predmet 1D00067, str. 1, 2; dokazni predmet P03141. V. svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 101, 104, 107.

⁸²⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 953. V. dokazni predmet 1D00856, str. 1-3, 11, 18, 20, 23; svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 21058; činjenica o kojoj je presuđeno br. 955 (koja ukazuje na to da je u avgustu 1992. u jednom skladištu u logoru bilo zatočeno oko 1.280 muškaraca Muslimana, dok su žene, deca i starci bili zatočeni u posebnom prostoru).

⁸³⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 957; dokazni predmet 1D00856, str. 2, 3, 11, 18, 23.

⁸³¹ Svedok Tihić, dokazni predmet P01865, str. 15, 16; svedok Lukač, dokazni predmet P02731, str. 27, dokazni predmet P02732, str. 1706, 1707; činjenica o kojoj je presuđeno br. 960.

vodili Mauzer i njegovi ljudi.⁸³² U periodu od aprila do septembra 1992. srpske snage su u ovoj opštini ubile najmanje 52 osobe, većinom Muslimane.⁸³³

179. Prema dokazima i činjenicama o kojima je presuđeno, rešena da opštinu očisti od Muslimana koji su ostali, Srpska demokratska stranka u Bijeljini sastavila je spisak imena Muslimana čije je kuće trebalo opljačkati i koje je trebalo proterati.⁸³⁴ Arkanova Srpska dobrovoljačka garda obilazila je domove dobrostojećih Muslimana i tražila novac, a ukoliko bi bila odbijena, ubijala bi članove porodice.⁸³⁵ Najkasnije krajem juna 1992. već je bilo masovnih selidbi Muslimana, koji su zbog ubistava i maltretiranja napuštali opštinu⁸³⁶

180. Pre sukoba, u opštini Bijeljina bilo je oko 30.000 Muslimana, a nakon avgusta 1992. ostalo je još približno 17.000 Muslimana.⁸³⁷ Međutim, dokazi ukazuju na to da je 1997. u Bijeljini ostalo manje od 1.500 Muslimana, to jest 2,6% od ukupnog stanovništva, i da su nakon 1997–1998 blizu 22.000 od oko 25.000 interno raseljenih lica i izbeglica iz Bijeljine bili Muslimani.⁸³⁸

181. Na osnovu gorenavedenog, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da je Arkanova Srpska dobrovoljačka garda prešla iz Srbije u Bosnu i Hercegovinu 31. marta 1992. i pridružila se određenim lokalnim Srbima u Bijeljini da silom preuzmu kontrolu nad gradom, i da je u tom poduhvatu ubila najmanje 48 civila, uglavnom nesrpske nacionalnosti. Nakon toga, srpske snage, koje su uključivale Srpsku dobrovoljačku gardu, kao i Bele orlove, Srpsku nacionalnu gardu i lokalnu policiju, nastavile su da vrše kriminalne radnje kao što su pljačkanje, silovanje, zlostavljanje i ubijanje stanovnika nesrpske nacionalnosti u opštini, što je mnoge nesrpske stanovnike nateralo da beže. Nakon što je razmotrilo dokaze i okolnosti u kojima su se ti odlasci odvijali, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su dela nasilja koja su srpske snage počinile tokom i nakon preuzimanja vlasti naterale nesrpsko stanovništvo da napusti Bijeljinu.

---

⁸³² Svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 113, T. 6. februar 2018, str. 39, 40.

⁸³³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 971. V. svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 107, 120.

⁸³⁴ Činjenice o kojima je presuđeno br. 968, 970; svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 212, 228. V. svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 110; činjenica o kojoj je presuđeno br. 969.

⁸³⁵ V. svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 63.

⁸³⁶ Svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 89. V. svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 21014, 21015. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno br. 966, 969, 973.

⁸³⁷ Dokazni predmet P02069, str. 21; svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 212, 228.

⁸³⁸ Dokazni predmet P02069, str. 23, 28. V. svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 228.

2. Događaji u Zvorniku

182. U Optužnici se navodi da su 8. aprila 1992. ili približno tog datuma srpske snage, konkretno Željko Ražnatović zvani Arkan i pripadnici njegove Srpske dobrovoljačke garde, napale Zvornik i preuzele kontrolu nad gradom i da su tokom tog napada ubile približno 20 civila nesrpske nacionalnosti.⁸³⁹ U Optužnici se navodi da su ubistva tokom napada i preuzimanja vlasti, uz druga krivična dela i dela nasilja povezana s napadom i događajima nakon toga na drugim mestima u opštini Zvornik, dovela do prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva s ovog područja,⁸⁴⁰ i da ta ubistva i prisilno raseljavanje predstavljaju progona.⁸⁴¹

183. U vezi s ovim navodima, tužilaštvo tvrdi da su se početkom aprila 1992. Arkan i Marko Pavlović koordinirali s drugim srpskim snagama, uključujući JNA, lokalnu Teritorijalnu odbranu i srpske paravojne grupe, radi sprovođenja zajedničkog zločinačkog cilja putem ubistava, prisilnog raseljavanja i progona civila Muslimana tokom i nakon preuzimanja vlasti u Zvorniku i okolnim selima.⁸⁴² Prema navodima tužilaštva, dokazi pokazuju da su srpske snage proterivale Muslimane iz opštine Zvornik napadima, ubistvima i drugim krivičnim delima počinjenim s namerom progona.⁸⁴³

184. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su srpske snage, uključujući Arkanovu Srpsku dobrovoljačku gardu, tokom napada i preuzimanja vlasti u Zvorniku počinile ubistva otprilike 20 nesrpskih civila, kao ni progona, prisilno premeštanje i deportaciju nesrpskih stanovnika koji su usledili nakon toga u okolnim selima. Međutim, optuženi osporavaju da su imali bilo kakvu ulogu u preuzimanju vlasti, na primer, putem pojedinaca kao što su Arkan i Pavlović.⁸⁴⁴

185. Ocenjujući ove događaje, Pretresno veće napominje da suštinske karakteristike dokaza u vezi s napadom i preuzimanjem vlasti u Zvorniku i događajima koji su usledili nisu sporne. Pretresnom veću su predviđeni relevantni dokazi nekoliko svedoka tužilaštva, među kojima su svedoci RFJ-019, RFJ-002, RFJ-109, RFJ-139 i Fadil Mujić, koji su bili neposredni svedoci događaja, kao i svedoka odbrane OFS-23, Borislava Pelevića i Jovana Dimitrijevića. Pretresno veće

⁸³⁹ Optužnica, par. 62. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 81, 95, 156-159, 161. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 7, 8, 69, 70.

⁸⁴⁰ Optužnica, par. 64-66.

⁸⁴¹ Optužnica, par. 22-25.

⁸⁴² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 799. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 511-513; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 81, 156-161. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 514-530.

⁸⁴³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 799, 817.

je takođe uzelo u obzir forenzičke i dokumentarne dokaze i prema potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno.⁸⁴⁵

186. Opština Zvornik se nalazi u severoistočnom delu Bosne i Hercegovine i graniči se sa Srbijom na istoku, s opštinama Bijeljina, Ugljevik i Lopare na severu, s opštinama Tuzla, Kalesija i Šekovići na zapadu, i s opštinama Vlasenica i Bratunac na jugu.⁸⁴⁶ Prema popisu iz 1991, stanovništvo se sastojalo od 38% Srba, oko 59% Muslimana i 3% Hrvata i pripadnika ostalih nacionalnosti.⁸⁴⁷

187. Grad Zvornik se nalazi na reci Drini, koja čini granicu između Srbije i Bosne i Hercegovine, dok se Mali Zvornik nalazi na srpskoj strani.⁸⁴⁸ Dokazi pokazuju da su već u prvim mesecima 1992. u Zvorniku i oko grada postojale tenzije: stvorene su odvojene srpske i muslimanske policijske snage, postavljeni su kontrolni punktovi i vođeni su razgovori o tome kako da se opština podeli između bosanskih Srba i bosanskih Muslimana.⁸⁴⁹ Takođe je došlo do gomilanja vojske s druge strane reke Drine, u Srbiji, uglavnom jedinica JNA, i pojave paravojnih grupa, konkretno, Arkanove Srpske dobrovoljačke garde, koja je preuzeila kontrolu nad fabrikom Alhos u Karakaju, nedaleko od grada.⁸⁵⁰

188. Dana 5. i 6. aprila 1992. srpska policija i paravojne snage, uglavnom Arkanova Srpska dobrovoljačka garda, postavili su barikade po celoj opštini.⁸⁵¹ Dana 7. aprila 1992. Arkan je izdao ultimatum da Muslimani treba bezuslovno da predaju sve oružje u roku od sat vremena ili će grad Zvornik biti napadnut, i rekao je načelniku muslimanskih policijskih snaga da će svako ko pruži otpor biti ubijen.⁸⁵² Ultimatum nije ispunjen.⁸⁵³

⁸⁴⁴ V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1271-1323; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 704-727, 956-980. V. takođe Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 5-9; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 112-116.

⁸⁴⁵ V. Nalog u vezi sa zahtevom tužilaštva za pojašnjenje odluke o činjenicama o kojima je presuđeno, januar 2019, str. 86-90.

⁸⁴⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 974; dokazni predmet P01728.

⁸⁴⁷ Dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 105; dokazni predmet P02069, str. 21; svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 4.

⁸⁴⁸ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 2.

⁸⁴⁹ Svedok Mujić, dokazni predmet P01683, par. 4, 13; svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 49; svedok RFJ-002, dokazni predmet P01670, str. 3; činjenice o kojima je presuđeno br. 982, 988.

⁸⁵⁰ Svedok Mujić, dokazni predmet P01683, par. 5, 24. V. takođe svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 2, 3; svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00507, str. 2, T. 15. septembar 2020, str. 28, 29.

⁸⁵¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 986; svedok RFJ-002, dokazni predmet P01670, str. 4. V. svedok Mujić, dokazni predmet P01683, par. 13-23.

⁸⁵² Svedok Mujić, dokazni predmet P01683, par. 27-29. V. svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 3; svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 57. V. takođe dokazni predmet P01689.

189. Dana 8. aprila 1992. ili približno tog datuma srpske snage su, po Arkanovom naređenju, izvele napad na grad Zvornik.⁸⁵⁴ Iz dokaza i činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da srpske snage koje su učestvovali u napadu nisu uključivale samo Arkanovu Srpsku dobrovoljačku gardu i ljude pod komandom Ljubiše Savića zvanog Mauzer⁸⁵⁵ koji su učestvovali u napadu na Bijeljinu nedelju dana pre toga.⁸⁵⁶ Svedok OFS-23, koji je bio uključen u rad Srpske demokratske stranke u Zvorniku, posvedočio je da su u napadu učestvovali i jedinice JNA,⁸⁵⁷ zajedno s jedinicama Teritorijalne odbrane Zvornik i dobrovoljcima koji su identifikovani kao Beli orlovi i šešeljevci.⁸⁵⁸ Pretresnom veću su predloženi i dokazi da je Pavlović učestvovao u pripremi napada i komandovanju njime.⁸⁵⁹

190. Svedokinja RFJ-019, bosanska Muslimanka iz Zvornika, rekla je u svedočenju da su se, kad je napad na grad Zvornik počeo, oko 32 osobe, nenaoružani muškarci, žene i deca, sakrili u podrum u njihovoj stambenoj zgradi.⁸⁶⁰ Sledećeg jutra, grupa iz Arkanove Srpske dobrovoljačke garde eksplozivom je raznela vrata i ušla u podrum, naređujući svim muškarcima da izadu.⁸⁶¹ Ubrzo nakon toga, druga grupa vojnika u zelenim uniformama, koji su se predstavili kao šešeljevci, naredila je ženama i deci da napuste podrum i da odu do zgrade Sekretarijata za unutrašnje poslove u centru grada.⁸⁶² Dok su ih ti ljudi odvodili, žene i deca su prošli pored muškaraca koji su bili poređani uza zid, a zatim su se čuli uzastopni pucnji.⁸⁶³ Dalje, dok su ih vodili do centra grada, žene

⁸⁵³ Svedok Mujić, dokazni predmet P01683, par. 30.

⁸⁵⁴ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 57-59, T. 15. septembar 2020, str. 32; svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 3; svedok RFJ-002, dokazni predmet P01670, str. 2; činjenica o kojoj je presuđeno br. 990.

⁸⁵⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 990; svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 8, 59, 69, T. 15. septembar 2020, str. 32, 33; svedok Mujić, T. 27. februar 2018, str. 16, 17; svedok Pelević, dokazni predmet 2D00477, str. 16351; svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01658, str. 2588-2590.

⁸⁵⁶ V. svedok RFJ-034, dokazni predmet P00425, str. 6247, 6248; svedok Pelević, dokazni predmet 2D00477, str. 16351. V. gore, par. 171-181.

⁸⁵⁷ Učešće JNA u napadu na Zvornik potkrepljeno je iskazom svedoka Pelevića, koji je bio pripadnik Arkanove Srpske dobrovoljačke garde. V. svedok Pelević, dokazni predmet 2D00477, str. 16351.

⁸⁵⁸ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 8, 59, 69, T. 15. septembar 2020, str. 32, 33. V. svedok Mujić, T. 27. februar 2018, str. 16, 17; svedok Pelević, dokazni predmet 2D00477, str. 16351; svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01658, str. 2588-2590.

⁸⁵⁹ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01681, str. 2-4; svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 28, 41, 43-48.

⁸⁶⁰ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 3, dokazni predmet P01657, str. 5954, T. 15. februar 2018, str. 9, 11.

⁸⁶¹ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 3, dokazni predmet P01657, str. 5954-5956, T. 15. februar 2018, str. 9, 11, 12, 22-24.

⁸⁶² Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 3, dokazni predmet P01657, str. 5955-5957, T. 15. februar 2018, str. 11, 12, dokazni predmet P01656, str. 1.

⁸⁶³ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 3; dokazni predmet P01657, str. 5957, 5958, T. 15. februar 2018, str. 9, 10.

i deca su videli mrtva tela na ulicama,⁸⁶⁴ uključujući tela Hakije Šehića,⁸⁶⁵ Fehima Kujundžića i Izeta.⁸⁶⁶ Dok su išli prema zgradi Sekretarijata za unutrašnje poslove, rečeno im je da idu do biblioteke, gde je Arkan rekao ženama i deci da će po njih doći autobusi.⁸⁶⁷ Arkan se ukrcao s njima u jedan autobus, i pre nego što je autobus prešao u Srbiju, iskrcao se na mostu u Karakaju, gde je iz autobusa izvedeno i odvedeno i nekoliko muškaraca.⁸⁶⁸ Kad je vozač pitao Arkana šta da radi s ostalim ljudima u autobusu, Arkan je odgovorio: "Pa samo ih pustite. Oni će umreti sami od sebe. Ne moramo da ih ubijemo [...] Ubili smo im svu decu, tako da neće dugo izdržati."⁸⁶⁹ Nakon toga su oni koji su ostali u autobusu odvezeni u Banju Koviljaču u Srbiji.⁸⁷⁰

191. Srpske snage su zauzele grad Zvornik u roku jednog dana, a na glavnoj gradskoj džamiji su istakle srpsku zastavu.⁸⁷¹ Svedokinja RFJ-109 rekla je u svedočenju da je nekoliko dana nakon napada major Marko Pejić raportirao pukovniku JNA Miloševiću u prisustvu drugih, uključujući Pavlovića, da je Zvornik "oslobođen".⁸⁷² Dana 10. aprila 1992. Arkanova Srpska dobrovolska garda utovarila je na kamione desetine leševa, između ostalih leševe žena, dece i staraca.⁸⁷³ Svedok RFJ-139 rekao je u svedočenju da je u narednim danima sakupljeno još mnogo leševa i da su to uglavnom bili leševi Muslimana, pri čemu je polovina muških leševa bila u civilnoj odeći, a polovina u vojnim uniformama.⁸⁷⁴ Nakon napada na grad Zvornik, mnogi su civili otišli u pravcu Tuzle,⁸⁷⁵ gde je do 12. aprila 1992. prijavljeno prisustvo 4.000 izbeglica iz grada Zvornika i okoline.⁸⁷⁶ Prema rečima svedoka OFS-23, 16. ili 20. aprila 1992. na predlog "gospodina

⁸⁶⁴ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01657, str. 5966, 5967, dokazni predmet P01655, str. 4, dokazni predmet P01656, str. 1.

⁸⁶⁵ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 4, dokazni predmet P01656, str. 1.

⁸⁶⁶ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 4, dokazni predmet P01656, str. 1, dokazni predmet P01657, str. 5966, 5967.

⁸⁶⁷ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01657, str. 5962, dokazni predmet P01655, str. 4, dokazni predmet P01656, str. 1.

⁸⁶⁸ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 4, dokazni predmet P01657, str. 5963, 5964, dokazni predmet P01658, str. 2599.

⁸⁶⁹ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01658, str. 2599. V. svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01657, str. 5962, 5963.

⁸⁷⁰ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 4, T. 15. februar 2018, str. 13, 15.

⁸⁷¹ V. činjenice o kojima je presuđeno br. 990, 992, 1034.

⁸⁷² Svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 21029-21031.

⁸⁷³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 993.

⁸⁷⁴ V. svedok RFJ-139, dokazni predmet P01818, str. 3, dokazni predmet P01819, str. 21321, 21322, 21344.

⁸⁷⁵ Činjenice o kojima je presuđeno br. 990, 1034.

⁸⁷⁶ Dokazni predmet P03364, str. 1.

Đokanovića”, kog je poslalo rukovodstvo Srpske demokratske stranke, zvornički Krizni štab zamenjen je privremenom vladom.⁸⁷⁷

192. Nakon zauzimanja grada Zvornika, srpske snage su nastavile s preuzimanjem kontrole nad drugim selima u opštini.⁸⁷⁸ Srpske snage, među njima Srpska dobrovoljačka garda, Beli orlovi i rezervne policijske snage, napale su muslimansko selo Divič nakon što je meštanima više puta rečeno da predaju oružje i da odu.⁸⁷⁹ Približno 28. maja 1992. pripadnici Žutih osa naterali su između 400 i 500 stanovnika Diviča, među kojima i žene, decu i starce, da uđu u autobuse, rekli im da će ih odvesti na muslimansku teritoriju, i odveli ih u Crni Vrh.⁸⁸⁰ Dalje, 4.000 do 5.000 muslimanskih stanovnika je u junu 1992. premešteno iz sela Đulići, na njihov zahtev, “jer su mislili da se tako mogu spasti.”⁸⁸¹ Kad su stigli kamioni, pripadnici Teritorijalne odbrane i policije razdvojili su muškarce od žena i dece.⁸⁸² Muškarci su odvezeni u Tehničku školu u Karakaju, dok su žene i deca odvezeni na teritoriju koju su držali Muslimani.⁸⁸³ Prema rečima svedoka OFS-23, Pavlović je objasnio da su muškarci pritvoreni “jer je htio da ih razmeni”.⁸⁸⁴

193. Iz dokaza i činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da su srpske snage zatočile, suoovo zlostavljače i/ili ubile veliki broj osoba nesrpske nacionalnosti u raznim objektima, među kojima je i gorepomenuta Tehnička škola u Karakaju, kao i u fabrikama Alhos, Standard, Ekonomija i Novi izvor, te u zgradbi Doma kulture u Čelopeku.⁸⁸⁵ Na primer, u Tehničkoj školi u Karakaju uslovi su bili užasni jer je nekoliko stotina ljudi držano u maloj prostoriji u kojoj je bilo tako zagušljivo i vruće da je para izlazila iz nje⁸⁸⁶ i u kojoj su neki od zatočenika nesrpske nacionalnosti pretučeni

⁸⁷⁷ Svedok OFS-23, T. 16. septembar 2020, str. 40, 41, dokazni predmet 2D00506, par. 63, 64. V. dokazni predmet P03564, str. 1; dokazni predmet P03565, str. 2. V. takođe svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 66.

⁸⁷⁸ V. činjenice o kojima je presuđeno br. 995, 1004, 1010-1012, 1035.

⁸⁷⁹ V. činjenice o kojima je presuđeno br. 1003, 1004; svedok Mujić, T. 27. februar 2018, str. 26.

⁸⁸⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1006. Istog dana major Svetozar Andrić, komandant 1. birčanske brigade Vojske Republike Srpske, naredio je Teritorijalnoj odbrani Zvornik da odlazak muslimanskog stanovništva organizuje i koordinira s opštinama kroz koje će proći. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 1007.

⁸⁸¹ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 95, T. 17. septembar 2020, str. 25.

⁸⁸² Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 95, T. 17. septembar 2020, str. 26.

⁸⁸³ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 95, T. 17. septembar 2020, str. 27. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 991 (koja ukazuje na to da je Pavlović uhapsio jedan broj muškaraca Muslimana u selu Đulići i odveo ih u Tehničku školu u Karakaju).

⁸⁸⁴ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 96.

⁸⁸⁵ V. svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 21036, 21037, 21087, 21088; svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 95-100, T. 17. septembar 2020, str. 22, 27; dokazni predmet 2D00122, str. 2, 3; dokazni predmet P01688, str. 2-4; dokazni predmet P03281, str. 2; dokazni predmet P03215, str. 2, 4; činjenice o kojima je presuđeno br. 991, 1016, 1018, 1024-1029. Pretresno veće napominje da svedok OFS-23 zatočenički centar naziva poljoprivredno dobro Ekonomija, dok se on u činjenici o kojoj je presuđeno naziva fabrika Ekonomija. V. svedok OFS-23, T. 17. septembar 2020, str. 22; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1018.

⁸⁸⁶ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 97, 99, T. 17. septembar 2020, str. 27, 28.

i/ili ubijeni, u čemu su učestvovali i pripadnici Žutih osa.⁸⁸⁷ Kada je Branko Grujić, koji je bio na čelu privremene vlade i predsednik Srpske demokratske stranke i Kriznog štaba u Zvorniku,⁸⁸⁸ tokom sednice privremene vlade pitao da li se pritvorenicima u školi daju hrana i voda, neki članovi vlade, uključujući Pavlovića, nasmejali su se i odgovorili da su pritvorenike “skinuli sa hrane i vode”.⁸⁸⁹ Od aprila do juna 1992. srpske snage su u opštini Zvornik ubile oko 507 muslimanskih civila,⁸⁹⁰ a početkom juna 1992. oko 350 zatočenika u Tehničkoj školi u Karakaju ubijeno je ili u prostorijama škole ili u Gerinoj klaonici.⁸⁹¹

194. Kada je reč o Žutim osama, Pretresnom veću su predočeni dokazi o zločinima koje su pripadnici te formacije, među kojima i Dušan/Duško Vučković zvani Repić,⁸⁹² počinili nad nesrpskim zatočenicima u raznim drugim zatočeničkim centrima.⁸⁹³ U to spadaju i događaji u zgradi Doma Kulture u Čelopeku, gde je Repić ubijao zatočene Muslimane i preživelim ranjenicima naređivao da pevaju “četničke pesme” i da tuku i šutiraju jedan drugog.⁸⁹⁴ Pretresno veće je formalno primilo na znanje da je Repić takođe terao pritvorenike da vrše polne radnje sa članovima porodice, uključujući polni čin i penetraciju drškom metle.⁸⁹⁵

195. Pretresnom veću su takođe predočeni dokazi u vezi s događajima u selu Kozluk, čije je stanovništvo bilo mešovitog nacionalnog sastava, s muslimanskom većinom od oko 90%, i koje je pokušavalo da sačuva mirnu koegzistenciju uprkos sukobima u okolnim selima.⁸⁹⁶ Do kraja maja 1992. u Kozluku se nalazio velik broj Muslimana iz sela Šepak i Skočić koji su pobegli plašeći se srpskih paravojnih snaga, koje su zahtevale od njih da predaju oružje.⁸⁹⁷ Iz dokaza proizlazi da su

⁸⁸⁷ Svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 21036, 21037.

⁸⁸⁸ V. dokazni predmet P03564; dokazni predmet P03550; svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 16.

⁸⁸⁹ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 98. V. svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 21087, 21088.

⁸⁹⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1033.

⁸⁹¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1039. V. svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 21037.

⁸⁹² V. takođe svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 21006, 21007, 23634, 23635; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1026.

⁸⁹³ Pretresnom veću su predočeni dokazi da su pripadnici Žutih osa takođe postavljali kontrolne punktove i da su vozila, alkohol i druga roba zaplenjivani i odvoženi u Srbiju. V. svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 23634, 23635; dokazni predmet P01640, str. 1, 2; dokazni predmet P01648, str. 1, 2; dokazni predmet P01642, str. 1; dokazni predmet P01643, str. 1.

⁸⁹⁴ Dokazni predmet P01688, str. 3, 4; dokazni predmet 2D00122, str. 2; dokazni predmet P03281, str. 2, 3; dokazni predmet P03215, str. 2, 4. V. činjenice o kojima je presuđeno br. 1026-1029.

⁸⁹⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1027.

⁸⁹⁶ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01668, str. 20616; svedok Mujić, T. 27. februar 2018, str. 26; svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 101.

⁸⁹⁷ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01670, str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1010. V. svedok RFJ-002, dokazni predmet P01670, str. 4 (gde se navodi da su seljani već bili predali oružje pre nego što su došli u Kozluk); svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 21021, 21022, 21073-21075 (gde se navodi da je Šepak muslimansko selo na oko 20 kilometara od grada Zvornika i da su njegovi stanovnici pre nego što su napustili Šepak po

ljude koji su u Kozluku formirali kolonu da bi napustili to područje lokalne vlasti bosanskih Srba sprečile u tome, tvrdeći da je to previše opasno za njih zbog napetosti na tom području i zbog toga što bi morali da prođu kroz srpska sela.⁸⁹⁸ Lokalne vlasti bosanskih Srba, među kojima je bio i Grujić, uveravale su ih da su bezbedni.⁸⁹⁹

196. U noći između 20. i 21. juna 1992. srpske snage pod Pavlovićevom komandom napale su Kozluk.⁹⁰⁰ Prema rečima svedoka RFJ-002, Muslimana iz Kozluka, Pavlović je dan pre napada rekao Srbima u Kozluku da obeleže srpske kuće kako se na njih ne bi pucalo.⁹⁰¹

197. Dana 26. juna 1992. srpske snage su ušle u Kozluk, a vlasti bosanskih Srba, među kojima su bili Grujić i Pavlović, obavestile su bosanske Muslimane da imaju jedan sat da odu ili će biti ubijeni.⁹⁰² Kada je upitan kuda treba da idu Muslimani i kako će da odu, Grujić je odgovorio da će ići prema Srbiji, da je sve spremno i da će autobusi i kamioni biti u centru.⁹⁰³ Bosanskim Muslimanima je rečeno da sa sobom ne mogu poneti lične stvari, a srpske snage, koje su pucale u vazduh i palile kuće i objekte, pri čemu je nekoliko osoba ranjeno, terale su ih da idu do centra.⁹⁰⁴ Svedok RFJ-002 je posvedočio da su operaciju iseljavanja bosanskih Muslimana iz Kozluka organizovali Pavlović i Grujić.⁹⁰⁵ Pre odlaska, Muslimani su bili primorani da potpišu izjave da se odriču imovine.⁹⁰⁶ Ukupno oko 1.822 osobe napustile su Kozluk, odvezene su autobusima i kamionima u Srbiju i vozovima prebačene do srpsko-mađarske granice.⁹⁰⁷

naređenju Fadila Mujića, policajca u zvorničkom Sekretarijatu za unutrašnje poslove, i Pavlovića, komandanta Teritorijalne odbrane Zvornik, predali oružje, tako da je sukob izbegnut).

⁸⁹⁸ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01670, str. 4, 5; svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 102, 106. V. svedok RFJ-002, dokazni predmet P01668, str. 20619.

⁸⁹⁹ V. svedok RFJ-002, dokazni predmet P01668, str. 20676, 20677, dokazni predmet P01670, str. 5.

⁹⁰⁰ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01681, str. 5, dokazni predmet P01668, str. 20618; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1011.

⁹⁰¹ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01681, str. 5, 6.

⁹⁰² Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01670, str. 7, 8, dokazni predmet P01668, str. 20620-20622, 20627, 20628, 20655, 20696; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1012.

⁹⁰³ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01670, str. 7, dokazni predmet P01668, str. 20622, dokazni predmet P01681, str. 8.

⁹⁰⁴ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01670, str. 8, dokazni predmet P01668, str. 20624, 20629, 20655, 20666, 20700.

⁹⁰⁵ V. svedok RFJ-002, dokazni predmet P01681, str. 14.

⁹⁰⁶ V. svedok RFJ-002, dokazni predmet P01670, str. 8, dokazni predmet P01667, str. 10930; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1012.

⁹⁰⁷ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01670, str. 8. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 1013; svedok RFJ-002, dokazni predmet P01668, str. 20633-20641, dokazni predmet P01667, str. 10927, 10932-10936. V. takođe dokazni predmet P01646.

198. Pre sukoba, u opštini Zvornik je bilo oko 48.000 Muslimana, koji su činili 59% stanovništva.⁹⁰⁸ Međutim, dokazi ukazuju na to da je 1997. u opštini Zvornik bilo manje od 3.500 Muslimana, ili oko 13% stanovništva,⁹⁰⁹ i da su nakon 1997–1998 gotovo 32.000 od oko 37.000 interno raseljenih lica i izbeglica iz Zvornika bili Muslimani.⁹¹⁰

199. Na osnovu gorenavedenog, Pretresno veće zaključuje da je dokazano van razumne sumnje da su srpske snage, uključujući Arkanovu Srpsku dobrovoljačku gardu, dobrovoljce pod Mauzerom, šešeljevce i jedinice JNA, napale grad Zvornik 8. aprila 1992. ili približno tog datuma, i da su tokom napada Arkanova Srpska dobrovoljačka garda i/ili šešeljevci ubili sledeće civile: Hajrudin Delić,⁹¹¹ Sead Hidić,⁹¹² Senad Hidić,⁹¹³ Mevludin (Šemsudin) Ahmetović,⁹¹⁴ Nusret Ahmetović,⁹¹⁵ Samir Bilalić,⁹¹⁶ Senad Bilalić,⁹¹⁷ Sabit Bilalić,⁹¹⁸ Ivo Kojić,⁹¹⁹ Dedo Krtićić,⁹²⁰ Fahrudin Alajbegović⁹²¹ i Edhem Hadžić.⁹²²

200. Pretresno veće takođe zaključuje da je dokazano van razumne sumnje da su srpske snage, nakon što su preuzele vlast nad gradom Zvornikom, napale sela Divič i Kozluk i proterale njihovo nesrpsko stanovništvo. Pored toga, dokazano je van razumne sumnje da su srpske snage, koje su uključivale ljude pod Pavlovićevom komandom i pripadnike Žutih osa, držale muškarce nesrpske nacionalnosti u raznim zatočeničkim centrima i da su vršile kriminalne radnje, kao što su teška zlostavljanja i ubistva.

201. Nakon što je razmotrilo dokaze i okolnosti pod kojima su se ti odlasci odvijali, kao i ubistva koja su počinjena u gradu Zvorniku 8. aprila 1992. ili približno tog datuma, kao što je navedeno gore, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su dela nasilja koja su

⁹⁰⁸ Dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 105; dokazni predmet P02069, str. 21.

⁹⁰⁹ Dokazni predmet P02069, str. 23 (u odnosu na stanovništvo rođeno pre 1980).

⁹¹⁰ Dokazni predmet P02069, str. 28.

⁹¹¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 41; dokazni predmet P02257; svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 3.

⁹¹² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 41; dokazni predmet P02222; dokazni predmet P02246, str. 1.

⁹¹³ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 41; dokazni predmet P02223; dokazni predmet P02247, str. 1.

⁹¹⁴ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 40; dokazni predmet P02214; dokazni predmet P02238, str. 1.

⁹¹⁵ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 40; dokazni predmet P02215; dokazni predmet P02239, str. 1.

⁹¹⁶ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 40; dokazni predmet P02218; dokazni predmet P02242, str. 1.

⁹¹⁷ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 40; dokazni predmet P02219; dokazni predmet P02243, str. 1.

⁹¹⁸ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 40; dokazni predmet P02217; dokazni predmet P02241, str. 1.

⁹¹⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 42; dokazni predmet P02226; dokazni predmet P02250, str. 1.

⁹²⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 42; dokazni predmet P02220; dokazni predmet P02244, str. 1.

⁹²¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 40; dokazni predmet P02216; dokazni predmet P02240, str. 1.

⁹²² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 41; dokazni predmet P02221; dokazni predmet P02245, str. 1.

srpske snage počinile tokom i nakon preuzimanja vlasti naterala stanovnike nesrpske nacionalnosti da napuste opštinu Zvornik.

3. Događaji u Bosanskom Šamcu

202. U Optužnici se navodi da su 11. aprila 1992. ili približno tog datuma na poziv lokalnih vođa bosanskih Srba u Bosanski Šamac stigle srpske snage, konkretno specijalne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije, među kojima su bili Dragan Đorđević zvani Crni, Srećko Radovanović zvani Debeli i Slobodan Miljković zvani Lugar.⁹²³ Optužnica konkretno navodi da su 17. aprila 1992. te snage, kao i lokalne snage koje su obučili pripadnici tih specijalnih jedinica, napale Bosanski Šamac i preuzele kontrolu nad gradom.⁹²⁴ Prema Optužnici, posle ovog napada, srpske snage, konkretno specijalne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije, držale su u zatočeništvu civile nesrpske nacionalnosti u zgradi policije u Bosanskom Šamcu i obližnjim zgradama, kao i u zgradi Teritorijalne odbrane, i u više prilika u periodu između 17. aprila 1992. i 31. jula 1992. tukle i/ili na druge načine zlostavlje zatočenike nesrpske nacionalnosti.⁹²⁵

203. U Optužnici se, dalje, navodi da su 6. maja 1992. ili približno tog datuma srpske vlasti 50 bosanskih Hrvata i bosanskih Muslimana zatočenih u zgradi Teritorijalne odbrane Bosanski Šamac premestile u jedan poljoprivredni objekat u obližnjem selu Crkвina, gde su 7. maja 1992. ili približno tog datuma Lugar, Crni i drugi pripadnici srpskih snaga, među kojima su bile i specijalne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije, tukli zatočenike nesrpske nacionalnosti i vatrenim oružjem ubili najmanje njih 16.⁹²⁶ Prema Optužnici, ova ubistva, zajedno s drugim zločinima i delima nasilja povezanim s napadom, dovela su do prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva na tom području,⁹²⁷ a ta ubistva i prisilno raseljavanje predstavljaju progon.⁹²⁸

204. U vezi s ovim navodima, tužilaštvo tvrdi da je Simatović angažovao specijalnu jedinicu Služe državne bezbednosti Srbije i meštane Bosanskog Šamca obučene na Pajzošu da preuzmu vlast u opštini radi ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja; u tu svrhu su veterani specijalne jedinice koji su vodili pripadnike Crvenih beretki obučene na Pajzošu, a u sadejstvu sa JNA, lokalnom Teritorijalnom odbranom i policijom, prisilno premeštali, deportovali i ubijali nesrpsko

⁹²³ Optužnica, par. 46.

⁹²⁴ Optužnica, par. 47.

⁹²⁵ Optužnica, par. 48.

⁹²⁶ Optužnica, par. 50. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6553.

⁹²⁷ Optužnica, par. 64-66.

⁹²⁸ Optužnica, par. 22-25.

stanovništvo s namerom progona.⁹²⁹ Prema tužilaštvu, putem ovih napada, ubistava i drugih krivičnih dela srpske snage su proterale bosanske Muslimane i Hrvate iz Bosanskog Šamca, a ta ubistva, progoni, prisilno premeštanje i deportacije pripisuju se optuženima.⁹³⁰

205. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su u Bosanskom Šamcu počinjeni zločini ni da je u njemu u aprilu 1992. došlo do preuzimanja vlasti.⁹³¹ Međutim, Stanišić tvrdi da Crni i njegova jedinica nisu bili pod njegovom, Stanišićevom, komandom ili kontrolom, niti ih je on snabdevao tokom operacije u Bosanskom Šamcu.⁹³² Simatović tvrdi da je Bosanski Šamac okupiran pre dolaska grupe dobrovoljaca u Batkušu, da njihov dolazak nije uticao na preuzimanje vlasti, i da ta grupa, koju on nije kontrolisao niti je imao uticaja na nju, nije bila specijalna jedinica Službe državne bezbednosti Srbije.⁹³³ U vezi s ovim tvrdnjama, optuženi takođe osporavaju kredibilitet i pouzdanost svedoka tužilaštva Stevana Todorovića i RFJ-035.⁹³⁴

206. Pretresno veće je razmotrilo dokaze nekoliko svedoka tužilaštva, među kojima i svedoka Todorovića, Sulejmana Tihića, Dragana Lukača, RFJ-035, RFJ-075 i RFJ-125, koji su bili neposredni svedoci događaja u opštini Bosanski Šamac, kao i svedoka odbrane Petra Đukića. Pretresno veće takođe je razmotrilo forenzičke i dokumentarne dokaze i po potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim događajima. Dalje, premda s odgovarajućim oprezom gleda na iskaze svedoka Todorovića i RFJ-035, Pretresno veće se ipak uverilo da se može osloniti na suštinske karakteristike njihovih izjava o događajima pre i posle preuzimanja vlasti u gradu Bosanskom Šamcu.

207. Opština Bosanski Šamac nalazi se u severoistočnom delu Bosne i Hercegovine uz reku Savu, na granici sa Hrvatskom.⁹³⁵ Grad Bosanski Šamac bio je od strateškog značaja za izvođenje vojnih operacija, posebno zbog toga što je ta opština činila deo takozvanog posavskog koridora,

⁹²⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 534, 819; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 7, 8, 75-78. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 535, 536, 540-544, 820-831; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 33, 46; Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 75, 82, 163, 165-167.

⁹³⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 832, 833. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 542-544, 820-822; Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 95, 111, 124-126, 162.

⁹³¹ V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1019-1024, 1060; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 663-667, 669, 692.

⁹³² Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1015; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2019, str. 58-63. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1009, 1010, 1021, 1027, 1031, 1032, 1059, 1060, Dodatak X; Stanišićev prepretresni podnesak, par. 61-69, 203, 206, 207.

⁹³³ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 669-677, 681-683, 686, 690, 693, 694. V. takođe Simatovićev prepretresni podnesak, par. 165, 180-184.

⁹³⁴ V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1033-1045, Dodatak XV; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 678, 685, 692, 695-703.

regionala koji je područja pod kontrolom Srba unutar Hrvatske povezivao sa teritorijama bosanskih Srba i Srbijom.⁹³⁶ Prema popisu iz 1991., stanovništvo opštine Bosanski Šamac bilo je mešovitog nacionalnog sastava i brojalo je 32.960 ljudi, od kojih su Hrvati činili 44,7%, Srbi 41,3%, Muslimani 6,8% a ostali 7,2%.⁹³⁷ Grad Bosanski Šamac je takođe imao stanovništvo mešovitog nacionalnog sastava, pri čemu su Muslimani činili većinu; posle njih su dolazili Srbi, a onda Hrvati.⁹³⁸

208. Dokazi pokazuju da su međunacionalne tenzije u Bosanskom Šamcu rasle počevši od 1991. pa do preuzimanja vlasti nad njim aprila 1992, što je uključivalo donošenje zakonâ i stvaranje odvojenih policijskih snaga koje su podelile opštini po nacionalnoj liniji, razmeštanje vojne opreme i vojnika JNA na putevima, kontrolnim punktovima i u srpskim selima, i niza aktivnosti JNA i drugih na stvaranju atmosfere straha i panike među nesrpskim stanovništvom u opštini.⁹³⁹ Te napetosti su zaoštrene sukobom koji je bio u toku u Hrvatskoj, pa je mnogo srpskih i hrvatskih porodica napustilo grad Bosanski Šamac nakon što su se pročule glasine o predstojećem napadu srpskih snaga.⁹⁴⁰ Dana 5. januara 1992. potpukovnik Stevan Nikolić zvani Kriger, komandant 17. taktičke grupe JNA, izdao je naredbu o formiranju 4. odreda, čija je zona odgovornosti obuhvatala isključivo grad Bosanski Šamac i čija je deklarisana svrha bila sprečavanje međunacionalnih

---

⁹³⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1040; svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3115, 3116, dokazni predmet P01866, str. 2; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 122.

⁹³⁶ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23429, 23430; svedok Đukić, dokazni predmet 2D00373, str. 18056, 18057; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 122; činjenice o kojima je presuđeno br. 1040, 1041. V. takođe svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3115, 3116; svedok Lukač, dokazni predmet P02731, str. 3.

⁹³⁷ Dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 122, 123; dokazni predmet P02069, str. 21; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1042. V. takođe svedok Tihić, dokazni predmet P01870, str. 1245; svedok Lukač, dokazni predmet P02731, str. 5, dokazni predmet P02732, str. 1533, 1534. Prema rečima svedoka Tihića, postojao je i znatan broj građana, većinom iz mešovitih brakova, koji su se izjašnjavali kao Jugosloveni. V. svedok Tihić, dokazni predmet P01870, str. 1246, dokazni predmet P01866, str. 2.

⁹³⁸ Svedok Tihić, dokazni predmet P01870, str. 1245; dokazni predmet P01866, str. 2. V. takođe svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 39. Svedoci Lukač i Tihić su takođe rekli da u opštini Bosanski Šamac nije bilo muslimanskih sela. V. svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1533, 1534, dokazni predmet P02731, str. 5; svedok Tihić, dokazni predmet P01870, str. 1247. V. takođe svedok RFJ-125, dokazni predmet P01846, par. 5.

⁹³⁹ Svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1566-1569, 1584-1587, dokazni predmet P02731, str. 7-14; svedok RFJ-125, dokazni predmet P01848, str. 11684-11689, dokazni predmet P01846, par. 4-11; svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3106, 3107, 3110-3113, dokazni predmet P01870, str. 1307, 1308, 1338, 1340, 3874, dokazni predmet P01865, str. 4, 5; svedok RFJ-075, dokazni predmet P01692, str. 2, 3; dokazni predmet 1D00084, str. 1; svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 3-6; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23501; dokazni predmet P01873; dokazni predmet P01874, str. 2, 4; činjenice o kojima je presuđeno br. 1044, 1046, 1047, 1050, 1051, 1066-1068, 1070.

⁹⁴⁰ Svedok Tihić, dokazni predmet P01868, str. 29933, 29934, dokazni predmet P01870, str. 1341, 1342, dokazni predmet P01865, str. 4; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1932, dokazni predmet P02731, str. 3, 14; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1052.

sukoba i širenja ratnih sukoba iz Hrvatske.⁹⁴¹ Iako pripadnici 4. odreda nisu bili isključivo srpske nacionalnosti, 70% do 80% njegovog sastava činili su Srbi.⁹⁴²

209. Dana 11. aprila 1992. ili približnog tog datuma, dobivši na Pajzošu instrukcije od Simatovića, pripadnici paravojnih snaga poleteli su helikopterima JNA s uzletišta kod Ležimira i stigli u Batkušu, srpsko selo u blizini Bosanskog Šamca; od oko 50 muškaraca u toj grupi 30 je bilo iz Srbije, dok su ostalih 18 do 20 bili iz Bosanskog Šamca.⁹⁴³ Crni, Debeli i Lugar bili su deo ove grupe, a Crni je bio zadužen za ljude iz Srbije,⁹⁴⁴ što je, prema dokumentarnim dokazima, bilo legalizovano kako “na nivou opštine Šamac, tako i na najvišem nivou u Srbiji i Jugoslaviji”.⁹⁴⁵ Aleksandar Vuković zvani Vuk, Predrag Lazarević zvani Laki, Goran Simović zvani Tralja i Živomir Avramović zvani Avram takođe su stigli s ovom grupom.⁹⁴⁶

210. Ovu grupu od 30 muškaraca iz Srbije lokalno stanovništvo nazivalo je raznim imenima, uključujući “Šareni”, specijalci ili specijalisti, elitne ili specijalne snage, “Sivi vukovi” ili “Crvene beretke”.⁹⁴⁷ Pripadnici te grupe bili su prepoznatljivi po odeći, koja je uključivala maskirne

⁹⁴¹ Svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3116, 3117, 3127, 3210, dokazni predmet P01868, str. 29926-29928, 29980, dokazni predmet P01870, str. 1328-1330, 1332-1335, 1340, 3676, 3677, 3679, 3680, 3712, 3901, dokazni predmet P01865, str. 2, 3; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1555-1557, 1566, 1676, 1890, 1892-1894, 2066, dokazni predmet P02731, str. 9, 10, 39; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23430; svedok Đukić, T. 16. decembar 2019, str. 12, 13, 19; činjenice o kojima je presuđeno br. 1053-1056.

⁹⁴² V. svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3117, dokazni predmet P01870, str. 3679, dokazni predmet P01865, str. 2; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1559-1561, 1893, 2094, dokazni predmet P02731, str. 10; svedok Đukić, T. 16. decembar 2019, str. 12, 13.

⁹⁴³ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23441, 23442, 23454, 23466, 23520; svedok RFJ-035, T. 19. april 2018, str. 14, 15, 32, 33, T. 18. april 2018, str. 29, T. 17. april 2018, str. 6, 13-16, dokazni predmet P02028, str. 7628, 7792, dokazni predmet P02026, par. 35-37; dokazni predmet P02042, str. 3; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1612, 1614-1616, dokazni predmet P02731, str. 14; svedok Đukić, T. 22. januar 2020, str. 22, T. 21. januar 2020, str. 3, T. 17. decembar 2019, str. 12, 13, 22; svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3134, 3199, 3213, 3214, dokazni predmet P01868, str. 29883, 29884, 29946, 29951, dokazni predmet P01870, str. 1343, 1344, dokazni predmet P01865, str. 5; dokazni predmet P01938, str. 256, 257; dokazni predmet P00846, str. 3; dokazni predmet P01953, str. 2; dokazni predmet P02048, str. 1; činjenice o kojima je presuđeno br. 1059-1063. V. takođe svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 40; svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 13.

⁹⁴⁴ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23442, 23443, 23517; dokazni predmet P01922; svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 16, 29, dokazni predmet P02028, str. 7792, dokazni predmet P02026, par. 36, 37; dokazni predmet P02042, str. 3; svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 12, dokazni predmet 2D00373, str. 18080, 18081; svedok Tihić, dokazni predmet P01868, str. 29889, dokazni predmet P01865, str. 7; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 127, 128, 133; dokazni predmet P01938, str. 257; dokazni predmet P01924, str. 1; dokazni predmet P02040, str. 1; dokazni predmet P01953, str. 2; činjenice o kojima je presuđeno br. 1053, 1062. V. takođe svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 34, 36.

⁹⁴⁵ Dokazni predmet P01924, str. 1.

⁹⁴⁶ V. svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 35-37; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23443; dokazni predmet P02048, str. 1. V. takođe dokazni predmet P01938, str. 257. Pretresnom veću su takođe predočeni dokazi da su među onima koji su došli s ovom grupom bile osobe zvane Student, Mali Neša, Zlaja i Musa. V. svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23443; svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 36.

⁹⁴⁷ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23466; svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3119, 3120, 3134, 3198, 3199, dokazni predmet P01868, str. 29883, 29884, 29886, 29945, 29946, dokazni predmet P01865, str. 5; svedok RFJ-035, T. 18. april 2018, str. 53.

uniforme, crvene beretke, crne pletene kape, ambleme i oznake, kao što je oznaka sa sivim vukom, ali i po naglasku, jer su govorili ekavicom.⁹⁴⁸ S tim u vezi, Pretresnom veću su predloženi dokazi da su muškarci koji su došli u Batkušu bili Srbi iz Srbije i da su ove specijalne jedinice, ili "specijalci", bili vešti i obučeni pripadnici oružanih snaga, da su "bili gospodari života i smrti" u Bosanskom Šamcu i da su ih se čak i lokalni Srbi i vojnici plašili.⁹⁴⁹

211. Među dokazima koji su predloženi Pretresnom veću bili su i oni svedoka Todorovića, koji je bio načelnik policije nakon preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu,⁹⁵⁰ i svedoka RFJ-035, Srbina koji je potvrdio da je bio pripadnik Crvenih beretki.⁹⁵¹ Svedok Todorović, koji je zajedno s oficirima JNA bio prisutan kada su došli pripadnici paravojnih snaga i koji je bio obavešten da će pripadnici specijalne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije stići u opština, izjavio je da su Crni i Lugar članovi Srpske radikalne stranke i pripadnici specijalne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije.⁹⁵² Svedok RFJ-035, koji je potvrdio da je bio pripadnik jedinice kojom je komandovao Crni i koja je stigla u Batkušu, izjavio je da je Crni bio prepostavljeni Debelog, a da je Simatović bio prepostavljen Crnog.⁹⁵³ Pretresnom veću su predloženi i dokazi da su paravojne snage po dolasku prepotčinjene 17. taktičkoj grupi JNA pod Nikolićevom komandom.⁹⁵⁴

---

⁹⁴⁸ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23439, 23442, 23444, 23466; svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3118, 3134, 3135, 3199, dokazni predmet P01868, str. 29884, 29951, dokazni predmet P01870, str. 1344; svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 36; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1655, 1656; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1064.

⁹⁴⁹ Svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3119, 3120, 3198-3200, 3213, 3214, dokazni predmet P01868, str. 29886, dokazni predmet P01870, str. 1344.

⁹⁵⁰ V. svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23499, 23500; dokazni predmet P01920; dokazni predmet P01923, Dodatak A, str. 2; dokazni predmet P01953, str. 1, 2, 6, 7. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 1072.

⁹⁵¹ Svedok RFJ-035, T. 19. aprila 2018, str. 43-49, 56, 66, 67, T. 18. aprila 2018, str. 12, 21, T. 17. aprila 2018, str. 6, 29-31, 36-38, 49, 50, dokazni predmet P02029, par. 11; dokazni predmet P02027, par. 8, dokazni predmet P02026, str. 1, par. 31, 43-45, 48, 51; svedok RFJ-035, dokazni predmet P02028, str. 7615. Prema rečima svedoka RFJ-035, on je 1991. i 1992. takođe bio član Srpske radikalne stranke, kao i pripadnik dobrovoljačkih jedinica Srpske radikalne stranke. V. svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 7, 9-28, 52, 53, 61.

⁹⁵² Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23425, 23426, 23441, 23442, 23454; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1060. U vezi s Debelim, svedoci Todorović i Đukić izjavili su da je on takođe bio član Srpske radikalne stranke i deo grupe koja je stigla iz Srbije na područje Bosanskog Šamca. V. svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23425; svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 17, T. 16. decembar 2019, str. 25, dokazni predmet 2D00373, str. 17955, 17956. V. takođe svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23515, 23517 (gde svedok izjavljuje da oni, iako su bili u opštini Bosanski Šamac, nisu bili specijalna jedinica Službe državne bezbednosti Srbije).

⁹⁵³ Svedok, RFJ-035, T. 18. aprila 2018, str. 8, 9, 47, 48, T. 17. aprila 2018, str. 14, 16, dokazni predmet P02028, str. 7612, 7627, 7628, 7719, 7743, 10892, dokazni predmet P02027, par. 8, dokazni predmet P02026, par. 32, 34. Svedok je takođe izjavio da je od Crnog i Debelog čuo da je Simatović komandant tih jedinica, među kojima je bila i njegova. V. svedok RFJ-035, T. 19. aprila 2018, str. 53, 55, T. 18. aprila 2018, str. 9. V. takođe dokazni predmet P02048, str. 1; dokazni predmet P02042, str. 3.

⁹⁵⁴ Svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 13, dokazni predmet 2D00373, str. 17943, 18080, 18081, 18090, 18091; svedok RFJ-035, T. 18. aprila 2018, str. 29, 31, dokazni predmet P02028, str. 7632, 7792; dokazni predmet P02042, str. 3; dokazni predmet P01953, str. 2; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 127; dokazni predmet P00846, str. 3.

212. Dana 12. aprila 1992. svedok Petar Đukić, koji je radio u bezbednosno-obaveštajnom organu JNA,⁹⁵⁵ prisustvovao je sastanku s Todorovićem i Crnim, za kog je svedok rekao da je bio član Srpske radikalne stranke, u vezi s organizovanjem stanice javne bezbednosti u Bosanskom Šamcu.⁹⁵⁶ Tokom sastanka, svedok je obavešten i o dolasku grupe muškaraca, uključujući Crnog i Debelog, u Batkušu, dok je Crni lično rekao svedoku Đukiću da je doveo "deset četnika i jednog oficira, uz još određeni broj ljudi".⁹⁵⁷

213. Dana 13. aprila 1992. Blagoje Simić, predsednik Srpske demokratske stranke u Bosanskom Šamcu, sazvao je sastanak predstavnika opština s područja Posavine, tokom kojeg je predložio da Odžak i Orašje budu hrvatske opštine, Gradačac muslimanska, a da Bosanski Šamac bude srpski, i dao predstavnicima opština sedam dana da prihvate taj predlog.⁹⁵⁸ Kako se ostale političke stranke nisu složile s ovim predlogom jer bi to značilo raseljavanje 9.500 Hrvata i 2.500 Muslimana iz srpskih sela i jer su taj rok doživele kao implicitnu pretnju, bilo je jasno da je oružana agresija neizbežna.⁹⁵⁹ Otprilike u to vreme, u okolnim srpskim selima i na lokacijama nedaleko od Bosanskog Šamca viđene su žice za komunikaciju, tenkovi, teška artiljerija i trupe JNA.⁹⁶⁰

214. Dana 15. aprila 1992. u Bosanskom Šamcu je osnovan Krizni štab, a Blagoje Simić je postao njegov predsednik.⁹⁶¹ Simić se istog dana sastao s Todorovićem, Crnim i drugima i razgovarao o planu za preuzimanje vlasti u Bosanskom Šamcu, kao i o uključivanju onih 50

⁹⁵⁵ Svedok Đukić, T. 21. januar 2020, str. 2-4, 6, dokazni predmet 2D00373, str. 17913, 17919, 17970, 17971, 18003, 18004, 18059, 18060. Svedok je od marta 1993. radio i kao glavni inspektor policije u Republici Srpskoj Krajini, a nakon Erdutskog sporazuma imenovan je za načelnika privremene policije. V. svedok Đukić, T. 21. januar 2020, str. 6.

⁹⁵⁶ Svedok Đukić, T. 22. januar 2020, str. 17, 18, T. 17. decembar 2019, str. 11, 12, 14, 17, dokazni predmet 2D00373, str. 17941, 17942, 17956-17958, 18061, 18062. Prema rečima svedoka Đukića, Debeli je takođe bio član Srpske radikalne stranke. V. svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 17, T. 16. decembar 2019, str. 25, dokazni predmet 2D00373, str. 17956. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 1062.

⁹⁵⁷ Svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 12. V. takođe svedok Đukić, T. 21. januar 2020, str. 3, dokazni predmet 2D00373, str. 17942.

⁹⁵⁸ Svedok Tihić, dokazni predmet P01866, str. 2, dokazni predmet P01869, str. 3107-3109, dokazni predmet P01870, str. 1301, 1303, 1305, 1344-1348; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1635-1638, dokazni predmet P02731, str. 2, 3, dokazni predmet P02731, str. 13, 14.

⁹⁵⁹ Svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3107-3110, dokazni predmet P01870, str. 1304, 1347, dokazni predmet P01866, str. 2; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1637, dokazni predmet P02731, str. 13, 14. Prema rečima svedoka Tihića, sastanku je prisustvovao i jedan predstavnik JNA, što je stvorilo utisak da oni imaju podršku JNA. V. svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3168, 3169, dokazni predmet P01870, str. 1344-1347, dokazni predmet P01866, str. 2.

⁹⁶⁰ Svedok RFJ-075, T. 28. februar 2018, str. 41-43, dokazni predmet P01694, str. 2728, 2729, dokazni predmet P01692, str. 2, 3; svedok RFJ-125, T. 1. mart 2018, str. 43, 44.

⁹⁶¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1074.

muškaraca, 30 iz Srbije i oko 20 meštana iz Bosanskog Šamca koji su prošli specijalnu obuku na Pajzošu, u postojeću lokalnu brigadu JNA.⁹⁶²

215. U ranim jutarnjim časovima 17. aprila 1992. srpske snage, među kojima su bili pripadnici paravojnih formacija koji su stigli u Batkušu 11. aprila 1992, srpska policija i Teritorijalna odbrana, nasilno su preuzele vlast u gradu Bosanskom Šamcu; ta operacija odvijala se bez značajnijeg otpora i dovela je do zauzimanja ključnih objekata gradu.⁹⁶³ Dokazi takođe pokazuju prisustvo i učešće 17. taktičke grupe JNA u preuzimanju vlasti,⁹⁶⁴ kao i dolazak vojne opreme JNA, uključujući tenkove i oklopne transportere, ubrzo nakon preuzimanja vlasti.⁹⁶⁵

216. Pretresnom veću su predviđeni i dokazi svedoka RFJ-035, koji je u svedočenju rekao da je njegova jedinica Crvenih beretki, sačinjena od nekoliko odeljenja kojima je komandovao Debeli, učestvovala u napadu u sastavu 17. taktičke grupe JNA, kao i dokazi u vezi s Lugarovim učešćem u preuzimanju vlasti.⁹⁶⁶ Njegovi dokazi, dalje, pokazuju da su, na dan pre preuzimanja vlasti, Debeli i potpukovnik Nikolić održali briefing, tokom kojeg je njegova grupa dobila zadatku da zauzme

---

⁹⁶² Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23452, 23454, 23455, dokazni predmet P01922; dokazni predmet P00846, str. 3. V. takođe svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23431-23433, 23558 (gde je svedok rekao da ga je Miloš Bogdanović, šef opštinskog Sekretarijata za narodnu odbranu, obavestio da je doneta odluka da se oko 20 muškaraca iz Bosanskog Šamca pošalje na vojnu obuku u okolini Iloka).

⁹⁶³ Svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 16-19, dokazni predmet P02028, str. 7630, 7631, 7730, dokazni predmet P02026, par. 41; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23456, 23457; svedok RFJ-075, dokazni predmet P01692, str. 2-4; svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3119, 3120, 3126, 3127, dokazni predmet P01868, str. 29883, 29884, 29945, dokazni predmet P01870, str. 1301, 1354, 1358, 1360, 1362, 1364, 1365, dokazni predmet P01867, str. 2, dokazni predmet P01865, str. 6; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1653, 1654, dokazni predmet P02731, str. 17; svedok RFJ-125, T. 1. mart 2018, str. 8, dokazni predmet P01848, str. 11695, 11696; svedok Đukić, T. 16. decembar 2019, str. 16, 19; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 128, 133; dokazni predmet P01878, str. 2; dokazni predmet P02048, str. 1; dokazni predmet P01879, str. 1; dokazni predmet P03368; činjenice o kojima je presuđeno br. 911, 1084, 1087-1089. V. takođe dokazni predmet P02040; dokazni predmet P01927, str. 4.

⁹⁶⁴ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23457, 23513-23515; svedok RFJ-035, T. 19. april 2018, str. 68, 69; svedok Tihić, dokazni predmet P01870, str. 1328, 1329, 1358-1360, 1365, 1366, dokazni predmet P01865, str. 6; dokazni predmet P01924, str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1086. V. takođe svedok Đukić, dokazni predmet 2D00373, str. 17945; dokazni predmet P00846, str. 3; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 128; dokazni predmet P01878, str. 2. Pretresno veće takođe ima u vidu dokaze koji su mu predviđeni u vezi s učešćem JNA generalno u preuzimanju vlasti i neposredno nakon toga. V. npr. svedok RFJ-075, dokazni predmet P01692, str. 2; svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3119, dokazni predmet P01868, str. 29945, dokazni predmet P01870, str. 1359, dokazni predmet P01865, str. 6; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1658, 1659, dokazni predmet P02731, str. 18; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 128.

⁹⁶⁵ V. svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 18; svedok Tihić, dokazni predmet P01868, str. 3228, 3229, dokazni predmet P01870, str. 1365-1367, dokazni predmet P01865, str. 6; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1675, 1676, 1996.

⁹⁶⁶ Svedok RFJ-035, T. 19. april 2018, str. 68, 69, T. 17. april 2018, str. 17, 18, dokazni predmet P02028, str. 7630-7632, dokazni predmet P02026, par. 41-43.

zgradu Doma kulture u Bosanskom Šamcu.⁹⁶⁷ Prema rečima svedoka Todorovića, tih 30 muškaraca iz Srbije odigralo je u tom periodu “značajnu ulogu” u preuzimanju vlasti, pod komandom JNA.⁹⁶⁸

217. Dalje, Pretresnom veću su predviđeni dokumentarni dokazi u vezi s događajima koji su se odvijali u noći između 16. i 17. aprila 1992,⁹⁶⁹ na primer, izveštaji da su hrvatske snage zajedno s paravojnim formacijama iz Bosanskog Šamca 17. i 18. aprila pokušale da izvrše napade koje su srpske snage, kao što su 17. taktička grupa JNA, Teritorijalna odbrana i policija, uspešno odbile; te srpske snage kasnije su učestvovali u preuzimanju vitalnih objekata u Bosanskom Šamcu.⁹⁷⁰ Drugi dokumentarni dokazi koji su predviđeni Pretresnom veću takođe ukazuju na to da su se Simić i Todorović redovno sastajali sa Crnim i Lugarom.⁹⁷¹

218. Na osnovu gorenavedenog, Pretresno veće zaključuje da su srpska policija i Teritorijalna odbrana 17. aprila 1992. napale i zauzele grad Bosanski Šamac i da su, tokom preuzimanja vlasti, paravojne formacije koje su stigle u Batkušu, a među kojima je bila i grupa od 30 muškaraca iz Srbije pod komandom Crnog i oko 20 meštana iz Bosanskog Šamca, učestvovali u napadu kao potčinjene 17. taktičkoj grupi JNA.⁹⁷² Pretresno veće zaključuje da su Debeli i Lugar takođe učestvovali u napadu pod komandom Crnog.

219. Donoseći gorenavedeni zaključak, Pretresno veće ima u vidu prigovore koje su optuženi izneli u odnosu na pouzdanost svedoka Todorovića i RFJ-035.⁹⁷³ Simatović tvrdi da znatan broj navoda svedoka Todorovića nije potkrepljen drugim dokazima i da je na njegovo svedočenje

⁹⁶⁷ Svedok RFJ-035, dokazni predmet P02028, str. 7631, 7632, 7756, dokazni predmet P02026, par. 39-41, 43. V. takođe svedok Lukač, dokazni predmet P02731, str. 21. Prema rečima svedoka RFJ-035, Kriger se Crvenim beretkama obraćao kao o posebnoj grupi. V. svedok RFJ-035, dokazni predmet P02028, str. 7756.

⁹⁶⁸ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23456, 23457, 23514, 23515. Prema rečima svedoka Todorovića, grupa iz Srbije je odmah po dolasku u Batkušu raportirala JNA, a posle toga, kad se JNA povukla s tog područja, Vojsci Republike Srpske. V. svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23457, 23514, 23515; dokazni predmet P01922. V. takođe svedok Đukić, dokazni predmet 2D00373, str. 18090, 18091.

⁹⁶⁹ V. dokazni predmet P01879; dokazni predmet P03368; dokazni predmet P02037; dokazni predmet P02736; dokazni predmet P01878; dokazni predmet P02738, str. 2.

⁹⁷⁰ V. dokazni predmet P01879; dokazni predmet P03368; dokazni predmet P01878, str. 2; dokazni predmet P02738, str. 2.

⁹⁷¹ Dokazni predmet P01953, str. 6.

⁹⁷² Pretresnom veću su takođe predviđeni dokazi da je u maju 1992. i nakon odlaska JNA sa tog područja 17. taktička grupa JNA postala deo 2. posavske brigade i da je Crni imenovan za komandanta ove jedinice Vojске Republike Srpske. V. svedok Đukić, T. 22. januar 2020, str. 40, T. 16. decembar 2019, str. 23, 24, 27, dokazni predmet 2D00373, str. 17958, 17959; dokazni predmet P01953, str. 2; dokazni predmet P03612, str. 3. Međutim, ova jedinica je nastala posle preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu, pa je 17. taktička grupa JNA u vreme preuzimanja vlasti još uvek bila nadležna. Pretresno veće takođe konstatiše da, suprotno Simatovićevoj tvrdnji (v. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 667, 669), spis ne ukazuje na “beznačajnost” uloge koju su paravojne formacije koje su stigle 11. aprila 1992. odigrale tokom preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu, niti na to da je do preuzimanja vlasti došlo pre njihovog dolaska. V. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 667, 669.

⁹⁷³ V. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 678, 685, 695-703; Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1033-1045, Dodatak XV.

“snažno uticala” činjenica da je s tužilaštvom sklopio sporazum o priznanju krivice.⁹⁷⁴ U odluci kojom prihvata dokaze svedoka Todorovića Pretresno veće je zaključilo da postojanje sporazuma o priznanju krivice samo po sebi ne opravdava izuzimanje njegovog iskaza i da je Todorovićev svedočenje dovoljno pouzdano za uvrštavanje u spis, s obzirom na to da je on svedočio pod zakletvom u jednom drugom postupku pred MKSJ, tokom kojeg je unakrsno ispitivan.⁹⁷⁵ Mada su Pretresnom veću predočeni dokazi u vezi s Todorovićevim postupcima pre i nakon preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu i mada ima u vidu da je Todorović za te postupke osuđen pred MKSJ,⁹⁷⁶ Pretresno veće smatra da ta činjenica ili činjenica da je Todorović sklopio sporazum o priznanju krivice ne čini njegovo svedočenje potpuno nepouzdanim. Nakon što je s odgovarajućim oprezom razmotrilo celokupno svedočenje svedoka Todorovića, Pretresno veće zaključuje da u njemu ne postoje nedoslednosti i da je ono u skladu s predočenim iskazima drugih svedoka i dokumentarnim dokazima o tome kako se napad odvijao.

220. Simatović tvrdi da se na osnovu iskaza svedoka RFJ-035 ne može ništa zaključiti o događajima u Bosanskom Šamcu, i to zbog protivrečnosti u njegovom svedočenju, nedostatka neposrednog znanja o događajima, njegovog krivičnog dosijea i saučesništva u zločinu koji se dogodio u Crkvini 7. maja 1992.⁹⁷⁷ Stanišić isto tako tvrdi da je svedok RFJ-035 nepouzdan i da su njegovi iskazi nedosledni, uključujući i one o njegovoj pripadnosti Crvenim beretkama, njegovoj povezanosti s Ministarstvom unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine i sa Posavskom brigadom, o komandovanju Krigera, Crnog i Simatovića, naređenjima iz Beograda, Titovoj vili, oznakama, uniformama i ličnim kartama.⁹⁷⁸ Imajući na umu ova pitanja, Pretresno veće je s odgovarajućim oprezom razmotrilo dokaze svedoka RFJ-035 i zaključilo da se, bez obzira na pitanja koja je pokrenuo optuženi, može osloniti na suštinske karakteristike njegovog iskaza o tome kako su se odvijali događaji u Bosanskom Šamcu.

221. Pretresnom veću su predočeni dokazi da su srpske snage koje su učestvovali u preuzimanju vlasti nad gradom Bosanski Šamac u roku od nekoliko dana posle napada kontrolisale veći deo

⁹⁷⁴ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 678. V. takođe Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 685.

⁹⁷⁵ Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja na osnovu pravila 112, 22. februar 2018, par. 12, 13 (u kojoj Pretresno veće, između ostalog, navodi da, po svemu sudeći, takvih nedoslednosti nema u predloženim dokazima, i da će zabrinutost koju je izrazio optuženi, kao i sveobuhvatna unakrsna ispitivanja i potkrepljujući dokazi koje je iznelo tužilaštvo, biti uzeti u obzir prilikom procene težine koju treba dati dokazima u kontekstu celokupnog sudskog spisa).

⁹⁷⁶ V. *Tužilac protiv Stevana Todorovića*, predmet br. IT-95-9/1-S, Presuda o kazni, 31. jul 2001, par. 9, 35-39, 117. V. takođe gore par. 211, 212, 214, 217; dole par. 223.

⁹⁷⁷ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 695-703. Pretresno veće napominje da će pouzdanost svedoka RFJ-035 kada je reč o događajima u Crkvini posebno razmatrati u nastavku ove presude. V. dole, par. 229.

⁹⁷⁸ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1033-1045, Dodatak XV.

opštine,⁹⁷⁹ i da su nakon preuzimanja vlasti civili, među kojima i starije osobe, žene i deca, napustili Bosanski Šamac jer su bili uplašeni i nisu se osećali bezbednim.⁹⁸⁰ Pretresnom veću su predviđeni i dokazi da su posle toga srpske snage širom opštine vršile kriminalne radnje usmerene protiv nesrpskog stanovništva: proizvoljna hapšenja, pljačkanje, silovanje i uništavanje verskih objekata i kulturnih dobara.⁹⁸¹ Nakon preuzimanja vlasti, srpske snage, među kojima i paravojne formacije i policija, oduzimale su oružje od nesrpskog stanovništva, što je uključivalo i primenu sile.⁹⁸²

222. Dalje, dokazi pokazuju da su počev od 17. aprila 1992. srpske snage, uključujući paravojne formacije, policiju i pripadnike 4. odreda, proizvoljno pritvarale Muslimane i Hrvate u najmanje šest zatočeničkih objekata širom Bosanskog Šamca, uključujući zgrade Teritorijalne odbrane i Službe javne bezbednosti, škole i u logore u Zasavici i Crkvini.⁹⁸³ Zatočenici su držani u lošim i nehigijenskim uslovima,⁹⁸⁴ a tokom zatočeništva su ubijani,⁹⁸⁵ redovno podvrgavani batinama i mučenju,⁹⁸⁶ primoravani da pevaju "četničke" pesme,⁹⁸⁷ primoravani na polne radnje⁹⁸⁸ i na prisilni

⁹⁷⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1095. V. takođe dokazni predmet P02739.

⁹⁸⁰ Svedok RFJ-125, T. 1. mart 2018, str. 7, 8, dokazni predmet P01848, str. 11835, 11836, 11843, 11844, dokazni predmet 1D00856, str. 4. V. takođe svedok RFJ-075, dokazni predmet P01692, str. 3, 4. Mada je svedok Đukić izjavio da ljudi koji su bežali nisu bili prisiljeni na to i da nije bilo organizovanog proterivanja nesrpskog stanovništva, on je izjavio i da je u svim nacionalnim zajednicama postojao strah i da je postojao dobar razlog da se ljudi isele. V. svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 7, 8, 40.

⁹⁸¹ Svedok Tihić, dokazni predmet P01867, str. 3, 4; svedok RFJ-075, T. 28. februar 2018, str. 18, 19, dokazni predmet P01692, str. 4; dokazni predmet 1D00084, str. 2, 3; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1739, 1740, dokazni predmet P02731, str. 36, 38; svedok RFJ-125, dokazni predmet P01848, str. 11720-11722, dokazni predmet P01846, par. 28-33, 35, 38, 43, 103; dokazni predmet P01924, str. 2; dokazni predmet 1D00856, str. 4; dokazni predmet 1D01435, str. 2; činjenice o kojima je presuđeno br. 1097, 1098.

⁹⁸² Činjenice o kojima je presuđeno br. 1090-1094. V. takođe svedok RFJ-035, dokazni predmet P02028, str. 7632, dokazni predmet P02026, par. 42.

⁹⁸³ Svedok Tihić, dokazni predmet P01867, str. 2, 3, dokazni predmet P01865, str. 9, 10; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1735, dokazni predmet P02731, str. 19-21, 32, 34, 37; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23457, 23458; svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 19, 20; svedok RFJ-125, T. 1. mart 2018, str. 13, dokazni predmet P01846, par. 45, 51, 55, 65, 68; svedok RFJ-075, T. 28. februar 2018, str. 15, 17, dokazni predmet P01692, str. 11; svedok Đukić, T. 22. januar 2020, str. 22, T. 17. decembar 2019, str. 38; činjenice o kojima je presuđeno br. 1085, 1106-1121, 1125. V. takođe dokazni predmet P01924, str. 2; dokazni predmet 1D01435, str. 2.

⁹⁸⁴ Svedok Tihić, dokazni predmet P01867, str. 2, 3, dokazni predmet P01865, str. 9; svedok RFJ-075, T. 28. februar 2018, str. 17, dokazni predmet P01692, str. 6, 11, 12; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1806; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23458, 23459; svedok RFJ-125, dokazni predmet P01846, par. 55; svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 42, 43; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1136.

⁹⁸⁵ V. npr. svedok RFJ-075, dokazni predmet P01693, dokazni predmet P01692, str. 4; svedok Lukač, dokazni predmet P02731, str. 24, 25, 35, dokazni predmet P02732, str. 1687, 1690, 1697, 1698; svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3126, 3127, dokazni predmet P01870, str. 1441, 1442, 1447, dokazni predmet P01865, str. 12; svedok RFJ-125, dokazni predmet P01848, str. 11763, dokazni predmet P01846, par. 81-87, 94; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23492; dokazni predmet P01923, Dodatak A, str. 2, 8; dokazni predmet 1D00856, str. 20, 21; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1137. V. takođe svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23459; svedok RFJ-075, T. 28. februar 2018, str. 16; svedok Tihić, dokazni predmet P01867, str. 3; činjenice o kojima je presuđeno br. 1138, 1139.

⁹⁸⁶ Svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3121, 3123, dokazni predmet P01870, str. 1384-1386, 1393-1395, 1437, 1438, dokazni predmet P01866, str. 4, dokazni predmet P01865, str. 8-11; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1678, 1686, 1687, 1689, 1690, 1698, 1764, 1765, dokazni predmet P02731, str. 32, 33, 35, 36; svedok RFJ-075, dokazni predmet P01695, par. 8, dokazni predmet P01692, str. 5, 6, 10-13; svedok RFJ-125, T. 1. mart 2018, str. 15, 16, dokazni predmet P01848, str. 11762, 11779, 11781, 11782, dokazni predmet P01846, par. 47, 49-51, 54, 66, 67,

rad, nekad i u opasnim uslovima.⁹⁸⁹ Pretresnom veću su predočeni i dokazi u vezi s premlaćivanjem jednog katoličkog sveštenika kog su terali da se moli na pravoslavni način⁹⁹⁰ i dokazi o diskriminatornim merama koje je lokalno srpsko rukovodstvo uvelo, a koje su posebno bile usmerene protiv nesrpskog stanovništva u Bosanskom Šamcu.⁹⁹¹

223. Među dokazima koji su predočeni Pretresnom veću po ovom pitanju jesu i svedočenja iz prve ruke koja su dali zatočenici, uključujući svedoka Sulejmana Tihića, bosanskog Muslimana i bivšeg predsednika Stranke demokratske akcije u Bosanskom Šamcu,⁹⁹² svedoka Dragana Lukača, Hrvata i vršioca dužnosti načelnika policije u Bosanskom Šamcu u vreme preuzimanja vlasti nad gradom,⁹⁹³ i svedoka RFJ-125, Hrvata koji je radio u Bosni i Hercegovini.⁹⁹⁴ Iz činjenica o kojima je presuđeno i ikaza ovih svedoka takođe proizlazi da su Crni, Lugar, Laki, Avram, Todorović, Musa, Beli, Lucky, osoba zvana major Bokan, Zvezdan Jovanović i Nebojša Stanković zvani Cera bili među onima koji su premlaćivali zatočenike u Bosanskom Šamcu, što je u nekim slučajevima imalo smrtan ishod.⁹⁹⁵ Svedoci su u svedočenju rekli i da su Crni, Lugar, Avram i Beli bili među "specijalcima", kako su zatočenici nazivali muškarce iz Srbije, i da je izgledalo da je Crni bio

71-76, 79-86, 92, 93; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23459, 23492; svedok RFJ-035, T. 19. april 2018, str. 57, 58, T. 17. april 2018, str. 20-22, dokazni predmet P02028, str. 7641, 7642, dokazni predmet P02026, par. 44; činjenice o kojima je presuđeno br. 1085, 1122, 1123, 1126-1130, 1133-1135. V. takođe svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 38.

⁹⁸⁷ Svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1686, dokazni predmet P02731, str. 22; svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3136, 3137, dokazni predmet P01869, str. 1395, dokazni predmet P01867, str. 3, dokazni predmet P01865, str. 9; svedok RFJ-075, dokazni predmet P01692, str. 11; svedok RFJ-125, dokazni predmet P01848, str. 11785, 11786, dokazni predmet P01846, par. 70; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1136.

⁹⁸⁸ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23459; dokazni predmet P01923, Dodatak A, str. 2, 3; svedok RFJ-125, T. 1. mart 2018, str. 14, 16, dokazni predmet P01848, str. 11779, 11781, dokazni predmet P01846, par. 91.

⁹⁸⁹ Svedok RFJ-075, T. 28. februar 2018, str. 15, dokazni predmet P01692, str. 11; svedok Tihić, dokazni predmet P01867, str. 3; svedok Lukač, dokazni predmet P02731, str. 35, 36; svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 42; činjenice o kojima je presuđeno br. 1140, 1141, 1143.

⁹⁹⁰ Svedok RFJ-075, dokazni predmet P01692, str. 13. V. takođe svedok RFJ-125, T. 1. mart 2018, str. 8, 10; dokazni predmet P01846, str. 9-12.

⁹⁹¹ V. dokazni predmet P01594; dokazni predmet P01912; dokazni predmet P03115; svedok Todorović, dokazni predmet P01923, Dodatak A, str. 4; svedok Đukić, T. 22. januar 2020, str. 21, 22; činjenice o kojima je presuđeno br. 1104, 1105. V. takođe dokazni predmet 1D00507; svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 9 (gde svedok izjavljuje da je policija pregledala lične karte svakog ko je dolazio na to područje ili odlazio s njega).

⁹⁹² Svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3096, dokazni predmet P01868, str. 29895, dokazni predmet P01870, str. 1242, 1244, 3625, dokazni predmet P01866, str. 1, dokazni predmet P01865, str. 1, 2.

⁹⁹³ Svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1524, 1525, 1614, 1638, 1641, 1866, 1868, 1869, 1906, 1907, 1932, dokazni predmet P02731, str. 1, 2, 17.

⁹⁹⁴ Svedok RFJ-125, dokazni predmet P01846, str. 1, 2.

⁹⁹⁵ Svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3122, 3151-3154, dokazni predmet P01868, str. 29887, dokazni predmet P01870, str. 1378-1380, 1406, 1422, 1435, 1436, dokazni predmet P01867, str. 3, dokazni predmet P01865, str. 7, 9-12; svedok Lukač, dokazni predmet P02731, str. 21-24, 32, 33, dokazni predmet P02732, str. 1688, 2064; svedok RFJ-125, dokazni predmet P01846, par. 47, 49, 61, 66, 73; činjenice o kojima je presuđeno br. 1130, 1131-1139. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 1132 (gde se navodi da su ostali napadači bili lokalni srpski policaci iz dva sela s područja opštine Bosanski Šamac, među kojim su Slobodan Jačimović, Rakić zvani Žvaka, Spasoje Bogdanović, Slavko Trivunović i Radulović zvani Bobo).

glavni: on je izdavao naređenja svojim ljudima, drugim ljudima u uniformi, policajcima i pripadnicima JNA, a imao je i nadležnost nad oslobođanjem zatočenika.⁹⁹⁶

224. Pretresno veće takođe konstatiše da spis pokazuje da su premlaćivanja vršile paravojne snage iz Srbije i da su među onima koji su zlostavljeni zatočenike bili i pripadnici grupe iz Srbije koja je došla iz Batkuše, kao i muškarci iz samog Bosanskog Šamca.⁹⁹⁷ S tim u vezi, Pretresno veće ima u vidu svedočenje svedoka Todorovića da su zatočenike u Bosanskom Šamcu uglavnom zlostavljeni "specijalci u maskirnim uniformama, onih tridesetak muškaraca koji su došli iz Srbije," i lokalni vojnici.⁹⁹⁸

225. Kao što je navedeno gore, nakon što je preuzeta vlast u Bosanskom Šamcu skladište koje se nalazi u selu Crkvina korišćeno je za pritvaranje zarobljenika.⁹⁹⁹ Dana 7. maja 1992. ili približno tog datuma zatočenici nesrpske nacionalnosti premešteni su iz zgrade Teritorijalne odbrane u Bosanskom Šamcu u zatočenički objekat u Crkvini.¹⁰⁰⁰ Iz činjenica o kojima je presuđeno i dokaza proizlazi da je 7. maja 1992. ili približno tog datuma u tom zatočeničkom objektu bilo pritvoreno između 30 i 40 zatočenika i da su u večernjim satima Lugar i još dvojica počinilaca tukli i ubili nesrpske civile, pripadnike hrvatske i muslimanske nacionalnosti.¹⁰⁰¹

226. Među dokazima koji su predočeni Pretresnom veću bio je i iskaz očevica, svedoka RFJ-075, da su Lugar i osoba po nadimku Tralja ušli u skladište u pratnji dvojice čuvara¹⁰⁰² i da je svedok,

⁹⁹⁶ Svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3120-3122, 3125, 3135, 3136, 3139, 3236-3238, dokazni predmet P01868, str. 29889, dokazni predmet P01865, str. 7; svedok RFJ-125, T. 1. mart 2018, str. 8, 9.

⁹⁹⁷ V. svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1678, 1687; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1127. Prema rečima svedoka Lukača, Cera je bio meštanin Bosanskog Šamca i bio je u ovoj "specijalnoj policiji". V. svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1688.

⁹⁹⁸ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23459, 23464, 23465.

⁹⁹⁹ Svedok Tihić, dokazni predmet P01867, str. 3; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23464, dokazni predmet P01922; svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 23, 24, dokazni predmet P02028, str. 7643; svedok RFJ-075, dokazni predmet P01694, str. 2660, 2661, dokazni predmet P01692, str. 2, 7; svedok Đukić, T. 17. decembar 2019, str. 38; činjenice o kojima je presuđeno br. 1118, 1119, 1126.

¹⁰⁰⁰ Svedok RFJ-075, dokazni predmet P01692, str. 7; dokazni predmet 1D00084, str. 4.

¹⁰⁰¹ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23464, dokazni predmet P01922; svedok RFJ-075, T. 28. februar 2018, str. 13, 14, 17, dokazni predmet P01694, str. 2666, 2667, dokazni predmet P01692, str. 7, 8; svedok RFJ-035, T. 19. april 2018, str. 59, 60, T. 17. april 2018, str. 23-26, dokazni predmet P02028, str. 7645, 7646, dokazni predmet P02026, par. 46; svedok Đukić, T. 22. januar 2020, str. 23, dokazni predmet 2D00373, str. 18106; svedok RFJ-125, T. 1. mart 2018, str. 17, 18, dokazni predmet P01846, par. 98; dokazni predmet P01953, str. 2; dokazni predmet P01924, str. 2; dokazni predmet 1D00856, str. 16; dokazni predmet 1D00856, str. 22; činjenice o kojima je presuđeno br. 1082, 1138, 1139.

¹⁰⁰² V. svedok RFJ-075, T. 28. februar 2018, str. 22, 48-50, dokazni predmet P01694, str. 2664, 2665, 2696, dokazni predmet P01695, par. 10, dokazni predmet P01692, str. 7, 8; dokazni predmet 1D00084, str. 4, 5. Na prvobitnom suđenju, svedok RFJ-075 je izjavio da su nadimci te dve osobe koje su ušle u skladište bili "Lugar" i "Debeli", i da on ne zna pravo ime "Debelog". V. svedok RFJ-035, dokazni predmet P01694, str. 2664, 2665, 2696-2699, 2703, 2704, dokazni predmet P01692, str. 7. Međutim, tokom svedočenja u ovom postupku, svedok RFJ-075 je izjavio da su nadimci te dve osobe koje su ušle u skladište bili "Lugar" i "Tralja", sa slovom "T", čije pravo ime je Goran Simić, a

iako zatvorenicima nije bilo dozvoljeno da gledaju u Lugaru i Tralju, po njihovom govoru shvatio da to nisu lokalni Srbi, a zapazio je i da nose vojne maskirne uniforme s amblemima i oznakama.¹⁰⁰³ Prema rečima ovog svedoka, Lugar i Tralja su pretukli i ubili Jozu Antunovića,¹⁰⁰⁴ a zatim su nastavili da tuku i ubijaju ostale koji su bili poređani uza zid, među njima Luku Blazanovića, Josipa Oršolića, Ivu Tuzlaka, Iliju Matića, Niku Brandića i Luku Gregurevića.¹⁰⁰⁵ Pored toga, svedok je izjavio da su Ivan Agatić i Sead Hurtić takođe ubijeni¹⁰⁰⁶ i da je, kad je ubijanje prestalo, prebrojao 16–18 tela.¹⁰⁰⁷

227. Svedok RFJ-035 je, uopšte uzev, dao sličan prikaz događaja u Crkvini i svedočio je o tome kako mu je Lugar rekao da mu je naređeno da odradi jedan posao i da je nakon toga svedok, zajedno sa Lugarom, Traljom, kog je on identifikovao kao Gorana Simovića,¹⁰⁰⁸ i Debelim Musom otisao u Crkvini.¹⁰⁰⁹ Svedok je takođe izjavio da su Lugar, Tralja i Debeli Musa u to vreme bili pripadnici Crvenih beretki¹⁰¹⁰ i da su, zajedno sa pripadnicima Teritorijalne odbrane, koji su svi bili

svedok je ovoj osobi dao svoj nadimak “Debeli”. Prema rečima svedoka RFJ-075, osoba koju je on tu naveo kao “Debeli” u stvari je bila poznata pod nadimkom “Tralja”. V. svedok RFJ-075, T. 28. februar 2018, str. 14, 22-24. Nakon što je razmotrilo izjavu koju je svedok dao 1994, kao i njegovo svedočenje na prвobitnom suđenju, Pretresno veće konstatiše da je svedok RFJ-075 objasnio da su osobu koja se u njegovoj izjavi svedoka pominje kao “Debeli” svi osim svedoka samog zvali “Tralja” i da je, iako su drugi ljudi koristili nadimak “Pralja”, njegov nadimak u stvari bio “Tralja”, što je svedok shvatio kad je počeo da razmišlja o svom svedočenju na prвobitnom suđenju. Shodno tome, svaki put kada je pomenuo “Debelog”, svedok RFJ-075 mislio je, kako sam kaže, na “Tralju”. V. svedok RFJ-075, dokazni predmet P01695, par. 10. V. takođe svedok RFJ-075, dokazni predmet P01694, str. 2665.

¹⁰⁰³ Svedok RFJ-075, dokazni predmet P01694, str. 2664-2666, 2695-2697; dokazni predmet 1D00084, str. 4.

¹⁰⁰⁴ Svedok RFJ-075, dokazni predmet P01692, str. 7; dokazni predmet 1D00084, str. 4; dokazni predmet P01702; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1138.

¹⁰⁰⁵ V. svedok RFJ-075, dokazni predmet P01694, str. 2658, 2659, dokazni predmet P01695, par. 10-13, dokazni predmet P01692, str. 7, 8; dokazni predmet 1D00084, str. 4-6; dokazni predmet P01702; činjenice o kojima je presuđeno br. 1082, 1139. V. takođe svedok RFJ-075, dokazni predmet P01695, par. 10 (gde svedok objašnjava da je svaki put kad je pomenuo “Debelog” mislio na “Tralju”). Svedok RFJ-075 rekao je u svedočenju da je Gregurević pre rata bio policajac i da je bio jedina osoba zatočena u Crkvini koja nije bila civilno lice. Ovaj svedok kaže da je video Gregurevićeve posmrтne ostatke kada su ga ekshumirali i prepoznao ga jer je on bio jedini policajac koji je bio na dužnosti kada je Bosanski Šamac pao, i ostao je u uniformi sve do trenutka kad su ga ubili. V. svedok RFJ-075, T. 28. februar 2018, str. 14.

¹⁰⁰⁶ V. svedok RFJ-075, dokazni predmet P01694, str. 2667; dokazni predmet P01702. Svedok RFJ-075 je izjavio da su osobe koje je on identifikovao u dokaznom predmetu P01702 kao ljudе ubijene u njegovom prisustvu u skladištu u Crkvini, među kojima su Ivan Agatić, Jozo Antunović, Luka Blazanović, Niko Brandić, Luka Gregurević, Sead Hurtić, Josip Oršolić i Ivo Tuzlak, bile iz opštine Bosanski Šamac, ali iz različitih sela. Svedok nije bio siguran odakle su bile sve ostale žrtve. V. svedok RFJ-075, dokazni predmet P01694, str. 2667; dokazni predmet P01702.

¹⁰⁰⁷ Svedok RFJ-075, dokazni predmet P01692, str. 8, 9. Svedok RFJ-075 izjavio je da je bio prisutan kada je pronađeno i ekshumirano 16 tela žrtava ubijenih u Crkvini. V. svedok RFJ-075, dokazni predmet P01694, str. 2668.

¹⁰⁰⁸ Svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 33 (gde je svedok RFJ-035 izjavio da je Goran Simović ista osoba koju je on identifikovao kao jednog od pripadnika Crvenih beretki u Crkvini početkom maja 1992), gde se upućuje na dokazni predmet P02049, str. 3.

¹⁰⁰⁹ Svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 23, dokazni predmet P02028, str. 7642-7645. V. takođe svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 46. Svedok RFJ-035 je u svom svedočenju razjasnio da su Debeli Musa i Srećko Radovanović, kog su takođe zvali Debeli i za kog je svedok naveo da mu je bio komandant, dve različite osobe. V. svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 23, dokazni predmet P02028, str. 7644, 7645.

¹⁰¹⁰ Svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 26, dokazni predmet P02028, str. 7643-7645.

naoružani, ušli u skladište.¹⁰¹¹ Kada su ušli, svedok je video 30 ili 40 muškaraca Hrvata ili Muslimana u civilnoj odeći; nakon što im je naređeno da se poredaju uza zid, svedok je otišao jer je mislio da će zatvorenike da tuku.¹⁰¹² Iako nije video paljbu, svedok je čuo pucnjeve,¹⁰¹³ uključujući pucnjeve iz oružja koje je on pripisao Lugaru, Tralji i Debelom Musi.¹⁰¹⁴

228. Pretresnom veću su predloženi dodatni dokazi u vezi s brojem osoba ubijenih u Crkvini,¹⁰¹⁵ a 6. decembra 2008. u Crkvini je obavljena ekshumacija, prilikom koje je pronađeno 16 kompletnih skeleta.¹⁰¹⁶ Ovih 16 osoba identifikovane su kao: Ivan Agatić,¹⁰¹⁷ Jozo Antunović,¹⁰¹⁸ Džemal Balić,¹⁰¹⁹ Luka Blažanović,¹⁰²⁰ Niko Brandić,¹⁰²¹ Miro Ćorković,¹⁰²² Luka Gregurević,¹⁰²³ Husein Hrnić,¹⁰²⁴ Sead Hurtić,¹⁰²⁵ Izet Kahrimanović,¹⁰²⁶ Franjo Mandić,¹⁰²⁷ Ilija Matić,¹⁰²⁸ Nezir

¹⁰¹¹ Svedok RFJ-035, T. 19. april 2018, str. 59, T. 17. april 2018, str. 24. V. takođe svedok RFJ-035, dokazni predmet P02028, str. 7644, 7645; dokazni predmet P02027, par. 9.

¹⁰¹² Svedok RFJ-035, T. 19. april 2018, str. 59, 60, T. 17. april 2018, str. 24-26, dokazni predmet P02028, str. 7645-7647, dokazni predmet P02026, par. 46.

¹⁰¹³ Svedok RFJ-035, T. 19. april 2018, str. 59, 60, T. 17. april 2018, str. 25, dokazni predmet P02028, str. 7613.

¹⁰¹⁴ Svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 25, 26, dokazni predmet P02028, str. 7646, 7647.

¹⁰¹⁵ V. svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 26, dokazni predmet P02028, str. 7648; svedok RFJ-125, dokazni predmet P01848, str. 11722, 11747, dokazni predmet P01846, par. 98; svedok Tihić, dokazni predmet P01867, str. 3; dokazni predmet P01953, str. 2.

¹⁰¹⁶ V. svedokinja Tabeau, T. 1. maj 2018, str. 23, 24, gde se upućuje na dokazni predmet P02065, str. 2. V. takođe dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7-9.

¹⁰¹⁷ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02071, str. 2; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02181. V. takođe dokazni predmet P02197, str. 3.

¹⁰¹⁸ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02182. V. takođe dokazni predmet P02198, str. 3.

¹⁰¹⁹ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02183. V. takođe dokazni predmet P02199, str. 3.

¹⁰²⁰ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02184. V. takođe dokazni predmet P02200, str. 3.

¹⁰²¹ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02185. V. takođe dokazni predmet P02201, str. 3.

¹⁰²² V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02186. V. takođe dokazni predmet P02202, str. 3.

¹⁰²³ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02187. V. takođe svedokinja Tabeau, T. 1. maj 2018, str. 19, 20, 22; dokazni predmet P02203, str. 1, 3.

¹⁰²⁴ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02188. V. takođe dokazni predmet P02204, str. 3.

¹⁰²⁵ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02189. V. takođe dokazni predmet P02205, str. 3.

¹⁰²⁶ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02190. V. takođe dokazni predmet P02206, str. 3.

¹⁰²⁷ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02191. V. takođe dokazni predmet P02207, str. 3.

¹⁰²⁸ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02192. V. takođe svedokinja Tabeau, T. 1. maj 2018, str. 23; dokazni predmet P02208, str. 3.

Nadžak,¹⁰²⁹ Josip Oršolić,¹⁰³⁰ Selim Purak¹⁰³¹ i Ivo Tuzlak.¹⁰³² Prema dokazima veštaka i drugim potkrepljujućim dokazima, žrtve napada u Crkvini bile su bosanski Muslimani i Hrvati.¹⁰³³

229. Pretresno veće, prema tome, zaključuje da su Lugar i Tralja, za kog Pretresno veće smatra da je Goran Simović,¹⁰³⁴ učestvovali u premlaćivanju nesrpskih zatočenika, kao i u ubistvu 16 muškaraca Muslimana ili Hrvata u zatočeničkom objektu u Crkvini, a da su u vreme masakra, osim Luke Gregurevića, koji je nosio policijsku uniformu, sve ostale žrtve bile u civilnoj odeći.¹⁰³⁵ Premda se iskazi svedoka RFJ-075 i RFJ-035 razlikuju u određenim aspektima, kao što je broj počinilaca koji su učestvovali u tom napadu, Pretresno veće konstatiše da spis pokazuje da je u događajima koji su se odvili u Crkvini učestvovala i osoba po imenu Debeli Musa. Međutim, Pretresno veće konstatiše i da tužilaštvo nije potkreplilo svoju tvrdnju da su Laki i Avram učestvovali u tom masakru.¹⁰³⁶ Donoseći ovaj zaključak, Pretresno veće ima u vidu Simatovićevu tvrdnju da se na dokaze svedoka RFJ-035 ne treba oslanjati zbog njegovog saučesništva u zločinima u Crkvini.¹⁰³⁷ Premda je Pretresno veće uzelo u obzir da svedok RFJ-035 nije prijavio zločine nadređenima, kao i mogućnost da je iskaz dao u pokušaju da umanji svoju umešanost u događaje u Crkvini,¹⁰³⁸ prikaz svedoka RFJ-035 o tome šta se dogodilo je, uopšte uzev, dosledan i potkrepljen drugim dokazima u spisu. Pretresno veće stoga smatra da je njegovo svedočenje u ovom pogledu pouzdano.¹⁰³⁹

---

¹⁰²⁹ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 9; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02193. V. takođe dokazni predmet P02209, str. 3.

¹⁰³⁰ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 9; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02194. V. takođe dokazni predmet P02210, str. 3.

¹⁰³¹ V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 9; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02195. V. takođe dokazni predmet P02211, str. 3.

¹⁰³² V. dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 9; dokazni predmet P02065, str. 2; dokazni predmet P02196. V. takođe dokazni predmet P02212, str. 3.

¹⁰³³ Svedokinja Tabéau, T. 1. maj 2018, str. 25; dokazni predmet P02070, str. 2; svedok RFJ-075, T. 28. februar 2018, str. 17, dokazni predmet P01694, str. 2667; svedok RFJ-035, dokazni predmet P02028, str. 7645-7647; dokazni predmet P01953, str. 2; dokazni predmet 1D00856, str. 8.

¹⁰³⁴ V. svedok Stoparić, dokazni predmet P00800, str. 10356; dokazni predmet P02049, str. 1-3.

¹⁰³⁵ Dokazni predmet P02203, str. 1, 3.

¹⁰³⁶ Pretresno veće napominje da je jedino na šta se tužilaštvo poziva kad je reč o umešanosti Lakija i Avrama u događaje u Crkvini jedna izjava svedoka data Službi državne bezbednosti Republike Bosne i Hercegovine. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 831, fusnota 3539, gde se upućuje na dokazni predmet 1D00856, str. 22. Pretresno veće napominje, međutim, da se ni Laki ni Avram ne pominju ni u jednom iskazu očevidaca, niti u drugim potkrepljujućim dokumentima predočenim Pretresnom veću.

¹⁰³⁷ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 695, 702, 703.

¹⁰³⁸ V. svedok RFJ-035, T. 19. april 2018, str. 60 (gde je svedok izjavio da jeste dao izjavu vojnem sudu, ali da nije ispričao "sve").

¹⁰³⁹ V. gore, par. 220.

230. Pretresnom veću su takođe predočeni dokazi u vezi s premeštanjem zatvorenika u druge objekte van Bosanskog Šamca, uključujući i u Srbiju,¹⁰⁴⁰ i dokazi o razmeni hrvatskih i muslimanskih zarobljenika iz Bosanskog Šamca u Hrvatsku.¹⁰⁴¹ Prema rečima svedoka Lukača, u Bosanskom Šamcu je nakon preuzimanja vlasti formirana komisija za razmenu,¹⁰⁴² koja je kasnije razmenila 2.000 civila muslimanske i hrvatske nacionalnosti iz tog kraja.¹⁰⁴³ On je tvrdio da je komisija sprovodila etničko čišćenje Muslimana i Hrvata u Bosanskom Šamcu, jer se radilo uglavnom o civilima s tog područja koji su odvedeni iz svojih domova i razmenjeni, zbog čega je on tu komisiju zvao "Komisija za etničko čišćenje".¹⁰⁴⁴

231. Dalje, mada je svedok Đukić izjavio da je nakon preuzimanja vlasti velik broj Muslimana ostao u Bosanskom Šamcu,¹⁰⁴⁵ dokazi svedoka veštaka pokazuju da je 1991. u opštini bilo oko 2.333 Muslimana, koji su činili oko 6,8% celokupnog stanovništva, a da je do 1997. ostalo samo 266 Muslimana, ili 1,9% celokupnog stanovništva.¹⁰⁴⁶ Dokazi svedoka veštaka takođe pokazuju da je 1991. u opštini bilo 14.731 Hrvata, koji su činili 44,7% ukupnog stanovništva, a da je 1997. ostalo 2.047 Hrvata, ili 15% ukupnog stanovništva.¹⁰⁴⁷ Pored toga, između 1992. i 1995. u Bosanskom Šamcu je stradalo ili nestalo 279 osoba, od kojih je samo 1992. nestalo ili stradalo 208 ljudi.¹⁰⁴⁸

232. Na osnovu gorenavedenog, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su sledeće osobe ubijene u zatočeničkom objektu u Crkvini u Bosanskom Šamcu: Ivan Agatić,¹⁰⁴⁹ Jozo Antunović,¹⁰⁵⁰ Džemal Balić,¹⁰⁵¹ Luka Blažanović,¹⁰⁵² Niko Brandić,¹⁰⁵³ Miro

¹⁰⁴⁰ Svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1699, 1706-1710, 1712-1716, 1721, 1734, dokazni predmet P02731, str. 27, 31; svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3123, 3124, dokazni predmet P01870, str. 1376, 1377; činjenice o kojima je presuđeno br. 1121, 1126.

¹⁰⁴¹ Svedok RFJ-125, T. 1. mart 2018, str. 24, dokazni predmet P01848, str. 11771-11773; svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1791-1796, 1799, 1800, 1814, dokazni predmet P02731, str. 36, 37; svedok Tihić, dokazni predmet P01869, str. 3124, dokazni predmet P01870, str. 1511-1513, dokazni predmet P01865, str. 19, 20, 24, 25; svedok RFJ-075, dokazni predmet P01694, str. 2668, 2669, dokazni predmet P01692, str. 13, 14; dokazni predmet P01859; dokazni predmet P02752; dokazni predmet P02751; dokazni predmet P01703; dokazni predmet P03124; činjenice o kojima je presuđeno br. 1144-1146.

¹⁰⁴² Svedok Lukač, dokazni predmet P02731, str. 36, 38. V. takođe svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1792, 1793. Prema rečima svedoka Lukača, ime ove komisije je bilo Komisija za razmenu zarobljenika i uhapšenih civila. V. svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1958.

¹⁰⁴³ Svedok Lukač, dokazni predmet P02731, str. 36.

¹⁰⁴⁴ Svedok Lukač, dokazni predmet P02732, str. 1793, dokazni predmet P02731, str. 36.

¹⁰⁴⁵ V. svedok Đukić, T. 22. januar 2020, str. 31, T. 17. decembar 2019, str. 39.

¹⁰⁴⁶ Dokazni predmet P02069, str. 21, 23.

¹⁰⁴⁷ Dokazni predmet P02069, str. 21, 23.

¹⁰⁴⁸ Dokazni predmet P02068, str. 20, 40, 43.

¹⁰⁴⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02181; dokazni predmet P02197.

¹⁰⁵⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02182; dokazni predmet P02198.

¹⁰⁵¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02183; dokazni predmet P02199.

Ćorković,¹⁰⁵⁴ Luka Gregurević,¹⁰⁵⁵ Husein Hrnić,¹⁰⁵⁶ Sead Hurtić,¹⁰⁵⁷ Izet Kahrimanović,¹⁰⁵⁸ Franjo Mandić,¹⁰⁵⁹ Ilija Matić,¹⁰⁶⁰ Nezir Nadžak,¹⁰⁶¹ Josip Oršolić,¹⁰⁶² Selim Purak¹⁰⁶³ i Ivo Tuzlak.¹⁰⁶⁴ Iako postoje indicije da su neke od ovih osoba možda bile ili policajci ili vojnici,¹⁰⁶⁵ s obzirom na okolnosti i prirodu napada ne može biti nikakve sumnje u to da u vreme njihovog zlostavljanja i ubistva ove osobe nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima.¹⁰⁶⁶

233. Pretresno veće takođe zaključuje da je dokazano van razumne sumnje da su srpske snage držale u zatočeništvu muškarce nesrpske nacionalnosti i da su te snage, uključujući pripadnike paravojnih snaga koji su stigli u Batkušu i druge pod njihovom komandom, učestvovali u kriminalnim radnjama, kao što je surovo zlostavljanje i ubijanje zatočenika u raznim pritvorskim objektima širom Bosanskog Šamca.

234. Pored toga, sagledavši dokaze i okolnosti u kojima je u Bosanskom Šamcu došlo do odlaska lokalnog stanovništva, a u te okolnosti spadaju i ubistva počinjena u Crkvini i drugim zatočeničkim objektima širom opštine, Pretresno veće zaključuje da je dokazano van razumne sumnje da su dela nasilja koja su srpske snage počinile tokom i nakon preuzimanja vlasti primorale znatan broj nesrpskih stanovnika da napuste opštinu Bosanski Šamac.

4. Događaji u Doboju

235. U Optužnici se navodi da su specijalne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije, delujući samostalno ili u sprezi s drugim srpskim snagama, napale Dobojski i preuzele kontrolu nad gradom oko 2. maja 1992, a tokom narednih nedelja i nad drugim gradovima i selima u opštini.¹⁰⁶⁷ Prema

¹⁰⁵² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02184; dokazni predmet P02200.

¹⁰⁵³ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02185; dokazni predmet P02201.

¹⁰⁵⁴ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 7; dokazni predmet P02186; dokazni predmet P02202.

¹⁰⁵⁵ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02187; dokazni predmet P02203.

¹⁰⁵⁶ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02188; dokazni predmet P02204.

¹⁰⁵⁷ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02189; dokazni predmet P02205.

¹⁰⁵⁸ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02190; dokazni predmet P02206.

¹⁰⁵⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02191; dokazni predmet P02207.

¹⁰⁶⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 8; dokazni predmet P02192; dokazni predmet P02208.

¹⁰⁶¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 9; dokazni predmet P02193; dokazni predmet P02209.

¹⁰⁶² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 9; dokazni predmet P02194; dokazni predmet P02210.

¹⁰⁶³ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 9; dokazni predmet P02195; dokazni predmet P02211.

¹⁰⁶⁴ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 9; dokazni predmet P02196; dokazni predmet P02212.

¹⁰⁶⁵ V. dokazni predmet P02070, str. 3. V. takođe gore par. 229, fusnote 1005, 1023.

¹⁰⁶⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 794; Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*, par. 747; Drugostepena presuda u predmetu *Marić*, par. 313. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Marić*, par. 303-312.

¹⁰⁶⁷ Optužnica, par. 23, 52. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 170.

Optužnici, 12. jula 1992. srpske snage, konkretno specijalne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije, koristile su zatočenike nesrpske nacionalnosti kao živi štit; tom prilikom poginulo je približno 27 zatočenika.¹⁰⁶⁸ U Optužnici se navodi da su ova ubistva, zajedno s drugim krivičnim delima i delima nasilja na tom području, dovela do prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva s tog područja, i da ta ubistva i prisilno raseljavanje predstavljaju progon.¹⁰⁶⁹

236. U vezi s ovim navodima, tužilaštvo tvrdi da je 3. maja 1992. Radojica Božović, koji je bio potčinjen optuženima, naredio srpskim snagama, među kojima su bili pripadnici Jedinice i drugi koji su obučavani na planini Ozren, da napadnu grad Doboј, nad kojim je brzo preuzeta vlast.¹⁰⁷⁰ Nakon preuzimanja vlasti, srpske snage su počinile razne zločine, uključujući ubistva, proterivanje, proizvoljno pritvaranje i mučenje nesrpskih stanovnika u opštini, pljačkanje njihovih domova i uništavanje muslimanskih i katoličkih kulturnih i verskih objekata, što je na kraju primoralo nesrpske stanovnike da beže.¹⁰⁷¹ Prema navodima tužilaštva, pre napada, tokom cele 1991. godine, lokalna Srpska demokratska stranka pripremala se za podelu po nacionalnom osnovu, da bi krajem oktobra 1991. počela da naoružava srpsko stanovništvo i osniva zasebne policijske snage.¹⁰⁷²

237. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su na tom području počinjeni zločini. Međutim, optuženi tvrde da dokazi nisu dovoljni da bi se pokazalo da su oni na bilo koji način bili povezani sa činjenjem tih zločina, na primer, putem počinilaca kao što je Božović.¹⁰⁷³ Dalje, Stanišić tvrdi da se ono što je počelo kao legitimna vojna operacija JNA pretvorilo u kriminal zato što lokalni zvaničnici nisu mogli da kontrolišu to područje,¹⁰⁷⁴ dok Simatović osporava Božovićevo neposredno učešće u incidentu u kojem su zatočenici korišćeni kao živi štit.¹⁰⁷⁵ Pretresno veće posebno napominje da optuženi osporavaju verodostojnost svedoka RFJ-

---

¹⁰⁶⁸ Optužnica, par. 54.

¹⁰⁶⁹ Optužnica, par. 23, 24, 64, 65. V. takođe Optužnica, par. 25, 63, 66; Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, PS 6553 (gde se nalazi spisak s 21 žrtvom).

¹⁰⁷⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 550, 553, 834, 836; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 168, 170. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 12-20, 289, 552; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 46, 75, 78, 80; Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 6, 55, 56. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 129, 130, 290, 551.

¹⁰⁷¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 550, 553-555, 834-855; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 168-172. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak C, str. 100-105. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 7, 8, 33.

¹⁰⁷² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 551.

¹⁰⁷³ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1099-1104, 1106, 1124-1168; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 626-643; Stanišićeva duplika, T. 14. april 1992, str. 24, 25.

¹⁰⁷⁴ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1106-1111.

¹⁰⁷⁵ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 631-640. V. Optužnica, par. 54.

165, naročito u vezi s njegovim iskazom o navodnoj vezi između Božovića, Jedinice u Doboju i optuženih.¹⁰⁷⁶

238. Ocenjujući navedene događaje, Pretresno veće je razmatralo spis u celini, a posebno svedočenje svedoka tužilaštva Edina Hadžovića, RFJ-004, RFJ-092, RFJ-164 i Huseina Ahmetovića, stanovnika opštine Dobojske nesrpske nacionalnosti koji su bili neposredni očevici događaja, kao i dokaze svedoka RFJ-165, lokalnog pripadnika srpskih snaga obučavanih na planini Ozren. Iako na dokaze svedoka RFJ-165 gleda s oprezom, posebno u odnosu na njegov iskaz o ulozi optuženih u ovim događajima i na povezanost samog svedoka s Jedinicom i njenim aktivnostima,¹⁰⁷⁷ Pretresno veće se uverilo da se može osloniti na suštinske karakteristike iskaza ovog svedoka o tome kako se odvijao napad na Dobojske.¹⁰⁷⁸ Pretresno veće je takođe uzelo u obzir forenzičke i dokumentarne dokaze i po potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim događajima.

239. Opština Dobojska se nalazi na severu Bosne i Hercegovine, na zapadnom kraju posavskog koridora, i graniči se s opštinama Derventa, Modriča, Gradačac, Gračanica, Maglaj, Tešanj, Teslić i Prnjavor.¹⁰⁷⁹ Opština Dobojska obuhvata gradove i sela Dobojske, Dragalovci, Grapska Gornja, Čivčije, Bukovičke (takođe nazivano Bukovačke Čivčije), Johovac i Kotorsko, o čemu će biti reči u nastavku.

240. Prema popisu iz 1991, stanovništvo opštine Dobojske je brojalo skoro 102.550 osoba, sa oko 39% Srba i 61% stanovnika nesrpske nacionalnosti (40% Muslimana, 13% Hrvata i 8% ostalih).¹⁰⁸⁰ Grad Dobojska je imao nesrpsku većinu,¹⁰⁸¹ dok su okolna sela bila uglavnom muslimanska ili srpska, a neka su bila mešovita.¹⁰⁸²

241. Iz dokaza proizlazi da su međunacionalne tenzije u Doboju počele da se pojačavaju 1991., između ostalog i zato što je Srpska demokratska stranka održavala mitinge na kojima je pozivala na

¹⁰⁷⁶ V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1104, 1116-1123, Dodatak XVII; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 644-655.

¹⁰⁷⁷ V. dole, par. 430.

¹⁰⁷⁸ Pretresno veće primećuje da Stanišić, po svemu sudeći, ne osporava da je svedok RFJ-165 bio na obuci na planini Ozren i da je ta obuka prekinuta, da je učestvovao u napadu na Dobojsku i da je moguće da ga je obučavao Božović. V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1110, 1121.

¹⁰⁷⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1147; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 145.

¹⁰⁸⁰ Dokazni predmet P02069, str. 21; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 145.

¹⁰⁸¹ V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 2, dokazni predmet P02011, str. 2210; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01164, str. 3561, 3562; svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 2.

¹⁰⁸² V. svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 2, dokazni predmet P01203, str. 3501; svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 2.

etničko razdvajanje, a Srbi u Doboju izjavljivali da njihova teritorija čini neodvojiv deo zajedničke jugoslovenske države.¹⁰⁸³ Dalje, pre maja 1992. na to su područje stizali konvoji s vojnom opremom, vojnici JNA i razne srpske paravojne jedinice,¹⁰⁸⁴ a Srbi su se naoružavali preko JNA i Srpske demokratske stranke.¹⁰⁸⁵ Nesrpski stanovnici su maltretirani na kontrolnim punktovima, otpuštani s posla, a njihova imovina je uništavana.¹⁰⁸⁶ Prema rečima svedoka Hadžovića, u takvim uslovima bilo je “normalno” da su ljudi nesrpske nacionalnosti počeli da odlaze.¹⁰⁸⁷

242. Dana 3. maja 1992. srpske snage, među kojima su bile JNA, srpske paravojne snage, snage kojima je komandovao Milovan Stanković i one obučene na planini Ozren i pod Božovićevom komandom,¹⁰⁸⁸ napale su Doboј i, u sadejstvu s lokalnom srpskom policijom, preuzele kontrolu nad gradom.¹⁰⁸⁹ Svedok RFJ-165, koji je učestvovao u preuzimanju vlasti, posvedočio je da to nije trajalo duže od pet sati.¹⁰⁹⁰ U narednom periodu, srpski Krizni štab preuzeo je kontrolu nad opštinom, preostali policijaci Muslimani su uhapšeni, a svim Muslimanima i Hrvatima je naređeno da predaju oružje.¹⁰⁹¹ Srpske vlasti su uvele policijski čas za nesrpske stanovnike, srpske snage su

¹⁰⁸³ Svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2210-2213, 2218; dokazni predmet P02012; dokazni predmet P02013. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 4; dokazni predmet P03108. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno br. 443-470.

¹⁰⁸⁴ V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2271, 2306-2310; dokazni predmet P02009, par. 3; dokazni predmet P02024, str. 5, 6; svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 3; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 5; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1150. V. takođe svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2272-2274.

¹⁰⁸⁵ V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 7, dokazni predmet P02011, str. 2274, T. 28. mart 2018, str. 32; dokazni predmet P02009, par. 1; činjenica o kojoj je presuđeno br. 741. V. takođe svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 3; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 6, T. 28. mart 2018, str. 6, 31, 32; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1155.

¹⁰⁸⁶ V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 8, 9, dokazni predmet P02010, str. 1, dokazni predmet P02011, str. 2232, T. 28. mart 2018, str. 6, 7, 30; dokazni predmet P02009, par. 1; svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 3, 4; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 2; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1149; dokazni predmet P03173. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 1157.

¹⁰⁸⁷ Svedok Hadžović, T. 28. mart 2018, str. 7. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2232.

¹⁰⁸⁸ Svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 5, 11, 14-20, 27, dokazni predmet 1D00118, str. 2778-2780, 2849, 2934, 2935, 2937, 2938, T. 29. maj 2018, str. 11-13, 18, 19, T. 30. maj 2018, str. 15, 16, 71; dokazni predmet P02369. V. svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 9; svedok Theunens, T. 6. mart 2018, str. 61; dokazni predmet P03543, str. 2, 3. Pretresno veće napominje da je svedok RFJ-165 u svedočenju rekao da su lokalni civilni jedinicu pod Božovićevom komandom nazivali “Crvene beretke”. V. svedok RFJ-165, T. 31. maj 2018, str. 25.

¹⁰⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno br. 1152, 1153; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 13, 14, T. 28. mart 2018, str. 30, 31; dokazni predmet P02024, str. 6; dokazni predmet P02009, par. 4; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 27-29, 39, dokazni predmet 1D00118, str. 2852, T. 29. maj 2018, str. 18-20; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 2. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 911; dokazni predmet P00500, str. 16. Postoje dokazi za to da je Stanković bio komandant Teritorijalne odbrane Doboј (v. dokazni predmet P03163, str. 2) i komandant u JNA/Vojsci Republike Srpske (v. svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 7, 32, dokazni predmet 1D00118, str. 2868).

¹⁰⁹⁰ Svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 39. V. svedok RFJ-165, T. 29. maj 2018, str. 19, 20.

¹⁰⁹¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1155. V. svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 27, 28, T. 29. maj 2018, str. 20.

podigle kontrolne punktove po celom gradu,¹⁰⁹² a velik broj nesrpskih stanovnika na tom području odveden je u policijsku stanicu i/ili u zatočeničke centre.¹⁰⁹³ Zbog preuzimanja kontrole nad gradom Dobojem, pretnji i zastrašivanja nesrpskih stanovnika, kao i zbog glasina o incidentima u Bratuncu i Bijeljini, hiljade Muslimana napustilo je grad i otišlo u opštinu Tešanj.¹⁰⁹⁴ Prema rečima svedoka RFJ-165, grad Doboje je 7. maja 1992. bio "potpuno očišćen" od nesrpskog stanovništva.¹⁰⁹⁵

243. Pretresnom veću su predviđeni dokazi da su srpske snage, nakon preuzimanja kontrole nad gradom Dobojem, tokom maja i juna 1992. krenule u napade i/ili preuzimanje vlasti nad nesrpskim selima u opštini Doboje, kao što su Grapska Gornja,¹⁰⁹⁶ Čivčije Bukovičke,¹⁰⁹⁷ Dragalovci,¹⁰⁹⁸ Johovac¹⁰⁹⁹ i Kotorsko.¹¹⁰⁰ Spis pokazuje da su srpske snage, među kojima su bili Petar Kujundžić i ljudi pod njegovom komandom, ubijale, proterivale, hapsile i u policijske stanice i razne zatočeničke centre odvodile civile nesrpske nacionalnosti iz ovih sela.¹¹⁰¹ Tokom ovog perioda, hotimično je oštećen ili razoren 21 muslimanski i katolički spomenik u opštini, među kojima su džamije i katolička crkva u gradu Doboju,¹¹⁰² dok su kuće nesrpskih stanovnika opljačkane, oštećene ili razorene,¹¹⁰³ a njihovi automobili ukradeni i odvezeni u Srbiju.¹¹⁰⁴

¹⁰⁹² Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1156; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 30, T. 29. maj 2018, str. 19; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 10. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 23, T. 28. mart 2018, str. 26; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1166; svedok RFJ-165, dokazni predmet 1D00118, str. 2869.

¹⁰⁹³ V. npr. svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 18; dokazni predmet P02021; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 8; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 39.

¹⁰⁹⁴ V. činjenice o kojima je presuđeno br. 1154, 1158, 1166. V. takođe svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 15; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 39.

¹⁰⁹⁵ Svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 30. V. svedok RFJ-165, T. 29. maj 2018, str. 20, 21.

¹⁰⁹⁶ Svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 2, 4; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 8; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 53. V. dokazni predmet P02375, str. 2.

¹⁰⁹⁷ Svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 3, dokazni predmet P01203, str. 3532-3534; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 53.

¹⁰⁹⁸ Svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 10-13. V. činjenice o kojima je presuđeno br. 1161, 1162.

¹⁰⁹⁹ Svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 54-57, T. 29. maj 2018, str. 26, 27; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 8. V. dokazni predmet P02375, str. 2.

¹¹⁰⁰ Svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 54, 57, 58, T. 29. maj 2018, str. 27; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 8. V. svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 5; dokazni predmet P02375, str. 2.

¹¹⁰¹ V. svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 2, 4; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 8, 12; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 55, T. 29. maj 2018, str. 26, 27; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 11-15; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 3, 4, dokazni predmet P01203, str. 3532-3534. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 1162; svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 5; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 56-58; dokazni predmet P01713, str. 1.

¹¹⁰² V. činjenice o kojima je presuđeno br. 1160, 1167; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 14, 47, T. 28. mart 2018, str. 31; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 7, dokazni predmet P01203, str. 3502. V. takođe dokazni predmet P01713, str. 1.

¹¹⁰³ V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 16, 23; svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 5; svedok Ahmetović, dokazni predmet P01711, par. 23; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 50, 56; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 7, dokazni predmet P01203, str. 3517; dokazni predmet P01713, str. 1.

244. Dokazi i činjenice o kojima je presuđeno ukazuju na to da su 1992. u opštini Dobojskoj postojala 33 zatočenička centra, među kojima su bili Centralni zatvor Spreča, vojno skladište Usora i Perčin disk, u kojima su civili nesrpske nacionalnosti držani u skućenim i nehumanim uslovima.¹¹⁰⁵ Zatočenicima je prećeno, oni su vredani i mučeni i premlaćivani policijskim pendrecima, palicama za bejzbol i kundacima pušaka, što je u nekim slučajevima imalo za ishod smrt zatočenika.¹¹⁰⁶ Na primer, u Perčinom disku, u kom je držano do 300 nesrpskih zatočenika, zatočenicima je naređivano da jedan drugom skaču na glavu s balkona zgrade,¹¹⁰⁷ dok su u Centralnom zatvoru Spreča neki zatvorenici gubili svest ili bi umrli od premlaćivanja.¹¹⁰⁸ Po ulasku u Centralni zatvor Spreča, jedan srpski vojnik je rekao svedoku RFJ-164 "pomoz' bog junaci, ovo je srpska država, sada ste u našim rukama i mi ćemo raditi od vas šta hoćemo", a zatim počeo da ga tuče, dok su drugi vojnici tukli ostale zatvorenike.¹¹⁰⁹ Dalje, dokazi pokazuju da su zatočenici vođeni na prisilni rad,¹¹¹⁰ na primer, da kopaju rovove, pljačkaju prazne kuće i pale ili zakopavaju tela u nesrpskim selima nad kojima su srpske snage preuzele kontrolu.¹¹¹¹

245. U vezi s navedenim incidentom u kom su zatočenici korišćeni kao živi štit,¹¹¹² iz dokaza proizlazi da su 12. jula 1992. srpski vojnici u maskirnim uniformama i sa crvenim beretkama izveli 50 zatočenika iz Perčinog diska, koji se nalazio blizu borbene linije s Armijom Bosne i

¹¹⁰⁴ V. svedok Hadžović, T. 28. mart 2018, str. 7, 8; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 51 (gde se ukazuje na to da su automobile krali pripadnici Crvenih beretki po imenu Riki i Njegoš). V. takođe dokazni predmet P02023.

¹¹⁰⁵ V. činjenice o kojima je presuđeno br. 1153, 1162, 1163, 1164, 1165, 1166; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 17-21, 26-36, dokazni predmet P02010, par. 4, T. 28. mart 2018, str. 12, 13, 40; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 12-18, dokazni predmet P01164, str. 3565; svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 5, 6; svedok Ahmetović, dokazni predmet P01711, par. 6-29; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 39; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 4-6, dokazni predmet P01203, str. 3502, 3503. V. takođe dokazni predmet P02015, str. 14, 11, 19-50; dokazni predmet P01714. Iako su svedoci lokaciju zatočeničkog centra u gradu Doboju identifikovali pod različitim imenima, Pretresno veće je, nakon što je razmotrilo njihove sveukupne dokaze, došlo do zaključka da svi oni govore o istom zatočeničkom centru koji je ovde identifikovan kao Centralni zatvor Spreča.

¹¹⁰⁶ V. činjenice o kojima je presuđeno br. 1163, 1164, 1166; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 19, 20, 34, 35; dokazni predmet P02024, str. 8, 9; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 4, 6; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 14; svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 5, 6; svedok Ahmetović, dokazni predmet P01711, par. 7-9, 19-21; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 41, T. 29. maj 2018, str. 24. V. takođe svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3546, 3547.

¹¹⁰⁷ Svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 4, 5.

¹¹⁰⁸ V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 1166; svedok Ahmetović, dokazni predmet P01711, par. 20, 21; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 5, 6; svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 6. V. takođe svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 19.

¹¹⁰⁹ Svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 12, 13. V. takođe svedok Ahmetović, dokazni predmet P01711, par. 9, 26, 28.

¹¹¹⁰ V. svedok Ahmetović, dokazni predmet P01711, par. 22, 36; svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 5, 6; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 18; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 31, T. 28. mart 2018, str. 38; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 4.

¹¹¹¹ Svedok Ahmetović, dokazni predmet P01711, par. 22-25; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 18; svedok RFJ-164, dokazni predmet P02815, str. 5; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 36; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 4.

¹¹¹² Optužnica, par. 54.

Hercegovine.¹¹¹³ Postoje dokazi da je jedan od tih vojnika zbog naglaska dobio nadimak Crnogorac i da su vojnici u govoru koristili reč “bre”, izraz koji meštani ne koriste.¹¹¹⁴ Prema rečima svedoka Hadžovića, jednog od zatočenika koji su izvedeni iz diskoteke, vojska, policija, ljudi Predraga Kujundžića (zvani Predini vukovi) i lokalni pripadnici jedinice Slobodana Karagića zvanog Karaga već su bili napolju.¹¹¹⁵

246. Tih pedeset zatočenika je zatim dobilo naređenje da skine košulje, stane u pet redova od po 10 zatočenika i da hoda prema ratištu.¹¹¹⁶ Jedan vojnik u maskirnoj uniformi i sa crvenom beretkom, kog je svedok Hadžović identifikovao kao osobu zvanu “Golub, takođe poznat kao Crnogorac”, i kao istog vojnika koji je naredio zatočenicima da izađu, vatrenim oružjem je ubio jednog zatočenika Hrvata iz Dragalovaca po imenu Anto Kalem,¹¹¹⁷ a ostalim zatočenicima zapretio da ih čeka ista sudbina ukoliko zastanu ili pokušaju da pobegnu.¹¹¹⁸ S tim u vezi, Pretresno veće napominje da su mu predočeni dokazi da je izvesni “Golub Maksimović” bio pripadnik Predinih vukova.¹¹¹⁹ Dok su zatočenici hodali prema Armiji Bosne i Hercegovine, nastao je haos i došlo je do pucnjave i spreda, iz pravca pred zatočenicima, i straga, od srpskih snaga koje su bile iza njih.¹¹²⁰ Prema rečima svedoka Hadžovića, zatočenici su počeli da preskaču bodljikavu žicu pored

¹¹¹³ Svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 17, dokazni predmet P01164, str. 3565, 3566, 3578, 3606-3608; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 37, dokazni predmet P02011, str. 2302, 2303, T. 28. mart 2018, str. 15, 16; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 4, dokazni predmet P01203, str. 3506, 3507, 3536. Pretresno veće podseća da je zaključilo da su zatočenici u Perčinom disku bili nesrpski civili iz Doboja i okolnih sela. V. gore, par. 243, 244.

¹¹¹⁴ V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2302, T. 28. mart 2018, str. 13; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 17, dokazni predmet P01164, str. 3566, 3578, 3608, 3618; dokazni predmet P02009, par. 7. V. takođe svedok Hadžović, T. 28. mart 2018, str. 14, 22; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01164, str. 3618; svedok Hadžović, T. 28. mart 2018, str. 15-17, dokazni predmet P02011, str. 2311, 2312 (gde se ukazuje na to da su drugi vojnici koji su izveli zatočenike bili meštani, te da je među njima bio i Nenad Markočević).

¹¹¹⁵ Svedok Hadžović, T. 28. mart 2018, str. 15-17, 39. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2302, 2311-2313, T. 28. mart 2018, str. 34, 35, 40, 41, dokazni predmet P02008, par. 37; dokazni predmet P02009, par. 7; dokazni predmet P02024, str. 10, 12; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 18, dokazni predmet P01164, str. 3617, 3644. V. takođe dokazni predmet P02016, str. 9; svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 20; dokazni predmet P02371, str. 1, 3. Prema dokazima, “[komandant] sa srpske strane” bio je major Milovan Stanković. V. dokazni predmet P02141, str. 5.

¹¹¹⁶ Svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 37, 38, dokazni predmet P02011, str. 2302; dokazni predmet P02022, str. 2; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 4. V. svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 18; dokazni predmet P02141, str. 5.

¹¹¹⁷ Iako svedok Hadžović žrtvu u više navrata naziva “Kalem Drago”, Pretresno veće se, imajući u vidu sveukupne dokaze, uverilo da svedok govori o Anti Kalemu.

¹¹¹⁸ Svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 38, dokazni predmet P02011, str. 2242, 2302, 2350, 2351, T. 28. mart 2018, str. 17; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3507, 3508, 3535, 3536; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 18. V. svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3545, 3546; svedok Hadžović, T. 28. mart 2018, str. 13, 14, 22.

¹¹¹⁹ Svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 23, dokazni predmet P01164, str. 3620. Upor. svedok Hadžović, T. 28. mart 2018, str. 38.

¹¹²⁰ V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 38, 39; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 4; svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 18. V. takođe dokazni predmet P02022, str. 3; dokazni predmet P02009, par. 7.

puta, a srpske snage su pucale za njima i ubile neke od zatočenika.¹¹²¹ Svedok Hadžović i još jedan zatočenik sakrili su se ispod mrtvih tela i uspeli da pobegnu.¹¹²²

247. Dokazi pokazuju da je, nakon što je pucnjava prestala, preostalim zatočenicima naređeno da se vrate u Percin disk. ¹¹²³ Svedok RFJ-004 je ukazao na to da je na povratku jedan od vojnika, kog je on identifikovao kao pripadnika Crvenih beretki, vatrenim oružjem ubio Safeta Hamidovića, a ostalim zatočenicima naredio da telo bace u reku Bosnu.¹¹²⁴ Smatra se da je 25 zatočenika poginulo kad je korišćeno kao živi štit,¹¹²⁵ a prilikom ekshumacije masovne grobnice u selu Makljenovac 2000. godine otkriveno je 27 tela, među kojima su bili i neki od ovih zatočenika.¹¹²⁶

248. U svetu dokaza u spisu, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su 12. jula 1992. pripadnici srpskih snaga, među kojima su bile jedinica Predraga Kujundžića i jedinica Slobodana Karagića, ubile sledećih 16 osoba nesrpske nacionalnosti u gorenavedenom incidentu sa živim štitom: Ešref (Eſef) Ahmić,¹¹²⁷ Hasan Ahmić,¹¹²⁸ Senad Ahmić,¹¹²⁹ Zijad Ahmić,¹¹³⁰ Ramiz Hamidović,¹¹³¹ Safet Hamidović,¹¹³² Muhamed Husanović,¹¹³³ Hasib Kadić,¹¹³⁴

¹¹²¹ Svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 38, 39. V. dokazni predmet P02009, par. 7; dokazni predmet P02024, str. 11, 12.

¹¹²² Svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 39, 41-43; dokazni predmet P02022, str. 3; dokazni predmet P02024, str. 12, 13.

¹¹²³ Svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 5.

¹¹²⁴ Svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 5, dokazni predmet P01203, str. 3508. V. takođe dokazni predmet P02141, str. 6, 9.

¹¹²⁵ Svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 5. V. svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 18.

¹¹²⁶ Svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 40. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251; dokazni predmet P02018; dokazni predmet P02141.

¹¹²⁷ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 10; dokazni predmet P02147, str. 6; dokazni predmet P02146; dokazni predmet P02142, str. 2; dokazni predmet P02140, str. 1; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 40. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹²⁸ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 10; dokazni predmet P02149; dokazni predmet P02258; dokazni predmet P02254; dokazni predmet P02140, str. 1; dokazni predmet P02148; dokazni predmet P02143, str. 6. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹²⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 10; dokazni predmet P02172; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 40; dokazni predmet P02140, str. 2. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹³⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 11; dokazni predmet P02151; dokazni predmet P02140, str. 1; dokazni predmet P02143, str. 6; dokazni predmet P02150. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹³¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 11; dokazni predmet P02153; dokazni predmet P02152; dokazni predmet P02143, str. 5, 6; dokazni predmet P02140, str. 1. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019.

¹¹³² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 11; dokazni predmet P02173; dokazni predmet P02140, str. 2; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 5. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206; dokazni predmet P02141, str. 9.

Ante Kalem,¹¹³⁵ Halid Mujanović,¹¹³⁶ Meho Mujanović,¹¹³⁷ Arif Omerčić,¹¹³⁸ Hasib Omerčić,¹¹³⁹ Mehmed Omerčić,¹¹⁴⁰ Bećir Šehić¹¹⁴¹ i Muhamed Zečević.¹¹⁴² Iako postoji indicija da su neki od ovih pojedinaca možda i bili pripadnici neke vojske,¹¹⁴³ s obzirom na preovlađujuće okolnosti ne može biti sumnje u to da ove osobe u trenutku ubistva nisu aktivno učestvovale u neprijateljstvima.¹¹⁴⁴

249. U vezi s ostalim osobama nesrpske nacionalnosti koje su, prema tužilaštvu, ubijene tokom ovog incidenta, a to su Omer Delić, Nurudin Hadžikadunić, Jasmin Makarević, Nedžad Makarević i Salih (Salko) Makarević,¹¹⁴⁵ Pretresnom veću su predočeni dokazi da oni nisu bili zatočeni u Perčinom disku¹¹⁴⁶ i/ili da su možda poginuli u borbi kao pripadnici Armije Bosne i Hercegovine

¹¹³³ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 12; dokazni predmet P02171; dokazni predmet P02143, str. 5; dokazni predmet P02140, str. 1; dokazni predmet P02170. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019.

¹¹³⁴ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 12; dokazni predmet P02155; dokazni predmet P02140, str. 1; dokazni predmet P02154; dokazni predmet P02143, str. 5. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹³⁵ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 12; dokazni predmet P02156; dokazni predmet P02143, str. 4; dokazni predmet P02140, str. 1; dokazni predmet P02141, str. 5; svedok Hadžović, dokazni predmet P02008, par. 38, 40; dokazni predmet P02009, par. 7. V. svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 18, dokazni predmet P01164, str. 3567; svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019.

¹¹³⁶ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 13; dokazni predmet P02158; dokazni predmet P02144, str. 12, 13; dokazni predmet P02140, str. 1; dokazni predmet P02157; dokazni predmet P02141, str. 8-9. V. svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹³⁷ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 14; dokazni predmet P02160; dokazni predmet P02140, str. 1; dokazni predmet P02159; dokazni predmet P02143, str. 3. V. svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹³⁸ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 14; dokazni predmet P02162; dokazni predmet P02140, str. 1; dokazni predmet P02143, str. 5; dokazni predmet P02161. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹³⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 14; dokazni predmet P02144, str. 13, 14; dokazni predmet P02141, str. 3, 4; dokazni predmet P02163; dokazni predmet P02164. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹⁴⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 15; dokazni predmet P02166; dokazni predmet P02165; dokazni predmet P02140, str. 1; dokazni predmet P02259; dokazni predmet P02255; dokazni predmet P02143, str. 4. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹⁴¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 15; dokazni predmet P02168; dokazni predmet P02140, str. 1; dokazni predmet P02143, str. 4; dokazni predmet P02167. V. svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹⁴² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 15; dokazni predmet P02169; dokazni predmet P02140, str. 1; dokazni predmet P02143, str. 6. V. svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3515; dokazni predmet P01206.

¹¹⁴³ V. dokazni predmet P02070, str. 3, 4.

¹¹⁴⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 794; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 747; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 313. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 303-312.

¹¹⁴⁵ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak C, str. 101, 103.

¹¹⁴⁶ Dokazni predmet P02140, str. 2. V. dokazni predmet P02009, par. 7; dokazni predmet P02022, str. 3; dokazni predmet P02024, str. 11.

12. jula 1992. u Makljenovcu.¹¹⁴⁷ Prema tome, Pretresno veće ne može da zaključi van razumne sumnje da su oni bili među zatočenicima iz Perčinog diska koji su ubijeni tokom gorenavedenog incidenta sa živim štitom.

250. Dalje, iz dokaza proizlazi da je nesrpsko stanovništvo koje je ostalo u opštini posle napada i preuzimanja vlasti 1992. živilo pod ogromnim pritiskom i terorom i da su mnogi bili prisiljeni da napuste svoje domove i ostave ličnu svojinu kako bi spasli život.¹¹⁴⁸ Prema rečima svedoka RFJ-004, koji je u julu 1993. napustio opštinu Doboј zajedno sa svim stanovnicima svog sela, “[n]iko tamo ne bi ostao živ. Čak i da si bio lud, ne bi tamo ostao.”¹¹⁴⁹ Dalje, Pretresnom veću su predočeni dokazi da su se razmene zatočenika uglavnom odvijale između 1993. i 1995, i da je do masovnog proterivanja nesrpskog stanovništva došlo u avgustu i septembru 1995.¹¹⁵⁰ Tako je u septembru 1995. otprilike dvanaest autobusa sa po 50 do 60 ljudi prevezlo stanovnike Dragalovaca u Hrvatsku.¹¹⁵¹

251. Srpsko stanovništvo opštine Doboј, koje je pre sukoba činilo manje od 40% njenog stanovništva, povećalo se 1997–1998 na 75,5%, dok se nesrpsko stanovništvo smanjilo sa oko 61% na manje od 25%.¹¹⁵² Dalje, procenjuje se da je nakon 1997–1998 bilo skoro 39.000 interna raseljenih lica i izbeglica iz opštine Doboј i da je više od 37.000 njih bilo nesrpske nacionalnosti.¹¹⁵³

252. Na osnovu gorenavedenog, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su srpske snage, među kojima su bile srpske paravojne snage, JNA, snage pod komandom Milovana Stankovića, srpska policija, kao i snage pod komandom Radojice Božovića, uključujući i one obučene na planini Ozren, 3. maja 1992. napale grad Doboј i preuzele kontrolu nad njim. Dalje, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su u nedeljama koje su usledile

¹¹⁴⁷ Dokazni predmet P02140, str. 2. Upor. dokazni predmet P02009, par. 7; svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2251-2253; dokazni predmet P02019.

¹¹⁴⁸ Dokazni predmet P00168, par. 6. V. svedok Wilson, T. 27. jun 2017, str. 68-70; svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3520; svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2263. V. takođe svedok Hadžović, dokazni predmet P02011, str. 2261-2264; dokazni predmet P02020; dokazni predmet P02021.

¹¹⁴⁹ Svedok RFJ-004, dokazni predmet P01203, str. 3520. V. svedok RFJ-004, dokazni predmet P01202, str. 6, dokazni predmet P01203, str. 3516-3520. Upor. svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 46, dokazni predmet 1D00118, str. 2905-2908, 2962, T. 29. maj 2018, str. 24.

¹¹⁵⁰ Svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 25, 30, 31, dokazni predmet P01164, str. 3596-3600; svedok Ahmetović, dokazni predmet P01711, par. 37; svedok Hadžović, T. 28. mart 2018, str. 7. V. takođe dokazni predmet P01165, str. 13.

¹¹⁵¹ Svedok RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 25, 31, dokazni predmet P01164, str. 3596, 3598-3600.

¹¹⁵² V. dokazni predmet P02069, str. 21, 23, 24. V. gore, par. 240. Pretresno veće napominje da se procene broja stanovnika za 1997–1998 odnose na uzorak populacije iz 1997. rođene pre 1980. godine.

¹¹⁵³ Dokazni predmet P02069, str. 28.

ove srpske snage preuzele kontrolu nad drugim nesrpskim selima u opštini, među kojima su Grapska Gornja, Čivčije Bukovičke, Dragalovci, Johovac i Kotorsko. Pretresno veće, dalje, zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su srpske snage tokom ovih napada i nakon preuzimanja kontrole uništile džamije i najmanje jednu katoličku crkvu, pljačkale i krale imovinu nesrpskih stanovnika, prisilno proterivale, proizvoljno hapsile i pritvarale, zlostavljale i ubijale nesrpske civile, delom i u raznim zatočeničkim centrima. Osim toga, van razumne sumnje je dokazano da su u tim zatočeničkim centrima pripadnici srpskih snaga držali zatočenike nesrpske nacionalnosti u užasnim uslovima, mučili ih, tukli, terali na prisilni rad i ubijali, delom i tako što su ih koristili kao živi štit.

253. Nakon što je razmotrilo dokaze i okolnosti u kojima je došlo do tih odlazaka, a u koje spadaju i ubistva osoba nesrpske nacionalnosti koje su 12. jula 1992. korišćene kao živi štit, kako je zaključeno gore, Pretresno veće zaključuje da je dokazano van razumne sumnje da su dela nasilja koja su srpske snage počinile tokom i nakon preuzimanja vlasti naterale nesrpsko stanovništvo da napusti opštinu Doboј.

5. Događaji u Trnovu

254. U Optužnici se navodi da su, po naređenju optuženih, Škorpioni stigli u Bosnu i Hercegovinu početkom jula 1995.¹¹⁵⁴ i da su istog meseca neki od muškaraca i dečaka muslimanske nacionalnosti koji su zarobljeni posle pada srebreničke enklave odvedeni u bazu Škorpiona u Trnovu, gde su pripadnici Škorpiona, postupajući po naređenjima Slobodana Medića zvanog Boca, iz vatre nog oružja ubili šestoricu zatočenika na jednom izolovanom seoskom području kod Godinjskih Bara i ta ubistva snimili video-kamerom.¹¹⁵⁵ Prema Optužnici, ova ubistva su počinjena s diskriminatornom namerom i predstavljaju progon.¹¹⁵⁶

255. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi prihvataju da su ova ubistva počinili Škorpioni, ali osporavaju da su oni imali bilo kakvu ulogu u raspoređivanju Škorpiona u Trnovo ili u komandovanju tom jedinicom, njenom finansiranju, obuci ili logističkoj podršci.¹¹⁵⁷

---

¹¹⁵⁴ Optužnica, par. 60. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 857; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 176. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 643-653.

¹¹⁵⁵ Optužnica, par. 61. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 856, 859-861; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 174-176; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 79. V. takođe Optužnica, par. 58, 59; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 858, 862.

¹¹⁵⁶ Optužnica, par. 22, 24, 25. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 856.

¹¹⁵⁷ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1572-1606; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1311, 1312, 1330-1346, 1357-1419. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1564-1571; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1313-1329, 1347-1356.

256. Ocenjujući ove događaje, Pretresno veće napominje da suštinske karakteristike dokaza u vezi s izvršenjem ovih ubistava nisu sporne. Pretresno veće je razmatralo relevantne dokaze nekoliko svedoka tužilaštva, uključujući svedoke RFJ-036 i Gorana Stoparića. Pretresno veće je takođe uzelo u obzir forenzičke i dokumentarne dokaze i po potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim događajima.

257. Iz dokaza i činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da su 27. juna 1995. ili približno tog datuma Škorpioni, pod Bocinom komandom, raspoređeni iz Đeletovac, u Republici Srpskoj Krajini, na liniju fronta Trnovo/Treskavica u Bosni i Hercegovini.¹¹⁵⁸ Posle pada Srebrenice u julu 1995. Boca je dobio naređenje da Muslimane iz Srebrenice transportuje na razne lokacije.¹¹⁵⁹

258. Prema rečima svedoka Stoparića, civili iz Srebrenice dovezeni su autobusom u Bocinu improvizovanu bazu, a Boci je rečeno da se oni raspoređuju na različite lokacije da bi bili ubijeni.¹¹⁶⁰ Svedok RFJ-036 je u svedočenju rekao da je čuo kako je Boca naredio pripadnicima Škorpiona da ubiju te muškarce.¹¹⁶¹ Posle toga su Škorpioni šestoricu nenaoružanih muškaraca i dečaka Muslimana, koji su svi bili u civilnoj odeći, prebacili na jednu izolovanu lokaciju u blizini dve napuštene zgrade u Godinjskim Barama u blizini Trnova.¹¹⁶² Škorpioni su naredili muškarcima i dečacima, čije su ruke bile vezane, da izađu iz kamiona i legnu licem prema zemlji.¹¹⁶³ Zatim su Škorpioni odveli zatočenike na travnatu površinu iza jedne napuštene kuće, gde su četvoricu ubili iz vatrenog oružja.¹¹⁶⁴ Potom su dvojicu preživelih zatočenika naterali da odnesu ta četiri tela u šumu, a zatim su i njih ubili u jednoj od napuštenih kuća.¹¹⁶⁵ Po Bocinom naređenju, Slobodan Stojković zvani Bugar snimio je ova ubistva.¹¹⁶⁶ Na video-snימку se čuje kako pripadnici Škorpiona vredaju žrtve, pominjući njihovu muslimansku veru i rugajući se njihovim vođama, a potom ih ubijaju.¹¹⁶⁷ Posmrtni ostaci te šestorice bosanskih Muslimana kasnije su pronađeni u napuštenim zgradama u

¹¹⁵⁸ Činjenice o kojima je presuđeno br. 1234-1236; svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 50, 65, 69, dokazni predmet P02397, str. 11191, 11192; svedok Stoparić, T. 8. novembar 2017, str. 8, T. 30. novembar 2017, str. 69, dokazni predmet P00796, par. 97, 99, 100; dokazni predmet P02333; dokazni predmet P03525, str. 2. V. takođe dokazni predmet P00821, str. 2.

¹¹⁵⁹ V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 1238; svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 76, dokazni predmet P02397, str. 11139. V. generalno činjenice o kojima je presuđeno br. 1168-1233.

¹¹⁶⁰ Svedok Stoparić, dokazni predmet P00796, par. 105, T. 8. novembar 2017, str. 27. V. takođe svedok Stoparić, dokazni predmet P00798, par. 8, 7, 12, dokazni predmet P00800, str. 10478, 10479.

¹¹⁶¹ Svedok RFJ-036, T. 5. jun 2018, str. 28, 29, dokazni predmet P02397, str. 11137, 11138, dokazni predmet P02392, par. 78. V. svedok Stoparić, dokazni predmet P00796, par. 105; svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 77.

¹¹⁶² Činjenice o kojima je presuđeno br. 1237, 1238; svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, str. 19, dokazni predmet P02397, str. 11138, 11139. V. svedok Stoparić, dokazni predmet P00796, par. 105.

¹¹⁶³ Dokazni predmet P00802, str. 90-92.

¹¹⁶⁴ Dokazni predmet P00802, str. 99-102. V. svedok RFJ-036, dokazni predmet P02397, str. 11042-11047.

¹¹⁶⁵ Dokazni predmet P00802, str. 102-112.

¹¹⁶⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1239. V. dokazni predmet P00802, str. 88-112; svedok RFJ-036, dokazni predmet P02393, par. 7, dokazni predmet P02397, str. 11028, T. 5. jun 2018, str. 27.

Godinjskim Barama i oko njih, a prema zapisnicima o obdukciji, sve žrtve su umrle od strelnih rana.¹¹⁶⁸ Među pripadnicima Škorpiona koji su identifikovani kao učesnici u ovim ubistvima su Pero Petrašević, Branislav Medić, Milorad Momić i Slobodan Davidović,¹¹⁶⁹ a ubijeni su Safet Fejzić, Azmir Alispahić, Smajil Ibrahimović, Sidik Salkić, Juso Delić i Dino Salihović.¹¹⁷⁰

259. U svetu gorenavedenog, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su u julu 1995. pripadnici Škorpiona, postupajući po Bocinim naređenjima, ubili šest muškaraca Muslimana, a to su: Safet Fejzić,¹¹⁷¹ Azmir Alispahić,¹¹⁷² Smajil Ibrahimović,¹¹⁷³ Sidik Salkić,¹¹⁷⁴ Juso Delić¹¹⁷⁵ i Dino Salihović.¹¹⁷⁶

6. Događaji u Sanskom Mostu

260. U Optužnici se navodi da su od marta 1992. pa kontinuirano do 1995. srpske snage, a naročito specijalne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije, počinile zločine u gradovima i selima u opštini Sanski Most, napale ih i preuzele kontrolu nad njima.¹¹⁷⁷ U Optužnici se, dalje, navodi da su u septembru 1995. Željko Ražnatović zvani Arkan i njegova Srpska dobроволjačka garda stigli u Sanski Most na poziv rukovodilaca bosanskih Srba.¹¹⁷⁸ Ubistva koja se navode u Optužnici su: (i) ubistvo 11 muškaraca nesrpske nacionalnosti i teško ranjavanje dvanaestog muškarca nesrpske nacionalnosti koje su pripadnici Srpske dobроволjačke garde odveli s raznih

¹¹⁶⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1240; dokazni predmet P00802, str. 91, 94, 96.

¹¹⁶⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1241. V. činjenice o kojima je presuđeno br. 1242-1244; dokazni predmet P02068, str. 99; dokazni predmet P02077; dokazni predmet P02262; dokazni predmet P02078; dokazni predmet P03135.

¹¹⁶⁹ V. svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 86, 88, dokazni predmet P02394, str. 2, 3, dokazni predmet P02401, str. 10-14; svedok Stoparić, dokazni predmet P00796, par. 105, dokazni predmet P00798, par. 13, dokazni predmet P00800, str. 10462, 10463, T. 8. novembar 2017, str. 27-30. V. takođe svedok RJF-036, dokazni predmet P02397, str. 11042-11047.

¹¹⁷⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1242. V. svedok RFJ-068, dokazni predmet P02419, str. 3, T. 12. jun 2018, str. 21; dokazni predmet P02421; svedok S. Salkić, dokazni predmet P02300, par. 12, dokazni predmet P02299, str. 11211, 11212; dokazni predmet P02301; dokazni predmet P02302; svedok Ibrahimović, dokazni predmet P00390, par. 9; dokazni predmet P00391; svedok O. Salkić, dokazni predmet P01239, str. 8, dokazni predmet P01240, str. 2, dokazni predmet P01241, str. 7869, 7871-7874.

¹¹⁷¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 39; dokazni predmet P02078; dokazni predmet P02077; dokazni predmet P03135.

¹¹⁷² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 39; dokazni predmet P02078; dokazni predmet P02077; dokazni predmet P03135.

¹¹⁷³ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 39; dokazni predmet P02262; dokazni predmet P02077.

¹¹⁷⁴ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 39; dokazni predmet P02262; dokazni predmet P02077.

¹¹⁷⁵ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 39; dokazni predmet P02078; dokazni predmet P02262; dokazni predmet P02077.

¹¹⁷⁶ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 39; dokazni predmet P02262; dokazni predmet P02077.

¹¹⁷⁷ Optužnica, par. 9. V. Optužnica, par. 22, 23, 65.

mesta u Sanskom Mostu i prebacili na jednu lokaciju u selu Trnova 20. septembra 1995. ili približno tog datuma;¹¹⁷⁹ i (ii) ubistvo približno 65 nesrpskih civila koje su pripadnici Srpske dobrovoljačke garde oteli i zatočili u Sasini 21. septembra 1995. ili približno tog datuma.¹¹⁸⁰ U Optužnici se navodi da su ova ubistva, zajedno s drugim krivičnim delima i delima nasilja povezanim s napadom i preuzimanjem vlasti u opštini Sanski Most, dovele do prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva s tog područja,¹¹⁸¹ i da ova ubistva i prisilno raseljavanje predstavljaju progona.¹¹⁸²

261. U vezi s ovim navodima, tužilaštvo tvrdi da su srpske snage preuzele kontrolu nad opštinom Sanski Most u aprilu i maju 1992. i da su tokom i nakon preuzimanja vlasti pratile obrazac koji je ponavljan u drugim opštinama na meti udruženog zločinačkog poduhvata: ubistva, prisilno raseljavanje i progona stanovništva nesrpske nacionalnosti.¹¹⁸³ Dalje, tužilaštvo tvrdi da su u septembru 1995. Arkan i njegova Srpska dobrovoljačka garda raspoređeni u Sanski Most da brane prethodno očišćenu srpsku teritoriju i uklone mali broj preostalih nesrpskih stanovnika.¹¹⁸⁴ Prema tužilaštvu, dokazi pokazuju da su srpske snage proterale nesrpsko stanovništvo iz Sanskog Mosta putem napada, ubistava i drugih zločina,¹¹⁸⁵ i da su zločini počinjeni tokom i nakon napada na opštinu Sanski Most, uključujući i ubistva koja je Srpska dobrovoljačka garda počinila u Trnovi i Sasini, činjeni s namerom progona.¹¹⁸⁶

262. U svojim završnim pretresnim podnescima optuženi ne osporavaju da su tokom i nakon napada na opštinu Sanski Most u aprilu i maju 1992. počinjeni zločini, među kojima su ubistvo 11 muškaraca nesrba u selu Trnova i ubistvo otprilike 65 nesrpskih civila u Sasini u septembru 1995. Međutim, optuženi osporavaju da su oni ili Dragan Filipović, zamenik načelnika Druge uprave Službe državne bezbednosti Srbije, imali bilo kakvu ulogu u raspoređivanju, komandovanju ili

¹¹⁷⁸ Optužnica, par. 55. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 181; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 882.

¹¹⁷⁹ Optužnica, par. 56. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 182; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 884-886. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 89.

¹¹⁸⁰ Optužnica, par. 57. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 182; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 887-890. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 89.

¹¹⁸¹ Optužnica, par. 64-66; V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 181; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 863.

¹¹⁸² Optužnica, par. 22-25. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 7, 8, 92.

¹¹⁸³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 863-881. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 565-571; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 177-180.

¹¹⁸⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 863. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 181, 182.

¹¹⁸⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 881.

¹¹⁸⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 863.

finansiranju Arkana i Srpske dobrovoljačke garde ili bilo kojih drugih srpskih snaga koje su bile aktivne na tom području.¹¹⁸⁷

263. Ocenjujući ove događaje, Pretresno veće napominje da suštinske karakteristike dokaza u vezi sa zločinima počinjenim tokom i nakon napada na opštinu Sanski Most u aprilu i maju 1992, kao i u vezi s događajima u Trnovi i Sasini u septembru 1995, nisu sporne. Pretresno veće je razmotrilo relevantne iskaze nekoliko svedoka, na primer, iskaze svedoka RFJ-110, RFJ-073, RFJ-065 i RFJ-055, koji su bili neposredni svedoci događaja u toj opštini. Pretresno veće je takođe uzelo u obzir forenzičke i dokumentarne dokaze i po potrebi formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim događajima.

264. Opština Sanski Most nalazi se u severozapadnom delu Bosne i Hercegovine; na severu se graniči s opštinama Bosanski Novi i Prijedor, na istoku s opštinom Banja Luka, na jugu s opštinom Ključ, a na zapadu s opštinama Bosanski Petrovac i Bosanska Krupa.¹¹⁸⁸ Prema popisu iz 1991, stanovništvo Sanskog Mosta se sastojalo od otprilike 42% Srba, 47% Muslimana i 11% Hrvata i pripadnika drugih nacionalnosti.¹¹⁸⁹

265. Krajem 1991. godine u Sanskom Mostu su se pojačale međunacionalne tenzije, a pripadnici svih nacionalnih grupa počeli su da se naoružavaju.¹¹⁹⁰ Tako su, na primer, formirane Srpske odbrambene snage, paravojna jedinica od 30 do 50 ljudi koju je Srpska demokratska stranka zadužila da sprovodi akcije protiv nesrpskog stanovništva.¹¹⁹¹ Iz dokaza u spisu i činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da su početkom 1992. tenzije eskalirale kada su srpske snage, pored ostalih mera, postavile kontrolne punktove po gradu Sanskom Mostu i oko nesrpskih sela, kada su vođene diskusije o podeli opštine po nacionalnom osnovu, kada je Srpska skupština Sanskog Mosta odlučila da opština postane deo Autonomne Regije Krajine i kada je došlo do dela nasilja i zastrašivanja, na primer, uništavanja džamija i napada na imovinu nesrpskih stanovnika.¹¹⁹² Dana

¹¹⁸⁷ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1671-1712; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1042-1061, 1129, 1130, 1420-1432. V. takođe Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 31, 32.

¹¹⁸⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1245; dokazni predmet P02664.

¹¹⁸⁹ Dokazni predmet P02069, str. 21. V. takođe svedok RFJ-110, T. 27. jun 2018, str. 6; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 2.

¹¹⁹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno br. 1247, 1257; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19834, 19835, 19842, 19843, 19848, 19992, 19993; dokazni predmet P02481, str. 3.

¹¹⁹¹ Činjenice o kojima je presuđeno br. 838, 1248, 1258-1261; svedok RFJ-110, T. 27. jun 2018, str. 19, T. 28. jun 2018, str. 46-48, dokazni predmet P02475, str. 3802, 3803, 3806-3809, dokazni predmet P02474, str. 19845, 19846, 19996, 19997. Pretresno veće napominje da je svedok RFJ-110 rekao da su Srpske odbrambene snage formirane u letu 1991, dok su prema činjenici o kojoj je presuđeno br. 1258 one formirane krajem 1991.

¹¹⁹² Činjenice o kojima je presuđeno br. 1250-1252, 1260-1262, 1266, 1267, 1269; svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3060, 3061; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19846, 19852, 19875, 19989; svedok RFJ-065,

19. aprila 1992. Srpska demokratska stranka je preuzela kontrolu nad opštinom u oružanom napadu na zgradu opštine u kojem su učestvovali 6. laka partizanska brigada JNA, snage Teritorijalne odbrane i pripadnici paravojne jedinice bosanskih Srba poznate pod nazivom Crvene beretke.¹¹⁹³ Usled ovih napada i drugih dela zastrašivanja u martu i aprilu 1992, mnogi stanovnici muslimanske i hrvatske nacionalnosti otišli su iz opštine.¹¹⁹⁴

266. Svedok RFJ-110, bosanski Srbin iz opštine Sanski Most, rekao je u svedočenju da su 25. maja 1992. putem radija emitovani pozivi stanovnicima bosanskim Muslimanima da predaju oružje i da svoje kuće označe belom zastavom.¹¹⁹⁵ Osim toga, u radio-emisijama su određeni imućni Muslimani i intelektualci pozivani na predaju.¹¹⁹⁶ Dana 26. maja 1992. srpske snage, među kojima su bili 6. laka partizanska brigada JNA, Vojska Srpske Republike Bosne i Hercegovine i paravojne jedinice, napale su grad Sanski Most po naređenju Nedeljka Aničića, komandanta Teritorijalne odbrane Sanski Most.¹¹⁹⁷ Prema rečima svedoka RFJ-110, napad je bio dobro organizovan, jedinice koje su učestvovali su bile savršeno koordinirane,¹¹⁹⁸ i u roku od tri dana gotovo cela opština našla se pod kontrolom srpskih snaga.¹¹⁹⁹

267. Dokazi i činjenice o kojima je presuđeno pokazuju da su srpske snage, nakon što su preuzele vlast u gradu Sanskom Mostu, po sličnom obrascu nastavile da napadaju i druge nesrpske zaseoke i sela u opštini, uključujući, među ostalima, Mahalu, Muhiće, Hrustovo, Begiće i Vrhopolje.¹²⁰⁰ Srpske snage su granatirale nesrpska naselja, uništavale nesrpske kuće i džamije, hapsile i u nekim slučajevima ubijale istaknute pojedince nesrpske nacionalnosti, i naterale žene i decu nesrpske nacionalnosti da odu.¹²⁰¹ U jednom incidentu ubijeno je između 19 i 30 muškaraca muslimanske

dokazni predmet P00407, str. 2; dokazni predmet P03484. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno br. 1247, 1248, 1261, 1263-1265, 1268, 1271, 1273-1275, 1279, 1313.

¹¹⁹³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1270. V. činjenice o kojima je presuđeno br. 1272-1274; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19880, dokazni predmet P02475, str. 3797. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno br. 1276, 1277; dokazni predmet P03562.

¹¹⁹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno br. 1275, 1312.

¹¹⁹⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1282; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19881, 19882, T. 27. jun 2018, str. 15. V. takođe dokazni predmet P02481, str. 3; dokazni predmet P03563.

¹¹⁹⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1283.

¹¹⁹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno br. 911, 1284; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19844, 19880-19885, dokazni predmet P02475, str. 3797, 3813, 3817, T. 27. jun 2018, str. 15, T. 28. jun 2018, str. 27-34; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 2, 3; dokazni predmet P02484, par. 4. V. takođe dokazni predmet 2D00214, str. 1.

¹¹⁹⁸ Svedok RFJ-110, T. 27. jun 2018, str. 20; T. 28. jun 2018, str. 34, 35. V. takođe dokazni predmet 2D00214, par. 2.

¹¹⁹⁹ Svedok RFJ-110, T. 28. jun 2018, str. 33, dokazni predmet P02475, str. 3797; dokazni predmet 2D00214 , par. 1.

¹²⁰⁰ Činjenice o kojima je presuđeno br. 1285-1289, 1292, 1293, 1296; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02475, str. 3790, 3791; svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3023. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 1284.

¹²⁰¹ Činjenice o kojima je presuđeno br. 1284-1286, 1288-1290, 1294, 1295, 1298, 1300, 1309-1311, 1313; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 20081, 20082, dokazni predmet P02475, str. 3790, 3801, T. 27. jun 2018, str. 20, 21, 31-36; dokazni predmet P02499; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 3; svedok RFJ-055, dokazni

nacionalnosti iz zaseoka Begići, koje su vojnici bosanski Srbi odveli do mosta u Vrhopolju i naredili im da skoče s njega u plitku vodu reke Sane, a zatim počeli da pucaju u njih.¹²⁰² Pored toga, u Kenjarima je ubijeno oko 19 bosanskih Muslimana, dok je na području Hrastova ubijeno 16 žena i dece koji su pokušali da pobegnu od srpskih snaga.¹²⁰³

268. Dokazi i činjenice o kojima je presuđeno ukazuju na to da su srpske snage, počev od 26. maja 1992. i tokom cele 1992. godine, posle vojnih operacija protiv nesrpskih sela i naselja uhapsile oko 1.600 vojno sposobnih muškaraca bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata.¹²⁰⁴ Ti ljudi su bili zatočeni u strašnim uslovima u "sabirnim centrima", među kojima su bili pritvorski objekat u sklopu Službe javne bezbednosti Sanski Most, objekti fabrike Betonirka, hala fabrike Krings i fiskulturna sala škole "Hasan Kikić",¹²⁰⁵ u kojima su zatočenici bili izloženi zlostavljanju, maltretiranju i ubijanju.¹²⁰⁶ Na primer, u fiskulturnoj sali škole "Hasan Kikić" velik broj bosanskih Muslimana držan je u "apsolutno nehumanim uslovima",¹²⁰⁷ dok je u Betonirki u letu 1992. oko 75 nesrba bilo zatočeno u nehumanim uslovima i izloženo batinama i drugom zlostavljanju.¹²⁰⁸ U junu 1992. Krizni štab srpske opštine Sanski Most odlučio je da se 150 zatočenika, kategorisanih kao "političari", "ekstremni nacionalisti" ili "nepoželjni", deportuje u logor Manjača u Prijedoru.¹²⁰⁹

269. Pored gorenavedenih zločina počinjenih protiv nesrpskih stanovnika u Sanskom Mostu, Pretresnom veću su predočeni i dokazi da je osobama nesrpske nacionalnosti dozvoljeno da napuste opština samo nakon što prikupe 12 različitih dokumenata od raznih opštinskih institucija, uz velike troškove, i potpišu dokument u kom se navodi da se njihova imovina stavlja na raspolažanje

predmet P02657, str. 3023, 3024; dokazni predmet P02478, str. 38, 39. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 1292; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19876, T. 27. jun 2018, str. 31-36; dokazni predmet P02499; dokazni predmet P02659, str. 1.

¹²⁰² Činjenice o kojima je presuđeno br. 1286, 1297; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19885-19887, T. 27. jun 2018, str. 21.

¹²⁰³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1294; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19885, 19887. V. takođe dokazni predmet P02481, par. 6; dokazni predmet P03569; činjenice o kojima je presuđeno br. 1293, 1296, 1311.

¹²⁰⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1290. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 1312; dokazni predmet P03499, str. 1. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno br. 1298, 1291, 1300.

¹²⁰⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1290; dokazni predmet P03499, str. 1, 2; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19888, 19889; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 3; dokazni predmet P03499, str. 1, 2; dokazni predmet P02484, str. 3.

¹²⁰⁶ Činjenice o kojima je presuđeno br. 1299-1303, 1312; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19888, 19889.

¹²⁰⁷ Svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19889. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 1290.

¹²⁰⁸ Činjenice o kojima je presuđeno br. 1300-1302; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 20011, 20012; dokazni predmet P03499, str. 1, 2.

¹²⁰⁹ Svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19890, 19891, 20013, 20014; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 3; dokazni predmet P01595; dokazni predmet P02485. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno br. 904, 1265; dokazni predmet P03590.

vlastima bosanskih Srba.¹²¹⁰ Prema rečima svedoka RFJ-055, Muslimana iz sela Kijevo, nakon što su srpske vlasti preuzele kontrolu nad opštinom, bosanski Muslimani i bosanski Hrvatima više nisu mogli da ostanu na svojim radnim mestima, a od nesrpskih stanovnika je traženo da daju zakletvu o lojalnosti novoj srpskoj vlasti.¹²¹¹ Pored toga, stanovnici nesrpske nacionalnosti koji su ostali u opštini Sanski Most terani su da obavljaju prisilni rad, na primer na linijama fronta.¹²¹² Prema rečima svedoka RFJ-110, od 26. maja 1992. do 10. oktobra 1995. Sanski Most je bio “pakao” za sve nesrbe.¹²¹³

270. Pre sukoba, u opštini Sanski Most živilo je preko 32.000 bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, koji su činili oko 54% njenog stanovništva.¹²¹⁴ Međutim, u oktobru 1992. Centar službi bezbednosti u Banja Luci saopštio je da se “s ovog područja iselilo oko 20.000 Muslimana, a i preostali desetak hiljada to žele [...] [većina] Muslimana seli [se] zbog neizvesnosti i nesigurnosti na ovom području”, što je posledica “zlostavljanja” “građana muslimanskog porekla” i “pritisaka” koji su vršeni na njih.¹²¹⁵ Do jeseni 1995. jedino su Šehovci ostali muslimansko selo.¹²¹⁶ U februaru 1995. 88,4% stanovništva opštine Sanski Most činili su Srbi.¹²¹⁷

271. Kada je reč o ubistvima navedenim u Optužnici, dokazi pokazuju da su Arkan i njegova Srpska dobromilačka garda stigli u Sanski Most u septembru 1995.¹²¹⁸ Zajedno s drugim srpskim snagama, oni su postavili kontrolne punktove i proizvoljno hapsili neke od preostalih muškaraca nesrpske nacionalnosti na tom području i zatvarali ih u svojoj bazi u hotelu Sanus, u centru grada Sanski Most.¹²¹⁹ Zatočenici koji su dovedeni u hotel Sanus premlaćivani su i držani u nehumanim

¹²¹⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1304; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02474, str. 19891, 19892; dokazni predmet P02486. V. takođe dokazni predmet P03496.

¹²¹¹ Svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3028, 3066; dokazni predmet P03497. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno br. 1269, 1271, 1273, 1278.

¹²¹² Svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3028-3030, 3066, 3067; dokazni predmet P02663, str. 1; svedok RFJ-110, T. 27. jun 2018, str. 22; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 3; svedok RFJ-073, dokazni predmet P02455, str. 2, 3; svedok RFJ-073, dokazni predmet P02458, str. 10845-10847, dokazni predmet P02457, str. 22481-22484, 22512-22517.

¹²¹³ Svedok RFJ-110, T. 27. jun 2018, str. 15.

¹²¹⁴ Dokazni predmet P02069, str. 21; dokazni predmet P02074.

¹²¹⁵ Dokazni predmet P02499, str. 1, 2. V. svedok RFJ-110, T. 27. jun 2018, str. 23, 31-36; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 3.

¹²¹⁶ Svedok RFJ-110, T. 27. jun 2018, str. 28.

¹²¹⁷ Svedokinja Tabéau, T. 1. maj 2018, str. 40, 41; dokazni predmet P02069, str. 55; dokazni predmet P02074; dokazni predmet P02261, str. 8. V. takođe svedokinja Tabéau, T. 1. maj 2018, str. 35, 36.

¹²¹⁸ Svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3036-3037; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 3; svedok RFJ-110, T. 27. jun 2018, str. 24-26, dokazni predmet P02474, str. 19914; dokazni predmet P01960, str. 49, 53; svedok RFJ-073, dokazni predmet P02455, str. 2, 3, T. 26. jun 2018, str. 6, 9; dokazni predmet P00438; dokazni predmet P02492.

¹²¹⁹ Svedok RFJ-073, dokazni predmet P02455, str. 3-6, T. 26. jun 2018, str. 9, 10, dokazni predmet P02457, str. 22484-22500; dokazni predmet P02460; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 3, 4; svedok RFJ-055, dokazni

uslovima bez hrane i vode nekoliko dana.¹²²⁰ Svedok RFJ-055 rekao je u svedočenju da su najmanje dva zatočenika umrla od posledica batinanja i da su njihova tela ostavljena u istoj sobi u kojoj je svedok bio zatočen sa još 35 muškaraca.¹²²¹

272. Iz dokaza proizlazi da je u ranim jutarnjim satima 20. septembra 1995. Arkanova Srpska dobrovoljačka garda izvela 12 zatočenih civila iz hotela Sanus, vezala ih lisicama po dvojicu i prebacila ih kamionom do jednog lokaliteta u selu Trnova, u opštini Sanski Most.¹²²² Kada su stigli, pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde odveli su tih 12 zatočenika, dvojicu po dvojicu, u jednu poluzatvorenu garažu.¹²²³ Svedok RFJ-073, Musliman iz Ključa i jedini koji je preživeo ovaj incident, video je lokve krvi u garaži i tela drugih zatočenika koji su pre njega odvedeni tamo, a kad je ušao u garažu, pogoden je metkom u leđa.¹²²⁴ Dok je ležao na zemlji, svedok je čuo kako se u dva zatočenika ispaljuju hici i kako neko izvlači nož iz metalnih korica da zakolje druga dva zatočenika.¹²²⁵ Jedan pripadnik Arkanove Srpske dobrovoljačke garde naredio je da se svakom zatočeniku puca u glavu.¹²²⁶ U oktobru 1995. u Trnovi je pronađeno 11 tela.¹²²⁷

273. Pored toga, svedok RFJ-055 rekao je u svedočenju da je 21. septembra 1995. ili približno tog datuma Arkanova Srpska dobrovoljačka garda u Šehovcima naterala grupu od oko 25 muškaraca civila nesrpske nacionalnosti, uključujući svedoka i druge muškarce bosanske Muslimane proterane iz Kijeva, da uđu u jedan autobus i odvezla ih pred hotel Sanus.¹²²⁸ Dok su ovi zatočenici čekali u autobusu, pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde tukli su druge nesrpske civile, među kojima je bio i svedok RFJ-065, bosanski Musliman iz Sanskog Mosta, i

predmet P02657, str. 3040-3043; svedok RFJ-110, T. 27. jun 2018, str. 26, 27, dokazni predmet P02475, str. 3757-3760, dokazni predmet P02474, str. 19916, 19917.

¹²²⁰ Svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 4, 5; svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3055-3057; dokazni predmet P02663, str. 3; dokazni predmet P02662, str. 6, 7; svedok RFJ-073, dokazni predmet P02455, str. 5.

¹²²¹ Svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3056; dokazni predmet P02663, str. 3; dokazni predmet P02662, str. 6, 7.

¹²²² Svedok RFJ-073, dokazni predmet P02455, str. 6, dokazni predmet P02457, str. 22502, 22506, 22507, dokazni predmet P02458, str. 10846, 10863, 10864, T. 26. jun 2018, str. 6, 11.

¹²²³ Svedok RFJ-073, dokazni predmet P02455, str. 6, 7, dokazni predmet P02457, str. 22502, 22503, 22505, dokazni predmet P02458, str. 10846, T. 26. jun 2018, str. 6, 7, 11, 12; dokazni predmet P02461; dokazni predmet P02462; dokazni predmet P02466; dokazni predmet P02472.

¹²²⁴ Svedok RFJ-073, dokazni predmet P02455, str. 7, dokazni predmet P02457, str. 22503, dokazni predmet P02458, str. 10846, 10847, T. 26. jun, str. 7, 12, 13.

¹²²⁵ Svedok RFJ-073, dokazni predmet P02455, str. 7, dokazni predmet P02457, str. 22503, 22504, dokazni predmet P02458, str. 10846, 10847, T. 26. jun 2018, str. 7, 12, 13.

¹²²⁶ Svedok RFJ-073, dokazni predmet P02455, str. 7, dokazni predmet P02457, str. 22504, dokazni predmet P02458, str. 10846, 10847, T. 26. jun 2018, str. 7, 13. V. takođe dokazni predmet 2D00160, str. 2.

¹²²⁷ Dokazni predmet P02076; dokazni predmet P02174; dokazni predmet P02466; dokazni predmet P02472. V. takođe svedok RFJ-073, T. 26. jun 2018, str. 24.

jedna bosanska Muslimanka, i ukrcali ih u autobus.¹²²⁹ U autobusu je Arkanova Srpska dobrovoljačka garda silovala tu ženu, dok su ostali pritvorenici terani da pevaju “četničke pesme”.¹²³⁰

274. Zatočenici su odvezeni u Sasinu i naređeno im je da izadu iz autobrašta.¹²³¹ Pre nego što ga je pogodio metak, svedok RFJ-065 je video pripadnike Arkanove Srpske dobrovoljačke garde kako jednom zatočeniku režu grkljan, a drugom naređuju da klekne i potom mu pucaju u potiljak.¹²³² Prema rečima svedoka RFJ-055, pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde su psovali zatočenike, pominjući im “balijiske” majke, tražili preživele i ubijali ih.¹²³³ Dok je, nakon što je tri puta pogoden, ležao na zemlji, svedok je čuo neprekidnu pucnjavu i zapomaganje zatočenika, a kad je uspeo da ode s mesta ubistva, video je kako na isto mesto staje još jedan kamion i čuo pucnjavu iz vatrene oružja i vriske.¹²³⁴ Godine 1996. sa dva lokaliteta kod Sasine ekshumirano je 65 tela u civilnoj odeći, od kojih je jedno bilo žensko.¹²³⁵

275. Na osnovu gorenavedenog, Pretresno veće zaključuje da je dokazano van razumne sumnje da je 20. septembra 1995. ili približno tog datuma Arkanova Srpska dobrovoljačka garda odvela 12 zatočenika iz hotela Sanus na jedan lokalitet u selu Trnova, gde je iz vatrene oružja ubila 11 muškaraca nesrpske nacionalnosti, a to su: Hasan Topić, Mesud Smailagić, Osman Muratović, Safet Šehić, Mehmed Šehić, Midhad Šabić, Idriz Omerspahić, Mehmed Tahudžić, Dervić Šehić,¹²³⁶

¹²²⁸ Svedok RFJ-055, dokazni predmet P026571, str. 3038-3043; dokazni predmet P02663, str. 1, 2; dokazni predmet P02662, str. 2. V. takođe svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 6; svedok RFJ-110, dokazni predmet P02475, str. 3785-3787.

¹²²⁹ Svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3043, 3044; dokazni predmet P02663, str. 2; dokazni predmet P02662, str. 2; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 6.

¹²³⁰ Svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3044; dokazni predmet P02662, str. 2, 3; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 6.

¹²³¹ Svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3044, 3045, 3048; dokazni predmet P02663, str. 2; dokazni predmet P02662, str. 3; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 6, 7.

¹²³² Svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 6, 7. V. takođe dokazni predmet 2D00160, str. 2.

¹²³³ Svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3045, 3046; dokazni predmet P02663, str. 2; dokazni predmet P02662, str. 3. V. takođe svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 7.

¹²³⁴ Svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3045-3047; dokazni predmet P02663, str. 2, 3; dokazni predmet P02662, str. 3, 4. V. takođe svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 7. Pretresno veće napominje da su srpske snage kasnije držale svedoke RFJ-065 i RFJ-055 zatočene u Sanakeramu, zajedno s oko 350 drugih osoba nesrpske nacionalnosti, i da je svedok RFJ-055 posvedočio da su zatočenici premlaćivani, terani da pevaju “četničke” pesme, kao i da su neki od njih ubijeni. V. svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 11; svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3057-3060; dokazni predmet P02662, str. 7, 8; dokazni predmet P02663, str. 3. V. takođe dokazni predmet P02661.

¹²³⁵ Dokazni predmet P02079; dokazni predmet P02080; dokazni predmet P02081; svedok RFJ-055, dokazni predmet P02657, str. 3064, 3065; dokazni predmet P02660; svedok RFJ-065, dokazni predmet P00407, str. 8. V. takođe svedok RFJ-110, dokazni predmet P02475, str. 3785, 3786, dokazni predmet P02474, str. 19916.

¹²³⁶ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 16-18; dokazni predmet P02076; dokazni predmet P02174.

Abdulah Behremović¹²³⁷ i Nijaz Topalović,¹²³⁸ dok je dvanaestog muškarca bosanskog Muslimana teško ranila.

276. Pretresno veće takođe zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da je 21. septembra 1995. ili približno tog datuma Arkanova Srpska dobrovoljačka garda prebacila grupu nesrpskih civila u Sasinu, gde je ubila sledeće osobe: Senad Aganović,¹²³⁹ Fevzija Alagić,¹²⁴⁰ Munevera Alagić (Rešić),¹²⁴¹ Remzija Alagić,¹²⁴² Kadir Alibabić,¹²⁴³ Osman Arapović,¹²⁴⁴ Mehmedalija Bajrić,¹²⁴⁵ Senad Bajrić,¹²⁴⁶ Meho Bajrović (Hajrović),¹²⁴⁷ Hajrudin Behar,¹²⁴⁸ Elvir Behremović,¹²⁴⁹ Ibrahim Behremović,¹²⁵⁰ Jahija Bešić,¹²⁵¹ Muharem Botonjić,¹²⁵² Drago Buha,¹²⁵³ Irfan Čekić,¹²⁵⁴ Derviš Cerić,¹²⁵⁵ Eniz Cerić,¹²⁵⁶ Aziz Dautović,¹²⁵⁷ Ermin Drobić,¹²⁵⁸ Ibrahim

¹²³⁷ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 16; dokazni predmet P02177; dokazni predmet P02179; dokazni predmet P02178. V. takođe dokazni predmet P02076; dokazni predmet P02174.

¹²³⁸ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 18; dokazni predmet P02180; dokazni predmet P02175; dokazni predmet P02176. V. takođe dokazni predmet P02076; dokazni predmet P02174.

¹²³⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 19; dokazni predmet P02079, str. 28; dokazni predmet P02080, str. 31, 32; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02083.

¹²⁴⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 19; dokazni predmet P02079, str. 9, 10; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02084.

¹²⁴¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 19; dokazni predmet P02079, str. 8; dokazni predmet P02080, str. 95, 96; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02137; dokazni predmet P02136.

¹²⁴² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 20; dokazni predmet P02079, str. 4, 5; dokazni predmet P02080, str. 21, 22; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02085; dokazni predmet P02086.

¹²⁴³ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 20; dokazni predmet P02079, str. 15, 16; dokazni predmet P02080, str. 35, 36; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁴⁴ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 20; dokazni predmet P02079, str. 11, 12; dokazni predmet P02080, str. 97, 98; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02087.

¹²⁴⁵ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 21; dokazni predmet P02079, str. 32; dokazni predmet P02080, str. 127; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹²⁴⁶ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 21; dokazni predmet P02079, str. 10; dokazni predmet P02080, str. 107, 108; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹²⁴⁷ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 21; dokazni predmet P02079, str. 36, 37; dokazni predmet P02080, str. 88, 89; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹²⁴⁸ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 21; dokazni predmet P02079, str. 29, 30; dokazni predmet P02080, str. 113, 114; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹²⁴⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 22; dokazni predmet P02079, str. 8, 9; dokazni predmet P02080, str. 99, 100; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02088.

¹²⁵⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 22; dokazni predmet P02079, str. 7, 8; dokazni predmet P02080, str. 92, 93; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02089.

¹²⁵¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 22; dokazni predmet P02079, str. 18, 19; dokazni predmet P02080, str. 68, 69; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02117; dokazni predmet P02118; dokazni predmet P02119.

¹²⁵² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 23; dokazni predmet P02079, str. 17; dokazni predmet P02080, str. 103, 104; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹²⁵³ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 23; dokazni predmet P02079, str. 32, 33; dokazni predmet P02080, str. 125, 126; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02113.

¹²⁵⁴ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 23; dokazni predmet P02079, str. 12; dokazni predmet P02080, str. 15, 16; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02116.

¹²⁵⁵ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 24; dokazni predmet P02079, str. 30; dokazni predmet P02080, str. 117, 118; dokazni predmet P02081, str. 60.

Drobić,¹²⁵⁹ Muharem Drobić,¹²⁶⁰ Ekrem Džafić,¹²⁶¹ Šefko Džananović,¹²⁶² Enes Džinić,¹²⁶³ Ernes Hajrić,¹²⁶⁴ Avdo Halimović,¹²⁶⁵ Mehmed Hasanović,¹²⁶⁶ Osman Hasić,¹²⁶⁷ Vedad Hromalić (Romalić),¹²⁶⁸ Ago Jakupović,¹²⁶⁹ Fadil Jakupović,¹²⁷⁰ Fehim Jakupović,¹²⁷¹ Idriz Jakupović,¹²⁷² Muharem Jakupović,¹²⁷³ Safet Jakupović,¹²⁷⁴ Muharem Kamber,¹²⁷⁵ Osman Kamber,¹²⁷⁶ Zijad Kamber,¹²⁷⁷ Ismet Karabeg,¹²⁷⁸ Hakija Kasumović,¹²⁷⁹ Bećo Kumalić,¹²⁸⁰ Husein Kurbegović,¹²⁸¹

¹²⁵⁶ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 24; dokazni predmet P02079, str. 20; dokazni predmet P02080, str. 59, 60; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02091.

¹²⁵⁷ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 24; dokazni predmet P02079, str. 5; dokazni predmet P02080, str. 25, 26; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02120; dokazni predmet P02121.

¹²⁵⁸ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 25; dokazni predmet P02079, str. 26; dokazni predmet P02080, str. 41, 42; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02128; dokazni predmet P02129.

¹²⁵⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 25; dokazni predmet P02079, str. 27; dokazni predmet P02080, str. 72, 73; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02130; dokazni predmet P02131.

¹²⁶⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 25; dokazni predmet P02079, str. 25, 26; dokazni predmet P02080, str. 61, 62; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02132; dokazni predmet P02133.

¹²⁶¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 26; dokazni predmet P02079, str. 13; dokazni predmet P02080, str. 109, 110; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02093.

¹²⁶² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 26; dokazni predmet P02079, str. 25; dokazni predmet P02080, str. 13, 14; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02094.

¹²⁶³ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 26; dokazni predmet P02079, str. 11; dokazni predmet P02080, str. 9, 10; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02095; dokazni predmet P02096.

¹²⁶⁴ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 27; dokazni predmet P02079, str. 15; dokazni predmet P02080, str. 29, 30; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁶⁵ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 27; dokazni predmet P02079, str. 23; dokazni predmet P02080, str. 57, 58; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁶⁶ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 27; dokazni predmet P02079, str. 37; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02082.

¹²⁶⁷ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 27; dokazni predmet P02079, str. 4; dokazni predmet P02080, str. 63, 64; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁶⁸ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 28; dokazni predmet P02079, str. 11; dokazni predmet P02080, str. 105, 106; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹²⁶⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 28; dokazni predmet P02079, str. 18; dokazni predmet P02080, str. 43, 44; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02097; dokazni predmet P02098.

¹²⁷⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 28; dokazni predmet P02079, str. 26, 27; dokazni predmet P02080, str. 76, 77; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02099.

¹²⁷¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 29; dokazni predmet P02079, str. 35, 36; dokazni predmet P02080, str. 86, 87; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹²⁷² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 29; dokazni predmet P02079, str. 22; dokazni predmet P02080, str. 51, 52; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02100.

¹²⁷³ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 29; dokazni predmet P02079, str. 28, 29; dokazni predmet P02080, str. 53, 54; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02122; dokazni predmet P02123; dokazni predmet P02134; dokazni predmet P02135.

¹²⁷⁴ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 30; dokazni predmet P02079, str. 27, 28; dokazni predmet P02080, str. 19, 20; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁷⁵ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 30; dokazni predmet P02079, str. 20, 21; dokazni predmet P02080, str. 65, 66; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02114.

¹²⁷⁶ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 30; dokazni predmet P02079, str. 21, 22; dokazni predmet P02080, str. 49, 50; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁷⁷ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 30; dokazni predmet P02079, str. 22, 23; dokazni predmet P02080, str. 7, 8; dokazni predmet P02081, str. 59.

Rifet Kursumović,¹²⁸² Mehmed Kurtović,¹²⁸³ Adem Lasić,¹²⁸⁴ Muharem Mahić,¹²⁸⁵ Karanfil Mušić,¹²⁸⁶ Arif Omić,¹²⁸⁷ Taib Omić,¹²⁸⁸ Ibrahim Pašagić,¹²⁸⁹ Avdo Pašalić,¹²⁹⁰ Muharem Šekić,¹²⁹¹ Ibrahim Sinanović,¹²⁹² Adnan Talić,¹²⁹³ Besim Talić,¹²⁹⁴ Đemal Talić,¹²⁹⁵ Haris Talić,¹²⁹⁶ Husein Talić,¹²⁹⁷ Ibraga Talić,¹²⁹⁸ Muhamed Talić,¹²⁹⁹ Rasim Talić,¹³⁰⁰ Šefko Talić¹³⁰¹ i Sulejman Talić.¹³⁰²

---

¹²⁷⁸ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 31; dokazni predmet P02079, str. 35; dokazni predmet P02080 (b/h/s), str. 67, 68; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁷⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 31; dokazni predmet P02079, str. 19; dokazni predmet P02080, str. 74, 75; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02115.

¹²⁸⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 31; dokazni predmet P02079, str. 21; dokazni predmet P02080 , str. 80, 81; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02101.

¹²⁸¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 32; dokazni predmet P02079, str. 33, 34; dokazni predmet P02080, str. 37, 38; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁸² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 32; dokazni predmet P02079, str. 5, 6; dokazni predmet P02080, str. 55, 56; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁸³ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 32; dokazni predmet P02079, str. 30, 31; dokazni predmet P02080, str. 90, 91; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹²⁸⁴ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 32; dokazni predmet P02079, str. 34; dokazni predmet P02080, str. 82, 83; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹²⁸⁵ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 33; dokazni predmet P02079, str. 19, 20; dokazni predmet P02080, str. 33, 34; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁸⁶ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 33; dokazni predmet P02079, str. 23, 24; dokazni predmet P02080, str. 17, 18; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁸⁷ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 33; dokazni predmet P02079, str. 29; dokazni predmet P02080, str. 27, 28; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁸⁸ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 33; dokazni predmet P02079, str. 14, 15; dokazni predmet P02080, str. 1, 2; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02103; dokazni predmet P02104.

¹²⁸⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 34; dokazni predmet P02079, str. 17; dokazni predmet P02080, str. 3, 4; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02105.

¹²⁹⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 34; dokazni predmet P02079, str. 24, 25; dokazni predmet P02080, str. 23, 24; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁹¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 34; dokazni predmet P02079, str. 31; dokazni predmet P02080, str. 115, 116; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹²⁹² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 35; dokazni predmet P02079, str. 37; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02107.

¹²⁹³ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 35; dokazni predmet P02079, str. 6, 7; dokazni predmet P02080, str. 78, 79; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02124; dokazni predmet P02125.

¹²⁹⁴ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 35; dokazni predmet P02079, str. 18; dokazni predmet P02080, str. 39, 40; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02108; dokazni predmet P02109.

¹²⁹⁵ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 36; dokazni predmet P02079, str. 13, 14; dokazni predmet P02080, str. 45, 46; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹²⁹⁶ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 36; dokazni predmet P02079, str. 7; dokazni predmet P02080, str. 123, 124; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹²⁹⁷ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 36; dokazni predmet P02079, str. 6; dokazni predmet P02080, str. 70, 71; dokazni predmet P02081, str. 59; dokazni predmet P02139; dokazni predmet P02127; dokazni predmet P02126; dokazni predmet P02138.

¹²⁹⁸ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 37; dokazni predmet P02079, str. 15; dokazni predmet P02080, str. 111, 112; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02110; dokazni predmet P02111.

¹²⁹⁹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 37; dokazni predmet P02079, str. 14; dokazni predmet P02080, str. 47, 48; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹³⁰⁰ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 37; dokazni predmet P02079, str. 9; dokazni predmet P02080, str. 101, 102; dokazni predmet P02081, str. 60; dokazni predmet P02112.

277. Pošto je razmotrilo dokaze i okolnosti pod kojima su ljudi odlazili iz opštine Sanski Most tokom i nakon napada na opštinu u aprilu i maju 1992, kako je navedeno gore, Pretresno veće zaključuje da je dokazano van razumne sumnje da su dela nasilja koja su srpske snage počinile tokom i nakon preuzimanja vlasti naterala stanovnike nesrpske nacionalnosti da napuste opštinu Sanski Most.

7. Zaključak

278. U svetlu gorenavedenog, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su, počevši od napada na Bijeljinu 31. marta 1992. i nastavivši barem do septembra 1995. godine, srpske snage, uključujući pripadnike paravojnih grupa kao što su Arkanova Srpska dobrovoljačka garda, Beli orlovi, Mauzerova Srpska nacionalna garda, i jedinice lokalne policije i Teritorijalne odbrane, vršile napade na gradove i sela u opština Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Dobojski i Sanski Most, u toku kojih su počinile brojne zločine i dela nasilja protiv nesrpskih civila, između ostalog ubistvo, proizvoljno hapšenje i zatvaranje, premlaćivanje, mučenje, seksualno zlostavljanje, prisilni rad, korišćenje živog štita, pljačkanje i paljenje kuća i uništavanje džamija i katoličkih crkava. Osim toga, pripadnici Škorpiona su ubili šestoricu zatočenika nesrpske nacionalnosti u Trnovu. Utvrđeno je van razumne sumnje da su meta ovih zločina i dela nasilja gotovo isključivo bili civili nesrpske nacionalnosti, koje je to nateralo da napuste ova područja.

III. PRAVNI ZAKLJUČCI U VEZI S KRIVIĆNIM DELIMA

279. Na osnovu člana 1 Statuta, Mechanizam je nadležan da krivično goni lica protiv kojih je optužnicu podigao MKSJ i koja spadaju u najviše rukovodioce za koje se sumnja da su najodgovorniji za krivična dela iz članova 2 do 5 Statuta MKSJ, s obzirom na težinu dela za koja se terete i nivo njihove odgovornosti.

280. U tačkama 2 i 3 Optužnice optuženi se terete za ubistvo kao zločin protiv čovečnosti, kažnjiv po članu 5 Statuta MKSJ, i kao kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo po članu 3 Statuta MKSJ.¹³⁰³ U tačkama 1, 4 i 5 Optužnice optuženi se terete za progon putem ubistva i

¹³⁰¹ Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 38; dokazni predmet P02079, str. 16; dokazni predmet P02080, str. 119, 120; dokazni predmet P02081, str. 60.

¹³⁰² Dokazni predmet P02068, Dodatak 5, str. 38; dokazni predmet P02079, str. 3, 4; dokazni predmet P02080, str. 5, 6; dokazni predmet P02081, str. 59.

¹³⁰³ Optužnica, par. 26-63.

prisilnog premeštanja i deportaciju i druga nehumana dela (prisilno premeštanje) kao zločin protiv čovečnosti, kažnjiv po članu 5 Statuta MKSJ.¹³⁰⁴

A. Opšti uslovi za kršenje zakona i običaja ratovanja

1. Merodavno pravo

281. Kršenje zakona i običaja ratovanja kažnjivo je po članu 3 Statuta MKSJ, "opštoj klauzuli" koja obuhvata nadležnost ne samo nad onim kršenjima koja se izričito navode u članu 3, već i nad svakom teškom povredom međunarodnog humanitarnog prava koja nije pokrivena članovima 2, 4 i 5 Statuta MKSJ.¹³⁰⁵ Da bi neko krivično delo ušlo u okvir člana 3 Statuta MKSJ, moraju biti ispunjeni sledeći uslovi: (i) kršenje mora predstavljati povredu pravila međunarodnog humanitarnog prava; (ii) pravilo mora biti običajne prirode ili, ako pripada međunarodnom ugovornom pravu, moraju biti ispunjeni zahtevani uslovi; (iii) pravilo mora da štiti važne vrednosti, a njegova povreda mora uključivati teške posledice po žrtvu; i (iv) povreda pravila mora zahtevati, po običajnom pravu ili po pravu baziranom na sporazumu, individualnu krivičnu odgovornost počinioca.¹³⁰⁶ Povrede zajedničkog člana 3 četiriju Ženevskih konvencija iz 1949. ispunjavaju ova četiri uslova i ulaze u okvir člana 3 Statuta MKSJ.¹³⁰⁷

282. Kada krivično delo kažnjivo po članu 3 Statuta MKSJ proizlazi iz zaštite navedene u zajedničkom članu 3 Ženevskih konvencija iz 1949, žrtve navodnog kršenja ne smeju aktivno učestvovati u neprijateljstvima u vreme kada je krivično delo počinjeno.¹³⁰⁸ Aktivno učestvovanje u neprijateljstvima znači učestvovanje u ratnim aktivnostima koje po svojoj prirodi ili svrsi imaju za cilj da prouzrokuju stvarnu štetu ljudstvu ili tehnicu oružanih snaga neprijatelja.¹³⁰⁹ Zaštićene žrtve uključuju i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i one koji su onesposobljeni za borbu usled bolesti, rana, lišenja slobode ili iz bilo kog drugog uzroka.¹³¹⁰ Pored toga, počinilac mora

¹³⁰⁴ Optužnica, par. 22-66.

¹³⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 47; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 125, 131, 133; *Tužilac protiv Duška Tadića*, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda, 2. oktobar 1995. (dalje u tekstu: Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tadić*), par. 89, 91.

¹³⁰⁶ Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tadić*, par. 94, 143.

¹³⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 47; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 68, Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 125, 133-136; Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tadić*, par. 89, 134.

¹³⁰⁸ Zajednički član 3(1); Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 66; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 172; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 420.

¹³⁰⁹ Zajednički član 3(1); Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 178.

¹³¹⁰ Zajednički član 3(1). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 420.

znati ili je morao biti obavešten da žrtva nije aktivno učestvovala u neprijateljstvima u vreme kada je krivično delo počinjeno.¹³¹¹

283. Za primenu člana 3 Statuta MKSJ moraju biti ispunjena dva opšta uslova: postojanje oružanog sukoba i postojanje neksusa između krivičnog dela i sukoba.¹³¹² U vezi s prvim uslovom, oružani sukob postoji svuda gde se pribeglo oružanoj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar države.¹³¹³ Oružani sukob nije ograničen na konkretno geografsko područje opština u kojima se dešavaju dela nasilja i stvarne borbe, niti na konkretne periode stvarnih borbi.¹³¹⁴ Nebitno je da li je oružani sukob bio unutrašnji ili međunarodni.¹³¹⁵

284. U vezi s drugim uslovom, iako neksus ne mora da bude kauzalan, mora se utvrditi da je postojanje oružanog sukoba u znatnoj meri uticalo na sposobnost počinjoca da počini zločin, njegovu odluku da ga počini, način počinjenja zločina ili cilj s kojim je on počinjen.¹³¹⁶ Da bi se pronašao neksus, dovoljno je da su krivična dela za koja se optuženi tereti usko povezana s neprijateljstvima koja su se odigrala na drugim delovima teritorija pod kontrolom strana u sukobu.¹³¹⁷

2. Pravni zaključci

285. Iz dokaza i činjenica o kojima je presuđeno proizlazi da je na teritoriji Hrvatske i Bosne i Hercegovine tokom vremena relevantnog za krivična dela izneta u Optužnici postojao oružani sukob.¹³¹⁸ Dalje, Pretresno veće konstatuje da postoji neksus između krivičnih dela za koja se optuženi terete i oružanog sukoba. S tim u vezi, Pretresno veće konstatuje da su počinjoci krivičnih dela bili pripadnici srpskih snaga koje su učestvovale u oružanom sukobu ili da su blisko sarađivali s njima. Pored toga, krivična dela su počinjena tokom ili neposredno nakon napada na gradove i

¹³¹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 66.

¹³¹² Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 55; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 342; Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tadić*, par. 67, 70.

¹³¹³ Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tadić*, par. 70.

¹³¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 230; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 57; Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tadić*, par. 67, 70.

¹³¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 120; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 55; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 342; Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tadić*, par. 67, 70, 137.

¹³¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 342 (gde je Žalbeno veće MKSJ zauzelo stav da je postojanje geografske i temporalne veze između krivičnih dela i oružanog sukoba od suštinske važnosti); Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 58.

¹³¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 342; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 57; Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tadić*, par. 70.

selo čiji je cilj bio da se uspostavi srpska kontrola na područjima Hrvatske, odnosno Bosne i Hercegovine, a počinjenje tih dela često je u znatnoj meri bilo omogućeno haosom prouzrokovanim tim napadima.¹³¹⁹

B. Uslovi za nadležnost i opšti uslovi za zločine protiv čovečnosti

1. Merodavno pravo

286. Zločini protiv čovečnosti kažnjivi su po članu 5 Statuta MKSJ, u kom se navode razna krivična dela “kada su počinjena u oružanom sukobu, bilo međunarodnog bilo unutrašnjeg karaktera, i usmerena protiv civilnog stanovništva”. Uslov da su zločini počinjeni u oružanom sukobu preduslov je za nadležnost,¹³²⁰ i on je ispunjen kada se dokaže postojanje oružanog sukoba u vreme i na mestu koji su relevantni za optužnicu, ali se ne traži materijalni neksus između delâ optuženog i oružanog sukoba.¹³²¹

287. Za primenu člana 5 Statuta MKSJ mora biti ispunjeno pet uslova: (i) mora postojati napad; (ii) napad mora biti usmeren protiv bilo kog civilnog stanovništva; (iii) napad mora biti rasprostranjen ili sistematski; (iv) dela počinjoca moraju biti deo tog napada; i (v) počinilac¹³²² mora znati da postoji rasprostranjen ili sistematski napad usmeren protiv nekog civilnog stanovništva, kao i da njegova dela čine deo tog napada.¹³²³

288. Napad nije ograničen na upotrebu oružane sile, već obuhvata sve oblike zlostavljanja civilnog stanovništva i može prethoditi oružanom sukobu, trajati duže od sukoba ili se nastavljati tokom sukoba, ali ne mora biti njegov deo.¹³²⁴ Kad se utvrđuje da li je došlo do napada na neko

¹³¹⁸ V. činjenice o kojima je presuđeno 166, 717, 765, 832. V. takođe gore, Odeljci II.A, II.B, II.C.

¹³¹⁹ V. gore, Odeljci II.A, II.B, II.C.

¹³²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 75; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 82, 83; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 249.

¹³²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 75; *Tuzilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-AR72.1, Odluka po interlokutornoj žalbi po pitanju nadležnosti, 2. septembar 2004. (dalje u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Šešelj*), par. 13. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 83. Pored toga, nije neophodno da je oružani sukob postojao na onom području bivše Jugoslavije na kom su navodno počinjeni zločini protiv čovečnosti, već da postoji veza s oružanim sukobom. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 75; Odluka po žalbi u predmetu *Šešelj*, par. 14.

¹³²² Pretresno veće u ovom kontekstu rečju “počinilac” obuhvata glavnog izvršioca, kao i sve posredne izvršioce ili lica po čijem nalogu on deluje. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 280, 281; Prvostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 472.

¹³²³ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 271; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 126; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 85, 86.

¹³²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 69; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 86; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 251.

konkretno civilno stanovništvo, irelevantno je da li je druga strana takođe izvršila sličan napad.¹³²⁵ Može se smatrati da je napad usmeren protiv civilnog stanovništva ako je civilno stanovništvo bilo “primarni, a ne uzgredni cilj napada”.¹³²⁶

289. Iako su civilni status žrtava, broj civila i udeo civila u civilnom stanovništvu faktori relevantni kad se utvrđuje da li je napad usmeren protiv “civilnog stanovništva”, ne postoji uslov da pojedinačne žrtve zločina protiv čovečnosti moraju da budu civili.¹³²⁷ Lica van borbenog stroja takođe mogu biti žrtve zločina protiv čovečnosti, pod uslovom da su ispunjeni svi potrebni uslovi.¹³²⁸

290. Napad mora da bude rasprostranjen ili, alternativno, sistematski.¹³²⁹ Izraz “rasprostranjen” odnosi se na široke razmere napada i broj žrtava, dok se izraz “sistematski” odnosi na organizovani karakter delâ nasilja i malu verovatnoću da su ona počinjena nasumice.¹³³⁰

291. Dela počinilaca moraju biti deo napada na civilno stanovništvo, iako ne moraju biti počinjena usred napada.¹³³¹ Pored toga, počinilac je morao znati da postoji rasprostranjeni ili

¹³²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 87.

¹³²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 91, 92. Iako nije neophodno da bude napadnuto celo stanovništvo neke geografske celine, cilj napada je ipak morao da bude više nego “ograničeni i nasumce odabrani broj pojedinaca” unutar nekog stanovništva (v. Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 90). Pored toga, dovoljno je da civilno stanovništvo bude samo pretežno civilno (v. Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 69; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 567; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 25, 31), a to što su u njemu prisutne osobe koje ne potпадaju pod definiciju civila ne lišava to stanovništvo civilnog karaktera (v. član 50(1) Dopunskog protokola I; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 110, 111; Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 69; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 567; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 549; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 31; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 50; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 115). Faktori koji se moraju uzeti u obzir kad se utvrđuje da li je napad bio usmeren protiv civilnog stanovništva su, između ostalog, sledeći: sredstva i metod korišćeni tokom napada, status žrtava, njihov broj, diskriminatorski karakter napada, priroda krivičnih dela počinjenih tokom napada, otpor koji je tokom napada pružen napadaču i mera u kojoj se napadačka sila pridržavala ili pokušala pridržavati mera predostrožnosti propisanih ratnim pravom (v. Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 69; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 91).

¹³²⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 29, 32; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 307.

¹³²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 29; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 313, 314.

¹³²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 93; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 248.

¹³³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 57; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 94. Ocenu o tome šta predstavlja “rasprostranjen” ili “sistematski” napad treba donositi za svaki slučaj posebno, a ona može da uzme u obzir posledice napada po ciljano stanovništvo, broj žrtava, prirodu dela, eventualno učestvovanje zvaničnika ili predstavnika vlasti ili bilo koji raspoznatljiv obrazac zločina. V. Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 95. Iako se postojanje politike ili plana može koristiti da bi se pokazalo da je postojao rasprostranjen ili sistematski napad usmeren protiv civilnog stanovništva, ono nije izričiti uslov za to. V. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 120; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 98.

¹³³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 41; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 100. Krivično delo koje je počinjeno pre ili posle glavnog napada na civilno stanovništvo, ili je od njega udaljeno, može i dalje da predstavlja deo tog napada ako za to postoji dovoljna veza. S obzirom na kontekst i okolnosti u kojima je krivično delo počinjeno, ono može biti toliko udaljeno od napada da predstavlja izolovan čin, bez neksusa s

sistematski napad na civilno stanovništvo i znati da su njegova dela deo tog napada, ili je barem morao prihvati taj rizik.¹³³² Počinilac ne mora biti upoznat s pojedinostima napada ni deliti njegovu svrhu, a njegovi motivi su irelevantni.¹³³³

2. Pravni zaključci

292. Pretresno veće podseća na svoj zaključak da je u vreme relevantno za krivična dela navedena u Optužnici na teritoriji Hrvatske i Bosne i Hercegovine postojao oružani sukob. Shodno tome, Pretresno veće se uverilo da je ispunjen preduslov za nadležnost za zločine protiv čovečnosti.

293. Dalje, Pretresno veće konstatiše da je tokom perioda na koji se odnosi Optužnica postojao rasprostranjen i sistematski napad usmeren protiv nesrpskog civilnog stanovništva u SAO Krajini, SAO SBZS i u opština Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Doboј i Sanski Most u Bosni i Hercegovini. Uglavnom u periodu od otprilike kraja avgusta 1991. srpske snage su napale gradove i sela na teritoriji SAO Krajine s većinskim hrvatskim stanovništvom. Za vreme i neposredno nakon tih napada pljačkana je imovina, spaljivane su kuće, uništavane crkve i škole, a civili Hrvati su držani u zatočeništvu, premlaćivani, proterivani i ubijani. Zbog tih napada većina nesrpskog stanovništva pobegla je s područja koja su zauzele srpske snage.

294. Isto tako, na teritoriji SAO SBZS sproveđena je diskriminatorska politika nad nesrbima, koji su otpuštani s posla i često izlagani zlostavljanju, proizvoljnom hapšenju i zatočavanju. Imovina nesrba je rekvirirana ili pljačkana, katoličke crkve su spaljivane, a nesrbi su izlagani maltretiranju i fizičkom zlostavljanju. Mnogi nesrbi koji su se našli u zatočeništvu bili su premlaćivani i kasnije ubijeni. Nakon nasilnog zauzimanja gradova i sela od strane srpskih snaga, koje je počelo početkom avgusta 1991, lokalni nesrbi nisu imali izbora nego da pobegnu.

295. Nasilje nad nesrpskim stanovništvom opština Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Doboј i Sanski Most u Bosni i Hercegovini odvijalo se po sličnom obrascu. Za vreme i neposredno nakon što bi srpske snage nasilno zauzele gradove i sela, civili nesrbi su proizvoljno hapšeni i držani u zatočeništvu, izlagani seksualnim nasrtajima, prisilnom radu, teško zlostavljeni, mučeni i ubijani. Civili nesrbi nisu imali izbora nego da pobegnu, a mnogi su pre odlaska bili primorani da potpišu

napadom. V. Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 41; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 100. Pored toga, napad, a ne dela počinioца, mora da bude usmeren protiv ciljanog stanovništva. V. Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 103.

¹³³² Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 270, 271; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 124; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 102; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 99.

¹³³³ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 102, 103.

izjave kojima se odriču imovine. Imovina koja je ostala iza njih pljačkana je i spaljivana, a verski i kulturni objekti bili su oštećeni ili uništavani.

296. Dokazi predočeni Pretresnom veću pokazuju da se nasilje nad nesrpskim civilnim stanovništvom proširilo na velika područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine, te da je za cilj imalo velik broj žrtava, koje su u nekim slučajevima predstavljale skoro celo nesrpsko stanovništvo određenog područja. Dokazi u spisu pokazuju i da se nasilje nad civilima nesrbima generalno odvijalo prema ponavljanom i organizovanom obrascu, po kom bi, za vreme i nakon zauzimanja gradova i sela, naoružane grupe učestvovale u ubijanjima, zlostavljanju, proizvoljnim hapšenjima i zatočavanju, pljačkanju i uništavanju privatne imovine i spaljivanju verskih objekata. Imajući u vidu ove dokaze, Pretresno veće konstatuje da je van razumne sumnje dokazano da su počiniovi krivičnih dela navedenih u Optužnici znali za napad na nesrpsko civilno stanovništvo i da su njihova dela činila deo tog napada.

3. Ubistvo kao zločin protiv čovečnosti (tačka 2 Optužnice) i kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 3 Optužnice)

297. U tački 2 Optužnice optuženi se terete za ubistvo kao zločin protiv čovečnosti, kažnjiv po članu 5(a) Statuta MKSJ.¹³³⁴ U tački 3 Optužnice optuženi se terete za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja, sankcionisano zajedničkim članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija iz 1949, kažnjivo po članu 3 Statuta MKSJ.¹³³⁵ Ubistvo se u članu 3 Statuta MKSJ ne navodi eksplicitno, ali proizlazi iz zabrane “povred[a] koje se nanose životu i telesnom integritetu, naročito svi[ih] vrst[a] ubistva”, iznete u zajedničkom članu 3(1)(a) Ženevskih konvencija iz 1949.

(a) Merodavno pravo

298. Obeležja ubistva kao kršenja zakona i običaja ratovanja po članu 3 Statuta MKSJ identična su traženim obeležjima ubistva kao zločina protiv čovečnosti po članu 5(a) Statuta MKSJ, s izuzetkom da za ubistvo kao zločin protiv čovečnosti moraju biti ispunjeni opšti uslovi.¹³³⁶ *Actus reus* krivičnog dela ubistva je činjenje ili nečinjenje koje je dovelo do smrti lica koje nije aktivno učestvovalo u neprijateljstvima.¹³³⁷ Dokaz o otkrivanju tela žrtve nije nužno potreban, jer se

---

¹³³⁴ Optužnica, par. 26-28, 30-32, 35-39, 42, 46-48, 50-52, 54-63.

¹³³⁵ Optužnica, par. 26-28, 30-32, 35-39, 42, 46-48, 50-52, 54-63.

¹³³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 548; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 113.

¹³³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 548; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 261; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 423.

zaključak o smrti žrtve može izvesti posredno, iz drugih dokaza.¹³³⁸ Da bi se dokazala *mens rea* krivičnog dela ubistva, tužilaštvo mora dokazati da je delo počinjeno, ili da delo nije počinjeno, s namerom da se žrtva liši života ili hotimično povredi ili da joj se nanese teška telesna ozleda za koju je razumno prepostaviti da može dovesti do smrti.¹³³⁹ Predumišljaj se ne traži kao element *mens rea* za ubistvo.¹³⁴⁰

(b) Pravni zaključci

299. U vezi s navodima o ubistvu počinjenom na teritoriji SAO Krajine, Pretresno veće konstatiše da je van razumne sumnje dokazano sledeće: (i) dana 21. oktobra 1991. srpske snage su hotimično lišile života najmanje 41 lice nesrpske nacionalnosti u Krečanama, u blizini Baćina; (ii) u periodu od avgusta do novembra 1991. srpske snage su hotimično lišile života 28 lica nesrpske nacionalnosti u selima Poljanak, Vukovići, Lipovača i Saborsko; (iii) dana 18. i 19. novembra 1991. srpske snage su hotimično lišile života najmanje 33 lica nesrpske nacionalnosti u selu Škabrnja; i (iv) dana 21. decembra 1991. pripadnici Milicije Krajine hotimično su lišili života 10 lica nesrpske nacionalnosti u selu Bruška.

300. U vezi s navodima o ubistvima počinjenim na teritoriji SAO SBZS, Pretresno veće konstatiše da je van razumne sumnje dokazano sledeće: (i) dana 21. septembra 1991. pripadnici Arkanove Srpske dobrovolske garde hotimično su lišili života 10 lica nesrpske nacionalnosti zatočenih u stanici policije u Dalju; (ii) u noći s 4. na 5. oktobar 1991. Arkan, Stričević i nekoliko pripadnika Arkanove Srpske dobrovolske garde hotimično su lišili života najmanje 24 lica nesrpske nacionalnosti zatočena u stanici policije u Dalju; (iii) u tri zasebna slučaja u novembru 1991. i junu 1992. pripadnici Arkanove Srpske dobrovolske garde i Srpske nacionalne bezbednosti hotimično su lišili života 10 lica nesrpske nacionalnosti zatočenih u Centru za obuku u Erdutu i četiri člana njihovih porodica koji su se raspitivali o njima; (iv) dana 11. novembra 1991.

¹³³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 260. Relevantni faktori koje treba uzeti u obzir kad se utvrđuje da li je došlo do smrti žrtve su, između ostalog, sledeći: dokazi o incidentima zlostavljanja usmerenim protiv žrtve; obrasci zlostavljanja i nestanaka drugih žrtava; podudarno ili približno podudarno vreme smrti drugih žrtava; činjenica da su žrtve bile prisutne na području na kom je izvršen oružani napad; vreme, mesto i okolnosti u kojima je žrtva poslednji put viđena; ponašanje vojnika koji su bili u blizini, kao i njihovo ponašanje prema drugim civilima u relevantno vreme; to što žrtva nije uspostavila kontakt s osobama s kojima bi se očekivalo da će to učiniti, npr. s članovima porodice. V. Prvostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 446, fuznota 1476. U vezi s traženim uzročno-posledičnim neksusom, v. Prvostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 446; Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 347. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Đorđević*, par. 1708; Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 788; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, tom I, par. 137; Prvostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 899.

¹³³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*, par. 548; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 261; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 108; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 423.

pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde hotimično su lišili života pet civila hrvatske nacionalnosti zatočenih u Centru za obuku u Erdutu; i (v) dana 26. decembra 1991. ili kratko nakon tog datuma pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde hotimično su lišili života dva civila hrvatske nacionalnosti zatočena u Centru za obuku u Erdutu.

301. U vezi s navodima o ubistvima počinjenim na teritoriji Bosne i Hercegovine, Pretresno veće konstatiše da je van razumne sumnje dokazano sledeće: (i) dana 8. aprila 1992. ili približno tog datuma pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde i/ili šešeljevci hotimično su lišili života 12 lica nesrpske nacionalnosti u Zvorniku; (ii) dana 7. maja 1992. ili približno tog datuma pripadnici srpskih snaga hotimično su lišili života 16 civila nesrpske nacionalnosti u zatočeničkom objektu u Crkvini, kod Bosanskog Šamca; (iii) dana 12. jula 1992. 16 civila nesrpske nacionalnosti poginulo je u Doboju kad su ih srpske snage, uključujući Vojsku Republike Srpske, srpsku policiju, jedinicu Predraga Kujundžića i jedinicu Slobodana Karagića, iskoristile kao živi štit; (iv) u julu 1995. pripadnici Škorpiona hotimično su lišili života šest lica nesrpske nacionalnosti u Trnovu; (v) dana 20. septembra 1995. ili približno tog datuma pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde hotimično su lišili života 11 lica nesrpske nacionalnosti u selu Trnova, u opštini Sanski Most; i (vi) dana 21. septembra 1995. ili približno tog datuma pripadnici Arkanove srpske dobrovoljačke garde ubili su 64 lica nesrpske nacionalnosti u Sasini, u opštini Sanski Most.

302. Van razumne sumnje je dokazano da su sve žrtve gorenavedenih incidenata ubistva bile civili ili pripadnici oružanih snaga koji u trenutku smrti nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima. Pretresno veće konstatiše da su utvrđena sva obeležja ubistva kao zločina protiv čovečnosti (tačka 2 Optužnice) i kao kršenja zakona i običaja ratovanja (tačka 3 Optužnice).

4. Deportacija i druga nehumana dela (prisilno premeštanje) kao zločini protiv čovečnosti (tačke 4 i 5 Optužnice)

303. U tačkama 4 i 5 Optužnice optuženi se terete za deportaciju i nehumana dela (prisilno premeštanje) kao zločin protiv čovečnosti, kažnjiv po članu 5(d) i (i) Statuta MKSJ.¹³⁴¹

(a) Merodavno pravo

304. Obeležja krivičnog dela deportacije i krivičnog dela prisilnog premeštanja u velikoj meri su slična. Oba krivična dela podrazumevaju prisilno raseljavanje lica s područja na kojima se ona

¹³⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 551, 552.

¹³⁴¹ Optužnica, par. 64-66.

zakonito nalaze, kad za to raseljavanje ne postoje osnovi dopušteni međunarodnim pravom.¹³⁴² Krivično delo deportacije zahteva da žrtve budu raseljene preko *de jure* državne granice ili, u određenim okolnostima, preko *de facto* granice.¹³⁴³ Prisilno premeštanje, koje mora biti dovoljne težine da predstavlja druga nehumana dela iz člana 5(i) Statuta MKSJ,¹³⁴⁴ može uključivati raseljavanje lica unutar državnih granica.¹³⁴⁵

305. Kategorija “drugih nehumanih dela”, sadržana u članu 5(i) Statuta MKSJ, rezidualna je kategorija koja obuhvata teška krivična dela koja nisu iscrpno navedena u tom članu.¹³⁴⁶ Da bi neko činjenje ili nečinjenje moglo predstavljati nehumano delo iz člana 5(i) Statuta MKSJ: (i) ono mora biti slične težine kao i druga dela navedena u članu 5 Statuta MKSJ; (ii) njime je naneta teška duševna ili fizička patnja ili povreda ili je ono predstavljalo težak napad na ljudsko dostojanstvo; i (iii) ono je počinjeno s namerom da se nanese teška fizička ili duševna patnja ili da se počini težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtve ili žrtava, ili sa svešću da će to činjenje ili nečinjenje verovatno dovesti do takvih patnji ili do teškog napada na ljudsko dostojanstvo.¹³⁴⁷

306. Da bi utvrdilo postojanje krivičnih dela deportacije i prisilnog premeštanja, Pretresno veće je dužno da konstatuje da je raseljavanje lica bilo prisilno.¹³⁴⁸ Prisilni karakter raseljavanja se utvrđuje nepostojanjem stvarnog izbora lica koja se raseljavaju.¹³⁴⁹ Uslov da raseljavanje bude prisilno ne ograničava se na primenu fizičke sile, već može da se ispuni i putem pretnje silom ili prisilom, strahom od nasilja, prinudom, zatočenjem, psihološkim pritiskom ili zloupotrebom vlasti, ili pak iskorištavanjem okruženja prisile.¹³⁵⁰ Stoga, iako lica mogu da daju pristanak za premeštanje ili čak da ga zatraže, s obzirom na preovlađujuće okolnosti svakog pojedinog slučaja mora se

¹³⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 705; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 308.

¹³⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 532; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 304; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 278.

¹³⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 330, 331; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 317.

¹³⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, fusnota 538; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 2159; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 317.

¹³⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 315, 316; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 117.

¹³⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 117. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 494 i u njemu navedene reference.

¹³⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 918; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 705.

¹³⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 918; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 279.

¹³⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 918; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 727; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 366; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 319; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 281-283.

oceniti da li je taj pristanak dat dobrovoljno i kao rezultat slobodne volje pojedinca.¹³⁵¹ Pored toga, učestvovanje neke nevladine organizacije u sprovođenju raseljavanja ne može samo po sebi učiniti legitimnim inače protivpravno raseljavanje.¹³⁵²

307. Međunarodno pravo priznaje ograničene okolnosti u kojima je prisilno premeštanje dozvoljeno, naime ako se sprovodi zbog bezbednosti stanovništva ili zbog imperativnih vojnih razloga, ili pak zarad evakuacije ratnih zarobljenika iz borbene zone u logore, pri čemu za to moraju biti ispunjeni mnogobrojni uslovi.¹³⁵³ U takvim slučajevima, raseljena lica biće vraćena u svoje domove čim neprijateljstva na tom području prestanu.¹³⁵⁴ Iako se prisilno raseljavanje iz humanitarnih razloga u određenim situacijama može opravdati, opravdanje za takvo raseljavanje ne može biti humanitarna kriza koja ga je uzrokovala, a koja je rezultat upravo protivpravnog delovanja počinjoca.¹³⁵⁵

308. Iako deportacija i prisilno premeštanje moraju biti izvedeni hotimično,¹³⁵⁶ oni ne zahtevaju nameru da žrtve budu trajno raseljene.¹³⁵⁷

(b) Pravni zaključci

309. Kako je detaljno navedeno gore u tekstu, Pretresnom veću su predviđeni obimni dokazi koji pokazuju da je pre, za vreme i nakon napada koji su doveli do zauzimanja gradova i sela u SAO Krajini, SAO SBZS i u opština Bijeljina, Bosanski Šamac, Dobojski Most i Zvornik u Bosni i Hercegovini znatan broj civila, prevashodno nesrba, pobegao s područja na kojima su živeli.¹³⁵⁸

310. Kako su međunacionalne napetosti u Hrvatskoj rasle 1990. i 1991. godine, lokalne srpske vlasti u SAO Krajini i SAO SBZS počele su da uspostavljaju nove političke i bezbednosne strukture i uvode diskriminatorene mere protiv nesrba koji su živeli na tom području. Civilni nesrpske nacionalnosti sve su češće proizvoljno hapšeni i držani u zatočeništvu, izlagani su ograničenju

---

¹³⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 279, 282. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 918.

¹³⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 286.

¹³⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 284, 285, gde se upućuje na Ženevsku konvenciju III iz 1949, član 19, Ženevsku konvenciju IV iz 1949, član 49, Dopunski protokol II uz Ženevske konvencije iz 1949, član 17.

¹³⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 284, gde se upućuje na Ženevsku konvenciju III iz 1949, član 49.

¹³⁵⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 287.

¹³⁵⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 705.

¹³⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, fusnota 538; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 304; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 206; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 278, 317.

¹³⁵⁸ V. gore, Odeljeni II.A, II.B, II.C.

kretanja i uznemiravanju, otpuštani su s posla, imovina im je oštećivana i pljačkana; lokalne srpske vlasti nisu učinile ništa da ih obeštete, već su često bile saučesnici u činjenju tih prvih zločina i dela nasilja.

311. Napad na selo Kijevo u avgustu 1991. predstavlja je naglu eskalaciju sukoba u SAO Krajini i početak onoga što je činilo obrazac napada srpskih snaga na tom području, na primer, JNA i jedinica Milicije Krajine, te Teritorijalne odbrane, na sela s hrvatskom većinom u SAO Krajini, što je dovelo do masovnog egzodusa nesrpskog stanovništva s tog područja. Za vreme i neposredno nakon ovih napada, imovina Hrvata je pljačkana, kuće spaljivane, crkve i škole uništavane, a civili hrvatske nacionalnosti su zlostavljeni, zatvarani, premlaćivani, fizički proterivani i ubijani. Sela su sravnjena sa zemljom, a njihovi stanovnici Hrvati su proterani. Pretresno veće podseća na obimne dokaze o više zločina i dela nasilja počinjenih nad hrvatskim stanovnicima sela na području Hrvatske Kostajnice, u Poljanku, Vukovićima, Lipovači i Saborskom u periodu od avgusta do novembra 1991. godine. Naoružani muškarci u maskirnim uniformama dolazili bi u sela, terali stanovnike hrvatske nacionalnosti da odu i pretili im da će ih ubiti. Sela Škabrnja i Nadin su gotovo u celosti sravnjena sa zemljom, a na zidu školske zgrade u Škabrnji bilo je napisano "Dobro došli u mrtvo selo". Oni koji su pobegli od nasilja u SAO Krajini otišli su s tog područja i nisu se vratili sve dok hrvatske snage nisu ponovo zauzele tu teritoriju 1995. godine.

312. Isto tako, napadi na sela s hrvatskom većinom u SAO SBZS počeli su krajem proleća 1991, da bi se pojačali od početka avgusta 1991, kada su srpske snage, uključujući JNA, lokalnu Teritorijalnu odbranu i paravojne jedinice, zauzele gradove i sela, uključujući sela Dalj i Erdut u istočnoj Slavoniji i njihovu okolinu, i gotovo celu Baranju. Granatiranje gradova i sela u okolini grada Vukovara, u zapadnom Sremu, takođe je počelo u avgustu 1991. i pojačalo se u jesen 1991. godine. Stanovnici nesrpske nacionalnosti bi iz straha počeli da napuštaju svoje domove kada bi videli kako se u blizini okupljaju JNA, paravojne i dobrovoljačke jedinice. Nakon tih napada, imovina je bila opljačkana, katoličke crkve spaljene, a nesrbi su bili izloženi maltretiranju, fizičkom zlostavljanju, zatočavanju, premlaćivanju i ubijanju. Nakon što bi srpske snage nasilno zauzele gradove i sela u SAO SBZS, stanovnici nesrpske nacionalnosti nisu imali drugu mogućnost nego da pobegnu od potonjeg nasilja.

313. Pred kraj 1991. do naglog porasta međunacionalnih napetosti došlo je i u Bosni i Hercegovini. Lokalne civilne vlasti usvojile su diskriminatorne mere koje su nesrbima na određenim područjima ostanak učinile nepodnošljivim, čak i pre nego što bi srpske snage zauzele ta područja. Na primer, u Bosanskom Šamcu su u aprilu 1992. usvojene mere protiv nesrba, na primer,

donošeni su diskriminatorni zakoni i osnivane policijske snage podeljene na nacionalnoj osnovi. U Sanskom Mostu i okolnim nesrpskim selima uništene su džamije, a imovina nesrba je napadana. Mnogi nesrbi, uključujući bosanske Hrvate i bosanske Muslimane, iz straha su odlučili da napuste svoje domove.

314. U proleće 1992. srpske snage, uključujući JNA i paravojne jedinice, brzo su zauzele gradove i sela u opštinama Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Doboј i Sanski Most, u Bosni i Hercegovini. Za vreme i nakon tih napada civili, uglavnom nesrpske nacionalnosti, ubijani su, premlaćivani i na drugi način zlostavljeni, proizvoljno hapšeni i zatvarani, upućivani na prisilni rad, njihova imovina je pljačkana i paljena, a verski spomenici spaljivani. Na svim tim područjima pojavili su se zatočenički objekti u kojima su zatočeni bosanski Muslimani i bosanski Hrvati držani u nehumanim uslovima, sa slabim higijenskim merama, nedovoljno hrane i vode, izlagani maltretiranju, premlaćivanju, mučenju, terani na polne odnose i fizički rad, i ubijani. Kampanja nasilja koja je pratila zauzimanje gradova i sela u opštinama Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Doboј i Sanski Most od strane srpskih snaga naterala je većinu nesrpskog stanovništva da ode.

315. Nesrbi koji su ostali na područjima pod srpskom kontrolom i dalje su bili meta zločina i nasilja, zbog čega su mnogi od njih odlučili da odu, tako da je stanovništvo nekih područja postalo skoro isključivo srpsko. Dokazi u spisu pokazuju da su civili iz Saborskog, Škabrnje, Dalja, Erduta, Vukovara, Doboјa i Zvornika u nekim slučajevima autobusima koje su organizovale srpske snage prebacivani u druge delove Hrvatske, Bosne i Hercegovine ili Srbije, te da su u tu svrhu često nasilno izvođeni iz svojih domova. JNA, lokalna Teritorijalna odbrana ili paravojne jedinice bile bi angažovane u tom uklanjanju i često bi nadgledale premeštanje. Pretresno veće smatra da ta proterivanja nesumnjivo ispunjavaju uslov da raseljavanje civilnog stanovništva mora biti prisilno.

316. Nakon što je razmotrilo okolnosti odlaska civila nesrpske nacionalnosti s područja relevantnih za Optužnicu, Pretresno veće konstatiše da atmosfera prisile, rasprostranjeni zločini i dela nasilja, kao i psihološki pritisak koji su stvarale srpske snage, kako je opisano gore u tekstu, pokazuju da su civili nesrpske nacionalnosti prisilno raseljeni s područja na kojima su zakonito boravili u druge delove Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije, i to bez osnove koja je dozvoljena međunarodnim pravom. Što se tiče malog broja situacija gde dokazi pokazuju da su civili nesrpske nacionalnosti bili saglasni s odlaskom ili da su tražili da odu s područja, a da su srpske snage ili druge organizacije omogućile njihov odlazak, Pretresno veće smatra da, s obzirom na preovlađujuće okolnosti u to vreme i okolnosti u vezi s tim odlascima, civili u većini slučajeva nisu imali stvarnu mogućnost izbora i da njihova saglasnost nije bila dobrovoljna. S tim u vezi, Pretresno veće

napominje da su nesrbi koji su svoje domove napustili na svoj zahtev posvedočili da je njihov odlazak bio prouzrokovani strahom od nasilja i da su odlazak videli kao jedini način da spasu život. Ovaj zaključak je potkrepljen i dokazima o situacijama u kojima su nesrbi, kako bi obezbedili odlazak, morali da potpišu izjavu kojom svoju imovinu predaju lokalnim srpskim vlastima bez ikakve naknade.

317. Što se tiče namere počinilaca, Pretresno veće konstatiše da je prisilno raseljavanje civila nesrpske nacionalnosti izvedeno hotimično, s obzirom na obrazac napada i na to da su ga često izvodile iste naoružane grupe. Pored toga, izjave počinilaca da nameravaju da očiste područje od nesrba takođe ukazuju na njihovu nameru da prisilno rasele civile nesrpske nacionalnosti s područja relevantnih za Optužnicu.

318. Shodno tome, Pretresno veće konstatiše da su ispunjena sva obeležja deportacije kao zločina protiv čovečnosti, kažnjivog po članu 5(d) Statuta MKSJ. Isto tako, i u svetlu dokaza o nasilju, strahu i zastrašivanju kojem su srpske snage sistematski izlagale nesrpsko stanovništvo na područjima relevantnim za Optužnicu i tokom perioda relevantnog za Optužnicu, Pretresno veće konstatiše da je dokazano van razumne sumnje da su takođe ispunjena obeležja krivičnog dela drugih nehumanih dela (prisilno premeštanje), kažnjivog po članu 5(i) Statuta MKSJ.

5. Progon kao zločin protiv čovečnosti (tačka 1 Optužnice)

319. U tački 1 Optužnice optuženi se terete za progon na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi kao zločin protiv čovečnosti, kažnjiv po članu 5(h) Statuta MKSJ.¹³⁵⁹ Prema Optužnicima, dela progona obuhvatala su: ubistvo Hrvata, bosanskih Muslimana, bosanskih Hrvata i drugih civila nesrpske nacionalnosti¹³⁶⁰ i prisilno premeštanje i deportaciju Hrvata, bosanskih Muslimana, bosanskih Hrvata i drugih civila nesrpske nacionalnosti.¹³⁶¹

(a) Merodavno pravo

320. *Actus reus* krivičnog dela progona je činjenje ili nečinjenje kojim se *de facto* diskriminiše i uskraćuje ili narušava neko temeljno pravo definisano međunarodnim običajnim ili međunarodnim ugovornim pravom.¹³⁶² Krivično delo progona može da se pojavi u različitim oblicima i može biti

¹³⁵⁹ Optužnica, par. 22-25.

¹³⁶⁰ Optužnica, par. 24(a). V. takođe Optužnica, par. 26-28, 30-32, 35-39, 42, 46-48, 50-52, 54-63.

¹³⁶¹ Optužnica, par. 24(b). V takođe Optužnica, par. 64, 65.

¹³⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 159; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 594; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 327; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 101; Drugostepena presuda u predmetu *Krnjohelac*, par. 185.

počinjeno raznim oblicima činjenja ili nečinjenja, od kojih su neki navedeni u Statutu MKSJ.¹³⁶³ Na primer, ubistvo izvršeno na diskriminatornoj osnovi i za koje su ispunjena opšta obeležja zločina protiv čovečnosti može predstavljati krivično delo progona.¹³⁶⁴ Sámo delo u osnovi ne mora da predstavlja krivično delo po pravilima međunarodnog prava,¹³⁶⁵ međutim, da bi dela koja u Statutu MKSJ nisu navedena kao krivično delo mogla predstavljati krivično delo progona na osnovu člana 5(h) Statuta MKSJ, ona moraju biti jednakе težine kao i druga krivična dela navedena u članu 5 Statuta MKSJ, bilo posmatrana pojedinačno bilo u kombinaciji s drugim delima u osnovi.¹³⁶⁶ U tom smislu, dela prisilnog raseljavanja, uzeta zasebno ili kumulativno, imaju istu težinu kao i drugi zločini protiv čovečnosti.¹³⁶⁷ Za donošenje osuđujuće presude za krivično delo progona nije potrebno praviti razliku između dela u osnovi deportacije i prisilnog premeštanja, budući da je krivična odgovornost optuženog u dovoljnoj meri obuhvaćena opštim pojmom prisilnog raseljavanja.¹³⁶⁸

321. Da bi se ispunila *mens rea* krivičnog dela progona, činjenje ili nečinjenje mora biti izvršeno hotimično (opšta namera) i s namerom diskriminacije na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi (diskriminatorka ili posebna namera).¹³⁶⁹ Iako se zaključak o traženoj diskriminatornoj nameri ne može izvesti direktno iz opštег diskriminatornog karaktera napada koji je okvalifikovan kao zločin protiv čovečnosti, “na osnovu takvog konteksta može [se] izvesti zaključak da je postojala diskriminatorna namjera ako, razmatrajući činjenice predmeta, okolnosti u kojima su počinjena

¹³⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 296; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 321-323.

¹³⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 143.

¹³⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 738; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 296; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 323.

¹³⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 296; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 177; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 574; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 321, 323; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 102, 103, 672; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 135, 139; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 199.

¹³⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, fusnota 541; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 174; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 153, 154; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 151-153; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 218, 221-224. Prisilno raseljavanje u osnovi progona nije ograničeno na raseljavanje van državnih granica, budući da krivičnu odgovornost počinjocu sa sobom povlače prisilni karakter raseljavanja i prisilno iskorenjivanje stanovnika s neke teritorije, a ne odredište na koje su ti stanovnici upućeni. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, fusnota 541.

¹³⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 154.

¹³⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 159; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 594; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 579; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 738; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 327, 328; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 101; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 185; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 460. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 165 (gde je Žalbeno veće zauzelo stav da je *mens rea* za progon posebna namera de se naškodi osobi kao pripadniku određene zajednice ili grupe). Pretresno veće ne mora da utvrđuje obeležja dela u osnovi, uključujući i *mens rea*, čak ni kada delo u osnovi takođe predstavlja krivično delo po međunarodnom pravu. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 738.

krivična djela potvrđuju postojanje takve namjere”.¹³⁷⁰ Okolnosti koje se mogu uzeti u obzir uključuju sistematski karakter zločina počinjenih nad nekom rasnom ili verskom grupom i opšti stav navodnog počinjoca koji je vidljiv iz njegovog ponašanja.¹³⁷¹

(b) Pravni zaključci

322. Pretresno veće zaključuje da su ubistva i prisilno premeštanje koji su navedeni u Optužnici i za koja je Veće konstatovalo da su dokazani van razumne sumnje¹³⁷² izvršeni s namerom diskriminacije na osnovu nacionalne pripadnosti žrtava. Donoseći ovaj zaključak, Pretresno veće uzima u obzir više faktora, za koje konstatiše da su uverljivi sa stanovišta posebne diskriminatorne namere počinilaca.

323. Zločini i dela nasilja počinjeni su za vreme i nakon napada na gradove i sela, sa ciljem uspostavljanja srpske kontrole na područjima na kojima su većina, ili značajan deo stanovništva, bili Hrvati, bosanski Muslimani, bosanski Hrvati ili drugi stanovnici nesrpske nacionalnosti. Obrazac zločina u SAO Krajini, SAO SBZS i relevantnim opštinama u Bosni i Hercegovini, to što su se oni odigravali tokom dugog vremenskog perioda i što su njihovi počinjaci uglavnom bili pripadnici istih naoružanih grupa, kao i velik broj nesrpskih žrtava tih zločina, dalji su pokazatelji za to da su žrtve sistematski ciljane na osnovu njihove nacionalne pripadnosti. Pretresno veće je, u vezi sa svakim pojedinačnim incidentom ubistva, uzelo u obzir i identitet žrtava i počinilaca, način na koji su pojedine žrtve birane ili napadane, okolnosti zatočenja ako su žrtve bile zatočene i način na koji su ubijene. Pored toga, Pretresno veće je, kada ih je pronašlo u dokazima, uzelo u obzir pogrdne izjave u vezi s nacionalnošću ili verskom pripadnošću žrtava koje su počinjoci izgovarali pre, za vreme ili nakon činjenja zločina.

324. Pretresno veće takođe ima u vidu druge dokaze u spisu koji pokazuju da su cilj zločina i dela nasilja bili konkretno nesrbi. Na primer, od muslimanskih stanovnika opštine Sanski Most traženo je da obeleže svoje kuće belom zastavom, a od srpskih stanovnika Kozluka, u blizini Zvornika, da označe svoje kuće kako ne bi bile gađane. U nekoliko slučajeva, na primer u Erdutu i Vukovaru u SAO SBZS, u Vukovićima u SAO Krajini i u Bijeljini u Bosni i Hercegovini, srpske vlasti su sastavljale spiskove kuća nesrba ili lica u mešovitim brakovima, nakon čega bi usledili uznemiravanje, proizvoljna hapšenja, premlaćivanja, pljačka i prisilno raseljavanje. Dokazi o

---

¹³⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu Šainović i drugi, par. 579, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu Blaškić, par. 164; Drugostepena presuda u predmetu Krnojelac, par. 184.

¹³⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu Kvočka i drugi, par. 460; Drugostepena presuda u predmetu Krnojelac, par. 184; Drugostepena presuda u predmetu Blaškić, par. 164.

pojedinačnim incidentima u kojima su cilj bili civili srpske nacionalnosti ne menjaju zaključak da su, na osnovu sveukupnih dokaza, primarni cilj napada koje su srpske snage počinile tokom perioda na koji se odnosi Optužnica bili Hrvati, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati.

325. Pretresno veće stoga konstatiše da su ispunjena sva obeležja krivičnog dela progona kao zločina protiv čovečnosti, kažnjivog po članu 5(h) Statuta MKSJ.

IV. POLOŽAJI I OVLAŠĆENJA OPTUŽENIH

A. Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije

326. Pre perioda na koji se odnosi Optužnica, unutrašnji poslovi i državna bezbednost u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji bili su regulisani u okviru Saveznog sekretarijata za unutrašnje poslove na saveznom nivou, uz šest republičkih sekretarijata za unutrašnje poslove u svakoj od šest republika i dva pokrajinska sekretarijata, u Vojvodini i na Kosovu.¹³⁷³ Međutim, dana 28. septembra 1990. Republika Srbija je proglašila nov ustav, u kom je došlo do promene u terminologiji, pa su “sekretarijati” postali “ministarstva,” a Republički Sekretarijat za unutrašnje poslove Srbije je postao Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije.¹³⁷⁴ Tokom perioda relevantnog za Optužnicu, Ministarstvo unutrašnjih poslova je radilo na osnovu Zakona o ministarstvima i imalo je mandat da obavlja dužnosti u vezi s državnom upravom, uključujući dve glavne oblasti: javnu i državnu bezbednost.¹³⁷⁵ S tim u skladu, Ministarstvo unutrašnjih poslova sastojalo se od dve službe,¹³⁷⁶ Službe javne bezbednosti, zadužene za zaštitu života, lične sigurnosti ljudi i imovine, sprečavanje i otkrivanje krivičnih dela i održavanje javnog reda i mira,¹³⁷⁷ i Službe državne bezbednosti, zadužene za otkrivanje i sprečavanje delatnosti usmerenih na podrivanje ili rušenje ustavom utvrđenog porekla, obaveštajne poslove i zaštitu bezbednosti Srbije od unutrašnjih i

¹³⁷² V. gore, Odeljci II.A, II.B, II.C, III.A.2, III.B.3(b), III.B.4(b).

¹³⁷³ V. dokazni predmet P00850, par. 9, str. 272. V. takođe dokazni predmet P00005, str. 4; svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 21.

¹³⁷⁴ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 16, 19, 26; dokazni predmet P00850, par. 20; svedok Milošević, T. 18. februar 2020, str. 32, 33; dokazni predmet 2D00451, par. 72, 144; svedok Teodorović, T. 3. jul 2019, str. 14, dokazni predmet 1D00174, par. 14; dokazni predmet 2D00063; dokazni predmet 1D00141 (“Zakon o ministarstvima”), str. 1, 2, 7.

¹³⁷⁵ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 16, 17; dokazni predmet P00850, par. 21, 25; dokazni predmet 2D00451, par. 85; dokazni predmet 1D00141, str. 1, 3, 7.

¹³⁷⁶ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 17, 30; dokazni predmet P00850, par. 39, 104; dokazni predmet 2D00451, par. 85, 95; dokazni predmet P03274, str. 1, 18. V. takođe svedok Ristić, T. 27. jun 2019, str. 64, 65; svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 21; svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 70.

¹³⁷⁷ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 17; dokazni predmet 2D00451, par. 82, 86; dokazni predmet P03274, str. 1, 18. V. takođe svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 21; činjenica o kojoj je presuđeno br. 653.

spoljnih neprijatelja, uključujući terorizam i ekstremizam.¹³⁷⁸ Pretresnom veću su predočeni i dokazi da su Služba državne bezbednosti, poznata i kao "tajna policija", i Služba javne bezbednosti bile ravnopravne i da je po zakonu trebalo da sarađuju.¹³⁷⁹

327. Dana 5. decembra 1989. Radmilo Bogdanović imenovan je na funkciju republičkog sekretara za unutrašnje poslove, koja je kasnije postala funkcija ministra unutrašnjih poslova, i na toj funkciji je ostao do 30. maja 1991.¹³⁸⁰ Bogdanovića je na funkciji ministra unutrašnjih poslova nasledio Zoran Sokolović, koji je na toj funkciji bio od 30. maja 1991. do 15. aprila 1997.¹³⁸¹ Ministar unutrašnjih poslova je, kao čelna osoba Ministarstva unutrašnjih poslova, bio odgovoran za rad i funkcionisanje Ministarstva i predstavljao je Ministarstvo pred svim drugim državnim organima.¹³⁸² Ministru unutrašnjih poslova pomagali su pomoćnici ministra,¹³⁸³ koji su bili zaduženi za konkretna odeljenja i obavljali dužnosti koje im je dodelio ministar.¹³⁸⁴

328. Dana 18. oktobra 1992. Ministarstvo unutrašnjih poslova preuzele je sedište Saveznog sekretarijata za unutrašnje poslove u Beogradu i bilo je glavni organ unutrašnjih poslova u Srbiji tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica.¹³⁸⁵

1. Služba državne bezbednosti /Resor državne bezbednosti

329. Služba državne bezbednosti bila je regulisana Ustavom, a zatim relevantnim zakonima o unutrašnjim poslovima, radu ministarstava i radu vlade, dok je njen rad na nivou organa unutrašnjih poslova bio regulisan pravilnicima koji su izdavani interno i imali oznaku državne tajne.¹³⁸⁶

¹³⁷⁸ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 17, 19; dokazni predmet P00850, par. 32; svedok Milošević, T. 25. februar 2020, str. 79-84, 86-88; dokazni predmet 2D00451, par. 82, 83, 85, 96; svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 21; dokazni predmet P03274, str. 1, 4, 18.

¹³⁷⁹ V. svedok Nielsen, T. 23. novembar 2017, str. 107, T. 14. novembar 2017, str. 18, 50; dokazni predmet P00850, par. 104; dokazni predmet 2D00451, par. 102.

¹³⁸⁰ Dokazni predmet P00850, par. 18; dokazni predmet 2D00451, par. 94, 381. V. takođe svedok Teodorović, T. 2. jul 2019, str. 29.

¹³⁸¹ Dokazni predmet P00850, par. 18; dokazni predmet 2D00451, par. 78, 94; svedok RFJ-150, dokazni predmet P02276, str. 5. V. takođe svedok Teodorović, T. 2. jul 2019, str. 35.

¹³⁸² Svedok Milošević, T. 18. februar 2020, str. 42; dokazni predmet 2D00451, par. 92. V. takođe dokazni predmet 1D00141, str. 7; dokazni predmet P01550, str. 2.

¹³⁸³ Dokazni predmet P00850, str. 275. V. takođe svedok Milošević, T. 18. februar 2020, str. 42, 43, 47.

¹³⁸⁴ Dokazni predmet 2D00451, par. 104, 105.

¹³⁸⁵ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 27, 28; dokazni predmet P00850, par. 58, 62-66; svedok RFJ-153, T. 20. jun 2017, str. 57, 58, 64, T. 14. jun 2017, str. 54, 55, 58, dokazni predmet P00002, par. 41, 172-182; svedok Milošević, T. 18. februar 2020, str. 23, 24; dokazni predmet 2D00451, par. 51, 52; svedok Teodorović, dokazni predmet 1D00174, par. 83. Pretresno veće takođe ima u vidu predočene dokaze koji ukazuju na to da je Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove praktično prestao da postoji nakon 18. oktobra 1992, pošto je njegov autoritet znatno umanjen. V. svedok Nielsen, T. 21. novembar 2017, str. 34, T. 14. novembar 2017, str. 28; dokazni predmet P00850, par. 67, 69.

¹³⁸⁶ V. svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 40, 41; dokazni predmet P00850, par. 20, 21, 25, 27, 32-34, 40. V. takođe dokazni predmet 2D00119; dokazni predmet 1D00138.

Službom državne bezbednosti rukovodio je načelnik Službe, a u njegovom odsustvu zamenik načelnika Službe.¹³⁸⁷ Načelnik Službe je istovremeno bio pomoćnik ministra unutrašnjih poslova.¹³⁸⁸ U periodu relevantnom za Optužnicu, na čelu Službe državne bezbednosti bio je Zoran Janačković, i to od 31. oktobra 1990. do 31. decembra 1991,¹³⁸⁹ a njega je na funkciji načelnika Službe nasledio Stanišić, koji je na toj dužnosti bio od 31. decembra 1991. do 27. oktobra 1998.¹³⁹⁰ Stanišić je pre svog postavljenja na dužnost načelnika službe bio na položaju zamenika načelnika Službe.¹³⁹¹ Načelniku Službe takođe su pomagali pomoćnici načelnika Službe i načelnik Uprave Službe državne bezbednosti u Beogradu.¹³⁹²

330. Načelnik Službe rukovodio je Službom državne bezbednosti i bio je, između ostalog, zadužen za organizovanje vršenja zadataka i poslova iz delokruga Službe, usmeravanje i usklađivanje rada svih organizacionih jedinica Službe, donošenje odluka o primeni sredstava i metoda Službe i za usklađivanje rada Službe u vršenju poslova državne bezbednosti.¹³⁹³ Zadaci i poslovi zamenika načelnika Službe obuhvatili su zamenjivanje načelnika Službe u njegovom odsustvu, pripremu i realizaciju operativnog programa rada Službe, vršenje zadataka i poslova iz delokruga Službe u vezi sa sprovodenjem posebnih akcija u uslovima neposredne ratne opasnosti i drugih vanrednih prilika ili privremenog zaposedanja teritorije i usmeravanje i usklađivanje mera samozaštite u Službi.¹³⁹⁴ Zamenik načelnika Službe državne bezbednosti takođe je imao ulogu u usklađivanju delatnosti Službe državne bezbednosti u ratu.¹³⁹⁵

331. Da bi mogla da obavlja svoje funkcije, Služba državne bezbednosti je, teritorijalno i po principima linijskog rada,¹³⁹⁶ bila podeljena u organizacione jedinice zvane uprave, a one su, pre 1992. godine, bile sledeće: (i) Prva uprava, odgovorna za sprečavanje delatnosti obaveštajnih službi

¹³⁸⁷ Dokazni predmet 2D00451, par. 137, 219; dokazni predmet P03179, gde se upućuje na član 45.

¹³⁸⁸ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 31, 50; dokazni predmet P00850, str. 275; dokazni predmet 2D00451, par. 98, 103, 246, 248.

¹³⁸⁹ Dokazni predmet P00850, par. 30, 31.

¹³⁹⁰ Dokazni predmet P00850, par. 30, 77, 79; svedok RFJ-150, dokazni predmet P02276, str. 5.

¹³⁹¹ Svedok Nielsen, T. 21. novembar 2017, str. 36, T. 16. novembar 2017, str. 26, 50; svedok Ristić, dokazni predmet 1D00134, par. 35. V. takođe svedok Teodorović, T. 2. jul 2019, str. 36.

¹³⁹² Dokazni predmet P00850, str. 274; dokazni predmet 2D00451, par. 137, 252.

¹³⁹³ Dokazni predmet P00850, par. 35; svedok Milošević, T. 19. februar 2020, str. 18, 19; dokazni predmet 2D00451, par. 219, 243, 244; dokazni predmet 1D00138, str. 19, 20, gde se upućuje na član 27.

¹³⁹⁴ Dokazni predmet P00850, par. 36; svedok Milošević, T. 25. februar 2020, str. 4, 5, T. 20. februar 2020, str. 50, 51, T. 19. februar 2020, str. 19; dokazni predmet 2D00451, par. 219, 250, 251, 260; svedok Ristić, T. 25. jun 2019, str. 15, 16; svedok Teodorović, dokazni predmet 1D00174, par. 59; dokazni predmet 1D00138, str. 20, 21, gde se upućuje na član 28.

¹³⁹⁵ Svedok Nielsen, T. 21. novembar 2017, str. 110, 111.

¹³⁹⁶ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 22; dokazni predmet P00850, par. 44; dokazni predmet 2D00451, par. 138, 141; dokazni predmet P03179, gde se upućuje na član 6.

zemalja članica Varšavskog ugovora, ostalih socijalističkih zemalja i delatnosti prosovjetske i albanske emigracije; (ii) Druga uprava, odgovorna za sprečavanje delatnosti obaveštajnih službi zemalja članica Severnoatlantskog pakta, ostalih kapitalističkih zemalja i jugoslovenske neprijateljske emigracije; (iii) Treća uprava, odgovorna za sprečavanje delatnosti unutrašnjih neprijatelja jugoslovenske države; (iv) Četvrta uprava, odgovorna za funkcionalnu saradnju s drugim organizacionim jedinicama Službe državne bezbednosti i Službe javne bezbednosti; (v) Peta uprava, odgovorna za analiziranje i dokumentovanje rada Službe državne bezbednosti i informisanje o njenom radu; (vi) Šesta uprava, odgovorna za obezbeđenje ličnosti, delegacija i objekata; i (vii) Sedma uprava, odgovorna za otkrivanje neprijateljske delatnosti i zaštitu određenih ličnosti, zadataka, poslova i objekata.¹³⁹⁷ Svakom upravom rukovodio je načelnik Uprave, a u njegovom odsustvu zamenik načelnika Uprave.¹³⁹⁸ Načelnik i zamenik načelnika uprave morali su, između ostalog, da organizuju izvršavanje zadataka i poslova u svojoj upravi i da svoj rad usklađuju s drugim organizacionim jedinicama.¹³⁹⁹ Načelnici uprava bili su direktno odgovorni načelniku Službe.¹⁴⁰⁰

332. Proglašavanjem Savezne Republike Jugoslavije 1992. godine, Služba državne bezbednosti preimenovana je u Resor državne bezbednosti,¹⁴⁰¹ koji je postao zadužen za zadatke državne uprave u vezi sa zaštitom bezbednosti Srbije i sprečavanjem delatnosti usmerenih na podrivanje ustavnog poretku.¹⁴⁰² Geografski prostor Resora državne bezbednosti takođe je proširen, pa je nadalje uključivao i zaštitu bezbednosti Savezne Republike Jugoslavije i sprečavanje delatnosti usmerenih na podrivanje ustavnog poretku Savezne Republike Jugoslavije na teritoriji Srbije.¹⁴⁰³ Zadaci Resora državne bezbednosti bili su kontraobaveštajni i obaveštajni poslovi, suzbijanje ekstremizma

---

¹³⁹⁷ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 23, 24; dokazni predmet P00850, par. 44; dokazni predmet 2D00451, par. 212, 213; dokazni predmet P03179, gde se upućuje na članove 16-22.

¹³⁹⁸ Dokazni predmet P03179, gde se upućuje na član 48.

¹³⁹⁹ Dokazni predmet P03179, gde se upućuje na član 48.

¹⁴⁰⁰ Dokazni predmet P03179, gde se upućuje na član 48.

¹⁴⁰¹ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 26, 31, 41; dokazni predmet P00850, par. 110. Zbog te promene ukazala se potreba da se izmeni pravilnik Službe državne bezbednosti, koji je dalje izmenjen i dopunjeno u novembru 1992. V. svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 19, 20, 26, 41; dokazni predmet P00850, par. 110; dokazni predmet P03193; dokazni predmet P00024. Radi lakšeg snalaženja, Pretresno veće u celoj presudi koristi izraz Služba državne bezbednosti Srbije, osim tamo gde je potrebno razlikovanje.

¹⁴⁰² Dokazni predmet 2D00451, par. 145, 182; dokazni predmet P03193, str. 3, gde se upućuje na član 2. V. takođe svedok Teodorović, T. 3. jul 2019, str. 37.

¹⁴⁰³ Dokazni predmet P00850, par. 67, 68; svedok RFJ-153, T. 14. jun 2017, str. 56; dokazni predmet 2D00451, par. 53, 217; svedok Ristić, T. 25. jun 2019, str. 16, dokazni predmet 1D00134, par. 19; svedok Teodorović, dokazni predmet 1D00174, par. 17, 84; dokazni predmet P00024, str. 2, 3, gde se upućuje na član 1.

i terorizma i drugi bezbednosni poslovi, uključujući i pripreme za odbranu i rad u slučaju rata ili neposredne ratne opasnosti.¹⁴⁰⁴

333. Još jedan dodatak u zadacima Resora državne bezbednosti bilo je prikupljanje obaveštajnih podataka o svim oblicima ugrožavanja nacionalne i kulturno-istorijske samosvojnosti Srba koji žive van Srbije.¹⁴⁰⁵ Ovaj amandman donet je na osnovu člana 72 Ustava Srbije iz 1990, koji je predviđao da Srbija održava veze sa Srbima koji žive van Srbije kako bi sačuvala njihov nacionalni, kulturni i istorijski identitet.¹⁴⁰⁶ Ovaj amandman je Resoru državne bezbednosti omogućavao da radi van Srbije i da nudi zaštitu Srbima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.¹⁴⁰⁷ Pre 1992. godine Služba državne bezbednosti mogla je da se angažuje na prikupljanju obaveštajnih podataka o subverzivnim delatnostima prema delovima jugoslovenskih naroda koji žive izvan Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.¹⁴⁰⁸ Međutim, operacije službe državne bezbednosti van Srbije i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije mogle su se sprovoditi samo u koordinaciji s drugim republičkim sekretarijatima za unutrašnje poslove, pokrajinskim sekretarijatima ili s odobrenjem Saveznog sekretarijata za unutrašnje poslove.¹⁴⁰⁹

334. Pravila koja su regulisala Resor državne bezbednosti naglašavala su tajnost njegovog rada i predviđala da Resor državne bezbednosti svoje zadatke izvršava uz poštovanje načela tajnosti, subordinacije, profesionalizma i racionalnosti.¹⁴¹⁰ Načelo subordinacije je podrazumevalo hijerarhiju u Resoru državne bezbednosti, koja je išla od načelnika Resora državne bezbednosti, preko zamenika načelnika, pomoćnika načelnika, načelnika uprava, pa do regionalnih odeljenja Resora državne bezbednosti.¹⁴¹¹ U skladu s ovim načelom, potčinjeni u Resoru državne bezbednosti

¹⁴⁰⁴ Dokazni predmet P00850, par. 112; svedok Milošević, T. 25. februar 2020, str. 81; dokazni predmet 2D00451, par. 97, 184, 185; dokazni predmet P03193, str. 3, 4, gde se upućuje na član 3; dokazni predmet P00024, str. 3, gde se upućuje na član 2.

¹⁴⁰⁵ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 19, 20; dokazni predmet P00850, par. 112, 113; svedok Milošević, T. 25. februar 2020, str. 78, 79, 89; dokazni predmet 2D00451, par. 147, 352; dokazni predmet P03193, str. 4, gde se upućuje na član 3.

¹⁴⁰⁶ Svedok Milošević, T. 19. februar 2020, str. 33; dokazni predmet 2D00451, par. 368, 369.

¹⁴⁰⁷ Svedok Nielsen, T. 22. novembar 2017, str. 64; dokazni predmet P00850, par. 113; svedok Milošević, T. 19. februar 2020, str. 33; dokazni predmet 2D00451, par. 369, 375, 377; svedok Ristić, T. 26. jun 2019, str. 19.

¹⁴⁰⁸ Dokazni predmet 2D00451, par. 350; dokazni predmet P03179, str. 5, gde se upućuje na član 42.

¹⁴⁰⁹ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 21; svedok Teodorović, T. 4. jul 2019, str. 4.

¹⁴¹⁰ Svedok Nielsen, T. 22. novembar 2017, str. 40, 61, T. 21. novembar 2017, str. 35, 36, 41; svedok Milošević, T. 25. februar 2020, str. 33, 34, 81; dokazni predmet 2D00451, par. 146, 228, 415; svedok Ristić, T. 26. jun 2019, str. 25, 26; svedok Cvetković, T. 2. septembar 2020, str. 29, T. 1. septembar 2020, str. 17, 18; svedok Stevanović, T. 29. septembar 2020, str. 68; svedok Dragičević, dokazni predmet 1D00441, str. 14813; dokazni predmet P03193, str. 3, gde se upućuje na član 2. V. takođe svedok Teodorović, T. 14. jun 2017, str. 31; svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14329.

¹⁴¹¹ Svedok Nielsen, T. 22. novembar 2017, str. 40, 41; dokazni predmet P00850, str. 276. V. takođe svedok Teodorović, T. 3 jul 2019, str. 26, T. 2. jul 2019, str. 16, 43.

deluju po naređenjima i uputstvima načelnika Resora državne bezbednosti i drugih prepostavljenih,¹⁴¹² a svako kršenje ovog načela povlačilo bi disciplinski postupak.¹⁴¹³

335. I uprave Resora državne bezbednosti reorganizovane su 1992. godine, sa sedam na osam uprava,¹⁴¹⁴ i to: (i) Prva uprava, zadužena za kontraobaveštajne poslove; (ii) Druga uprava, zadužena za obaveštajne poslove; (iii) Treća uprava, zadužena za poslove suprotstavljanja ekstremizmu i terorizmu; (iv) Četvrta uprava, zadužena za pripreme za odbranu i rad Resora državne bezbednosti u slučaju neposredne ratne opasnosti i u ratu, koordiniranje poslova zaštite objekata, područja i radnih mesta značajnih za odbranu Srbije i organizovanje zaštite podataka; (v) Peta uprava, zadužena za analiziranje, izveštavanje, evidentiranje i arhiviranje podataka; (vi) Šesta uprava, zadužena za kontraobaveštajnu zaštitu organa Srbije i ličnosti čija je zaštita od interesa za Srbiju; (vii) Sedma uprava, zadužena za razvoj i primenu opreme za nadzor i (viii) Osma uprava, zadužena za poslove u vezi s organizacionim uređenjem, kadrovskim, logističkim i drugim administrativnim zadacima.¹⁴¹⁵

336. Što se tiče Druge uprave, Pretresnom veću su predviđeni dokazi u vezi s promenom njenih poslova iz kontraobaveštajnih u obaveštajne, kao i dokazi da je ta uprava od 1992. godine bila zadužena za obaveštajno delovanje ili za prikupljanje obaveštajnih podataka izvan Srbije.¹⁴¹⁶ U tu svrhu, Druga uprava je bila smeštena u zaseban objekt, sa zasebnim odeljenjem veze i analitičkim odeljenjem.¹⁴¹⁷ Informacije iz ove Uprave dostavljale bi se samo internoj analitičkoj upravi i

---

¹⁴¹² Svedok Nielsen, T. 22. novembar 2017, str. 41; svedok Milošević, T. 18. februar 2020, str. 47, 48; dokazni predmet 2D00451, par. 229, 230, 414.

¹⁴¹³ Svedok Teodorović, T. 3 jul 2019, str. 26.

¹⁴¹⁴ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 26, 41; dokazni predmet P00850, par. 110, 114; dokazni predmet 2D00451, par. 214; svedok Ristić, T. 25. jun 2019, str. 12.

¹⁴¹⁵ Svedok Nielsen, T. 15. novembar 2017, str. 11, T. 14. novembar 2017, str. 26, 27, 68; dokazni predmet P00850, par. 114; dokazni predmet 2D00451, par. 476; dokazni predmet P03193, str. 6, 7, gde se upućuje na članove 13-20; dokazni predmet P00024, str. 4, 5, gde se upućuje na član 6. I u Pravilniku o organizaciji i radu Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova iz januara 1992. promenjeni su nazivi jedinica u teritorijalnoj podeli Službe državne bezbednosti, pa su sektori Službe državne bezbednosti postali centri Resora državne bezbednosti. Ti sektori su bili geografski reorganizovani u celoj Srbiji, uključujući Kosovo i Vojvodinu, kako bi se obezbedila centralizacija unutrašnjih poslova u Resoru državne bezbednosti. V. svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 27; dokazni predmet P00850, par. 116, str. 276; 2D00451, par. 78, 217; svedok Ristić, T. 25. jun 2019, str. 16, dokazni predmet 1D00134, par. 19; svedok Teodorović, dokazni predmet 1D00174, par. 15.

¹⁴¹⁶ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 68, 69; svedok Milošević, T. 25. februar 2020, str. 52, 56, 57, 79, T. 19. februar 2020, str. 31, T. 18. februar 2020, str. 31; dokazni predmet 2D00451, par. 351, 371-377; svedok Ristić, T. 26. jun 2019, str. 31, T. 25. jun 2019, str. 12, dokazni predmet 1D00135, str. 11732, dokazni predmet 1D00134, par. 5; svedok Teodorović, T. 4. jul 2019, str. 3, 4; svedok Novaković, T. 18. septembar 2019, str. 43.

¹⁴¹⁷ Svedok Teodorović, T. 3. jul 2019, str. 25, dokazni predmet 1D00174, par. 75; svedok Ristić, T. 26. jun 2019, str. 27, 32, T. 25. jun 2019, str. 17, dokazni predmet 1D00134, par. 5.

ostajale su unutar Druge uprave.¹⁴¹⁸ Iako se za nju govorilo da je služba unutar službe, načelnik Druge uprave je i dalje bio odgovoran načelniku Resora državne bezbednosti, koji je takođe dobijao informacije o njenom radu.¹⁴¹⁹

337. Među dokazima predočenim Pretresnom veću nalazi se i svedočenje Ljubomira Ristića, Srbina i radnika Službe državne bezbednosti od 1972. godine i pomoćnika načelnika Službe državne bezbednosti od 1990. do 1996.,¹⁴²⁰ koji je izjavio da su, zbog strukture Resora državne bezbednosti, najupućenija lica bili načelnici Prve, Druge, Treće i Pete uprave, te da je to koliko su pomoćnici, zamenik i načelnik Resora državne bezbednosti znali zavisilo od procene načelnika pomenutih uprava, naročito zato što su podaci išli po vertikali, naviše, do pomoćnika, zamenika ili načelnika.¹⁴²¹ Sličan iskaz o sistemu izveštavanja vertikalom naviše dali su svedok Miloš Teodorović, savetnik načelnika Resora državne bezbednosti od maja 1992. do decembra 1999, i svedok RJS-04, dugogodišnji radnik Službe državne bezbednosti.¹⁴²² Prema rečima svedoka Teodorovića, načelnik Uprave bi dobio dokumente od centara Službe državne bezbednosti, izvršio procenu i odabrao dokumente koji bi se slali nadležnom pomoćniku načelnika, a taj bi zatim odlučio koji dokumenti treba da se predoče zameniku načelnika Resora državne bezbednosti.¹⁴²³ Svedok Teodorović je rekao da u redovnom lancu izveštavanja jeste bilo izuzetaka,¹⁴²⁴ ali da je do načelnika dolazio samo mali broj važnih dokumenata.¹⁴²⁵ Pored toga, u vezi sa zahtevima upućenim novoformiranoj Osmoj upravi, svedok Ristić je izjavio da su oni 1992. godine i kasnije dolazili od

---

¹⁴¹⁸ Svedok Ristić, T. 26. jun 2019, str. 27, T. 25. jun 2019, str. 18-20, 58, dokazni predmet 1D00134, par. 5, 10; svedok Teodorović, dokazni predmet 1D00174, par. 74; svedok Milošević, T. 25. februar 2020, str. 55, 56, T. 20. februar 2020, str. 42.

¹⁴¹⁹ Svedok Ristić, T. 25. jun 2019, str. 18, 19, 57, 59, dokazni predmet 1D00135, str. 11736, dokazni predmet 1D00134, par. 6.

¹⁴²⁰ Dokazni predmet P00850, par. 99; svedok Ristić, dokazni predmet 1D00134, par. 1, 6.

¹⁴²¹ Svedok Ristić, dokazni predmet 1D00134, par. 11.

¹⁴²² Svedok Teodorović, T. 3. jul 2019, str. 20, T. 2. jul 2019, str. 5, 6, 16, 20, dokazni predmet 1D00174, par. 2, 9, 50-53; svedok RJS-04, dokazni predmet 1D00196, par. 1-5, 13, 16. Svedok RJS-04 je izjavio da je slanje podataka zameniku ili pomoćniku bilo isto kao da se ti podaci šalju načelniku, i da bi proces izveštavanja time bio dovršen. V. svedok RJS-04, dokazni predmet 1D00196, par. 16.

¹⁴²³ Svedok Teodorović, T. 2. jul 2019, str. 18, dokazni predmet 1D00175, str. 11979, dokazni predmet 1D00174, par. 50-52.

¹⁴²⁴ Prema rečima svedoka Teodorovića, načelnik Uprave je mogao da zaobiđe zamenika načelnika i da dokument pošalje direktno načelniku ako je mislio da je dokument dovoljno važan, kada se radilo o hitnim depešama i kada je načelnik naredio načelniku Uprave da nešto uradi, pa nakon toga zahtevao da bude direktno izvešten o izvršenju takvih zadataka, ali to nije bilo redovna pojava. V. svedok Teodorović, T. 3. jul 2019, str. 38, 39, T. 2. jul 2019, str. 14-16, dokazni predmet 1D00175, str. 11983, 11986-11989, dokazni predmet 1D00174, par. 53, 55. V. takođe svedok Milošević, T. 19. februara 2020, str. 14, 15.

¹⁴²⁵ Svedok Teodorović, T. 3. jul 2019, str. 24, T. 2. jul 2019, str. 16, 18, 21, 22, 48, dokazni predmet 1D00175, str. 11979-11982, dokazni predmet 1D00174, par. 50-58. V. takođe svedok Milošević, T. 20. februar 2020, str. 41, T. 19. februar 2020, str. 13, 14.

načelnika uprava, da ih je odobravao zamenik načelnika Resora državne bezbednosti i da takvi zahtevi nisu dolazili do načelnika Resora državne bezbednosti.¹⁴²⁶

338. Iako je Služba državne bezbednosti preimenovana u Resor državne bezbednosti, odgovornosti načelnika i zamenika načelnika Resora državne bezbednosti ostale su uglavnom iste.¹⁴²⁷ Osim zamenika načelnika i pomoćnika načelnika Resora državne bezbednosti, načelniku službe su pomagali i kabinet, specijalni savetnici i savetnici.¹⁴²⁸ Međutim, dok je ranije načelnik Uprave Službe državne bezbednosti u Beogradu bio odgovoran direktno načelniku Službe, nakon 1992. načelnik Centra Resora državne bezbednosti u Beogradu bio je odgovoran i načelniku i zameniku načelnika Resora državne bezbednosti.¹⁴²⁹

2. Služba javne bezbednosti /Resor javne bezbednosti

339. Kako je navedeno gore u tekstu, u sklopu Ministarstva unutrašnjih poslova bila je i Služba javne bezbednosti, čiji se zadatak, uopšteno, može definisati kao nadziranje i čuvanje javne bezbednosti građana Srbije.¹⁴³⁰ Kao što je Služba državne bezbednosti 1992. godine transformisana u Resor državne bezbednosti, tako je i Služba javne bezbednosti postala Resor javne bezbednosti.¹⁴³¹ Resor javne bezbednosti sastojao se od deset uprava, a to su bile Uprava policije, Uprava kriminalističke policije, Uprava saobraćajne policije, Uprava pogranične policije, Uprava protivpožarne policije, Uprava za analitiku, Uprava za informatiku, Uprava za vezu, Uprava za zajedničke poslove, Uprava za poslove ishrane i smeštaja i Operativni centar.¹⁴³²

340. Načelnik Službe javne bezbednosti/Resora javne bezbednosti bio je zadužen za rad Službe/Resora.¹⁴³³ Radovan Stojičić zvani Badža postavljen je za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova Srbije za javnu bezbednost 31. decembra 1991, istog dana kada je Stanišić postavljen za

¹⁴²⁶ Svedok Ristić, T. 25. jun 2019, str. 21, 22, 24, 25, 63, dokazni predmet 1D00134, par. 24, 25.

¹⁴²⁷ Svedok Nielsen, T. 21. novembar 2017, str. 109; dokazni predmet 2D00451, par. 245, 254; svedok Teodorović, dokazni predmet 1D00175, str. 12007; dokazni predmet P02635, str. 2, 3; dokazni predmet P03193, str. 13, 14, gde se upućuje na članove 39, 41.

¹⁴²⁸ Svedok Nielsen, T. 22. novembar 2017, str. 42, 43; dokazni predmet P00850, str. 276, par. 115; dokazni predmet 2D00451, par. 224; dokazni predmet P03193, str. 13, gde se upućuje na član 39.

¹⁴²⁹ Dokazni predmet P00850, str. 276; svedok Ristić, T. 25. jun 2019, str. 11.

¹⁴³⁰ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 27; svedok Milošević, T. 18. februar 2020, str. 43, 44; dokazni predmet 2D00451, par. 95, 100, 107. V. takođe gore par. 326.

¹⁴³¹ Dokazni predmet P00850, par. 104; dokazni predmet 2D00451, par. 95.

¹⁴³² Dokazni predmet 2D00451, par. 95.

¹⁴³³ Dokazni predmet 2D00451, par. 100.

pomoćnika ministra unutrašnjih poslova za državnu bezbednost.¹⁴³⁴ Kao pomoćnik ministra unutrašnjih poslova za javnu bezbednost, Badža je bio i načelnik Službe javne bezbednosti, odnosno Resora javne bezbednosti, u periodu od 31. decembra 1991. do 1995. godine.¹⁴³⁵ Badža je u zamenika ministra unutrašnjih poslova unapređen 12. avgusta 1993.¹⁴³⁶

341. Iako su Pretresnom veću predviđeni različiti iskazi u vezi s tim da li su Služba državne bezbednosti/Resor državne bezbednosti i Služba javne bezbednosti/Resor javne bezbednosti bili zapravo ravnopravni,¹⁴³⁷ oni su po zakonu morali da sarađuju.¹⁴³⁸ Pretresnom veću su predviđeni i dokazi da je 1. avgusta 1993. Sokolović, tadašnji ministar unutrašnjih poslova, obrazovao posebne jedinice milicije Ministarstva unutrašnjih poslova, koje su stavljenе u Resor javne bezbednosti pod Badžinu komandu.¹⁴³⁹ Što se tiče ovih posebnih jedinica milicije, poznatih i kao PJM, Pretresno veće ima u vidu tvrdnje tužilaštva u vezi s njihovim aktivnostima tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, i to aktivnostima u SBZS,¹⁴⁴⁰ Autonomnoj Regiji Krajina¹⁴⁴¹ i tokom operacija na

¹⁴³⁴ Dokazni predmet P00850, str. 8, 12, par. 105; dokazni predmet 2D00451, par. 106; svedok Vasiljević, T. 6. februar 2019, str. 30, T. 31. januar 2019, str. 7; svedok RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 23621, 23623, 23624; dokazni predmet P03249, str. 4, 5.

¹⁴³⁵ Svedok Nielsen, T. 23. novembar 2017, str. 15, T. 14. novembar 2017, str. 49, 50; dokazni predmet P00850, str. 8, 12, par. 105; dokazni predmet 2D00451, par. 103, 104, 106, 107; svedok Vasiljević, T. 30. januara 2019, str. 57; svedok RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 23623-23625; svedok Gagić, dokazni predmet 2D00494, str. 17159; svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 76; dokazni predmet P01787; svedok RJS-04, dokazni predmet 1D00196, par. 45, 46; dokazni predmet P02434, str. 1. Svedok veštak tužilaštva Christian Nielsen izjavio je da nije imao nijedan konkretni dokument u kom se navodi Badžina funkcija pre 31. decembra 1991, ali da se slaže s tim da je Badža u svakom slučaju bio visoki službenik Službe javne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova. V. svedok Nielsen, T. 23. novembar 2017, str. 15. V. takođe svedok Vasiljević, T. 30. januar 2019, str. 57.

¹⁴³⁶ Dokazni predmet P00850, par. 108; svedok RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 23621; svedok RJS-04, dokazni predmet 1D00196, par. 45; svedok Milovanović, dokazni predmet P02934, str. 4532; svedok RFJ-150, dokazni predmet P02276, par. 23; dokazni predmet P03255; dokazni predmet P02434.

¹⁴³⁷ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 17, 18, 50; dokazni predmet 2D00451, par. 102. V. takođe svedok RFJ-037, T. 7. februar 2018, str. 10, 11; svedok Vasiljević, T. 28. januar 2018, str. 27; svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 152.

¹⁴³⁸ V. gore, par. 326.

¹⁴³⁹ Svedok Milošević, T. 27. februar 2020, str. 15, 16; dokazni predmet 2D00451, par. 419; svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 76; svedok RJS-04, dokazni predmet 1D00196, par. 46; dokazni predmet 2D00159; dokazni predmet 1D00113; dokazni predmet 2D00081. V. takođe dokazni predmet P00850, par. 106, 107.

¹⁴⁴⁰ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 392 (gde tužilaštvo navodi da je, ubrzo nakon što su srpske snage zauzele Dalj i Erdut u napadu 1. avgusta 1991, Badža, "visoki funkcioner SMUP SAJ", poslat iz Beograda u SBZS zajedno s "ljudstvom SAJ SMUP i srpskih PJM-JB da preuzme odgovornost za TO SAO-SBZS i policiju"), par. 393 (gde tužilaštvo tvrdi da je s Badžom, između ostalih, došao i "komandant srpskih PJM-JB Miodrag Zavišić", koji je "postao Badžin zamenik za policiju kao komandir svih stanica policije SAO-SBZS"). V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 377, 671.

¹⁴⁴¹ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 654 (gde tužilaštvo tvrdi da su, šest nedelja nakon operacije Trnovo/Treskavica u septembru 1995. optuženi i drugi učesnici udruženog zločinačkog poduhvata poslali srpske snage, uključujući, između ostalog, "srpske PJM-JB", u Autonomnu Regiju Krajina da brane ranije očišćenu teritoriju i da proteraju preostale nesrbe, i gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Milovanovića, dokazni predmet P02935, str. 15522, 15527 (gde svedok kaže da mu je Radovan Karadžić rekao da treba da prihvati "jedinice specijalne policije" da mu pomognu u odbrani Banja-Luke i da je nakon toga održan sastanak u njegovoj kancelariji, na kom se razgovaralo o "jedinicama specijalne policije")), par. 657 (gde tužilaštvo tvrdi da je Badža krajem avgusta 1995. naredio raspoređivanje "srpskih PJM-JB na teren" i izdao im zadatke da preuzmu redovne policijske dužnosti, i gde se upućuje,

području Podrinja,¹⁴⁴² kao i tvrdnje tužilaštva u vezi s obukom pripadnika posebnih jedinica milicije na planini Tari 1993. godine.¹⁴⁴³ Nakon što je pregledalo argumentaciju tužilaštva, Pretresno veće konstatiše da postoje dokazi u vezi s dejstvima tih posebnih jedinica milicije Ministarstva unutrašnjih poslova za vreme sukoba i u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini; Pretresno veće te dokaze, gde je to potrebno, razmatra u kontekstu zločina navedenih u Optužnici.

B. Optuženi

1. Jovica Stanović

342. Stanović je rođen 30. jula 1950. u Ratkovu, u Autonomnoj Pokrajini Vojvodina, u Republici Srbiji.¹⁴⁴⁴ U radni odnos u Službi državne bezbednosti primljen je 1975, a zvanje inspektora i samostalnog inspektora stekao je dok je radio u Upravi Službe državne bezbednosti u Beogradu; u zvanje starijeg inspektora u Službi državne bezbednosti unapređen je 1985, a u zvanje savetnika 1990. godine.¹⁴⁴⁵ Stanović je zatim postavljen na dužnost zamenika načelnika Službe državne bezbednosti, i na toj dužnosti je bio i 1991. godine,¹⁴⁴⁶ a 31. decembra 1991. unapređen je na

između ostalog, na svedoka Grekulovića, T. 9. oktobar 2019, str. 50, 51 (gde svedok kaže da su njegove “snage PJP” bile raspoređene u nekoliko gradova na tom području, uključujući Sanski Most, Dobojski, Banja-Luku, Prijedor, Mrkonjić Grad i Teslić, da su njegove dužnosti obuhvatale policijske dužnosti i da su njegove snage te dužnosti izvršavale zajedno s redovnim snagama policije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske), dokazni predmet 1D00409, par. 10). V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 655, 667. Kako tvrdi tužilaštvo, izrazi “PJP” i “PJM” odnose se na iste jedinice Službe javne bezbednosti srpskog Ministarstva unutrašnjih poslova. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, fusnota 1313.

¹⁴⁴² V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 136 (gde tužilaštvo navodi da je u martu 1993. Radojica Božović, pod Simatovićevom sveukupnom komandom, vodio “Jedinicu, jedinice srpskih PJM-JB i druge snage koje je obučavao DB Srbije u Operaciji Udar”), par. 572 (gde se, između ostalog, upućuje na svedoka RFJ-083, dokazni predmet P02264, par. 25 (gde svedok kaže da su u martu 1993. i PJM i Crvene beretke spaljivale kuće civila u muslimanskim selima, uključujući Osmaču i Karačiće)), par. 580 (gde tužilaštvo tvrdi da su optuženi južno od Srebrenice rasporedili, između ostalog, “jedinice srpskih PJM-JB” i da je, kada je raspoređena, “Jedinica obučavala pripadnike srpskih PJM-JB i da su znali da im je Simatović glavni komandant”, te da su “frenkijevci i druge jedinice srpskih PJM-JB počistili područje južno od Srebrenice” pljačkajući i čineći druge zločine, i gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-083, T. 10. maj 2018, str. 29-31, T. 9. maj 2018, str. 6, T. 8. maj 2018, str. 8-10 (gde svedok govori o dolasku njegove jedinice PJM u Bajinu Baštu, o tome da su, kratko nakon toga, Obrad Stevanović i Branko Prljević, komandant odreda PJM, održali sastanak s PJM, da je čuo za još jedan sastanak, kom su prisustvovali Stevanović, Prljević, Simatović i komandiri vodova i četa, i da je zauzimanje određenih sela na tom području bilo “sinhronizovana operacija nekoliko jedinica Crvenih beretki i nekoliko jedinica PJM”), dokazni predmet P02264, par. 18 (gde svedok kaže da je “[njegova] PJM jedinica od 30 ljudi pridodata Crvenim beretkama kojih je bilo 10-15” za akcije koje su se odvijale u istočnoj Bosni), par. 23 (gde svedok kaže da su i Crvene beretke i njegova jedinica PJM imali motorole kao sredstvo veze)). V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 590).

¹⁴⁴³ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 299 (gde tužilaštvo navodi da su “frenkijevci” pružili intenzivnu borbenu obuku za “do 200 pripadnika PJM koje je Stevanović slao na Taru u februaru i martu 1993”, gde se upućuje na svedoka RFJ-083, T. 8. maj 2018, str. 4, 30, 31, 45, 49, dokazni predmet P02264, par. 8, 9, 11; svedok Stevanović, T. 22. septembar 2020, str. 64, 65; svedok Novaković, T. 17. septembar 2019, str. 45, 46; dokazni predmet 1D00068; dokazni predmet 2D00081; dokazni predmet 1D00115). V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 92.

¹⁴⁴⁴ V. dokazni predmet P02840; Drugostepena presuda MKSJ, par. 2.

¹⁴⁴⁵ Dokazni predmet P00850, par. 71-75.

¹⁴⁴⁶ Svedok Nielsen, T. 16. novembar 2017, str. 26, 28, gde se upućuje na dokazni predmet P00242; svedok Teodorović, T. 2. jul 2019, str. 36. V. takođe dokazni predmet 2D00019; dokazni predmet 1D00043, str. 30, 32, 33.

dužnost načelnika Službe državne bezbednosti.¹⁴⁴⁷ Stanišić je na toj dužnosti bio do 27. oktobra 1998.¹⁴⁴⁸ Radni odnos mu je zvanično prestao 20. juna 2000.¹⁴⁴⁹ Kako je navedeno gore u tekstu, Pretresno veće konstatuje da je Stanišić, kao načelnik Službe, bio odgovoran za rukovođenje Službom državne bezbednosti, što je obuhvatalo, između ostalog, organizovanje vršenja zadataka i poslova Službe, usklađivanje rada organizacionih jedinica i sprovođenje plana rada Službe.¹⁴⁵⁰

343. Godine 1991. Stanišić je bio na dužnosti zamenika načelnika Službe državne bezbednosti, potčinjen Janaćkoviću, tadašnjem načelniku Službe.¹⁴⁵¹ Svedok Milorad Leković, koji je bio načelnik Uprave Službe državne bezbednosti u Beogradu od novembra 1988. do avgusta 1992. i pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Srbije od avgusta 1992. do jula 1994,¹⁴⁵² izjavio je u svedočenju da je Janaćković zaobilazio Stanišića kad god je to bilo moguće i da je tražio da se informacije šalju direktno njemu.¹⁴⁵³ I svedok Ristić je u svedočenju izjavio da Janaćković i Stanišić nisu imali profesionalan odnos, te da se Janaćković distancirao od Stanišića tako što je uspostavio neposredne linije komunikacije sa svim sektorima Službe državne bezbednosti.¹⁴⁵⁴ Usled toga, podaci su, umesto da iz sektora budu dostavljeni nadležnim upravama u Službi državne bezbednosti, išle direktno Janaćkoviću.¹⁴⁵⁵

344. Dana 2. aprila 1991. tadašnji ministar unutrašnjih poslova Bogdanović formirao je komisiju za istragu o curenju podataka iz Ministarstva unutrašnjih poslova prema srpskoj štampi, a Stanišić, tadašnji zamenik načelnika Službe državne bezbednosti, bio je identifikovan kao jedno od lica koja su možda dostavila te podatke.¹⁴⁵⁶ Svedok Leković je izjavio da mu se Bogdanović sredinom marta 1991. obratio u vezi s formiranjem komisije i obavestio ga da Janaćković insistira na formiranju te

---

¹⁴⁴⁷ Svedok Nielsen, T. 16. novembar 2017, str. 40, T. 14. novembar 2017, str. 31, 32; dokazni predmet P00850, par. 77; dokazni predmet 2D00451, par. 106, fusnota 124; svedok Teodorović, T. 3. jul 2019, str. 37; svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 23645, 23646; dokazni predmet P03249, str. 4.

¹⁴⁴⁸ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 31; dokazni predmet P00850, par. 77, 79; svedok Ristić, T. 27. jun 2019, str. 48, 54.

¹⁴⁴⁹ Dokazni predmet P00850, par. 80.

¹⁴⁵⁰ V. gore, par. 330.

¹⁴⁵¹ Svedok Nielsen, T. 16. novembar 2017, str. 26, 28, 50; dokazni predmet P00850, par. 30, 77, 79; svedok Teodorović, T. 2. jul 2019, str. 36; svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14291, dokazni predmet 1D00544, par. 19.

¹⁴⁵² Svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14243, 14261, dokazni predmet 1D00544, par. 5, 11, 19.

¹⁴⁵³ Svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14265, 14327, 14352, dokazni predmet 1D00544, par. 12.

¹⁴⁵⁴ Svedok Ristić, dokazni predmet 1D00134, par. 36, 42, dokazni predmet 1D00135, str. 11678.

¹⁴⁵⁵ Svedok Ristić, dokazni predmet 1D00134, par. 36. V. takođe svedok Teodorović, T. 2. jul 2019, str. 34.

¹⁴⁵⁶ Svedok Nielsen, T. 16. novembar 2017, str. 34, 35, 37; svedok Ristić, T. 27. jun 2019, str. 20, T. 25. jun 2019, str. 47, dokazni predmet 1D00135, str. 11687, 11707, 11884, 11885, dokazni predmet 1D00134, par. 37; svedok Miljković, dokazni predmet 1D00381, str. 1; dokazni predmet 1D00158; svedok Leković, dokazni predmet 1D00544, par. 21. V. takođe dokazni predmet 1D00052, str. 1, 4; dokazni predmet 1D00043, str. 27, 33. Podaci koji su, prema tim navodima,

komisije.¹⁴⁵⁷ Bogdanović je takođe smatrao da se Slobodan Milošević dogovorio s Janačkovićem da se ta komisija formira na nivou Ministarstva unutrašnjih poslova, a ne interno, u Službi državne bezbednosti.¹⁴⁵⁸ Kada je komisija formirana, svedok Leković je postavljen za njenog predsednika,¹⁴⁵⁹ a Janačković je istakao da komisija svoj rad treba da završi brzo, da je on strogo poverljiv i da komisija treba da izvesti njega i Bogdanovića.¹⁴⁶⁰ Pretresnom veću su predočeni i dokazi da je Janačković predložio formiranje komisije kako bi diskreditovao Stanišića i udaljio ga iz Službe državne bezbednosti.¹⁴⁶¹

345. Dok je komisija radila, Stanišić je, iako nije bio zvanično suspendovan, na Janačkovićevo insistiranje tražio godišnji odmor.¹⁴⁶² Svedok Leković je izjavio da je Stanišić, pošto u vezi s tim nije doneto pismeno rešenje, s vremena na vreme i dalje dolazio na posao.¹⁴⁶³ Svedok Leković je, dalje, izjavio da je Janačković od aprila do početka oktobra 1991. marginalizovao Stanišića i da mu nije davao nikakve zadatke, nije mu dozvoljavao da izdaje zadatke operativnim radnicima ni da stupa u kontakt s načelnicima drugih uprava.¹⁴⁶⁴ Ovo je potkrepljeno i svedok Ristić, koji je izjavio da Stanišić tokom cele 1991. nije bio operativno aktivan i da bi u Službu državne bezbednosti dolazio samo da uzme platu i da se vidi s ljudima,¹⁴⁶⁵ kao i svedok Milun Miljković, radnik Službe državne bezbednosti, koji je izjavio da se prema svakom službeniku Službe državne bezbednosti koji je pod istragom komisije praktično postupa kao da je suspendovan.¹⁴⁶⁶ Prema rečima svedoka Ristića,

iscurili odnosili su se na agente i metode i operacije Službe državne bezbednosti. V. svedok Nielsen, T. 16. novembar 2017, str. 35.

¹⁴⁵⁷ Svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14305, 14306, 14349, dokazni predmet 1D00544, par. 13.

¹⁴⁵⁸ Svedok Leković, dokazni predmet 1D00544, par. 14. Prema rečima svedoka Lekovića, Janačković je insistirao na tome da komisija bude formirana na nivou Ministarstva unutrašnjih poslova, a ne u Službi državne bezbednosti, kako bi se oni koju su dostavljali tajne podatke suočili s ozbiljnim posledicama, kao što je udaljavanje iz Službe državne bezbednosti. V. svedok Leković, dokazni predmet 1D00544, par. 14, 16.

¹⁴⁵⁹ Svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14306, dokazni predmet 1D00544, par. 17-19; svedok Miljković, dokazni predmet 1D00381, str. 2; dokazni predmet 1D00158, str. 1. V. svedok Ristić, T. 25. jun 2019, str. 52.

¹⁴⁶⁰ Svedok Leković, dokazni predmet 1D00544, par. 25.

¹⁴⁶¹ Svedok Ristić, T. 27. jun 2019, str. 20, 21, T. 25. jun 2019, str. 50, 51, dokazni predmet 1D00134, par. 37. V. takođe svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14266, 14287, 14288, dokazni predmet 1D00544, par. 19, 44.

¹⁴⁶² Svedok Nielsen, T. 23. novembar 2017, str. 104 (gde svedok veštak tužilaštva Nielsen kaže da Stanišićev lični karton iz Službe državne bezbednosti ukazuje na to da on nije bio suspendovan i da mu je plaćeno za svaki dan koji je radio za Službu državne bezbednosti), T. 16. novembar 2017, str. 37, 39, 40; svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14275-14277, dokazni predmet 1D00544, par. 28; dokazni predmet 1D00043, str. 33. V. takođe svedok Ristić, dokazni predmet 1D00134, par. 40.

¹⁴⁶³ Svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14277, dokazni predmet 1D00544, par. 28, 33.

¹⁴⁶⁴ Svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14271-14275, 14352, 14363, dokazni predmet 1D00544, par. 28, 33.

¹⁴⁶⁵ Svedok Ristić, T. 26. jun 2019, str. 47, 48, 58, 59, T. 25. jun 2019, str. 6, dokazni predmet 1D00135, str. 11683, 11708, 11709, dokazni predmet 1D00134, par. 42, 43. V. takođe svedok Teodorović, T. 2. jul 2019, str. 38-40 (gde svedok kaže da Stanišić jedan deo svojih dužnosti nije vršio zbog toga što je tokom gotovo cele 1991. bio pod istragom, te da ga on nije ni viđao u zgradu u kojoj su obojica radili od januara do maja 1991).

¹⁴⁶⁶ Svedok Miljković, dokazni predmet 1D00381, str. 1, 3. V. takođe svedok Miljković, dokazni predmet 1D00381, str. 3, 4.

Stanišić je stavljen pod prismotru još pre marta 1991. i nije mu bilo dozvoljeno da izvršava zadatke, prisustvuje sastancima ni da pregleda aktivnosti u vezi s kontraobaveštajnim radom Službe državne bezbednosti.¹⁴⁶⁷

346. Komisija je prestala s radom 23. maja 1991. a da nije obavila svoj posao ni podigla optužbu protiv Stanišića.¹⁴⁶⁸ Svedok Leković je izjavio da je izveštaj komisije od 22. maja 1991. podneo Bogdanoviću i Janačkoviću i da je u njemu zabeleženo da niko iz Ministarstva unutrašnjih poslova nije pustio u javnost državne tajne ili službene tajne podatke.¹⁴⁶⁹ Svedok Leković je kasnije, 19. jula 1991, po Janačkovićevim naređenjima podneo službenu zabelešku o radu komisije i dao preporuku da se, pošto nije doneta zvanična odluka o završetku postojanja komisije, formira nova komisija koja će sastaviti nov izveštaj.¹⁴⁷⁰ Pretresnom veću su predviđeni i dokazi da je on 19. jula 1991, nakon što je Bogdanović smenjen s dužnosti ministra unutrašnjih poslova, posetio svedoka Lekovića, pitao ga da li ima novih događaja u vezi s radom komisije i predložio da komisija nastavi s radom.¹⁴⁷¹

347. Stanišić ukazuje na dokaze koji aludiraju na to da je formiranje komisije ograničilo njegovu mogućnost da deluje i pokazalo da on nije bio Miloševićeva desna ruka ni *de facto* načelnik Službe državne bezbednosti 1991.¹⁴⁷² Pretresnom veću su predviđeni i dokazi koji ukazuju na to da je Stanišić zapravo bio aktivan i da je radio tokom tog perioda,¹⁴⁷³ kao i dokazi da je on u Službi

¹⁴⁶⁷ Svedok Ristić, T. 27. jun 2019, str. 26, 55-57, 63, dokazni predmet 1D00135, str. 11870; dokazni predmet 1D00134, par. 43. V. takođe svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14283, 14284.

¹⁴⁶⁸ Svedok Nielsen, T. 16. novembar 2017, str. 40, 44; svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14320, 14321, 14323, 14324; svedok Ristić, T. 27. jun 2019, str. 23, dokazni predmet 1D00135, str. 11688; svedok Miljković, dokazni predmet 1D00381, str. 3.

¹⁴⁶⁹ Svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14320-14322, dokazni predmet 1D00544, par. 35; dokazni predmet 1D00162, str. 3.

¹⁴⁷⁰ Svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14288, 14322, 14323, dokazni predmet 1D00544, par. 39; svedok Nielsen, T. 16. novembar 2017, str. 38, 43, 44; dokazni predmet 1D00043, str. 34.

¹⁴⁷¹ Svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14358, 14361, 14369, dokazni predmet 1D00544, par. 41; svedok Ristić, T. 27. jun 2019, str. 52, 53, dokazni predmet 1D00135, str. 11894; dokazni predmet 1D00121. V. takođe svedok Nielsen, T. 16. novembar 2017, str. 38.

¹⁴⁷² Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 162 i u njemu navedene reference. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 547, 548; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 19, 20, 41-43; svedok Nielsen, T. 16. novembar 2017, str. 37-48; svedok Ristić, dokazni predmet 1D00134, par. 37, 42.

¹⁴⁷³ Svedok Nielsen, T. 23. novembar 2017, str. 104-107; svedok RFJ-153, T. 15. jun 2017, str. 24, 28, 29, 32, 33, 43-45, dokazni predmet P00002, par. 87, 88; svedok N. Bogunović, T. 4. septembar 2019, str. 26, 27, dokazni predmet 1D00275, str. 13236, dokazni predmet 1D00274, par. 67. V. dokazni predmet P00242, str. 1, 5 (b/h/s); dokazni predmet P00857, str. 3; dokazni predmet 2D00064, str. 1 (b/h/s); dokazni predmet 1D00042; dokazni predmet P00522, str. 21 (b/h/s). Pretresno veće napominje da je, u vezi s oba dokazna predmeta, 2D00064 i P00242, svedok veštak tužilaštva Nielsen u svedočenju izjavio da se na tim dokumentima nalaze Stanišićev paraf i potpis. V. svedok Nielsen, T. 22. novembar 2017, str. 67, T. 14. novembar 2017, str. 67. Pretresno veće, osim toga, napominje i da je svedok Ristić, iako je u svedočenju izjavio da Stanišić nije bio "operativno aktivan" 1991, mislio na "sastanke kolegijuma, radne sastanke i sastavljanje godišnjih izveštaja", te da Stanišić u tom smislu nije bio aktivan tokom te godine. Međutim, svedok je izjavio da ne zna da li je Stanišić pored gore navedenog radio išta drugo. V. svedok Ristić, T. 26. jun 2019, str. 47. V.

državne bezbednosti i Ministarstvu unutrašnjih poslova 1991. zadržao izvesnu meru jasnih ovlašćenja.¹⁴⁷⁴ Svedok veštak tužilaštva Nielsen takođe je napomenuo da Stanišić jeste povremeno bio odsutan tokom marta i aprila 1991, ali da cela stvar nije imala štetan učinak po njegovu karijeru, pošto je on kasnije, krajem 1991, unapređen u načelnika Službe državne bezbednosti.¹⁴⁷⁵ Pretresno veće stoga konstatuje da su Janaćkovićeva nastojanja možda imala određenog uticaja na Stanišićeve nadležnosti u Službi državne bezbednosti, ali da je to bilo tako samo u kratkom periodu i da će, s obzirom na to, svaka sumnja koja proizlazi iz Stanišićeve tvrdnje da je njegova mogućnost delovanja bila ograničena biti ispitana u svetlu dokaza o njegovim aktivnostima tokom rada komisije.

348. U vezi s raznim upravama Resora državne bezbednosti, Pretresno veće napominje da je, prema rečima svedoka Ristića, samo nekoliko ljudi znalo za aktivnosti Druge uprave, a da je među njima, osim samih operativaca, bio i Stanišić.¹⁴⁷⁶ Pored toga, Pretresno veće napominje da se Osma uprava bavila logističkim poslovima, uključujući, između ostalog, plate i kadrovske poslove, ali da su Veću predočeni i dokazi koji sugerisu da zahtevi upućeni Osmoj upravi nisu dolazili do načelnika Resora državne bezbednosti.¹⁴⁷⁷ S tim u vezi, Stanišić tvrdi da se u okviru Osme uprave moglo doći do sredstava bez njegovog odobrenja i znanja, te da njegov posao nije bio, odnosno da načelnik Službe državne bezbednosti/Resora državne bezbednosti nije imao dužnost da odlučuje o tome ko dobija dnevnice, već da je njegova jedina uloga bila da ovlasti načelnika JATD da odobri

takođe svedok Ristić, T. 26. jun 2019, str. 48-50 (gde svedok konkretno iznosi komentar u vezi sa stranom 21 dokaznog predmeta P00522 na b/h/s).

¹⁴⁷⁴ V. npr. svedok Vasiljević, T. 28. januar 2019, str. 45, 46 (gde je svedok izjavio da je Stanišić, kada je Janaćković bio načelnik Službe državne bezbednosti, bio profesionalno dominantan nad Janaćkovićem i da je njegov autoritet bio "neprikosnoven"), dokazni predmet P02694, str. 15862, 15863 (gde je svedok izjavio da je Stanišić, čak i kada je bio zamenik načelnika Službe državne bezbednosti, bio dominantna ličnost, ne samo u Službi državne bezbednosti već i u Ministarstvu unutrašnjih poslova); svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13175, 13176 (gde je svedok izjavio da je Stanišić bio "čovek broj dva u Miloševićevom režimu"), str. 13503 (gde je svedok izjavio da je Stanišić bio načelnik Službe državne bezbednosti 1991), dokazni predmet P01248, str. 1392 (gde je svedok izjavio da je Stanišić postao načelnik Službe državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova u proleće 1991); svedok RFJ-113, dokazni predmet P02701, str. 15141 (gde je svedok izjavio da se Stanišić predstavio kao načelnik Službe državne bezbednosti), dokazni predmet P00562, par. 41 (gde svedok izjavljuje da je Bogdanović predstavio Stanišića kao načelnika Službe državne bezbednosti); svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02719, par. 14 (gde je svedok izjavio da mu je krajem avgusta 1991. bilo poznato da je Stanišić bio načelnik Službe državne bezbednosti Srbije); svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 41 (gde je svedok izjavio da je Stanišić rukovodio Resorom državne bezbednosti od početka devedesetih godina do jeseni 1998); dokazni predmet P02433, str. 1 (gde jedna navodno Stanišićeva izjava ukazuje na to da je on sedam godina, od 1991. do 1998, proveo na dužnosti načelnika Službe državne bezbednosti). Pretresno veće takođe napominje da je svedok Leković, iako je rekao da je Janaćković od aprila 1991. do početka oktobra 1991. marginalizovao Stanišića, takođe izjavio da je od oktobra 1991. do kraja 1991. Stanišićeva popularnost među operativcima porasla i da je njegovom radu pridata "još veća težina". V. svedok Leković, dokazni predmet 1D00545, str. 14291.

¹⁴⁷⁵ Svedok Nielsen, T. 16. novembar 2017, str. 40, 41.

¹⁴⁷⁶ Svedok Ristić, T. 26. jun 2019, str. 27, 28, dokazni predmet 1D00134, par. 6.

¹⁴⁷⁷ V. svedok RFJ-016, T. 5. septembar 2018, str. 44, 45.

isplate za specijalne izdatke do iznosa od 50.000 dinara.¹⁴⁷⁸ Međutim, nakon što je pažljivo razmotrilo Stanišićeve argumente, Pretresno veće podseća da su Stanišićeve dužnosti načelnika uključivale i donošenje odluka o primeni sredstava i metoda u Službi državne bezbednosti/Resoru državne bezbednosti.¹⁴⁷⁹

349. Pretresnom veću su takođe predviđeni dokazi o Stanišićevim kontaktima s obaveštajnim strukturama Sjedinjenih Američkih Država, naročito sa Centralnom obaveštajnom agencijom, i njegovom učestvovanju u pojedinim događajima tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, uključujući njegovu pomoć prilikom oslobođanja 300 pripadnika UNPROFOR-a koji su držani kao taoci, zarobljenih francuskih pilota i jednog američkog novinara u Bijeljini, kao i o njegovoj ulozi na mirovnoj konferenciji u Daytonu u novembru 1995.¹⁴⁸⁰ Kako navodi Stanišić, vlasti Sjedinjenih Država su potvrđile njegovu ulogu ključnog mirotvorca tokom krize u Bosni i Hercegovini i prepoznale da je njegovo delovanje na kraju na razne načine doprinelo rešavanju krize.¹⁴⁸¹ Dalje, Stanišić tvrdi da je on bio direktor/koordinator jedne civilne institucije a ne komandant vojske i da je, kao profesionalnom državnom činovniku, njegov glavni cilj i cilj Službe državne bezbednosti/Resora državne bezbednosti Srbije bio održavanje bezbednosti Srbije, što je uključivalo suzbijanje ekstremizma, zaštitu nacionalnih manjina i rad za mir u čitavom periodu od 1991. do 1995.¹⁴⁸² S tim u vezi, Stanišić takođe tvrdi da je politika Službe državne bezbednosti od 1992. nadalje naglasak stavlja na pružanje podrške mirovnim nastojanjima i pregovorima.¹⁴⁸³ Nakon što je pregledalo dokaze, Pretresno veće prihvata tvrdnju da Stanišić tokom relevantnog perioda povremeno jeste pokazao volju za rešavanje sukoba, da je radio za mir i pružao humanitarnu pomoć. Međutim, ti dokazi jednakost ilustruju i moć njegovog položaja i ličnosti, kao i njegovu

---

¹⁴⁷⁸ V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 83, 121-132, Dodatak IX. V. takođe Stanišićeva završna reč, T. 13. aprila 2021, str. 14; dokazni predmet 1D00072, str. 4. Stanišić tvrdi da je njegova uloga, koja se može uporediti s ulogom šefa velike organizacije, bila da odobri samo sveukupni budžet, a da načelniku osnovne organizacione jedinice prepusti da utvrdi mesečne izdatke, uključujući i izdatke za specijalne namene, kao što je JATD. V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 122, gde se upućuje na dokazni predmet 2D00451, par. 234-236, 238, 239, 340, 342, 346, 429; dokazni predmet 1D00072, str. 2, 3. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je njegova jedina uloga bila da ovlasti načelnika JATD da odobri isplate za specijalne izdatke u iznosu do 50.000 dinara, Pretresno veće napominje da stvarna formulacija uputstva glasi da “[n]ačelnik Službe državne bezbednosti može ovlastiti rukovodioce osnovnih organizacionih jedinica da odobravaju isplatu sredstava za specijalne izdatke”, što uključuje i isplate u iznosu do 50.000 dinara. V. dokazni predmet 1D00072, str. 4. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 125.

¹⁴⁷⁹ V. gore, par. 330.

¹⁴⁸⁰ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 166-179, 1626; svedok Nielsen, T. 16. novembar 2017, str. 56-60; dokazni predmet 1D00055, str. 4-6. V. takođe Stanišićeva duplika, T. 14. aprila 2021, str. 35, 36.

¹⁴⁸¹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 166, gde se upućuje na dokazni predmet 1D00055, str. 4-6.

¹⁴⁸² V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 85, 134, 136-138, 140-142, 144-150, 155, 160, 163-179, Dodatak I, str. 7-62. V. takođe Stanišićeva duplika, T. 14. aprila 2021, str. 33-35.

¹⁴⁸³ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 167, gde se upućuje na svedoka Dragićevića, dokazni predmet 1D00440, par. 23.

sposobnost da utiče, odnosno da igra glavnu ulogu u važnim događajima i u vezi s ključnim ličnostima u srpskom rukovodstvu.

350. S obzirom na gorenavedeni, Pretresno veće konstatuje da je Stanišić bio na dužnosti zamenika načelnika Službe državne bezbednosti 1991. i da je zatim unapređen na dužnost načelnika Službe državne bezbednosti 31. decembra 1991, te da je na toj dužnosti bio do oktobra 1998. Pretresno veće smatra da nisu uverljivi Stanišićevi argumenti da su razne karakteristike strukturnog sistema Službe državne bezbednosti i, kasnije, Resora državne bezbednosti omogućavale da se on, Stanišić, zaobiđe i da je postojala mogućnost zloupotrebe, uključujući i zloupotrebe u vezi s ulogom zamenika načelnika i načelnika uprava.¹⁴⁸⁴ Pretresno veće zaključuje da je Stanišić tokom perioda relevantnog za Optužnicu bio na visokim položajima sa znatnim ovlašćenjima i autoritetom u Službi državne bezbednosti, Resoru državne bezbednosti i Ministarstvu unutrašnjih poslova. Međutim, Pretresno veće će u nastavku ispitati kako su se ta ovlašćenja i autoritet manifestovali u vezi s konkretnim događajima navedenim u Optužnici.

2. Franko Simatović

351. Franko Simatović rođen je 1. aprila 1950. u Beogradu, u Republici Srbiji.¹⁴⁸⁵ U Službi državne bezbednosti počeo je da radi 1978. godine, u Upravi Službe državne bezbednosti u Beogradu.¹⁴⁸⁶ Nakon što je završio pripravnički staž u trajanju od jedne godine, Simatović je 1. jula 1979. stekao čin mlađeg inspektora, a kasnije je unapređen u čin inspektora.¹⁴⁸⁷ Upitnici za ocenjivanje rada za Simatovića iz osamdesetih godina pokazuju da je on radio u Drugoj upravi Službe državne bezbednosti u Beogradu, zaduženoj za praćenje aktivnosti neprijateljske emigracije i obaveštajnih službi zemalja članica Severnoatlantskog pakta.¹⁴⁸⁸ Dana 18. decembra 1989. Simatović je privremeno poslat u Socijalističku Autonomnu Pokrajinu Kosovo na ispomoć u poslovima državne bezbednosti,¹⁴⁸⁹ a 1990. je raspoređen u Peć, kao operativac Službe državne bezbednosti.¹⁴⁹⁰ Dana 8. januara 1991. Simatović je formalno postavljen za starijeg inspektora u Drugoj upravi službe državne bezbednosti u Beogradu; ta odluka je stupila na snagu s 15.

---

¹⁴⁸⁴ V. npr. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 82, 83, 90, 91, 93-101, 106, 107, 110, 116, 118-123, 126-132.

¹⁴⁸⁵ V. dokazni predmet P00831. V. takođe dokazni predmet 2D00451, par. 378; Drugostepena presuda MKSJ, par. 3.

¹⁴⁸⁶ Dokazni predmet P00850, par. 81; dokazni predmet 2D00451, par. 378, 395.

¹⁴⁸⁷ V. dokazni predmet P00850, par. 81, 82 (gde svedok veštak tužilaštva Nielsen navodi da je Simatović unapređen u zvanje inspektora 1. jula 1984); dokazni predmet 2D00451, par. 379, 380, 395 (gde svedok veštak odbrane Milošević navodi da je Simatović bio u zvanju inspektora od 1. marta 1986).

¹⁴⁸⁸ Svedok Nielsen, T. 22. novembar 2017, str. 46, 47; dokazni predmet P00850, par. 83.

¹⁴⁸⁹ Dokazni predmet P00850, par. 84; dokazni predmet 2D00451, par. 381.

¹⁴⁹⁰ Dokazni predmet P00850, par. 84.

decembrom 1990.¹⁴⁹¹ Kao stariji inspektor, Simatović je bio šef odseka zaduženog za praćenje i suzbijanje obaveštajnih delatnosti Sjedinjenih Američkih Država i imao je oko osam potčinjenih.¹⁴⁹² Pretresnom veću su predočeni i dokazi da je Stanišić 18. marta 1992. izdao retroaktivno rešenje kojim se Simatović upućuje u Službu državne bezbednosti Pokrajinskog sekretarijata za unutrašnje poslove Kosova u periodu od 12. aprila do 17. oktobra 1991.¹⁴⁹³ Prema rečima svedoka veštaka tužilaštva Nielsena, to je urađeno da bi se prikrile tajne aktivnosti,¹⁴⁹⁴ što Pretresno veće prihvata, imajući na umu Simatovićeve aktivnosti na području SAO Krajine tokom relevantnog perioda.¹⁴⁹⁵

352. Dana 29. aprila 1992. Simatović je, u zvanju starijeg inspektora, postavljen na radno mesto zamenika načelnika Druge uprave Resora državne bezbednosti, sa stupanjem na snagu 1. maja 1992, a broj zaposlenih koji su mu bili neposredno potčinjeni povećan je na najviše 94.¹⁴⁹⁶ Dana 12. maja 1993. Stanišić je Simatovića, u zvanju starijeg inspektora Službe državne bezbednosti, postavio i na radno mesto specijalnog savetnika načelnika Resora državne bezbednosti, sa

---

¹⁴⁹¹ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 32, 33; dokazni predmet P00850, par. 85; dokazni predmet 2D00451, par. 382; dokazni predmet P00831, str. 47.

¹⁴⁹² Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 32-35; dokazni predmet P00850, par. 85; dokazni predmet 2D00451, par. 382, 395; svedok Mićić, T. 3. mart 2020, str. 7, 9, dokazni predmet 2D00454, str. 19774-19777, 19864; svedok Ristić, dokazni predmet 1D00135, str. 11739. V. takođe dokazni predmet 2D00119, str. 104, 105, gde se upućuje na član 42(18).

¹⁴⁹³ V. dokazni predmet P00831, str. 50. V. takođe svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 47, 48; dokazni predmet P00850, par. 86; dokazni predmet 2D00451, par. 383. Iako je, prema rečima svedoka Mićića, jednog od Simatovićevih potčinjenih 1991. godine, izdavanje retroaktivnih rešenja predstavljalo odstupanje od ubičajene procedure, bilo je i slučajeva kada su takva rešenja izdavana. V. svedok Mićić, T. 4. mart 2020, str. 27, 28, T. 3. mart 2020, str. 5, 6, 9, dokazni predmet 2D00454, str. 19774, 19775, 19782, 19783.

¹⁴⁹⁴ V. dokazni predmet P00850, par. 86 (gde svedok veštak tužilaštva Nielsen navodi da je Simatović u to vreme bio aktivan u operacijama u vezi s područjima Hrvatske pod srpskom kontrolom i da je učestvovao u sastancima s relevantnim osobama u Beogradu. Retroaktivno rešenje izdato je istog dana i za Dragana Filipovića i Milana Radonjića). V. takođe svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 48; svedok Milošević, T. 26. februar 2020, str. 30, 31, 33-35. Pretresno veće takođe napominje da je svedok Mićić u svedočenju izjavio da je Simatović od proleća 1991. boravio na Kosovu, nakon čega se vratio u Beograd na par dana, a onda je u letu 1991. prebačen u Knin. Svedok Mićić je takođe izjavio da se Simatović, posle nekoliko meseci u Kninu, vratio u Beograd i da je ponovo poslat na Kosovo. Svedok Mićić, T. 3. mart 2020, str. 11, 12, dokazni predmet 2D00454, str. 19781.

¹⁴⁹⁵ V. Odeljak II.A.1.

¹⁴⁹⁶ Svedok Nielsen, T. 22. novembar 2017, str. 50, 56, T. 14. novembar 2017, str. 35, 36 (gde svedok veštak tužilaštva kaže da je Simatović, prema planu Resora državne bezbednosti, imao najviše 95 zaposlenih koji su mu bili potčinjeni, odnosno 94 i njega samog); dokazni predmet P00850, par. 87, 90; svedok Milošević, T. 25. februar 2020, str. 59; dokazni predmet 2D00451, par. 384, 395; svedok Mićić, T. 4. mart 2020, str. 40, T. 3. mart 2020, str. 9, dokazni predmet 2D00454, str. 19797; dokazni predmet P00831, str. 51, 125. Prema rečima svedoka veštaka tužilaštva Nielsena, položaj zamenika načelnika Druge uprave bio je viši položaj u Resoru državne bezbednosti. V. svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 36.

stupanjem na snagu 1. maja 1993.¹⁴⁹⁷ Kako navodi Simatović, on je na toj dužnosti bio do 5. aprila 1996.¹⁴⁹⁸ Simatovićev radni odnos u Resoru državne bezbednosti prestao je u decembru 2001.¹⁴⁹⁹

353. Pretresno veće takođe ima u vidu dokaze koji su mu predočeni u vezi s tvrdnjom tužilaštva da je Stanišić 1993. godine unapredio Simatovića s mesta specijalnog savetnika na dužnost načelnika Druge uprave i da su radnici Službe državne bezbednosti "mogli da budu na dužnosti specijalnog savetnika i načelnika uprave istovremeno".¹⁵⁰⁰ Međutim, Simatović tvrdi da nikada nije postavljen za načelnika Druge uprave i da nije mogao da bude na dva radna mesta u isto vreme.¹⁵⁰¹ On tvrdi da je na dužnosti zamenika načelnika Druge uprave bio od 1. maja 1992. do 1. maja 1993, kada je postavljen na radno mesto specijalnog savetnika.¹⁵⁰²

354. Nakon što je razmotrilo dokaze koji su mu predočeni, Pretresno veće konstatiše da je Stanišić 1. maja 1992. postavio Simatovića na radno mesto zamenika načelnika Resora državne bezbednosti, dok je ovaj radio u Drugoj upravi Službe državne bezbednosti, te da je Simatović na toj dužnosti ostao dok ga takođe Stanišić nije postavio na radno mesto specijalnog savetnika u Resoru državne bezbednosti, 1. maja 1993. Nakon što je ispitalo dokaze o tome da li je Simatović istovremeno bio i na dužnosti specijalnog savetnika načelnika Resora državne bezbednosti i na dužnosti načelnika Druge uprave, Pretresno veće zaključuje da dokazi ne pokazuju definitivno da

¹⁴⁹⁷ V. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 98, gde se upućuje na dokazni predmet P00831, str. 53; dokazni predmet P00850, par. 88; svedok Milošević, T. 25. februar 2020, str. 59; dokazni predmet 2D00451, par. 385, 395.

¹⁴⁹⁸ V. Simatovićev Završni pretresni podnesak, par. 98, gde se upućuje na dokazni predmet P00831, str. 56. V. takođe dokazni predmet 2D00451, par. 395. Pretresnom veću su predočeni dokazi da je pravilnik koji reguliše rad Resora državne bezbednosti predviđao samo šest radnih mesta specijalnog savetnika. V. dokazni predmet P00850, par. 88, gde se upućuje na dokazni predmet P03195.

¹⁴⁹⁹ Dokazni predmet P00850, par. 95; dokazni predmet 2D00451, par. 391, 395.

¹⁵⁰⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 43 i u njemu navedene reference. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 11. Prema rečima tužilaštva, mogućnost da se istovremeno bude na dva radna mesta u Službi državne bezbednosti očigledna je iz toga što je Vlado Dragičević istovremeno bio i specijalni savetnik i načelnik uprave. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, fiksnotra 91, gde se upućuje na svedoka Dragičevića, T. 17. oktobar 2019, str. 44-46, dokazni predmet 1D00441, str. 14790, 14791, dokazni predmet 1D00440, par. 4, 5, 10; dokazni predmet P03805, str. 1. Pretresno veće takođe napominje da svedok Nielsen u svom izveštaju veštaka navodi da je Simatović bio na dužnosti zamenika načelnika Druge uprave do januara 1996, a kasnije kaže da je Simatović postavljen na dužnost načelnika Druge uprave u junu 1994. V. dokazni predmet P00850, par. 89, 90. Međutim, svedok veštak tužilaštva Nielsen je u svedočenju pojasnio ovaj deo svog izveštaja i objasnio da je Simatović postao, odnosno bio unapređen na dužnost načelnika Druge uprave u junu 1994, a da je Dragan Filipović tada postao zamenik načelnika Druge uprave. V. svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 36, 37.

¹⁵⁰¹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 99, 104; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 77-79. V. takođe svedok Nielsen, T. 22. novembar 2017, str. 55-57; svedok Milošević, T. 25. februar 2020, str. 60, T. 19. februar 2020, str. 41-43; svedok Mićić, dokazni predmet 2D00454, str. 19943, 19947, 19948. Simatović takođe tvrdi da se ni u Optužnici ni u Pretpretresnom podnesku tužilaštva ne iznosi navod da je on bio načelnik Druge uprave. V. Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 78.

¹⁵⁰² Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 90, 98, 104; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 77. V. takođe svedok Nielsen, T. 22. novembar 2017, str. 59; dokazni predmet 2D00451, par. 385, 386, 395, 403.

on, u stvari, jeste bio na oba radna mesta istovremeno.¹⁵⁰³ Bez obzira na tu činjenicu i na Simatovićevu argumentaciju da su njegov rad i uticaj bili ograničeni od strane nekoliko nivoa upravljanja u Ministarstvu unutrašnjih poslova i odlukama njegovih prepostavljenih,¹⁵⁰⁴ Pretresno veće zaključuje da je Simatović tokom perioda relevantnog za Optužnicu bio na visokim dužnostima sa znatnim ovlašćenjima i autoritetom u Službi državne bezbednosti, a kasnije i Resoru državne bezbednosti. Međutim, kao i u Stanišićevom slučaju, Pretresno veće će ispitati kako su se ta ovlašćenja i autoritet manifestovali u vezi s konkretnim događajima navedenim u Optužnici.

---

¹⁵⁰³ Pretresno veće je razmotrilo dokaze koji ukazuju na to da je Simatović od maja 1993. do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica bio samo specijalni savetnik, a ne i načelnik Druge uprave Resora državne bezbednosti. V. svedok Cvetković, T. 3. septembar 2020, str. 4, 6, 7, 9, 10; svedok Milošević, T. 19. februar 2020, str. 42, 43; dokazni predmet 2D00451, par. 385, 386, 403; svedok Mićić, dokazni predmet 2D00454, str. 19869; dokazni predmet 2D00062, str. 2, 3. Pretresno veće napominje da je svedok Cvetković dao iskaz u vezi s pismom koje je on, kao pomoćnik načelnika Resora državne bezbednosti, posao Simatoviću, kao "načelniku" Druge uprave. V. dokazni predmet P00858, str. 1, 2. Međutim, svedok Cvetković je u svedočenju izjavio da Simatović nije bio načelnik Druge uprave i da je to bila njegova greška ili, verovatnije, greška njegove sekretarice. V. svedok Cvetković, T. 3. septembar 2020, str. 4, 9, 10. S druge strane, Pretresno veće je razmotrilo i dokaze koji Simatovića identificuju kao načelnika Druge uprave. V. svedok Dragičević, T. 17. oktobar 2019, str. 34 (gde je svedok izjavio da je Dragan Filipović bio Simatovićev zamenik kada je "Simatović postao načelnik"), str. 44-46, dokazni predmet 1D00441, str. 14812 (gde je svedok izjavio da je on "istovremeno vršio dve dužnosti, dužnost specijalnog savetnika i načelnika uprave"); dokazni predmet P03795, str. 7 (gde je pismo koje je upućeno Drugoj upravi Ministarstva unutrašnjih poslova i "načelniku – Frenkiju"); dokazni predmet P00849, str. 1 (gde se Simatović pominje kao "načelnik Obaveštajne uprave Resora državne bezbednosti Republike Srbije"). Pretresno veće napominje da tužilaštvo takođe upućuje na dokumente za koje navodi da ih je potpisao Simatović kao "načelnik 2. uprave organizacione jedinice." V. završni podnesak tužilaštva, fusnota 92, gde se upućuje na dokazni predmet P00269, str. 38, 40 (b/h/s); dokazni predmet 2D00459, str. 3 (b/h/s).

¹⁵⁰⁴ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 88-90, 92-94, 97, 98, 101-103, 107, 110. V. takođe Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 72-74, 77, 78.

V. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT

355. U Optužnici se navodi da su optuženi dela za koja se terete počinili putem učestvovanja u udruženom zločinačkom poduhvatu, koji je postojao najkasnije od aprila 1991. do barem 31. decembra 1995, sa ciljem da se, putem činjenja krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i nehumanih dela (prisilno premeštanje), većina nesrba, prvenstveno Hrvata, bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, prisilno i trajno ukloni s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.¹⁵⁰⁵ Prema Optužnici, u udruženom zločinačkom poduhvatu su, osim optuženih, učestvovala i druga lica, između ostalih Slobodan Milošević, Veljko Kadijević, Blagoje Adžić, Ratko Mladić, Radmilo Bogdanović, Radovan Stojičić zvani Badža, Mihalj Kertes, Milan Martić, Goran Hadžić, Milan Babić, Radovan Karadžić, Momčilo Krajišnik, Biljana Plavšić, Mićo Stanišić, Željko Ražnatović zvani Arkan, Vojislav Šešelj i drugi pripadnici srpskih snaga.¹⁵⁰⁶ U Optužnici se navodi da je svaki učesnik činjenjem ili nečinjenjem doprineo postizanju zajedničkog zločinačkog cilja ili, alternativno, sprovodio ciljeve udruženog zločinačkog poduhvata koristeći pripadnike srpskih snaga ili grupe iz njihovog sastava.¹⁵⁰⁷

356. U Optužnici se, dalje, navodi da su zločini navedeni u Optužnici bili unutar okvira udruženog zločinačkog poduhvata i da su optuženi delili namenu da ostvare zajednički zločinački cilj prisilnog i trajnog uklanjanja većine nesrba s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine činjenjem svakog od tih zločina.¹⁵⁰⁸ Alternativno, u Optužnici se navodi da je zajednički zločinački cilj bio da se, putem deportacije i prisilnog premeštanja, većina Hrvata, Muslimana i ostalih nesrba prisilno i trajno ukloni s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine, te da su optuženi razumno mogli da predvide da su zločini progona i ubistva mogući ishod izvršenja udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁵⁰⁹

A. Merodavno pravo

357. U međunarodnom pravu su, u vreme događaja u bivšoj Jugoslaviji, postojale tri kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁵¹⁰ *Actus reus* za odgovornost na osnovu prve i treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, koje su relevantne za ovaj predmet, čini sledeće: (i) množina

¹⁵⁰⁵ Optužnica, par. 6, 10-13, 15-17. V. takođe Optužnica, par. 22, 25, 26, 63, 64, 66.

¹⁵⁰⁶ Optužnica, par. 12.

¹⁵⁰⁷ Optužnica, par. 12.

¹⁵⁰⁸ Optužnica, par. 14, 17.

¹⁵⁰⁹ Optužnica, par. 14, 17.

lica; (ii) postojanje zajedničkog plana, zamisli ili cilja koji predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnog dela predviđenog Statutom; i (iii) učestvovanje optuženog u zajedničkom planu koji uključuje izvršenje jednog od krivičnih dela predviđenih Statutom.¹⁵¹¹

358. Od pretresnog veća se traži da identificuje množinu lica koja su pripadala udruženom zločinačkom poduhvatu i da utvrdi da su ona delila zajednički zločinački cilj.¹⁵¹² Množina lica može se u dovoljnoj meri identifikovati upućivanjem na "kategorije ili grupe osoba" i nije nužno da se navede ime svakog lica pojedinačno.¹⁵¹³ Osim toga, zaključak da je postojao zajednički cilj može da se izvede iz činjenice da više lica deluje jedinstveno kako bi u delo sprovelo udruženi zločinački poduhvat.¹⁵¹⁴ Shodno tome, formalnopravno nije potrebno da pretresno veće doneše zaseban zaključak o pojedinačnim postupcima i nameri svakog učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu da bi utvrdilo da je množina lica delovala zajedno u sproveđenju zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁵¹⁵

359. Pored toga, za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata nije važno da li je osoba koja je izvršila *actus reus* konkretnog krivičnog dela učesnik udruženog zločinačkog poduhvata, nego da li je taj zločin deo zajedničkog cilja.¹⁵¹⁶ U slučajevima kada glavni izvršilac konkretnog zločina nije učesnik udruženog zločinačkog poduhvata, zaključak o ovom elementu može da se izvede iz činjenice da je optuženi ili neki drugi učesnik udruženog zločinačkog poduhvata blisko sarađivao s glavnim izvršiocem kako bi pospešio ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁵¹⁷ Da bi se učesniku nekog udruženog zločinačkog poduhvata mogla pripisati krivična odgovornost za zločine koje su počinila lica koja nisu deo tog poduhvata, mora se pokazati da se taj zločin može pripisati jednom učesniku udruženog zločinačkog poduhvata i da je taj učesnik – kada se poslužio glavnim izvršiocem – postupao u skladu sa zajedničkim planom.¹⁵¹⁸ Formalnopravno, ne postoji uslov da pretresno veće pokaže kako je svaki fizički izvršilac korišćen za počinjenje zločina da bi

¹⁵¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 587, 591; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 281; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1672; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 58; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 363, 405; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 195-226.

¹⁵¹¹ Drugostepena presuda MKSJ, par. 77; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 364.

¹⁵¹² Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 138, 141; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

¹⁵¹³ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 141. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 156; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

¹⁵¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 141, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, fusnota. 418; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

¹⁵¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 141.

¹⁵¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 410. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 418, 419.

¹⁵¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 410.

utvrdilo takvu vezu, pod uslovom da pretresno veće identificuje kako su jedan ili više učesnika udruženog zločinačkog poduhvata u ostvarivanju zajedničkog plana koristili snage kojima su ti fizički izvršioci pripadali.¹⁵¹⁹

360. Nije potrebno da zajednički cilj bude unapred dogovoren ili formulisan, već on može da bude improvizovan na licu mesta i zaključci o njemu mogu da se izvedu iz činjenica.¹⁵²⁰ Iako je postojanje zajedničkog cilja u vreme počinjenja zločina jedan od elemenata odgovornosti na osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, datum njegovog nastanka nije.¹⁵²¹

361. Nadalje, da bi bio proglašen krivično odgovornim na osnovu odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat, optuženi je morao da deluje u svrhu ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja svojim znatnim doprinosom počinjenju zločina koje je taj zajednički cilj obuhvatao.¹⁵²² Doprinos optuženog ne mora biti neophodan ni znatan, a ne mora biti ni sam po sebi zločinački, pod uslovom da optuženi svojim činjenjem (ili nečinjenjem) na neki način znatno doprinese ostvarenju zajedničkog cilja.¹⁵²³ Ne doseže svaki tip radnje nivo znatnog doprinosa krivičnim delima obuhvaćenim zajedničkim ciljem iz kog bi proisticala odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁵²⁴

362. *Mens rea* za odgovornost na osnovu prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata jeste namera da se izvrši određeno krivično delo (a to je zajednička namera svih saizvršilaca).¹⁵²⁵ Za odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata traži se da je optuženi imao nameru da počini krivična dela koja su činila deo zajedničkog cilja udruženog zločinačkog

¹⁵¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 168; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 413.

¹⁵¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 165; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 235-237.

¹⁵²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 609; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 418; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 100.

¹⁵²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 609, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 364, 418; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 81; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 100; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227.

¹⁵²² Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 186, 228; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 110, 136; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 987; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

¹⁵²³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 228; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 110; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 985.

¹⁵²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 136; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 988; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 427.

¹⁵²⁵ Drugostepena presuda MKSJ, par. 77; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 228. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 65; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 200, 707.

poduhvata i da učestvuje u zajedničkom planu čiji cilj je bio da ona budu počinjena.¹⁵²⁶ Pored toga, do odgovornosti za krivično delo različito od onog koje je dogovoreno zajedničkim planom dolazi samo ako je u okolnostima datog slučaja: (i) bilo predvidivo da bi neki učesnik udruženog zločinačkog poduhvata ili jedno ili više lica koja koristi optuženi ili bilo koji drugi učesnik udruženog zločinačkog poduhvata mogli počiniti takvo krivično delo radi ostvarenja zajedničkog cilja; i (ii) ako je optuženi voljno preuzeo taj rizik svojim priključivanjem poduhvatu ili daljim učešćem u njemu.¹⁵²⁷

B. Postojanje zajedničkog plana, zamisli ili cilja

363. Tužilaštvo tvrdi da radnje i reči optuženih i drugih koji su zajedno s njima bili učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu pokazuju da su oni najkasnije u aprilu 1991. imali zajednički zločinački cilj da prisilno i trajno uklone nesrbe s teritorija u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini na koje su polagali pravo.¹⁵²⁸ Tužilaštvo, dalje, tvrdi da su učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu, koji su otvoreno zagovarali politiku razdvajanja na nacionalnoj osnovi, bili svesni da će, zbog realne situacije na terenu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, takvo razdvajanje na nacionalnoj osnovi nužno dovesti do nasilnog uklanjanja nesrba putem zločina navedenih u Optužnici.¹⁵²⁹ Tužilaštvo tvrdi i da je nedozvoljeni, vanzakonski i tajni način na koji su optuženi i učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu pripremili i izvršili zajednički cilj, uključujući i njihovu saradnju s poznatim zločincem Željkom Ražnatovićem zvanim Arkan, još jedan pokazatelj za to da oni nisu samo ostvarivali i davali doprinos legitimnim političkim i vojnim ciljevima.¹⁵³⁰

364. Kako navodi tužilaštvo, obrazac zločina počinjenih prilikom svakog uspešnog zauzimanja teritorije od strane srpskih snaga takođe potvrđuje da cilj nije bio samo zauzimanje teritorije, već i promena demografskog sastava tog područja nasilnim uklanjanjem nesrba.¹⁵³¹ Tužilaštvo tvrdi da razmere i trajanje kampanje nasilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva širom Hrvatske i Bosne i

¹⁵²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 433; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 65; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 228.

¹⁵²⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 433; Drugostepena presuda MKSJ, par. 77; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1557; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 228; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 65; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411.

¹⁵²⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 16-23. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 8, 10, 16, 17; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 7-11.

¹⁵²⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 24-29. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 16, 17; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 1, 8.

¹⁵³⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 31-34. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 916-922; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 14, 24-26, 42; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 20, 40.

Hercegovine jasno pokazuju da je raseljavanje bilo zamisao i nameravana posledica, a ne nusproizvod rata.¹⁵³²

365. Stanišić prihvata tvrdnju da je Slobodan Milošević raspirio plamen ekstremizma u ranoj fazi sukoba, ali tvrdi da to treba sagledavati kroz prizmu rastućeg hrvatskog ekstremizma u to vreme i sasvim prihvatljivog cilja samoopredeljenja i odbrane koji je bio u osnovi formiranja zasebnih srpskih struktura u Hrvatskoj, barem do septembra 1991.¹⁵³³ U vezi s Bosnom i Hercegovinom, Stanišić tvrdi da Milošević i Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, kasnije Savezna Republika Jugoslavija, nikada nisu delili ambiciju bosanskih Srba za stvaranjem Velike Srbije koja bi imala jedinstvenu teritoriju, te da oni, iako jesu pružali političku i vojnu podršku bosanskim Srbima, nisu ni delili ni podržavali njihov zajednički zločinački cilj, koji je uobličen krajem marta ili u aprilu 1992.¹⁵³⁴

366. Simatović tvrdi da nema dokaza o sporazumu u vezi sa zajedničkim zločinačkim ciljem među navodnim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, uz njegovo učešće.¹⁵³⁵ On, dalje, tvrdi da postojanje izvesnog nivoa koordinacije među raznim grupama na terenu i počinjenje zločina od strane nekih od tih grupa, ako je to bio slučaj, neće nužno biti dovoljno da bi se van razumne sumnje pokazalo da je cilj takve saradnje bilo ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁵³⁶ Kako navodi Simatović, ako se zločini navedeni u Optužnici zaista jesu dogodili, za to postoje mnoga plauzibilna objašnjenja osim postojanja zajedničkog zločinačkog plana, na primer, zavade na lokalnom nivou, potrebe povezane s ratovanjem, kao i to da su neposredni počinioци dejstvovali samovoljno.¹⁵³⁷

367. Na početku, Pretresno veće napominje da su mu predviđeni obimni dokazi u vezi s najvažnijim političkim procesima u regionima bivše Jugoslavije koji su relevantni za Optužnicu.

¹⁵³¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 27-29; Uvodna reč tužilaštva, T. 13. jun 2017, str. 10, 11, 46, 47, 60, 69; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 7-9, 16, 17; Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 3, 4.

¹⁵³² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 29, 30. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 16, 17; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 10.

¹⁵³³ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 182, 188. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 189-221; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 3-5. Pretresno veće prima k znanju Stanišićevu tvrdnju da se teza tužilaštva u vezi sa zajedničkim zločinačkim ciljem promenila u odnosu na ono što se navodi u Optužnici. V. Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 2-5; Stanišićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 26, 36-44. Pretresno veće Stanišićevu tvrdnju smatra neutemeljenom jer ni Završni pretresni podnesak tužilaštva ni Završna reč tužilaštva ne ukazuju na promenu u navodima o zajedničkom zločinačkom cilju. V. Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 3-5; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 15. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 9.

¹⁵³⁴ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 816, 824, 825, 847-850. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 823-846, 851-967.

¹⁵³⁵ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 52, 67.

¹⁵³⁶ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 52.

Iako je pomno razmotrilo te dokaze, Pretresno veće konstatiše da taj aspekt spisa nije najvažniji da bi se utvrdilo da li je postojao zajednički zločinački plan, naveden u Optužnici. Iako širi kontekst u kom su zločini počinjeni predstavlja relevantan okvir za ocenu koju će doneti, Pretresno veće se prvenstveno usredsredilo na faktore koji su, prema navodima tužilaštva, direktno relevantni za dokazivanje postojanja zajedničkog zločinačkog cilja, a to su: radnje i reči učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu, ostvarivanje politike razdvajanja na nacionalnoj osnovi, način na koji su učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu pripremili i izvršili zajednički zločinački cilj i obrazac zločina počinjenih prilikom svakog uspešnog zauzimanja teritorije od strane srpskih snaga.¹⁵³⁸

368. Svedočenje veštaka pokazuje da je početkom devedesetih godina dvadesetog veka Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju razdirala kriza.¹⁵³⁹ Prema rečima svedoka Milana Babića, u to vreme su se pojavila dva pristupa za rešavanje političke krize: pristup Srbije, da Jugoslavija treba da bude uređena kao čvrsta federacija, i pristup Hrvatske i Slovenije, da one treba da postanu nezavisne države ili da treba da ostanu u konfederaciji.¹⁵⁴⁰ U slučaju potpunog raspada Jugoslavije, Milošević je zagovarao načelo da svi Srbi imaju pravo da ostanu u jednoj državi sa Srbijom, što je, prema rečima svedoka Babića, koncept koji je nastao u januaru 1991.¹⁵⁴¹ Pretresnom veću su predloženi dokazi da je Milošević bio najmoćniji čovek u Srbiji, da je on, na osnovu svog autoriteta, mogao da postavi, podrži ili smeni ljude na visokim položajima u vojsci, policiji i civilnim strukturama vlasti Srbije i Savezne Republike Jugoslavije i da je imao znatnu kontrolu nad sredstvima javnog informisanja.¹⁵⁴²

369. Pretresno veće upućuje na svoje zaključke o političkim procesima koji su doveli do formiranja Vlade SAO Krajine 29. maja 1991. i, kasnije, osnivanja jedinstvene Republike Srpske Krajine 26. februara 1992, kao i na zaključke o podršci koju su visoki politički, vojni i policijski rukovodioci u Srbiji pružili osnivanju lokalnih političkih i bezbednosnih struktura.¹⁵⁴³ Rukovodstvo SAO Krajine i kasnije Republike Srpske Krajine podržalo je Miloševićevu viziju o stvaranju države

¹⁵³⁷ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 55.

¹⁵³⁸ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 16-34.

¹⁵³⁹ Dokazni predmet P01600, str. 9.

¹⁵⁴⁰ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13011.

¹⁵⁴¹ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13011-13014, 13017, 13094. V. takođe svedok Roberts, T. 15. oktobar 2019, str. 11, 12.

¹⁵⁴² Svedok Roberts, T. 15. oktobar 2019, str. 11-14, 39, 40, 45-47, 71, dokazni predmet 1D00430, par. 60; svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 30, 64, T. 20. jun 2018, str. 39-41; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13004-13007, 13009, 13010, 13130-13132, 13702, dokazni predmet P01248, str. 1462, 1470-1472, 1501-1504.

¹⁵⁴³ V. dole, Odeljci V.G.1, V.G.2, V.G.4, V.G.5, V.H.1, V.H.2, V.H.3, V.H.6.

kojom bi dominirali Srbi.¹⁵⁴⁴ Početkom jula 1991. Milan Martić je izjavio da Milicija Krajine “brani srpsku zemlju i srpski etnički prostor.”¹⁵⁴⁵ Dalje, dana 19. avgusta 1991. Martić je izjavio i da neće prihvatići autonomiju i da će “teritorije koje su pod kontrolom policije i Teritorijalne odbrane Srpske Autonomne Oblasti Krajine zauvek ostati srpske”.¹⁵⁴⁶ Babić je zagovarao isti stav i 5. septembra 1991. izjavio da su “Srbi [...] priznati na svakom dijelu jugoslovenske državne teritorije kao narod, i to će ostati i ubuduće u onom dijelu države koji je ostao kao cjelina nakon otcjepljenja onog dijela bivše Socijalističke Republike Hrvatske koji Hrvatskoj stvarno pripada i cijele Slovenije”.¹⁵⁴⁷ Dana 12. decembra 1991. Martić je izjavio da “niko nema pravo [...] da osporav[a] srpskom narodu Krajine da živi u svojoj, a ne nikako u tuđoj državi”.¹⁵⁴⁸

370. Dana 31. oktobra 1992. skupštine Republike Srpske Krajine i Republike Srpske usvojile su zajedničku deklaraciju, koju je Goran Hadžić okarakterisao kao “prvi korak” ka ujedinjenju srpskog naroda i rekao da Srbi van Srbije ne žele samo ujedinjenje, već i da “mora[ju] uticati na Srbe u Srbiji i toj Jugoslaviji da se ujedine”.¹⁵⁴⁹ Hadžić je izrazio gledište da “[n]ikakva zajednička država između Hrvata i Srba ne može da opstane”.¹⁵⁵⁰

371. Sa sukobom Hrvatske i Srbije, nakon proglašenja nezavisnosti Hrvatske u junu 1991, tenzije između tri nacionalne grupe u Bosni i Hercegovini pogoršale su se u velikoj meri.¹⁵⁵¹ Proces regionalizacije, koji je u aprilu 1991. predvodila Srpska demokratska stranka i njen vođa Radovan Karadžić, i razgraničavanja srpskih autonomnih oblasti i regija u jesen 1991.¹⁵⁵² kulminirao je osnivanjem Skupštine srpskog naroda Bosne i Hercegovine 24. oktobra 1991. i izdavanjem uputstva s Varijantom A i Varijantom B u decembru 1991.¹⁵⁵³ Početkom januara 1992, nakon poziva za stvaranje države pod dominacijom Srba u Bosni i Hercegovini, proglašena je Srpska Republika Bosne i Hercegovine, koja je kasnije preimenovana u Republiku Srpsku.¹⁵⁵⁴ U maju 1992. Karadžić

¹⁵⁴⁴ Činjenice o kojima je presuđeno br. 77-79, 158. V. takođe svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 72; dokazni predmet P00484, str. 5, 6; dokazni predmet P00485, str. 6; dokazni predmet P00456; v. dole, Odeljci V.G.1, V.H.1.

¹⁵⁴⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br.77.

¹⁵⁴⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 77.

¹⁵⁴⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 77.

¹⁵⁴⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 77.

¹⁵⁴⁹ Dokazni predmet P00134, str. 6, 12-15.

¹⁵⁵⁰ Dokazni predmet P00361, str. 4. V. takođe dokazni predmet P00365, str. 3.

¹⁵⁵¹ V. dole, Odeljak V.I.1.

¹⁵⁵² Svedok Donia, T. 30. januar 2018, str. 15-18, T. 31. januar 2018, str. 31, 32, 35, T. 2. februar 2018, str. 39; dokazni predmet P01600, str. 30-34; dokazni predmet P01597, str. 66-79. V. takođe dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 28, 29. V. dole, Odeljak V.I.1.

¹⁵⁵³ V. dole, Odeljak V.I.1.

¹⁵⁵⁴ V. dole, Odeljak V.I.1.

i Momčilo Krajišnik javno su potvrdili da je razdvajanje na nacionalnoj osnovi njihov prioritet i najvažniji cilj u Bosni i Hercegovini,¹⁵⁵⁵ a Biljana Plavšić je u julu 1992. objavila da Srbi moraju da budu spremni da “velike skupine naroda pomera[ju]” i da “stvor[e] uslove za [...] prisiln[u] emigracij[u]”.¹⁵⁵⁶

372. Pretresno veće je na drugim mestima u ovoj presudi donelo zaključke u vezi s brojnim zločinima koje su srpske snage tokom perioda na koji se odnosi Optužnica počinile na području SAO Krajine, SAO SBZS i u opština Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Dobojski i Sanski Most.¹⁵⁵⁷ Pretresno veće konstatuje da se, počevši s napadom na selo Kijevo u avgustu 1991., pojavljuje jasan obrazac zločina i dela nasilja koje su srpske snage, uključujući JNA i jedinice Milicije Krajine i lokalne Teritorijalne odbrane, počinile u selima u SAO Krajini s hrvatskom većinom, što je dovelo do masovnog egzodusu nesrpskog stanovništva s tog područja. Za vreme i neposredno nakon tih napada, imovina Hrvata je pljačkana, kuće su spaljivane, crkve i škole uništavane, a civilni hrvatske nacionalnosti zlostavljeni, držani u zatočeništvu, premlaćivani, proterivani ili ubijani. Sela su sravnjena sa zemljom, a njihovi stanovnici Hrvati proterani.

373. Pretresno veće konkretno napominje da je Martić 18. avgusta 1991, pre napada na Kijevo, izjavio da je “dalje[...] zajedničko[...] življenj[e] [srpskog i hrvatskog stanovništva] na našim srpskim teritorijama SAO Krajine [nemoguće]”.¹⁵⁵⁸ Prema rečima svedoka RFJ-066, Martić je otvoreno izjavio da mora da protera nesrbe iz Kijeva i čestitao je policiji SAO Krajine na dobro obavljenom poslu u selima Kijevo i Škabrnja.¹⁵⁵⁹ Svedok RFJ-066 je izjavio i da je Martić, nakon napada na Saborsko, izrazio ponos zbog postignutog, pogrdnim rečima nazivao proterano hrvatsko stanovništvo i rekao da je Saborsko sada “čisto srpska zemlja”.¹⁵⁶⁰ On je otvoreno priznao da ih tokom tih operacija “[n]isu [...] zanimale žrtve”.¹⁵⁶¹ Prema rečima svedoka Stanićića, Babić je insistirao na tome da “na ovim područjima nema šta Hrvati da traže i da treba svi oni koji su na

¹⁵⁵⁵ Dokazni predmet P01598, str. 10, 11; dokazni predmet P01597, str. 22, 24; svedok Donia, T. 30. januar 2018, str. 36-38, 42-46. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 854.

¹⁵⁵⁶ Dokazni predmet 1D01310, str. 38, 39.

¹⁵⁵⁷ V. gore, Odeljci II.A, II.B, II.C.

¹⁵⁵⁸ Dokazni predmet P01319, str. 1. Martić se hrvatskoj policiji obratio sledećim rečima: “Napominjemo da želimo zajednički život i razumijevanje stanovništva srpskih sela i hrvatskog pučanstva u Kijevu, garantujući svima građanska i ljudska prava”, nakon čega je rekao: “[z]a sve posljedice koje bi proizašle vašim nepridržavanjem ultimatuma snositi ćete sami svu krivicu pred svojim narodom”. V. dokazni predmet P01319, str. 1, 2; činjenica o kojoj je presuđeno br. 181.

¹⁵⁵⁹ Svedok RFJ-066, T. 10. jul 2017, str. 38, 39, dokazni predmet P00202, par. 154, 159, 164, 166.

¹⁵⁶⁰ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 160, 166, dokazni predmet 1D00022, par. 61.

¹⁵⁶¹ Dokazni predmet 1D00024, str. 11, 12.

teritoriji Krajine Hrvati da se isele".¹⁵⁶² Dokazi dosledno pokazuju da su vojne operacije vođene sa ciljevima uspostavljanja srpske kontrole, čišćenja sela od hrvatskih stanovnika i zastrašivanja sveg preostalog nesrpskog stanovništva na tom području.¹⁵⁶³

374. Isto tako, napadi na sela s većinskim hrvatskim stanovništvom u SAO SBZS pojačali su se početkom avgusta 1991, kad su srpske snage, uključujući JNA, lokalnu Teritorijalnu odbranu i paravojne grupe, kao što je Arkanova Srpska dobrovoljačka garda, zauzele gradove i sela na tom području. U naseljima s većinskim hrvatskim stanovništvom vladala je atmosfera terora, pa su ljudi bežali čim bi videli da se u blizini okupljaju JNA i paravojne i dobrovoljačke jedinice. Nakon što bi srpske snage nasilno zauzele gradove i sela, lokalno nesrpsko stanovništvo nije imao izbora nego da pobegne od nasilja koje bi usledilo.¹⁵⁶⁴

375. Ovaj obrazac zločina nastavio se i u Bosni i Hercegovini, nakon što su, krajem marta 1992, srpske snage, uključujući JNA, Teritorijalnu odbranu i paravojne grupe, kao što su Arkanova Srpska dobrovoljačka garda, Žute ose, jedinica Crnog i druge, nasilno zauzele gradove i sela u opština Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Dobojski Most. Za vreme i nakon ovih napada, civilni, prvenstveno nesrbi, ubijani su, premlaćivani i na druge načine zlostavljeni, proizvoljno hapšeni i držani u zatočeništvu, mučeni, izlagani prisilnom radu i seksualnom nasilju, njihova imovina je pljačkana i paljena, a verski spomenici spaljivani. Kampanja nasilja i terora koju su sprovodile srpske snage i lokalne srpske vlasti nije nesrpskim stanovnicima tih područja ostavila drugu mogućnost osim da odu. Kako je navedeno ranije u ovoj Presudi, Pretresno veće je razmotrilo obimne dokaze o tome kako su civilni, uključujući starije, žene i decu, masovno bežali, kao i svedočenja iz prve ruke, koja su dali zatočenici, o uslovima u kojima su bili zatočeni i patnjama koje su pretrpeli.¹⁵⁶⁵

376. Pretresno veće napominje da se, nekoliko dana nakon napada na Bijeljinu, Biljana Plavšić susrela s Arkonom, javno mu zahvalila i u više navrata ga pohvalila za to što je spasao lokalne Srbe od pretnje Muslimana.¹⁵⁶⁶ Nakon toga, srpske snage su otišle za Zvornik, a napadi su usledili u

¹⁵⁶² Svedok Stanićić, T. 17. jul 2019, str. 10, 11, dokazni predmet 1D00212, str. 12442. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13419, 13556, 13557, 13631.

¹⁵⁶³ V. npr. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13064; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 151, 154, 158-160, 162; svedok Miljanić, dokazni predmet P00292, str. 2384, 2385, 2399, dokazni predmet P00291, str. 2873, 2875. V. gore, Odeljak II.A.

¹⁵⁶⁴ V. gore, Odeljak II.B.

¹⁵⁶⁵ V. gore, Odeljak II.C.

¹⁵⁶⁶ V. gore, Odeljak II.C.1.

drugim delovima Bosne i Hercegovine, na primer, u Bosanskom Šamcu, Doboju i Sanskom Mostu, uz prisilno raseljavanje nesrba s tih područja.¹⁵⁶⁷

377. Kako je rečeno u zaključcima Veća u vezi s krivičnim delima u osnovi, svedočenje veštaka ukazuje na to da su, pre početka sukoba, regioni u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini na koje se odnosi Optužnica bili nacionalno mešoviti, s većinskim nesrpskim stanovništvom na nekim područjima.¹⁵⁶⁸ Dalji dokazi ukazuju na to da je, naročito u vezi s Bosnom i Hercegovinom i s obzirom na njen mešovit nacionalni sastav, izdvajanje srpske državice nužno podrazumevalo nasilje, te da operacije nisu vođene samo u svrhu zauzimanja teritorije, nego i u svrhu nasilne promene demografskih odlika tih područja.¹⁵⁶⁹ Nakon zauzimanja opština Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Doboј i Sanski Most, demografski sastav tih područja drastično je promenjen, a broj preostalih nesrba, ako ih je i bilo, u velikoj meri je smanjen.¹⁵⁷⁰

378. Pretresno veće konstatiše da dokazi pokazuju jasan obrazac brojnih zločina koje su srpske snage tokom perioda na koji se odnosi Optužnica počinile na područjima SAO Krajine, SAO SBZS i opština Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Doboј i Sanski Most. Nakon što je ispitalo sveukupne okolnosti u kojima su zločini počinjeni, Pretresno veće konstatiše da oni nisu činjeni nasumično i neorganizovano, nego u toku dobro planiranih i koordiniranih operacija, što pokazuje postojanje zajedničkog zločinačkog cilja.

379. Kako se govori u ovom odeljku i na drugim mestima u ovoj Presudi, Pretresno veće je razmotrilo radnje i reči navodnih učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu, eksplisitno iskazanu politiku razdvajanja na nacionalnoj osnovi, kao i korake preduzete za sprovođenje te politike u SAO Krajini, SAO SBZS i u Bosni i Hercegovini. Međutim, Pretresno veće smatra da najuverljiviji dokazi koji pokazuju postojanje zajedničkog zločinačkog cilja proizlaze iz sistematskog obrasca zločina počinjenih nad civilima nesrpske nacionalnosti u svim regijama koje obuhvata Optužnica. Pretresno veće stoga konstatiše da je van razumne sumnje dokazano da je, najkasnije od avgusta 1991. i tokom svega vremena relevantnog za zločine navedene u Optužnici, postojao zajednički zločinački cilj da se većina nesrba, prvenstveno Hrvati, bosanski Hrvati i Muslimani, počinjenjem krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i nehumanih dela (prisilno premeštanje) prisilno i trajno uklone s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

¹⁵⁶⁷ V. gore, Odeljci II.C.2, II.C.3, II.C.4, II.C.6.

¹⁵⁶⁸ Dokazni predmet P00595, str. 9, 10, 77-79, 81-139; svedok Bijak, T. 3. oktobar 2017, str. 42, 43; dokazni predmet P02069, str. 21; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1042.

¹⁵⁶⁹ Svedok Roberts, T. 15. oktobar 2019, str. 12, 25, dokazni predmet 1D00431, str. 18592, 18593.

¹⁵⁷⁰ V. gore, Odeljci II.C.1, II.C.2, II.C.3, II.C.4, II.C.6.

C. Množina lica

380. Pretresno veće konstatiše da je više političko, vojno i policijsko rukovodstvo u Srbiji, SAO Krajini, SAO SBZS i Republici Srpskoj imalo zajednički zločinački cilj, definisan gore u tekstu, a ključni učesnici, koji su se menjali u zavisnosti od područja i vremena počinjenja zločina, bili su, između ostalih, Slobodan Milošević, Radmilo Bogdanović, Radovan Stojičić zvani Badža, Mihalj Kertes, Milan Martić, Milan Babić, Goran Hadžić, Radovan Karadžić, Ratko Mladić, Momčilo Krajišnik, Biljana Plavšić i Željko Ražnatović zvani Arkan.

381. Najvažnije preostalo pitanje za Pretresno veće jeste da li su Stanišić i Simatović takođe bili učesnici u ovom udruženom zločinačkom poduhvatu. Da bi odgovorilo na to pitanje, Pretresno veće će razmotriti dokaze u vezi s navodima o njihovom doprinosu zajedničkom zločinačkom cilju i utvrditi da li su oni dali znatan doprinos počinjenju krivičnih dela navedenih u Optužnici i delili nameru da ti zločini budu počinjeni.

D. Doprinos putem "Jedinice"

382. U Optužnici se navodi da su u aprilu 1991, ili približno u to vreme, Stanišić i Simatović pomogli da se otvori centar za obuku u Golubiću kod Knina, gde su organizovali, snabdevali, finansirali, podržavali i rukovodili obukom srpskih snaga od strane Službe državne bezbednosti Srbije.¹⁵⁷¹ Kasnije su u delovima Hrvatske i Bosne i Hercegovine koji su bili pod srpskom kontrolom otvoreni dodatni centri za obuku koje je finansirala Služba državne bezbednosti Srbije.¹⁵⁷² Kako se navodi u Optužnici, neki od dobrovoljaca i regruta obučenih u tim centrima potom su raspoređivani u specijalne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije ili su postajali instruktori u drugim jedinicama povezanim sa Službom.¹⁵⁷³ U Optužnici se navodi da su te specijalne jedinice, koje su najkasnije od aprila 1991. tajno formirane od strane ili uz pomoć Službe državne bezbednosti Srbije i koje su postojale tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica, formirane u svrhu sprovođenja specijalnih vojnih akcija u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i da su obuhvatale grupe ili pripadnike grupe poznate pod sledećim nazivima: Jedinica za posebne namene Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (dalje u tekstu: JPN), Jedinica za antiteroristička dejstva (dalje u tekstu: JATD) i Jedinica za specijalne operacije (dalje u tekstu: JSO).¹⁵⁷⁴

¹⁵⁷¹ Optužnica, par. 3. V. takođe Optužnica, par. 6, 15(c).

¹⁵⁷² Optužnica, par. 3.

¹⁵⁷³ Optužnica, par. 4. V. takođe Optužnica, par. 5.

¹⁵⁷⁴ Optužnica, par. 4, 6.

383. U Optužnici se konkretno navodi da su optuženi bili odgovorni za specijalne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije i da su doprineli zajedničkom zločinačkom cilju, između ostalog, rukovođenjem i organizovanjem formiranja, finansiranja, obuke, logističke podrške i druge značajne pomoći ili podrške tim specijalnim jedinicama, te da su rukovodili njihovim učešćem u pojedinim operacijama u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, gde su te jedinice učestvovale u činjenju zločina.¹⁵⁷⁵ U Optužnici se, dalje, navodi da su optuženi nastavili da šalju snage i pružaju podršku tokom dužeg perioda, da te snage nisu uputili da se suzdrže od činjenja protivpravnih dela i da nisu prestali s popunom snaga na terenu koje su činile protivpravna dela.¹⁵⁷⁶

384. Tužilaštvo, tvrdi da su optuženi imali nadležnost nad specijalnim jedinicama Službe državne bezbednosti Srbije, poznatim pod nazivom frenkijevci ili Crvene beretke (dalje u tekstu: Jedinica) i da su ih koristili za činjenje zločina kojima je sprovođen zajednički zločinački cilj.¹⁵⁷⁷ Tužilaštvo konkretno tvrdi da su optuženi Jedinicu formirali 4. maja 1991. i da je Jedinica, pod kontrolom obojice optuženih i sa Simatovićem kao komandantom, neprekidno postojala tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica: od formiranja u maju 1991. u Golubiću, kada je bila poznata pod nazivom JPN, preko formalizacije kao JATD u avgustu 1993, do reorganizovanja i preimenovanja u JSO 1996. godine.¹⁵⁷⁸

385. Stanišić osporava navod tužilaštva o kontinuitetu Jedinice i njegovoj neprekinutoj nadležnosti nad njom, te tvrdi da je teza tužilaštva "trik" utemeljen na smicalicama i pripisivanju krivice po osnovu povezanosti s počiniocima.¹⁵⁷⁹ Kako navodi Stanišić, dokazi pokazuju da je on preuzeo privremenu komandu nad oko 28 ljudi, koje je Simatović odabrao u septembru 1991. da bi formirao novu antiterorističku jedinicu, koja je bila stacionirana u Ležimiru (Fruška Gora, u Srbiji) i na Pajzošu (Ilok, u Hrvatskoj) i koja je raspuštena u proleće 1992.¹⁵⁸⁰ Stanišić tvrdi da novoformirana jedinica nije rukovodila bazama za obuku iz kojih bi se regrutti slali u borbu, da se gotovo isključivo bavila regrutovanjem i obukom budućih pripadnika novoformirane jedinice i da

---

¹⁵⁷⁵ Optužnica, par. 5, 7-9, 15(b), (c). V. Optužnica, par. 10-14, 16, 17, 22-25, 46-48, 50-52, 54, 64-66.

¹⁵⁷⁶ Optužnica, par. 15(c).

¹⁵⁷⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 103; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 29. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 89, 104, 110-117, 123-142, 146-150, 266-303, 343, 345, 349, 350, 352, 353, 357, 363, 409, 417-424, 466, 494, 534, 536, 540-550, 552-558, 560, 579-583, 623, 633-636, 638, 642, 653-658, 675; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 7-10, 17, 29-38, 45-52, 55, 75-78; Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 3, 6, 7, 14, 15, 17, 18. V. generalno Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 682-957.

¹⁵⁷⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 105. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 104, 106-109, 121-122, 140, 143-145, 151-161; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 12, 19.

¹⁵⁷⁹ V. npr. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 17-29, 54, 59, 62, 762; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 10-13, 62, 63; Stanišićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 26-28.

¹⁵⁸⁰ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 54-64, 735, 762-764, 766, 1011, 1054. V. takođe Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 12, 13, 46, 47; Stanišićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 21, 23-25.

je, uz mali broj izuzetaka, patrolirala određenim područjima da bi pomogla kod pitanja opšte bezbednosti.¹⁵⁸¹ Osim toga, Stanišić tvrdi da su, nakon raspuštanja novoformirane jedinice, budući pripadnici postali samostalni plaćenici, da su ulazili u sastav grupe koje su oponašale izgled Crvenih beretki, pod drugom komandom, i da su se bavili kriminalom, krađom ili ličnim bogaćenjem.¹⁵⁸² On priznaje da je u avgustu 1993. pokušao da formira novu, legitimnu antiterorističku jedinicu – JATD.¹⁵⁸³ Međutim, Stanišić tvrdi da su nedostaci u sistemu regrutovanja, izveštavanja i korišćenja resursa u Službi državne bezbednosti Srbije omogućili opremanje i plaćanje jedinica JATD bez njegovog odobrenja i znanja.¹⁵⁸⁴

386. Simatović tvrdi da nije imao “značajan odnos” s navodnim specijalnim jedinicama Službe državne bezbednosti Srbije jer je bio “mali zupčanik u mašini [Službe državne bezbednosti]”.¹⁵⁸⁵ Dalje, iako jeste postojala specijalna jedinica Službe javne bezbednosti Srbije na Pajzošu, kao i jedinica koja se predstavljala kao Crvene beretke, on tvrdi da nema dokaza o bilo kakvom odnosu između tih i drugih jedinica i njega, Simatovića.¹⁵⁸⁶ On tvrdi i da su način na koji je JATD formirana, njena organizacija i upotreba bili u skladu s relevantnim zakonskim odredbama koje su tada bile na snazi.¹⁵⁸⁷

387. Pretresno veće je razmotrilo relevantne dokaze i argumente strana u postupku u vezi sa Stanišićevim i Simatovićevim odnosom i doprinosom onome što će Veće generalno i kolektivno zvati Jedinica. Te snage su, prema navodima tužilaštva, tajno formirane u Golubiću u maju 1991. i nadalje su tajno dejstvovali u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini sve dok nisu formalno uvedene u sastav Službe državne bezbednosti Srbije kao JATD, u avgustu 1993.¹⁵⁸⁸

388. Kako se detaljno govori niže u tekstu, Pretresno veće se uverilo da su Stanišić i Simatović najkasnije u avgustu ili septembru 1991. formirali Jedinicu od najperspektivnijih regruta

¹⁵⁸¹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 738, 746. V. takođe Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 46-48; Stanišićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 21, 22, 60.

¹⁵⁸² Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 762, 763, 1011. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1059, 1128; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 11, 12; Stanišićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 26-28.

¹⁵⁸³ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 72, 78. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 63, 75, 1129, 1144, 1381, 1385; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 14.

¹⁵⁸⁴ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 80-83. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 108-110, 121-125; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 14.

¹⁵⁸⁵ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 61, 62. V. takođe Simatovićev završni podnesak, par. 88, 89, 97, 107; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 71-73.

¹⁵⁸⁶ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 515, 516, 523. V. takođe Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 495-514, 517-522, 686, 695-703.

¹⁵⁸⁷ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 799. V. takođe Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 787-798.

¹⁵⁸⁸ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 104, 105. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 107-161; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 19, 30-38; Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 9-11.

obučavanih u Golubiću u periodu od maja do kraja jula/početka avgusta 1991. Pretresno veće se takođe uverilo da su optuženi imali nadležnost nad ovim snagama i da su određivali njihovu upotrebu i raspoređivanje najmanje do sredine aprila 1992. Isto tako, nema sumnje da su optuženi generalno imali nadležnost nad upotrebom i raspoređivanjem JATD, od njenog formiranja u avgustu 1993. do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica. Međutim, tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da je Jedinica, odnosno JATD, u periodu od avgusta 1991. do sredine aprila 1992. i od avgusta 1993. do decembra 1995. počinila zločine za koje se optuženi terete u Optužnici. O dokazima u vezi s nadležnošću optuženih nad Jedinicom i JATD tokom ovih perioda govori se u prvom i trećem delu ovog odeljka, niže u tekstu.

389. Postoji veliki spor u vezi s dokazima koji se odnose na postojanje Jedinice i na nadležnost optuženih nad njenim izvornim pripadnicima i njihovu odgovornost za dela koja je Jedinica počinila u periodu od aprila 1992. do formiranja JATD u avgustu 1993. Tokom tog perioda, u opština Bosanski Šamac i Doboј navodni pripadnici Jedinice počinili su ili su doprineli počinjenju zločina koji su navedeni u Optužnici. Ocenujući krivičnu odgovornost optuženih, Pretresno veće konstatiše da nije potrebno utvrditi da li je izvorna Jedinica postojala kao jedinstvena sila koja je kontinuirano dejstvovala tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica. Umesto toga, Veće u drugom delu ovog odeljka ispituje dokaze u vezi s događajima u Bosanskom Šamcu i Doboјu kako bi utvrdilo da li postoji dovoljna osnova da se optuženi oglase odgovornim za zločine koje su pripadnici Jedinice počinili u tim opštinama.

390. Pretresno veće je razmotrilo i druge dokaze, uključujući i dokaze u vezi s događajima u Brčkom i združenim operacijama u Podrinju, te s tim povezanim aktivnostima obuke na koje se tužilaštvo poziva kako bi pokazalo kontinuitet Jedinice, nameru optuženih i aktivnost optuženih i drugih navodnih učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu.¹⁵⁸⁹ Međutim, Pretresno veće smatra da nije potrebno da detaljno diskutuje o tim dokazima, pošto oni služe kao kontekst i odnose se na događaje i operacije koji nisu direktno povezani s navedenim zločinima na dve teritorije u Hrvatskoj i pet opština u Bosni i Hercegovini, koji nužno čine okvir kampanje prisilnog raseljavanja navedene u Optužnici.

---

¹⁵⁸⁹ V. npr. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 127, 128, 131-139, 288, 291-303, 572-582, 624-642.

1. Jedinica: od 1991. do sredine aprila 1992. (od Golubića do Ležimira i Pajzoša)

391. Tužilaštvo tvrdi da su optuženi formirali Jedinicu u svom najvažnijem centru za obuku u Golubiću.¹⁵⁹⁰ Kako navodi tužilaštvo, optuženi su, počevši u aprilu 1991, osnovali, finansirali, snabdevali i rukovodili centrom za obuku u Golubiću.¹⁵⁹¹ Dalje, tužilaštvo tvrdi da je Simatović, na Stanišićev zahtev, doveo Dragana Vasiljkovića (poznatog i kao Kapetan Dragan ili Daniel Snedden) u SAO Krajinu da vodi obuku u Golubiću i angažovao Marka zvanog Irac, te operativce Službe državne bezbednosti Srbije Milana Radonjića i Dragana Filipovića (zvanog Fićo ili major Fića) da mu pomognu.¹⁵⁹² Tužilaštvo navodi i da je Simatović odabrao “njapametnije i najdisciplinovanije” polaznike obuke u Golubiću da formiraju čvrsto jezgro Jedinice, koja je, kako smatraju optuženi i neki od izvornih pripadnika Jedinice, osnovana 4. maja 1991.¹⁵⁹³

392. Tužilaštvo tvrdi da je Simatović, nakon selekcije, doveo nove pripadnike Jedinice u sedište Službe državne bezbednosti Srbije u Beogradu u septembru 1991, a potom ih prebacio u novoosnovani centar za obuku u Ležimиру.¹⁵⁹⁴ Dalje se navodi da je Jedinica u novembru 1991. osnovala centar za obuku Pajzoš, odmah preko granice, u blizini Ležimira.¹⁵⁹⁵ Kako navodi tužilaštvo, Jedinica je i dalje obučavala regrute iz Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine koji su kasnije učestvovali u počinjenju zločina.¹⁵⁹⁶

393. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da je Simatović pripadnike Jedinice poslao u prve operacije sredinom 1991. iz centra za obuku Šamarica, koji je osnovan kako bi se omogućile te operacije.¹⁵⁹⁷ Tužilaštvo navodi da je u letu 1991. Filipović osnovao komandni centar i centar za obuku u Korenici, koji je korišćen kao baza u vezi s drugim početnim operacijama i za obuku drugih snaga lokalnih Srba.¹⁵⁹⁸ Tužilaštvo tvrdi i da je u junu ili julu 1991. osnovan centar za obuku na Kninskoj tvrđavi, gde su Simatović i Kapetan Dragan obučavali najbolje regrute Jedinice za instruktore i obučavali, između ostalih, pripadnike komandnog kadra lokalne policije.¹⁵⁹⁹ Tužilaštvo takođe ističe dokaze da je Kapetan Dragan u avgustu 1991. osnovao centar za obuku u Tikvešu, u SAO

¹⁵⁹⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 108.

¹⁵⁹¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 268, 335.

¹⁵⁹² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 92, 108, 269, 335.

¹⁵⁹³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 108, 109, 271, 336; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 31, 32, 36, 47; Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 7.

¹⁵⁹⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 113, 114, 116, 117, 280-282; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 46.

¹⁵⁹⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 115-122, 283-286; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 63.

¹⁵⁹⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 280-286; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 35-37, 46, 75, 76.

¹⁵⁹⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 110, 277; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 51.

¹⁵⁹⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 112, 278; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 54, 55.

SBZS, gde je, zajedno s pripadnicima Jedinice pod svojom komandom, obučavao pripadnike snaga lokalnih Srba koji su počinili zločine kojima je ostvarivan zajednički zločinački cilj.¹⁶⁰⁰

394. Stanišić i Simatović tvrde da nisu učestvovali u osnivanju, radu i komandovanju centrom za obuku u Golubiću, te da je Simatovićevo prisustvo u SAO Krajini u to vreme bilo isključivo povezano s njegovim obaveštajnim radom i praćenjem Kapetana Dragana.¹⁶⁰¹ Oni, dalje, tvrde da Kapetan Dragan nije bio ni radnik ni saradnik Službe državne bezbednosti Srbije, nego da je bio predmet obaveštajne obrade od strane Službe, pa i direktno od strane Simatovića, zbog mogućih veza Kapetana Dragana s inostranim obaveštajnim službama.¹⁶⁰²

395. U vezi s osnivanjem Jedinice, Stanišić tvrdi da novoformirana jedinica, kojom je on privremeno komandovao, nije postojala sve do septembra 1991.¹⁶⁰³ Simatović tvrdi da je Dragan Karna komandovao specijalnom jedinicom Ministarstva unutrašnjih poslova SAO Krajine, koja je bila stacionirana u Golubiću i koja je bila pod direktnom komandom Milana Martića, a nije imala veze sa Simatovićem.¹⁶⁰⁴ Stanišić i Simatović osporavaju verodostojnost jednog od glavnih svedoka na kog se poziva tužilaštvo, svedoka RFJ-066, i ukazuju na nedoslednosti u njegovom svedočenju,¹⁶⁰⁵ a osporavaju i pouzdanost izvesnih dokumentarnih dokaza.¹⁶⁰⁶

396. Ocenjivanje Stanišićeve i Simatovićeve uloge u osnivanju Jedinice i njihove nadležnosti nad njom nužno zahteva da Pretresno veće razmotri dokaze u vezi sa centrom za obuku u Golubiću. Od maja do kraja jula ili početka avgusta 1991. Golubić, koji se nalazi približno sedam kilometara od Knina, bio je baza za obuku nekoliko stotina pripadnika policije SAO Krajine, Teritorijalne odbrane SAO Krajine i drugih dobrovoljaca.¹⁶⁰⁷ Obuka u centru trajala je u proseku 20 dana i obuhvatala je

¹⁵⁹⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 276.

¹⁶⁰⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 111, 279.

¹⁶⁰¹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 287-303, 326-350; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 43; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 331-376; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 79-82.

¹⁶⁰² Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 304-325; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 283-330.

¹⁶⁰³ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 54, 55.

¹⁶⁰⁴ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 335-337, 371-376; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 80, 81.

¹⁶⁰⁵ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 305, 332-342, Dodatak XVIII; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 250.

¹⁶⁰⁶ V. npr. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 307, 308, 323, 324; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 232-238.

¹⁶⁰⁷ Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 17, T. 19. jul 2017, str. 32, dokazni predmet P00245, par. 8, 9; dokazni predmet P00278; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 94, 101, 104-106, dokazni predmet 1D00021, str. 7327, 7328, T. 23. avgust 2017, str. 29-31; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13119, 13122, dokazni predmet P01247, str. 3377, 3378, 3380, 3381, dokazni predmet P01248, str. 1539, 1541, 1546. V. takođe svedok Stanišić, dokazni predmet 1D00231, str. 7, 8. Svedok RFJ-137 je procenio da je u svakom trenutku u centru bilo 100 do 300 ljudi, a da je u centru obučeno ukupno 3.000 do 5.000 ljudi. V. svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 9. S

borbenu obuku, kao i obuku u vezi s postupanjem prema civilima i ratnim zarobljenicima.¹⁶⁰⁸ Prema rečima svedoka RFJ-137, koji je bio instruktor u Golubiću u periodu od aprila/maja do avgusta 1991,¹⁶⁰⁹ svrha obuke bila je da pripadnici rezervnog sastava policije dobiju neke dodatne osnovne veštine kako bi mogli da brane svoje gradove, i oni su se nakon obuke uglavnom vraćali da brane svoja mesta i obučavaju druge.¹⁶¹⁰ Taj svedok je, dalje, izjavio da su oružje u centru obezbedile Teritorijalna odbrana i policija, a kasnije JNA.¹⁶¹¹

397. Pretresno veće smatra da, sagledani zajedno, dokazi koji se razmatraju niže u tekstu ukazuju na to da su Stanišić i Simatović imali ulogu u organizovanju obuke u centru, na primer, omogućavanjem obuke. Ipak, Pretresno veće vodi računa o tome da se to dešavalo pre vremenskog okvira u kom je, kako je dokazano, nastao zajednički zločinački cilj.¹⁶¹²

398. Dokazi pokazuju da je Slobodan Milošević u martu 1991. rekao lokalnim političarima u Srbiji da je naredio mobilizaciju rezervnog sastava policije i da će uskoro biti formirane i angažovane nove snage policije da brane srpske interese van Srbije.¹⁶¹³ Na sastanku održanom u Beogradu otprilike u isto vreme, Milošević je, u prisustvu Radmila Bogdanovića i Stanišića, dao uverenja svedoku Babiću da će Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije pružati tehničku i kadrovsku podršku Ministarstvu unutrašnjih poslova SAO Krajine.¹⁶¹⁴ Prema rečima svedoka Babića, ova podrška se manifestovala osnivanjem centra za obuku u Golubiću.¹⁶¹⁵

399. Dokazi pokazuju da je Kapetan Dragan bio glavni instruktor u Golubiću.¹⁶¹⁶ Pretresno veće napominje da su drugi instruktori u centru bili Filipović, koji je bio operativac Službe državne bezbednosti Srbije i Simatovićev potčinjeni, Mark zvani Irac i Radonjić, radnik Službe državne

obzirom na trajanje i učestalost obuke i broj polaznika obuke u datom trenutku, Pretresno veće smatra da je broj ljudi koji su prošli obuku mnogo manji i da se radi o nekoliko stotina njih.

¹⁶⁰⁸ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 106, 108, dokazni predmet 1D00021, str. 7248-7250; svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 19-21, T. 19. jul 2017, str. 32, 33, 36, dokazni predmet 2D00012, str. 7436, 7437; svedok Opačić, dokazni predmet 2D00385, str. 18187; dokazni predmet P00248.

¹⁶⁰⁹ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 9, T. 18. jul 2017, str. 18; dokazni predmet P00279. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1546, dokazni predmet P01247, str. 3377-3380.

¹⁶¹⁰ Svedok RFJ-137, T. 19. jul 2017, str. 32, 33, dokazni predmet P00245, par. 55.

¹⁶¹¹ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 10.

¹⁶¹² V. gore, par. 379.

¹⁶¹³ Dokazni predmet P00850, par. 436; svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 21, 22; dokazni predmet P02439, str. 1.

¹⁶¹⁴ Svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1526, 1527, 1538, 1539, 1821. V. takođe dokazni predmet P01277.

¹⁶¹⁵ Svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1538, 1539, 1821.

¹⁶¹⁶ Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 21, T. 20. jul 2017, str. 13, dokazni predmet P00245, par. 16. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01247, str. 3378, 3380, dokazni predmet P01248, str. 1540, 1541; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 102; svedok RJS-07, dokazni predmet 1D00257, par. 50.

bezbednosti Srbije.¹⁶¹⁷ Pretresnom veću su predočeni dokazi koji pokazuju da je Kapetan Dragan u tom periodu bio povezan sa Službom državne bezbednosti Srbije i koji sugerišu da ga je Simatović lično doveo u SAO Krajinu da rukovodi obukom u Golubiću.¹⁶¹⁸ Iako dokazi ne pokazuju jasno u kolikoj je meri Simatović lično bio angažovan u dolasku Kapetana Dragana u SAO Krajinu,¹⁶¹⁹ Pretresno veće konstatiše da je van razumne sumnje utvrđeno da je Kapetan Dragan sarađivao sa Službom bezbednosti Srbije u vezi s organizovanjem i izvođenjem obuke u Golubiću. Dalje, dokazi ukazuju na to da je Kapetan Dragan izveštavao Službu o izvođenju obuke i davao predloge za poboljšanje programa obuke.¹⁶²⁰ Saradnja Kapetana Dragana sa Službom Državne bezbednosti Srbije potvrđena je i dokumentarnim dokazima, kao i svedočenjem svedoka Babića da ga je Stanišić u avgustu 1991. obavestio da je Kapetan Dragan “angažovan” od strane Službe državne bezbednosti Srbije.¹⁶²¹

400. Pretresno veće smatra da dokazi koji ukazuju na to da je Kapetan Dragan u tom periodu bio predmet obaveštajne obrade od strane Službe državne bezbednosti Srbije¹⁶²² ne dovode u pitanje zaključak o njegovoj saradnji sa Službom u vezi s obukom u Golubiću. Pretresno veće ne vidi protivrečnost u tome da Služba državne bezbednosti Srbije istovremeno i koristi i drži pod prizmotrom korisnu osobu, naročito kada se radi o stvari u vezi s kojom želi da prikrije svoj otvoreni angažman. Isto tako, to što su drugi funkcioneri SAO Krajine možda bili uključeni u to da se Kapetan Dragan dovede na to područje da nadzire obuku takođe ne protivreči i ne menja ništa na činjenici da su optuženi imali ulogu u tom procesu. Međutim, ti dokazi nameću pitanja o prirodi

¹⁶¹⁷ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 101, 102, T. 10. jul 2017, str. 26, T. 11. jul 2017, str. 2; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13127; RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 23, 95; dokazni predmet P00269, str. 11, 13, 29, 30, 34, 66, 70; svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 34, 35, 37, 38; dokazni predmet P00850, par. 85; dokazni predmet P02297, str. 7, 8, 20-23.

¹⁶¹⁸ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 97; dokazni predmet 1D00021, str. 7327, T. 23. avgust 2017, str. 31-36; svedok Babić, dokazni predmet P01247, str. 3377, 3378, 3380, dokazni predmet P01248, str. 1392, 1459, 1545, 1546; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 105, T. 22. jun 2017, str. 74, 75; dokazni predmet P01962, str. 2; svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 21; dokazni predmet P00250. V. takođe dokazni predmet P01961; dokazni predmet P00247; dokazni predmet P00248.

¹⁶¹⁹ V. npr. svedok RFJ-066, T. 23. avgust 2017, str. 31, 32, 36; svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 23, 24, T. 20. jul 2017, str. 21-23, 25, 26, dokazni predmet P00245, par. 22. V. takođe svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 97, dokazni predmet 1D00021, str. 7327.

¹⁶²⁰ Dokazni predmet P00248; svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 19.

¹⁶²¹ Svedok Babić, P01246, str. 13528, 13529, 13877; dokazni predmet P00250.

¹⁶²² V. npr. dokazni predmet P03181; dokazni predmet 2D00273; dokazni predmet 2D00308; dokazni predmet 2D00020; dokazni predmet 2D00276; dokazni predmet 2D00277; dokazni predmet 1D00706; dokazni predmet 2D00278; dokazni predmet 1D00707; dokazni predmet 2D00135; dokazni predmet 1D00708; dokazni predmet P03035; dokazni predmet 1D00709; dokazni predmet P03184; dokazni predmet 1D00710; dokazni predmet 1D00711; dokazni predmet 2D00137; dokazni predmet 2D00281; dokazni predmet 2D00962; dokazni predmet 2D00288; dokazni predmet 2D00289; dokazni predmet 2D00290; dokazni predmet 2D00963; dokazni predmet 2D00291; dokazni predmet 2D00260; dokazni predmet 2D00292; dokazni predmet 1D00087; dokazni predmet 2D00022; dokazni predmet 2D00014; dokazni predmet 2D00021; dokazni predmet 2D00309; dokazni predmet 2D00311; dokazni predmet

povezanosti Kapetana Dragana s optuženima i s Jedinicom nakon tog perioda i sugeriju da je Kapetan Dragan donekle delovao samostalno, a ne pod kontrolom optuženih.

401. Glavni dokazi za to da su Stanišić i Simatović nadzirali obuku i drugu logističku i finansijsku podršku u Golubiću i da su bili glavna pokretačka snaga centra dolaze od svedoka Babića i svedoka RFJ-066.¹⁶²³ Iako njihova svedočenja mogu da govore u prilog tvrdnji da su Stanišić i Simatović imali značajnu ulogu u vezi s Golubićem, Pretresno veće se nije uverilo da je njima van razumne sumnje dokazano da su optuženi osnovali centar i da su bili u potpunosti odgovorni za njegovo funkcionisanje u periodu od maja do kraja jula/početka avgusta 1991.

402. S tim u vezi, Pretresno veće ima u vidu iskaz svedoka RFJ-137, koji ukazuje na to da su naređenja u centru za prve operacije izdavali uglavnom Kapetan Dragan kao glavni instruktor, Karna i Martić.¹⁶²⁴ Svedok je takođe izjavio da je Karna bio zvanični komandant centra, da mu je prepostavljeni bio Ilija Prijić, da su obojica bili potčinjeni Martiću, koji je često dolazio u centar da posmatra i nadzire, a da je Kapetan Dragan "zapravo imao nadležnosti nad aktivnostima".¹⁶²⁵ Isto tako, ovaj svedok nije izjavio da je Simatovića srelo pre avgusta 1991.¹⁶²⁶ Iako ovi dokazi ne isključuju mogućnost da su Stanišić i Simatović imali važniju i aktivniju ulogu u funkcionisanju centra, kako su to u svedočenjima naveli svedok Babić i svedok RFJ-066, oni otvaraju previše novih pitanja, naročito s obzirom na oprez s kojim Pretresno veće gleda na svedočenja ova dva svedoka.

403. Pored toga, Pretresno veće ima u vidu činjenicu da je Golubić već od avgusta 1990. funkcionisao i kao centar za obuku ili baza za pripadnike lokalne policije pod Martićevom ili Karninom komandom i za distribuciju oružja, kao i da je barem jednim delom finansiran iz lokalnih izvora.¹⁶²⁷ To znači da su lokalne vlasti takođe imale ulogu u njegovom osnivanju i radu. Međutim, ti dokazi ne umanjuju ulogu koju su Stanišić i Simatović mogli imati u obuci u centru u periodu od maja do jula/avgusta 1991, na primer tako što su omogućavali dovođenje instruktora povezanih sa

2D00274; dokazni predmet 1D00088; dokazni predmet 2D00015; dokazni predmet 1D00710. V. takođe svedok Lučić, T. 12. novembar 2019, str. 12, 13, dokazni predmet 2D00255, str. 15612, 15618, 15644, 15713.

¹⁶²³ V. npr. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 268. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13121, 13134, 13877, 13878, dokazni predmet P01248, str. 1459, 1541, 1544-1546, 1822; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 96-98, 102, T. 11. jul 2017, str. 9-11, T. 10. jul 2017, str. 28, 29.

¹⁶²⁴ Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 37, 38. V. takođe svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 16, 18, 21, 55, T. 20. jul 2017, str. 12, 13.

¹⁶²⁵ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 13, T. 18. jul 2017, str. 16, 18, 19.

¹⁶²⁶ Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 26.

¹⁶²⁷ V. svedok OFS-014, dokazni predmet 2D00359, str. 15771; svedok RJS-07, dokazni predmet 1D00258, str. 12938, 12939, 12956-12962, dokazni predmet 1D00257, par. 20, 47-49, T. 27. avgust 2019, str. 21, 26; svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16694, 16695; svedok RFJ-137, dokazni predmet 2D00012, str. 7438-7440.

Službom državne bezbednosti Srbije. Međutim, ova i svaka druga podrška bezbednosnim strukturama u SAO Krajini oko obuke započela je pre nego što je nastao zajednički zločinački cilj.

404. Pretresnom veću su predviđeni dokazi da je, uporedo s radom centra Golubić, Kapetan Dragan u maju 1991. poslao predlog za osnivanje novog punkta za obuku na Kninskoj tvrđavi.¹⁶²⁸ Nakon što je on osnovan, formiran je komandni centar, iz Golubića je na tvrđavu prebačen jedan broj ljudi za podršku i regrutovani su novi pripadnici.¹⁶²⁹ Neki dokazi ukazuju na to da su ljudi koji su prošli obuku na Kninskoj tvrđavi imali naziv Knindže i da su bili pod komandom Kapetana Dragana.¹⁶³⁰

405. Što se tiče osnivanja Jedinice, iz svedočenja svedoka RFJ-137 proizlazi da je Simatović Jedinicu formirao krajem avgusta 1991, kada je odabrao 28 ljudi iz raznih formacija koji su prošli kroz Golubić.¹⁶³¹ Imajući na umu ovo svedočenje, Pretresno veće se uverilo da je Jedinica najkasnije od avgusta ili septembra 1991. delovala pod Stanišićevim i Simatovićevim rukovođenjem i komandovanjem. Jedinica je formirana sa ciljem da bude borbena jedinica Službe državne bezbednosti Srbije.¹⁶³² Optuženi su zapravo bili zaduženi za ovu Jedinicu i samo su oni mogli da izdaju naređenja njenim pripadnicima.¹⁶³³ Živojin Ivanović zvani Crnogorac bio je "lokalni komandir" Jedinice, a Radojica Božović njegov zamenik.¹⁶³⁴

406. Kada su odabrani, pripadnici Jedinice su prvo odvedeni u Korenicu, a zatim u septembru 1991. u Beograd, da bi potom osnovali centar Ležimir.¹⁶³⁵ Tri do četiri dana nakon što su ljudi došli u Ležimir, Simatović je predstavio Stanišića,¹⁶³⁶ koji je održao govor u kom je pripadnicima Jedinice rekao da će biti antiteroristička jedinica za zaštitu važnih objekata i visokih političara i da neće biti korišćeni za borbena dejstva.¹⁶³⁷ Dok je svedok bio u Ležimиру, samo su optuženi dolazili

¹⁶²⁸ Dokazni predmet P00011; svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 95.

¹⁶²⁹ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 17, 22; dokazni predmet P00059, str. 8; dokazni predmet P00271, str. 1; dokazni predmet P01970; dokazni predmet P02708, str. 1; dokazni predmet P00264, str. 13, 20; dokazni predmet P00500, str. 16; dokazni predmet P02854, str. 19, 20; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 121-123, 127, dokazni predmet 1D00021, str. 7200, 7201, 7246, 7258, 7259.

¹⁶³⁰ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 138; svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1426, 1427; svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 92, 93-95, T. 14. jun 2017, str. 43. V. takođe svedok RFJ-153, T. 15. jun 2017, str. 37-40, T. 20. jun 2017, str. 22-26.

¹⁶³¹ V. svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 13, 22, 29, 30, T. 18. jul 2017, str. 24, 25, 53, 56.

¹⁶³² Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 30, 31.

¹⁶³³ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 50, T. 18. jul 2017, str. 28, 29.

¹⁶³⁴ Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 46, 47, T. 20. jul 2017, str. 39, dokazni predmet P00245, par. 95.

¹⁶³⁵ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 22, 32, 34, 36, T. 18. jul 2017, str. 25, 26.

¹⁶³⁶ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 37.

¹⁶³⁷ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 37, T. 18. jul 2017, str. 29.

u posetu.¹⁶³⁸ Prema rečima svedoka RFJ-137, Kapetan Dragan je dva puta pokušao da dođe u Ležimir, ali mu je Stanišićevim naređenjem zabranjen pristup.¹⁶³⁹ S obzirom na ove dokaze, Pretresno veće ima određene sumnje u vezi s tim da je Kapetan Dragan ostao blisko povezan s Jedinicom ili sa Stanišićem i Simatovićem nakon što je u letu 1991. otišao iz SAO Krajine, kao i u vezi s tim da se njegovo kasnije delovanje, na primer u vezi s obukom koja je prema navodima izvođena u Tikvešu, može pripisati optuženima.

407. U Ležimиру su pripadnici Jedinice imali dalju obuku.¹⁶⁴⁰ Jedinici su se pridružili Filipović, Ilija Vučković i Savica (Saša) Medaković, koji su u Ležimir došli iz Korenice u decembru 1991. ili u januaru 1992.¹⁶⁴¹ Kao i ostali pripadnici Jedinice, i oni su postali instruktori u Ležimиру¹⁶⁴² i učestvovali su u obučavanju drugih ljudi koji su došli iz Srbije i Bosne i Hercegovine.¹⁶⁴³ Otprilike u isto vreme osnovan je centar s druge strane srpske granice sa SAO SBZS, na Pajzošu.¹⁶⁴⁴ Među ljudima koje su pripadnici Jedinice obučavali u Ležimиру i na Pajzošu bila je grupa od otprilike 20 ljudi iz Bosanskog Šamca, koji su obuku prošli krajem marta 1992.¹⁶⁴⁵ Pored toga, Jedinica je otpriike u isto vreme obučavala grupu dobrovoljaca pod vođstvom Srećka Radovanovića zvanog Debeli, u kojoj su bili Slobodan Miljković zvani Lugar i svedok RFJ-035, koji je pre toga bio pripadnik specijalnih jedinica policije na području SAO SBZS.¹⁶⁴⁶

408. Iako postoje određeni dokazi o tome da su centri Šamarica i Korenica korišćeni u prvim operacijama u SAO Krajini, kako je rečeno na drugom mestu, tužilaštvo nije dokazalo da su te operacije dovele do počinjenja zločina koji se mogu pripisati optuženima.¹⁶⁴⁷ Pored toga, Pretresno veće s oprezom prilazi dokazima u prilog navodima o obuhvatnoj obuci srpskih snaga u Korenici.¹⁶⁴⁸

---

¹⁶³⁸ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 41, T. 20. jul 2017, str. 30.

¹⁶³⁹ Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 22, 23, T. 19. jul 2017, str. 53, 54.

¹⁶⁴⁰ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00246, par. 5.

¹⁶⁴¹ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 33, 42, T. 19. jul 2017, str. 36.

¹⁶⁴² Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 42

¹⁶⁴³ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00246, par. 5.

¹⁶⁴⁴ V. npr. svedok Knežević, dokazni predmet 1D00530, par. 56, 67, 62; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 24.

¹⁶⁴⁵ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23426, 23432, 23433, 23436, 23437, 23519, 23520, 23558. V. takođe svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 12, 13.

¹⁶⁴⁶ Svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 7-11, 46, 47, dokazni predmet P02026, par. 29, 30.

¹⁶⁴⁷ V. gore, Odeljak II.A.1.

¹⁶⁴⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 278 (gde se tužilaštvo uglavnom oslanja na svedočenja svedoka RFJ-066 i Babića).

409. Pretresno veće se uverilo da su optuženi otprilike do kraja jula 1991. korišćenjem instruktora povezanih sa Službom državne bezbednosti Srbije doprinosili obuci pripadnika policije SAO Krajine, Teritorijalne odbrane SAO Krajine i drugih dobrovoljaca u centru Golubić. Pretresno veće se takođe uverilo da dokazi pokazuju da su i Ležimir i Pajzoš barem u prvoj polovini 1992, i to najmanje do marta ili aprila, funkcionalisali kao centri pod nadležnošću i kontrolom optuženih. Obuka koja je tamo izvođena obavljala se, shodno tome, pod rukovođenjem optuženih, s njihovim odobrenjem, kao i s njihovom finansijskom i logističkom podrškom.

2. Jedinica: Bosanski Šamac i Doboј

410. Tužilaštvo tvrdi da su optuženi od aprila 1992. operativnu komandu nad Jedinicom delegirali na pripadnike Jedinice u koje su imali poverenja kako bi Jedinica učestvovala u značajnim operacijama zauzimanja teritorije u posavskom koridoru, na primer, u Bosanskom Šamcu i Doboju, sa ciljem proterivanja nesrpskog stanovništva.¹⁶⁴⁹ U vezi s ovim operacijama, Pretresno veće podseća da je konstatovalo da su navodni pripadnici Jedinice i osobe koje su oni obučavali učestvovali u napadima i počinjenju zločina.¹⁶⁵⁰

(a) Bosanski Šamac

411. Tužilaštvo tvrdi da je Simatović lično 11. aprila 1992. sa Pajzoša u Bosanski Šamac poslao mešovitu grupu pripadnika Jedinice i meštana Bosanskog Šamca koji su prošli obuku od strane pripadnika Jedinice na Pajzošu u martu 1992.¹⁶⁵¹ Kako navodi tužilaštvo, ovom grupom je komandovao pripadnik jedinice Dragan Đordević zvani Crni, koji se nakon zauzimanja Bosanskog Šamca sreo sa Simatovićem u Beogradu i kom je Simatović izdao uputstvo da napiše izveštaj o događajima u Bosanskom Šamcu.¹⁶⁵² Tužilaštvo upućuje na dokaze da je 16. i 17. aprila 1992. ova grupa, zajedno s drugim srpskim snagama, imala značajnu ulogu u zauzimanju grada Bosanskog Šamca i da je, tokom i nakon zauzimanja, učestvovala u činjenju zločina u celoj opštini.¹⁶⁵³ Tužilaštvo tvrdi da je, nakon tih zločina i nakon što je Crni raspoređen na druga područja duž posavskog koridora, Crnog na kraju uhapsila Vojska Republike Srpske, u avgustu 1992, ali da su

---

¹⁶⁴⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 123-125, 129, 289, 466, 494, 533, 534, 540, 542, 550, 552, 819, 833, 834, 855, 897, 898, 925, 930. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 37, 46, 75-78; Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 7, 8; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 78, 82, 95, 111, 162.

¹⁶⁵⁰ V. gore, par. 218, 229, 232-234, 252, 253.

¹⁶⁵¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 124, 536, 540, 819, 821, 927. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 95, 111, 163; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 75, 76.

¹⁶⁵² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 124, 540, 821, 833, 898, Dodatak A, par. 28. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 95, 163; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 75.

optuženi intervenisali kako bi obezbedili njegovo puštanje na slobodu i da su ga kasnije, u jesen 1992, poslali natrag u Bosanski Šamac, što prema navodima dodatno naglašava njihovu kontinuiranu kontrolu nad njim, kao i to da su podržavali njegove zločine u tom periodu.¹⁶⁵⁴

412. Stanišić prihvata tvrdnju da je u periodu od septembra 1991. do marta 1992. pokušao da formira Jedinicu u Ležimiru i na Pajzošu, ali tvrdi da dokazi pokazuju da je on ovoj jedinici naredio da izbegava vojne operacije i operacije obuke, i da je njene aktivnosti ograničio uglavnom na zaštitu važnih ličnosti.¹⁶⁵⁵ Kako kaže Stanišić, on je u martu 1992. naredio raspuštanje novoformirane Jedinice, a njeni pripadnici, uključujući Crnog, postali su samostalni plaćenici koji su održavali odnose s pripadnicima srpske vojske, policije i Službe državne bezbednosti Srbije, uključujući, između ostalih, Simatovića.¹⁶⁵⁶ On tvrdi i da niko od tih bivših pripadnika Jedinice, uključujući Crnog, nije bio poslat sa Pajzoša na teren kao pripadnik elitne jedinice Službe državne bezbednosti Srbije pod njegovom komandom.¹⁶⁵⁷

413. Simatović tvrdi da su pripreme za sukob i planovi za formiranje "Srpske opštine Šamac" započeli mesecima pre 17. aprila 1992, kada su srpske snage konačno zauzele opštinu Bosanski Šamac.¹⁶⁵⁸ Kako navodi Simatović, za vojna dejstva bila je odgovorna 17. taktička grupa JNA, pod sveukupnom komandom potpukovnika Stevana Nikolića, a srpske snage u Bosanskom Šamcu imale su 6.700 pripadnika.¹⁶⁵⁹ Simatović prihvata tvrdnju da je, pre zauzimanja grada, grupa od oko 30 dobrovoljaca došla helikopterom JNA i da je, po Nikolićevom naređenju, prepotčinjena odredima u sastavu 17. taktičke grupe JNA.¹⁶⁶⁰ Što se tiče grupe dobrovoljaca među kojima su bili Crni, Debeli i svedok RFJ-035, Simatović tvrdi da su oni bili članovi Srpske radikalne stranke i da su bili pod kontrolom Ratnog štaba Srpske radikalne stranke, da su bili deo 17. taktičke grupe JNA i pod njenom komandom, te da nipošto nisu bili specijalna jedinica Službe državne bezbednosti Srbije.¹⁶⁶¹ Simatović, dalje, upućuje na dokaze da je Nikolić pripadnicima ove grupe dobrovoljaca

¹⁶⁵³ Završni podnesak tužilaštva, par. 542, 543, 821-833. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 82, 95, 162, 165-167; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 7, 8, 33, 76.

¹⁶⁵⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 126, 127, 544, 560, 898, 928, 929, Dodatak A, par. 29, 30; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 78. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 111-113.

¹⁶⁵⁵ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 735, 1011. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 54, 55, 57; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 46-48; Stanišićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 21-23, 59, 60.

¹⁶⁵⁶ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 762, 766, 1011, 1054. V. takođe Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 13, 58; Stanišićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 24, 25.

¹⁶⁵⁷ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1011. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1014, 1015, 1032; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 60-63.

¹⁶⁵⁸ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 669.

¹⁶⁵⁹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 656-670.

¹⁶⁶⁰ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 671.

¹⁶⁶¹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 687-690, 694.

direktno izdavao naređenja u vezi s vojnim operacijama.¹⁶⁶² Simatović ističe i dokaze, na primer, dnevnike Ratka Mladića, koji ukazuju na to da su viši oficiri JNA učestvovali u koordiniranju dolaska dobrovoljaca iz Srbije u Bosanski Šamac u aprilu 1992.¹⁶⁶³

414. Simatović napominje da je, nakon povlačenja JNA s tog područja, komandant Istočnobosanskog korpusa, uz učešće Blagoja Simića, predsednika Kriznog štaba opštine Bosanski Šamac, postavio Crnog za komandanta Posavske brigade, a Debelog za načelnika štaba brigade.¹⁶⁶⁴ Simatović ističe dokaze da je Debeli, kao načelnik štaba, podnosio redovne borbene izveštaje komandi Istočnobosanskog korpusa.¹⁶⁶⁵ Kako navodi Simatović, nema dokaza za to da je Služba državne bezbednosti Srbije na bilo koji način uticala na dejstva Posavske brigade.¹⁶⁶⁶

415. Dalje, Simatović tvrdi da on nije imao nikakvu ulogu u dovođenju lica koja su iz Bosanskog Šamca došla na obuku u Ležimir i na Pajzoš i da ni na koji način nije kontrolisao njihove aktivnosti po povratku.¹⁶⁶⁷ Simatović takođe tvrdi da svedočenje svedoka Stevana Todorovića, prihvaćeno na osnovu pravila 112 Pravilnika, nije verodostojno ni dovoljno potkrepljeno drugim dokazima.¹⁶⁶⁸

416. Kako se navodi gore u tekstu, krajem marta 1992. pripadnici Jedinice su obučavali grupu od 20 ljudi iz Bosanskog Šamca u Ležimиру i na Pajzošu. Ti ljudi nisu formalno ušli u sastav Jedinice.¹⁶⁶⁹ Isto tako, otprilike u to vreme, grupa bivših policajaca iz SAO SBZS, uključujući Lugara, Debelog i svedoka RFJ-035, prošla je sličnu obuku od strane pripadnika Jedinice.¹⁶⁷⁰ Prema rečima svedoka RFJ-035, ljudi iz njegove grupe, uključujući Lugara i Debelog, postali su pripadnici Jedinice i dobili uniforme s oznakama koje su bile slične oznakama na vojnoj uniformi koju je u centru nosio Simatović.¹⁶⁷¹

417. Oko 10. aprila 1992. Simatović je održao govor pripadnicima Jedinice, uključujući Debelog, Lugara i svedoka RFJ-035, i polaznicima obuke iz Bosanskog Šamca na Pajzošu i obavestio ih da

¹⁶⁶² Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 672.

¹⁶⁶³ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 676, 677, 683.

¹⁶⁶⁴ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 673.

¹⁶⁶⁵ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 674.

¹⁶⁶⁶ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 674,

¹⁶⁶⁷ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 686. V. takođe Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 679-684.

¹⁶⁶⁸ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 678, 685.

¹⁶⁶⁹ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23520, 23521.

¹⁶⁷⁰ Svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 7-11, 46, 47, dokazni predmet P02026, par. 27, 29, 30, 31, dokazni predmet P02028, str. 7630; dokazni predmet P02045, str. 3.

¹⁶⁷¹ Svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 10-13, 59-61, T. 19. april 2018, str. 52, 53, 60, 61, 65, dokazni predmet P02028, str. 7623-7625, 7671, 7672, dokazni predmet P02026, par. 30.

idu na teren u opštinu Bosanski Šamac, u Bosni i Hercegovini.¹⁶⁷² Dana 11. aprila 1992. grupa od oko 50 ljudi, od kojih je 30 bilo iz Srbije a ostali iz Bosanskog Šamca, došla je helikopterima JNA s jedne lokacije u blizini Ležimira u Batkušu, srpsko selo u blizini Bosanskog Šamca.¹⁶⁷³ Crni, Debeli i Lugar bili su u toj grupi.¹⁶⁷⁴ Među drugim pripadnicima Jedinice bili su Aleksandar Vuković zvani Vuk, Predrag Lazarević zvani Laki, Goran Simović zvani Tralja i Živomir Avramović zvani Avram.¹⁶⁷⁵

418. Na osnovu ovih dokaza, Pretresno veće konstatuje da su pripadnici Jedinice obučavali meštane iz Bosanskog Šamca u Ležimiru i na Pajzošu. Ova obuka organizovana je na više nivoa oblasne komande JNA i zvaničnih struktura u Beogradu¹⁶⁷⁶ i obuhvatala je transport koji je obezbedila JNA.¹⁶⁷⁷ Što se tiče Stanišićeve i Simatovićeve nadležnosti nad Jedinicom i centrima u Ležimiru i na Pajzošu, Pretresno veće može samo da zaključi da su oni bili svesni tog dogovora i da su na njega pristali. Optuženi su bili svesni da time što dozvoljavaju korišćenje svojih objekata i instruktora daju podršku vojnoj akciji i, u kontekstu tadašnjeg sukoba, činjenju zločina od strane tih snaga.

419. Pretresno veće se takođe uverilo da su u martu 1992, pošto su prošli obuku od strane Jedinice u logorima, Debeli, Lugar i svedok RFJ-035 ušli u sastav Jedinice i da su bili pod nadležnošću optuženih pre nego što su raspoređeni na teren. Pretresno veće ima u vidu dokaze koji ukazuju na to da su ovi ljudi i Crni bili blisko povezani sa Srpskom radikalnom strankom i njenim Ratnim štabom.¹⁶⁷⁸ Međutim, Pretresno veće konstatuje da to ne dovodi u pitanje njihovu tadašnju povezanost s Jedinicom. Dalje, Pretresno veće ima u vidu to da je JNA imala veliku ulogu u njihovom transportu i, kako se govori niže u tekstu, njihovom učešću u napadu. Međutim, Pretresno veće podseća na dokaze o tome da pripadnici Jedinice nisu mogli da učestvuju u borbenim operacijama bez odobrenja optuženih.¹⁶⁷⁹ S obzirom na to da je ovo bio značajan contingent, da je

¹⁶⁷² Svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 14, 15, dokazni predmet P02026, par. 32-34, dokazni predmet P02028, str. 7623, 7624.

¹⁶⁷³ V. gore, par. 209.

¹⁶⁷⁴ V. gore, par. 209.

¹⁶⁷⁵ V. gore, par. 209.

¹⁶⁷⁶ V. npr. dokazni predmet P01938, str. 256, 257.

¹⁶⁷⁷ V. gore, par. 209.

¹⁶⁷⁸ V. npr. dokazni predmet P02044; svedok RFJ-075, dokazni predmet P01694, str. 2696, 2697; dokazni predmet P02043, str. 11; dokazni predmet 1D00862; svedok Đukić, dokazni predmet 2D00373, str. 17956-17958. V. takođe, gore, fusnote 951, 952, 956.

¹⁶⁷⁹ Svedok RFJ-137, T. 18 jul 2017, str. 29 (gde svedok izjavljuje sledeće: (i) "Ja sam vam pričao o onom incidentu tamo, kad je vojska nas zvala za... kad su hrvatske snage... jedna ta akcija kad smo bili na Fruškoj Gori. I tada su Jovica i Frenki došli iz Beograda, i oni su bili izuzetno ljuti što smo mi išli u tu akciju i rekli su da više od danas ne smemo da idemo u bilo kakvu akciju bez da njih dvojica to odobre"; i (ii) da su samo Frenki i Jovica mogli da odluče u

te ljude Simatović lično informisao pre odlaska i da su krenuli s Pajzoša, Pretresno veće se uverilo da su optuženi odobrili taj odlazak na teren. Shodno tome, Pretresno veće konstatiše da su optuženi obučavali pripadnike Jedinice i meštane iz Bosanskog Šamca i poslali na teren da pomognu u zauzimanju Bosanskog Šamca i da su, s obzirom na kontekst tadašnjeg sukoba, bili svesni da se tokom operacije čine zločini.

420. Iako je svedok RFJ-035 u svedočenju izjavio da je grupa, čak i nakon raspoređivanja na teren, i dalje bila pod Simatovićevom nadležnošću i da je dobijala naređenja iz Beograda,¹⁶⁸⁰ Pretresno veće napominje da svedok nije imao neposredno znanje o tome i da nije dao nijedan konkretan primer,¹⁶⁸¹ te da nema direktnih dokaza koji potkrepljuju njegovu generalnu tvrdnju. Pretresno veće takođe napominje da se izvesno posredno potkrepljenje može naći u dokazima da je Crni imao centar veze iz kog je, prema rečima svedoka RFJ-035, održavao vezu s Beogradom,¹⁶⁸² i da je svedok RFJ-035, iako je ubrzo nakon događaja u Bosanskom Šamcu prošao obuku za vezistu u centru veze u obližnjem Brčkom, izjavio da je Crnogorac redovno slao šifrovane poruke Simatoviću.¹⁶⁸³ Međutim, Pretresno veće primećuje da svedok nije detaljnije govorio o komunikaciji Crnog s Beogradom i da mu nije bio poznat sadržaj šifrovanih poruka.¹⁶⁸⁴

421. Pretresno veće takođe ima u vidu druge dokaze u vezi s ulogom optuženih u događajima u Bosanskom Šamcu, uključujući i dokaze da je Simatović od Crnog tražio pismeni izveštaj nakon operacije u Bosanskom Šamcu,¹⁶⁸⁵ kao i izveštaj o informativnom razgovoru sa službenicima Službe državne bezbednosti Srbije iz jula 1993, u kom je Lugar izjavio da ga je neko vreme tokom boravka na terenu plaćalo Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije.¹⁶⁸⁶ Postoje i dokazi o tome da su Stanišić i Simatović možda bili povezani s puštanjem Crnog na slobodu, nakon što je ovaj uhapšen

kojim će operacijama Jedinica učestvovati), str. 30 (gde svedok izjavljuje da je njegova jedinica uvek izvršavala naređenja optuženih), str. 31 (gde svedok izjavljuje sledeće: "Ako mislite na neku akciju, tu nismo išli bez odobrenja Frenkija"), str. 32 (gde svedok izjavljuje da su svi pripadnici Jedinice, dok je on bio тамо, slušali naređenja optuženih).

¹⁶⁸⁰ Svedok RFJ-035, T. 18. april, 2018, str. 9, 10-12.

¹⁶⁸¹ V. npr. svedok RFJ-035, T. 18. april 2018, str. 12 (gde svedok izjavljuje sledeće: "Klasično, do zauzimanja Bosanskog Šamca i malo poslije toga, mi smo iz Beograda dobili možda dva-tri naređenja. To se svodilo na isto – o saradnji s JNA, sa 17. taktičkom grupom. U jednom trenutku nam je javljeno da će doći deo jedne jedinice u Brčko, njih desetak, kao ispomoć. To je to što znam. Ja u to vreme nisam komunicirao s Beogradom, tako da ne znam šta je bilo dalje. Kad Debeli nešto kaže, ne znam da li je Debeli to izmislio ili je stiglo iz Beograda."). V. takođe svedok RFJ-035, T. 18. april 2018, str. 43.

¹⁶⁸² Svedok RFJ-035, T. 18. april 2018, str. 17.

¹⁶⁸³ Svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 30, T. 18. april 2018, str. 15, 16.

¹⁶⁸⁴ Svedok RFJ-035, T. 18. april 2018, str. 15, 16 (gde svedok izjavljuje sledeće: "[Pa da li znate šta znači imati šifrovani poruku. Ja bih zapisivao brojeve] u seriji po četiri i onda predavao glavnom da dešifruje. Isto tako sam dobijao brojeve da čitam kada sam predavao poruku. Tako da se ja dešifrovanjem nisam bavio. To sam učio. Kasnije su mi pokazivali kako se to radi. Ali u svakom slučaju, slanje poruka i dešifrovanje poruka nije bilo moj posao u početku.").

¹⁶⁸⁵ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23461, 23462, dokazni predmet P01922.

u avgustu 1992, i da su mu odobrili povratak na to područje u oktobru 1992.¹⁶⁸⁷ Dalje, Pretresno veće napominje da krivična prijava u vezi sa zasebnim događajima u susednim opštinama ukazuje na to da je Crnogorčeva grupa imala veze sa Službom državne bezbednosti Srbije i da su njeni pripadnici pokazivali identifikacione isprave Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije kada su ispitivani.¹⁶⁸⁸

422. Pretresno veće je takođe primilo na znanje dokaze o tome da se, nakon dolaska Jedinice, Blagoje Simić sastao s Todorovićem, Crnim i drugima 15. aprila 1992. i razgovarao o planu za preuzimanje Bosanskog Šamca, kao i o uključivanju 50 ljudi koji su prošli specijalnu obuku u sastav postojeće lokalne brigade JNA.¹⁶⁸⁹ S tim u vezi, Pretresnom veću su predočeni dokazi da su pripadnici paravojnih snaga, uključujući pripadnike Jedinice, po dolasku prepotčinjeni 17. taktičkoj grupi JNA,¹⁶⁹⁰ koja im je tokom boravka na terenu direktno izdavala naređenja.¹⁶⁹¹ Pored toga, nakon povlačenja JNA s tog područja, Crni je postavljen za komandanta Posavske brigade, a Debeli je bio načelnik štaba brigade, i oni su bili odgovorni vojnoj komandi.¹⁶⁹²

423. Ti dokazi nameću pitanja u vezi s tim da li su optuženi aktivno upravljali ili imali kontrolu nad pripadnicima Jedinice raspoređenim na teren u to vreme i u kojoj su meri ti ljudi ostali u sastavu Jedinice. Pretresno veće napominje da dokazi o povezanosti optuženih s puštanjem Crnog na slobodu nakon hapšenja i s njegovim povratkom u Bosanski Šamac, kao i dokazi o tome da je Simatović tražio izveštaj o tamošnjim događajima, u velikoj meri dolaze od svedoka Todorovića, a da na njegovo svedočenje u vezi s tim pitanjima treba gledati s oprezom, s obzirom na njegov sporazum o priznanju krivice i na to da ga optuženi nisu unakrsno ispitali. Postoje i neki pokazatelji za to da su puštanje Crnog na slobodu možda omogućili oficiri vojske i da su njegov povratak u Bosanski Šamac tražile lokalne vlasti.¹⁶⁹³

¹⁶⁸⁶ Dokazni predmet P00847, str. 1.

¹⁶⁸⁷ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23475-23477, 23479-23482, 23530-23532, 23548, 23549, 23555, 23556, dokazni predmet P01922. V. takođe dokazni predmet P00846, str. 3.

¹⁶⁸⁸ Dokazni predmet 1D00067, str. 7, 10. V. takođe svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 128, T. 8. februar 2018, str. 24, 25.

¹⁶⁸⁹ V. gore, par. 214.

¹⁶⁹⁰ V. gore, par. 211.

¹⁶⁹¹ Dokazni predmet 2D00380, str. 1, 4. V. takođe svedok Đukić, dokazni predmet 2D00373, str. 17949, 17950.

¹⁶⁹² V. npr. dokazni predmet P03140; dokazni predmet P02033; dokazni predmet P02034; dokazni predmet P02035; dokazni predmet P02036; svedok Đukić, dokazni predmet 2D00373, str. 17958, 17959; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23467, 23468; dokazni predmet P01922; dokazni predmet P00846, str. 3; dokazni predmet P02048, str. 1; dokazni predmet P01924, str. 2; dokazni predmet P01953, str. 2; činjenica o kojoj je presuđeno br. 1081. V. takođe gore, fusnota 972.

¹⁶⁹³ V. dokazni predmet P01924, str. 9; dokazni predmet P03166, str. 7. Pretresno veće ima u vidu da ovi dokazi ukazuju na izvesni mogući angažman Službe državne bezbednosti Srbije u povratku Crnog. Međutim, ti dokazi ne

424. Shodno tome, Pretresno veće se nije uverilo da su optuženi upravljali, odnosno da su rukovodili i komandovali pripadnicima Jedinice tokom operacija ili činjenja zločina u Bosanskom Šamcu. Međutim, obuka novih pripadnika Jedinice, oko 20 meštana Bosanskog Šamca, i njihovo slanje na teren u Bosanski Šamac pružilo je praktičnu pomoć koja je imala znatan učinak na zločine koji su tamo počinjeni.

(b) Doboj

425. U vezi s Dobojem, tužilaštvo tvrdi da su optuženi u aprilu 1992. sa Pajzoša poslali na teren Radojicu Božovića s grupom pripadnika Jedinice da obučava Srbe iz okolnih područja u centru na planini Ozren.¹⁶⁹⁴ Kako navodi tužilaštvo, dana 3. maja 1992, po Božovićevom naređenju, snage Jedinice obučene na Ozrenu, lokalna Teritorijalna odbrana, snage bezbednosti Republike Srpske i srpske paravojne snage napale su Doboj i tokom narednih dana počinile zločine.¹⁶⁹⁵ Tužilaštvo tvrdi da je Božović tokom boravka na terenu u Doboju bio direktno odgovoran optuženima.¹⁶⁹⁶

426. Stanišić tvrdi da su dokazi nedovoljni da bi pokazali da je on u aprilu 1992. poslao Božovića i druge prvobitne pripadnike Jedinice na teren u Doboj i da su ti ljudi, ili bilo ko koga su oni obučavali ili kome su komandovali, bili i na koji način povezani sa Službom državne bezbednosti Srbije ili da su imali njenu podršku, ili da je ona njima rukovodila tokom relevantnih događaja.¹⁶⁹⁷ Stanišić napominje da glavni dokazi o njegovoj vezi s tim događajima dolaze od svedoka RFJ-165, čiju verodostojnost on u velikoj meri osporava.¹⁶⁹⁸ Dalje, Stanišić tvrdi da su drugi pokazatelji njihove povezanosti sa Službom državne bezbednosti Srbije ograničeni i u nekim slučajevima kontradiktorni, te da brojni dokazi zapravo pokazuju da su oni delovali pod JNA, Vojskom Republike Srpske i Ministarstvom unutrašnjih poslova Republike Srpske.¹⁶⁹⁹

navode na zaključak da su optuženi imali nadležnost nad Crnim i ljudima koji su bili s njim u vreme raspoređivanja u Bosanski Šamac ili da su im izdavali uputstva.

¹⁶⁹⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 552. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 289, 494, 550, 897, 898, 930; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 75; Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 55, 56. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 9, 123, 951.

¹⁶⁹⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 553-557. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 289, 558, 930; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 7, 8, 33. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april, 2021, str. 46; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 290, 466, 504, 533, 498, 897, 898.

¹⁶⁹⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 129. V. Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 78. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 130.

¹⁶⁹⁷ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1102-1106, 1116-1168. V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1124-1128, 1129, 1130, 1135-1138, 1141-1146, 1148, 1150, 1151, 1164-1167. V. takođe Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 59; Stanišićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 25-27.

¹⁶⁹⁸ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1116-1123, Dodatak XVII. V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1103, 1104, 1114. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1110, 1112, 1113, 1152.

¹⁶⁹⁹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1129-1168. V. takođe Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 59.

427. Simatović tvrdi da je Božović u vreme događaja u Doboju radio u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske i da je delovao u sastavu Ozrenske lake pešadijske brigade, koja je bila podređena Taktičkoj grupi Ozren.¹⁷⁰⁰ Kako navodi Simatović, nema dokaza o Božovićevim kontaktima sa Službom državne bezbednosti Srbije u periodu dok je bio aktivan u Doboju.¹⁷⁰¹ Dalje, Simatović tvrdi da svedoci, osim svedoka RFJ-165, čiju verodostojnost on u velikoj meri osporava,¹⁷⁰² ne govore da su počiniovi bili povezani sa Službom državne bezbednosti Srbije.¹⁷⁰³ U svakom slučaju, Simatović napominje da je Božović bio u bolnici u periodu od 26. juna do 23. jula 1992. i da stoga nije mogao da učestvuje u incidentu 12. jula 1992, kada su zatočenici korišćeni kao živi štit.¹⁷⁰⁴

428. Iz dokaza proizlazi da je u aprilu 1994. izvestan broj izvornih pripadnika Jedinice pod Božovićevom komandom formirao centar za obuku na planini Ozren u blizini Doboja, gde su obučavali nekoliko stotina lokalnih regruta s tog područja, uključujući i svedoka RFJ-165.¹⁷⁰⁵ Prema rečima svedoka RFJ-165, obuka je bila osnovna, a nakon što je stigla informacija da se muslimanske snage spremaju da zauzmu Doboј i skraćena.¹⁷⁰⁶ Pretresno veće je konstatovalo da su srpske snage, uključujući snage pod Božovićevom komandom, napale Doboј i preuzele kontrolu nad njim 3. maja 1992.¹⁷⁰⁷ Nakon toga, te snage su potonule u kriminal, vršile etničko čišćenje, ubistva, mučenje i proizvoljno hapšenje i zatočavanje, što je dovelo do prisilnog raseljavanja i progona.¹⁷⁰⁸

429. Glavno pitanje za Pretresno veće jeste da li su optuženi poslali Božovića i eventualne druge prvobitne pripadnike Jedinice u Doboј¹⁷⁰⁹ i da li se njihova dela i dela lokalnih regruta koji su prošli

¹⁷⁰⁰ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 626-628. V. takođe Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 779, 1422.

¹⁷⁰¹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 630. V. takođe Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 753.

¹⁷⁰² Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 644-655.

¹⁷⁰³ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 643. V. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 633-642.

¹⁷⁰⁴ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 629. V. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 631-640. V. takođe Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 632.

¹⁷⁰⁵ V. npr. svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 5, 11, 19. V. svedok RFJ-165, T. 29. maj 2018, str. 10.

¹⁷⁰⁶ Svedok RFJ-165, T. 30. maj 2018, str. 15, dokazni predmet P02366, par. 27.

¹⁷⁰⁷ V. gore, par. 242, 252.

¹⁷⁰⁸ V. gore, Odeljak II.C.4.

¹⁷⁰⁹ Iz platnih spiskova proizlazi da je, barem u aprilu ili maju 1992, Božović bio u jedinici zajedno sa, između ostalih, Davorom Subotićem, Nedeljkom Kovačem, Nedeljkom Dračom, Njegošem Kušićem, Đuricom Banjcem, Miodragom Lazićem, Milenkom Popovićem, Nikolom Lončarom, Nenadom Kujundžićem, Milanom Dimićem i Dragom Markovićem. V. dokazni predmet P01171; dokazni predmet P01173. V. takođe dokazni predmet P01950; dokazni predmet P02374, str. 3, 4. Nadalje, iz ličnih kartona ovih ljudi proizlazi da su sledeći bili izvorni pripadnici Jedinice: Davor Subotić (v. dokazni predmet P00267, str. 8), Nedeljko Kovač (v. dokazni predmet P02708, str. 13, 15), Nedeljko Drača (v. dokazni predmet P02708, str. 13, 15), Đurica Banjac (v. dokazni predmet P00553, str. 16), Miodrag Lazić (v. dokazni predmet P02708, str. 13), Milenko Popović (v. dokazni predmet P00500, str. 1, 3, 4; dokazni predmet P00260,

obuku na planini Ozren i delovali pod njihovom kontrolom mogu pripisati optuženima. Pretresno veće prihvata tvrdnju da postoje ubedljivi pokazatelji za to da su Božović i drugi ljudi sa Pajzoša ostali u Jedinici: to su, na primer, činjenica da su neposredno pre toga bili u Ležimiru i na Pajzošu, Božovićeva uloga u Jedinici nakon što je ona formirana i uvedena u sastav JATD¹⁷¹⁰ i to što je Simatović pomenuo centar na Ozrenu u govoru na svečanosti u Kuli 1997.¹⁷¹¹ Pretresno veće takođe ima u vidu to da je svedok RFJ-165 izjavio da je po završetku obuke dobio uniformu s oznakom vuka i JSO, da je video pismena naređenja koja je Stanišić izdao u vezi s prebacivanjem oružja iz Srbije na Ozren, te da je u to vreme od lokalnih vlasti čuo, a 1995. dobio i potvrdu za to da je jedinica u čiji je sastav ušao u Doboju bila povezana sa Službom državne bezbednosti Srbije.¹⁷¹²

430. Međutim, nakon što je razmotrilo dokaze, Pretresno veće se nije uverilo da je van razumne sumnje dokazano da je Božović dok je bio na Ozrenu i dok je vodio operacije u Doboju delovao kao pripadnik Jedinice pod nadležnošću optuženih. Nadalje, Pretresno veće nema dovoljnu dokaznu osnovu o okolnostima njihovog dolaska u Doboju da bi utvrdilo da li su optuženi rasporedili ove snage ili ih stavili na raspolaganje. Pre svega, Pretresno veće ima određene bojazni u vezi s verodostojnošću svedoka RFJ-165 i njegovog svedočenja o njegovoj povezanosti s Jedinicom i sa Službom državne bezbednosti Srbije, pa zbog toga na njegovo svedočenje gleda s oprezom. Pretresno veće napominje da je svedok na pitanje da li je video naređenja koja je potpisao Stanišić priznao da se ne seća da ih je video.¹⁷¹³ Pretresno veće takođe napominje da je svedok tvrdio da je nekoliko godina bio radnik Službe državne bezbednosti Srbije, da je bio na obuci na Tari, da je bio u centru Kula i da je prisustvovao svečanosti i dodeli nagrada u Kuli 1997.¹⁷¹⁴ Međutim, ne postoje drugi dokumentarni dokazi koji odražavaju njegovo zaposlenje ili povezanost sa Službom državne bezbednosti Srbije.¹⁷¹⁵ Pored toga, i pored ostalih pitanja, Pretresno veće napominje da se svedok, po svemu sudeći, u ličnim sporovima i u kontaktima s državnim vlastima predstavljao kao istražilac koji radi za Tužilaštvo Mehanizma.¹⁷¹⁶ Usled toga, Pretresno veće ima brojne rezerve u vezi s njegovom verodostojnošću. Pretresno veće takođe napominje da postoje dokazi za to da su Božović i grupa provobitnih pripadnika Jedinice na Ozrenu u relevantno vreme bili povezani s

str. 23), Nikola Lončar (v. dokazni predmet P00260, str. 23; dokazni predmet P00500, str. 1) i Milan Dimić (v. dokazni predmet P02706, str. 1, 10).

¹⁷¹⁰ Konkretno, Božović je na svečanosti u Kuli predstavljen Miloševiću kao pripadnik Jedinice, veteran. V. dokazni predmet P00256, str. 4. V. takođe dokazni predmet P00500, str. 16; dokazni predmet P00268, str. 8, 73.

¹⁷¹¹ Dokazni predmet P00256, str. 11.

¹⁷¹² Svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 24, 77, 78, 81, T. 29. maj 2018, str. 12.

¹⁷¹³ Svedok RFJ-165, T. 30. maj 2018, str. 41, 42.

¹⁷¹⁴ Svedok RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 73, 90-92, 95.

¹⁷¹⁵ Svedok RFJ-165, T. 31. maj 2018, str. 54, 55; dokazni predmet 2D00195.

¹⁷¹⁶ Svedok RFJ-165, T. 30. maj 2018, str. 42-57; dokazni predmet 1D00119; dokazni predmet 1D00120.

Ministarstvom unutrašnjih poslova Republike Srpske i da ih je ono plaćalo,¹⁷¹⁷ što nameće razumno pitanje da li je ta grupa u relevantno vreme delovala pod nadležnošću optuženih.

431. Pretresno veće ne može da isključi mogućnost da su Božović i drugi možda pokušavali da prikriju svoju stvarnu pripadnost i da je možda zaista postojao paralelni lanac komandovanja. Međutim, u nedostatku pouzdanih dokaza o tome kako je Božović došao na Ozren i o tome da je tokom tog perioda zaista bio u kontaktu s optuženima u vezi s operacijama, ostaje razumna mogućnost da je on delovao pod lancem komandovanja Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske. Imajući to na umu, postoji razumna sumnja u vezi s tim da li su Božovića i grupu koja je s njim došla sa Pajzoša na teren u Dobojski rasporedili optuženi i da li su optuženi rukovodili njihovim tamošnjim aktivnostima i podržavali ih, uključujući i obuku na Tari.

3. Formiranje JATD u avgustu 1993.

432. Iz dokaza proizlazi da je JATD formirana početkom avgusta 1993,¹⁷¹⁸ kao samostalna organizaciona jedinica u Službi državne bezbednosti Srbije,¹⁷¹⁹ i da je bila pod Stanišićevom nadležnošću.¹⁷²⁰ Kao načelnik Službe državne bezbednosti Srbije, Stanišić je potpisivao sva rešenja o prijemu u radni odnos, uključujući i prijem u radni odnos u JATD, a rešenja o platama je potpisivao načelnik Osme uprave Službe državne bezbednosti Srbije.¹⁷²¹ Dana 12. januara 1994. Stanišić je postavio Milana Radonjića za zamenika komandanta JATD.¹⁷²² JATD je bila odgovorna pomoćniku načelnika Službe državne bezbednosti Srbije Simatoviću, a izveštaji su podnošeni pomoćniku i zameniku načelnika Službe državne bezbednosti Srbije.¹⁷²³ Prema rečima svedoka Dragoslava Krsmanovića, koji je bio angažovan u regrutovanju pripadnika JATD,¹⁷²⁴ jedinica

¹⁷¹⁷ V. npr. dokazni predmet P01171; dokazni predmet P01172; dokazni predmet P01173; dokazni predmet P01950.

¹⁷¹⁸ V. svedok Cvetković, T. 1. septembar 2020, str. 12; svedok Milošević, T. 19. februar 2020, str. 44-46; dokazni predmet 2D00451, par. 420; dokazni predmet P02567, str. 1; dokazni predmet P00832. V. takođe dokazni predmet 1D00066, str. 24, 25, 31.

¹⁷¹⁹ Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 26. V. takođe svedok Cvetković, T. 1. septembar 2020, str. 12; dokazni predmet 1D00150.

¹⁷²⁰ Svedok Slišković, dokazni predmet P02539, par. 40, 41, dokazni predmet P02540, str. 5109. V. svedok Krsmanović, T. 1. oktobar 2019, str. 8, 9. V. takođe svedok Slišković, dokazni predmet P02539, par. 8, T. 12. jul 2018, str. 31-33 (gde svedok izjavljuje da mu je, kada je ušao u sastav JATD u proleće 1994, načelnik centra Službe državne bezbednosti Srbije u Pančevu rekao da se jedinica ponovo formira).

¹⁷²¹ Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 44. V. npr. dokazni predmet P00233, str. 32, 33; dokazni predmet P02590, str. 6, 7. V. takođe svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 32.

¹⁷²² Dokazni predmet P02645, str. 1; dokazni predmet P00832, str. 1. V. svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 24. Pretresno veće napominje da je Radonjić, kada je primljen u radni odnos 12. januara 1994, imao zvanje "inspektora". V. dokazni predmet P02297, str. 3.

¹⁷²³ Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 26. V. svedok Krsmanović, T. 1. oktobar 2019, str. 48-50.

¹⁷²⁴ Svedok Krsmanović, T. 24. septembar 2019, str. 43, 44. V. takođe dokazni predmet P00265, str. 10; dokazni predmet P00832, str. 1; svedok Slišković, dokazni predmet P02539, par. 41.

JATD je trebalo da se sastoji od oko 40 ljudi,¹⁷²⁵ a neki pripadnici su bili regrutovani iz Službe javne bezbednosti Srbije.¹⁷²⁶

433. JATD je imala stalni i rezervni sastav.¹⁷²⁷ Svedok Krsmanović je u svedočenju rekao da se obuka stalnog i rezervnog sastava JATD izvodila na Tari¹⁷²⁸ i da su pripadnici rezervnog sastava koji su angažovani povremeno i na ograničeni period¹⁷²⁹ birani pošto bi pojedinačno izrazili interesovanje ili na predlog instruktora.¹⁷³⁰

434. U vezi sa centrom Pajzoš postoje dokazi da je Radonjić poslao pripadnike rezervnog sastava JATD u taj centar krajem 1993. ili 1994. godine i da su te snage tamo ostale do 1995. ili 1996.¹⁷³¹ Postoje i dokazi da su tamo obučavane snage JATD, i to barem od juna do jeseni 1995.¹⁷³² Međutim, Pretresno veće se nije uverilo da je tužilaštvo uverljivo pokazalo da su ta ili druge obuke koje se pripisuju JATD, uključujući i onu na Petrovoj Gori, povezane sa zločinima navedenim u Optužnici.¹⁷³³ U vezi s operacijama u kojim je tokom relevantnog perioda bila angažovana JATD ili neki od njenih pripadnika, postoje dokazi da je jedinica učestvovala u operaciji Pauk 1994.¹⁷³⁴ i u operacijama Treskavica/Trnovo,¹⁷³⁵ u Autonomnoj Regiji Krajini¹⁷³⁶ i SBZS 1995. godine.¹⁷³⁷ Međutim, valja primetiti da se te vojne operacije ne dovode u vezu sa zločinima navedenim u Optužnici, osim ako se u Presudi ne govori drugačije.

¹⁷²⁵ Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 32. V. takođe svedok Slišković, dokazni predmet P02540, str. 5112.

¹⁷²⁶ Svedok Krsmanović, T. 24. septembar 2019, str. 42, 43, dokazni predmet 1D00384, par. 35.

¹⁷²⁷ Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00385, str. 14502, dokazni predmet 1D00384, par. 45. V. svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 38; svedok Slišković, dokazni predmet P02539, par. 41.

¹⁷²⁸ Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 46.

¹⁷²⁹ Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00385, str. 14501-14503.

¹⁷³⁰ Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 38. V. svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00406, str. 5, 6.

¹⁷³¹ Svedok Krsmanović, T. 2. oktobar 2019, str. 11-13, dokazni predmet 1D00406, str. 2; dokazni predmet 2D00143, str. 2.

¹⁷³² V. npr. svedok RFJ-150, dokazni predmet P02276, par. 35-51, dokazni predmet P02277, str. 14581-14583, 14585, 14618, 14619. V. dokazni predmet P00258, str. 11.

¹⁷³³ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 124, 286, 301-303.

¹⁷³⁴ V. npr. svedok Slišković, dokazni predmet P02540, str. 5101-5112; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 234-248; svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 58-66. V. takođe svedok Slišković, dokazni predmet P02539, par. 30-50.

¹⁷³⁵ V. npr. dokazni predmet P03690; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10182-10184.

¹⁷³⁶ V. npr. dokazni predmet P03541; svedok Grekulović, T. 9. oktobar 2019, str. 69, T. 10. oktobar 2019, str. 5, 6, dokazni predmet 1D00409, par. 18; svedok Milovanović, dokazni predmet P02935, str. 15522, 15527, 15528.

¹⁷³⁷ V. npr. dokazni predmet P00553, str. 13, 14; svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 225.

4. Zaključak

435. Pretresno veće se uverilo da su optuženi osnovali Jedinicu najkasnije krajem avgusta ili u septembru 1991. Optuženi su takođe doprineli obuci u centru Golubić najmanje do, otrilike, kraja jula 1991. korišćenjem instruktora zaposlenih u Službi državne bezbednosti Srbije. Međutim, Pretresno veće podseća na svoj zaključak da je zajednički plan nastao tek u avgustu 1991. Shodno tome, svaka obuka ili podrška koju su optuženi pružili srpskim snagama pre tog datuma ne može da predstavlja doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu.

436. Pretresno veće se takođe uverilo da su optuženi krajem marta 1992. poslali na teren pripadnike Jedinice i druge koje su oni obučavali, i da su oni učestvovali u zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu. Međutim, Pretresno veće konstatuje da nije van razumne sumnje dokazano da su optuženi imali nadležnost nad tim srpskim snagama tokom operacije u Bosanskom Šamcu ili da su im izdavali uputstva.

E. Doprinos putem Srpske dobrovolačke garde

437. U Optužnici se navodi da je Srpska dobrovolačka garda bila jedna od specijalnih jedinica Službe državne bezbednosti Srbije koja je u periodu na koji se odnosi Optužnica učestvovala u činjenju zločina u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.¹⁷³⁸ U Optužnici se, dalje, navodi da su optuženi: (i) organizovali i rukovodili formiranjem,¹⁷³⁹ finansiranjem, obukom, logističkom podrškom i drugim vrstama značajne pomoći ili podrške Srpskoj dobrovolačkoj gardi;¹⁷⁴⁰ i (ii) bili odgovorni za Srpsku dobrovolačku gardu i da su organizovali, snabdevali, finansirali, podržavali i rukovodili njenim učešćem u pojedinim operacijama u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.¹⁷⁴¹ U Optužnici se optuženi terete za sledeće: (i) neprekidno su slali pripadnike Srpske dobrovolačke garde i pružali im podršku tokom dužeg vremenskog perioda; (ii) nisu uputili njene pripadnike da se uzdrže od činjenja protivpravnih dela; i (iii) nisu prestali s popunom snaga na terenu koje su činile protivpravna dela.¹⁷⁴²

---

¹⁷³⁸ Optužnica, par. 4, 8, 9, 23, 24, 36-39, 42, 55-57, 62, 64, 65.

¹⁷³⁹ Optužnica, par. 4, 15(b).

¹⁷⁴⁰ Optužnica, par. 5, 15(c).

¹⁷⁴¹ Optužnica, par. 7.

¹⁷⁴² Optužnica, par. 5, 15(c).

438. U vezi s tim navodima, tužilaštvo tvrdi da su optuženi u celom periodu na koji se odnosi Optužnica imali nadležnost nad Željkom Ražnatovićem zvanim Arkan¹⁷⁴³ i njegovom Srpskom dobrovoljačkom gardom, te da su im pružali punu zaštitu i podršku Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije.¹⁷⁴⁴ Dalje, tužilaštvo navodi da su optuženi od 1991. do 1995. dali značajan doprinos ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja, i to na sledeći način: (i) Arkana i Srpsku dobrovoljačku gardu, koja je bila jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije,¹⁷⁴⁵ angažovali su u operacijama u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, gde su ovi činili zločine radi ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja;¹⁷⁴⁶ (ii) finansirali su i pružali logističku podršku i druge vrste značajne podrške Arkanu i Srpskoj dobrovoljačkoj gardi;¹⁷⁴⁷ (iii) nisu ih uputili da se uzdrže od činjenja zločina i nisu intervenisali kako bi obezbedili da oni budu kažnjeni;¹⁷⁴⁸ i (iv) služili su kao veza između Slobodana Miloševića i drugih učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu, u kom je učestvovao i Arkan.¹⁷⁴⁹

439. Tužilaštvo navodi da činjenica da su Arkan i Srpska dobrovoljačka garda primali oružje i druge vrste pomoći iz brojnih izvora, među kojima su bili i drugi pojedinci a ne samo optuženi, ne menja ništa na odgovornosti koju optuženi snose za to što su ih angažovali, podržavali i štitili.¹⁷⁵⁰ Prema mišljenju tužilaštva, sličnosti, uključujući oznake koje su nosili pripadnici Srpske

¹⁷⁴³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 4. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 73.

¹⁷⁴⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 73, 162, 164, 169-171; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 24-26. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 408, 458, 528, 919.

¹⁷⁴⁵ Pretresno veće zapaža nedoslednost tužilaštva, koje povremeno upućuje na Srpsku dobrovoljačku gardu kao jedinicu Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (v. Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 25; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 167), a ponekad o njoj govori kao o specijalnoj jedinici Službe državne bezbednosti Srbije (v. Uvodna reč tužilaštva, T. 13. jun 2017, str. 22, 30, 31; Optužnica, par. 4, 5). Tužilaštvo takođe navodi da je Srpsku dobrovoljačku gardu Arkan “[k]rajem 1990. osnovao kao srpsku vojsku”. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 163. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 89.

¹⁷⁴⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 897, 898; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 9, 10, 38; T. 14. april 2021, str. 19. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 11, 63, 69, 89, 162, 163, 623, 919, 952; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 95.

¹⁷⁴⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 183, 897. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 300, 412; Uvodna reč tužilaštva, T. 13. jun 2017, str. 9, 31-33. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 921; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 39; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 11; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 93.

¹⁷⁴⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 900, 901; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 98. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 408, 528. Tužilaštvo navodi da se zločini koje su počinili Arkan i njegova Srpska dobrovoljačka garda mogu pripisati optuženima na sledeće načine: (i) preko samog Arkana, koji je bio učesnik udruženog zločinačkog poduhvata; (ii) preko Badže, drugog učesnika udruženog zločinačkog poduhvata, koji je imao komandu nad Arkandom na terenu u SAO SBZS; i (iii) neposredno, na osnovu veza koje su oni lično i Služba državne bezbednosti Srbije imali s Arkandom i na osnovu činjenice da su ga koristili. V. Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 14.

¹⁷⁴⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 7, 193, 221, 896, 899; Optužnica, par. 12. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 10.

¹⁷⁵⁰ Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 19. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 61, 62; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 34, 174, 941.

dobrovoljačke garde i druge jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije,¹⁷⁵¹ kao i bliska saradnja između Srpske dobrovoljačke garde i Jedinice tokom 1994. i 1995, dokazi su sveukupne kontrole koju su optuženi imali nad Arkanom i aktivnostima Srpske dobrovoljačke garde u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.¹⁷⁵² Tužilaštvo navodi da kontrolu koju su optuženi imali nije ugrožavao odnos Srpske dobrovoljačke garde s drugim učesnicima u udruženom zločinačkom poduhvatu, na primer, s Radmilom Bogdanovićem¹⁷⁵³ i Radovanom Stojičićem zvanim Badža,¹⁷⁵⁴ i s organima kojima su oni upravljali.¹⁷⁵⁵ Što se konkretno Simatovića tiče, tužilaštvo navodi da je on 1994. Arkantu naložio da za potrebe angažovanja ponovo sastavi Srpsku dobrovoljačku gardu, koja je bila neaktivna za vreme Arkanove političke kampanje.¹⁷⁵⁶

440. Optuženi osporavaju dokaze koji navodno ukazuju na postojanje veze između njih, s jedne strane, i Arkana i njegove Srpske dobrovoljačke garde, s druge strane.¹⁷⁵⁷ Oni navode da tužilaštvo nije uspelo da pokaže da su optuženi učestvovali u formiranju Srpske dobrovoljačke garde, da su u relevantnom periodu imali sveukupnu kontrolu nad Arkanom i Srpskom dobrovoljačkom gardom ili da su na bilo koji način doprinosili njihovim kriminalnim radnjama, na primer putem finansiranja, naoružavanja, obučavanja ili podržavanja na drugi način.¹⁷⁵⁸ Oni navode da su patronat nad Arkantom zapravo imali drugi pojedinci, na primer, Bogdanović i Badža iz Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije i Tomislav Simović, ministar odbrane Srbije.¹⁷⁵⁹ Osim toga, optuženi navode da je Služba državne bezbednosti Srbije, i to njena Četvrta uprava, tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica vršila nadzor nad Arkantom i da optuženi nisu imali nikakva ovlašćenja da protiv Arkana preduzmu bilo kakve mere, s obzirom na snažan uticaj srpskih vlasti koje su ga štitile.¹⁷⁶⁰ Simatović takođe navodi da Arkan i Srpska dobrovoljačka garda nisu bili pod njegovim nadzorom ni

¹⁷⁵¹ Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 29, 30, 43, 44; Uvodna reč tužilaštva, T. 13. jun 2017, str. 30-32. Pretresno veće napominje da tužilaštvo ukazuje na to da su uspravno podignut mač i četiri ocila bili uobičajene oznake pripadnika Jedinice, Srpske dobrovoljačke garde i Škorpiona.

¹⁷⁵² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 180-185. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 103, 157, 922; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 29.

¹⁷⁵³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 69; Optužnica, par. 12.

¹⁷⁵⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 71; Optužnica, par. 12.

¹⁷⁵⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 172-174.

¹⁷⁵⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 179, 920.

¹⁷⁵⁷ V. uopšteno Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 7-33; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 106-117.

¹⁷⁵⁸ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 535, 575, 616, 636-647, 1274-1281, 1306, 1307, 1505, 1523-1532, 1651-1654, 1683-1711; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 819-1172; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 10-12, 16-20, 30-33, 52, 53; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 106-117.

¹⁷⁵⁹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 535, 575, 616, 636, 638-647, 1653, 1654, 1274-1280, 1505, 1576, 1654, 1685-1688, 1700, 1705, 1706; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 827-868; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 13, 30-33; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 111, 112.

¹⁷⁶⁰ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 152, 637-642; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1067-1085; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 31, 32.

obradom.¹⁷⁶¹ I na kraju, optuženi navode da Srpska dobrovoljačka garda u relevantnom periodu nije bila pod njihovom komandom, već pod komandom drugih organa, između ostalog JNA, Teritorijalne odbrane ili Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske.¹⁷⁶²

441. Pošto je pregledalo sudski spis, Pretresno veće konstatuje da dokazi ne pokazuju van razumne sumnje da su optuženi, kako je navedeno u Optužnici,¹⁷⁶³ rukovodili i organizovali formiranje Srpske dobrovoljačke garde, poznate i pod imenom arkanovci, i njene elitne jedinice pod nazivom Arkanovi tigrovi.¹⁷⁶⁴ Iz dokaza sledi da je Arkan 11. oktobra 1990. osnovao Srpsku dobrovoljačku gardu, čiju su osnovnu cilju činili navijači fudbalskog kluba "Crvena zvezda" iz Beograda, takozvane Delije.¹⁷⁶⁵ Dokazi ukazuju na to da je Arkan pre sukoba bio zloglasni kriminalac koji je imao veze sa Saveznim sekretarijatom za unutrašnje poslove, a posebno s njegovim sekretarom Stanetom Dolancom.¹⁷⁶⁶ Dokazi, dalje, pokazuju da je Arkan posle toga bio u bliskoj vezi i s Bogdanovićem, koji je do maja 1991. bio sekretar za unutrašnje poslove i istovremeno član upravnog odbora fudbalskog kluba "Crvena zvezda".¹⁷⁶⁷ Međutim, na osnovu tih veza sa Saveznim sekretarijatom za unutrašnje poslove i Bogdanovićem nije moguće zaključiti da su optuženi učestvovali u formiranju Srpske dobrovoljačke garde.

442. Pretresno veće će u nastavku ispitati konkretne veze koje su, prema navodima, postojale između optuženih i Arkana i njegove Srpske dobrovoljačke garde u odnosu na zločine za koje se optuženi terete. Pretresno veće podseća na svoje zaključke da su Arkan i Srpska dobrovoljačka garda učestvovali u ubistvima, progona i prisilnom raseljavanju počinjenim 1991. i 1992. u SAO SBZS, progona i prisilnom raseljavanju počinjenim 1992. u Bijeljini, ubistvima, progona i

¹⁷⁶¹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1085.

¹⁷⁶² Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 616, 643, 1521, 1576, 1654, 1687, 1697, 1699, 1700, 1705; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 876, 877, 879, 883, 884, 887, 891, 892, 894, 897, 907, 908, 936, 977, 979, 997, 998, 1011, 1013, 1042, 1051.

¹⁷⁶³ Optužnica, par. 4, 15(b).

¹⁷⁶⁴ Pretresnom veću su predviđeni dokazi da je Srpska dobrovoljačka garda takođe bila poznata pod nazivom "Arkanovi tigrovi" (v. svedok Slišković, dokazni predmet P02539, par. 45) i da je njena elitna jedinica bila poznata kao "Super tigrovi" ili "Specijalni tigrovi" (v. npr. svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 202; svedokinja RFJ-088, dokazni predmet P02310, str. 19438, 19439).

¹⁷⁶⁵ Svedok Novaković, T. 6. oktobar 2020, str. 4, 5, 11, 12; svedok RFJ-107, T. 6. septembar 2017, str. 19; svedok RJS-04, T. 9. jul 2019, str. 18, 19.

¹⁷⁶⁶ V. svedok Savić, T. 12. septembar 2017, str. 68; svedok Grekulović, dokazni predmet 1D00410, str. 15275; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10225, 10226; dokazni predmet P00020, str. 2-6; svedok Anastasijević, T. 14. jun 2018, str. 12; dokazni predmet P00382, str. 2. V. svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00507, str. 2; svedok Novaković, T. 6. oktobar 2020, str. 5, 6; svedok RJS-04, dokazni predmet 1D00196, par. 73, 74.

¹⁷⁶⁷ V. svedok Dimitrijević, dokazni predmet 2D00429, str. 16167, 16168; svedok RJS-04, dokazni predmet 1D00196, par. 73, 74, 78, 79, 81, 85, T. 9. jul 2019, str. 18, 19. V. takođe svedok Ristić, T. 27. jun 2019, str. 5, 10, 11; svedok RJS-04, dokazni predmet 1D00196, par. 81, 85, T. 10. jul 2019, str. 50, 51, T. 11. jul 2019, str. 30-32; dokazni predmet P02975, str. 4; dokazni predmet 2D00738.

prisilnom raseljavanju počinjenim 1992. u Zvorniku, te ubistvima i progonu počinjenim 1995. u Sanskom Mostu.¹⁷⁶⁸

443. Što se tiče događaja u Hrvatskoj, tužilaštvo navodi da je Stanišić, zajedno s drugim učesnicima u udruženom zločinačkom poduhvatu, preko *vojne linije* vršio sveukupnu kontrolu nad Arkanom i Srpskom dobrovoljačkom gardom, dok je Badža upravljao njihovim aktivnostima na terenu, uz pomoć Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije.¹⁷⁶⁹ Tužilaštvo upućuje na svedočenje svedoka Vasiljevića, visokog oficira kontraobaveštajne službe JNA,¹⁷⁷⁰ koji je *vojnu liniju* opisao kao "aktivnosti nekih čelnih ljudi [Ministarstva unutrašnjih poslova] i Državne bezbednosti Srbije [uključujući Bogdanovića, Badžu i optužene], ali i drugih koji su se, mimo svoje funkcionalne zakonom propisane dužnosti bavili poslovima koji nisu u njihovoj nadležnosti, a odnose se na formiranje paravojnih jedinica i njihovo usmeravanje na pojedinim delovima ratišta".¹⁷⁷¹ Da bi se utvrdila odgovornost optuženih, Pretresno veće smatra da, bez obzira na to da li je *vojna linija* stvarno postojala i da li su optuženi bili s njom povezani ili bili deo nje, moraju postojati dovoljno jasni i pouzdani dokazi o tome da su optuženi konkretno koristili ovaj navodni paralelni lanac da bi doprineli činjenju zločina navedenih u Optužnici.

444. Pošto je razmotrilo dokaze i navode protiv optuženih, Pretresno veće konstatuje da tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da su Stanišić i Simatović angažovali,¹⁷⁷² podržavali i štitili¹⁷⁷³ ili na drugi način omogućavali¹⁷⁷⁴ aktivnosti Arkana i pripadnika njegove Srpske dobrovoljačke garde, koji su učestvovali u činjenju ubistava, progona i prisilnog premeštanja nesrpskog stanovništva u SBZS.¹⁷⁷⁵ Tužilaštvo nije navelo konkretnе primere, potkrepljene dovoljno uverljivim i pouzdanim dokazima, za to da su optuženi davali konkretnu logističku ili finansijsku podršku Arkanu i njegovoj Srpskoj dobrovoljačkoj gardi ili da su bili umešani u operacije koje su Arkan i njegova Srpska dobrovoljačka garda vršili prilikom činjenja zločina

¹⁷⁶⁸ V. gore, Odeljci II.B, II.C.1, II.C.2, II.C.6. V. takođe Optužnica, par. 23, 24, 36-39, 42, 55-57, 62, 64, 65. V. dole, fuznota 1827.

¹⁷⁶⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 165, 413. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 22, 23, 41, 62; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 18, 51, 59, 70, 71, 162-164, 166-168, 171, 174, 201, 210, 362, 400, 410-416, 431, 897, 898.

¹⁷⁷⁰ Svedok Vasiljević, T. 28. januar 2019, str. 4, 5.

¹⁷⁷¹ Svedok Vasiljević, T. 28. januar 2019, str. 18, 21, dokazni predmet P02685, dokazni predmet P02686. Pretresno veće zapaža da je izraz *vojna linija* koristio i svedok Anastasijević, srpski novinar koji je napomenuo da je taj izraz prvi put čuo od svedoka Vasiljevića. V. svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 6, 36. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 22, 23

¹⁷⁷² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 163, 409-416, 897, 898.

¹⁷⁷³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 164, 169-171, 897.

¹⁷⁷⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 165-167, 897.

navedenih u Optužnici. Nadalje, dokazi o tome da su optuženi podržavali i koordinisali kasnija vojna dejstva samo donekle mogu poslužiti kao posredni potkrepljujući dokazi; o tim vojnim dejstvima biće reči niže u tekstu i ona se ne odnose na činjenje zločina navedenih u Optužnici.¹⁷⁷⁶ Takvi dokazi ne vode jedinom razumnom zaključku da su optuženi pružali istu ili sličnu podršku u odnosu na činjenje zločina za koje se oni terete u Optužnici.

445. Pretresno veće takođe smatra da su drugi dokazi o umešanosti optuženih ili slabii neosnovani i da nedostaju pojedinosti koje ih potkrepljuju.¹⁷⁷⁷ Na primer, Pretresno veće zapaža da su dokazi iz druge ruke koje je svedok Borivoje Savić dao o tome da mu je Arkan u maju 1991. rekao da mu je Stanišić “šef” zapravo uopštena izjava koju ne potkrepljuju nikakve pojedinosti.¹⁷⁷⁸ Isto tako, dokazi iz druge ruke koje je dao svedok Borislav Bogunović a prema kojima je Goran Hadžić izjavio da je Stanišić bio “veza između Miloševića i Arkana i Badže” i da je Arkan bio “pod kontrolom [Ministarstva unutrašnjih poslova] i Stanišića” ne počivaju ni na kakvoj konkretnoj osnovi.¹⁷⁷⁹ Osim toga, dokazi koji govore u prilog tome da su Arkan i Radoslav Kostić, operativac Službe državne bezbednosti Srbije¹⁷⁸⁰ i pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine,¹⁷⁸¹ možda imali isto odobrenje, koje je potpisao Bogdanović, da naoružani pređu iz Srbije u SBZS, ne vodi ubedljivo zaključku da je Arkan, kao i Kostić, imao Stanišićevu podršku, kako to navodi tužilaštvo.¹⁷⁸² Nadalje, Pretresno veće smatra da drugi posredni dokazi koji upućuju na Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije, Službu državne bezbednosti Srbije ili na određenog člana tih organa ne podrazumevaju nužno umešanost optuženih.¹⁷⁸³

¹⁷⁷⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 165, 429-442, 733-788; Optužnica par. 23, 24, 36-39, 42, 64, 65. V. gore, Odeljak II.B.

¹⁷⁷⁶ V. uopštено Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 623-650, 654-675 i u njemu navedene dokaze.

¹⁷⁷⁷ Pretresno veće zapaža da tužilaštvo, tvrdeći da su optuženi podržavali i štitili Arkana i njegovu jedinicu, upućuje na dokaze za to da je Arkan bio uhapšen dok je prevozio oružje u Krajinu, da je Stanišić o tome bio obavešten i da je Bogdanović sredio Arkanovo puštanje na slobodu. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 164, tačka 3. Pretresno veće smatra da bi primenjivalo načelo *post hoc ergo propter hoc* kada bi na osnovu predočenih dokaza zaključilo da je Stanišić bio umešan u Arkanovo puštanje na slobodu zato što je Arkan pušten na slobodu nakon što je Stanišić saznao za njegovo hapšenje.

¹⁷⁷⁸ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 166, T. 13. septembar 2017, str. 3.

¹⁷⁷⁹ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6061-6063; dokazni predmet P02719, par. 18, 22. V. takođe dokazni predmet 2D00144.

¹⁷⁸⁰ V. dokazni predmet P00522, str. 21.

¹⁷⁸¹ Dokazni predmet P00522, str. 21; svedok OFS-23, T. 15. septembar 2020, str. 31, 32; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10089; svedok RFJ-113, T. 27. septembar 2017, str. 50, 51. V. dole, par. 524, 530.

¹⁷⁸² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 165, tačka 2. V. svedok N. Bogunović, T. 3. septembar 2019, str. 23; T. 4. septembar 2019, str. 30, 31; dokazni predmet 1D00275, str. 13252, 13254; dokazni predmet 1D00274, par. 37.

¹⁷⁸³ V. npr. dokazni predmet P00491, str. 1; dokazni predmet P00486, str. 4; dokazni predmet P00490, str. 2; dokazni predmet P00852, str. 11, 13.

446. Pri donošenju gorenavedenog zaključka, Pretresno veće takođe ima na umu i dokaze o učešću i znatnoj podršci koju su Arkanu od jula do decembra 1991. pružali uticajni pojedinci u Srbiji, između ostalih Bogdanović, general Tomislav Simović, ministar odbrane Srbije, i general JNA Andrija Biorčević.¹⁷⁸⁴ S tim u vezi, Pretresno veće podseća da je formalno primilo na znanje da je JNA, a naročito rod ratnog vazduhoplovstva, za vreme operacija koje su 1991. i 1992. vođene u Hrvatskoj aktivno sarađivala s paravojnim jedinicama, uključujući i Srpsku dobrovoljačku gardu, pomagala im i obilno ih snabdevala oružjem i opremom,¹⁷⁸⁵ a da je pre maja 1992. igrala ulogu u njihovoj obuci.¹⁷⁸⁶ Osim toga, Pretresnom veću su predviđeni dokazi o tome da su 1991. Arkan i Srpska dobrovoljačka garda bili pod komandom Teritorijalne odbrane SAO SBZS i/ili JNA¹⁷⁸⁷ i, po usvajanju Vanceovog plana, pod komandom, ili delimično pod komandom, specijalne policije Republike Srpske Krajine.¹⁷⁸⁸ Dokazi o značajnom učešću drugih važnih pojedinaca i ustanova u pružanju podrške i pokroviteljstva Arkanu i Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, naročito ako se sagledaju u svetlu nedostatka konkretnih dokaza o direktnom učešću optuženih, otvaraju dodatna pitanja.

447. Što se tiče navoda u Optužnici da optuženi nisu uputili Arkana i Srpsku dobrovoljačku gardu da se uzdrže od činjenja protivpravnih dela i da nisu prestali s popunom snaga na terenu koje su činile protivpravna dela,¹⁷⁸⁹ Pretresno veće zapaža da tužilaštvo navodi da je Stanišić imao nadležnost i pravnu odgovornost da spreči Arkana da učestvuje u operacijama, naročito u svetlu operacije Tomson.¹⁷⁹⁰ Pretresno veće napominje da je ovu operaciju u julu 1991. pokrenuo Zoran Sokolović, tadašnji ministar unutrašnjih poslova Srbije, kako bi sprečio da se paravojne grupe formiraju i naoružavaju u Srbiji.¹⁷⁹¹ Mada postoje dokazi o tome da je Služba državne bezbednosti

¹⁷⁸⁴ Svedok Vasiljević, T. 30. januar 2019, str. 6, 7, 13; svedok Novaković, T. 6. oktobar 2020, str. 18-22, 34, 35, 61, 62; T. 7. oktobar 2020, str. 2, 3; svedok Pelević, dokazni predmet 2D00477, str. 16330, 16331; svedok Dimitrijević, T. 11. februar 2020, str. 24, 25, 27-29, 39, T. 13. februar 2020, str. 10-12; dokazni predmet 2D00429, str. 16171, 16172; svedok RJS-04, dokazni predmet 1D00196, par. 78, 84, 85; svedok N. Bogunović, dokazni predmet 1D00274, par. 34. V. dokazni predmet P01973, str. 2; svedok Ristić, T. 27. jun 2019, str. 44, 45; dokazni predmet P02975, str. 4. V. takođe dokazni predmet 2D00049; svedok Novaković, T. 6. oktobar 2020, str. 26-34.

¹⁷⁸⁵ Činjenice o kojima je presuđeno br. 98, 99. V. takođe svedok RFJ-044, dokazni predmet P01582, str. 1658, 1659.

¹⁷⁸⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 829.

¹⁷⁸⁷ Svedok RFJ-044, dokazni predmet P01582, str. 1656, 1663, 1664; svedok Knežević, dokazni predmet 1D00531 str. 13490; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 51, 59; dokazni predmet 2D00145; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10034. V. takođe dokazni predmet 2D00049; dokazni predmet 2D00069; svedok Dimitrijević, T. 11. februar 2020, str. 27, 28. Pretresno veće polazi od toga da je u borbama Teritorijalna odbrana bila potčinjena JNA. V. svedok RFJ-044, dokazni predmet P01582, str. 1656; svedok RFJ-025, dokazni predmet P00422, str. 4175; dokazni predmet 2D00208, str. 1. V. takođe dokazni predmet 2D00068; dokazni predmet P00476, str. 1; dokazni predmet P01980 (Deo II) str. 155. Upor. svedok RFJ-111, dokazni predmet P01177, str. 4127, 4134, 4135.

¹⁷⁸⁸ Svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10034; svedok Novaković, T. 6. oktobar 2020, str. 48, 49; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 51, 59.

¹⁷⁸⁹ V. Optužnica, par. 5.

¹⁷⁹⁰ Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 23-26. V. Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 43.

¹⁷⁹¹ V. svedok Ristić, T. 25. jun 2019, str. 27, 28; dokazni predmet 1D00085, str. 2, 3.

Srbije držala Arkana pod prismotrom i bila upoznata s njegovim protivzakonitim radnjama¹⁷⁹² i da protiv njega uprkos tome nisu preduzete nikakve mere, Pretresno veće, s obzirom na dokaze o uticaju koji su vršili drugi pojedinci na visokim položajima u Srbiji, konstatiše da se ne može zaključiti da su optuženi krivično odgovorni za aktivnosti Arkana i Srpske dobrovoljačke garde zato što protiv njih nisu preduzeli mere u Srbiji.¹⁷⁹³ I na kraju, pošto je utvrdilo da optuženi u relevantnom periodu nisu imali nadležnost nad Arkanom i njegovom Srpskom dobrovoljačkom gardom, Pretresno veće smatra da nije potrebno da utvrđuje da li optuženi njih nisu uputili da se uzdrže od činjenja protivpravnih dela i da li nisu prestali s popunom njihovih snaga na terenu, kako je navedeno u Optužnici.

448. Što se tiče događaja koji su se 1992. odvijali u Bosni i Hercegovini, Pretresno veće, pošto je pregledalo sudski spis, zaključuje da dokazi nisu dovoljni da bi se van razumne sumnje zaključilo da su optuženi naoružavali, obučavali, finansirali ili na drugi način podržavali Arkana i Srpsku dobrovoljačku gardu ili nad njima imali nadležnost u odnosu na operacije u opština Bijeljina i Zvornik,¹⁷⁹⁴ u kojima su Arkan i Srpska dobrovoljačka garda u Bijeljini počinili krivična dela progona i prisilnog raseljavanja, a u Zvorniku krivična dela ubistva, progona i prisilnog raseljavanja.¹⁷⁹⁵ Pretresno veće smatra da su dokazi koje tužilaštvo navodi kao primere, a koji pokazuju da su Arkan i Srpska dobrovoljačka garda dejstvovali pod nadležnošću optuženih, slabi. Na primer, dokazi o tome da je Arkan osnovao i vodio centar za obuku na teritoriji Srbije, dokazi o prevozu boraca, oružja i opreme Srpske dobrovoljačke garde preko Srbije za Bosnu i Hercegovinu, ili dokazi da je Arkan obučavao Ljubišu Savića zvanog Mauzer, za koga se “znalo da je povezan” sa Službom državne bezbednosti Srbije,¹⁷⁹⁶ spekulativni su i ne omogućavaju da se van razumne sumnje zaključi da su optuženi imali nadležnost nad Arkanom i Srpskom dobrovoljačkom gardom. S tim u vezi, Pretresno veće podseća da je formalno primilo na znanje to da je, otprilike mesec dana pošto su srpski dobrovoljci, među njima i arkanovci, pomogli u zauzimanju Bijeljine, Ratko Mladić u telefonskom razgovoru koji je 13. maja 1992. vodio s izvesnim Unkovićem rekao da su arkanovci pod njihovom kontrolom.¹⁷⁹⁷ Štaviše, dokazi o učešću Biljane Plavšić, na primer, zahtev koji je

¹⁷⁹² V. npr. dokazni predmet P00850, par. 251; dokazni predmet 1D00730, str. 3-5; dokazni predmet P00383; dokazni predmet 1D00180; dokazni predmet 1D00184.

¹⁷⁹³ Dokazni predmet P01973, str. 2 (gde se navodi da je Arkan “svakodnevno okružen izuzetnom pažnjom i posebno privilegovanim tretmanom većeg broja ministara i drugih funkcionera u Vladi Srbije”); svedok Ristić, T. 27. jun 2019, str. 44, 45.

¹⁷⁹⁴ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 73, 89, 103, 175-178, 509, 623.

¹⁷⁹⁵ V. Optužnica par. 23, 24, 62-66; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 789-818.

¹⁷⁹⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 177 i u njemu navedeni dokazi.

¹⁷⁹⁷ V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 865. Pretresno veće je takođe formalno primilo na znanje to da rukovodstvo bosanskih Srba nije uvek imalo dosledan odnos s paravojnim grupama: ponekad ih je koristilo oportunistički za terorisanje Muslimana i Hrvata, a u drugim prilikama se žalilo na njih. Od jula 1992. pa nadalje, kada je većina teritorija

uputila Arkanu i Srpskoj dobrovoljačkoj gardi da idu u Bijeljinu i "zaštite" Srbe,¹⁷⁹⁸ njeni uputstvo da produže za Zvornik,¹⁷⁹⁹ te sastanci koje je s Arkanom održala nakon napada na Bijeljinu i Zvornik,¹⁸⁰⁰ dodatno daju povoda sumnji. Što se tiče navoda da su optuženi učestvovali u naoružavanju, obučavanju i u drugim vidovima podržavanja Srpske dobrovoljačke garde, Pretresno veće konstatuje da je JNA za vreme operacija 1992. u Bosni i Hercegovini bila u aktivnom sadejstvu s paravojnim jedinicama, uključujući Srpsku dobrovoljačku gardu, davala im podršku, snabdevale ih oružjem i opremom¹⁸⁰¹ i, pre maja 1992, igrala ulogu u njihovoj obuci.¹⁸⁰²

449. Pretresno veće zapaža da je svedok RFJ-037 u svedočenju govorio o Stanišićevom navodnom učešću u planiranju operacija vođenih 1992. u Bosni i Hercegovini, s tim povezanim angažovanjem Arkana i njegovih ljudi, te o Simatovićevom učešću u tim operacijama. Međutim, Pretresno veće ovom aspektu svedočenja svedoka RFJ-037 pridaje ograničenu težinu, s obzirom na svrhu za koju je ono prihvaćeno u spis,¹⁸⁰³ potrebu da se detaljnije razradi osnova na kojoj počiva njegovo znanje o određenim pitanjima,¹⁸⁰⁴ te s obzirom na to da je on do nekih svojih zaključaka

već bila osvojena, rukovodstvo bosanskih Srba je smatralo da su paravojne jedinice zapravo smetnja. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 864.

¹⁷⁹⁸ Dokazni predmet 2D00072, str. 20; svedok Dimitrijević, T. 11. februar 2020, str. 40, 41, 43; dokazni predmet 2D00236; svedok Dimitrijević, dokazni predmet 2D00429, str. 16099, 16100; svedok Pelević, dokazni predmet 2D00477, str. 16347.

¹⁷⁹⁹ Svedok Pelević, dokazni predmet 2D00477, str. 16479; svedok Dimitrijević, dokazni predmet 2D00429, str. 16109, 16110; svedok OFS-23, T. 15. septembar 2020, str. 23, 24, dokazni predmet 2D00506, par. 50, 51.

¹⁸⁰⁰ Svedok Dimitrijević, T. 11. februar 2020, str. 45, 47, 48; dokazni predmet 2D00441; svedok OFS-23, T. 15. septembar 2020, str. 27; dokazni predmet 2D00504, str. 9681, 9746; dokazni predmet 2D00506, par. 60, 61; svedok RFJ-034, dokazni predmet P00425, str. 6284-6287. Pretresno veće je formalno primilo na znanje da se Biljana Plavšić s Arkanom sastala u Bijeljini 4. aprila 1992. i ponovo 20. aprila 1992, i Bijeljinu i Zvornik nazvala "oslobodenim" gradovima (v. činjenica o kojoj je presuđeno br. 936), a da je Arkan za vreme posete 4. aprila odbio zahtev Biljane Plavšić da kontrolu nad Bijeljinom preda Jugoslovenskoj narodnoj armiji. Biljana Plavšić nije ustrajala u svom zahtevu i više puta je pohvalila Arkana za dobro obavljen posao spasavanja lokalnog srpskog stanovništva od muslimanske opasnosti. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 947. V. takođe dokazni predmet 2D00236.

¹⁸⁰¹ V. činjenice o kojima je presuđeno br. 98, 99.

¹⁸⁰² V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 829.

¹⁸⁰³ V. gore, par. 14, 17. V. dole, par. 454.

¹⁸⁰⁴ V. npr. svedok RFJ-037, T. 7. februar 2018, str. 50 (gde se navodi da je Arkan imao prvu paravojnu formaciju i da je to bila prva jedinica pod kontrolom Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, te da je ljudstvo iz njenih redova kasnije regrutovano u novoformirane jedinice Crvene beretke, dok je Arkan ostao nezavisan), str. 64 (gde svedok kaže sledeće: "Kad se govorilo o angažovanju Arkana i njegovih snaga, onda se uvijek govorilo da iza Arkana stoji [Ministarstvo unutrašnjih poslova] Republike Srbije [...]"], str. 65, T. 14 februar 2018, str. 57, 62, 63 (gde svedok ponavlja da je imao saznanja da su iza operacija bili ključni ljudi u Službi državne bezbednosti Srbije, među kojima i Simatović, ali ne navodi izvor svojih saznanja i kaže: "Da ne kažem znao sam da je Frenki [...], ali sam vladao situacijom da se priprema akcija [...]"] "[...] Načelno sam imao saznanja da će biti sa strane [Službe državne bezbednosti Srbije] [...] I, [Služba državne bezbednosti Srbije] je Frenki. [...]"], T. 13. februar 2018, str. 42, 43 (gde svedok kaže: "Ali da bi Arkan ušao i došao s oružjem i s ljudima, on je morao dobiti saglasnost [Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije]. Neosporno. Da nije mogao ući da prethodno nije dobio naređenje, Arkane, možeš ići."), dokazni predmet P01616, par. 69, 70 (gde se navodi da je kontrolu nad Arkanom imalo Ministarstvo unutrašnjih poslova). Svedok se takođe složio s tvrdnjom da su se u Bosni i Hercegovini pojavile razne lokalne jedinice koje su sebe nazivale Crvene beretke i koje nisu imale nikakve veze s Ministarstvom unutrašnjih poslova Srbije. V. svedok RFJ-037, T. 13. februar 2018, str. 44).

došao na osnovu širokih generalizacija.¹⁸⁰⁵ Što se tiče svedokinja RFJ-088, pored određenih pitanja u vezi s verodostojnošću,¹⁸⁰⁶ Pretresno veće zapaža da iskaz svedokinja, između ostalog tvrdnja da je "Arkan uvek govorio da bez naređenja Državne bezbednosti, Tigrovi nigde ne idu", nije dovoljan da se na osnovu njega izvede ikakav zaključak, naročito s obzirom na to da svedokinja nije bila povezana s Arkanom sve do oktobra/novembra 1993, znatno posle napada na Bijeljinu i Zvornik.¹⁸⁰⁷ Nadalje, Pretresno veće nisu ubedili ni argumenti tužilaštva da to što su određeni pripadnici Srpske dobровoljačke garde u kasnijoj fazi bili povezani sa Službom državne bezbednosti Srbije može biti osnov da se van razumne sumnje zaključi da su optuženi imali nadležnost nad Srpskom dobrovoljačkom gardom za vreme operacija 1992. u Bijeljini i Zvorniku¹⁸⁰⁸ i da su doprineli činjenju zločina navedenih u Optužnici. Pošto je zaključilo da optuženi u relevantnom periodu nisu imali nadležnost nad Arkanom i Srpskom dobrovoljačkom gardom, Pretresno veće neće razmatrati pitanje da li ih optuženi nisu uputili da se uzdrže od činjenja protivpravnih dela ili da li nisu prestali s popunom njihovih snaga, kako je navedeno u Optužnici.

450. Po pitanju operacije koja je 1995. izvedena u Autonomnoj Regiji Krajini,¹⁸⁰⁹ Pretresno veće, pošto je razmotrilo sudski spis, konstatuje da nije van razumne sumnje dokazano da su optuženi rukovodili, angažovali, podržavali, održavali, štitili ili na neki drugi način pomagali Srpsku dobrovoljačku gardu, koja se u septembru 1995. nalazila u Autonomnoj Regiji Krajini i čiji su pripadnici vršili ubistva i progona u Sanskom Mostu, kako se navodi u Optužnici.¹⁸¹⁰

451. Pretresno veće smatra da su dokazi nedovoljni da bi se na osnovu njih utvrdilo da su optuženi angažovali Srpsku dobrovoljačku gardu. Na primer, beleške u Mladićevom dnevniku, na koje se tužilaštvo poziva kako bi potkreplilo svoje argumente, nisu jasne. Beleška od 29. septembra 1995. koja glasi "[Stanišić] 300 svojih je dao, a SAD nam zamerila što smo mi reklamirali Arkana"

¹⁸⁰⁵ V. npr. svedok RFJ-037, T. 7. februar 2018, str. 29 (gde se navodi da svedok sebe zove "Čarli", a svoju jedinicu "Crvene beretke" zbog toga što su nosili crvene beretke), str. 52 (gde se kaže: "[C]rvene beretke, to su Arkanovi ljudi. Oni ih nose prvi", i gde svedok ne "pravi razliku" između "Crvenih beretki" Službe državne bezbednosti Srbije i Arkanovih "Crvenih beretki").

¹⁸⁰⁶ V. dole, par. 454, fusnota 1815.

¹⁸⁰⁷ Svedokinja RFJ-088, dokazni predmet P02310, str. 19425, 19426. Pretresno veće zapaža da svedokinja RFJ-088, osim što kaže da joj je Arkan rekao da ga je Biljana Plavšić pozvala u Bijeljinu, ne govori ni o kakvim pojedinostima u vezi s operacijom u Bijeljini zato što u to vreme nije bila u štabu, pa su njena saznanja o operaciji zasnovana na medijskim izveštajima. V. svedokinja RFJ-088, dokazni predmet P02304, str. 9414, dokazni predmet P02310, str. 19424, 19425.

¹⁸⁰⁸ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 178, i u njemu navedeni dokazi.

¹⁸⁰⁹ Prema mišljenju tužilaštva, Služba državne bezbednosti Srbije sarađivala je s raznim srpskim snagama Ministarstva unutrašnjih poslova dok su muslimanske i hrvatske snage u septembru 1995. vršile prodor u SAO Krajinu. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 655, i u njemu navedeni dokazi.

¹⁸¹⁰ V. Optužnica par. 22-24, 55-57; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 72, 162, 590, 620, 623, 654, 655, 659-670, 863-892, 930.

ne pokazuje nužno da je tih 300 ljudi povezano s Arkanom, dok beleška od 30. septembra 1995, u kojoj je Mladić naveo da je Stanišić rekao da se “tamo udenuo Arkan, mi smo poslali 400 ljudi”, može da znači da ljudi koje je Stanišić poslao nisu bili deo Arkanove grupe.¹⁸¹¹ Što se tiče dokaza o tome da su članovi Srpske dobrovolske garde navodno jednom prilikom u periodu između jula i avgusta 1995. došli u centar na Pajzošu i uzeli nekoliko sanduka oružja i municije, Pretresno veće smatra da ti dokazi nisu dovoljno detaljni i da ne vode zaključku da je taj događaj povezan s operacijom koja se vodila u Autonomnoj Regiji Krajini i sa činjenjem zločina navedenih u Optužnici.¹⁸¹² S tim u vezi, Pretresno veće napominje da je Arkan, jednom drugom prilikom u istom periodu, pokušao da uđe u centar na Pajzošu, ali da ga tamo nisu pustili.¹⁸¹³ Nadalje, Pretresno veće smatra da dokazima svedokinja RFJ-088, na koje se tužilaštvo u velikoj meri oslanja kako bi potkreplilo tvrdnju da je Simatović bio umešan u zločine počinjene u Sanskom Mostu,¹⁸¹⁴ treba pristupiti s oprezom.¹⁸¹⁵

452. Najzad, Pretresno veće smatra da sličnost uniformi, uključujući crvene beretke¹⁸¹⁶ i oznake, ne upućuje nužno na zaključak da su različite snage blisko sarađivale pa da su samim tim bile i pod istom nadležnošću, niti da navodni neksus između Srpske dobrovolske garde i Jedinice van razumne sumnje pokazuje da su optuženi imali nadležnost nad Srpskom dobrovolskom gardom.¹⁸¹⁷ Pretresno veće smatra da postoji razumna sumnja u to da su optuženi angažovali Srpsku dobrovolsku gardu ili da su rukovodili Srpskom dobrovolskom gardom, koja je bila umešana u činjenje zločina u Sanskom Mostu u septembru 1995, s obzirom na dokaze koji ukazuju na sledeće: Arkan se odazvao pozivu rukovodstva Republike Srpske;¹⁸¹⁸ dana 26. septembra 1995. Tomislav Kovač, zamenik ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske, naredio je Srpskoj dobrovolskoj gardi, za koju se smatralo da je specijalna jedinica policije Ministarstva unutrašnjih poslova

¹⁸¹¹ Dokazni predmet P01960, str. 72, 73. V. takođe dokazni predmet 2D00160, str. 2, 3.

¹⁸¹² Svedok RFJ-150, T. 22. maj 2018, str. 19, 20, T. 24. maj 2018, str. 22, 23, dokazni predmet P02278, str. 5722-5724, 5805-5807, dokazni predmet P02276, par. 57-59, dokazni predmet P02277, str. 14585-14587.

¹⁸¹³ Svedok RFJ-150, dokazni predmet P02276, par. 58, T. 24. maj 2018, str. 18-20, dokazni predmet P02277, str. 14587.

¹⁸¹⁴ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 179 i u njemu navedene reference.

¹⁸¹⁵ Pretresno veće zapaža probleme s pouzdanošću svedokinja RFJ-088, na primer, to što je i od tima tužilaštva i od tima odbrane tražila da joj plate za svedočenje. V. dokazni predmet 2D01010; dokazni predmet 2D01009; dokazni predmet 2D00623; dokazni predmet 2D00624; dokazni predmet 2D00625. V. dole, par. 454.

¹⁸¹⁶ Pretresnom veću su predočeni dokazi da crvene beretke nisu isključivo koristile Srpska dobrovolska garda ili Jedinica. Na primer, svedok Milovanović je izneo dokaze da su snage 72. brigade Korpusa specijalnih jedinica JNA takođe nosile crvene beretke. V. svedok Milovanović, dokazni predmet P02935, str. 15449.

¹⁸¹⁷ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 180-185, 667.

¹⁸¹⁸ Svedok RFJ-110, T. 28. jun. 2018, str. 58, 59. V. takođe svedok Milovanović, dokazni predmet P02935, str. 15559, 15560, dokazni predmet P02934, str. 4497, 4498.

Republike Srpske, da se iz Sanskog Mosta izmesti u Mrkonjić Grad;¹⁸¹⁹ i Arkan je bio član Zajedničkog štaba, u čijem su sastavu bili predstavnici Glavnog štaba Vojske Republike Srpske, 1. i 2. kраjiškog korpusa i Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, i primao je naređenja od Momira Talića, komandanta 1. kраjiškog korpusa Vojske Republike Srpske, i od Kovača.¹⁸²⁰ Pošto je utvrdilo da optuženi u relevantnom periodu nisu imali nadležnost nad Arkanom i njegovom Srpskom dobrovoljačkom gardom, Pretresno veće smatra da nije potrebno da utvrđuje da li optuženi njih nisu uputili da se uzdrže od činjenja protivpravnih dela, kako je navedeno u Optužnici.

453. Što se tiče pitanja da li su optuženi finansirali Srpsku dobrovoljačku gardu, Pretresno veće je razmotrilo dokaze o isplatama koje je Služba državne bezbednosti Srbije izvršila Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, uključujući isplate određenom broju pripadnika u periodu operacija vođenih 1995. u Autonomnoj Regiji Krajini.¹⁸²¹ Pretresno veće ima na umu da postoje dokazi o tome da je nekoliko stotina pripadnika Srpske dobrovoljačke garde bilo angažovano u tim operacijama po celoj oblasti.¹⁸²² Međutim, dokazi su većim delom ograničeni u pogledu pitanja u kojoj su meri pojedinci na platnim spiskovima zapravo učestvovali u tim operacijama, konkretnije, u zločinima za koje se optuženi terete u odnosu na Sanski Most.¹⁸²³ S tim u vezi, postoje dokazi koji upućuju na to da su određeni pripadnici Srpske dobrovoljačke garde navedeni na tim platnim spiskovima, na primer, Milorad Ulemeš, Mihajlo Ulemeš, Nenad Bujošević, Rade Rakonjac, Momir Ristić, Mladen Šarac i Boris Batez, bili u Sanskom Mostu za vreme operacija vođenih 1995.¹⁸²⁴ Međutim, Pretresno veće smatra da ti dokazi nisu dovoljni da bi se na osnovu njih van razumne sumnje zaključilo da su ti pojedinci ili druga lica na platnim spiskovima učestvovali u ubistvima koja su 1995. počinjena u

¹⁸¹⁹ Dokazni predmet 1D00125, str. 1; dokazni predmet 1D00124.

¹⁸²⁰ Svedok RFJ-110, T. 27. jun 2018, str. 51, 52; dokazni predmet 2D00075; svedok Pelević, dokazni predmet 2D00477, str. 16433-16435; dokazni predmet 1D00124; dokazni predmet 2D00078; dokazni predmet 2D00076.

¹⁸²¹ V. dokazni predmet P00826; dokazni predmet P00541; dokazni predmet P00543; svedok Slišković, dokazni predmet P02539, par. 24, 68, dokazni predmet P02538, par. 22; T. 18. jul 2018, str. 10, 11; RFJ-088, dokazni predmet P02304, str. 9468, 9594; dokazni predmet P02306, str. 4; dokazni predmet P02307, str. 11; dokazni predmet P02310, str. 19454, 19455. V. takođe svedok Dimitrijević, T. 12. februar 2020, str. 18-25, T. 13. februar 2020, str. 26, 27. Pretresno veće zapaža da je svedokinja RFJ-088 takođe dala iskaz da je ponekad, ali ne redovno, plate Srpskoj dobrovoljačkoj gardi isplaćivao general Lončar, koji je bio general Vojske Republike Srpske Krajine. Međutim, Pretresno veće napominje da vremenski period nije jasno naveden, budući da je jedino na šta se ukazuje to da je isplata ličnih dohodata, koji su, kako se čini, bili dostavljeni u Erdut, kasnila od 5. decembra 1995. V. svedokinja RFJ-088, dokazni predmet P02304, str. 9474, 9590, 9591, dokazni predmet P02310, str. 19472; dokazni predmet P02331.

¹⁸²² Svedok Milovanović, dokazni predmet P02935, str. 15523; svedok RFJ-129, T. 3. jul 2018, str. 15-17, dokazni predmet P02505, str. 18460. Upor. svedokinja RFJ-088, dokazni predmet P02306, str. 5 (gde se navodi da je otprilike 100 ljudi otišlo iz Erduta u Banjaluku).

¹⁸²³ V. Optužnica, par. 56, 57.

¹⁸²⁴ V. svedok RFJ-011, dokazni predmet P02647, par. 31-34; svedokinja RFJ-088, dokazni predmet P02306, str. 4, dokazni predmet P02307, str. 5, 9, dokazni predmet P02310, str. 19489; dokazni predmet P00826, str. 8; dokazni predmet P00541, str. 52, 55; dokazni predmet P00543, str. 54, 56.

Sanskom Mostu, kako je to navedeno u Optužnici.¹⁸²⁵ Pretresno veće ima na umu da postoje dokazi o tome da je moguće da su neki od tih pojedinaca učestvovali u drugim delima nasilja na tom području.¹⁸²⁶ Međutim, u Optužnici ta dela nisu navedena kao ubistva, a pregled Završnog pretresnog podneska tužilaštva ukazuje na to da tužilaštvo na osnovu tih događaja ne iznosi optužbe za prisilno raseljavanje.¹⁸²⁷

454. Prilikom donošenja gorenavedenih zaključaka, Pretresno veće ima na umu pitanja koja su strane u postupku pokrenule u vezi sa svedokom RFJ-037 i svedokinjom RFJ-088. Stanišić ukazuje na suštinske nedoslednosti i protivrečnosti u iskazu svedoka RFJ-037¹⁸²⁸ i nedostatak verodostojnosti svedokinje RFJ-088,¹⁸²⁹ dok Simatović navodi da je svedočenje svedoka RFJ-037 nepouzdano i nedosledno,¹⁸³⁰ a iskaz svedokinje RFJ-088 nepouzdan jer je motivisan njenom željom da izvuče korist za sebe i svoju porodicu, te da stoga nema dokaznu vrednost.¹⁸³¹ Uzimajući u obzir pitanja koja su pokrenuli optuženi i stav tužilaštva,¹⁸³² Pretresno veće smatra da iskazi ova dva svedoka nisu u potpunosti bez dokazne vrednosti, ali da ipak ima dovoljno razloga da ih razmatra s odgovarajućom dozom opreza.

455. Što se tiče navodnih aktivnosti Srpske dobrovoljačke garde za vreme drugih operacija,¹⁸³³ Pretresno veće konstatiše da postoje dokazi koji potkrepljuju navod da su optuženi učestvovali u operaciji Pauk 1994. i u operacijama Treskavica/Trnovo i u SAO SBZS 1995. godine. Važno je

¹⁸²⁵ Pretresno veće napominje da je svedokinja RFJ-088 dala dokaze iz druge ruke o tome da su pripadnici Srpske dobrovoljačke garde Ristić i Šarac učestvovali u ubistvima počinjenim u kućama i džamijama za vreme operacije, što ne odgovara opisu incidenata ubistva datom u Optužnici. V. Optužnica, par. 56, 57; svedokinja RFJ-088, dokazni predmet P02306, str. 5, dokazni predmet P02307, str. 9, dokazni predmet P02310, str. 19489.

¹⁸²⁶ V. svedok RFJ-011, dokazni predmet P02647, par. 34; svedokinja RFJ-088, dokazni predmet P02306, str. 5; dokazni predmet P02307, str. 9, dokazni predmet P02310, str. 19489.

¹⁸²⁷ Pretresno veće ima na umu da je tekst paragrafa 64 i 65 Optužnice uopšten i da bi mogao da obuhvati ta dela kao dela u osnovi prisilnog raseljavanja. Međutim, Završni pretresni podnesak tužilaštva upućuje na dela nasilja počinjena uglavnom tokom 1992. kao na kažnjivo ponašanje u osnovi koje je vodilo prisilnom raseljavanju nesrpskog stanovništva u Sanskom Mostu. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 881 (gde se navodi da su “[n]apadima, ubistvima i drugim *goreopisanim* zločinima srpske snage proterale nesrpsko stanovništvo iz Sanskog Mosta”) (naglasak dodat). V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 863-880 (gde se upućuje na prvobitno preuzimanje vlasti i dela nasilja koja su usledila 1992). Sledеći argumenti tužilaštva o navodima prisilnog raseljavanja, Pretresno veće zapaža da tužilaštvo nije navelo da su događaji koji su se 1995. odvijali u Sanskom Mostu imali za cilj prisilno raseljavanje, već da je Arkan u to vreme bio angažovan kako bi “održavao srpsku kontrolu nad etnički očišćenom teritorijom”. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 882. Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 149, 150, 164.

¹⁸²⁸ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1175-1188; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 7, 8, 53. V. Stanišićev završni pretresni podnesak, Dodatak XVI.

¹⁸²⁹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1582, 1699, 1708; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 8. V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1525; Stanišićev završni pretresni podnesak, Dodatak XXI.

¹⁸³⁰ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 719-721, 745.

¹⁸³¹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1086-1157; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 116, 117.

¹⁸³² V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, fusnota 781; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 65-68, 72, 73.

¹⁸³³ V. npr. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 300, 607, 618, 619.

uočiti da se te vojne operacije uglavnom ne povezuju direktno sa zločinima navedenim u Optužnici.¹⁸³⁴ Mada je moguće da su dokazi o doprinosu optuženih u tim operacijama preko Arkana i Srpske dobrovoljačke garde relevantni, Pretresno veće zaključuje da oni ne nameću zaključak da su optuženi dali značajan doprinos činjenju zločina koji su navedeni u Optužnici i za koje su optuženi, prema navodima, odgovorni.

456. U zaključku, Pretresno veće nije se van razumne sumnje uverilo da su optuženi organizovali i rukovodili formiranjem, finansiranjem, obukom, logističkom podrškom i drugim vrstama značajne pomoći ili podrške Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, koja je učestvovala u činjenju zločina u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, kako je to navedeno u Optužnici i za šta su optuženi, prema navodima, odgovorni. Nadalje, Pretresno veće nije se van razumne sumnje uverilo da su optuženi nastavili da šalju Srpsku dobrovoljačku gardu na teren i da su joj pružali podršku tokom dužeg vremenskog perioda, da njene pripadnike nisu uputili da se uzdrže od činjenja protivpravnih dela i da nisu prestali s popunom snaga na terenu. Shodno tome, Pretresno veće nije van razumne sumnje utvrdilo da su optuženi, u odnosu na Arkana i Srpsku dobrovoljačku gardu, dali značajan doprinos činjenju zločina navedenih u Optužnici.

F. Doprinos putem Škorpiona

457. U Optužnici se navodi da su Škorpioni bili jedna od specijalnih jedinica Službe državne bezbednosti Srbije koja je u relevantnom periodu učestvovala u činjenju zločina u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.¹⁸³⁵ U Optužnici se, dalje, navodi da su optuženi: (i) organizovali i rukovodili formiranjem,¹⁸³⁶ finansiranjem, obukom, logističkom podrškom i drugim vrstama značajne pomoći ili podrške Škorpionima;¹⁸³⁷ (ii) bili odgovorni za Škorpione; i da su (iii) organizovali, snabdevali, finansirali, podržavali i rukovodili njihovim učešćem u određenim operacijama u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.¹⁸³⁸ Prema navodima u Optužnici: (i) optuženi su neprekidno slali Škorpione i pružali im podršku tokom dužeg vremenskog perioda; (ii) nisu ih uputili da se uzdrže od činjenja protivpravnih dela; i (iii) nisu prestali s popunom snaga na terenu koje su činile protivpravna dela.¹⁸³⁹

---

¹⁸³⁴ U vezi s odgovornošću optuženih za ubistva koja su Škorpioni počinili za vreme operacija Treskavica/Trnovo, v. dole, Odeljak V.F. V. takođe gore, Odeljak II.C.5.

¹⁸³⁵ Optužnica, par. 4, 9, 22-24, 58-61.

¹⁸³⁶ Optužnica, par. 4, 15(b).

¹⁸³⁷ Optužnica, par. 4, 5, 15(c).

¹⁸³⁸ Optužnica, par. 7.

¹⁸³⁹ Optužnica, par. 5, 15(c).

458. U vezi s tim navodima, tužilaštvo tvrdi da je jedna grupa pod komandom Slobodana Medića zvanog Boca, osnovana 1991. ili 1992. sa zadatkom da obezbeđuje naftna polja u Đeletovcima, postala poznata pod imenom Škorpioni kada je 1993. došla pod patronat Službe državne bezbednosti Srbije.¹⁸⁴⁰ Tužilaštvo navodi da su Škorpioni dejstvovali direktno po nalogu optuženih ili njihovih podređenih, i u saradnji s Radovanom Stojičićem zvanim Badža iz Službe javne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije.¹⁸⁴¹ Tužilaštvo isto tako navodi da su optuženi nastavili da podržavaju i angažuju Škorpione iako su znali za njihove zločine¹⁸⁴² tako što su intervenisali u nameri da ih zaštite od kažnjavanja kada su drugi pokušali da ih spreče ili kazne za te zločine.¹⁸⁴³ Prema rečima tužilaštva, Škorpioni jesu bili određeni u sastav Srpske vojske Krajine, ali general Dušan Lončar iz 11. korpusa Srpske vojske Krajine nije nad njima imao stvarnu nadležnost.¹⁸⁴⁴ Dalje, tužilaštvo navodi da na nadležnost optuženih upućuju gotovo identične oznake Škorpiona i pripadnika Jedinice,¹⁸⁴⁵ angažovanje Škorpiona u raznim operacijama vođenim 1994. i 1995. pod komandom Srpske dobromiljačke garde ili pripadnika Jedinice,¹⁸⁴⁶ kao i to što su se pojedini pripadnici Škorpiona priključili Jedinici nakon što su Škorpioni rasformirani.¹⁸⁴⁷

459. Optuženi navode da ne postoji veza između njih i Škorpiona, jer nema pouzdanih dokaza o tome da su oni ili Služba državne bezbednosti Srbije učestvovali u formiranju, naoružavanju, obuci, finansiranju, rukovođenju i angažovanju Škorpiona u bilo kom trenutku u periodu na koji se odnosi Optužnica.¹⁸⁴⁸ Optuženi navode da je vlada SAO SBZS, na zahtev tadašnjeg direktora Naftne industrije Krajine, osnovala Škorpione krajem 1991. ili početkom 1992. sa zadatkom obezbeđivanja

¹⁸⁴⁰ Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 43. Pretresno veće zapaža da tužilaštvo nije dosledno, s obzirom na to da povremeno tvrdi da su Škorpioni bili pod kontrolom Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 186.

¹⁸⁴¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 71, 186. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 11, 44, 89, 103, 187, 189, 190-192, 372, 623, 640, 897, 898, 934-936; Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 3, 21, 41, 54, 93, 95, 115, 176; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 4, 43-45.

¹⁸⁴² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 900; Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 98. V. takođe Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 54, 87, 93.

¹⁸⁴³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 901; Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 98.

¹⁸⁴⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 188; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 44. V. takođe Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 11-13.

¹⁸⁴⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 186; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 30, 43, 44.

¹⁸⁴⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 191, 590, 618, 619. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 623, 626, 633, 635, 637, 638, 641-653, 671-674, 856-862; Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 88, 95, 174-176; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 87-89.

¹⁸⁴⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 192; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 45.

¹⁸⁴⁸ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1533-1544, 1569-1577, 1584-1606; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1310-1317, 1330-1345, 1357-1366, 1381-1403; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 10, 11, 17, 65-67; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 97, 98, 105, 117-123. V. takođe Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 503, 1037-1039, 1324-1327. S tim u vezi, Pretresno veće prima k znanju Stanišićev argument da teza tužilaštva u vezi sa Škorpionima nije jasna. V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1564-1569, Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 65, 66.

strateških objekata elektroprivrede i naftne industrije u Đeletovcima, te da su Škorpioni bili pod komandom Teritorijalne odbrane SAO SBZS do 1993, kada su ušli u sastav Srpske vojske Krajine.¹⁸⁴⁹ Optuženi navode da u relevantnom periodu nisu imali nadležnost nad Škorpionima, a da su među onima koji je jesu imali bili general Lončar i pomoćnik ministra odbrane Republike Srpske Krajine Milan Milanović zvani Mrgud.¹⁸⁵⁰ Prema rečima optuženih, među telima koja su naoružavala, snabdevala, finansirala i/ili angažovala Škorpione bile su Naftna industrija Krajine, Srpska vojska Krajine i Vojska Republike Srpske.¹⁸⁵¹

460. Pošto je pregledalo sudski spis, Pretresno veće zaključuje da dokazi ne pokazuju van razumne sumnje da su optuženi rukovodili i organizovali formiranje Škorpiona, kako je to navedeno u Optužnici.¹⁸⁵² Nije sporno da je jedinica koja se kasnije pročula pod nazivom Škorpioni osnovana krajem 1991. ili početkom 1992. sa zadatkom obezbeđivanja naftnih polja u Đeletovcima.¹⁸⁵³ Postoje takođe dokazi o tome da je ova jedinica tada stavljena pod komandu Teritorijalne odbrane SAO SBZS i da je 1992, pošto je Vanceov plan stupio na snagu, pripojena Posebnoj jedinici milicije (PJM ili Plava brigada) Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine, a 1993. potčinjena novoosnovanoj Srpskoj vojsci Krajine.¹⁸⁵⁴ Međutim, nema jasnih i pouzdanih dokaza koji nameću zaključak da su optuženi učestvovali u formiranju Škorpiona.

461. Što se tiče navoda tužilaštva da su Škorpioni osnovani kao pomoćna jedinica Jedinice Službe državne bezbednosti Srbije na sastanku održanom 1993. u Novom Sadu,¹⁸⁵⁵ Pretresno veće napominje da je ta tvrdnja proistekla isključivo iz onog što je svedok Goran Stoparić, pripadnik

¹⁸⁴⁹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1535-1537, 1545-1550; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1313-1320, 1028, 1038, 1410-1419; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 117-121. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1589, 1590, 1635-1646; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1189-1194, 1243-1254, 1347-1356, 1367-1380.

¹⁸⁵⁰ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1535-1550; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 52, 53; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1313-1320, 1323, 1327-1329, 1333-1336; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 117-121. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1551-1558, 1593-1606, 1622-1634, 1655, 1656; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1381-1409; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 121, 122; Simatovićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 49-51.

¹⁸⁵¹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1587, 1589, 1590; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1329, 1338, 1340-1343. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1657, 1659.

¹⁸⁵² V. Optužnica, par. 4, 15(b).

¹⁸⁵³ Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 43, 44; Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1535-1537; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1313-1316; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 117, 118. V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 600.

¹⁸⁵⁴ Svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10049, 10123, 10124; dokazni predmet 2D00537, str. 16. V. dokazni predmet 2D00537, str. 7-11; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10050, 10125, 10126, 10171, 10172. V. takođe svedok Stoparić, T. 30. novembar 2017, str. 29, 30; svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 42.

¹⁸⁵⁵ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 186.

Škorpiona, čuo od Medića.¹⁸⁵⁶ Što se tiče prigovora koje su optuženi uložili u vezi s pouzdanošću iskaza svedoka Stoparića i njihovih tvrdnji da su njegovi dokazi nedosledni i protivrečni,¹⁸⁵⁷ Pretresno veće smatra da Stoparićevi dokazi nisu bez ikakve dokazne vrednosti, mada ima dovoljno razloga da se uzmu s odgovarajućom dozom opreza. Uprkos tome, Pretresno veće smatra da, u vezi s ovim pitanjem, dokazi koje je ovaj svedok dao iz druge ruke, i koji su po karakteru uopšteni, nisu dovoljni da bi se van razumne sumnje zaključilo da su 1993. godine Škorpioni bili pod nadležnošću Službe državne bezbednosti Srbije, a pogotovo da su bili pod nadležnošću optuženih.

462. Ipak, Pretresno veće je razmotrilo postojanje eventualne konkretne veze između optuženih i Škorpiona kad je reč o učešću pripadnika Škorpiona u ubistvu šest muškaraca i dečaka Muslimana u Godinjskim Barama u julu 1995. tokom operacija Treskavica/Trnovo.¹⁸⁵⁸ Pošto je razmotrilo sudski spis, Pretresno veće nije se uverilo da dokazi van razumne sumnje pokazuju da su optuženi angažovali, snabdevali, obučavali, finansirali ili na drugi način podržavali Škorpione i njima rukovodili tokom operacija za vreme kojih su izvršeni zločini navedeni u Optužnici. Donoseći taj zaključak, Pretresno veće ima u vidu dokaze koji upućuju na to da su Škorpioni dobijali oružje i uniforme od Teritorijalne odbrane SAO SBZS i Srpske vojske Krajine,¹⁸⁵⁹ a da im je lične dohotke isplaćivala Naftna industrija Krajine.¹⁸⁶⁰ S tim u vezi, Pretresno veće je takođe razmotrilo dokaze o mogućnosti da su Škorpioni bar jednom prilikom u letu 1995. dobili municiju od centra na Pajzošu.¹⁸⁶¹ Međutim, s obzirom na to da nema dovoljno verodostojnih i pouzdanih dokaza koji bi otkrili dodatne pojedinosti, Pretresno veće zaključuje da nije van razumne sumnje dokazano da su optuženi obezbeđivali municiju u vezi sa činjenjem ubistava navedenih u Optužnici.

463. Što se tiče angažovanja Škorpiona u okviru operacija Treskavica/Trnovo, Pretresno veće zapaža da strane u postupku ne osporavaju to da je Badža na sastanku u maju 1995. predložio da se

¹⁸⁵⁶ Svedok Stoparić, T. 7. novembar 2017, str. 41, 42, 62, T. 30. novembar 2017, str. 25, 28, dokazni predmet P00796, par. 68-70, dokazni predmet P00800, str. 10419, 10455-10462.

¹⁸⁵⁷ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1584, 1586, 1594, Dodatak XXIII; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1386-1391; Simatovićeva završna reč, T. 13. aprila 2021, str. 122; Simatovićeva duplika, T. 14. aprila 2021, str. 49-51. V. Replika tužilaštva, T. 14. aprila 2021, str. 13.

¹⁸⁵⁸ V. gore, Odeljak II.C.5.

¹⁸⁵⁹ V. svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10124; svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 45, dokazni predmet P02397, str. 11098, 11099; dokazni predmet 2D00537, str. 27, 51.

¹⁸⁶⁰ V. svedok RFJ-036, dokazni predmet P02397, str. 11108, 11109, dokazni predmet P02392, par. 44; dokazni predmet 2D00537, str. 8, 27.

¹⁸⁶¹ V. svedok RFJ-150, T. 22. maj 2018, str. 19, 20, T. 24. maj 2018, str. 23-25, dokazni predmet P02278, str. 5723, 5724, 5805-5807, dokazni predmet P02277, str. 14586, 14587, dokazni predmet P02276, par. 57, 59; dokazni predmet P02281. V. takođe svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 55, 56, dokazni predmet 1D00385, str. 14508, 14509, 14521.

Škorpioni angažuju na tom području kako bi pomogli Vojsci Republike Srpske.¹⁸⁶² Mada postoje dokazi o tome da su Mrgud i/ili general Lončar potom naredili da se Škorpioni u julu 1995. angažuju na području Treskavice/Trnova,¹⁸⁶³ nema dovoljno ubedljivih dokaza za to da su optuženi učestvovali u tom angažovanju. Prema mišljenju Pretresnog veća, svedočenje svedoka Stoparića, koje, kako tužilaštvo ističe, pokazuje da je naređenje o angažovanju bilo samo formalnost i da je zapravo Služba državne bezbednosti Srbije donela odluku o angažovanju, nepotkrepljeno je i neosnovano, naročito s obzirom na to da svedok priznaje da nikad nije prisustvovao sastancima koji su se, prema navodima, održavali u Beogradu, gde su donošene odluke, i da ne zna ko im je prisustvovao.¹⁸⁶⁴

464. Pretresno veće takođe smatra da nema pouzdanih i verodostojnih dokaza o tome da su optuženi angažovali Vasilija Mijovića da komanduje Škorpionima u operacijama Treskavica/Trnovo, kako to navodi tužilaštvo.¹⁸⁶⁵ Mada dokazi ukazuju na to da je Mijović bio pripadnik JATD i da je učestvovao u tim operacijama,¹⁸⁶⁶ Pretresno veće posebno konstatiše da su dokazi o ulozi koju je Mijović imao u vezi sa Škorpionima za vreme tih operacija nedovoljni, da im nedostaje verodostojnost i pouzdanost i da, stoga, ne pokazuju da je Mijović komandovao Škorpionima. Na primer, svedok OFS-024 i svedokinja RFJ-088 iznose dokaze iz druge ruke koji ukazuju na to da je Mijović komandovao Škorpionima,¹⁸⁶⁷ dok sami pripadnici Škorpiona koji su učestvovali u operacijama daju iskaze koji to dovode u sumnju.¹⁸⁶⁸ Pretresno veće takođe smatra da su dokazi iz druge ruke da je Medić rekao drugim pripadnicima Škorpiona da prima naređenja od

¹⁸⁶² V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 645; Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1574; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1357.

¹⁸⁶³ V. svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10193-10195; svedok Stoparić, dokazni predmet P00800, str. 10358-10360, 10508, 10509, T. 30. novembar 2017, str. 51, dokazni predmet P00797, str. 3; svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 65, dokazni predmet P02397, str. 11191, 11192, T. 5. jun 2018, str. 24; dokazni predmet 2D00537, str. 18, 19; dokazni predmet 2D00093, str. 11, 12. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 645, 646; Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1577; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1358-1360; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 119-121.

¹⁸⁶⁴ Svedok Stoparić, T. 30. novembar 2017, str. 67. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 646.

¹⁸⁶⁵ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 140, 182, 643, Dodatak A, par. 93, 95.

¹⁸⁶⁶ V. npr. dokazni predmet P02356; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10053, 10182-10184; dokazni predmet P01980 (Deo II), str. 70, 71, (Deo III), str. 209.

¹⁸⁶⁷ V. svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10053, 10182-10184; svedokinja RFJ-088, dokazni predmet P02310, str. 19477. Pretresno veće zapaža da se dokazi svedokinje RFJ-088 čine dosledni kada ona govori o tome da su pripadnici Arkanove Srpske dobrovoljačke garde Svetozar Pejović i Mladen Šarac "delili komandno mesto" s Mijovićem. V. svedokinja RFJ-088, dokazni predmet P02306, str. 5. V. takođe dokazni predmet P01081, str. 8, 22-24, 46, 47, 102-104 (gde Tomislav Kovač, zamenik ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske i ministar unutrašnjih poslova u drugoj polovini 1995, u svedočenju kaže da je Mijović bio komandant Škorpiona i da on nije upoznat s tim da je Medić bio komandant Škorpiona, dok Medić u svedočenju kaže da je bio u kontaktu s Mrgudom i negira da mu je Mijović bio komandant).

¹⁸⁶⁸ V. svedok Stoparić, T. 8. novembar 2017, str. 11 (gde se navodi da svedok nije znao ko je koordinirao jedinice koje su učestvovali u operacijama u Trnovu i nagada da je to bio "neki čovjek kao Mijović ili tako nešto"); svedok RFJ-036, dokazni predmet P02397, str. 11140 (gde se navodi da svedok nije poznavao Mijovića).

Službe državne bezbednosti Srbije, pa i od optuženih,¹⁸⁶⁹ neprecizni.¹⁸⁷⁰ Nadalje, dokazi o prisustvu optuženih u Đeletovcima su nedovoljni, s obzirom na to da nedostaju potrebni potkrepljujući dokazi o tome da je ono na neki način povezano sa zločinima navedenim u Optužnici.¹⁸⁷¹ I na kraju, Pretresno veće smatra da sličnost oznaka Škorpiona i pripadnika Jedinice¹⁸⁷² nije dokaz za to da su određeni pripadnici Škorpiona, nakon što je jedinica rasformirana, možda pristupili Jedinici,¹⁸⁷³ niti su drugi posredni dokazi koji Ministarstvo unutrašnjih poslova dovode u vezu sa Škorpionima¹⁸⁷⁴ dovoljni da optužene inkriminišu van razumne sumnje. Budući da nije utvrđeno da su optuženi imali nadležnost nad Škorpionima, Pretresno veće neće razmatrati pitanje da li optuženi njih nisu uputili da se uzdrže od činjenja protivpravnih dela ili nisu prestali s popunom njihovih snaga, kako je navedeno u Optužnici.

465. Što se tiče navodnih aktivnosti Škorpiona za vreme drugih operacija, pored operacija Treskavica/Trnovo, o kojima je gore bilo reči,¹⁸⁷⁵ Pretresno veće konstatiše da postoje dokazi koji idu u prilog zaključku da su optuženi učestvovali u operaciji Pauk 1994. i u operacijama u SAO SBZS 1995. Međutim, te vojne operacije većim delom nisu direktno povezane sa zločinima navedenim u Optužnici. Nadalje, Pretresno veće nalazi da bi dokazi o doprinosu optuženih tim operacijama preko Škorpiona mogli biti relevantni kao posredni dokazi, ali da oni ne navode na jedini razuman zaključak da su optuženi dali značajan doprinos tome da Škorpioni počine zločine navedene u Optužnici.

¹⁸⁶⁹ V. svedok RFJ-036, T. 5. jun 2018, str. 16-18, dokazni predmet P02397, str. 11013, 11014, 11120-11124, dokazni predmet P02392, par. 42, 43; svedok Stoparić, dokazni predmet P00800, str. 10460, 10461, 10498, 10499, dokazni predmet P00796, par. 77.

¹⁸⁷⁰ Što se tiče svedoka RFJ-036, Pretresno veće zapaža da je on u svedočenju rekao da su Škorpioni za vreme operacija u Trnovu bili u vezi s Vojskom Republike Srpske i Srpskom dobrovoljačkom gardom, te da je Medić primao naređenja od Mrguda, koji je pak naređenja primao od Službe državne bezbednosti Srbije. V. svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 73. Dalje, Pretresno veće zapaža da je svedok RFJ-036 u svedočenju rekao i da ne zna da li je za vreme operacija u Trnovu postojala zajednička operacija Srpske dobrovoljačke garde i Škorpiona i ko je bio Medićev prepostavljeni. V. svedok RFJ-036, dokazni predmet P02397, str. 11139, 11140.

¹⁸⁷¹ Pretresno veće zapaža da je svedok RFJ-144 u svedočenju rekao da je jednom prilikom u Đeletovcima iz daljine video Stanišića (vidi svedok RFJ-144, T. 23. januar 2018, str. 9-12, 50-55, T. 24. januar 2018, str. 22), dok je svedok RFJ-036 u svedočenju rekao da je video Stanišića jednom prilikom u Đeletovcima posle avgusta 1995. (v. svedok RFJ-036, dokazni predmet P02397, str. 11049, 11050, 11059, dokazni predmet P02392, par. 43). Pretresno veće konstatiše da su mu takođe predviđeni dokazi svedoka RFJ-036 iz druge ruke da se Stanišić dvaput sastao s Medićem u Iloku. V. svedok RFJ-036, dokazni predmet P02397, str. 11120, 11121. V. takođe dokazni predmet P00818, str. 4 (gde se u izveštaju Službe državne bezbednosti u Novom Sadu od 2. oktobra 2001. navodi da je Simatović često dolazio u Đeletovce, ali bez dodatnih pojedinosti).

¹⁸⁷² V. npr. dokazni predmet P02413; dokazni predmet P00812; dokazni predmet P00813; dokazni predmet P00814. Pretresno veće ima u vidu dokaze o tome da su Škorpioni takođe nosili oznake Srpske vojske Krajine. V. takođe dokazni predmet 2D00537, str. 26.

¹⁸⁷³ V. npr. svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 47.

¹⁸⁷⁴ V. npr. dokazni predmet P02317; dokazni predmet P02333; dokazni predmet P03525, str. 2; dokazni predmet P00823, str. 1.

¹⁸⁷⁵ V. gore, Odeljak II.C.5.

466. U zaključku, Pretresno veće se nije van razumne sumnje uverilo da su optuženi dali značajan doprinos ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja rukovođenjem i organizovanjem formiranja, finansiranja, obuke, pružanja logističke podrške ili druge značajne pomoći ili podrške Škorpionima u vezi sa zločinima navedenim u Optužnici.

G. Doprinos u odnosu na SAO Krajinu

467. U Optužnici se navodi da su optuženi doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja tako što su, između ostalog, obezbeđivali kanale veze među ključnim učesnicima u udruženom zločinačkom poduhvatu, u Beogradu i na lokalnom nivou, i između njih, te organizovali i rukovodili formiranjem i finansiranjem, obukom, logističkom podrškom i drugim vrstama značajne pomoći i podrške raznim srpskim snagama koje su u periodu na koji se odnosi Optužnica učestvovali u činjenju zločina u Hrvatskoj.¹⁸⁷⁶ U Optužnici se dalje navodi da optuženi nisu uputili te srpske snage da se uzdrže od činjenja protivpravnih dela i da nisu prestali s popunom tih snaga na terenu koje su činile protivpravna dela.¹⁸⁷⁷

468. Tužilaštvo navodi da su 1990. optuženi i rukovodstvo krajiških Srba počeli da pripremaju strukture i snage potrebne za sprovođenje onog što će se najkasnije u aprilu 1991. uobličiti u zajednički zločinački cilj.¹⁸⁷⁸ Konkretno, tužilaštvo navodi da su optuženi: (i) uoči sukoba, zajedno s Miloševićem, podržavali krajiške Srbe u uspostavljanju zasebnih struktura vlasti;¹⁸⁷⁹ (ii) krajem 1990. i početkom 1991. tajno naoružavali Srbe u Hrvatskoj s namerom da se kasnije ostvari prisilno premeštanje nesrpskog stanovništva s područja pod kontrolom Srba;¹⁸⁸⁰ i (iii) u ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja izdavali instrukcije, finansirali, naoružavali i snabdevali Martića dok je on formirao srpske policijske stanice kako bi se uspostavila srpska kontrola nad teritorijom i policijske jedinice kako bi ih koristio u operacijama proterivanja nesrpskog stanovništva.¹⁸⁸¹ Tužilaštvo navodi da je Stanišić imao nadležnost nad Martićem i Babićem, koju je koristio za upravljanje razvojem i upotrebot srpskih struktura i snaga u Krajini u ostvarivanju zajedničkog

¹⁸⁷⁶ Optužnica, par. 3, 5, 15.

¹⁸⁷⁷ Optužnica, par. 5, 15.

¹⁸⁷⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 305. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 304 Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 42.

¹⁸⁷⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 308-315, 323-325. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 197, 203-208, 305, 316-322; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 42, 45, 46.

¹⁸⁸⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 230-245. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 246-249, 306, 307; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 42, 46, 47, 94.

¹⁸⁸¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 326-334. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 197; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 42, 46, 47. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 308-325.

zločinačkog cilja.¹⁸⁸² Dalje, tužilaštvo navodi da je Stanišić početkom avgusta 1990. i dalje tokom perioda na koji se odnosi Optužnica u suštini bio Martićev neposredni pretpostavljeni i da je Simatović, kao Stanišićev čovek na terenu 1991. u SAO Krajini, takođe imao nadležnost nad Martićem.¹⁸⁸³

469. Stanišić tvrdi da je teza tužilaštva nesuvrsta, budući da ono navodi da se uspostavljanje struktura i naoružavanje u SAO Krajini odvijalo pre aprila 1991, kada je udruženi zločinački poduhvat navodno nastao, pa prema tome, s pravnog gledišta, nijedna takva radnja ne može predstavljati doprinos ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁸⁸⁴ Osim toga, Stanišić navodi da nema pouzdanih dokaza za to da je on na bilo koji način učestvovao u uspostavljanju i kontrolisanju navodnih paralelnih struktura u SAO Krajini ili pružao logističku, finansijsku ili bilo kakvu drugu vrstu podrške policiji SAO Krajine u periodu od 1990. do 1995, a što je najvažnije ni od polovine 1991, kada je udruženi zločinački poduhvat navodno nastao.¹⁸⁸⁵

470. Simatović navodi da su na području severne Dalmacije i Like sve strane u sukobu imale pristup značajnim količinama oružja iz različitih izvora, da je količina oružja i opreme povezane sa Službom državne bezbednosti Srbije, ako su oružje i oprema uopšte dostavljeni, bila zanemariva, te da Simatović nije učestvovao u njihovom obezbeđivanju.¹⁸⁸⁶ Dalje, on navodi da nije imao nikakvog učešća u obezbeđivanju finansijske pomoći SAO Krajini i kasnije Republici Srpskoj Krajini,¹⁸⁸⁷ te tvrdi da je 1991. na kninskom području bio zbog obavljanja obaveštajnih zadataka, u skladu sa zakonskim odredbama koje su u to vreme bile na snazi.¹⁸⁸⁸ Simatović navodi i da Služba državne bezbednosti Srbije nije ni na koji način učestvovala u formiranju Službe državne bezbednosti SAO Krajine i da su te dve službe negovale odnos saradnje.¹⁸⁸⁹

1. Činjenični kontekst

471. U aprilu i maju 1990. u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj su održani višestranački izbori.¹⁸⁹⁰ Hrvatska demokratska zajednica osvojila je 41,5% glasova i dve trećine poslaničkih

¹⁸⁸² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 222, 224, 226.

¹⁸⁸³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 223, 225.

¹⁸⁸⁴ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 184. V. Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 26.

¹⁸⁸⁵ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 354-420. V. Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 18, 22, 29.

¹⁸⁸⁶ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 132-153, 239-246, 250.

¹⁸⁸⁷ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 167-179, 247-249.

¹⁸⁸⁸ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 180-187, 192, 216-223, 226-231. V. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 224, 225; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 75.

¹⁸⁸⁹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 188-200.

¹⁸⁹⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 145. V. dokazni predmet P01600, str. 10.

mesta u Saboru, a 30. maja 1990. Franjo Tuđman je izabran za predsednika Predsedništva Socijalističke Republike Hrvatske.¹⁸⁹¹ Na lokalnim izborima Srpska demokratska stranka je dobila kontrolu u tri opštine s većinskim srpskim stanovništvom: Kninu, Gračacu i Donjem Lapcu.¹⁸⁹² Dana 25. jula 1990. u Srbu, severno od Knina, osnovana je Srpska skupština, koja je zatim proglašila suverenitet i autonomiju srpskog naroda u Hrvatskoj.¹⁸⁹³ Dana 31. jula 1990. Milan Babić je izabran za predsednika Srpskog nacionalnog veća, izvršnog organa Srpske skupštine.¹⁸⁹⁴

472. Dana 16. avgusta 1990. Srpsko nacionalno veće sazvalo je referendum o autonomiji Srba u Hrvatskoj.¹⁸⁹⁵ Dana 17. avgusta 1990. Vlada Hrvatske proglašila je taj referendum protivzakonitim,¹⁸⁹⁶ a istog dana Babić je proglašio ratno stanje.¹⁸⁹⁷ Hrvatska policija je krenula prema nekoliko gradova na području Krajine s većinskim srpskim stanovništvom i iz tamošnjih stanica javne bezbednosti uklonila oružje.¹⁸⁹⁸ Srbi su odgovorili tako što su u Kninu i okolini podigli barikade, što je kasnije postalo poznato kao "Balvan-revolucija".¹⁸⁹⁹ Tužilaštvo je iznelo dokaze o tome da su barikade postavljene u namjeri da se sela s pretežno hrvatskim stanovništvom odseku od glavnih gradova i puteva i da se hrvatsko stanovništvo zastraši, te da je Stanišić dao Martiću materijalnu podršku za obezbeđivanje operacije postavljanja barikada.¹⁹⁰⁰ Optuženi ukazuju na dokaze o tome da su barikade podignute spontano, bez ikakvog učešća Srbije ili

¹⁸⁹¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 145. V. dokazni predmet P01600, str. 10.

¹⁸⁹² Dokazni predmet P01600, str. 10. Upor. činjenica o kojoj je presuđeno br. 146; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12893.

¹⁸⁹³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 147; dokazni predmet P01269. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12902, 12904-12907, dokazni predmet P01248, str. 1852.

¹⁸⁹⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 147. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12864, dokazni predmet P01248, str. 1327.

¹⁸⁹⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 148. V. svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1371, 1372, 1746; dokazni predmet P01323. V. takođe svedok RJS-07, T. 28. avgust 2019, str. 31, 32.

¹⁸⁹⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 148. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12910, dokazni predmet P01247, str. 3343.

¹⁸⁹⁷ V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13826, dokazni predmet P01248, str. 1377; svedok RFJ-07, dokazni predmet P00313, par. 54. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1378.

¹⁸⁹⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 148. V. svedok OFS-14, dokazni predmet 2D00359, str. 15766-15769; svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16682, T. 26. novembar 2019, str. 9. Pretresnom veću su predočeni dokazi o formiranju specijalnih jedinica/policajskih snaga Hrvatske i uklanjanju oružja iz policijskih stanica u Krajini tokom 1990. i 1991. V. npr. dokazni predmet 1D00763; svedok Bosnić, dokazni predmet 1D00236, par. 4, T. 21. avgust 2019, str. 2-5; svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 6-8.

¹⁸⁹⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 148; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12924, 12931, 12932, dokazni predmet P01248, str. 1378, 1381, 1389; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 17-19, 22; svedok RFJ-107, par. 54-56. Dokazi u spisu ukazuju na to da su hrvatski stanovnici takođe počeli da postavljaju barikade, od kojih su neke bile popunjene pripadnicima Zbora narodne garde. V. svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1552; dokazni predmet P01559; svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 75, 98, 99, 103; svedok RFJ-066, dokazni predmet 1D00022, par. 31.

¹⁹⁰⁰ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 316-319, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 20, 48; svedoka RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 58, 59; svedoka Bićanića, dokazni predmet P00388, str. 25521, 25552, dokazni predmet P00387, str. 2. V. takođe svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 21.

optuženih, te da su bile odbrambena mera srpskog stanovništva, koje se objektivno plašilo za svoju bezbednost.¹⁹⁰¹

473. Pretresno veće nalazi da dokazi jasno pokazuju situaciju s rastućim etničkim napetostima u nesigurnom i sve nestabilnijem političkom okruženju kakvo je u avgustu 1990. vladalo u Krajini, gde su, u različitim stepenima, i Srbi i Hrvati strahovali za svoju bezbednost. Dokazi takođe upućuju na to da je Martić, koji je u to vreme bio inspektor u policijskoj stanici u Kninu, komandovao srpskim barikadama i da je 17. avgusta 1990. iz Golubića vodio raspodelu oružja lokalnim Srbima, uključujući srpske pripadnike policije koji su bili na barikadama.¹⁹⁰² Međutim, budući da su to dokazi iz druge ruke, Pretresno veće smatra da dokazi koje je predočilo tužilaštvo nisu dovoljno pouzdani da bi se van razumne sumnje zaključilo da je u avgustu 1990. Stanišić dao Martiću materijalnu podršku za obezbeđivanje operacije postavljanja barikada.¹⁹⁰³

474. Referendum o autonomiji Srba u Hrvatskoj održan je od 19. avgusta do 2. septembra 1990, s 97,7% glasova u korist autonomije.¹⁹⁰⁴ Dana 21. decembra 1990. opštine na području severne Dalmacije i Like, u jugozapadnoj Hrvatskoj, proglašile su SAO Krajinu.¹⁹⁰⁵ U članu 1 Statuta SAO Krajine, SAO Krajina se definiše kao “oblik teritorijalne autonomije u sastavu Republike Hrvatske”

¹⁹⁰¹ V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 226-235; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 130, gde se zajednički upućuje, između ostalih, na svedoka RFJ-137, T. 19. jul 2017, str. 75, 76; svedoka Babića, dokazni predmet P01246, str. 12924; svedoka RJS-07, T. 27. avgust 2019, str. 15-17, 42, dokazni predmet 1D00257, par. 18, 19; svedoka Draču, T. 26. novembar 2019, str. 8-10, dokazni predmet 2D00331, str. 16685.

¹⁹⁰² Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202 par. 9-11, 22-24, 31, 32; svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1378, 1381, dokazni predmet P01246, str. 12912, 12925; svedok RFJ-137, T. 19. jul 2017, str. 78, 79. V. takođe svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 64-66. V. takođe svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 16. Pretresnom veću su predočeni dokazi da je Martić za vreme “Balvan-revolucije” postao komandir srpskog Saveta narodnog otpora, koji je na početku bio smešten u Golubiću i imao zadatku da koordiniše barikade. V. svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1378, 1381; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 31, 32, 35. Nadalje, postoje dokazi za to da su Nebojša Mandinić, Zoran Rajić i Dušan Orlović bili članovi Saveta, a da je Babić bio prisutan na sastancima. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12929, 13492; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 26, 35, 36, 38; dokazni predmet P03052, str. 1, 2; dokazni predmet P00233, str. 8-10. Pretresnom veću su predočeni dokazi da je srpski Savet narodnog otpora od jeseni 1990. podsticao etničke napetosti, između ostalog, provokativnim izjavama, dizanjem u vazduh trgovina u vlasništvu Hrvata i ometanjem železničkog saobraćaja i snabdevanja električnom energijom, sve u namjeri da Jugoslavija proglaši vanredno stanje u Hrvatskoj i tako omogući intervenciju snaga JNA. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12936-12938, dokazni predmet P001247, str. 3350, dokazni predmet P01248, str. 1383, 1384. V. takođe dokazni predmet P02443, str. 4, 5.

¹⁹⁰³ V. svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 48. V. takođe svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 50, dokazni predmet 1D00021, str. 7372, T. 12. jul 2017, str. 18, 19; dokazni predmet 1D00024, str. 6, 7; svedok RJS-07, T. 27. avgust 2019, str. 18.

¹⁹⁰⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 148. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12909, dokazni predmet P01248, str. 1747, 1771; dokazni predmet P01270.

¹⁹⁰⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 149. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12940, dokazni predmet P01248, str. 1747, dokazni predmet P01247, str. 3347; svedok RJS-07, dokazni predmet 1D00257, par. 25. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13063, dokazni predmet P01248, str. 1477, 1866, 1867; dokazni predmet P01286. Pretresnom veću su predočeni dokazi da su se, uz šest opština u severnoj Dalmaciji i Lici, kasnije priključile i opštine Dvor na Uni, Glina, Kostajnica, Vrginmost, Vojnić i Pakrac, kao i mesne zajednice u okolnim opštinama. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12941, 12945.

u kojoj se primenjuju Ustav Republike Hrvatske, državni zakoni i Statut SAO Krajine.¹⁹⁰⁶ Sledećeg dana hrvatski Sabor je usvojio nov ustav, u kom je Hrvatska definisana kao “nacionalna država hrvatskoga naroda i država pripadnika inih naroda i manjina, koji su njezini državljeni: Srba [...] kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti [...].”¹⁹⁰⁷ Srpsko stanovništvo na području Krajine je smatralo da mu je usvajanjem novog ustava uskraćeno pravo da bude konstitutivni narod u Hrvatskoj, a to bi pravo uključivalo i pravo na samopredeljenje.¹⁹⁰⁸

475. Srpsko nacionalno veće i Izvršno veće SAO Krajine su 28. februara 1991. usvojili rezoluciju o otcepljenju SAO Krajine od Republike Hrvatske, što je bila reakcija na odluku Republike Hrvatske od 20. februara 1991. da se otcepi od Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.¹⁹⁰⁹ Ta rezolucija je upućena opštinskim skupštinama, pa se Skupština opštine Knin 18. marta 1991. otcepila od Republike Hrvatske i proglašila se sastavnim delom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.¹⁹¹⁰ Dana 30. aprila 1991. Milan Babić je izabran za predsednika Izvršnog veća SAO Krajine.¹⁹¹¹

476. Skupština SAO Krajine je 29. maja 1991. Statut SAO Krajine proglašila svojim Ustavom, kojim je SAO Krajina proglašena nekim oblikom političke i teritorijalne autonomije u sklopu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, a Izvršno veće je, u skladu s kasnijim izmenama Ustava, postalo vlada SAO Krajine, dok je predsednik Izvršnog veća postao predsednik vlade.¹⁹¹² Skupština SAO Krajine je donela zakon o primeni zakona Republike Srbije na teritoriji SAO Krajina, uključujući i Zakon o odbrani.¹⁹¹³

---

¹⁹⁰⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 149; dokazni predmet P01264, str. 1; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12940, dokazni predmet P01248, str. 1867.

¹⁹⁰⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 150.

¹⁹⁰⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 150. V. svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 39, T. 6. septembar 2017, str. 51, 52; svedok RJS-07, T. 28. avgust 2019, str. 17; svedok RFJ-151, T. 21. septembar 2017, str. 18; svedok OFS-14, dokazni predmet 2D00359, str. 15763.

¹⁹⁰⁹ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13110, 13799.

¹⁹¹⁰ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13110, 13111; dokazni predmet P01346; dokazni predmet P01377; dokazni predmet P01327.

¹⁹¹¹ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12985; dokazni predmet P01280. Dokazi upućuju na to da je Babić bio privremeni predsednik Izvršnog veća SAO Krajine od 21. decembra 1990. do 30. aprila 1991. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12865.

¹⁹¹² Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12985, 12986, 13483, 13484; dokazni predmet P01264; dokazni predmet P01266; dokazni predmet P01576; dokazni predmet P01577.

¹⁹¹³ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12986-12988; dokazni predmet P01268; dokazni predmet P01336; dokazni predmet P01312; dokazni predmet P01389. V. dokazni predmet P01329; dokazni predmet P01522; dokazni predmet P01330.

477. Dana 19. decembra 1991, dok su bili u toku pregovori u sklopu Vanceovog plana,¹⁹¹⁴ Skupština SAO Krajine je proglašila Republiku Srpsku Krajinu.¹⁹¹⁵ SAO Zapadna Slavonija i SAO SBZS su 26. februara 1992. pripojene Republici Srpskoj Krajini i stvorena je jedinstvena Republika Srpska Krajina.¹⁹¹⁶

478. Dana 16. februara 1992, na sednici Skupštine u Glini, Babić je razrešen dužnosti predsednika Republike Srpske Krajine zbog toga što se protivio Slobodanu Miloševiću u pogledu Vanceovog plana, a 26. februara 1992. za novog predsednika izabran je Goran Hadžić.¹⁹¹⁷ Dana 25. februara 1992. Milan Martić je izabran za ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine i na tom položaju je ostao do 1994, kada je izabran za predsednika.¹⁹¹⁸

479. Pretresno veče je saslušalo svedočenje svedoka Babića da je, pored gorenavedenih ustanova, u SAO Krajini postojala i “paralelna struktura”, na čelu s Miloševićem i Službom državne bezbednosti Srbije, u kojoj je Stanišić bio a centralna ličnost, a za njim Simatović,¹⁹¹⁹ dok je Martić bio najuticajniji čovek u toj strukturi u SAO Krajini.¹⁹²⁰ Njeno formiranje je počelo u avgustu 1990,

¹⁹¹⁴ Vanceov plan je nalagao, između ostalog, demilitarizaciju zaštićenih zona UN, i to istočne Slavonije, zapadne Slavonije i Krajine (što je značilo povlačenje snaga JNA, Zbora narodne garde i svih jedinica Teritorijalne odbrane i paravojnih jedinica), razmeštanje snaga UN u zaštićene zone UN i povratak raseljenih lica. V. dokazni predmet P01318; dokazni predmet P01980 (Deo II), str. 181-183; činjenice o kojima je presuđeno br. 163, 164.

¹⁹¹⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 361. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13210, 13211. V. takođe dokazni predmet P01321; dokazni predmet P01281; dokazni predmet P01360.

¹⁹¹⁶ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13212, 13227; dokazni predmet P01275.

¹⁹¹⁷ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13226, 13227, dokazni predmet P01248, str. 1644; činjenica o kojoj je presuđeno br. 361.

¹⁹¹⁸ Svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1410, 1451, 1452; dokazni predmet P01551; dokazni predmet P01980 (Deo II), str. 183; dokazni predmet P00850, par. E32, 317; činjenice o kojima je presuđeno br. 363, 364. V. takođe dokazni predmet P01414; dokazni predmet P00222; dokazni predmet P01420; dokazni predmet P03421.

¹⁹¹⁹ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12918, 12920, 13736, 13927, dokazni predmet P01247, str. 3341, dokazni predmet P01248, str. 1390, 1391, 1567, 1568. Prema rečima svedoka Babića, postojale su dve linije komandovanja, obe odgovorne Miloševiću, koje su uglavnom bile angažovane u zajedničkim operacijama u Krajini. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13129-13132, 13702, dokazni predmet P01248, str. 1501, 1502, 1504, 1567. Jedna linija komandovanja išla je preko Predsedništva Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, JNA i jedinica Teritorijalne odbrane neposredno pod komandom JNA, dok je druga, takozvana “paralelna struktura”, išla preko Službe državne bezbednosti Srbije, Milicije Krajine, specijalnih dobrovoljačkih jedinica, redovne policije i grupe u sklopu Službe državne bezbednosti Srbije. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13129, dokazni predmet P01248, str. 1567. Nadalje, prema rečima svedoka Babića, 7. banijska divizija je bila dobrovoljačka jedinica koju su “paralelne strukture” osnovale početkom leta 1991. i koja je dejstvovala u opštinama Dvor na Uni i Kostajnica i u delovima Gline i Petrinje, a kasnije isključivo na područjima Dvora na Uni i Kostajnice. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13383, 13391, dokazni predmet P01248, str. 1595. V. takođe dokazni predmet P01964; dokazni predmet P03722, str. 3; dokazni predmet P03082.

¹⁹²⁰ Svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1391. Prema rečima svedoka Babića, paralelna struktura je delila politički cilj Vlade i Skupštine SAO Krajine – da brani i očuva SAO Krajinu. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13501. Međutim, politika “paralelne strukture” razlikovala se utoliko što njene paravojne jedinice i policija nisu samo štitili i branili stanovništvo SAO Krajine, već su i provokacijama nastojali da izazovu uvođenje vanrednog stanja i navedu JNA da se uključi u sukob, a protivili su se pokušajima u septembru 1990. da se pregovorima s hrvatskom vladom dođe do mirnog rešenja. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12934-12936, 13501, 13545, dokazni predmet P01247, str. 3349, 3350, dokazni predmet P01248, str. 1387, 1388. V. takođe dokazni predmet P01383.

a struktura je bila “paralelna” u smislu da nije bila potčinjena vlastima SAO Krajine, iako su one učestvovale u imenovanju određenih ličnosti u njoj.¹⁹²¹ Prema rečima svedoka Babića, među ostalim članovima “paralelne strukture” bili su Radmilo Bogdanović, Kapetan Dragan, Dragan Filipović, Jovo Vitaš, Nebojša Mandinić, Dušan Orlović, drugi pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, Službe državne bezbednosti Srbije, Službe javne bezbednosti Srbije i Službe državne bezbednosti SAO Krajine, kao i pripadnici policije SAO Krajine, članovi Srpske demokratske stranke, predsednici nekih srpskih opština u SAO Krajini i drugi koji su sarađivali sa Službom državne bezbednosti Srbije.¹⁹²²

480. Pretresno veće smatra da je iskaz svedoka Babića u vezi s postojanjem “paralelne strukture” u kojoj su učestvovali i optuženi, uopšte uzev, u skladu s drugim dokazima o kojima je raspravljanu u ovoj Presudi, što navodi na zaključak da je Stanišić imao određeni stepen uticaja na Martića, te da su obojica optuženih učestvovali u finansiranju, naoružavanju i obuci pripadnika policije SAO Krajine krajem 1990. i u prvoj polovini 1991.¹⁹²³ Međutim, Pretresno veće smatra da postojanje takve strukture i moguće učešće optuženih u njoj u datim periodima ne znače sami po sebi da je jedini mogući zaključak taj da su oni odgovorni za postupanje vlade i bezbednosnih struktura u SAO Krajini, naročito u odnosu na činjenje zločina navedenih u Optužnici. U nedostatku dodatnih neposrednih ili posrednih dokaza o tome da su optuženi koristili “paralelnu strukturu” za ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja jednak je razumno zaključiti i da su vlada i bezbednosne strukture SAO Krajine radile redovno. Pretresno veće takođe nalazi da su dokazi nedovoljni za zaključak da je Stanišić imao nadležnost nad Babićem, kako to navodi tužilaštvo.

2. Policija SAO Krajine

481. Dana 4. januara 1991. osnovan je Sekretariat unutrašnjih poslova SAO Krajine, sa sedištem u Kninu, a Martić je imenovan za sekretara unutrašnjih poslova.¹⁹²⁴ Sledećeg dana vlasti SAO Krajine obavestile su Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Hrvatske da s osnivanjem Sekretarijata unutrašnjih poslova SAO Krajine prestaje nadležnost Ministarstva na teritoriji SAO

¹⁹²¹ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13492, 13499, 13536, dokazni predmet P01247, str. 3341, dokazni predmet P01248, str. 1390, 1391.

¹⁹²² Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12918, 12920, 13401, 13492, 13493, 13527, dokazni predmet P01247, str. 3341, dokazni predmet P01248, str. 1390-1392.

¹⁹²³ V. dole, Odeljci V.G.4, V.G.5.

¹⁹²⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 151; dokazni predmet P00850, par. 325, 326, 328; svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1390, 1397, 1400-1404, 1407, 1800; dokazni predmet P01308; dokazni predmet P01309. V. dokazni predmet P01310; dokazni predmet P01549, str. 1, 2; dokazni predmet P01980 (Deo II), str. 84; dokazni predmet P01311.

Krajine.¹⁹²⁵ Sekretarijat je izvršavao zadatke u vezi s državnom bezbednošću, javnom bezbednošću i drugim državnim unutrašnjim poslovima, a već od februara 1991. SAO Krajina je imala svoju Službu državne bezbednosti.¹⁹²⁶ Dana 29. maja 1991. Sekretarijat unutrašnjih poslova je postao Ministarstvo unutrašnjih poslova.¹⁹²⁷ Martić je prвobitno imenovan za ministra odbrane u novoj vladi, ali je 27. juna 1991. postao ministar unutrašnjih poslova SAO Krajine¹⁹²⁸ i na tom položaju ostao do početka 1994, kada je izabran za predsednika Republike Srpske Krajine.¹⁹²⁹ Dokazi ukazuju na to da je Martić, uprkos promeni položaja, i u periodu od 29. maja do 27. juna 1991. zadržao kontrolu nad policijom SAO Krajine.¹⁹³⁰ Osim toga, 8. avgusta 1991. godine Babić, koji je u to vreme kao predsednik vlade SAO Krajine bio i komandant Teritorijalne odbrane SAO Krajine, imenovao je Martića za zamenika komandanta Teritorijalne odbrane, a ovaj je na toj funkciji ostao do 30. septembra 1991.¹⁹³¹

482. Dana 29. maja 1991. Skupština SAO Krajine donela je odluku o formiranju jedinica za specijalne namene pod nazivom “Milicija Krajine” ili “krajiška policija”, čiji je zadatak bio odbrana teritorijalnog integriteta SAO Krajine, obezbeđenje vitalnih objekata i institucija i obavljanje drugih zadataka iz domena unutrašnjih poslova.¹⁹³² Te jedinice specijalne namene bile su odvojene i od službe javne bezbednosti i od službe državne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova i bile su stavljenе pod nadležnost Ministarstva odbrane, na čijem je čelu u to vreme bio Martić.¹⁹³³ Na osnovu odluke vlade SAO Krajine o primeni Zakona o odbrani Republike Srbije na teritoriji SAO Krajine, u sastavu oružanih snaga SAO Krajine, pod komandom Babića kao predsednika vlade

¹⁹²⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 151; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13319.

¹⁹²⁶ Dokazni predmet P00850, par. 327, 331; dokazni predmet P01311.

¹⁹²⁷ Svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1406, 1407. V. dokazni predmet P00850, par. 339.

¹⁹²⁸ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13156-13158, 13499, 13507; svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1405-1409; dokazni predmet P01305; dokazni predmet P01303, dokazni predmet P01980 (Deo II), str. 87; dokazni predmet P00850, par. 269; činjenica o kojoj je presuđeno br. 159. V. dokazni predmet P01306.

¹⁹²⁹ V. gore, fusnota 1918.

¹⁹³⁰ Svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1410; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 139.

¹⁹³¹ Dokazni predmet P00850, par. 269; činjenica o kojoj je presuđeno br. 162.

¹⁹³² Dokazni predmet P00045; dokazni predmet P00850, par. 341; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13156, 13157, dokazni predmet P01248, str. 1409, 1410; činjenica o kojoj je presuđeno br. 160. Prema rečima svedoka Maksića, oficira JNA zaduženog za organizovanje Štaba Teritorijalne odbrane SAO Krajine, jedinice specijalne namene nisu imale utvrđenu organizaciju i sastojale su se od osnovnih grupa od 30 do 50 ljudi koje su bile neposredno potčinjene Martiću i mogle su da učestvuju u vojnim operacijama 9. korpusa JNA, mada ne na linijama fronta kao borbene jedinice, već u pozadini, gde su mogle da obavljaju zadatke povezane s borbama, kao što je “чиšћење” terena, akcije izviđanja, neutralisanje džepova otpora i izvođenje operacija protiv infiltranata/terorista. V. svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 5, 15, 48, 66, 67, T. 22. jun 2017, str. 42, 63, 64, 77. V. takođe svedok Maksić, T. 22. jun 2017, str. 5, 67-71; dokazni predmet P00066.

¹⁹³³ Dokazni predmet P00045; dokazni predmet P01303; dokazni predmet P00850, par. 341. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 160.

SAO Krajine, bile su Teritorijalna odbrana i jedinice specijalne namene.¹⁹³⁴ Dokazi upućuju na to da je za pripadnike policije SAO Krajine, uključujući redovnu i specijalnu policiju, korišćen naziv "martićevci", a neki od njih su bili na obuci u Golubiću.¹⁹³⁵ Jedinice Milicije Krajine nosile su na rukavima uniformi oznake na kojima je na cirilici pisalo "Milicija Krajine".¹⁹³⁶

483. Dokazi u sudskom spisu ukazuju na to da je moguće da je Služba državne bezbednosti Srbije u prvoj polovini 1991. imala određeni uticaj na Službu državne bezbednosti SAO Krajine. Konkretno, Martić je u januaru 1991. za načelnika Službe državne bezbednosti SAO Krajine imenovao Dušana Orlovića,¹⁹³⁷ koji je svoje izveštaje direktno slao Službi državne bezbednosti Srbije u Beogradu.¹⁹³⁸ Pretresnom veću su predočeni dokazi da je nekoliko službenika Službe državne bezbednosti SAO Krajine i kasnije Službe državne bezbednosti Republike Srpske Krajine, bilo usko povezano sa Službom državne bezbednosti Srbije i sa Stanišićem i Simatovićem.¹⁹³⁹ Svedok RFJ-153, koji je od 19. maja do kraja juna 1991. učestvovao u misiji u SAO Krajini koju je organizovao Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove, rekao je u svedočenju da je iz raznih izvora čuo da je Služba državne bezbednosti Srbije, uključujući Stanišića, bila umešana u organizovanje Službe državne bezbednosti SAO Krajine i u organizovanje obuke u Golubiću, između ostalog i za policajce, od kojih su neki bili pripadnici Službe državne bezbednosti SAO Krajine.¹⁹⁴⁰ S obzirom na gorenavedene dokaze, Pretresno veće smatra da nije u potpunosti ubedljiv iskaz svedoka Ace

---

¹⁹³⁴ Dokazni predmet P01337, članovi 5, 6; dokazni predmet P00850, par. 341, 342; svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1433, 1434; dokazni predmet P01389. V. takođe dokazni predmet P00320; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 68.

¹⁹³⁵ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 138, 142; svedok RFJ-107, T. 7. septembar 2017, str. 44-47; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 68; dokazni predmet P00850, par. 341. Pretresnom veću su predočeni dokazi o tome da lični kartoni pripadnika jedinica za specijalne namene ukazuje na to da su slične jedinice, ili ranija verzija istih jedinica, postojale i pre 29. maja 1991. V. dokazni predmet P00338; dokazni predmet P00850, par. 341.

¹⁹³⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 160.

¹⁹³⁷ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 88; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13497, dokazni predmet P01248, str. 1379, 1380, 1417; dokazni predmet P00850, par. 346.

¹⁹³⁸ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 88, 178, T. 13. jul 2017, str. 23.

¹⁹³⁹ V. npr. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12926, 12928, dokazni predmet P01248, str. 1417, 1418; svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 12, 97, 98, dokazni predmet P00246, par. 9; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 88, T. 10. jul 2017, str. 32; svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 12, 98, dokazni predmet P00246, par. 10; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 38, T. 10. jul 2017, str. 29, 30; svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16691, 16692, T. 27. novembar 2019, str. 64, 65; svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 12, 98; svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 43, 44, 50, T. 28. septembar 2017, str. 25, 26; dokazni predmet 2D00403. Upor. Svedok Drača, T. 27. novembar 2019, str. 61; svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 43, 44, 50, T. 28. septembar 2017, str. 25, 26; dokazni predmet 2D00403; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 177. Upor. Svedok Drača, T. 27. novembar 2019, str. 62.

¹⁹⁴⁰ Svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 44, 45, 50, 85-87, 133, dokazni predmet P00017, par. 14, T. 15. jun 2017, str. 22-29. V. svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 90-95, T. 15. jun 2017, str. 32-36.

Drače da Služba državne bezbednosti Srbije nije pružala nikakvu pomoć Službi državne bezbednosti SAO Krajine.¹⁹⁴¹

484. Pretresnom veću su predočeni dokazi o borbi između Martića i Babića za kontrolu nad oružanim snagama SAO Krajine.¹⁹⁴² Dana 1. avgusta 1991. Vlada SAO Krajine, s Babićem na položaju predsednika, usvojila je odluku o ukidanju Službe državne bezbednosti SAO Krajine i zamenila je agencijom za nacionalnu bezbednost, koja je bila pod kontrolom vlade.¹⁹⁴³ Prema rečima svedoka Babića, to je urađeno da bi se iz SAO Krajine otklonio uticaj Službe državne bezbednosti Srbije, uključujući i uticaj optuženih, te da bi vlada preuzeila kontrolu nad policijskim snagama i stavila ih pod svoju nadležnost.¹⁹⁴⁴ Svedok Babić je izjavio da se, neposredno po usvajanju te odluke, slučajno sreo sa Stanišićem u Kninu i da ga je Stanišić tražio da mu objasni situaciju, te da je sarkastično reagovao na Babićevu izjavu da vlada namerava da osnuje sopstvenu agenciju za nacionalnu bezbednost.¹⁹⁴⁵ Prema rečima svedoka Drače, po ukidanju Službe državne bezbednosti SAO Krajine, u avgustu 1992. ponovo je uspostavljena Služba državne bezbednosti Republike Srpske Krajine.¹⁹⁴⁶ Bez obzira na to da li je Služba državne bezbednosti SAO Krajine prestala da postoji u periodu od avgusta 1991. do avgusta 1992, Pretresno veće smatra da dokazi nisu dovoljni da se van razumne sumnje zaključi da su Stanišić i Simatović koristili Službu državne bezbednosti SAO Krajine za upravljanje policijom SAO Krajine i povezanim jedinicama, kako to navodi tužilaštvo.¹⁹⁴⁷

3. Odnos između optuženih i Milana Martića

485. Dokazi u sudskom spisu pokazuju da je Stanišić vršio uticaj na Martića, bez obzira na nepostojanje *de jure* ili *de facto* odnosa potčinjenosti. Prema rečima svedoka RFJ-066, Martić je imao potpuno poverenje u Stanišića,¹⁹⁴⁸ često se s njim sastajao u Beogradu¹⁹⁴⁹ i od njega primao

¹⁹⁴¹ V. svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 19, 32, dokazni predmet 2D00331, str. 16709. V. takođe svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16778, 16779.

¹⁹⁴² Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 139; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 88-98.

¹⁹⁴³ Dokazni predmet P01307; svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1417, 1418, 1807, 1808; dokazni predmet P00850, par. 346.

¹⁹⁴⁴ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13159, dokazni predmet P01248, str. 1417, 1418, 1807, 1808. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1421, 1422; dokazni predmet P01338; svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 12, 98. Prema rečima svedoka Babića, pripadnici Službe državne bezbednosti SAO Krajine su "upravljali milicijom Krajine, dobrovoljačkim formacijama, jedinicama koje su bile direktno pod njihovom kontrolom". V. svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1418.

¹⁹⁴⁵ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13159, dokazni predmet P01248, str. 1420, 1524, 1525. V. takođe dokazni predmet P02771, str. 3, 4.

¹⁹⁴⁶ Svedok Drača, T. 27. novembar 2019, str. 2.

¹⁹⁴⁷ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 331. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 332, 333.

¹⁹⁴⁸ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 50.

uputstva i pomoć u vezi s formiranjem policije SAO Krajine.¹⁹⁵⁰ Svedok je izjavio i da je Stanišić često prenosio Martiću Miloševićeve odluke.¹⁹⁵¹

486. Svedok RFJ-144 rekao je u svedočenju da je početkom 1992. u Golubiću Martić, koji je u to vreme bio ministar unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine, Stanišića u njegovom prisustvu zvao "Ledeni" i rekao da je on njegov "jedini i prvi komandant".¹⁹⁵² Pošto je posmatrao Stanišića i Martića tokom dva sastanka, jednog održanog u februaru i jednog u aprilu 1992, svedok Vasiljević je zaključio da je odnos između njih dvojice bio "dominantan položaj starijeg prema mlađem", u kom je Stanišić ispravljao zahteve za resursima koje je postavljao Martić.¹⁹⁵³ Svedok je takođe napomenuo da bi Martić, pre i posle sastanaka s predsednikom Srbije, uvek svratio u Stanišićevu kancelariju.¹⁹⁵⁴

487. Na pitanje da opiše prirodu odnosa između Martića i Stanišića, svedok Babić je izjavio da je odnos između njih dvojice bio "[v]rlo prijateljski, srdačan, drugarski i kooperativan i u smislu da je Martić slušao Stanišića. Nije izgledala to formalna potčinjenost, već poslušnost kao prema starijem drugu ili čoveku. [...]"¹⁹⁵⁵ U vezi s kratkim periodom po osnivanju Vlade SAO Krajine u maju 1991. u kom je Martić bio imenovan na dužnost ministra odbrane, svedoku Babiću su ljudi u policijskoj stanici u Kninu rekli da su Stanišić i Simatović savetovali Martića da napusti položaj ministra odbrane i umesto toga postane ministar unutrašnjih poslova.¹⁹⁵⁶ Prema rečima svedoka Babića, ta informacija je potvrđena 1993, kada mu je sâm Stanišić rekao da je pogrešio što Martića nije ostavio na položaju ministra odbrane.¹⁹⁵⁷ Pored toga, Pretresnom veću su predočeni dokazi da je u aprilu 1994, za vreme razgovora o sastavu vlade Republike Srpske Krajine, Martić, koji se prvobitno usprotivio imenovanju Borivoja Rašua za ministra informacija, kasnije prihvatio Rašuovo

¹⁹⁴⁹ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 71, 75, 194, 201, 202, 205. V. takođe svedok Vasiljević, dokazni predmet P02695, str. 15868, T. 28. januar 2019, str. 46, 47.

¹⁹⁵⁰ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 72, 73, 77, dokazni predmet 1D00021, str. 7360, T. 13. jul 2017, str. 11.

¹⁹⁵¹ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 60, 194. V. takođe svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 201; dokazni predmet P01463, str. 1.

¹⁹⁵² Svedok RFJ-144, dokazni predmet P01582, str. 1623, 1624, T. 23. januar 2018, str. 42, 43. V. svedok RFJ-144, T. 23. januar 2018, str. 45-47.

¹⁹⁵³ Svedok Vasiljević, dokazni predmet P02695, str. 15867, 15868.

¹⁹⁵⁴ Svedok Vasiljević, dokazni predmet P02695, str. 15868, T. 28. januar 2019, str. 46, 47.

¹⁹⁵⁵ Svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1525. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13123-13125 (gde se navodi da je Martić "stvarno bio potčinjen ili pod uticajem ljudi iz Službe državne bezbednosti Srbije i Slobodana Miloševića lično").

¹⁹⁵⁶ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13156-13158, 13499, 13507, dokazni predmet P01248, str. 1405-1409.

¹⁹⁵⁷ Svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1408.

imenovanje nakon što je ovog Stanišić podržao.¹⁹⁵⁸ S obzirom na ove dokaze, Pretresno veće ne prihvata izjavu svedoka RJS-07 da ni Martić ni bilo ko drugi nije govorio o tome da je Martić imao bliski odnos sa Stanišićem.¹⁹⁵⁹ Ukratko, dokazi uglavnom ukazuju na to da je Stanišić imao određeni stepen uticaja na Martića, ali odnos koji su imali, prema Babićevim rečima, nije izgledao kao odnos “formaln[e] potčinjenost[i]”.¹⁹⁶⁰

488. Što se tiče odnosa između Martića i Simatovića, nema dovoljno dokaza na osnovu kojih bi se moglo zaključiti da je Simatović na bilo koji način uticao na Martića. Osim toga, postoje dokazi o tome da je Martić u junu ili julu 1991. zatražio od Stanišića da skloni Simatovića iz Krajine.¹⁹⁶¹ Prema rečima svedoka RFJ-066, odnos između Martića i Simatovića se pogoršao zato što je Martić smatrao da Simatović stiče previše kontrole nad regrutima u Golubiću, ali i nad Teritorijalnom odbranom SAO Krajine.¹⁹⁶²

4. Finansijska i druga vrsta podrške policiji SAO Krajine

489. Posle “Balvan-revolucije”, hrvatska Vlada je obustavila isplatu sredstava srpskim opštinama u Krajini, a one su pak obustavile isplatu svojih doprinosa republičkom budžetu i zatražile finansijsku pomoć od Srbije i iz drugih izvora.¹⁹⁶³ Dokazi pokazuju da se Milošević, počevši od oktobra 1990, često sastajao s Babićem, izražavao podršku Srbima u SAO Krajini¹⁹⁶⁴ i uveravao Babića da će od Srbije dobiti finansijsku i logističku podršku, a od JNA vojnu zaštitu.¹⁹⁶⁵ Dokazi isto tako pokazuju da se, s osnivanjem Vlade SAO Krajine u maju 1991, njen budžet manjim delom

---

¹⁹⁵⁸ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13097, 13605. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13249-13251; dokazni predmet P01293, str. 2.

¹⁹⁵⁹ Svedok RJS-07, T. 29. avgust 2019, str. 49-51.

¹⁹⁶⁰ V. gore, fusnota 1955.

¹⁹⁶¹ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 121, 124, T. 24. avgust 2017, str. 9, dokazni predmet 1D00021, str. 7275, 7278-7280, 7328. V. svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 117-120, dokazni predmet 1D00021, str. 7254.

¹⁹⁶² Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 117, 120, dokazni predmet 1D00021, str. 7257, 7265, 7266. V. svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 118, 119, T. 10. jul 2017, str. 34, 35. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13162-13164, 13748, 13750, dokazni predmet P01248, str. 1427, 1428, 1430, 1431.

¹⁹⁶³ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12946-12953, 12955, dokazni predmet P01248, str. 1454, 1457; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 83, T. 23. avgust 2017, str. 3-5; dokazni predmet P01573; svedok Bosnić, dokazni predmet 1D00236, par. 54, 55. V. dokazni predmet P01406; svedok Bosnić, dokazni predmet 1D00236, par. 47, 49, 51-53, T. 21. avgust 2019, str. 28, 29.

¹⁹⁶⁴ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13092-13094, 13985, dokazni predmet P01247, str. 3344. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13041, 13042, 13044, 13055, 13056, 13103, 13104, 13107, 13111, 13164, 13177, 13179, 13184, 13193-13195, 13197, 13236, 13237, 13249, 13250, 13650, 13651, 13767, 13811, dokazni predmet P01248, str. 1526, 1527, 1794, dokazni predmet P01247, str. 3350, 3351, 3389, 3401, 3402, 3508. V. takođe svedok RJS-07, dokazni predmet 1D00257, par. 24, 26, 30, 76, T. 28. avgust 2019, str. 16, 17, 40, 41, dokazni predmet 1D00266, str. 3.

finansirao porezom prikupljenim na teritoriji SAO Krajine, a većim delom od pomoći iz Srbije,¹⁹⁶⁶ što znači da je SAO Krajina i, kasnije, Republika Srpska Krajina, bila ekonomski i finansijski zavisna od Srbije.¹⁹⁶⁷

490. Tužilaštvo se pre svega oslanja na dokaze svedoka RFJ-066 koji potkrepljuju navod da je Simatović otprilike do sredine 1991. Martiću redovno dostavljao gotovinu za isplatu ličnih dohodaka policiji i da je Martić posle tog datuma sam uzimao gotovinu od Stanišića u njegovoj kancelariji u Beogradu.¹⁹⁶⁸ Optuženi oštro osporava verodostojnost svedoka RFJ-066 i pouzdanost njegovih dokaza, te upućuje na nedoslednosti i činjenicu da ključni aspekti njegovog svedočenja nisu potkrepljeni.¹⁹⁶⁹

491. Pretresnom veću su predviđeni dokazi da je policija SAO Krajine, a kasnije policija Republike Srpske Krajine, primala privatne donacije, između ostalog u obliku gotovine i hrane,¹⁹⁷⁰ a finansijska sredstva, u gotovini i preko Službe društvenog knjigovodstva, od Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije.¹⁹⁷¹ Kako je navedeno dalje u tekstu, Pretresno veće je saslušalo i svedoka RFJ-066, koji je rekao da je Martić finansijsku pomoć za potrebe policije SAO Krajine primao neposredno od optuženih. Pretresno veće smatra da su ti dokazi dovoljni da se zaključi da su

¹⁹⁶⁵ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12972-12976, 13094, 13108, dokazni predmet P01248, str. 1367, 1368, 1456, 1505, 1506. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 14044, 14045. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13608, 13932.

¹⁹⁶⁶ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12955, dokazni predmet P01248, str. 1458, 1459. V. takođe dokazni predmet P01252.

¹⁹⁶⁷ V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12969-12971, 13758, dokazni predmet P01248, str. 1455. V. takođe dokazni predmet P01374; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12978-12984; dokazni predmet P00163; dokazni predmet P01256; dokazni predmet P01255; dokazni predmet P01257; dokazni predmet P00323; dokazni predmet 1D00247. Godine 1991. Teritorijalnu odbranu SAO Krajine finansiralo je Ministarstvo odbrane Srbije/JNA. V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12956, dokazni predmet P01248, str. 1460; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 57, 132, 133. Od septembra 1991. pomoć, uključujući municipiju i oružje, tražila se od Ministarstva odbrane Srbije (v. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12956, 12957, 12961-12965, dokazni predmet P01248, str. 1460-1465; dokazni predmet P00055; dokazni predmet P01258; dokazni predmet P00043), koje je takođe finansiralo Srpsku vojsku Krajine, kako se ona zvala nakon 18. maja 1992. V. svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1466, 1467; svedok Nielsen, T. 23. novembar 2017, str. 13.

¹⁹⁶⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 329, fusnote 1447-1451.

¹⁹⁶⁹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 368-370, 398-406, Dodatak XVIII; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 240-250.

¹⁹⁷⁰ Svedok Drača, dokazni predmet 2D00331, str. 16692; svedok RJS-07, dokazni predmet 1D00257, par. 54, 56, dokazni predmet 1D00258, str. 12965-12972, 12987, T. 27. avgust 2019, str. 33; svedok OFS-14, T. 10. decembar 2019, str. 23, dokazni predmet 2D00359, str. 15865-15868; svedok Bosnić, T. 21. avgust 2019, str. 29, dokazni predmet 1D00236, par. 54, 55; dokazni predmet 1D00261; dokazni predmet 1D00262; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 82.

¹⁹⁷¹ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12955, dokazni predmet P01248, str. 1458, 1459, 1465, 1466. V. dokazni predmet P01253; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 133, 134; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12968. V. takođe svedok Bosnić, T. 21. avgust 2019, str. 27, 28. Pretresno veće uočava da je, prema izveštaju Službe državne bezbednosti Srbije od 12. oktobra 1992, Martić izrazio nezadovoljstvo politikom Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije prema Republici Srpskoj Krajini zbog toga što nije primio pomoć koju je očekivao. V.

Stanišić i Simatović sve do sredine 1991. učestvovali u davanju finansijske pomoći policiji SAO Krajine, kao i u isporučivanju opreme za vezu i davanju ograničene tehničke podrške.

492. Svedok RFJ-066 rekao je u svedočenju da mu je Martić u januaru 1991, posle sastanka sa Stanišićem i Bogdanovićem u Beogradu, rekao da ga je Stanišić uveravao da će dobiti svu potrebnu pomoć za formiranje policijskih stanica u Krajini, uključujući finansijska sredstva, tehničku opremu i ljudstvo.¹⁹⁷² Prema rečima svedoka RFJ-066, nakon što je Stanišić Martiću dao zeleno svetlo, po celoj SAO Krajini su formirane policijske stanice, finansijskim sredstvima koja je, kako je Martić rekao svedoku RFJ-066, obezbedio Stanišić.¹⁹⁷³ Nove policijske stanice osnovane su u selima u kojima su Srbi bili većinsko stanovništvo i koja nisu bila direktno povezana s Kninom, a Srbi su postavljeni na čelo već postojećih policijskih stanica.¹⁹⁷⁴

493. Svedok RFJ-066 je u svedočenju rekao i da je često viđao Simatovića kako donosi torbe u Knin, uključujući i period krajem 1990. i prvu polovinu 1991, i mada svedok nije lično video sadržaj torbi, Martić mu je rekao da je u torbama novac za isplatu ličnih dohodaka.¹⁹⁷⁵ Prema rečima ovog svedoka, Simatović je prestao da donosi novac u SAO Krajinu otprilike u junu 1991, kada je između njega i Martića izbio sukob i kad je on morao da ode s tog područja.¹⁹⁷⁶ Svedok RFJ-066 je u svedočenju rekao i da je Martić od januara do juna 1991. u Stanišićevu kancelariju u Beogradu odlazio najmanje jedanput ili dvaput nedeljno i vraćao se s gotovinom i tehničkom opremom.¹⁹⁷⁷ Svedok je izjavio da je u septembru 1991. lično iz Stanišićeve kancelarije pokupio jednu torbu s novcem za policiju u Kninu.¹⁹⁷⁸ Prema rečima ovog svedoka, Nikola Rastović, koga je Martić zadužio za finansije, takođe je odlazio u Stanišićevu kancelariju u Beogradu da pokupi novac.¹⁹⁷⁹

---

dokazni predmet P03202, str. 3. V. takođe svedok RJS-07, dokazni predmet 1D00270, str. 5; dokazni predmet 2D00529; dokazni predmet P00850, par. 458.

¹⁹⁷² Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 71-73, dokazni predmet 1D00021, str. 7281, 7307, 7309, 7360. V. svedok RFJ-066, dokazni predmet 1D00021, str. 7280, 7356-7358.

¹⁹⁷³ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 77.

¹⁹⁷⁴ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 73, 77, 79, dokazni predmet 1D00021, str. 7309, T. 13. jul 2017, str. 11. V. svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 76; dokazni predmet P01549. V. takođe svedok RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 43; svedok OFS-14, T. 10. decembar 2019, str. 20, 21.

¹⁹⁷⁵ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 56, 69, 80, T. 22. avgust 2017, str. 40-42, 44-46, 48, 49, dokazni predmet 1D00021, str. 7366, dokazni predmet 1D00022, par. 66.

¹⁹⁷⁶ Svedok RFJ-066, dokazni predmet 1D00021, str. 7365, T. 22. avgust 2017, str. 42, dokazni predmet P00202, par. 80.

¹⁹⁷⁷ Svedok RFJ-066, T. 12. jul 2017, str. 38-40, T. 13. jul 2017, str. 16-21, dokazni predmet P00202, par. 81.

¹⁹⁷⁸ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 84, dokazni predmet 1D00022, par. 68.

¹⁹⁷⁹ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 86. dokazni predmet 1D00022, par. 69.

494. Iz razloga koji su objašnjeni u drugim delovima ove Presude, Pretresno veće dokazima svedoka RFJ-066 pristupa s oprezom.¹⁹⁸⁰ Mada Pretresno veće konstatiše da je svedok dao razumno objašnjenje prividnih nedoslednosti u odnosu na neke svoje prethodne izjave,¹⁹⁸¹ on je priznao da lično nije video sadržaj torbi koje je donosio Simatović.¹⁹⁸² Pored toga, Pretresno veće smatra da nije ubedljiv način na koji svedok opisuje učestalost s kojom je Martić navodno odlazio u Stanišićevu kancelariju u Beogradu po novac.¹⁹⁸³ S obzirom na to i na opšte rezerve koje ima u odnosu na dokaze ovog svedoka, Pretresno veće je odlučilo da se na iskaz svedoka RFJ-066 osloni samo do mere u kojoj on pokazuje da su Stanišić i Simatović učestvovali u pružanju određene finansijske podrške policiji SAO Krajine krajem 1990. i u prvoj polovini 1991, ali ne i u vezi s konkretnim detaljima te podrške.

495. Pretresno veće takođe ima na umu dokaze da su Služba državne bezbednosti Srbije i optuženi u prvoj polovini 1991. učestvovali u isporučivanju opreme za vezu policiji SAO Krajine,¹⁹⁸⁴ pružanju izvesne tehničke pomoći¹⁹⁸⁵ i obezbeđivanju sredstava za obuku jedinica specijalne policije u Golubiću.¹⁹⁸⁶

5. Naoružavanje Srba u SAO Krajini

496. Tužilaštvo navodi da su optuženi, Milošević, Radmilo Bogdanović i Kertes pokrenuli ono što se pretvorilo u masovnu, tajnu i dugotrajnu kampanju naoružavanja hrvatskih i bosanskih Srba od 1991. do 1995, i da su optuženi krajem 1990. već izvršili prve isporuke oružja u Hrvatsku.¹⁹⁸⁷ Prema mišljenju tužilaštva, oružje nije isporučivano za potrebe odbrane, već u cilju prisilnog

¹⁹⁸⁰ V. gore, par. 16.

¹⁹⁸¹ V. svedok RFJ-066, T. 22. avgust 2017, str. 45, 46, 48, 49, T. 24. avgust 2017, str. 29-32. V. takođe svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 77, 96, 99, dokazni predmet 1D00022, par. 26, 42, dokazni predmet 1D00021, str. 7361-7363.

¹⁹⁸² Svedok RFJ-066, T. 22. avgust 2017, str. 41, 49, T. 24. avgust 2017, str. 32.

¹⁹⁸³ V. svedok RFJ-066, T. 12. jul 2017, str. 37-39, T. 13. jul 2017, str. 19-22. Upor. svedok RFJ-066, dokazni predmet 1D00021, str. 7310, 7311.

¹⁹⁸⁴ V. dokazni predmet P00242, str. 1; svedok Mićić, T. 3. mart 2020, str. 22; svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 66, 67, T. 21. novembar 2017, str. 10-13; svedok RFJ-066, T. 11. jul 2017, str. 10, 11; dokazni predmet P00218; svedok RJS-07, dokazni predmet 1D00270, str. 5; svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 78, 79, 94, T. 22. jun 2017, str. 19, 43; dokazni predmet P00047. V. takođe svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 95.

¹⁹⁸⁵ V. svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 59, T. 23. avgust 2017, str. 6, 7; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13118, 13119, dokazni predmet P01248, str. 1523, 1524. V. takođe svedok RFJ-066, dokazni predmet 1D00021, str. 7216, T. 23. avgust 2017, str. 8, 9; dokazni predmet 1D00826; svedok Stanišić, dokazni predmet 1D00212, str. 12418-12422, 12478, T. 17. jul 2019, str. 12, 13, dokazni predmet 1D00213, str. 5; dokazni predmet P03054.

¹⁹⁸⁶ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 96, 107, T. 10. jul 2017, str. 28, T. 23. avgust 2017, str. 16; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13134, dokazni predmet P01247, str. 3380, dokazni predmet P01248, str. 1545, 1546. V. svedok RFJ-066, T. 23. avgust 2017, str. 17-19.

¹⁹⁸⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 230.

premeštanja stanovnika nesrpske nacionalnosti.¹⁹⁸⁸ Nadalje, tužilaštvo navodi da su optuženi igrali naročito važnu ulogu u organizovanju naoružanja iz Beograda u periodu do avgusta 1991, dok je JNA bila prividno neutralna, a kada je srpskom stanovništvu i snagama na raspolaganje stavljen oružje iz skladišta JNA i Teritorijalne odbrane u SAO Krajini i SBZS, konvoji iz Srbije koje su organizovali optuženi postali su manje bitni.¹⁹⁸⁹

497. Optuženi navode da su, od 1990, rastuća militarizacija hrvatskih snaga, zaoštrena antisrpska retorika i akcije koje su se preduzimale protiv Srba predstavljali realnu pretnju po srpsko stanovništvo u SAO Krajini, koje je u svrhu odbrane počelo da se naoružava na decentralizovan i neorganizovan način sve do sredine 1991, kada su JNA i Ministarstvo odbrane Srbije postali preovlađujući izvori za snabdevanje oružjem.¹⁹⁹⁰ Obojica optuženih negiraju bilo kakvo učešće u snabdevanju Srba u SAO Krajini oružjem.¹⁹⁹¹ Osim toga, Simatović navodi da je, čak i ako se prihvati svedočenje svedoka RFJ-066 o njegovom, Simatovićevom, učešću u takvoj delatnosti, navodno isporučivanje oružja u kontekstu sukoba bilo zanemarivo.¹⁹⁹²

498. Dokazi pokazuju da su, počevši od 1990. i dalje tokom 1991, i hrvatske snage i Srbi SAO Krajine, pripremajući se za predstojeći sukob, ulagali velike napore da iz različitih izvora nabave oružje.¹⁹⁹³ Pretresno veće takođe nalazi da niže opisani dokazi pokazuju učešće Službe državne

¹⁹⁸⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 231.

¹⁹⁸⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 232. V. Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 4, 9, 56, 72.

¹⁹⁹⁰ V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 200-209, 359-365, 384-391; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 123-129, 132-144, 147, 153. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 210-221.

¹⁹⁹¹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 384; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 132, 145, 150, 152. V. takođe Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 29, 42, 43, 54; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 98.

¹⁹⁹² Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 145, 153.

¹⁹⁹³ V. npr. svedok RFJ-113, 26. septembar 2017, str. 62, 63; dokazni predmet 1D00273, str. 2-8; dokazni predmet P02905; dokazni predmet 1D01389; dokazni predmet 1D00227; dokazni predmet 1D00763, str. 1; dokazni predmet 1D01384; dokazni predmet 1D00816, str. 1-5; dokazni predmet 1D00761; dokazni predmet 1D00762, str. 2; dokazni predmet 1D01392, str. 40-42; svedok Vasiljević, T. 31 januar 2019, str. 53-55; dokazni predmet 1D00226; svedok RJS-07, T. 27. avgust 2019, str. 37-42, dokazni predmet 1D00257, par. 19, 20, 42; svedok Drača, T. 26. novembar 2019, str. 10, dokazni predmet 2D00331, str. 16694, 16695; dokazni predmet 1D00794; dokazni predmet P03052; svedok RFJ-107, T. 6. septembar 2017, str. 17, 18, 26-29; dokazni predmet P00384; svedok Novaković, T. 8. oktobar 2020, str. 9-11; dokazni predmet P00383; svedok RFJ-066, T. 12. jul 2017, str. 28; svedok Maksić, T. 22. jun 2017, str. 61, 62; svedok OFS-14, dokazni predmet 2D00359, str. 15774-15776, 15797; dokazni predmet P01432, str. 2, 3. V. takođe svedok Theunens, T. 20. mart 2018, str. 56. Pretresnom veću su predočeni dokazi o rastućim etničkim napetostima koje su potpirivali mediji (v. npr. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12995-13000, dokazni predmet P01248, str. 1467-1470; dokazni predmet P01526; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 168, 169; svedok RFJ-151, T. 21. septembar 2017, str. 18), na primer, snimci koje su početkom 1991. preneli srpski mediji, gde se ministar odbrane Hrvatske Martin Špegelj vidi kako nabavlja oružje i preti: "A Knin ćemo rešiti na taj način što ćemo pokasapiti", i govori o likvidaciji oficira JNA (vidi svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 62, 63, dokazni predmet P00562, par. 9; dokazni predmet 1D00001; dokazni predmet 2D00035; dokazni predmet P01526; svedok Bosnić, T. 21. avgust 2019, str. 7, 8; svedok RFJ-153, T. 15. jun 2017, str. 52, 53; svedok Savić, T. 14. septembar 2017, str. 36.) Pretresnom veću takođe su predočeni dokazi da su u junu i julu 1991. Arkan i grupa zvana Delije, s kojom je on bio povezan, učestvovali u obezbeđenju prevoza i raspodeli oružja na teritoriji severne Dalmacije, zajedno s braćom Zukanović i Nebojšom

bezbednosti Srbije i optuženih u snabdevanju SAO Krajine oružjem u periodu od kraja 1990. do sredine 1991.

499. Prema rečima svedoka RFJ-066, na Martićev zahtev za oružje upućen Stanišiću krajem novembra ili početkom decembra 1990, Simatović i Radoslav Kostić, operativac Službe državne bezbednosti Srbije,¹⁹⁹⁴ isporučili su policijskoj stanici u Kninu dva plava policijska vozila marke Puch u kojima je bilo pešadijsko naoružanje: automatske i poluautomatske puške, trombloni i par tomsona.¹⁹⁹⁵ Prema rečima svedoka RFJ-066, oružje je, prema Martićevim instrukcijama, kasnije podeljeno na raznim lokacijama, između ostalog i u Korenici.¹⁹⁹⁶ Svedok RFJ-066 rekao je u svedočenju da je i u drugim prilikama video kako Simatović i Kostić dopremaju oružje iz Srbije, a Martić mu je rekao da je oružje namenjeno naoružavanju što je moguće većeg broja Srba.¹⁹⁹⁷ Konkretno, prema rečima svedoka RFJ-066, Simatović je kamionima isporučivao oružje od 1990. do prve polovine 1991,¹⁹⁹⁸ a od januara 1991. oružje je počelo da stiže kamionima s registarskim tablicama Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije.¹⁹⁹⁹

500. Svedok RFJ-066 je takođe izjavio da su isporuke oružja u kojima su učestvovali optuženi prestale u maju ili junu 1991, kada je na raspolaganje stavljeno oružje iz skladišta JNA i Teritorijalne odbrane.²⁰⁰⁰ Drugi dokazi takođe ukazuju na to da je Teritorijalna odbrana SAO Krajine od avgusta ili septembra 1991. Ministarstvu odbrane Srbije upućivala zahteve za municiju i drugu vojnu opremu i da je Ministarstvo odbrane Srbije dostavljalo oružje i opremu.²⁰⁰¹

Mandinićem. V. svedok RFJ-107, T. 6. septembar 2017, str. 23-28; dokazni predmet P00383, str. 2, 3; dokazni predmet P00384, str. 1. V. takođe svedok RFJ-107, T. 6. septembar 2017, str. 40-47; svedok RJS-04, T. 10. jul 2019, str. 27; svedok Novaković, T. 8. oktobar 2020, str. 9-11; dokazni predmet 2D00071. Dokazi upućuju na to da su s tim isporukama oružja bili upoznati i Babić i Martić, a i Služba državne bezbednosti Srbije, koja je dobijala izveštaje o ovoj mreži snabdevanja. V. dokazni predmet P00383, str. 2; dokazni predmet P00384; svedok RFJ-107, T. 6. septembar 2017, str. 28, 29. V. takođe dokazni predmet P00857; svedok Theunens, T. 22. mart 2018, str. 97-99; dokazni predmet P00843.

¹⁹⁹⁴ V. dokazni predmet P00522, str. 21, 22.

¹⁹⁹⁵ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 51-54, T. 11. jul 2017, str. 21, 22, 24, T. 12. jul 2017, str. 28, 29, 32-35, dokazni predmet 1D00021, str. 7292-7299.

¹⁹⁹⁶ Svedok RFJ-066, T. 11. jul 2017, str. 5, 6.

¹⁹⁹⁷ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 53, 58, T. 11. jul 2017, str. 6-8, 22. Prema rečima svedoka RFJ-066, to oružje su srpske snage u Krajini kasnije koristile u borbama u letu i jesen 1991. V. svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 58.

¹⁹⁹⁸ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 61-64, T. 11. jul 2017, str. 3-5.

¹⁹⁹⁹ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 62. V. takođe svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10023, 10024.

²⁰⁰⁰ Svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 64, dokazni predmet 1D00021, str. 7286-7288. V. takođe svedok RFJ-066, T. 12. jul 2017, str. 28.

²⁰⁰¹ Dokazni predmet P00055; dokazni predmet P00043; svedok Babić, dokazni predmet P01248, str. 1460-1465, dokazni predmet P01246, str. 12956, 12957, 12961-12964; dokazni predmet P01258; dokazni predmet 2D00773. V. svedok Maksić, dokazni predmet P00025, par. 57. JNA je 1992. snabdevala Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike

501. Pretresno veće podseća na to da je odlučilo da dokazima svedoka RFJ-066 pristupi s oprezom.²⁰⁰² Nakon što je pažljivo razmotrilo ukupne dokaze ovog svedoka, ali i navodne nedoslednosti u njegovom svedočenju,²⁰⁰³ Pretresno veće odlučuje da se na iskaz svedoka RFJ-066 osloni samo u meri u kojoj se iz njega vidi da su Stanišić i Simatović krajem 1990. i početkom 1991. učestvovali u snabdevanju policije SAO Krajine oružjem, ali ne i u vezi s konkretnim detaljima te podrške.

502. Pretresnom veću su takođe predočeni dokazi svedoka Babića da je na sastanku u Beogradu održanom otprilike 20. marta 1991. Milošević obavestio Babića i Davida Rastovića, potpredsednika Izvršnog veća SAO Krajine, da je za Srbe SAO Krajine nabavio 20.000 komada oružja.²⁰⁰⁴ Budući da Babić i Rastović nisu znali za ovu nabavku, Milošević je pozvao Bogdanovića i Stanišića u svoju kancelariju i Bogdanović je potvrdio da je 500 komada već poslato u Baniju.²⁰⁰⁵ Dana 4. i 7. aprila 1991. Služba državne bezbednosti Srbije je, na Bogdanovićev nalog, poslala za Knin dva konvoja s oružjem i municijom.²⁰⁰⁶ Prema rečima svedoka Stanišića, oružje je uglavnom poticalo iz arsenala JNA.²⁰⁰⁷ Kasnije je svedoku Babiću Milenko Zelenbaba, komandir policijske stanice u Kninu, rekao da je oružje stiglo iz skladišta Teritorijalne odbrane u Srbiji i da ga je nabavio Mihalj Kertes.²⁰⁰⁸

503. Pretresnom veću su takođe predočeni dokazi svedoka RFJ-095 koji ukazuju na to da je moguće da je Stanišić učestvovao u dogовору да се, preko Matice iseljenika Srbije, u SAO Krajinu

Srpske Krajine municijom, u skladu s naređenjem Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu. V. dokazni predmet 2D00210.

²⁰⁰² V. gore, par. 16.

²⁰⁰³ V. npr. svedok RFJ-066, T. 11. jul 2017, str. 25, 26, T. 22. avgust 2017, str. 14-20, 22-35, T. 23. avgust 2017, str. 7-13. V. takođe dokazni predmet 2D00017; dokazni predmet 2D00018; svedok RJS-07, dokazni predmet 1D00257, par. 45. Prema rečima svedoka RFJ-066, to da oružje stiže iz Srbije znali su samo Martić, Dušan Orlović, Milenko Zelenbaba i Uroš Pokrajac, koji je skladišto oružje u svojoj kući u Crnom Lugu, nedaleko Bosanskog Grahova, a ono se kasnije manjim vozilima razvozilo po Krajini. V. svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 55, 61, T. 22. avgust 2017, str. 40. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13270, 13680; dokazni predmet P00834, str. 3. U vezi s Pokrajcem, svedok je izjavio da je to bio "Stanišićev čovek", od kog je on dobijao naloge čak i u vreme kad je Pokrajac bio Martićev specijalni savetnik. V. svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 180. V. takođe svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 59, T. 13. jul 2017, str. 28-33, T. 23. avgust 2017, str. 5-9; dokazni predmet P00242; dokazni predmet P00218; dokazni predmet P00221; svedok RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 94, 97.

²⁰⁰⁴ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13103, dokazni predmet P01247, str. 3350, 3351, dokazni predmet P01248, str. 1526.

²⁰⁰⁵ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13104, 13654; dokazni predmet P01247, str. 3351, dokazni predmet P01248, str. 1526, 1527. V. takođe svedok Ristić, T. 27. jun 2019, str. 63, 64.

²⁰⁰⁶ Dokazni predmet P02453. V. svedok Stanišić, dokazni predmet 1D00212, str. 12499-12501.

²⁰⁰⁷ Svedok Stanišić, dokazni predmet 1D00212, str. 12499.

²⁰⁰⁸ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13104, 13106, dokazni predmet P01247, str. 3351, dokazni predmet P01248, str. 1527, 1528.

tajno isporuče oružje i municija iz vojne baze JNA u Bubanj Potoku, pokraj Beograda.²⁰⁰⁹ Međutim, s obzirom na to da optuženi nisu imali priliku da unakrsno ispituju svedoka RFJ-095 i da je njegovo svedočenje u vezi sa Stanišićevim učešćem zapravo svedočenje iz druge ruke,²⁰¹⁰ Pretresno veće se na njega poziva samo utoliko što ono donekle dodatno potkrepljuje učešće Službe državne bezbednosti Srbije u omogućavanju raspodele oružja i municije u SAO Krajini, ali ne u vezi sa Stanišićevim konkretnim postupcima.²⁰¹¹

504. Pretresno veće smatra da dokazi o kojima je dosad raspravljanu pokazuju da su optuženi učestvovali u isporučivanju ili da su omogućili isporučivanje oružja u SAO Krajinu krajem 1990. i u prvoj polovini 1991. Međutim, nema dovoljno pouzdanih dokaza o njihovom daljem učešću u slanju oružja posle ovog perioda, te se čini da je zapravo JNA najverovatnije bila glavni izvor, naročito u periodu kada su počinjeni zločini navedeni u Optužnici.

6. Zaključak

505. Pretresno veće je zaključilo da je Stanišić vršio uticaj na Martića, te da su obojica optuženih krajem 1990. i početkom 1991. učestvovala u snabdevanju policije SAO Krajine oružjem, opremom za vezu i određenom ograničenom tehničkom pomoći, kao i u pružanju finansijske podrške od kraja 1990. do prve polovine 1991. Međutim, Pretresno veće podseća na svoj raniji zaključak da je zajednički plan nastao najranije avgusta 1991. Imajući to u vidu, Pretresno veće smatra da gorenavedeno ponašanje optuženih ne predstavlja doprinos ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja.

H. Doprinos u odnosu na SAO SBZS

506. U Optužnici se navodi da su optuženi doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja tako što su, između ostalog, obezbeđivali kanale veze među ključnim učesnicima u udruženom zločinačkom poduhvata u Beogradu i na lokalnom nivou, i između njih, i tako što su organizovali i rukovodili formiranjem, finansiranjem, obukom, logističkom podrškom i drugim vrstama značajne

²⁰⁰⁹ V. svedok RFJ-095, dokazni predmet P01802, str. 26606-26609, 26618, 26619, 26658, 26659, 26685, dokazni predmet P01801, par. 7, 8, 11, 18. V. takođe svedok RFJ-095, dokazni predmet P01801, par. 12-14, 17. Ime udruženja je kasnije promenjeno u "Matica Srba i iseljenika Srbije", takođe poznata pod imenom Matica. V. svedok RFJ-095, dokazni predmet P01802, str. 26590.

²⁰¹⁰ Svedok RFJ-095 je od Milana Prodanića, visokog funkcionera Službe državne bezbednosti Srbije, saznao da se Prodanić, Stanišić, Milan Tepavčević, Mihalj Kertes i povremeno Branislav Crnčević, predsednik Matice, svakodnevno sastaju u zgradи Službe državne bezbednosti Srbije i razgovaraju o isporukama u SAO Krajinu i Republiku Srpsku. V. svedok RFJ-095, dokazni predmet P01802, str. 26606-26609, 26618, 26619, 26658, 26659, 26685, dokazni predmet P01801, par. 3, 10, 11.

²⁰¹¹ Svedok RFJ-095, dokazni predmet P01802, str. 26590, 26591, 26594, 26595, 26597, 26607, 26609, 26611, dokazni predmet P01801, par. 10, 11.

pomoći ili podrške raznim srpskim snagama koje su učestvovale u činjenju zločina u Hrvatskoj tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.²⁰¹² U Optužnici se, dalje, navodi da optuženi nisu uputili ove srpske snage da se uzdrže od činjenja protivpravnih dela i da nisu prestali s popunom snaga na terenu koje su činile protivpravna dela.²⁰¹³

507. U vezi s ovim navodima, kad je reč o SAO SBZS, tužilaštvo tvrdi: (i) da je Stanišić, zajedno sa Slobodanom Miloševićem, koordinirao sa Goranom Hadžićem uspostavljanje zasebnih srpskih struktura vlasti, kao i njihovo restrukturiranje u vreme Vanceovog plana;²⁰¹⁴ (ii) da je Stanišić preko Hadžića i preko operativaca i saradnika Službe državne bezbednosti Srbije, među kojima su bili Ilija Kojić i Radoslav Kostić, kao i preko službenika Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, uključujući Radovana Stojičića zvanog Badža, uspostavio i podržavao zasebne strukture srpske teritorijalne odbrane, policije i državne bezbednosti;²⁰¹⁵ i (iii) da su obojica optuženih imali nadležnost i uticaj nad srpskim strukturama u SAO SBZS preko operativaca i saradnika Službe državne bezbednosti Srbije postavljenih na položaje vlasti, uključujući Kojića i Kostića, koji su naoružavali, opremali i finansirali te lokalne strukture.²⁰¹⁶

508. U vezi s tim navodima, Stanišić navodi da su Kojić, Kostić i Badža možda bili uključeni u uspostavljanje i rad lokalnih bezbednosnih struktura u SAO SBZS,²⁰¹⁷ ali tvrdi, između ostalog, da su one formirane u odbrambene svrhe i/ili da su doprinele uspostavljanju reda i zakona na tom području,²⁰¹⁸ i da dokazi ne pokazuju dovoljnu vezu između ovih osoba i njega, Stanišića, da bi on snosio krivičnu odgovornost za njihova dela.²⁰¹⁹ U ovom pogledu, Stanišić prihvata tvrdnju da je Kostić od decembra 1990. bio operativac Službe državne bezbednosti Srbije.²⁰²⁰ Osim toga, Stanišić tvrdi da nema pouzdanih dokaza za to da je on delovao kao koordinator između vlade Srbije i rukovodstva SBZS, uključujući Hadžića.²⁰²¹

---

²⁰¹² Optužnica, par. 3, 5, 15.

²⁰¹³ Optužnica, par. 5, 15.

²⁰¹⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 81, 82, 227, 228, 364-370, 425, 429, 430, 443-463; Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 12(c), 25, 35, 42, 45, 52.

²⁰¹⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 71, 72, 96-99, 371-373, 378-408, 426-442; Završna reč tužilaštva, T. 12. aprila 2021, str. 56-64; Replika tužilaštva, T. 14. aprila 2021, str. 5, 6, 12; Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 12(c), 21, 35, 42, 45, 55-58, 92.

²⁰¹⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 96-99, 250-253, 368-377; Završna reč tužilaštva, T. 12. aprila 2021, str. 56-59; Prepretresni podnesak tužilaštva, par. 32, 33, 42, 53, 57, 92.

²⁰¹⁷ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 572-584, 594, 629, 634.

²⁰¹⁸ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 421-453, 465-476, 478-480, 518-546, 648-652, 705-727, 1663-1668.

²⁰¹⁹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 454-464, 482-510, 547-598, 628, 631-635, 1622-1650; Stanišićeva završna reč, T. 13. aprila 2021, str. 16-30, 33-38.

²⁰²⁰ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 586. V. takođe Stanišićev završni pretresni podnesak, Dodatak XI.

²⁰²¹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 511-515.

509. Simatović isto tako tvrdi da nema dokaza koji van razumne sumnje pokazuju da je on imao kontakte s učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, uključujući Hadžića i Badžu.²⁰²² Dalje, Simatović navodi da su zadaci koje je Badža dobio u SAO SBZS bili reakcija na nestabilnu bezbednosnu situaciju²⁰²³ i da on, Simatović, s obzirom na svoj položaj 1990. i 1991, nije mogao imati nikakvu nadležnost nad bezbednosnim strukturama u SAO SBZS niti uticaj na njih.²⁰²⁴

1. Činjenični kontekst

510. Dana 7. januara 1991. osnovano je Srpsko nacionalno veće, sa Goranom Hadžićem kao predsednikom²⁰²⁵ i s ovlašćenjem da, između ostalog, proglaši nevažećim sve dokumente kojima se krše Ustav Jugoslavije i autonomija Srba u SBZS.²⁰²⁶ U avgustu 1991. lokalne srpske zajednice donele su deklaraciju o autonomiji i osnovale SAO SBZS.²⁰²⁷ Sedište vlade je bilo u Dalju,²⁰²⁸ ali se u drugoj polovini septembra 1991. preselilo u Erdut, gde su bili stacionirani Željko Ražnatović zvani Arkan i njegova Srpska dobровољачка garda.²⁰²⁹ Dana 25. septembra 1991. Hadžić je zvanično imenovan za predsednika vlade SAO SBZS.²⁰³⁰ Dana 26. februara 1992. SAO Zapadna Slavonija i SAO SBZS ušle su u sastav Republike Srpske Krajine, a Hadžić je izabran za njenog predsednika.²⁰³¹

511. Kako je opisano u nastavku, postoje dokazi koji ukazuju na to da se Stanišić sastajao s Hadžićem pre i nakon zvaničnog osnivanja vlade SAO SBZS i da je možda davao određene savete Hadžiću, bilo direktno, bilo preko drugih. Međutim, takvi dokazi ne pokazuju van razumne sumnje da je on s Hadžićem koordinirao organizovanje ili osnivanje struktura vlade u SAO SBZS ili da je imao nadležnost nad Hadžićem.

512. Svedok Borislav Bogunović, koji je u to vreme bio zamenik predsednika Srpskog nacionalnog veća,²⁰³² rekao je u svedočenju da je Hadžić između januara i avgusta 1991. više puta

---

²⁰²² Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 28.

²⁰²³ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1173-1188.

²⁰²⁴ Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 105.

²⁰²⁵ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 7.

²⁰²⁶ Dokazni predmet P00453. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 360.

²⁰²⁷ V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 340.

²⁰²⁸ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 6; svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 23. V. činjenice o kojima je presuđeno br. 340, 360.

²⁰²⁹ Svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 23; svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 172. V. svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 9, 10.

²⁰³⁰ Svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 23; dokazni predmet P00454; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13227. V. takođe dokazni predmet 2D00224.

²⁰³¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 363; dokazni predmet P01275.

²⁰³² Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 7.

posetio Beograd da bi se sastao s Miloševićem i Stanišićem, i da se vraćao s raznim uputstvima o temama koje se kreću od formiranja vlade do toga šta raditi s poljoprivrednim proizvodima s tog područja i kako obezbediti koridor da bi se ljudima omogućilo da se snabdevaju, da rade, da žive i da se kreću bez ikakvih problema.²⁰³³ Međutim, svedok je potvrđio da Srpsko nacionalno veće i vlada SAO SBZS nisu nikad imali kontakt sa Službom državne bezbednosti Srbije.²⁰³⁴

513. Svedok Borivoje Savić, koji je u to vreme bio sekretar Srpske demokratske stranke u Vukovaru,²⁰³⁵ izneo je mišljenje da je do maja 1991. "služba bila umešana na svim nivoima" u politička pitanja SAO SBZS.²⁰³⁶ Međutim, svedok ovu izjavu nije dalje potkreplio i priznao je da mu se niko nije mešao u posao osnivanja regionalnog odbora Srpske demokratske stranke.²⁰³⁷ Osim toga, tokom celog svedočenja svedok je pokazao da ne poznaje razliku između državne i vojne bezbednosti.²⁰³⁸ Prema rečima svedoka Savića, maja 1991. Mihalj Kertes je Hadžiću dodelio operativca Službe državne bezbednosti Srbije Lazara Šarca za telohranitelja kako bi se uverio da Hadžić sledi uputstva Službe.²⁰³⁹ Postoje, međutim, oprečni dokazi o tome da li je Šarac uopšte bio Hadžićev telohranitelj.²⁰⁴⁰ U svakom slučaju, sadržaj izveštaja koje je Šarac tokom 1991. i 1992. u više navrata slao svojim zvaničnim pretpostavljenima ne sugerisu da je njegova uloga nužno bila usmerena na Hadžića ili da je možda prevazilazila redovno praćenje bezbednosne situacije u SBZS.²⁰⁴¹ Prema tome, nema dovoljno dokaza koji bi van razumne sumnje pokazali vezu između Stanišića i Hadžića i ukazali na to da je Stanišić imao kontrolu nad Hadžićem, osim što je Služba državne bezbednosti Srbije pratila dešavanja u SAO SBZS.

514. Dokazi pokazuju da je posle zvaničnog osnivanja vlade SAO SBZS Hadžić gotovo svaku noć provodio u Novom Sadu, u Srbiji, i da je često odlazio u Beograd.²⁰⁴² Dokazi, dalje, ukazuju i

²⁰³³ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02719, par. 15, dokazni predmet P02720, str. 5972-5974, 6042, 6043. Nakon jednog od ovih sastanaka u maju 1991. Hadžić se vratio iz Beograda i rekao svedoku da je predlog za formiranje nove vlade prihvaćen; iako Hadžić nije precizirao ko mu je dao ovo odobrenje, svedok je znao da je on posetio Miloševića. V. svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 6. V. takođe svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 82, 83; svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 39.

²⁰³⁴ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6008, 6009. Upor. svedok Savić, T. 12. septembar 2017, str. 57, 58; dokazni predmet P00484, str. 5-8; dokazni predmet P00485. V. takođe dokazni predmet 1D00819.

²⁰³⁵ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 7.

²⁰³⁶ Svedok Savić, T. 13. septembar 2017, str. 19-23.

²⁰³⁷ Svedok Savić, T. 13. septembar 2017, str. 14, 23, 24.

²⁰³⁸ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 30, T. 13. septembar 2017, str. 25-33.

²⁰³⁹ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 78, 209, T. 13. septembar 2017, str. 50-52.

²⁰⁴⁰ Svedok N. Bogunović, dokazni predmet 1D00274, par. 41.

²⁰⁴¹ V. npr. dokazni predmet P00484; dokazni predmet P00485; dokazni predmet 1D00819; dokazni predmet P00460.

²⁰⁴² Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 99; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 5974, 5975. V. takođe svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13229.

na to da su Hadžićeve posete Srbiji, po svemu sudeći, uticale na njegove odluke.²⁰⁴³ Takođe postoje dokazi da se Hadžić u to vreme sastajao sa Stanišićem ili u SAO SBZS²⁰⁴⁴ ili u Beogradu.²⁰⁴⁵ Prema rečima svedoka Babića, Hadžić je, kad je bio u Beogradu, bio pod Stanišićevom “potpunom kontrolom”.²⁰⁴⁶ Isto tako, svedok Borislav Bogunović je izneo mišljenje da je Milošević kontrolisao Hadžića preko Arkana i Badže, i dodao je da je Stanišić bio veza između Miloševića s jedne strane i Arkana i Badže s druge.²⁰⁴⁷ Međutim, Pretresno veće je mišljenja da su ovi dokazi o Stanišićevoj ulozi spekulativni, pošto nijedan svedok nije mogao da pruži direktna saznanja o tome da je Stanišić kod imenovanja članova vlade SAO SBZS i njene politike imao nadležnost nad Hadžićem, pa čak ni uticaj na njega, bilo direktno, bilo preko drugih.

515. Kršeći Vanceov plan, Hadžić je u martu 1992. potpisao zakon kojim se preduzimaju koraci u pravcu formiranja vojske u Republici Srpskoj Krajini,²⁰⁴⁸ koja je zvanično formirana u proleće 1993.²⁰⁴⁹ U tom pogledu, Pretresno veće napominje da se u jednom izveštaju JNA o bezbednosti pominju pripreme za formiranje “srpske vojske” uz učešće Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, i da su među njenim vođama “Frenki” i “još nekoliko kriminalaca koji su u tesnoj vezi sa Stanišićem”.²⁰⁵⁰ Taj izveštaj se, međutim, oslanja samo na jedan izvor i ne sadrži dovoljno informacija ili detalja na osnovu kojih bi Pretresno veće moglo da proceni verodostojnost onoga što se u njemu tvrdi. Svedok OFS-24, član vlade Srpske Krajine, takođe je u svedočenju govorio o nekoliko sastanaka sa Stanišićem 1994. i 1995. tokom kojih su oni razmenili informacije o političkim dešavanjima i bezbednosnoj situaciji u SAO SBZS, kao i o prisustvu mirovnih snaga Ujedinjenih nacija i pregovorima u vezi s Dejtonskim i Erdutskim sporazumom.²⁰⁵¹

516. Iako dokazi koje Pretresno veće ima pred sobom ukazuju na to da se Stanišić sastajao s Hadžićem nakon zvaničnog osnivanja vlade SAO SBZS, kao i sa drugim funkcionerima vlade u vreme kada je osnovana Republika Srpska Krajina, Pretresno veće zaključuje da oni ne pokazuju

²⁰⁴³ V. svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 108; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 5977, 5978, 5982, 5983; svedok Savić, T. 12. septembar 2017, str. 62, 63.

²⁰⁴⁴ V. svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 26; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 89, T. 26. septembar 2017, str. 58. V. takođe svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02719, par. 11.

²⁰⁴⁵ V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13230.

²⁰⁴⁶ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13230.

²⁰⁴⁷ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02719, par. 18. V. svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6061.

²⁰⁴⁸ V. dokazni predmet P03435; dokazni predmet P01363; dokazni predmet P03412; dokazni predmet P01980 (Deo II), str. 184; dokazni predmet P01318.

²⁰⁴⁹ Dokazni predmet P01434. V. dokazni predmet P03445; dokazni predmet P01980 (Deo II), str. 180.

²⁰⁵⁰ Dokazni predmet 2D00144.

²⁰⁵¹ Svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10044, 10045, 10066-10072. V. svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10047, 10048, 10116, 10117, 10120, 10121.

van razumne sumnje da je Stanišić s Hadžićem koordinirao uspostavljanje srpskih struktura vlasti u SAO SBZS niti da je uticao na politiku vlade.

2. Formiranje Teritorijalne odbrane SAO SBZS

517. Dana 14. jula 1991. Ilija Kojić je imenovan za komandanta Teritorijalne odbrane SAO SBZS, čije je sedište bilo u Borovu Selu²⁰⁵² i koja je bila zadužena za prebacivanje i prijem dobrovoljaca.²⁰⁵³ Po mišljenju svedoka RFJ-113, koji je u to vreme bio visoko rangirani službenik policije na području Vukovara,²⁰⁵⁴ Teritorijalna odbrana i policija, koje su obe bile pod Kojićevom kontrolom, nisu mogle preduzeti nikakvu akciju bez Kojićevog odobrenja.²⁰⁵⁵ U avgustu 1991. Badža je stigao u SAO SBZS kao predstavnik Službe javne bezbednosti Srbije.²⁰⁵⁶ Hadžić je Badžu imenovao za komandanta Teritorijalne odbrane SAO SBZS²⁰⁵⁷ ili u avgustu²⁰⁵⁸ ili u septembru 1991.,²⁰⁵⁹ i on je na tom položaju bio do kraja 1991, kada se vratio u Beograd kao načelnik Službe javne bezbednosti Srbije.²⁰⁶⁰

518. Pretresnom veću su predočeni dokazi za to da je Badža stigao u SAO SBZS sa pripadnicima specijalne antiterorističke jedinice Službe javne bezbednosti Srbije,²⁰⁶¹ koji su bili pod njegovom komandom i stacionirani u Erdutu.²⁰⁶² Takođe postoje dokazi za to da su pripadnici Badžine jedinice komandovali svakom od jedinica Teritorijalne odbrane na tom području kada bi ove učestvovali u akcijama.²⁰⁶³ Moguće je da je Badža održavao kontakte s vlastima u Beogradu i da je

²⁰⁵² Svedok Savić, T. 12. septembar 2017, str. 41; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10027; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 58; dokazni predmet P00572. V. svedok N. Bogunović, T. 3. septembar 2019, str. 20, 28. V. takođe dokazni predmet 1D00295, str. 1; dokazni predmet P00850, par. 281, 365.

²⁰⁵³ Dokazni predmet 1D00833, str. 2.

²⁰⁵⁴ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 35.

²⁰⁵⁵ Svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 20.

²⁰⁵⁶ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6013, 6014; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 41; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01177, str. 4092-4094. V. takođe svedok Nielsen, T. 23. novembar 2017, str. 15.

²⁰⁵⁷ Svedok N. Bogunović, T. 3. septembar 2019, str. 38, T. 4. septembar 2019, str. 57, 58. Upor. svedok N. Bogunović, T. 5. septembar 2019, str. 3, 4; dokazni predmet P00022, str. 1; dokazni predmet P00582. V. takođe svedok RFJ-144, dokazni predmet P01582, str. 1657, 1658; dokazni predmet 2D00068; dokazni predmet P02047.

²⁰⁵⁸ Svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 7, dokazni predmet P01177, str. 4028, 4029, 4092.

²⁰⁵⁹ Svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10031; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 90. V. svedok N. Bogunović, T. 5. septembar 2019, str. 2-5, dokazni predmet 1D00275, str. 13286. V. takođe svedok Knežević, dokazni predmet 1D00530, par. 19; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 7.

²⁰⁶⁰ Svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10031; svedok Gagić, dokazni predmet 2D00494, str. 17159.

²⁰⁶¹ Svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10145; svedok Gagić, dokazni predmet 2D00494, str. 17123, 17124. V. svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 44. V. takođe svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 3; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 41.

²⁰⁶² Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 41; svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 44.

²⁰⁶³ Svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 3 (gde svedok iznosi mišljenje da je razlog za ovakvu komandnu strukturu taj što su oni bili profesionalni policajci, dok su lokalni komandanti Teritorijalne odbrane bili neiskusni).

primao operativna uputstva od njih.²⁰⁶⁴ Ipak, postoje i indikacije za to da je Teritorijalna odbrana ostala potčinjena JNA sve do kraja 1991.²⁰⁶⁵ i da Badža nije mogao da izdaje naređenja funkcionerima vlade SAO SBZS niti oni njemu.²⁰⁶⁶

519. Nakon što je napustio komandu Teritorijalne odbrane SAO SBZS, Kojić je u drugoj polovini 1991. stupio na mesto ministra odbrane SAO SBZS.²⁰⁶⁷ Dokazi pokazuju da je Kojić u decembru 1991. u svojstvu ministra odbrane SAO SBZS imenovao za komandanta Teritorijalne odbrane SAO SBZS jednog pripadnika specijalne antiterorističke jedinice policije Službe javne bezbednosti Srbije koji je došao sa Badžom.²⁰⁶⁸ Dana 31. decembra 1991. Badža je stupio na položaj pomoćnika ministra zaduženog za Službu javne bezbednosti Srbije²⁰⁶⁹ i ostao je uključen, makar donekle, u događaje u SAO SBZS.²⁰⁷⁰ Kako bi se ispunili uslovi Vanceovog plana, Teritorijalna odbrana je maja 1992. pretvorena u specijalne policijske jedinice,²⁰⁷¹ poznate i kao Plave brigade.²⁰⁷²

520. Dokazi ukazuju na to da je Badža bio pokretačka snaga prilikom formiranja Teritorijalne odbrane SAO SBZS²⁰⁷³ i da je tokom čitavog perioda od 1991. do 1995. bio pripadnik Službe javne bezbednosti Srbije.²⁰⁷⁴ Pretresno veće u tom pogledu napominje da je Služba javne bezbednosti

²⁰⁶⁴ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02719, par. 15.

²⁰⁶⁵ Svedok RFJ-022, T. 31. oktobar 2017, str. 68, T. 1. novembar 2017, str. 5-8, T. 2. novembar 2017, str. 15-17; svedok RFJ-144, dokazni predmet P01582, str. 1656, 1661; svedok RFJ-041, T. 6. decembar 2017, str. 37, 38; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 56, dokazni predmet P02720, str. 6025; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10094; dokazni predmet 2D00055. V. svedok Knežević, dokazni predmet 1D00530, par. 19.

²⁰⁶⁶ Svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10186.

²⁰⁶⁷ Dokazni predmet P00850, par. 473; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 106, T. 26. septembar 2017, str. 23; dokazni predmet P00454. V. svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 33; svedok Savić, T. 12. septembar 2017, str. 43; svedok N. Bogunović, dokazni predmet 1D00275, str. 13333, T. 5. septembar 2019, str. 6. V. takođe dokazni predmet P00583; svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 26, 29, 30.

²⁰⁶⁸ Dokazni predmet P00584; svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 30, 31; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10032.

²⁰⁶⁹ Svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10031; dokazni predmet P03249, str. 5; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 92; svedok Vasiljević, T. 30. januar 2019, str. 56, 57. U tom svojstvu on je imao komandu nad specijalnim antiterorističkim jedinicama (SAJ) i posebnim jedinicama policije (PJP) Službe javne bezbednosti Srbije. V. svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 76.

²⁰⁷⁰ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 92. Prema rečima svedoka Vasiljevića, Stanišić je bio prisutan na sastanku i kada je izabran komandant Teritorijalne odbrane i mogao je da izrazi svoje mišljenje, ali je za selekciju bio glavni Badža, a ne Stanišić. V. svedok Vasiljević, T. 30. januar 2019, str. 50-54, T. 6. februar 2019, str. 7. V. takođe gore fusnota 2105.

²⁰⁷¹ V. svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10228.

²⁰⁷² Svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10035; svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 41. Plave brigade se razlikuju od Plavih, koji su bili jedinica vukovarskog Sekretarijata unutrašnjih poslova poslata u Republiku Srpsku. V. svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10219.

²⁰⁷³ V. gore, par. 517-519.

²⁰⁷⁴ Svedok RFJ-022, dokazni predmet P00779, str. 5069, dokazni predmet P00778, str. 25909, T. 31. oktobar 2017, str. 64; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10031; svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 84;

Srbije imala zasebnu komandnu strukturu u odnosu na Službu državne bezbednosti.²⁰⁷⁵ Pretresno veće se nije van razumne sumnje uverilo da postoji dovoljno dokaza za to da je Stanišić bio Badžin nadređeni²⁰⁷⁶ ili da je imao nadležnost da mu izdaje naređenja.²⁰⁷⁷ Iako je svedok Borislav Bogunović ukazao na to da mu je Hadžić rekao da je Stanišić služio kao veza između Badže i Miloševića,²⁰⁷⁸ dokazi pokazuju da je Badža imao direktnе kontakte s Miloševićem.²⁰⁷⁹ Uzimajući u obzir gorenavedeno, Pretresno veće se nije van razumne sumnje uverilo da je Stanišić doprineo formiranju Teritorijalne odbrane SAO SBZS. Što se tiče Kojića, postoje dokazi za to da Kojić 1991. nije bio uticajan u pitanjima koja su se odnosila na Teritorijalnu odbranu SAO SBZS u vreme kada je Badža bio njen komandant.²⁰⁸⁰ Pretresno veće će u nastavku razmatrati odnos između Stanišića i Kojića.²⁰⁸¹

3. Formiranje policije SAO SBZS

521. Krajem juna 1991, na sastanku kojim su predsedavali Ilija Kojić i Goran Hadžić, mesna zajednica Borovo Selo složila se da organizuje “vukovarsku policiju u egzilu”, što bi zapravo bile snage civilne policije u Borovu Selu.²⁰⁸² Dana 14. jula 1991. Hadžić je, kao predsedavajući Srpskog nacionalnog veća, potpisao odluku kojom se zvanično uspostavljaju policijske stanice u SAO SBZS.²⁰⁸³ Od kraja jula 1991. specijalne policijske snage Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, sastavljene od Srba koji su ranije radili kao policajci u Hrvatskoj,²⁰⁸⁴ raspoređene su pod komandu Badže i Zavišića²⁰⁸⁵ i radile su na sprečavanju pljačke,²⁰⁸⁶ pomagale u uspostavljanju policijskih

svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 49, 50. V. takođe svedok RFJ-144, dokazni predmet P01579, str. 4, dokazni predmet P01582, str. 1661.

²⁰⁷⁵ V. par. 326. V. takođe svedok RFJ-111, dokazni predmet P01177, str. 4083-4085.

²⁰⁷⁶ V. svedok Vasiljević, T. 28. januar 2019, str. 26, 27, T. 31. januar 2019, str. 10; svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 164.

²⁰⁷⁷ V. svedok Vasiljević, T. 31. januar 2019, str. 13, 14.

²⁰⁷⁸ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6061.

²⁰⁷⁹ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 175; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10076, 10077. V. svedok Savić, T. 13. septembar 2017, str. 65; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10144, 10145. V. takođe svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10152.

²⁰⁸⁰ Svedok N. Bogunović, T. 3. septembar 2019, str. 38, 39.

²⁰⁸¹ V. dole, Odeljak V.H.5.

²⁰⁸² Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 33, 34 (gde se ukazuje na to da je na ovom sastanku Kojić predstavio Radoslava Kostića kao službenika Službe državne bezbednosti Srbije). V. svedok Lemić, T. 11. septembar 2019, str. 4, 5.

²⁰⁸³ Dokazni predmet 2D00037.

²⁰⁸⁴ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 69, 70. V. svedok Knežević, dokazni predmet 1D00531, str. 13384, 13385.

²⁰⁸⁵ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 70; svedok Knežević, dokazni predmet 1D00531, str. 13479, 13480. V. svedok Gagić, dokazni predmet 2D00494, str. 17124-17126, 17192, 17193. V. takođe svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10032, 10100.

stanica²⁰⁸⁷ i obučavale pripadnike Teritorijalne odbrane i dobrovoljce.²⁰⁸⁸ Dokazi ukazuju na to da su pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije koji su se dobrovoljno prijavili za policajce u SAO SBZS i dalje primali plate od Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije.²⁰⁸⁹ Hadžić, Kostić i Kojić imenovali su ljude na komandna mesta u lokalnoj policiji u cilju formiranja policijskih snaga u Vukovaru i Dalju.²⁰⁹⁰ Sredinom avgusta u Dalju je formirana nova policijska stanica pod vladom SAO SBZS,²⁰⁹¹ i ona se bavila običnim kriminalom.²⁰⁹² Prema rečima svedoka Petra Đukića, koji je 1991. i 1992. radio za bezbednosno-obaveštajni organ JNA,²⁰⁹³ Kojić je bio odgovoran za sva pitanja u vezi s policijom, uključujući materijal, obezbeđenje, uniforme i medicinsku negu.²⁰⁹⁴ Početkom avgusta 1991. svedoku RFJ-113 rečeno je da je Kostić otišao u Baranju da tamo organizuje policijske stanice.²⁰⁹⁵

522. Svedok Borislav Bogunović pružio je donekle nedosledne dokaze o uticaju Srbije na organizovanje policije SAO SBZS: on je tvrdio da podrška Srbije nije ostavila prostora vlasti SAO SBZS da donosi nezavisne odluke o važnim pitanjima, na primer o policiji,²⁰⁹⁶ ali je istovremeno tvrdio i da je odluke o organizovanju policijskih stanica i zaštiti civila u SAO SBZS donosila isključivo vlasti SAO SBZS i da to nije imalo nikakve veze s Miloševićem.²⁰⁹⁷ Od avgusta 1991. Hadžić i predstavnici lokalne policije, ponekad u koordinaciji s Badžom, odlazili su u zgradu policije u Novom Sadu, koja je pripadala pokrajinskom Sekretarijatu Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije u Vojvodini, da pokupe uniforme, oružje, sredstva za komunikaciju i vozila za

²⁰⁸⁶ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 73; svedok Knežević, dokazni predmet 1D00531, str. 13385. V. svedok Gagić, dokazni predmet 2D00494, str. 17194, 17233; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10032, 10099, 10100.

²⁰⁸⁷ Svedok Knežević, dokazni predmet 1D00530, par. 11, dokazni predmet 1D00531, str. 13384. Kojić je izgleda imao nadležnost da imenuje ljude na određene položaje u posebnoj jedinici policije koja je bila stacionirana u centru za obuku u Erdutu. V. svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 35, 36; dokazni predmet P00586.

²⁰⁸⁸ Svedok N. Bogunović, dokazni predmet 1D00274, par. 50, 51, 53, 54, T. 3. septembar 2019, str. 41, 44. V. svedok N. Bogunović, T. 3. septembar 2019, str. 44, 45.

²⁰⁸⁹ Svedok N. Bogunović, dokazni predmet 1D00274, par. 47-49. V. svedok Knežević, dokazni predmet 1D00531, str. 13385, 13386, 13467. Dokazi ukazuju na to da su rezervne policijske snage u SAO SBZS dobijale plate iz drugih izvora, uključujući i privatne, a od februara 1992. od vlasti Republike Srpske Krajine. V. svedok Knežević, dokazni predmet 1D00530, par. 34. Upor. Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 37, 40 (gde se ukazuje na to da su lokalnim srpskim policijskim snagama u SAO SBZS obećane plate iz "Beograda preko [Službe državne bezbednosti] Srbije", ali svedok je dobio samo jednu platu, u martu 1992).

²⁰⁹⁰ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 35, 36, 68.

²⁰⁹¹ Svedok RFJ-054, dokazni predmet P02665, par. 18. V. svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 6, dokazni predmet P01176, par. 4; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 68.

²⁰⁹² Svedok RFJ-025, dokazni predmet P00423, str. 3. V. svedok RFJ-111, dokazni predmet P01177, str. 4032.

²⁰⁹³ Svedok Đukić, T. 21. januar 2020, str. 2, 3.

²⁰⁹⁴ Svedok Đukić, T. 21. januar 2020, str. 13.

²⁰⁹⁵ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 69.

²⁰⁹⁶ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 5990, 5991, 6047.

²⁰⁹⁷ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6059.

policiju SAO SBZS.²⁰⁹⁸ Svedok Borislav Bogunović je u svedočenju rekao da Stanišić jeste bio prisutan na nekim sastancima u Bačkoj Palanci i Vojvodini, ali da to nisu bili planirani zvanični sastanci.²⁰⁹⁹

523. Svedok Borislav Bogunović ukazao je na to da je u drugoj polovini 1991. Badža uvek prisustvovao sastancima vlade SAO SBZS.²¹⁰⁰ Postoje dokazi za to da je tokom ovog perioda Badža doprineo uvođenju reda u policijske strukture SAO SBZS,²¹⁰¹ imenovao Kojića za načelnika policijske uprave u Istočnoj Slavoniji i Miodraga Zavišića u Baranji,²¹⁰² i da je obilazio policijske stanice, pružajući stručne savete.²¹⁰³ Dokazi pokazuju da je Badža, iako je krajem 1991. imenovan za pomoćnika ministra zaduženog za Službu javne bezbednosti Srbije,²¹⁰⁴ i nakon toga ostao uticajan u SAO SBZS, pošto je 1992. nastavio da koordinira policiju i Teritorijalnu odbranu SAO SBZS.²¹⁰⁵

524. Otprilike krajem 1992. ili početkom 1993. godine Kostić i Kojić su imenovani za pomoćnike ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine,²¹⁰⁶ pri čemu je Kostić bio

²⁰⁹⁸ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02719, par. 14, dokazni predmet P02718, par. 13, dokazni predmet P02720, str. 5995-5997, 6009-6011; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 7, 8; svedok RFJ-113, T. 28. septembar 2017, str. 32-34. V. svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 84; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02719, par. 19. V. takođe svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6069 (gde se ukazuje na to da je Sekretarijat unutrašnjih poslova Vojvodine bio autonoman u odnosu na Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije).

²⁰⁹⁹ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 26, dokazni predmet P02719, par. 14, dokazni predmet P02720, str. 5995-5998.

²¹⁰⁰ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 73. Upor. svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 95 (gde se ukazuje na to da je Badža povremeno prisustvovao sastancima vlade SAO SBZS).

²¹⁰¹ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 44, 45, T. 5. decembar 2017, str. 56-59, T. 6. decembar 2017, str. 44, 45.

²¹⁰² Svedok RFJ-144, T. 23. januar 2018, str. 20, 21, T. 24. januar 2018, str. 11, dokazni predmet P01580, str. 2; svedok Knežević, dokazni predmet 1D00530, par. 28, dokazni predmet 1D00531, str. 13387. Zavišić je radio za Službu javne bezbednosti Srbije. V. svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10032, 10097; svedok Knežević, dokazni predmet 1D00530, par. 17. Upor. svedok RFJ-132, dokazni predmet P01798, str. 3. V. takođe svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 69, dokazni predmet P00563, par. 15; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6004, 6005, 6047, dokazni predmet P02718, par. 73.

²¹⁰³ Svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6014, 6015. V. takođe svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 44, 45.

²¹⁰⁴ V. gore, par. 519, fusnota 2069.

²¹⁰⁵ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 92. V. takođe svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10023, 10072, 10073; svedok Vasiljević, T. 30. januar 2019, str. 56, 57. Upor. svedok Stefanović, T. 30. septembar 2020, str. 4 (gde se ukazuje na to da Badža, nakon što je imenovan za zamenika ministra unutrašnjih poslova Srbije, nije ponovo išao u SAO SBZS).

²¹⁰⁶ Svedok RFJ-113, T. 27. septembar 2017, str. 50, 51. V. svedok Đukić, T. 21. januar 2020, str. 10, 11; dokazni predmet P00162, str. 3; svedok RJS-07, dokazni predmet 1D00316, str. 13620; dokazni predmet P00588, str. 1; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 120; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01177, str. 4037, 4038, dokazni predmet P01174, str. 7; svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 59, 60; dokazni predmet P00850, par. 473; svedok RFJ-144, T. 23. januar 2018, str. 26; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10027, 10089; dokazni predmet 1D00039; svedok Drača, T. 27. novembar 2019, str. 59. V. takođe dokazni predmet 1D00837, str. 2; dokazni predmet 1D00041; dokazni predmet 1D00723; dokazni predmet 1D00312, str. 2; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10094; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 58.

zadužen za Baranju, a Kojić za Istočnu Slavoniju.²¹⁰⁷ Prema rečima svedoka RFJ-113, Služba državne bezbednosti Srbije i vlasti u Beogradu kontrolisali su preko Kojića sve što se događalo u srpskoj Krajini,²¹⁰⁸ a čak je i uspostavljanje policijskih stanica bilo ideja Službe državne bezbednosti Srbije.²¹⁰⁹ Međutim, ove tvrdnje svedoka RFJ-113 nisu dodatno potkrepljene.

525. Dokazi o kojima je već bilo reči pokazuju da su Hadžić krajem juna i u julu 1991, a Badža od avgusta 1991. nadalje imali vodeće uloge u formiranju policije SAO SBZS. S obzirom na to, Pretresno veće nije uvereno da je Stanišić igrao ulogu u tome. Odnosi između optuženih i Kojića i Kostića, koji su takođe bili među ključnim ljudima umešanim u formiranje i operacije lokalne policije, biće detaljnije razmotreni u nastavku.²¹¹⁰ U svakom slučaju, Pretresno veće napominje da dokazi o Kojićevom i Kostićevom odnosu s optuženima ne nameću nužno zaključak van razumne sumnje da su optuženi imali ulogu u formiranju policije SAO SBZS.

4. Srpska nacionalna bezbednost

526. Početkom maja 1991. Hadžić je osnovao takozvani "Sekuritet" ili Srpsku nacionalnu bezbednost, koja je na području SAO SBZS imala široka ovlašćenja.²¹¹¹ Hadžić je imao ličnu kontrolu nad ovom jedinicom i sva naređenja su dolazila direktno od njega.²¹¹² Postoje dokazi za to da su Badža i njegova jedinica specijalne policije pružali određenu logističku podršku Srpskoj nacionalnoj bezbednosti, na primer komunikacijsku opremu i savete.²¹¹³ Iako je zvanično svrha Srpske nacionalne bezbednosti bila da pruži obezbeđenje od unutrašnjih i spoljnih neprijatelja države i da osigura zaštitu Hadžića i zgrade vlade SAO SBZS u Erdutu,²¹¹⁴ Pretresno veće je saslušalo svedočenja o tome da je ona blisko sarađivala s Arkanovom Srpskom dobrovoljačkom gardom i da je bila umešana u mnoge incidente, uključujući hapšenja i ubistva civila nesrpske

²¹⁰⁷ Svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 41, T. 27. septembar 2017, str. 51; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10089; svedok Drača, T. 27. novembar 2019, str. 32. Upor. svedok Đukić, T. 21. januar 2020, str. 10, 11.

²¹⁰⁸ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 120.

²¹⁰⁹ Svedok RFJ-113, T. 28. septembar 2017, str. 5.

²¹¹⁰ V. dole, Odeljak V.H.5.

²¹¹¹ Svedok RFJ-144, dokazni predmet P01580, str. 1, 2, T. 23. januar 2018, str. 29, 30. V. svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 70, 76; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01177 str. 4059, 4060. Stevo Bojić zvani Jajo, koji je 1990. bio član ogranka Srpske demokratske stranke u Borovu Selu, imenovan je za načelnika Srpske nacionalne bezbednosti. V. svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 80, 200; dokazni predmet P00472; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 106; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 17; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 34; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 69.

²¹¹² Svedok RFJ-144, dokazni predmet P01580, str. 1, 2, T. 24. januar 2018, str. 19. V. svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 68; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 17, dokazni predmet P01177, str. 4113, 4114; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6039. V. takođe svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 140.

²¹¹³ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 75, T. 6. decembar 2017, str. 58.

nacionalnosti i pljačke.²¹¹⁵ Čini se da je početkom 1992. tu grupu raspustio ili Badža²¹¹⁶ ili jedinica Službe državne bezbednosti SAO SBZS pod komandom Zdravka Vučenovića, koji je pokrenuo i istragu u vezi s njenim aktivnostima.²¹¹⁷ Pretresno veće se, međutim, nije uverilo da postoje dovoljno pouzdani i verodostojni dokazi koji van razumne sumnje ukazuju na to da su optuženi bili neposredno ili posredno umešani u formiranje, snabdevanje, finansiranje i rad Srpske nacionalne bezbednosti.

5. Odnos optuženih s operativcima Službe državne bezbednosti Srbije

527. Dokazi ukazuju na to da je jedan broj službenika Ministarstva unutrašnjih poslova Srpske Krajine istovremeno bio zaposlen i u Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije,²¹¹⁸ i da je Služba državne bezbednosti Srbije imala sopstvenu mrežu za prikupljanje obaveštajnih podataka na teritorijama pod kontrolom Srba u Hrvatskoj,²¹¹⁹ gde su pojedinci koji su istovremeno bili u službi na dva mesta takođe prenosili Službi državne bezbednosti Srbije informacije o političkom, ekonomskom i društvenom razvoju događaja, kao i prijave za kriminalno ponašanje.²¹²⁰

528. Prema rečima svedoka RFJ-151, koji je bio povezan sa Službom državne bezbednosti SAO SBZS, operativci Službe državne bezbednosti Srbije iz lokalne kancelarije u Somboru, u Srbiji, već su se u avgustu i septembru 1991. nalazili u Baranji, gde su nezavisno radili na prikupljanju obaveštajnih podataka.²¹²¹ Krajem 1991. i tokom 1992. operativci i načelnik somborskog Centra državne bezbednosti davali su savete službenicima Centra državne bezbednosti Beli Manastir, a ova

²¹¹⁴ Svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 71, T. 5. decembar 2017, str. 62. V. svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 34.

²¹¹⁵ Svedok RFJ-144, dokazni predmet P01580, str. 2; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 86. V. svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 94, 107; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01174, str. 17, dokazni predmet P01177, str. 4059, 4060, 4113, 4114; gore, Odeljak II.B.1(a)(iv). V. takođe gore, par. 117, 145.

²¹¹⁶ Svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10098, 10099.

²¹¹⁷ Svedok RFJ-144, dokazni predmet P01580, str. 2, 3. V. svedok RFJ-144, dokazni predmet P01582, str. 1682, T. 24. januar 2018, str. 10, 11.

²¹¹⁸ Dokazni predmet P00850, par. 466. V. svedok Vasiljević, dokazni predmet P02685, str. 15884-15885, T. 28. januar 2019, str. 18-19, T. 30. januar 2019, str. 50, 51, T. 6. februar 2019, str. 7; svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 35, 36. Svedoci Vasiljević i Anastasijević ovo nazivaju "vojna linija". V. takođe svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10027-10029. Čak i da je "vojna linija" zaista postojala, Pretresno veće smatra da ipak mora da ispita kako su konkretno optuženi upotrebljavali ovaj navodni paralelni kanal da bi doprineli izvršenju zločina. V. gore, par. 443.

²¹¹⁹ Dokazni predmet P00850, par. 467.

²¹²⁰ Svedok Nielsen, T. 14. novembar 2017, str. 66. V. svedok Vasiljević, T. 30. januar 2019, str. 50, 51, T. 6. februar 2019, str. 7, 8. V. takođe svedok RFJ-144, dokazni predmet P01582, str. 1624, T. 23. januar 2018, str. 45, 46, T. 24. januar 2018, str. 5; dokazni predmet P02787, str. 1-4; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 5997, 5998; svedok Knežević, dokazni predmet 1D00531, str. 13405, 13463-13465, 13509-13516, 13540-13544, dokazni predmet 1D00530, par. 5, 48-50.

²¹²¹ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 9, 142. V. svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 56.

dva centra su razmenjivala izveštaje i informacije na nivou načelnika centara.²¹²² Neke izveštaje Kostić je nosio u Somboru i u Beogradu.²¹²³ Svedok RFJ-151 je u svedočenju rekao da je Služba državne bezbednosti Srbije, po svemu sudeći, posebno bila zainteresovana za informacije o kretanju civila u Srbiju i o prebacivanju oružja u Vojvodinu.²¹²⁴ Godine 1995. Služba državne bezbednosti Sombor preuzeila je Službu državne bezbednosti Beli Manastir, a Stevan Opačić je postao njen načelnik.²¹²⁵

529. Kada je reč o Kojiću, iz dokaza se ne može izvesti konačan zaključak o njegovom zaposlenju u Službi državne bezbednosti Srbije pre aprila 1993. Postoje dokazi koji ukazuju na to da je on možda bio službenik Službe državne bezbednosti Srbije od kraja 1991.²¹²⁶ Međutim, postoje i drugi dokazi, među kojima i njegov lični karton, za to da je Kojić od novembra 1991. bio zaposlen u Službi javne bezbednosti Srbije, u Sekretarijatu Ministarstva unutrašnjih poslova u Beogradu,²¹²⁷ a tek posle 1. aprila 1993. pa do 30. decembra 2001. u Službi državne bezbednosti Srbije.²¹²⁸

530. Što se tiče Kostićevog radnog odnosa u Službi državne bezbednosti Srbije, izgleda da strane u postupku ne osporavaju da je on od decembra 1990. pa sve do smrti 21. novembra 1994. bio operativac, a u Drugoj upravi Službe državne bezbednosti Srbije od maja 1992.²¹²⁹ Postoje dokazi za to da je Kostić tokom prisustva na području SAO SBZS bio zadužen za određene aktivnosti

²¹²² Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 142, 146, 168, dokazni predmet P00496, par. 12, T. 20. septembar 2017, str. 33.

²¹²³ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 143, 150.

²¹²⁴ Svedok RFJ-151, T. 20. septembar 2017, str. 37.

²¹²⁵ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 159.

²¹²⁶ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 120, T. 26. septembar 2017, str. 15-19, 48, T. 28. septembar 2017, str. 21-23; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 174, 176; svedok Savić, T. 12. septembar 2017, str. 39, 40, T. 13. septembar 2017, str. 65, 66; dokazni predmet P00850, par. 473; dokazni predmet P00481, str. 3; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10222, 10223; svedok Drača, T. 3. decembar 2019, str. 29, 30; dokazni predmet P00519. V. takođe svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 78; dokazni predmet P00207. Upor. svedok N. Bogunović, T. 3. septembar 2019, str. 47, 48, T. 5. septembar 2019, str. 12; svedok Drača, T. 27. novembar 2019, str. 62, T. 3. decembar 2019, str. 13, 14, 23; svedok Lemić, dokazni predmet 1D00316, str. 13680, T. 10. septembar 2019, str. 17, 43; svedok Novaković, T. 8. oktobar 2020, str. 20, 21; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10027. V. takođe svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10095.

²¹²⁷ Dokazni predmet P00569, str. 3, 5, 12, 13.

²¹²⁸ Dokazni predmet P00569, str. 6-8, 14, 15. V. svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 196; svedok RFJ-113, T. 27. septembar 2017, str. 39, 40; dokazni predmet P00585. V. takođe dokazni predmet P02350, str. 1.

²¹²⁹ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 97-99, 117, 253, 372, 382, 449, 450, Dodatak A, PS 38971, 38970; Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 587; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 517. V. takođe dokazni predmet P00522; svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10024, 10090, 10091; svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 143, 155-157; dokazni predmet P00523; dokazni predmet P00524; dokazni predmet P00850, par. 466; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 33, 34; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 56, 57, 71.

vezane za prikupljanje obaveštajnih podataka.²¹³⁰ Pored toga, Pretresno veće napominje da bi činjenica da je centar za obuku Službe državne bezbednosti Srbije u Kuli dobio ime po Kostiću mogla da implicira da je on igrao veću ulogu u Službi državne bezbednosti Srbije.²¹³¹ Međutim, Pretresno veće primećuje da nema dovoljno pouzdanih i verodostojnih dokaza koji bi pokazali van razumne sumnje da je Stanišić inače davao uputstva Kostiću ili uticao na način na koji je on obavljao svoje funkcije u okviru lokalnih bezbednosnih struktura u SAO SBZS. Pored toga, Kostićeva pripadnost Drugoj upravi Službe državne bezbednosti Srbije od maja 1992. do smrti u novembru 1994. nije, sama po sebi, dovoljna da bi se bilo koje radnje u koje je on možda bio umešan povezale sa Simatovićem, s obzirom na nedostatak pouzdanih i verodostojnih dokaza koji pokazuju kontakte između njih dvojice u vreme u koje je Kostić bio na dužnosti pomoćnika ministra Republike Srpske Krajine.

531. Pretresno veće se uverilo da dokazi pokazuju da su operativci Službe državne bezbednosti Srbije radili u okviru lokalnih bezbednosnih struktura u SAO SBZS; među njima su bili pre svega Kostić, tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica pa do smrti, i Kojić, barem od aprila 1993. Već sámo ovo ukazuje na mogućnost da su Stanišić i Simatović imali nadležnost nad njima i da su ih usmeravali u njihovim aktivnostima. Međutim, pouzdani dokazi o međusobnim kontaktima između optuženih i ovih operativaca, koji su se uglavnom sastojali od dostavljanja obaveštajnih izveštaja, i zaključci koji se iz njih mogu izvesti jesu ograničeni. U svakom slučaju, s obzirom na glavnu ulogu koju je Služba javne bezbednosti Srbije, po svemu sudeći, odigrala preko Badže u organizovanju i rukovođenju lokalnim bezbednosnim strukturama, raspoređivanju specijalne antiterorističke policijske jedinice Službe javne bezbednosti Srbije, kao i na mogućnost da su ti operativci delovali po instrukcijama drugih lokanih čelnika i vojne komande, postoji sumnja u to da zapošljavanje ovih operativaca i njihova periodična saradnja sa Službom državne bezbednosti Srbije implicira krivičnu odgovornost optuženih.

---

²¹³⁰ Svedok Krsmanović, T. 1. oktobar 2019, str. 8, 9, T. 24. septembar 2019, str. 11, 12. V. takođe dokazni predmet 1D00535; dokazni predmet 1D00825.

²¹³¹ V. npr. svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 37.

6. Naoružavanje, finansiranje i pružanje logističke i druge podrške lokalnim bezbednosnim strukturama u SAO SBZS

532. Svedok RFJ-113 i svedok Savić izneli su mišljenje da je oružje za naoružavanje Srba u SAO SBZS počelo da stiže već 1990. preko Kojića,²¹³² koga je za to odabrao Kertes.²¹³³ Prema rečima svedoka RFJ-113, oružje koje je u to vreme podeljeno nije bilo prikladno za borbu i moglo je da služi samo za samoodbranu.²¹³⁴ U aprilu ili maju 1991. svedok RFJ-113 je čuo da su Kostić²¹³⁵ i Šarac bili zaduženi za transport oružja,²¹³⁶ da je u maju 1991. oružje koje je dolazilo iz Srbije u Borovo Selo deljeno skoro svakodnevno i da je to nadgledao Kojić.²¹³⁷ Tog istog meseca svedok RFJ-036, koji je radio za policiju u Zapadnom Sremu, čuo je da je oružje stiglo od Službe državne bezbednosti Srbije i da iza toga стоји Kertes.²¹³⁸

533. Dalje, Pretresno veće napominje da su u prvoj polovini 1991. svedoci videli kako oružje stiže u SAO SBZS i kako se preko Teritorijalne odbrane deli meštanima.²¹³⁹ Pretresno veće primećuje, međutim, da ovi svedoci nisu pružili konkretnе detalje o tome da je to naoružanje poticalo od Službe državne bezbednosti Srbije.²¹⁴⁰ U maju ili junu 1991. Kertes je pružio uveravanja da će se naoružavanje nastaviti i da Milošević zna za to.²¹⁴¹ Osim toga, Kertes je u to vreme izjavio da su njemu i Stanišiću date odrešene ruke u raspodeli oružja.²¹⁴² Po mišljenju Pretresnog veća, ova izjava daje neke indikacije za to da je u prvoj polovini 1991. Stanišić bio umešan u raspodelu oružja, ali ne pojašnjava kako i u kojoj meri.

---

²¹³² Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 12, T. 27. septembar 2017, str. 2, 3; svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 44. V. svedok Savić, T. 13. septembar 2017, str. 74; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 13, T. 27. septembar 2017, str. 7. V. takođe svedok Savić, T. 13. septembar 2017, str. 63, 91-96.

²¹³³ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 18, T. 27. septembar 2017, str. 8.

²¹³⁴ Svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 67, T. 27. septembar 2017, str. 7.

²¹³⁵ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 15, 34, T. 28. septembar 2017, str. 74, dokazni predmet 2D00041, str. 4764.

²¹³⁶ Svedok RFJ-113, dokazni predmet 2D00041, str. 4762-4764.

²¹³⁷ Svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 44, 45. Upor. svedok N. Bogunović, dokazni predmet 1D00274, par. 21, T. 3. septembar 2019, str. 21.

²¹³⁸ Svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 11, 13, T. 5. jun 2018, str. 36. V. takođe svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 13, 14, T. 5. decembar 2017, str. 44-47.

²¹³⁹ Svedok RFJ-113, T. 28. septembar 2017, str. 76-78; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6018, 6019. V. takođe svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 14.

²¹⁴⁰ V. svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 14; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 14; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6018, 6019. V. takođe svedok OFS-24, dokazni predmet 2D00520, str. 10093; svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 121, 128, T. 13. septembar 2017, str. 79.

²¹⁴¹ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 18, T. 27. septembar 2017, str. 11. V. takođe svedok RFJ-113, T. 27. septembar 2017, str. 8, 9, 14, 15.

²¹⁴² Dokazni predmet 1D00042, str. 3. V. takođe svedok RFJ-113, T. 28. septembar 2017, str. 80-82.

534. Pored toga, krajem juna 1991, na sastanku predstavnika policije SAO SBZS i ministra unutrašnjih poslova Srbije Radmila Bogdanovića u vezi sa pružanjem pomoći za formiranje lokalne policije,²¹⁴³ Stanišić je ušao u prostoriju i prokomentarisao da je neprikladno da predstavnici SAO SBZS dolaze direktno u posetu ministru unutrašnjih poslova, već da treba da idu preko “tajnih struktura”, što, kako je to svedok shvatio, znači preko Kojića i Kostića.²¹⁴⁴ Predstavnici policije SAO SBZ zatim su odvedeni u jednu drugu prostoriju u zgradu Ministarstva unutrašnjih poslova, gde su se sreli s Kostićem i Kojićem, koji su kritikovali predstavnike SAO SBZS što su prekoračili svoja ovlašćenja i posavetovali ih da ubuduće idu preko njih, a ne direktno ministru unutrašnjih poslova i načelniku Službe državne bezbednosti u Beogradu.²¹⁴⁵ Nekoliko dana nakon toga, Kostić je pozvao predstavnike policije da preuzmu oružje.²¹⁴⁶ Ovi dokazi, iako nisu konačni, takođe sugerisu umešanost Stanišića u raspodelu oružja. Pretresno veće ima u vidu da je Stanišić u prvoj polovini 1991. imao sličnu ulogu u pogledu obezbeđivanja oružja SAO Krajini. Svedok RFJ-113 je u svedočenju rekao i da je u julu 1991, prema Kojićevim ili Kostićevim uputstvima, često išao na razna mesta da pokupi oružje, na primer, u kancelarije Ministarstva unutrašnjih poslova u Novom Sadu, Bačkoj Palanci i Kuli, a da je oružje zatim deljeno raznim policijskim stanicama u SAO SBZS.²¹⁴⁷

535. Svedok Savić je u svedočenju rekao da je, po njegovom mišljenju, raspodela oružja najverovatnije bila u nadležnosti Službe državne bezbednosti Srbije jer je morala postojati koordinacija s nekom institucijom za kupovinu oružja i jer niko drugi osim Službe nije mogao da obezbedi prevoz preko granica bez kontrola.²¹⁴⁸ Međutim, Pretresno veće ima u vidu da je kontrola granica potpadala u nadležnost Službe javne bezbednosti²¹⁴⁹ i da svedok Savić nije dovoljno razlikovao posebne institucije Ministarstva unutrašnjih poslova, ili njih i JNA.²¹⁵⁰ Svedok Savić je takođe izneo mišljenje da je Matica iseljenika Srbije, koja je, po njegovom mišljenju, bila pod kontrolom Službe državne bezbednosti Srbije, slala oružje Srbima u SAO SBZS.²¹⁵¹ Svedok se

---

²¹⁴³ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 40. V. svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 33.

²¹⁴⁴ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 41, T. 26. septembar 2017, str. 47.

²¹⁴⁵ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 42.

²¹⁴⁶ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 43. V. takođe svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 63, 154, dokazni predmet P00496, par. 8.

²¹⁴⁷ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 47.

²¹⁴⁸ Svedok Savić, T. 13. septembar 2017, str. 87, 90.

²¹⁴⁹ V. gore, par. 339; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01177, str. 4083-4085. V. takođe svedok N. Bogunović, dokazni predmet 1D00275, str. 13252, 13253, dokazni predmet 1D00274, par. 32, T. 3. septembar 2019, str. 23, T. 4. septembar 2019, str. 30, 31.

²¹⁵⁰ Svedok Savić, dokazni predmet P00449, par. 30, T. 13. septembar 2017, str. 25-33.

²¹⁵¹ Svedok Savić, T. 12. septembar 2017, str. 45-47, T. 14. septembar 2017, str. 20, 21. Upor. svedok Savić, T. 14. septembar 2017, str. 17.

takođe složio s informacijom da je vlada SAO SBZS uputila zahtev za oružje šefu tog udruženja, Brani Crnčeviću, i da ih je on uputio dalje na Kertesa i Stanišića, ali svedok nije sam mogao da proveri ovu informaciju.²¹⁵²

536. Pretresno veće smatra da u dokazima postoje jasne indikacije za to da je Služba državne bezbednosti Srbije u prvoj polovini 1991. pružala određenu pomoć u pogledu naoružavanja bezbednosnih snaga SAO SBZS putem tajnih kanala, u šta su bili uključeni Kertes, Kojić i Kostić, i da je Stanišić po svoj prilici u to bio umešan u određenoj meri. Međutim, kako je oružani sukob eskalirao između jula i avgusta 1991, Pretresno veće primećuje da relevantni dokazi u velikoj meri pokazuju da je naoružavanje bilo pod nadzorom JNA.²¹⁵³ Pretresno veće ima u vidu svedočenje svedoka RFJ-113 da je Stanišić stigao u zgradu vlade SAO SBZS u Dalju 19. ili 20. septembra 1991. i vikao na policiju što nije uspela da zauzme Vukovar iako je imala svu potrebnu opremu.²¹⁵⁴ Dalje, taj svedok veruje da su Stanišiću informacije o tome koju opremu imaju davali Kojić i Kostić, pošto su oni bili nadležni za raspodelu oružja na tom području.²¹⁵⁵ Ovaj iskaz, međutim, nije dovoljan da bi se pokazalo van razumne sumnje da je Stanišić bio umešan u raspodelu oružja u relevantnom periodu. U pogledu Simatovića, Pretresno veće takođe nije uvereno van razumne sumnje da dokazi ukazuju na to da je on imao ulogu u snabdevanju bezbednosnih snaga SAO SBZS oružjem.

7. Zaključak

537. Pretresno veće konstatiše da se Stanišić sastajao s Hadžićem pre i posle formiranja vlade u SAO SBZS i da mu je davao savete. Međutim, nema dovoljno verodostojnih i pouzdanih dokaza koji van razumne sumnje pokazuju da su Stanišić ili Simatović imali bilo kakvu nadležnost nad njim u pogledu formiranja ili operacija vlade ili bezbednosnih struktura SAO SBZS, bez obzira na prisustvo operativaca Službe državne bezbednosti Srbije u okviru lokalnih bezbednosnih organa SAO SBZS. Pored toga, moguće je da je Stanišić bio umešan u snabdevanje SAO SBZS oružjem u

²¹⁵² Svedok Savić, T. 12. septembar 2017, str. 48, T. 14. septembar 2017, str. 18, 19; dokazni predmet P00482, str. 1. V. svedok Savić, T. 14. septembar 2017, str. 20-25. V. takođe svedok Anastasijević, dokazni predmet P02423, par. 81.

²¹⁵³ Svedok RFJ-151, dokazni predmet P00495, par. 57, 62, 63, T. 20. septembar 2017, str. 3-6; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 54, T. 27. septembar 2017, str. 33; svedok RFJ-111, dokazni predmet P01177, str. 4064, 4065; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 15; svedok RFJ-138, dokazni predmet P01771, str. 2, dokazni predmet P01774, par. 6, dokazni predmet P01775, str. 1987; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6021, dokazni predmet P02718, par. 72. V. takođe svedok RFJ-151, T. 20. septembar 2017, str. 22, 23, T. 21. septembar 2017, str. 35, 36; svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6022, 6023, 6025, svedok RFJ-113, T. 27. septembar 2017, str. 34, 35; svedok RFJ-138, dokazni predmet P01775, str. 1988; svedok Anastasijević, T. 19. jun 2018, str. 31, 32.

²¹⁵⁴ Svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 88, T. 26. septembar 2017, str. 57. Upor. svedok B. Bogunović, dokazni predmet P02720, str. 6044.

prvoj polovini 1991. Međutim, čak i da to jeste slučaj, Pretresno veće podseća na svoj raniji zaključak da zajednički plan nije postojao do avgusta 1991.²¹⁵⁶ U takvim okolnostima, Pretresno veće zaključuje da opisano ponašanje optuženih ne predstavlja doprinos ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja.

I. Doprinos u odnosu na Bosnu i Hercegovinu

538. U Optužnici se navodi da su optuženi učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu tako što su, između ostalog, obezbeđivali kanale veze među ključnim učesnicima u udruženom zločinačkom poduhvatu u Beogradu i na lokalnom nivou, i između njih, i tako što su organizovali i rukovodili formiranjem, finansiranjem, obukom, logističkom podrškom i drugim vrstama značajne pomoći ili podrške raznim srpskim snagama koje su učestvovale u činjenju zločina u Bosni i Hercegovini u periodu na koji se odnosi Optužnica.²¹⁵⁷ U Optužnici se, dalje, navodi da optuženi nisu uputili ove srpske snage da se uzdrže od činjenja protivpravnih dela i da nisu prestali s popunom snaga na terenu koje su činile ta protivpravna dela.²¹⁵⁸

539. U vezi s ovim navodima, tužilaštvo tvrdi da su: (i) optuženi, naročito Stanišić, zajedno sa učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, uključujući Slobodana Miloševića, Radovana Karadžića, Momčila Krajišnika i Biljanu Plavšić, sarađivali na stvaranju zasebnih srpskih političkih, policijskih i vojnih struktura, kao i paralelnih linija izveštavanja, koje će kasnije obuhvatiti i Republiku Srpsku i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske,²¹⁵⁹ i da su (ii) optuženi i učesnici udruženog zločinačkog poduhvata koristili operativce i saradnike Službe državne bezbednosti Srbije, uključujući Radoslava Kostića, Predraga Radulovića i Branka Popovića (takođe poznatog kao Marko Pavlović), kao i srpske snage koje su oni formirali, da snabdevaju oružjem i pruže materijalnu podršku lokalnim strukturama da uklone nesrpske stanovnike iz opština na koje su Srbi polagali pravo, putem obrasca preuzimanja vlasti.²¹⁶⁰

540. Stanišić demantuje da je od maja 1991. nadalje imao nadležnost nad učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata u Bosni i Hercegovini u pogledu razvoja srpskih političkih i policijskih

²¹⁵⁵ Svedok RFJ-113, T. 26. septembar 2017, str. 57, 58.

²¹⁵⁶ V. gore, par. 379.

²¹⁵⁷ Optužnica, par. 3, 5, 15.

²¹⁵⁸ Optužnica, par. 5, 15.

²¹⁵⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 58, 61, 84-88, 229, 464, 465, 467-504. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 12 (c), 26, 28, 35, 43, 44, 66-70, 74, 96; Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 16, 57-59; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 12.

struktura i struktura vlasti.²¹⁶¹ On navodi da ne postoji dokazi za to da je pružao obaveštajnu podršku i slao pošiljke oružja za podršku Bosanskim Srbima radi ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja²¹⁶² ili da je u tu svrhu koristio saradnike i operativce Službe državne bezbednosti Srbije.²¹⁶³

541. Simatović isto tako tvrdi da nije imao istaknutu ulogu u političkim, vojnim, policijskim ili paravojnim strukturama u Bosni i Hercegovini i da, s obzirom na to, nije bio u poziciji da uspostavi i održava kanale veze radi ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja.²¹⁶⁴ Simatović tvrdi da nije bio u značajnijoj meri umešan u organizovanje, obučavanje, finansiranje, naoružavanje ili rukovođenje srpskim snagama koje su učestvovali u činjeni zločina u Bosni i Hercegovini.²¹⁶⁵

1. Činjenični kontekst

542. U februaru 1990. u Bosni i Hercegovini je donesen zakon koji je omogućavao osnivanje nekomunističkih stranaka, što je dovelo do osnivanja Stranke demokratske akcije 26. maja 1990, Srpske demokratske stranke 12. jula 1990. i Hrvatske demokratske zajednice 18. avgusta 1990.²¹⁶⁶ Radovan Karadžić je bio predsednik Srpske demokratske stranke i njena najistaknutija ličnost,²¹⁶⁷ a u političkom programu te stranke je od njenog nastanka stavljan naglasak na zaštitu srpskog naroda.²¹⁶⁸ U proleće 1991. Srpska demokratska stranka pokrenula je kampanju “regionalizacije”, sa primarnim ciljem da se područja na kojima živi znatan broj Srba, a naročito područja s većinskim srpskim stanovništvom, izoluju od jurisdikcije vlade Bosne i Hercegovina putem formiranja regionalnih zajednica opština, što je kasnije dovelo do stvaranja autonomnih oblasti i regija.²¹⁶⁹ Nakon što je Hrvatska proglašila nezavisnost u junu 1991, odnosi između tri etničke grupe u Bosni i

²¹⁶⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 89-91, 100-102, 254-265, 466, 505-587. V. takođe Završna reč tužilaštva, T. 12. aprila 2021, str. 9, 10, 69-76, 79, 80, 89, 90; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 12(d), 71-74, 79-90, 96.

²¹⁶¹ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 969-982.

²¹⁶² Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 983-1007; Stanišićeva završna reč, T. 13. aprila 2021, str. 51-57.

²¹⁶³ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1282-1318.

²¹⁶⁴ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 58, 59, 210, 215, 704-727. V. takođe Simatovićeva završna reč, T. 13. aprila 2021, str. 74.

²¹⁶⁵ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 60-63. V. takođe Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 26-28, 32-35, 575, 576, 599, 600; Simatovićeva završna reč, T. 13. aprila 2021, str. 93, 94, 97, 98.

²¹⁶⁶ Dokazni predmet P01600, str. 23, 26; činjenica o kojoj je presuđeno br. 416.

²¹⁶⁷ Dokazni predmet P01600, str. 26; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 12896, dokazni predmet P01247, str. 3329, dokazni predmet P01560, par. 5; svedok Wilson, dokazni predmet P00067, par. 33; činjenice o kojima je presuđeno br. 417, 485.

²¹⁶⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 418. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 422.

²¹⁶⁹ Svedok Donia, T. 30. januar 2018, str. 15-18, T. 31. januar 2018, str. 31, 32, 35, T. 2. februar, str. 39; dokazni predmet P01600, str. 30-34; dokazni predmet P01597, str. 66-79. V. takođe dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 28, 29.

Hercegovina postali su još napetiji, a oktobra 1991. tripartitna koalicija je bila u raspadu.²¹⁷⁰ U toku rasprave, održane 14. i 15. oktobra 1991, o tome da li da se glasa za deklaraciju o suverenitetu Bosne i Hercegovine, Karadžić se žestoko usprotivio glasanju, no, ono je održano i deklaracija je usvojena 15. oktobra 1991.²¹⁷¹

543. Nakon "Deklaracije o suverenitetu", poslanici Srpske demokratske stranke su 24. oktobra 1991. osnovali Skupštinu srpskog naroda Bosne i Hercegovine,²¹⁷² a Momčilo Krajišnik je izabran za njenog predsednika.²¹⁷³ Dana 21. novembra 1991. skupština bosanskih Srba usvojila je rezoluciju kojom daje punu podršku JNA u odbrani zajedničke države Jugoslavije i u sprovođenju mobilizacije srpskog naroda u Bosni i Hercegovini radi popune vojnih jedinica.²¹⁷⁴ Dana 11. decembra 1991. skupština bosanskih Srba izglasala je preporuku za osnivanje posebnih srpskih opština, čiji je proklamovani cilj bio "razvaljivanje postojećih opština gdje Srbi nisu u većini".²¹⁷⁵

544. Dana 19. decembra 1991. Glavni odbor Srpske demokratske stranke objavio je "Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima", kojim se propisuje sprovođenje određenih aktivnosti u svim opštinama u kojima žive Srbi; u suštini, to je nacrt za preuzimanje vlasti od strane bosanskih Srba u opštinama u kojima oni čine većinu stanovništva (dalje u tekstu: Varijanta A) i opštinama gde su u manjini (dalje u tekstu: Varijanta B).²¹⁷⁶ To uputstvo je, u prvoj fazi, predviđalo formiranje kriznih štabova, sazivanje srpskih skupština u opštinama i obavljanje priprema za preuzimanje organa bezbednosti.²¹⁷⁷ Druga faza je, između ostalog, predviđala mobilizaciju srpske policije i njeno prepotčinjavanje JNA, mobilizaciju Teritorijalne odbrane i rezervnog sastava JNA, te preuzimanje organa bezbednosti i opštinskih organa.²¹⁷⁸ "Zadaci, mjere i druge aktivnosti" o kojima se govori u Uputstvu trebalo je

²¹⁷⁰ V. činjenice o kojima je presuđeno br. 446, 449; dokazni predmet P01600, str. 27, 28. Prema popisu stanovništva iz aprila 1991, 43,7% stanovništva Bosne i Hercegovine činili su pripadnici muslimanske nacionalnosti, 32,4% Srbi a 17,3% Hrvati. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 408.

²¹⁷¹ Činjenice o kojima je presuđeno br. 449-452; dokazni predmet P01600, str. 45. V. takođe dokazni predmet P01726, str. 20.

²¹⁷² Činjenica o kojoj je presuđeno br. 472; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 27; dokazni predmet P01600, str. 45; dokazni predmet P03553, str. 1, 2; dokazni predmet 1D01297, str. 10, 11. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 451.

²¹⁷³ Činjenice o kojima je presuđeno br. 472, 482; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 27. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 483.

²¹⁷⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 486.

²¹⁷⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 460.

²¹⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno br. 497, 499, 502; dokazni predmet P01589; svedok Donia, T. 30. januar 2018, str. 26-30; svedok Deronjić, dokazni predmet P01717, par. 45, dokazni predmet P01718, str. 931-934, 939, dokazni predmet P01719, str. 29624, 29626. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno br. 503, 508.

²¹⁷⁷ Činjenice o kojima je presuđeno br. 498, 500, 501, 506, 507; dokazni predmet P01589; svedok Donia, T. 30. januar 2018, str. 27.

²¹⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno br. 498, 504, 505; dokazni predmet P01589.

sprovoditi isključivo po nalogu predsednika Srpske demokratske stranke.²¹⁷⁹ U nedeljama nakon 20. decembra 1991. Karadžić je pominjaо sprovođenje Varijante A i Varijante B Uputstva,²¹⁸⁰ i one su, u potpunosti ili delimično, sprovedene u nekoliko opština u Bosni i Hercegovini.²¹⁸¹

545. Pripreme za preuzimanje vlasti u opštinama usledile su odmah nakon objavlјivanja Varijante A i Varijante B Uputstva,²¹⁸² a počev od januara 1992. u skupštini bosanskih Srba čuli su se glasni i jasni pozivi na stvaranje države pod srpskom dominacijom u Bosni i Hercegovini.²¹⁸³ Dana 9. januara 1992. skupština bosanskih Srba proglašila je Srpsku Republiku Bosne i Hercegovine, čiji je naziv 12. avgusta 1992. promenjen u Republika Srpska.²¹⁸⁴

546. Dana 27. marta 1992. skupština bosanskih Srba obrazovala je Savet za nacionalnu bezbednost; Radovan Karadžić je bio na dužnosti predsednika Saveta od 27. marta do početka maja 1992, iako u to vreme nije bio predsednik Republike bosanskih Srba.²¹⁸⁵ Na toj istoj sednici skupštine Karadžić je preporučio da se tamo gde je to moguće jedinice Teritorijalne odbrane koje su osnovali krizni štabovi stave pod komandu JNA.²¹⁸⁶ Krajem marta 1992. osnovano je Ministarstvo unutrašnjih poslova bosanskih Srba.²¹⁸⁷

547. Dana 6. aprila 1992. Evropska zajednica je priznala nezavisnost Bosne i Hercegovine, a sledećeg dana skupština bosanskih Srba proglašila je nezavisnost Srpske Republike Bosne i Hercegovine.²¹⁸⁸ Dana 17. aprila 1992. Karadžić je pozvao sve nosioce funkcija srpske nacionalnosti koje je imenovala Srpska demokratska stranka da se povuku sa svojih položaja i preuzmu funkcije u odgovarajućim ustanovama bosanskih Srba.²¹⁸⁹ Dana 12. maja 1992. skupština bosanskih Srba ustanovila je tročlano predsedništvo, u koje su imenovani Karadžić, Nikola Koljević

²¹⁷⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 500.

²¹⁸⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 512.

²¹⁸¹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 511; svedok Donia, T. 30. januar 2018, str. 29, 30; dokazni predmet P01732, str. 12; svedok Deronjić, dokazni predmet P01719, str. 29624, 29626.

²¹⁸² Činjenica o kojoj je presuđeno br. 513; svedok Deronjić, dokazni predmet P01718, str. 932, 933, 940, dokazni predmet P01719, str. 29624-29626.

²¹⁸³ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 514; svedok Donia, T. 31. januar 2018, str. 62-67.

²¹⁸⁴ Svedok Donia, T. 30. januar 2018, str. 25; dokazni predmet P01600, str. 1, 47; dokazni predmet P01597, str. 8, 9; dokazni predmet P03551; dokazni predmet P00850, par. 554; dokazni predmet P01980 (Deo III), str. 29, 30; činjenice o kojima je presuđeno br. 66, 495, 517, 531. V. takođe svedok Donia, T. 1. februar 2018, str. 88.

²¹⁸⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 597; dokazni predmet P03560, str. 3; dokazni predmet P00850, par. 590.

²¹⁸⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 577.

²¹⁸⁷ Činjenice o kojima je presuđeno br. 688, 689; dokazni predmet P03474, str. 1; dokazni predmet P00850, par. 582-586.

²¹⁸⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 531; svedok Donia, T. 30. januar 2018, str. 25, 26.

²¹⁸⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 531.

i Biljana Plavšić.²¹⁹⁰ Tog istog dana Karadžić je izneo šest strateških ciljeva srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, od kojih je prvi bio “razdvajanje od druge dvije nacionalne zajednice – državno razdvajanje”.²¹⁹¹ Dana 17. decembra 1992. Karadžić je postao jedini predsednik.²¹⁹²

2. Optuženi i Radovan Karadžić

548. Tužilaštvo tvrdi da su Stanišić i Milošević od rane faze “sarađivali” s Karadžićem da pripreme zasebne srpske vladajuće, policijske i vojne strukture i osiguraju da političke akcije bosanskih Srba doprinesu zajedničkom zločinačkom cilju.²¹⁹³ Prema, kao što je opisano u nastavku, postoje brojni dokazi za to da je Stanišić imao kontakte s Karadžićem pre i nakon osnivanja Republike bosanskih Srba i da je Milošević takođe bio u kontaktu s Karadžićem, ponekad direktno, ponekad i preko Stanišića,²¹⁹⁴ Pretresno veće smatra da takvi dokazi ne pokazuju van razumne sumnje da je Stanišić “sarađivao” s Karadžićem na organizaciji zasebnih srpskih struktura u Bosni i Hercegovini.

549. Oslanjajući se prvenstveno na iskaze svedoka Milana Babića, tužilaštvo tvrdi da su u maju 1991. Stanišić i Karadžić planirali transformaciju postojećih zajednica srpskih opština i formiranje drugih kako bi se na kraju razna područja u Bosni i Hercegovini ujedinila pod kontrolom Srba.²¹⁹⁵ Svedok Babić je izjavio da se u maju 1991. sastao s Karadžićem, još jednim članom Srpske

²¹⁹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno br. 431, 609, 612; dokazni predmet P01575, str. 2; dokazni predmet P01249, str. 58. Nakon imenovanja Predsedništva, poslednji zabeleženi sastanak Saveta nacionalne bezbednosti održan je 15. maja 1992. Predsedništvo je u stvari zamenilo Savet nacionalne bezbednosti. V. činjenica o kojoj je presuđeno br. 611.

²¹⁹¹ Činjenice o kojima je presuđeno br. 854-856; svedok Donia, T. 30. januar 2018, str. 36-38; dokazni predmet P01598, str. 10-12; dokazni predmet P01597, str. 24; dokazni predmet P01591; dokazni predmet P01249, str. 13, 14.

²¹⁹² Činjenica o kojoj je presuđeno br. 619.

²¹⁹³ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 464.

²¹⁹⁴ V. npr. svedok Babić, dokazni predmet P01247, str. 3397; dokazni predmet P01437; dokazni predmet P03702; dokazni predmet P03703; dokazni predmet P03704; dokazni predmet P03705; dokazni predmet P01440; dokazni predmet P01447; dokazni predmet P01448; dokazni predmet P01449; dokazni predmet P03706; dokazni predmet P03707; dokazni predmet P01450; dokazni predmet P01451; dokazni predmet P03708; dokazni predmet P03709; dokazni predmet P03710; dokazni predmet P01452; dokazni predmet P03722; dokazni predmet P01463; dokazni predmet P01506; dokazni predmet P01471; dokazni predmet P03711; dokazni predmet P01472; dokazni predmet P02778; dokazni predmet P02880; dokazni predmet P03712; dokazni predmet P03713; dokazni predmet P03714; dokazni predmet P03715; dokazni predmet P03716; dokazni predmet P03717; dokazni predmet P03718; dokazni predmet P03720; dokazni predmet P03721; dokazni predmet P01473; dokazni predmet P01475; dokazni predmet P02783; dokazni predmet P03723; dokazni predmet P01491; dokazni predmet 1D00075; dokazni predmet P02779; dokazni predmet P02780; dokazni predmet P01505; dokazni predmet P01590; dokazni predmet P02785; dokazni predmet P02786; dokazni predmet 1D00060; dokazni predmet 1D00059; dokazni predmet P02811; dokazni predmet 1D01361; dokazni predmet P02787; dokazni predmet P01512; dokazni predmet P02789; dokazni predmet P02790; dokazni predmet P02791; dokazni predmet P02792. V. takođe svedok Nielsen, T. 15. novembar 2017, str. 6, 7, T. 21. novembar 2017, str. 20, 21; dokazni predmet P00850, par. 859; svedok Deronjić, dokazni predmet P01717, par. 8, 172-175.

²¹⁹⁵ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 465, 470.

demokratske stranke, Stanišićem i Martićem u Karadžićevom stanu.²¹⁹⁶ U svedočenju u predmetu S. Milošević svedok Babić je izjavio da su, kada je stigao u stan, Karadžić i Stanišić gledali karte i razgovarali o tome gde Srbi imaju kontrolu i o područjima nad kojim Srpska demokratska stranka treba da uspostavi kontrolu.²¹⁹⁷ Međutim, u kasnijem svedočenju u predmetu *Krajišnik* svedok Babić je izjavio da mu razgovor koji se vodio između Stanišića i Karadžića “nije bio razumljiv” i da nije mogao tačno da vidi šta je prikazano na kartama.²¹⁹⁸ Dalje, svedok Babić je izjavio da je, koliko je on razumeo, razgovor imao veze s policijom.²¹⁹⁹ Premda ima u vidu kasnije događaje iz juna i jula 1991.,²²⁰⁰ Pretresno veće se nije uverilo da iskazi svedoka Babića pokazuju ono što navodi tužilaštvo, naime, da su u maju 1991. Stanišić i Karadžić planirali da preobraze postojeće zajednice opština i osnuju druge kako bi na kraju ujedinili razna područja Bosne i Hercegovine pod srpskom kontrolom.

550. Svedok veštak tužilaštva Nielsen ukazuje na presretnuti razgovor između Karadžića i Nenada Stevandića, člana Srpske demokratske stranke, sredinom avgusta 1991.,²²⁰¹ gde Stevandić izjavljuje: “bilo bi dobro da dođete jer smo uradili nekoliko sjajnih stvari”, i “[to je] nešto kao Golubić”.²²⁰² Prema rečima svedoka Nielsena, Stevandić je sa Stanišićem bio u kontaktu i u drugoj polovini 1991. i u nekim momentima je delovao kao posrednik između Stanišića i Karadžića.²²⁰³ Svedok Nielsen, dalje, ističe presretnuti razgovor između Stanišića i Karadžića iz novembra 1991., tokom kojeg Stanišić izjavljuje: “[...] Moje kolege Vam šalju posebne pozdrave, Frenki i Kapetan su tu”, i “nadam se da ćemo i mi imati priliku da malo radimo s vama”.²²⁰⁴ Pretresno veće, međutim, smatra da je značenje ovih izjava nejasno i nije se uverilo da one pokazuju da su optuženi

²¹⁹⁶ Svedok Babić, dokazni predmet P01247, str. 3406, 3407, dokazni predmet P01246, str. 13082, 13083.

²¹⁹⁷ Svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13082.

²¹⁹⁸ V. svedok Babić, dokazni predmet P01247, str. 3408. Svedok Babić je izjavio da je Karadžić bio taj koji je razmišljao o uspostavljanju kontrole ili vlasti, ali je dodao: “Ne mogu tačno da kažem na koji način.” V. svedok Babić, dokazni predmet P01247, str. 3406.

²¹⁹⁹ V. svedok Babić, dokazni predmet P01247, str. 3407.

²²⁰⁰ Već u junu 1991. rukovodstvo Srpske demokratske stranke naredilo je organima stranke u opštinama da pripreme karte opština koje pokazuju nacionalni sastav svakog područja, a u julu 1991. Karadžić je izneo stav da je Srpska demokratska stranka u stanju da, ako to bude potrebno, u veoma kratkom vremenu stvoriti paralelne državne strukture. V. činjenice o kojima je presuđeno br. 715, 719; dokazni predmet P01600, str. 33. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno br. 710.

²²⁰¹ V. svedok Nielsen, T. 15. novembar 2017, str. 5; dokazni predmet P00850, par. 515.

²²⁰² Dokazni predmet P00850, par. 515; dokazni predmet P02772, str. 3, 4.

²²⁰³ Svedok Nielsen, T. 15. novembar 2017, str. 6, 7; dokazni predmet P00836. Kad je reč o Stanišićevoj konkretnoj podršci Srpskoj demokratskoj stranci i Karadžiću, Pretresnom veću su predviđeni dokazi svedoka Nielsena, zasnovani na više presretnutih razgovora i drugoj dokumentaciji, da je rukovodstvo Srpske demokratske stranke u drugoj polovini 1991. bilo u kontaktu sa Stanišićem i da je bilo umešano u zajedničke poslove koji su uključivali praktične pripreme, kao što je osnivanje Ministarstva unutrašnjih poslova bosanskih Srba, što je detaljnije obrađeno u nastavku. V. svedok Nielsen, T. 15. novembar 2017, str. 6, 7.

²²⁰⁴ Dokazni predmet P00850, par. 859; dokazni predmet P02780, str. 1, 2. V. takođe svedok Nielsen, T. 21. novembar 2017, str. 62, 63, 97, 98.

doprineli formiraju objekata za obuku u Bosni i Hercegovini, posebno s obzirom na to da prvi presretnuti razgovor ne uključuje ni jednog od optuženih i imajući u vidu sumnje koje je Stanišić izneo u vezi s pouzdanošću drugog presretnutog razgovora.²²⁰⁵ Nakon što je preispitalo ove i druge presretnute razgovore između Karadžića i Stanišića,²²⁰⁶ Pretresno veće zaključuje da neki od njih ukazuju na neke Stanišićeve postupke,²²⁰⁷ ali se nije van razumne sumnje uverilo da oni pokazuju bilo kakav konkretan ili značajan doprinos stvaranju zasebnih srpskih struktura u Bosni i Hercegovini povezan sa činjenjem zločina koji se navode u Optužnici. Po mišljenju Pretresnog veća, velika većina dokaza koje navodi tužilaštvo uglavnom se fokusira na Karadžićevu ulogu i postupke u ovim događajima, ali ne pokazuje u zadovoljavajućoj meri konkretnu prirodu Stanišićevog učešća u njima.

551. Pretresno veće prima na znanje dokaze koji su mu predočeni u vezi s Karadžićevom retorikom u oktobru 1991, pre osnivanja Republike Srpske, uključujući i njegove komentare o glasanju za “Deklaraciju o suverenitetu” u Skupštini Bosne i Hercegovine 14. i 15. oktobra 1991, kada je izjavio: “Nemojte da mislite da nećete odvesti Bosnu i Hercegovinu u pakao, a muslimanski narod možda u nestanak”, jer “muslimanski narod ne može da se odbrani ako bude rata ovde”.²²⁰⁸ Dana 18. oktobra 1991, na vanrednom sastanku Glavnog odbora Srpske demokratske stranke, kojim je predsedavao Karadžić, date su smernice za hitno formiranje kriznih štabova srpskog naroda.²²⁰⁹ Iako tužilaštvo tvrdi da su beogradski učesnici udruženog zločinačkog poduhvata radili iza kulisa sa rukovodstvom bosanskih Srba na uspostavljanju ovih zasebnih struktura,²²¹⁰ dokazi na koje se ono oslanja da potkrepi ovu tvrdnju, a koji će biti razmatrani u nastavku, nejasni su i spekulativni kod detalja o Stanišićevoj umešanosti.

552. Pretresnom veću su predočeni dokazi da je Milošević 29. oktobra 1991. rekao Karadžiću da će mu poslati “u koverti jedan broj” i dodao: “[Stanišić] samo treba da dođe do tebe”.²²¹¹ U jednom kasnijem razgovoru Stanišić je pitao Karadžića da li mu se sviđa “ona mašinica”,²²¹² što se, izgleda,

²²⁰⁵ V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 308; svedok RFJ-146, dokazni predmet P02764, str. 6463-6471.

²²⁰⁶ V. npr. dokazni predmet P02779; dokazni predmet P01505; dokazni predmet P01590; dokazni predmet P02785; dokazni predmet P02786; dokazni predmet P02787; dokazni predmet 1D00060; dokazni predmet 1D00059; dokazni predmet P02811; dokazni predmet 1D01361; dokazni predmet P02787; dokazni predmet P01512; dokazni predmet P02789; dokazni predmet P02790; dokazni predmet P02791; dokazni predmet P02792. V. takođe svedok Nielsen, T. 15. novembar 2017, str. 6, 7, T. 21. novembar 2017, str. 20, 21; dokazni predmet P00850, par. 859.

²²⁰⁷ V. npr. dokazni predmet P01590, str. 2; dokazni predmet P01505, str. 2; dokazni predmet 1D00059, str. 1.

²²⁰⁸ Dokazni predmet P01588, str. 1; svedok Donia, T. 30. januar 2018, str. 20-23; dokazni predmet P01600, str. 45.

²²⁰⁹ Svedok Deronjić, dokazni predmet P01718, str. 910-913.

²²¹⁰ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 476.

²²¹¹ Dokazni predmet P01491, str. 4.

²²¹² V. dokazni predmet P01590, str. 6

odnosi na to da je Karadžić dobio mogućnost za bezbednu komunikaciju.²²¹³ Pretresno veće je razmotrilo i učestalost kontakata između Stanišića i Karadžića u novembru i decembru 1991,²²¹⁴ uključujući i jedan razgovor 14. decembra 1991. tokom kojeg je Stanišić pitao Karadžića: “[kada] da posaljem ljude”, i rekao “ono je sve gotovo” i da će “u ponedeljak” poslati ljude.²²¹⁵

553. Dalje, Pretresno veće prima na znanje dokaze koji su mu predočeni u vezi s drugim kontaktima između Stanišića i Karadžića između 29. decembra i 6. januara 1991., neposredno pre proglašenja Republike bosanskih Srba 9. januara 1992.²²¹⁶ Iako i oni potkrepljuju činjenicu da su Stanišić i Karadžić kontaktirali u ovom vremenskom periodu, Pretresno veće smatra da ti dokazi nisu dovoljno uverljivi da bi se zaključilo da je Stanišić pre osnivanja Republike bosanskih Srba blisko sarađivao s Karadžićem na “oblikovanju” strategije bosanskih Srba, kako tužilaštvo navodi.²²¹⁷ U vezi s jednim od slučajeva te komunikacije, tužilaštvo navodi da je Karadžić tražio “Stanišića za savet” i da je tokom istog razgovora ministar unutrašnjih poslova Srbije Zoran Sokolović rekao: “sve ovo Jovica što je preuzeo da mi uradimo”.²²¹⁸ Iako Karadžić jeste nazvao Stanišića 6. januara 1992. i pitao: “šta da uradimo”, on je pitao i: “možemo li otici tamo gdje je on”, misleći na ministra Sokolovića, na šta je Stanišić rekao Karadžiću da je ministar tu i da bi trebalo da se konsultuje s njim oko toga.²²¹⁹ Premda Stanišić izjavljuje da čini što može da pomogne, on takođe kaže da je ministar taj koji je odlučio tako i da ne veruje da će ministar to da promeni.²²²⁰ Bez dodatnih dokaza o tome koja je bila namera ministra Sokolovića kad je rekao “sve ovo Jovica što je preuzeo da mi uradimo”, nejasno je šta se tačno misli ovom izjavom.

554. Međutim, Pretresno veće prima na znanje i dokaze koji su mu predočeni u vezi s presretnutim razgovorima vođenim nakon osnivanja Republike Srpske, na primer, u vezi s razgovorima između Stanišića i Karadžića 12. i 22. januara 1992. U razgovoru između Stanišića i Karadžića 12. januara 1992. Stanišić jasno daje do znanja da mu je veoma bitno da se sastane s

²²¹³ Prema rečima svedoka RFJ-146, slanje broja u koverti je bio način da se osigura da je komunikacija bezbedna. V. svedok RFJ-146, dokazni predmet P02764, str. 6362, 6363.

²²¹⁴ V. takođe dokazni predmet P02779; dokazni predmet P02780; dokazni predmet P01505; dokazni predmet P01590; dokazni predmet P02785.

²²¹⁵ Dokazni predmet P01505, str. 3.

²²¹⁶ V. dokazni predmet P02785; dokazni predmet P02786; dokazni predmet 1D00060; dokazni predmet P02811.

²²¹⁷ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 480. Iako su Stanišić i Karadžić bili u kontaktu 1991, Pretresno veće napominje da se u izveštaju svedoka veštaka Nielsena navodi da je tokom ovih razgovora između Stanišića i Karadžića, “Karadžić [...] informisao Stanišića o političkoj situaciji i događajima u Bosni i Hercegovini, a takođe je tražio Stanišića za savet”. V. dokazni predmet P00850, par. 859.

²²¹⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 480, gde se upućuje na dokazni predmet 1D00059, str. 1, 2.

²²¹⁹ Dokazni predmet 1D00059, str. 1.

²²²⁰ Dokazni predmet 1D00059, str. 1.

Karadžićem, ali “stvari su komplikovane vrlo” da bi on došao kod Karadžića.²²²¹ Kad su ugovorili sastanak, Stanišić je tražio da Karadžić to izvede tako da se Stanišić ne prikaže kao da je on “u inicijativi”, jer on to sebi, kako je rekao, ne može da dozvoli.²²²² Iako iz razgovora proizlazi da Stanišić insistira na tome da se njegova uloga prikrije, tačna priroda “inicijative” koju Stanišić pominje nije poznata, a izgleda da Stanišić u tom istom razgovoru izražava i bojazan od “totaln[og] rat[a]”.²²²³

555. Dana 20. januara 1992, nakon preporuke Badinterove arbitražne komisije da Bosna i Hercegovina održi referendum o nezavisnosti, Skupština Bosne i Hercegovine je, i pored protivljenja poslanika Srpske demokratske stranke, glasala da se takav referendum održi.²²²⁴ U razgovoru od 22. januara 1992. Karadžić obaveštava Stanišića da su Hrvati takođe zabrinuti oko nezavisne Bosne i Hercegovine i da Srbima i Hrvatima, ukoliko ne reše svoje sporove, “predstoji trideset godina mučenja”, na šta Stanišić odgovara rečima “sa ubijanjima”.²²²⁵ Tokom istog razgovora, Stanišić izjavljuje “[m]i ćemo onda njih morati poterat’ u Beograd” jer “[...] nema nam druge”, i pošto se Karadžić složio, Stanišić dodaje “[i]li ćemo ih istrebiti do kraja pa da vidimo gde ćemo”.²²²⁶ Iako su Stanišićevi komentari uznemirujući, Pretresno veće nije uvereno da njihov sadržaj ide u prilog zaključku da je on nakon preporuke Evropske komisije da se održi referendum blisko sarađivao s Karadžićem u oblikovanju strategije bosanskih Srbaca, kako tvrdi tužilaštvo.²²²⁷

556. Sve u svemu, dokazi generalno pokazuju da su Stanišić i Karadžić 1991, uoči i posle osnivanja Republike Srpske, bili u direktnom i čestom kontaktu, i da je Stanišić u nekim slučajevima omogućavao kontakt između Karadžića i Miloševića. Međutim, sadržaj ovih razgovora nije dovoljan da bi se van razumne sumnje zaključilo da je Stanišić, ili Simatović, imao bilo kakav stepen nadležnosti nad Karadžićem ili da je od rane faze “sarađivao” s njim na organizovanju zasebnih srpskih struktura vlasti u Bosni i Hercegovini.

---

²²²¹ Dokazni predmet P01512, str. 3.

²²²² Dokazni predmet P01512, str. 7, 8. U istom razgovoru, Karadžić takođe kaže “jer malo fali, dlaka fali da se sve [...] dobro završi”. V. dokazni predmet P01512, str. 6.

²²²³ V. dokazni predmet P01512, str. 6, 7.

²²²⁴ Dokazni predmet P01600, str. 47; svedok Donia, T. 1. februar 2018, str. 85-87, T. 30. januar 2018, str. 25, 26.

²²²⁵ Dokazni predmet P02790, str. 6.

²²²⁶ Dokazni predmet P02790, str. 7.

²²²⁷ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 480, 481. Pretresno veće takođe napominje da Stanišić kaže da će, ako to žele, imati “totalni rat”, ali da se taj deo razgovora završava Stanišićevim rečima da je to “bolje [učiniti] ko ljudi”. V. dokazni predmet P02790, str. 7.

3. Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske

557. Zakon o unutrašnjim poslovima kojim je zvanično osnovano Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske izglasан je 28. februara 1992, a elementi policijskih snaga bosanskih Srba postojali su već 18. marta 1992.²²²⁸ Na sednici skupštine bosanskih Srba održanoj 24. marta 1992. Karadžić je nekoliko puta govorio o značaju formiranja policijskih snaga i izjavio da će, onog momenta kad budu formirane “sve srpske opštine, kako stare tako i novoformirane, bukvalno staviti pod svoju kontrolu kompletnu teritoriju odnosne opštine”.²²²⁹ Tog istog dana Mićo Stanišić je imenovan za ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske.²²³⁰ Tužilaštvo tvrdi da je Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske bilo ključno u ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja u Bosni i Hercegovini i da su i njega i zasebne srpske policijske stanice i jedinice formirali učesnici udruženog zločinačkog poduhvata, uz podršku Stanišića i Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije.²²³¹

558. Nakon što je razmotrilo dokaze, Pretresno veće primećuje da se tužilaštvo oslanja uglavnom na svedoka RFJ-037 kako bi potkreplilo navode da je Stanišić pružao materijalnu pomoć Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske i navode da je Mićo Stanišić bio “odgovoran” Stanišiću i da je Stanišić od kraja 1991. odobravao transport oružja i drugu podršku pojedinim bosanskim Srbima i entitetima bosanskih Srba u Republici Srpskoj.²²³² Pretresno veće podseća, međutim, na svoj prethodni zaključak da, premda ne smatra da svedočenje svedoka RFJ-037 nema nikakvu dokaznu vrednost, postoji dovoljno razloga da se njegov iskaz sagleda s odgovarajućim oprezom.²²³³ Uzimajući u obzir gorenavedeno i imajući u vidu svedočenje svedoka RFJ-037, uključujući njegove navode o odnosima Stanišića i Službe državne bezbednosti Srbije sa Mićom Stanišićem i Ministarstvom unutrašnjih poslova Republike Srpske,²²³⁴ Pretresno veće, u nedostatku

---

²²²⁸ Dokazni predmet P00850, par. 600; činjenice o kojima je presuđeno br. 524, 625, 626, 643, 655, 689. V. takođe dokazni predmet P00850, par. 556-559; dokazni predmet P03472, str. 4.

²²²⁹ Dokazni predmet P00850, par. 582. V. takođe dokazni predmet P00850, par. 579; dokazni predmet P01597, str. 81; dokazni predmet P01598, str. 8.

²²³⁰ Dokazni predmet P00850, par. 585; činjenice o kojima je presuđeno br. 646, 655.

²²³¹ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 483-489.

²²³² V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 486, 488. Svedočenje svedoka RFJ-037 u vezi s navodom da je Stanišić odobravao transportovanje oružja i materijalnu podršku za Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske biće obrađeno u nastavku, ali Pretresno veće napominje da drugi dokazi kojima tužilaštvo potkrepljuje svoju tvrdnju ne identifikuju Stanišića i da su spekulativni. V. dokazni predmet P01628, str. 1; dokazni predmet P03481; dokazni predmet P03207, str. 14.

²²³³ V. gore, par. 14, 17, 454.

²²³⁴ V. svedok RFJ-037, T. 6. februar 2018, str. 55, T. 7. februar 2018, str. 10, 18-20, 67, dokazni predmet P01616, par. 38, 40-42.

drugih konkretnih ili neposrednih dokaza koji pokazuju Stanišićevu podršku ili doprinos, odbija da se osloni na svedočenje ovog svedoka.²²³⁵

559. S druge strane, iako su Pretresnom veću predočeni dokazi u vezi sa "Zahvalnicom" Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske koju je primilo 40 lica i na kojoj se nalaze i imena optuženih, nema daljih informacija o tome za šta se Ministarstvo ovim licima zvanično zahvaljuje.²²³⁶ Pretresno veće takođe prima na znanje tvrdnju tužilaštva da je Stanišić u narednim godinama ostao u vezi sa "specijalnom jedinicom" Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske i da je krajem 1993. predložio da se 100–200 pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije pošalje kao pomoć.²²³⁷ Međutim, iako je Mladić u dnevniku identifikovao Stanišića kao osobu koja kaže "možemo izdvojiti 100–120 ljudi i Karišika", svedok Milovanović je izjavio da se to nikad nije ostvarilo,²²³⁸ a tužilaštvo nije pružilo nikakve dodatne dokaze za to da je takvo raspoređivanje, ako je do njega uopšte došlo, imalo veze s nekim zločinom navedenim u Optužnici ili da to nameće zaključak da je Stanišić rasporedio druge snage u cilju ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja. Na kraju, iako je svedok veštak tužilaštva Nielsen govorio o raspoređivanju osoblja i iz Saveznog sekretarijata unutrašnjih poslova i iz Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije za podršku Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske, sve su veze sa Stanišićem, osim navoda koje iznosi svedok RFJ-037, spekulativne.²²³⁹

---

²²³⁵ Pretresno veće takođe prima na znanje tvrdnju tužilaštva da je Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije najkasnije februara 1992. koordiniralo aktivnosti s opštinskim vlastima u Bijeljini preko Predraga Ješurića, načelnika policije u Bijeljini, koji je ilegalno naoružavao Srbe i koji je navodno imao "veze" sa Stanišićem. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 484, 507. Pre svega, Pretresno veće primećuje da su navodi da je Ješurić imao "veze" sa Stanišićem potkrepljeni samo iskazom svedoka RFJ-037 (v. svedok RFJ-037, T. 6. februar 2018, str. 33–35), čije se svedočenje uzima s oprezom, i zapisom iz Mladićevog dnevnika, gde se samo neodređeno pominje Služba državne bezbednosti Srbije (v. dokazni predmet 1D00036, str. 76). Dalje, dokazi koji bi potkrepili bilo kakvu koordinaciju između Srpskog Ministarstva unutrašnjih poslova i Ješurića dolaze prvenstveno od samog Ješurića, a on ne pominje Stanišića konkretno, već uopšteno pominje Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije, što može da uključuje i Službu javne bezbednosti. V. gore, par. 326, 520; dokazni predmet P03472, str. 2; dokazni predmet P03476, str. 2. V. takođe dokazni predmet P03491, str. 14 (gde Ješurić kaže da je "sam ilegalno naoružavao Srbe"). Drugi argumenti koje je tužilaštvo pružilo u prilog navedenoj saradnji između Ješurića i Službe državne bezbednosti Srbije, uključujući konkretno Stanišića, u događajima u Bijeljini uglavnom potiču iz dokaza svedoka RFJ-037, koji se, kao što je rečeno, posmatraju s oprezom. V. svedok RFJ-037, T. 14. februar 2018, str. 63, T. 8. februar 2018, str. 20, 22, T. 7. februar 2018, str. 55, dokazni predmet P01616, par. 41, 42, 231.

²²³⁶ Dokazni predmet P01789.

²²³⁷ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 489, gde se upućuje na dokazni predmet 1D00036, str. 60; svedok Milovanović, dokazni predmet P02935, str. 15446–15448.

²²³⁸ Svedok Milovanović, dokazni predmet P02935, str. 15448.

²²³⁹ Dokazni predmet P00850, par. 863; dokazni predmet P03479, str. 1 (gde se navodi da treba uspostaviti kontakt "sa SSUP-om i MUP-om Srbije, koji su nam obećali pomoć u opremi"). V. svedok RFJ-037, T. 6. februar 2018, str. 55, dokazni predmet P01616, par. 38, 40.

4. Služba nacionalne bezbednosti Republike Srpske i druge obaveštajne grupe

560. U vezi s tvrdnjom da su optuženi uspostavili paralelne linije izveštavanja i nadležnosti, tužilaštvo navodi da su optuženi imali kontrolu nad Službom nacionalne bezbednosti Republike Srpske, Predragom Radulovićem i njegovom grupom Miloš,²²⁴⁰ kao i nad obaveštajnom grupom Tajfun/Sigma.²²⁴¹ Prema tužilaštvu, Simatović je grupu Tajfun, koja je kasnije postala Sigma, uključio u Službu državne bezbednosti Srbije 1994, i ta je grupa bila direktno odgovorna njemu.²²⁴² Iako se Simatović u Završnom pretresnom podnesku ne osvrće na ove navode, Stanišić poriče da su obaveštajne grupe Tajfun/Sigma ili Miloš korišćene za ostvarivanje zajedničkog zločinačkog cilja i tvrdi da je Republika Srpska njihovu saradnju sa Službom državne bezbednosti Srbije smatrala za neprijateljska dela.²²⁴³

561. Pretresnom veću su predviđeni dokazi da je Radulović, koji je bio zaposlen u Službi nacionalne bezbednosti Republike Srpske,²²⁴⁴ u saradnji s Ministarstvom unutrašnjih poslova Srbije pomagao u “naoružavanju srpskog naroda na širem području tadašnje [Bosne i Hercegovine] i Slavonije”,²²⁴⁵ dok je svedok veštak tužilaštva Nielsen konkretnije rekao da veruje da je Radulović sarađivao sa Resorom državne bezbednosti Srbije.²²⁴⁶ Pretresno veće je takođe razmotrilo zapisnik o zvaničnom razgovoru s Radulovićem, koji je identifikovan kao operativni radnik iz Centra Banja Luka; zapisnik je potpisao načelnik Osme uprave Resora državne bezbednosti Srbije Milan Prodanić, a u tom razgovoru Radulović govori o raznim kontaktima sa Službom državne bezbednosti i Resorom državne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije.²²⁴⁷ U pogledu rukom pisanih beleški na gorepomenutom zapisu razgovora sa Radulovićem, svedok veštak tužilaštva Nielsen posvedočio je da je prepoznao “inicijale [za koje on smatra da su inicijali] Jovice Stanišića”.²²⁴⁸

562. Pretresno veće je razmotrilo sledeće dokumentarne dokaze: (i) izveštaje obaveštajnih grupa Miloš i Tajfun/Sigma upućivane Resoru državne bezbednosti Srbije, uključujući Drugu upravu

²²⁴⁰ Na osnovu dokaza čini se da je Predrag Radulović radio pod šifrom “Miloš”. V. dokazni predmet P03832; dokazni predmet P03831; dokazni predmet P03833, str. 2, 3.

²²⁴¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 490-493. Pretresno veće napominje da će obaveštajna grupa Tajfun kasnije postati obaveštajna grupa Sigma. V. dokazni predmet P00860.

²²⁴² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 493.

²²⁴³ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 983, 985, 989-993; Stanišićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 52.

²²⁴⁴ V. svedok Nielsen, T. 15. novembar 2017, str. 2.

²²⁴⁵ Dokazni predmet P00854, str. 1. V. takođe dokazni predmet P00850, par. 858.

²²⁴⁶ Svedok Nielsen, T. 23. novembar 2017, str. 99, 100.

²²⁴⁷ Dokazni predmet P00835, str. 1, 2.

²²⁴⁸ Svedok Nielsen, T. 15. novembar 2017, str. 2, 3, gde se upućuje na dokazni predmet P00835 (b/h/s), str. 1.

Resora,²²⁴⁹ (ii) izveštaje Miloša u kojima se govori o transportu i kupovini oružja od Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije;²²⁵⁰ (iii) izveštaj o obezbeđivanju opreme za grupu Tajfun od strane Službe državne bezbednosti Srbije i uspostavljanju “operativnog sistema informisanja prema [Službi državne bezbednosti] Srbije” “u samoj koncepciji udruženja u srpske države”;²²⁵¹ i (iv) izveštaj o preliminarnim razgovorima koje je Simatović vodio 1994. u vezi s uključivanjem Sigme u obaveštajni sistem Resora državne bezbednosti Srbije.²²⁵²

563. Pretresno veće takođe napominje da se tužilaštvo, kad je reč o odnosu između Službe državne bezbednosti Srbije i Službe nacionalne bezbednosti Republike Srpske, u velikoj meri oslanja na svedoka RFJ-037.²²⁵³ Svedok RFJ-037 izneo je mišljenje da je odnos između Službe nacionalne bezbednosti Republike Srpske i Službe državne bezbednosti Srbije bio odnos “apsolutn[e] i potpun[e] saradnj[e]”, da su pripadnici Službe nacionalne bezbednosti Republike Srpske sebe smatrali službenicima Službe državne bezbednosti Srbije i da je Služba državne bezbednosti Republike Srpske “bila potpuno beznačajna bez [Službe državne bezbednosti] Srbije.”²²⁵⁴ Iskazi svedoka RFJ-037 nisu, međutim, jasno potkrepljeni konkretnim detaljima ili primerima, a Pretresno veće ima u vidu i ograničenu svrhu za koju je prihvatio njegovo svedočenje. Pretresno veće isto tako neubedljivom smatra i tvrdnju tužilaštva da je Stanišić konkretno zadržao kontrolu nad Radulovićem i grupom Miloš kada su oni potpali pod Službu nacionalne bezbednosti Republike Srpske i tokom sukoba.²²⁵⁵ Pretresno veće je, međutim, razmotrilo i dokaze da su izveštaji grupe Sigme upućivani optuženima,²²⁵⁶ kao i da se, prema rečima svedoka Nielsena, u periodu od juna do septembra 1994, a verovatno i nakon toga, jedan broj tih izveštaja, koji su

²²⁴⁹ V. dokazni predmet P03211; dokazni predmet P03513. V. takođe dokazni predmet P00860; dokazni predmet P00850, par. 872; dokazni predmet 1D00037, str. 124, 136; dokazni predmet P01597, str. 84; dokazni predmet P03506, str. 8.

²²⁵⁰ Dokazni predmet P03481; dokazni predmet P03473.

²²⁵¹ Dokazni predmet P00853.

²²⁵² Dokazni predmet P00860. V. takođe dokazni predmet 1D00037, str. 136.

²²⁵³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 492, fusnote 2096-2099.

²²⁵⁴ V. svedok RFJ-037, T. 7. februar 2018, str. 4, 5, 18-20.

²²⁵⁵ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 492, fusnota 2099, gde se upućuje na dokazni predmet P00835, str. 1; dokazni predmet P03473; dokazni predmet P03481; dokazni predmet P03482; dokazni predmet P01713; dokazni predmet P03178 (gde se pominje samo Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije i/ili Služba državne bezbednosti Srbije, a ne Stanišić konkretno).

²²⁵⁶ Dokazni predmet P03509, str. 1 (izveštaj upućen Službi državne bezbednosti Srbije sa oznakom “za Frenkiju”); dokazni predmet P03510, str. 1 (izveštaj upućen Službi državne bezbednosti Srbije sa oznakom “za Frenkiju”); dokazni predmet P03514, str. 1 (izveštaj koji je upućen “lično g. Frenkiju”); dokazni predmet P03515 (izveštaj upućen Službi državne bezbednosti Srbije sa oznakom “za Frenkiju”); dokazni predmet P03516, str. 1 (izveštaj na čijem vrhu стоји oznaka “NRDB/Načelnik Resora državne bezbednosti”); dokazni predmet P03517, str. 1 (izveštaj na kojem piše “dostaviti Frenkiju”); dokazni predmet P03518, str. 1 (izveštaj na kojem piše “dostaviti Frenkiju”); dokazni predmet P03519 (izveštaj na kojem piše “dostaviti Frenkiju”). V. takođe dokazni predmet P00850, par. 916, fusnota 1566.

sadržali detaljne obaveštajne podatke o političkoj i bezbednosnoj situaciji u Republici Srpskoj i drugim delovima bivše Jugoslavije, morao dostavljati lično Simatoviću.²²⁵⁷

564. Nakon što je razmotrilo dokaze u celosti, Pretresno veće zaključuje da je Služba državne bezbednosti Srbije imala kontakte s obaveštajnim grupama Miloš i Tajfun/Sigma i da su preko tih grupa optuženi dobijali informacije o političkoj i bezbednosnoj situaciji u Republici Srpskoj i drugim delovima bivše Jugoslavije. Međutim, iz dokaza koji su mu predočeni Pretresno veće ne može da utvrdi da li je upotreba ovih obaveštajnih grupa doprinela činjenju ili ostvarenju krivičnih dela počinjenih u Bosni i Hercegovini koja se mogu pripisati optuženima.

5. Nadležnost optuženih nad Markom Pavlovićem

565. Dana 6. aprila 1992. Krizni štab Zvornika proglašio je ratno stanje i zadužio Teritorijalnu odbranu i rezervnu policiju da preuzmu odbrambene operacije.²²⁵⁸ Nakon što su srpske snage preuzele vlast u gradu Zvorniku, zvornički Krizni štab je zamenjen privremenom lokalnom vladom,²²⁵⁹ koja je 28. aprila 1992. imenovala Branka Popovića, takođe poznatog kao Marko Pavlović,²²⁶⁰ za komandanta Teritorijalne odbrane.²²⁶¹ Prema navodima tužilaštva, optuženi su imali nadležnost nad Pavlovićem, koji je navodno delovao kao "agent" Službe državne bezbednosti Srbije i bio potčinjen Kostiću, takođe operativcu Službe državne bezbednosti Srbije, radi ostvarivanja zajedničkog zločinačkog cilja.²²⁶²

566. Pretresno veće podseća da je već razmotrilo Kostićovo zaposlenje u Službi državne bezbednosti Srbije, kao i njegov odnos sa Stanišićem, naročito u vezi s lokalnim bezbednosnim strukturama i naoružavanjem lokalnih bezbednosnih snaga u SAO SBZS u prvoj polovini 1991.²²⁶³ Dalje, Pretresno veće napominje da je, prema rečima svedoka OFS-23, Kostić krajem 1991. "doveo" Pavlovića u Mali Zvornik, koji se nalazi na srpskoj strani reke Drine,²²⁶⁴ i da je Pavlović

²²⁵⁷ Dokazni predmet P00850, par. 916.

²²⁵⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno br. 987; dokazni predmet P03558.

²²⁵⁹ V. gore, par. 191.

²²⁶⁰ Pretresno veće prima na znanje dokaze koji su mu predočeni u vezi sa Brankom Popovićem, koji se takođe pominje i kao "Marko Pavlović". V. takođe svedokinja RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 21004; svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 42; dokazni predmet P00837, str. 2.

²²⁶¹ V. dokazni predmet P03564, str. 1; dokazni predmet P03565. V. takođe gore par. 191, fusnota 877.

²²⁶² V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 89, 91, 100-102, 511-513, 518-530, 818; Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, par. 65, 131. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 72, 93.

²²⁶³ V. gore, par. 530, 531, 536.

²²⁶⁴ Svedokinja RFJ-019, dokazni predmet P01655, str. 2.

objasnio da je njegov zadatak da raspodeli oružje za zaštitu Srba u slučaju rata.²²⁶⁵ Svedok OFS-23 je izjavio i da je tokom prvog sastanka mislio da je Pavlović “obaveštajac srpskog [Ministarstva unutrašnjih poslova]”,²²⁶⁶ i da je on o Kostiću s vremena na vreme govorio kao o “šefu”.²²⁶⁷ Iskaz ovog svedoka takođe ukazuje na to da je Pavlović u Zvornik došao početkom marta 1992.;²²⁶⁸ premda svedok OFS-23 nije znao da li je Pavlović ikad zvao nekog iz Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije ili iz Službe državne bezbednosti Srbije,²²⁶⁹ on je tvrdio da je Pavlović u kontaktu s Ratkom Vidovićem, koji je bio komandir policijske stanice u Zvorniku i koji je, prema rečima svedoka OFS-23, imao bliske veze sa Službom državne bezbednosti Srbije.²²⁷⁰

567. Svedok RFJ-002 je isto tako izjavio da je Pavlović tvrdio da ga je Služba državne bezbednosti Srbije postavila u Zvornik i da ga je Beograd poslao da “sredi situaciju u Zvorniku”.²²⁷¹ Prema rečima ovog svedoka, Pavlović, koga je sreo sedam ili osam puta, tvrdio je da ima dosijee iz Službe državne bezbednosti Srbije, koje svedok nikad nije video, i da je pripadnik Službe, ali svedoku nikad nije pokazao nikakvu legitimaciju.²²⁷² Svedok je takođe izjavio da, pošto nije bio član nijednog organa vlasti u Zvorniku, nije mogao da ulazi u detalje o tome ko je imenovao

---

²²⁶⁵ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 41. Kako je to svedok OFS-23 shvatio, Pavlović je došao u Zvornik radi koordiniranja Srba na ključnim položajima u regiji istočne Bosne. V. svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 46.

²²⁶⁶ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 42.

²²⁶⁷ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 41.

²²⁶⁸ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 28.

²²⁶⁹ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00504, str. 9738, 9739.

²²⁷⁰ Svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 44, dokazni predmet 2D00507, str. 2, T. 16. septembar 2020, str. 61-64. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pavlović često bio u kontaktu sa saradnicima Službe državne bezbednosti, među kojima je i Vojislav Jekić (v. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 513). Međutim, svedok OFS-23 je u svedočenju rekao da se Jekić lažno predstavljao kao pripadnik Službe državne bezbednosti Srbije i da je gajio neprijateljska osećanja prema njima zato što nije mogao da postane njihov pripadnik. V. svedok OFS-23, T. 15. septembar 2020, str. 60-63, dokazni predmet 2D00504, str. 9876, 9877. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, par. 52; Pretresno veće primećuje da, osim što se Jekić identificuje kao službenik Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije i “saradnik” Službe državne bezbednosti Srbije, jedini drugi dokaz koji ukazuje na to da je on pripadao Službi državne bezbednosti Srbije dolazi iz jednog izveštaja Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske. V. dokazni predmet P01623, str. 1 (gde se Jekić identificuje kao “bivši pripadnik [Službe državne bezbednosti] Srbije”, bez drugih detalja). V. takođe svedok RFJ-037, T. 8. februar 2018, str. 59, 62, dokazni predmet P01616, par. 160-162; svedok Mujić, T. 27. februar 2018, str. 35, 36. Čak i da Jekić jeste pripadao Službi državne bezbednosti Srbije, ovaj dokaz o čestim kontaktima i dalje samo posredno ide u prilog tvrdnji da je Pavlović primao uputstva od optuženih, a ne nameće to kao zaključak.

²²⁷¹ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01667, str. 10924, 10925, 10938-10940, 10960, 10961, 10963.

²²⁷² Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01667, str. 10939, 10940, 10960. Kada je upitan da li je video neku legitimaciju ili dokument koji bi potvrđio Pavlovićevu pripadnost Službi državne bezbednosti Srbije, svedok je izjavio da Pavlović nikad nije pokazao takvu legitimaciju, ali da je “izvadio nešto” iz džepa i rekao da je postavljen iz Beograda. Svedok je takođe rekao da im je Pavlović pokazao “neke knjižice”, ali da oni te knjižice nikad nisu pregledali i da ne znaju šta su one bile. V. svedok RFJ-002, dokazni predmet P01667, str. 10940, 10959, 10961.

Pavlovića i odakle.²²⁷³ Međutim, svedok je izjavio da su svi “bili ti potčinjeni [Pavloviću], [...] i milicija, i te druge jedinice, i vojske”.²²⁷⁴

568. Pored toga, Pretresnom veću su predočeni dokazi u vezi s naoružavanjem i raspodelom oružja u Zvorniku u kojima svedok RFJ-002 izjavljuje da je Pavlović “imao jednu od glavnih uloga u naoružavanju srpskih paravojnih jedinica” i da je noću “dovozio kamione pune oružja i razne municije koje su slali oficiri s kojima je bio u kontaktu”.²²⁷⁵ Prema rečima svedoka OFS-23, raspodela oružja u Zvorniku otpočela je 1991, a naoružanje iz Srbije stizalo je od JNA i od Službe državne bezbednosti.²²⁷⁶ Međutim, na pitanje o ukupnoj količini oružja koja je stigla u Zvornik, svedok OFS-23 je izjavio da je “otprilike 90 posto dolazilo od JNA, a 10 posto iz Baranje”, s tim što je tih 90% uglavnom raspodeljivala JNA.²²⁷⁷ U vezi s prвom raspodelom naoružanja, Branko Grujić je svedoku OFS-23 rekao da se, zajedno “sa nekim ljudima iz državne bezbednosti”, dogovorio da se oružje prebaci čamcem preko reke Drine, ali svedok ne zna da li je to istina.²²⁷⁸ On je takođe izjavio da se 1991. u Beogradu sreo sa Radmilom Bogdanovićem, koji mu je rekao da može da nabavi oružje od Teritorijalne odbrane Srbije, i da će mu se javiti Kostić radi organizovanja transporta.²²⁷⁹ Kostić je pet do šest dana nakon toga nazvao svedoka i dao mu uputstva kako da prihvati oružje, koje je uključivalo 200–300 pušaka i municiju i koje je podeljeno Srbima u zvorničkim selima.²²⁸⁰ Svedok OFS-23 je u svedočenju rekao da su se dve pošiljke oružja odvijale na isti način prema Kostićevim uputstvima.²²⁸¹ Pošto je razmotrilo ove dokaze, Pretresno veće zaključuje da je veći deo naoružanja koje je stiglo u Zvornik raspodelila JNA i da postoje neke indikacije za to da je oružje stizalo od Službe državne bezbednosti Srbije, ali da spis ne pruža

²²⁷³ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01667, str. 10940. V. takođe svedok RFJ-002, dokazni predmet P01667, str. 10962.

²²⁷⁴ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01667, str. 10960.

²²⁷⁵ Svedok RFJ-002, dokazni predmet P01681, str. 8. V. takođe dokazni predmet P00838, str. 2.

²²⁷⁶ Svedok OFS-23, T. 16. septembar 2020, str. 27, dokazni predmet 2D00506, par. 31-33. Pretresno veće takođe napominje da tokom svedočenja na ponovljenom suđenju ovaj svedok nije sa sigurnošću mogao da kaže da li je konkretni datum prvih pošiljki naoružanja u Zvornik bio u oktobru, početkom novembra ili u decembru 1991. V. svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 32, T. 17. septembar 2020, str. 50, T. 16. septembar 2020, str. 4-6, 28. Svedok je takođe izjavio da on nije učestvovao u organizovanju transporta oružja, ali da je nešto oružja podeljeno iz njegove kuće. V. svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 32. Prema rečima svedoka OFS-23, postojali su i drugi kanali za transport oružja. V. dokazni predmet 2D00506, par. 33-35, 48.

²²⁷⁷ V. svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00504, str. 9719-9721, 9789, dokazni predmet 2D00506, par. 34 (gde svedok izjavljuje da je “najmanje dve trećine naoružanja verovatno dolazilo iz magacina i depoa JNA smeštenih u etnički čistim srpskim mesnim zajednicama”, i da se ovo dešavalo u jesen 1991). V. takođe svedok OFS-23, dokazni predmet 2D00506, par. 31-33.

²²⁷⁸ Svedok OFS-23, T. 16. septembar 2020, str. 28, 31, 32, dokazni predmet 2D00506, par. 32.

²²⁷⁹ Svedok OFS-23, T. 15. septembar 2020, str. 15, dokazni predmet 2D00506, par. 39, 40, dokazni predmet 2D00507, str. 1.

²²⁸⁰ Svedok OFS-23, T. 15. septembar 2020, str. 15, dokazni predmet 2D00504, str. 9731, 9732, dokazni predmet 2D00506, par. 36, 40, dokazni predmet 2D00507, str. 1.

²²⁸¹ Svedok OFS-23, T. 16. septembar 2020, str. 16, T. 15. septembar 2020, str. 15.

dovoljno veza ili jasnoće da bi se van razumne sumnje pokazalo da su optuženi igrali ulogu u takvom raspoređivanju oružja u Zvorniku.²²⁸²

569. Nakon što je razmotrilo dokaze svedoka OFS-23 i RFJ-002, kao i druge dokumentarne dokaze,²²⁸³ Pretresno veće zaključuje da, čak i da Pavlović jeste radio za Službu državne bezbednosti, što i dalje nije jasno,²²⁸⁴ ili da jeste bio u kontaktu sa drugim pripadnicima Službe državne bezbednosti Srbije, nema dovoljno pouzdanih i verodostojnih dokaza za to da mu je Stanišić davao instrukcije ili da je uticao na način njegovog delovanja pre i nakon što je Pavlović preuzeo položaj komandanta Teritorijalne odbrane Zvornik. U tom pogledu Pretresno veće, iako je uzelo u obzir dokaze da je Pavlović u svojstvu komandanta zvorničke Teritorijalne odbrane “često” posećivao Stanišićevog zamenika Tepavčevića u Službi državne bezbednosti u Beogradu,²²⁸⁵ konstatuje da su ovi dokazi, u kojima se ne pominje Stanišićevu učešće na tim sastancima, nepotkrepljeni i spekulativni. Pretresno veće podjednako nije uvereno ni u to da se pomoći koju je Pavlović možda pružio da bi se Milorad Ulemek zvani Legija pustio na slobodu²²⁸⁶ može pripisati Stanišiću.²²⁸⁷ Donoseći ovaj zaključak Pretresno veće ima u vidu dokaze koje je dobilo od svedoka RFJ-037,²²⁸⁸ kao i probleme koje su strane iznele u vezi s njegovim svedočenjem.²²⁸⁹ Pretresno

²²⁸² Dalje, Pretresno veće prima na znanje dokaze koje tužilaštvo navodi o umešanosti Stanišića, Simatovića ili Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije u prebacivanje naoružanja u Bosnu i Hercegovinu. V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 255, 259, 261, 263-265. Pretresno veće, međutim, smatra da navedeni dokazi ne pokazuju pouzdano i dovoljno jasno kakvu su ulogu optuženi imali u raspodeli oružja ili, ako se utvrdi da jesu imali neku ulogu, da su oni u dovoljnoj meri povezani s nekim krivičnim delom za koje se terete.

²²⁸³ Pretresno veće je isto tako razmotrilo i druge dokumentarne dokaze koji ukazuju na to da je Pavlović bio pripadnik Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije. V. dokazni predmet P00837, str. 2. V. takođe dokazni predmet P01649, str. 1, 2; dokazni predmet P00838, str. 14. Pretresno veće napominje da se u izveštaju na koji se tužilaštvo poziva i za koji tvrdi da je upućen Drugoj upravi Pavlović identificuje kao “major JNA i komandant vojske u Zvorniku”, da se kaže da je “navodno došao u Zvornik i sam sebe predložio za komandanta srpske vojske u Zvorniku” i da je “puštao priče da je on poslat od strane Kontraobaveštajne službe i Službe državne bezbednosti Srbije da sredi situaciju u Zvorniku, te ga je kao takvog stanovništvo i prihvatile”. V. dokazni predmet P01649. Pretresno veće podseća da je Pavlović u jednom drugom izveštaju, kada ga je jedan operativac Državne bezbednosti upitao o delima Srpske dobrovoljačke garde na području Zvornika, “odbio da pruži konkretne podatke, pravdajući se da će ih poslati po drugoj liniji, tj. preko Jekića iz [Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije]”. V. dokazni predmet P00838, str. 1, 14, 15.

²²⁸⁴ Pretresno veće smatra da dokazi o tome da je Kostić “doveo” Pavlovića u Mali Zvornik ili o tome da je on ponekad o Kostiću govorio kao o “šefu” ne pokazuju definitivno da je on bio povezan sa Službom državne bezbednosti Srbije.

²²⁸⁵ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 524, gde se upućuje na svedokinju RFJ-109, dokazni predmet P01782, str. 23626, 23634.

²²⁸⁶ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 177, 521; dokazni predmet P02847, str. 1. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak A, par. 188-191.

²²⁸⁷ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 177, 521. Pretresno veće takođe konstatuje da nema dovoljno dokaza za zaključak da je general Bošković “svoj položaj dugovao Stanišiću” (v. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 177, 218, 521). V. svedok Vasiljević, T. 30. januar 2019, str. 49, 50, T. 14. jun 2018, str. 6-9, dokazni predmet P02423, par. 38.

²²⁸⁸ Pretresno veće napominje da su mu predočeni dokazi svedoka RFJ-037 koji se odnose na: (i) Službu državne bezbednosti Srbije i Stanišićev odnos sa Pavlovićem (v. svedok RFJ-037, T. 14. februar 2018, str. 39-41, T. 8. februar 2018, str. 63, 66, 68, T. 7. februar 2018, str. 6, 7, 12, dokazni predmet P01616, par. 165); (ii) raspodelu oružja koje je Jekić primio od Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije članovima Srpske demokratske stranke, u periodu od novembra 1991. pa do operacije Zvornik u aprilu 1992. (v. svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 161, T. 6. februar

veće podseća, međutim, da su ovi dokazi ograničeni, s obzirom na svrhu za koju su prihvaćeni, te da se posmatraju s odgovarajućim oprezom. S obzirom na to da ne nalazi druge jasne ili neposredne dokaze u pogledu Stanišićevog doprinosa, Pretresno veće odbija da se osloni na ovaj aspekt svedočenja svedoka.

570. Na kraju, Pretresno veće je razmotrilo dokaze povezane s navodima tužilaštva o tome da su se, nakon preuzimanja vlasti u Zvorniku, Pavlović i drugi predstavnici opština bosanskih Srba u junu ili julu 1992. sastali sa Simatovićem radi organizovanja aktivnosti vezanih za obuku koje bi se sprovodile u njihovim opštinama²²⁹⁰ i da je Služba državne bezbednosti Srbije dobro znala za zločine tokom i nakon napada na Zvornik i njihove počinioce.²²⁹¹ Pretresno veće prihvata tvrdnju da postoje dokazi za to da su izveštaji o zločinima počinjenim u Zvorniku stizali u Službu državne bezbednosti Srbije, uključujući u Drugu upravu. I pored toga, Pretresno veće ima u vidu da je Pavlovićev odnos sa Službom državne bezbednosti i dalje nejasan.²²⁹² S obzirom na to, čak i da optuženi jesu imali konkretna saznanja o Pavlovićevom ponašanju, Pretresno veće se nije uverilo da se Pavlovićevi postupci mogu pripisati optuženima. Pretresno veće takođe napominje da svedočenje svedoka Deronjića o sastanku Simatovića s lokalnim vlastima, uključujući i Pavlovića, u junu ili julu 1992. nije dovoljno potkrepljeno, i stoga odbija da se osloni na njega.

571. Nadalje, premda je razmotrilo navode o vezama optuženih s Arkanom i Srpskom dobrovoljačkom gardom,²²⁹³ Pretresnom veću su predviđeni i dokazi svedoka RFJ-037, koji je imao saznanja o tome da je Stanišić bio umešan u planiranje operacije u Zvorniku²²⁹⁴ i da se Pavlović sastao sa Vojinom Vučkovićem zvanim Žuća, komandantom paravojne grupe Žute ose, za koga svedok tvrdi da ga je poslala Služba državne bezbednosti Srbije i da je to bilo poznato Stanišiću.²²⁹⁵

2018, str. 52-57); (iii) transport oružja iz Saveznog sekretarijata za unutrašnje poslove u Bosnu i Hercegovinu krajem 1991. i početkom 1992. (v. svedok RFJ-037, T. 6. februar 2018, str. 55, dokazni predmet P01616, par. 37-39); i (iv) transport oružja iz Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, preko Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, za koji je izjavio da se odvijao uz Stanišićovo znanje (v. svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 38, 40-42, T. 6. februar 2018, str. 55).

²²⁸⁹ V. gore, par. 454, fusnote 1828, 1830.

²²⁹⁰ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 525, gde se upućuje na svedoka Deronjića, dokazni predmet P01717, par. 134-138.

²²⁹¹ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 528, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 197, 198; svedoka RJS-04, 11. jul 2019, str. 23; dokazni predmet P01620, str. 3; dokazni predmet P00838, str. 2-4, 14; dokazni predmet P01649.

²²⁹² V. gore, par. 569, fusnote 2272, 2283.

²²⁹³ V. gore, Odeljak V.E.

²²⁹⁴ Svedok RFJ-037, T. 14. februar 2018, str. 63.

²²⁹⁵ Svedok RFJ-037, T. 8. februar 2018, str. 57, 58, T. 6. februar 2018, str. 46. V. takođe svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 171.

Pored toga što je s odgovarajućim oprezom sagledalo svedočenje svedoka RFJ-037, Pretresno veće konstatiše da su ovo dokazi iz druge ruke i da su spekulativni, pa se neće oslanjati na njih.²²⁹⁶

6. Zaključak

572. Pretresno veće konstatiše da su pre i nakon formiranja Republike Srpske između Stanišića i Karadžića postojali kanali komunikacije i da je Stanišić u nekim prilikama omogućavao kontakte između Karadžića i Miloševića. Međutim, sadržaj te komunikacije nije dovoljan da bi se van razumne sumnje zaključilo da su Stanišić ili Simatović pružali podršku organizovanju zasebnih srpskih struktura vlasti u Bosni i Hercegovini. Isto tako, nema dovoljno pouzdanih dokaza ni za to da su optuženi organizovali i rukovodili formiranjem, finansiranjem, obukom, logističkom podrškom i drugim vrstama značajne pomoći ili podrške raznim srpskim snagama u Bosni i Hercegovini. Pretresno veće se takođe nije uverilo da je van razumne sumnje dokazano da su optuženi pružali drugu pomoć ili doprineli činjenju zločina navedenih u Optužnici putem dela navodnih operativaca Službe državne bezbednosti Srbije ili pojedinaca koji su imali veze s njima, kao što je Marko Pavlović.

J. Namera

573. U Optužnici se navodi da su optuženi delili nameru da ostvare zajednički zločinački cilj prisilnog i trajnog uklanjanja većine nesrba s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini putem činjenja krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i nehumanih dela (prisilno premeštanje), kako je navedeno u Optužnici.²²⁹⁷ Alternativno, kako se navodi u Optužnici, zajednički zločinački cilj bio je da se prisilno i trajno, putem deportacije i prisilnog premeštanja, većina Hrvata, Muslimana i ostalih nesrba ukloni s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, pri čemu su

²²⁹⁶ U odnosu na Vučkovića, svedok RFJ-037 samo navodi da je njega poslala Služba državne bezbednosti Srbije i da je, "ako ga je tada poslao Čarli, [ili] Tepa, nemoguće da je poslat a da za to nije znao Stanišić". V. svedok RFJ-037, T. 8. februar 2018, str. 57. Dalje, u vezi sa Stanišćevim učešćem u planiranju zvorničkih operacija, svedok RFJ-037 je imao "samo saznanja da će doći do nekih ozbiljnijih događaja u Bijeljini i Zvorniku". V. svedok RFJ-037, T. 14. februar 2018, str. 63. Svedok takođe daje izjave u vezi sa Simatovićevim učešćem i slaže se s komentarima Vojislava Šešelja tokom jednog intervjuja da su "osmislioci" napada na Zvornik bili "ključni ljudi iz Službe državne bezbednosti, među njima Franko Simatović 'Frenki'". V. svedok RFJ-037, T. 14. februar 2018, str. 56, 57, gde se upućuje na dokazni predmet P00004, str. 29. Međutim, kada je upitan da li bi bilo neiskreno da za sebe kaže da ima neka saznanja o konkretnoj "Frenkijevoj" umešanosti, svedok RFJ-037 odgovara: "ne, ne mogu da kažem [...]" V. svedok RFJ-037, T. 14. februar 2018, str. 63. Uzimajući u obzir gorenavedeni, Pretresno veće nalazi da je tvrdnja tužilaštva da je Služba državne bezbednosti Srbije orkestrirala napad na Zvornik i da je Stanišić bio umešan u njegovo planiranje spekulativna, posebno zato što tužilaštvo nju, osim pomenutog Šešeljevog intervjuja, potkrepljuje samo svedočenjem svedokinja RFJ-088, o čijem je kredibilitetu već bilo reči u drugim delovima ove Presude, i svedočenjem svedoka RFJ-037, čije se svedočenje posmatra s oprezom. V. gore, par. 14, 17, 454, fusnota 1815. V. takođe svedokinja RFJ-088, dokazni predmet P02310, str. 19426, dokazni predmet P02307, str. 9.

²²⁹⁷ Optužnica, par. 14, 17. V. takođe Optužnica, par. 22, 25, 26, 63, 64, 66; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 24, 75, 93-105.

optuženi mogli razumno da predvide da su zločini progona i ubistva mogući ishod ostvarenja udruženog zločinačkog poduhvata i oni su s tom svešću učestvovali u tom poduhvatu.²²⁹⁸

574. Tužilaštvo u Završnom pretresnom podnesku navodi da su optuženi imali nameru da budu počinjena krivična dela koja su bila deo zajedničkog zločinačkog cilja, a to pokazuju: (i) podrška koju su pružali Milanu Martiću i Milanu Babiću u SAO Krajini, te Goranu Hadžiću u SAO SBZS pre nego što je zajednički zločinački plan uobličen;²²⁹⁹ (ii) izjave optuženih, uključujući i kontekst u kom su date;²³⁰⁰ (iii) činjenica da su optuženi znali da se zločini čine, kao i njihovo lično učešće u planiranju i sprovođenju operacija proterivanja, podrška koju su kontinuirano pružali Željku Ražnatoviću zvanom Arkan i Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, te redovno angažovanje Jedinice i Škorpiona;²³⁰¹ (iv) činjenica da optuženi nisu sprečili zločine ni kaznili počinioce;²³⁰² i (v) kontinuirana saradnja optuženih s drugim učesnicima u udruženom zločinačkom poduhvatu i podrška koju su im pružali uprkos tome što su znali za njihovu zločinačku nameru.²³⁰³

575. Stanišić navodi da on nije delio nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj jer je bio apolitičan profesionalac, na šta upućuje činjenica da je 1991. bio pod istragom komisije koja ispituje okolnosti i dela veleizdaje, da je delovao u nameri da osigura bezbednost nacionalnih manjina i zaštiti ih od zločina, te da je podržavao mirovne inicijative u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995.²³⁰⁴ Isto tako, Simatović navodi da dokazi ne ukazuju na to da je on delio zajednički zločinački cilj, te da to što je prisustvovao sastancima i navodno dao priznanje određenim jedinicama na proslavi u Kuli nisu ubedljivi pokazatelji njegove namere.²³⁰⁵

576. Pretresno veće će prvo razmotriti argument tužilaštva da zaključak o nameri optuženih može da se izvede iz njihovih dela i ponašanja pre uobličavanja zajedničkog zločinačkog cilja.²³⁰⁶ U vezi s tim, Pretresno veće ima na umu da, pravno gledano, može da se osloni na dokaze o aktivnostima

²²⁹⁸ Optužnica, par. 14, 17.

²²⁹⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 902-904.

²³⁰⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 903, 913-915, 953.

²³⁰¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 903, 905-912, 916-936.

²³⁰² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 903, 928, 954-957.

²³⁰³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 903, 937-952.

²³⁰⁴ Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 160-179, Dodatak I. V. takođe Stanišićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 35, 36.

²³⁰⁵ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 64-70. V. takođe Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 71, 95-97.

²³⁰⁶ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 904.

optuženih pre uobličavanja zajedničkog zločinačkog cilja kako bi došlo do zaključka o njihovoj *mens rea* za zločine za koje se terete.²³⁰⁷

577. Pretresno veće podseća na svoj zaključak da Stanišić, mada nije imao nadležnost nad Babićem, jeste imao uticaj na Martića, te da su obojica optuženih učestvovala u snabdevanju policije SAO Krajine oružjem i opremom za vezu, te u davanju tehničke podrške, finansijske pomoći i pomoći u vidu obuke pripadnika policije SAO Krajine, Teritorijalne odbrane SAO Krajine i drugih dobrovoljaca u centru u Golubiću.²³⁰⁸ Pretresno veće će razmotriti pitanje da li ta dela optuženih, koja su se odigrala pre uobličavanja zajedničkog zločinačkog cilja,²³⁰⁹ idu u prilog zaključku da su oni, nakon što je nastao zajednički zločinački plan, delili nameru da se ostvari činjenje zločina koji im se stavljuju na teret. U vezi s navodom da podrška koju su optuženi pružali Hadžiću pokazuje nameru optuženih, Pretresno veće podseća na svoj zaključak da nema dovoljno dokaza koji ukazuju na to da su optuženi imali nadležnost nad Hadžićem u odnosu na stvaranje ili rad Vlade SAO SBZS i lokalnih organa bezbednosti.²³¹⁰ Shodno tome, Pretresno veće neće dalje razmatrati ovaj navod.

578. Pretresno veće je razmotrilo dokaze o postupcima optuženih prilikom davanja podrške policiji SAO Krajine u kontekstu političkih previranja koja su Krajinu pogodila sredinom devedesetih, nakon ishoda višestranačkih izbora u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, kao i građanskih nemira koji su izbili nakon što je hrvatska vlada proglašila referendum za autonomiju Srba u Hrvatskoj protivzakonitim.²³¹¹ Optuženi su, zahvaljujući neometanom pristupu obaveštajnim informacijama preko različitih kanala i učešću na sastancima ili prisustvu na terenu, nesumnjivo znali da lokalne vođe Srba u Krajini žele da ostanu u Jugoslaviji i brane ono što su smatrali srpskom zemljom.²³¹² Međutim, sve dok Martić u avgustu 1991, pre napada na selo Kijevo, nije izdao ultimatum u kom govorи o "nemogućnosti daljeg zajedničkog življenja na našim srpskim teritorijama Srpske Autonomne Oblasti Krajina" i dok to selo potom nije razoren a njegovo hrvatsko stanovništvo proterano,²³¹³ njegova namera da postigne ciljeve činjenjem zločina nije se

²³⁰⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 295, 297; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 565. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1019, 1470.

²³⁰⁸ V. gore, par. 480, 537.

²³⁰⁹ Pretresno veće je utvrdilo da je najkasnije od avgusta 1991, i u sve vreme relevantno za zločine za koje se optuženi terete u Optužnici, postojao zajednički zločinački cilj da se putem činjenja krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i nehumanih dela (prisilno premeštanje), većina nesrba, prvenstveno Hrvata, bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, prisilno i trajno ukloni s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. V. gore, par. 379.

²³¹⁰ V. gore, par. 537.

²³¹¹ V. gore, Odeljak V.G.1.

²³¹² V. gore, par. 369.

²³¹³ V. gore, par. 30, 373.

nedvosmisleno ispoljila. Svaka eventualna vrsta pomoći koju su optuženi do tog trenutka pružali Martiću i Miliciji Krajine mogla se razumno shvatiti kao pomoć pružena u nameri da se krajiskim Srbima pomogne u njihovim pokušajima da uspostave strukture kojima bi osigurali svoju bezbednost u situaciji u kojoj su se strah i opšta neizvesnost rapidno širili, kao i u kontekstu njihove političke težnje za nezavisnost od Hrvatske.

579. S obzirom na gorenavedeno, Pretresno veće smatra da podrška koju su optuženi pružali Martiću i snagama SAO Krajine pre uobličavanja zajedničkog zločinačkog cilja ne vodi konačnom zaključku da su oni delili nameru kako bi se ostvario zajednički zločinački cilj udruženog zločinačkog poduhvata, nakon što je ovaj nastao. Kako je već rečeno, takav zaključak jeste moguć, ali on nije i jedini koji se može razumno izvesti iz dokazâ.

580. Pretresno veće sad će razmotriti tvrdnju tužilaštva da se do zaključka o nameri optuženih može doći na osnovu izjava koje su oni davali ili koje su drugi upućivali njima. Tužilaštvo navodi da presretnuti razgovor koji su Radovan Karadžić i Stanišić vodili 22. januara 1992. pokazuje Stanišićevu spremnost da upotrebi ekstremno nasilje protiv nesrpskog stanovništva kako bi postigao zajednički cilj osvajanja teritorije pod srpskom kontrolom.²³¹⁴ Tužilaštvo navodi da, u kontekstu kampanje nasilja koja je 1991. dovela do masovnog raseljavanja stanovništva u SAO Krajini i SAO SBZS, i u kontekstu Arkanovog dolaska u Bijeljinu u martu 1992. na Stanišićev zahtev, presretnuti razgovor pokazuje Stanišićevu nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj.²³¹⁵

581. Pretresno veće konstatiše da je u razgovoru vođenom 22. januara 1992. Karadžić rekao Stanišiću da Srbima i Hrvatima “predstoji trideset godina mučenja” ako ne razreše svoje sporove, na šta je Stanišić odgovorio: “sa ubijanjima”.²³¹⁶ Tokom istog razgovora Stanišić je rekao “[m]i ćemo onda njih morati poterat u Beograd” jer “nema nam druge”, a pošto se Karadžić složio s njim, dodao: “ili ćemo ih istrebiti do kraja pa da vidimo gde ćemo”.²³¹⁷ Pošto je ispitalo argumente u vezi s ovim razgovorom i uzelo u obzir operacije preuzimanja vlasti koje su se pre ovog razgovora vodile u SAO Krajini i SAO SBZS,²³¹⁸ Pretresno veće nije ubeđeno da Stanišićevi komentari, mada alarmantni, sami po sebi pokazuju nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj. Formulacije kojima se on koristi jesu ekstremne, ali nema drugog primera za korišćenje sličnih formulacija u drugim privatnim ili javnim razgovorima tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica. Shodno

---

²³¹⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 914, gde se upućuje na dokazni predmet P02790, str. 6, 7.

²³¹⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 915.

²³¹⁶ Dokazni predmet P02790, str. 6.

²³¹⁷ Dokazni predmet P02790, str. 7.

tome, Pretresno veće ne može da isključi mogućnost da se radi o nesrećnom izboru reči u vezi s mogućim vojnim okršajem Srba i Hrvata ili drugih snaga, a ne nužno o bukvalnom izrazu Stanišićeve namere.²³¹⁹ U svakom slučaju, ti komentari odražavaju činjenicu da je Stanišić znao da bi vojne operacije mogle da dovedu do ubistava.

582. Tužilaštvo se takođe poziva na belešku u dnevniku Ratka Mladića da je Stanišić 13. i 14. decembra 1993. prisustvovao dvodnevnom sastanku u Beogradu na kom su takođe bili prisutni i Slobodan Milošević, Karadžić, Radovan Stojičić zvani Badža, Momčilo Krajišnik i Mladić.²³²⁰ Prema rečima još jednog učesnika tog sastanka, svedoka Manojla Milovanovića, sastanak, koji je sazvao Karadžić a kom je predsedao Milošević, održan je u zgradici Službe državne bezbednosti Srbije.²³²¹ Prema belešci iz Mladićevog dnevnika, Stanišić, koji je otvorio sastanak, rekao je sledeće: "Na vašu inicijativu smo se sastali, a u cilju poboljšanja operativno-taktičkih položaja i da vidimo pomoć Srbije."²³²² U belešci iz Mladićevog dnevnika navodi se da je Karadžić kasnije rekao: "[O]smehuje nam se ujedinjenje sa Srbijom."²³²³ Pretresno veće smatra da opaska koju Mladić pripisuje Stanišiću i Mladićeve beleške o kasnijim diskusijama ukazuju na to da je tema sastanka bila mogućnost da Srbija obezbedi vojnu i logističku pomoć Republici bosanskih Srba. Međutim, Stanišićovo prisustvo i ograničeno učešće na sastanku²³²⁴ ne pokazuju van razume sumnje da je on delio nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj.

583. Tužilaštvo se takođe poziva na dopis koji je Stanišić 5. jula 1994. uputio policiji Republike Srpske Krajine, a u kom je pripadnike policije pohvalio da su "među glavnim utečnjivačima državnosti Krajine i garant njene nezavisnosti", priznao njihov doprinos održavanju reda i zakona i zaštiti sigurnosti građana, te nagovestio: "Ulazimo u odlučujuću fazu borbe za ostvarenje zajedničkih ciljeva svih srpskih zemalja, spremniji i odlučniji nego ikad ranije."²³²⁵ Sagledano u kontekstu rasprostranjenih zločina i dela nasilja počinjenih tokom prethodnih godina nad ljudima nesrpske nacionalnosti u Krajini, uz neposredno učešće pripadnika lokalne policije, stiče se utisak

²³¹⁸ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 481, 914, 915; Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 696, 980. V. takođe Replika tužilaštva, T. 14. april 2021, str. 58; Stanišićeva duplika, T. 14. april 2021, str. 61.

²³¹⁹ Mada Stanišić kaže da će oni, ako hoće, imati "totalni rat", Pretresno veće takođe napominje da se ovaj deo razgovora završava Stanišićevim rečima: "[b]olje k'o ljudi". V. dokazni predmet P02790, str. 7.

²³²⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 953, gde se upućuje na dokazni predmet 1D00036, str. 53.

²³²¹ Svedok Milovanović, dokazni predmet P02935, str. 15445, 15446.

²³²² Dokazni predmet 1D00036, str. 53. V. takođe svedok Milovanović, dokazni predmet P02935, str. 15446.

²³²³ Dokazni predmet 1D00036, str. 53.

²³²⁴ U vezi s beleškom u Mladićevom dnevniku da je Stanišić na sastanku rekao da "[m]i možemo izdvojiti 100–120 ljudi zajedno s Karišikom" (v. dokazni predmet 1D00036, str. 60), to se, prema rečima svedoka Milovanovića, nikada nije ostvarilo, već je taj broj ljudi došao iz 72. brigade Korpusa specijalnih jedinica JNA. V. svedok Milovanović, dokazni predmet P02935, str. 15448.

da Stanišićeve reči nisu samo nerazborite, već da on njima posredno odobrava i moralno podržava postupke policije Republike Srpske Krajine. Međutim, ti komentari, čak i kad se uzmu zajedno s njegovom napomenom o postizanju “zajedničkih ciljeva svih srpskih zemalja”, ne vode jedinom razumnom zaključku da je Stanišić delio nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj. Zapravo, ti komentari dopuštaju postojanje razumne mogućnosti da je Stanišić, u kontekstu političke i vojne strategije koja se sprovodila u to vreme, davao ohrabrenje i moralnu podršku policiji Republike Srpske Krajine.

584. Najzad, tužilaštvo ukazuje na novogodišnju čestitku koju je Martić poslao Stanišiću i u kojoj kaže da je prethodna godina “protekla u znaku napora ka jedinstvenim stavovima u zajedničkom cilju – stvaranju jedinstvene srpske države” i “[u]z želje da i u narednoj 1995. godini stremimo istim ciljevima.”²³²⁶ Međutim, Pretresno veće odbija da ovaj dokaz uzme kao odlučujuću potvrdu Stanišićeve namere, s obzirom na svrhu te poruke i činjenicu da je on nije napisao.

585. Pretresno veće će sada razmotriti argument tužilaštva da zaključak o nameri optuženih može da se izvede iz činjenice da su oni znali da se zločini čine, kao i iz stalne podrške koju su pružali Arkanu i Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, te redovnog angažovanja Jedinice i Škorpiona.²³²⁷ Pretresno veće ima u vidu da *mens rea* za odgovornost za udruženi zločinački poduhvat može da se izvede iz znanja o činjenju zločina, u kombinaciji s kontinuiranim učešćem optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu.²³²⁸ Značaj doprinosa optuženog relevantan je i da bi se pokazalo da li je optuženi delio nameru ostvarivanja zajedničkog zločinačkog cilja.²³²⁹

586. Pretresno veće smatra da je Služba državne bezbednosti Srbije, pomoću raznih mreža i kanala izveštavanja, imala pristup ogromnoj količini informacija o događajima na terenu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, uključujući informacije o činjenju zločina tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Što se tiče Stanišićevog konkretnog znanja, u presretnutom razgovoru od 28. januara 1992. na snimku se čuje kako Stanišić Karadžiću kaže: “Ne znam koliko vi znate, al’ mi znamo sve.”²³³⁰ Osim toga, Pretresno veće je razmotrilo dokaze o tome da je Stanišić prisustvovao sastancima s Miloševićem, Babićem i Martićem na kojima se govorilo o događajima u SAO Krajini

²³²⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 953, gde se upućuje na dokazni predmet P03726.

²³²⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 953, gde se upućuje na dokazni predmet P00228; svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 206.

²³²⁷ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 903, 905-912, 916-936.

²³²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Prljić i drugi*, par. 2590; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 512, 513; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 697.

²³²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 97.

²³³⁰ Dokazni predmet P02792, str. 7.

sredinom 1990. i 1991. i sastancima s Hadžićem, službenicima policije i drugim pripadnicima srpskih snaga o događajima u SAO SBZS tokom 1991. Krajem 1991. Stanišić je izveštaje o bezbednosnoj situaciji u regionu isto tako direktno primao i od Radoslava Kostića, koji je kasnije postao pomoćnik ministra za unutrašnje poslove Republike Srpske Krajine.

587. Kako je već rečeno u drugim delovima ove Presude, Stanišić je takođe bio često u kontaktu s Karadžićem, a 1992. se sastajao i komunicirao i s drugim vođama bosanskih Srba.²³³¹ Drugi dokazi u spisu pokazuju da je Stanišić u periodu na koji se odnosi Optužnica imao sveobuhvatno znanje o događajima na terenu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, uključujući detaljne informacije o broju, sastavu i angažmanu srpskih snaga u raznim područjima sukoba.²³³²

588. Što se tiče Simatovićevog znanja, Pretresno veće konstatiše da je Simatović bio obaveštajni radnik i da je sigurno imao neometan pristup informacijama o događajima na terenu, te da je, kako sam priznaje, njegov glavni zadatak na područjima Hrvatske i Bosne i Hercegovina bilo prikupljanje obaveštajnih podataka.²³³³

589. Razmotrivši ukupne dokaze koji su mu predloženi, i s obzirom na obim i obrazac zločina počinjenih za vreme i nakon srpskih vojnih operacija na područjima navedenim u Optužnici, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su optuženi znali za kampanju prisilnog premeštanja čija su meta bili ljudi nesrpske nacionalnosti u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.

590. U vezi s Jedinicom, tužilaštvo je van razumne sumnje dokazalo da su jednom prilikom, u kontekstu operacije preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac u aprilu 1992, optuženi angažovali pripadnike Jedinice, zajedno s otprilike 20 lokalnih stanovnika Bosanskog Šamca koje su pripadnici Jedinice obučavali iz svog centra na Pajzošu, pored Iloka, u Hrvatskoj. Za vreme i posle operacije, ova grupa, koju je predvodio Dragan Đorđević zvani Crni, pripadnik Jedinice, počinila je zločine progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja, kako je navedeno u Optužnici.²³³⁴ Međutim,

²³³¹V. gore, Odeljak V.I.2.

²³³² V. npr. svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 178; svedok RFJ-113, dokazni predmet P00562, par. 88, T. 26. septembar 2017, str. 57, 58; svedok Vasiljević, T. 31. januar 2019, str. 16, 17; dokazni predmet P02787, str. 1-3; svedok RFJ-144, T. 23. januar 2018, str. 45, 46; svedok Milovanović, dokazni predmet P02934, str. 4383-4385, 4505; dokazni predmet P00059, str. 24.

²³³³ V. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 217-223, 511. V. takođe Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 123. Što se tiče Simatovićevog argumenta da "on nije nikad bio na dovoljno visokom položaju" (v. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 67), Pretresno veće je zaključilo da je Simatović, u periodu na koji se odnosi Optužnica, bio na visokim položajima sa značajnim ovlašćenjima i autoritetom u Službi državne bezbednosti Srbije. V. gore, Odeljak IV.B.2.

²³³⁴ V. gore, Odeljci II.C.3., V.D.2(a).

Pretresno veće podseća da je ova grupa za vreme operacije bila prepotčinjena 17. taktičkoj grupi JNA i da nema dovoljno dokaza o tome da su optuženi izdavali naređenja, instrukcije ili da su na bilo koji način uticali na ponašanje pripadnika Jedinice za vreme i posle preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac.

591. Nadalje, Pretresno veće konstatiše da nije van razumne sumnje dokazano da su optuženi angažovali i/ili pružali pomoć srpskim snagama pod njihovom kontrolom u vezi sa ma kojim drugim zločinom navedenim u Optužnici. U tom pogledu, Pretresno veće podseća na svoj zaključak da nije van razumne sumnje dokazano da su optuženi angažovali i/ili na drugi način podržavali Arkana, Srpsku dobromilačku gardu ili Škorpione.²³³⁵ Pretresno veće takođe nije zaključilo da su optuženi lično učestvovali u planiranju ili izvođenju operacija koje su vodile prisilnom premeštanju nesrpskog stanovništva s konkretnih područja navedenih u Optužnici.

592. Tužilaštvo je izvelo opsežne dokaze o navodnoj umešanosti optuženih i o učešću Jedinice u drugim operacijama, između ostalog i u onim vođenim duž posavskog koridora, u istočnoj Bosni i Hercegovini, u operaciji Udar, u operacijama na području Podrinja i u operaciji Pauk.²³³⁶ Međutim, Pretresno veće konstatiše da se optuženi u Optužnici ne terete ni za jedan zločin koji je, prema navodima, počinjen za vreme tih operacija, vođenih od 1992. do 1995. Mada je pažljivo razmotrilo dokaze koje je tužilaštvo predočilo o tome, Pretresno veće je utvrdilo da su oni uglavnom nedovoljni da bi se van razumne sumnje moglo zaključiti da su optuženi činjenjem krivičnih dela navedenih u Optužnici delili zajednički zločinački cilj. S obzirom na to, Pretresno veće isto tako nije ubeđeno da dokazi pokazuju da su optuženi kontinuirano učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu, pa tako ni njihovu nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj.

593. Što se tiče navoda tužilaštva da optuženi nisu sprečili ili kaznili pripadnike Jedinice koji su počinili zločine, naročito u vezi s operacijom u Bosanskom Šamcu,²³³⁷ Pretresno veće smatra da, čak i da su optuženi mogli da preduzmu takve mere,²³³⁸ činjenica da oni to nisu učinili sama po sebi ne bi dovela do jedinog razumnog zaključka da su delili nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj. Tužilaštvo se takođe poziva na dokaze svedoka Todorovića kako bi potkrepilo navod da su optuženi, znajući za zločine koje je Jedinica počinila u Bosanskom Šamcu, intervenisali kako bi

²³³⁵V. gore, par. 456, 466.

²³³⁶V. npr. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 123, 127, 131-139, 466, 559, 560, 572-587, 607, 612, 624-642, 931, 932 i u njima navedene reference.

²³³⁷V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 544, 928, 956. Pretresno veće podseća na svoje ranije zaključke da optuženi nisu imali nadležnost nad Srpskom dobromilačkom gardom i Škorpionima (v. gore, par. 456, 466) i da, osim u odnosu na Bosanski Šamac, nije van razumne sumnje dokazano da je Jedinica učestvovala u zločinima za koje se optuženi terete u Optužnici. V. Odeljak V.D.

obezbedili da pripadnici Jedinice izbegnu kaznu.²³³⁹ Međutim, Pretresno veće odbija da se osloni na ovaj nepotkrepljeni aspekt iskaza svedoka Todorovića, s obzirom na to da se on odnosi neposredno na dela i ponašanje optuženih, a da oni nisu imali priliku da svedoka unakrsno ispitaju, bilo na prvobitnom, bilo na ponovljenom suđenju.

594. I na kraju, Pretresno veće će razmotriti tvrdnju tužilaštva da zaključak o nameri optuženih može da se izvede na osnovu njihove kontinuirane saradnje i podrške drugim učesnicima u udruženom zločinačkom poduhvatu, uprkos tome što su optuženi znali za njihovu zločinačku nameru.²³⁴⁰ Iz dokaza proističe da su Stanišić i Simatović u periodu na koji se odnosi Optužnica u različitoj meri bili u kontaktu i/ili sarađivali sa pripadnicima višeg političkog, vojnog i policijskog rukovodstva u Srbiji, SAO Krajini, SAO SBZS i Republici bosanskih Srba za koje je utvrđeno da su takođe bili učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu.²³⁴¹ Osim toga, Pretresno veće podseća na svoje zaključke o brojnim zločinima i delima nasilja počinjem u svrhu ostvarivanja zajedničkog zločinačkog cilja.²³⁴² S obzirom na sveobuhvatno i detaljno znanje optuženih o događajima koji su se odvijali na terenu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, jedini razuman zaključak na osnovu dokazâ glasi da su optuženi bili svesni toga da učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu dele nameru da se većina nesrba putem činjenja krivičnih dela navedenih u Optužnici prisilno i trajno ukloni s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

595. Ustaljena je praksa da pretresno veće postojanje određene činjenice od koje zavisi krivica optuženog može da utvrdi na osnovu posrednih dokaza ukoliko je to jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti iz predočenih dokaza.²³⁴³ Ako se iz dokaza takođe može razumno izvesti i neki drugi zaključak koji ne bi zahtevao postojanje te činjenice, ne može se izvesti zaključak da je optuženi kriv van razumne sumnje.²³⁴⁴ Shodno tome, kad donosi zaključak o tome da li su optuženi delili nameru ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja, Pretresno veće ima u vidu ovaj strogi

²³³⁸ V. npr. svedok Milošević, T. 20. februar 2020, str. 18-20, T. 25. februar 2020, str. 42-44.

²³³⁹ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 928.

²³⁴⁰ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 903, 937-952.

²³⁴¹ V. gore, Odeljci V.C, V.G, V.H.

²³⁴² V. gore, par. 372-379.

²³⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 118, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1509; Drugostepenu presudu u predmetu *Karemra i Ngirumpatse*, par. 146; Drugostepenu presudu u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 515; Drugostepenu presudu u predmetu *Nchamihigo*, par. 80; Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 219; Drugostepenu presudu u predmetu *Karera*, par. 34; Drugostepenu presudu u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 306.

²³⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 118, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1509; Drugostepenu presudu u predmetu *Karemra i Ngirumpatse*, par. 535, 553; Drugostepenu presudu u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 515; Drugostepenu presudu u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 306; Drugostepenu presudu u predmetu *Celebići i drugi*, par. 458.

kriterijum za izvođenje zaključaka na osnovu posrednih dokaza i teret koji to predstavlja prilikom presuđivanja.

596. S obzirom na sve faktore o kojima je gore bilo reči i sve relevantne dokaze u sudskom spisu, Pretresno veće zaključuje da se na osnovu njih ne može izvesti jedini razuman zaključak da su Stanišić i Simatović delili namenu ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja. S tim u vezi, Pretresno veće podseća na svoj raniji zaključak da je Stanišić u relevantnom periodu s vremena na vreme pokazivao spremnost da reši sukob, da je težio postizanju mira i organizovao dostavu humanitarne pomoći.²³⁴⁵ Pretresno veće takođe ima u vidu da, uprkos tome što su u Optužnici navedeni brojni zločini i mesta zločina na velikom broju lokacija u periodu od gotovo pet godina, postoji samo ograničen broj dokaza o zločinima koje su počinile srpske snage za koje je van razumne sumnje dokazano da su bile pod nadležnošću optuženih. Prema mišljenju Pretresnog veća, to izaziva dodatnu sumnju. Shodno tome, na osnovu dokaza moguće je doći do još jednog razumnog zaključka, naime da su, u vezi s operacijom u Bosanskom Šamcu, optuženi znali da njihova dela služe kao praktična pomoć srpskim snagama u činjenju zločina, a da pritom nisu delili namenu za činjenje tih zločina.

K. Zaključak

597. Pretresno veće je zaključilo da je, najkasnije od avgusta 1991. i u svim periodima relevantnim za zločine navedene u Optužnici, množina lica delila zajednički zločinački cilj da se, činjenjem krivičnih dela navedenih u Optužnici, većina nesrba prisilno i trajno ukloni s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.²³⁴⁶ Nadalje, Pretresno veće je zaključilo da su optuženi doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja organizovanjem obuke za pripadnike Jedinice i lokalnih srpskih snaga u centru na Pajzošu i njihovim kasnjijim angažovanjem za vreme zauzimanja opštine Bosanski Šamac u aprilu 1992. Međutim, Pretresno veće je zaključilo da nije van razumne sumnje dokazano da su optuženi delili namenu da se ostvari zajednički zločinački cilj.

598. Shodno tome, Pretresno veće zaključuje da se optuženi ne mogu smatrati odgovornim za činjenje zločina navedenih u Optužnici putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu. Stoga će Pretresno veće nastaviti da ispituje da li su optuženi odgovorni na osnovu jednog od alternativnih vidova odgovornosti navedenih u Optužnici.

---

²³⁴⁵V. gore, par. 349.

²³⁴⁶V. gore, par. 379, 380.

VI. POMAGANJE I PODRŽAVANJE

599. U Optužnici se navodi da su optuženi imali potrebnu svest i da su pružali praktičnu pomoć, ohrabrenje i moralnu podršku licima koja su vršila zločine progona, deportacije, prisilnog premeštanja i ubistva, što je značajno uticalo na činjenje zločina.²³⁴⁷ Shodno tome, tužilaštvo tvrdi da dela opisana u Optužnici kao doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu takođe predstavljaju dela pomaganja i podržavanja, te da su optuženi krivično odgovorni i za to što su pomagali i podržavali planiranje, pripremanje i/ili izvršenje zločina za koje se terete.²³⁴⁸

600. U Završnom pretresnom podnesku tužilaštvo navodi da su optuženi svojim delima pružali praktičnu pomoć, ohrabrenje ili moralnu podršku, što je značajno uticalo na činjenje zločina navedenih u Optužnici.²³⁴⁹ Tužilaštvo takođe navodi da su optuženi ili imali nameru da se ti zločini počine ili da su postupali svesni verovatnoće da će zločini biti počinjeni i da će njihova dela i propusti pomoći u počinjenju tih zločina.²³⁵⁰

1. Merodavno pravo

601. *Actus reus* pomaganja i podržavanja sastoji se od praktične pomoći, ohrabrvanja ili moralne podrške koji bitno utiču na izvršenje zločina.²³⁵¹ Konkretna usmerenost, po međunarodnom običajnom pravu, nije elemenat odgovornosti za pomaganje i podržavanje.²³⁵²

602. Za ispunjavanje uslova *mens rea* za pomaganje i podržavanje mora se pokazati da je pomagač ili podržavalac znao da njegovo činjenje ili nečinjenje pomaže u počinjenju nekog konkretnog krivičnog dela od strane glavnog izvršioca, kao i da je pomagač i podržavalac bio svestan osnovnih obeležja krivičnog dela koje je na kraju počinjeno, uključujući i nameru glavnog izvršioca.²³⁵³ Nije neophodno da pomagač i podržavalac zna koje je tačno krivično delo nameravano i stvarno počinjeno – ukoliko je svestan da će neko od više krivičnih dela verovatno

²³⁴⁷ Optužnica, par. 16.

²³⁴⁸ Optužnica, par. 16, 17.

²³⁴⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 962.

²³⁵⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 963.

²³⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1758; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1649.

²³⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1758; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1649. Pretresno veće smatra da načelo *lex mitior*, koje navodi Simatović (v. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 72-81), ovde nije primenjivo i odbacuje njegov argument u vezi s tim. V. takođe Drugostepena presuda MKSJ, par. 128.

²³⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1772; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 58; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 163; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 86.

biti počinjeno i ako neko od tih krivičnih dela bude počinjeno, onda je on nameravao da omogući počinjenje tog krivičnog dela i kriv je kao pomagač i podržavalac.²³⁵⁴ Ne postoji pravni uslov da pomagač i podržavalac zna svaku pojedinost krivičnog dela koje na kraju bude počinjeno.²³⁵⁵ Međutim, stepen znanja o pojedinostima krivičnog dela koji se zahteva za *mens rea* pomaganja i podržavanja zavisiće od okolnosti predmeta, uključujući obim krivičnih dela i vrstu pružene pomoći.²³⁵⁶

603. Da li će se neki pomagač i podržavalac smatrati odgovornim za pomaganje u počinjenju pojedinačnog krivičnog dela jednog počinioca ili pak za pomaganje u počinjenju svih krivičnih dela množine počinilaca koji učestvuju u udruženom zločinačkom poduhvatu zavisi od posledica te pomoći i saznanja optuženog.²³⁵⁷

2. Pravni zaključci

604. Pretresno veće podseća na svoj zaključak da su rano ujutro 17. aprila 1992. vlast u gradu Bosanskom Šamcu preuzele srpske snage, među kojima je bila i grupa pod komandom pripadnika Jedinice Dragana Đorđevića zvanog Crni. U sastavu ove grupe bili su, između ostalih, pripadnici Jedinice Srećko Radovanović zvani Debeli i Slobodan Miljković zvani Lugar, te otprilike 20 Srba stanovnika Bosanskog Šamca. Po preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu, Crni, Debeli i Lugar, kao i drugi pripadnici Jedinice, počinili su zločine nad nesrpskim civilima, i to, između ostalog, masakr u kom je Lugar ubio 16 muškaraca Muslimana ili Hrvata i druge zločine u zatočeničkom objektu u Crkvini 7. maja 1992, ili približno tog datuma.²³⁵⁸

605. Pretresno veće smatra da su Stanišić i Simatović, organizovanjem obuke za pripadnike Jedinice i snage lokalnih Srba u centru na Pajzošu, pored Iloka, u Hrvatskoj, te njihovim kasnjim angažovanjem za vreme preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac u aprilu 1992, pružali praktičnu pomoć koja je značajno uticala na to da pripadnici Jedinice i snaga lokalnih Srba počine krivična dela progona, ubistva i prisilnog premeštanja. Irrelevantna je činjenica da su pripadnici Jedinice, pošto su raspoređeni, prepotčinjeni JNA, s obzirom na to da se doprinos optuženih

²³⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1772; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 58; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 50.

²³⁵⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1773.

²³⁵⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1773.

²³⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 90.

²³⁵⁸ V. Odeljak II.C.3.

sastojaо od obuke i stavljanja na raspolaganje tih snaga za vreme preuzimanja vlasti, a ne od rukovođenja tim snagama za vreme operacije.²³⁵⁹

606. Pretresno veće se uverilo da su optuženi znali da njihovi postupci pomažu u počinjenju zločina progona, ubistva i prisilnog premeštanja i da su bili svesni osnovnih obeležja krivičnih dela, uključujući nameru počinilaca. U tom pogledu Pretresno veće konstatiše da krivična dela počinjena za vreme i posle preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamacu nisu bila izolovan incident, već deo obrasca zločina koji su srpske snage sledile u Bosni i Hercegovini prilikom zauzimanja teritorije. Dokazi dosledno pokazuju da su vojne operacije vođene sa ciljem uspostavljanja srpske kontrole, proterivanja nesrpskog stanovništva iz gradova i sela, te zastrašivanja, proizvoljnog zatočavanja i izlaganja preostalih nesrpskih civila na tom području raznim zločinima i delima nasilja.²³⁶⁰

607. Dalje, Pretresno veće konstatiše da su srpske snage gotovo godinu dana pre preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamacu sistematski vršile progon, ubistva i prisilno premeštanje nesrpskog stanovništva SAO Krajine i SAO SBZS.²³⁶¹ Nedugo pre napada na Bosanski Šamac, srpske snage su napale Bijeljinu i Zvornik, a zatim je usledilo rasprostranjeno pljačkanje, razaranje imovine, seksualno zlostavljanje i ubijanje ljudi nesrpske nacionalnosti, posebno civila bosanskih Muslimana.²³⁶² Pretresno veće podseća i na svoj zaključak da su optuženi bez sumnje bili svesni kampanje prisilnog premeštanja čija su meta bili ljudi nesrpske nacionalnosti u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i svesni namere koju su delili učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu. Kada se svi ovi faktori razmotre zajedno, Pretresno veće nalazi da se iz dokazâ u vezi sa zločinima počinjenim u Bosanskom Šamacu kao jedini razuman može izvesti zaključak da su Stanišić i Simatović znali da njihovi postupci pomažu u počinjenju ubistva, deportacije, prisilnog premeštanja i progona, i da su bili svesni osnovnih obeležja krivičnih dela, uključujući nameru počinilaca.

608. Iz gore navedenih razloga, Pretresno veće zaključuje da je van razumne sumnje dokazano da su Stanišić i Simatović odgovorni za pomaganje i podržavanje zločina progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja koje su počinile srpske snage u Bosanskom Šamacu. Shodno tome, Pretresno veće smatra da su Stanišić i Simatović krivi po tačkama 1 do 5 Optužnice u odnosu na te zločine. Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da su optuženi odgovorni za planiranje, naređivanje ili pomaganje i podržavanje ijednog drugog zločina navedenog u Optužnici.

---

²³⁵⁹ V. Odeljci II.C.3, V.D.2(a).

²³⁶⁰ V. gore, Odeljci II.A, II.B, II.C.

²³⁶¹ V. gore, Odeljci II.A, II.B, III.A, III.B.

²³⁶² V. gore, Odeljci II.C.1, II.C.2.

VII. ODMERAVANJE KAZNE

609. Pošto je Stanišića i Simatovića oglasilo krivim po tačkama 1 do 5 Optužnice za pomaganje i podržavanje zločina ubistva, deportacije, prisilnog premeštanja i progona počinjenih u Bosanskom Šamcu, Pretresno veće mora da utvrdi odgovarajuću kaznu.

610. Na osnovu člana 22 Statuta i pravila 125 Pravilnika, pretresna veća su prilikom odmeravanja kazne dužna da imaju u vidu opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije i da uzmu u obzir faktore kao što su težina krivičnog dela i lične prilike osuđenika, uključujući otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, kao i da uračunaju eventualno vreme koje je osuđena osoba provela u pritvoru čekajući na predaju MKSJ ili Mehanizmu ili čekajući na suđenje ili žalbeni postupak.²³⁶³

611. Među svrhamama kažnjavanja za krivična dela koja spadaju u nadležnost Mehanizma jesu retribucija i odvraćanje.²³⁶⁴ Međutim, Pretresno veće je svesno da je glavna svrha odmeravanja kazne da se obezbedi da konačna ili jedinstvena kazna odražava ukupnost kažnjivog ponašanja i sveukupnu krivicu počinjocu.²³⁶⁵ Kao što se vidi iz analize koja sledi, Pretresno veće je zasebno razmotrilo prilike obojice optuženih i kaznu prilagodilo njihovim ličnim prilikama i težini njihovih krivičnih dela.

A. Argumenti

612. Tužilaštvo navodi da je, ako Stanišić i Simatović po bilo kom vidu odgovornosti budu proglašeni odgovornim za “značajan deo zločina” navedenih u Optužnici, kazna doživotnog zatvora za obojicu jedina kazna koja bi u potpunosti odrazila težinu njihovih krivičnih dela i njihove lične

²³⁶³ Ovaj spisak nije konačan, a Pretresno veće ima široka diskreciona ovlašćenja u odmeravanju odgovarajuće kazne koja proizlaze iz njegove obaveze da individualizuje kaznu kako bi ona odgovarala ličnim prilikama optuženog i težini zločina. V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 539; Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 749; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3204; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1100; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3349; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 626; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1961; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 255; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 931; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1798.

²³⁶⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 415; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 775; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 402; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 1057; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 806. Iako su ti ciljevi važni i moraju biti uzeti u obzir, pretresno veće ima obavezu da kaznu odmeri tako da je prilagodi ličnim prilikama optuženog i težini krivičnog dela. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1966-1968. Kazna srazmerna težini kažnjivog ponašanja neminovno će obezbediti dovoljnu retribuciju i odvraćanje. V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 777.

²³⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 545; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 350; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 430.

prilike.²³⁶⁶ Tužilaštvo, dalje, navodi da položaji vlasti na kojima su optuženi bili predstavljaju otežavajući faktor, te tvrdi da nema olakšavajućih okolnosti koje zaslužuju razmatranje.²³⁶⁷

613. Pretresno veće konstatuje da Stanišić nije izneo nikakve argumente u vezi s odmeravanjem kazne.

614. Simatović navodi da bi kao olakšavajuće okolnosti prilikom odmeravanja kazne trebalo uzeti u obzir sledeće faktore: njegov “relativno nizak položaj” u Službi državne bezbednosti Srbije, to što se pridržavao Ustava Republike Srbije i internih propisa Službe, saradnja s tužilaštvom, prihvatanje nadležnosti MKSJ, dobrovoljna predaja, korektno ponašanje u pritvoru, redovno prisustvovanje pretresima u sudnici, te činjenica da se u potpunosti pridržavao uslova privremenog boravka na slobodi.²³⁶⁸ U vezi s potonjim, Simatović navodi da bi vreme provedeno na privremenu boravku na slobodi trebalo da bude okarakterisano kao “ograničena sloboda”.²³⁶⁹ Dalje, on navodi da dužina postupka koji se vodi protiv njega, kao i njegova starosna dob, zdravstveno stanje, činjenica da ranije nije kažnjavan i da nema opasnosti da će ponovo počiniti krivično delo predstavljaju dodatne olakšavajuće faktore.²³⁷⁰

B. Opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije

615. Pretresno veće ne obavezuje praksa izricanja zatvorskih kazni u bivšoj Jugoslaviji, mada ono tu praksu mora da uzme u obzir prilikom određivanja odgovarajuće kazne.²³⁷¹ Ništa ne sprečava pretresno veće da izrekne strožu ili blažu kaznu od one koja bi bila izrečena u pravnom sistemu bivše Jugoslavije.²³⁷²

---

²³⁶⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 967, 971, 973, 981; Završna reč tužilaštva, T. 12. april 2021, str. 104-106.

²³⁶⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 974-980.

²³⁶⁸ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1437, 1445-1455, 1461.

²³⁶⁹ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1456; Simatovićeva završna reč, T. 13. april 2021, str. 123.

²³⁷⁰ Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1437-1444, 1458-1462.

²³⁷¹ Član 22(2) Statuta; pravilo 125(B)(iii) Pravilnika; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3354; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2087; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1830; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 749, 811; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 335, 346; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 398; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 262; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 348, 349; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 813.

²³⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3354; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2087; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 262.

616. Član 41 Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (dalje u tekstu: Krivični zakon SFRJ)²³⁷³ predviđao je opšta načela koja treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja kazne, a među njima su olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, okolnosti pod kojima je delo učinjeno i stepen krivične odgovornosti optuženog. Prema članu 38(1) i (2) Krivičnog zakona SFRJ, maksimalna kazna zatvora ne može da bude duža od 15 godina, iako sud može da izrekne kaznu od 20 godina za dela za koja je propisana smrtna kazna. U Glavi XVI Krivičnog zakona SFRJ navedena su krivična dela protiv čovečnosti i međunarodnog prava i kriminalizuju se ratni zločini protiv civilnog stanovništva, ranjenika i bolesnika, te ratnih zarobljenika.²³⁷⁴ Za ta krivična dela bila je predviđena kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina ili smrtna kazna.²³⁷⁵ Ustavom Savezne Republike Jugoslavije iz 1992. ukinuta je smrtna kazna na njenoj teritoriji.

C. Težina krivičnih dela

617. Težina krivičnog dela je glavni faktor koji treba da se uzme u obzir prilikom izricanja odgovarajuće kazne.²³⁷⁶ U svojoj oceni Pretresno veće mora da uzme u obzir konkretne okolnosti predmeta, kao i oblik i stepen učešća optuženog u zločinu.²³⁷⁷ Mada je pomaganje i podržavanje niži oblik odgovornosti od počinjenja putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu, pa zbog toga za njega može da se izrekne blaža kazna, težina krivičnih dela koja su u osnovi ostaje značajan faktor za izražavanje ukupnog kažnjivog ponašanja.²³⁷⁸

618. Među drugim relevantnim faktorima koje treba uzeti u obzir prilikom ocene težine krivičnog dela su okrutnost, priroda i okolnosti krivičnog dela,²³⁷⁹ ranjivost žrtava,²³⁸⁰ posledice i efekat

²³⁷³ Krivični zakon SFRJ Savezna skupština je usvojila 28. septembra 1976, a stupio je na snagu 1. jula 1977. Posle raspada SFRJ 1992. godine Zakon je, uz određene izmene, ostao na snazi i preimenovan je u Krivični zakon Savezne republike Jugoslavije.

²³⁷⁴ Članovi 142-144 Krivičnog zakona SFRJ.

²³⁷⁵ Članovi 142-144 Krivičnog zakona SFRJ.

²³⁷⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 375; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 442; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 375; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *M. Nikolić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 442; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 731; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182.

²³⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 545; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3251; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1106; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko*, par. 3431; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 633; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 375, 407.

²³⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 407.

²³⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1106.

²³⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1106; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 400; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 352.

zločina, uključujući dugotrajne telesne, psihičke i emocionalne patnje žrtava i šire ciljane grupe,²³⁸¹ te položaj vlasti osuđenog lica.²³⁸² S obzirom na to da ne postoji hijerarhija krivičnih dela, ne traži se da se, kod istih dela, za zločine protiv čovečnosti izrekne stroža kazna od kazne za kršenje zakona ili običaja ratovanja.²³⁸³

619. Optuženi su proglašeni odgovornim za pomaganje i podržavanje krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja koja su srpske snage počinile u Bosanskom Šamcu u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu u aprilu 1992. i posle toga.²³⁸⁴ Pretresno veće podseća da je nesrpsko stanovništvo Bosanskog Šamca bilo meta ubistava i brojnih drugih dela nasilja, da je njegova imovina pljačkana, a verski i kulturni objekti uništavani. Žrtve koje su držane u zatočeništvu bile su primorane da trpe teške i nehumane uslove i bile su izlagane redovnom batinanju, mučenju, primoravane na seksualne odnose i ubijane.

620. Masakr u Crkvini, u kom je ubijeno 16 zatočenika, ističe se po brutalnosti. Pretresno veće konstatiše da je većina žrtava zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu bila posebno ranjiva, na primer, da su među njima bili civili koji su držani u zatočeništvu i koji su bili prepušteni hiru nemilosrdnih počinitelja. Posle zauzimanja Bosanskog Šamca, znatan broj osoba nesrpske nacionalnosti prisilno je razmešten, što je, uz druge zločine i dela nasilja kojima su ti ljudi bili izloženi, imalo dugotrajne posledice po njihovu egzistenciju i prouzrokovalo fizičku i psihičku patnju. Ta krivična dela su bila posebno teška.

621. Ocenjujući težinu krivičnih dela, Pretresno veće je uzelo u obzir da optuženi nisu počinili te zločine, ali da jesu krivično odgovorni za pomaganje i podržavanje njihovog izvršenja putem organizovanja obuke za pripadnike Jedinice i lokalne srpske snage u centru na Pajzošu, te putem angažovanja tih snaga za vreme preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac. Međutim, Pretresno veće ima u vidu da nije dokazano da su optuženi imali kontrolu nad počiniocima ili da su njima rukovodili tokom činjenja zločina.

---

²³⁸¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1106; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 400, 411; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 260.

²³⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1106; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 353.

²³⁸³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 171; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 247; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 69.

²³⁸⁴V. gore, par. 608.

D. Lične (otežavajuće i olakšavajuće) okolnosti

622. Ni u Statutu ni u Pravilniku nisu iscrpno definisani faktori koji mogu da predstavljaju otežavajuće ili olakšavajuće okolnosti, mada svaku značajnu saradnju osuđenog lica s tužilaštvom treba uzeti u obzir kao olakšavajući faktor.²³⁸⁵ Pretresno veće ima znatna diskreciona ovlašćenja prilikom utvrđivanja onoga što predstavlja olakšavajuće okolnosti i težine koju eventualno treba pridati tim faktorima.²³⁸⁶

623. Otežavajuće okolnosti treba dokazati van razumne sumnje.²³⁸⁷ Faktori koji se uzimaju u obzir prilikom ocene težine nekog krivičnog dela ne mogu se uzeti u obzir i kao zasebne otežavajuće ili olakšavajuće okolnosti, i obrnuto.²³⁸⁸ Isto tako, faktor koji je obeležje krivičnog dela ne može se smatrati otežavajućom okolnošću, budući da bi se tada radilo o dvostrukom uračunavanju, a to je nedopustivo.²³⁸⁹ U sudskoj praksi se među otežavajućim okolnostima navodi sledeće: (i) zloupotreba položaja vlasti optuženog,²³⁹⁰ (ii) trajanje kažnjivog ponašanja,²³⁹¹ (iii) predumišljaj i pobuda;²³⁹² (iv) seksualni, nasilni i ponižavajući karakter dela i ranjivost žrtava;²³⁹³ i (v) status žrtava, njihova starosna dob i broj, te posledice koje su zločini imali po njih.²³⁹⁴ Odluka

²³⁸⁵ Pravilo 125(B)(i)-(ii) Pravilnika; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1130, 1131.

²³⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 553; Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 753; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1130; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3394; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 265; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 777, 780.

²³⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 763.

²³⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3251; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1138; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 936; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 306, 309; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 143.

²³⁸⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3251; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 936; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 693; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 172, 173.

²³⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 545; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3264, 3270; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1139; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1812. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 320; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 412; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 411.

²³⁹¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1119; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 304; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 340; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 814; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 356.

²³⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686, 694. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 258; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 825, 833.

²³⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 352.

²³⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686. V takođe. Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 355.

optuženog da iskoristi svoje pravo na čutanje i da ne svedoči, kao i nepostojanje olakšavajućih faktora, ne predstavljaju otežavajuće okolnosti.²³⁹⁵

624. Za razliku od otežavajućih faktora, olakšavajuće okolnosti treba dokazati samo na osnovu ocene najveće verovatnoće.²³⁹⁶ Okolnosti koje su u sudskoj praksi identifikovane kao olakšavajući faktori su sledeće: (i) saradnja s tužilaštvom;²³⁹⁷ (ii) izražavanje kajanja, saosećanja, samilosti ili ožalošćenosti zbog žrtava zločina;²³⁹⁸ (iii) ograničeno učešće u činjenju zločina;²³⁹⁹ (iv) prethodno nekažnjavanje;²⁴⁰⁰ (v) dobrovoljna predaja;²⁴⁰¹ (vi) dobro vladanje u pritvoru;²⁴⁰² (vii) puno poštovanje uslova za privremeno puštanje na slobodu;²⁴⁰³ (viii) karakter osuđenog posle sukoba;²⁴⁰⁴ (ix) sprečavanje činjenja zločina;²⁴⁰⁵ i (x) starosna dob.²⁴⁰⁶

625. Slabo zdravstveno stanje osuđenog lica ili njegova porodična situacija uzima se u obzir kao olakšavajući faktor samo u izuzetnim slučajevima.²⁴⁰⁷ Pored toga, relativno nizak položaj osuđenog u opštoj komandnoj strukturi ne vodi nužno blagoj kazni.²⁴⁰⁸ Dobro vladanje za vreme suđenja

²³⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 687. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 783.

²³⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 352; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 302; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 697.

²³⁹⁷ Pravilo 125(B)(ii) Pravilnika; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 344.

²³⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 366. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43, 72.

²³⁹⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 273.

²⁴⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 816; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 325; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1090; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696.

²⁴⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 325; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43, 75; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1090; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696.

²⁴⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 816; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 325; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 266; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1091; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696.

²⁴⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 342.

²⁴⁰⁴ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696.

²⁴⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 342.

²⁴⁰⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 554; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1170; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 974, 980; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 816; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 266.

²⁴⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 554, 555; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3309; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1827; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 436; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696.

²⁴⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 847. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 184.

može se smatrati olakšavajućim faktorom.²⁴⁰⁹ Postojanje olakšavajućih faktora ne podrazumeva automatski smanjenje kazne niti sprečava izricanje neke konkretne kazne.²⁴¹⁰

1. Jovica Stanišić

626. Pretresno veće podseća da je Stanišić, u vreme činjenja zločina u Bosanskom Šamcu, bio načelnik Službe državne bezbednosti Srbije.²⁴¹¹ Upravo mu je zloupotreba visokog položaja u Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije omogućila da iskoristi resurse koji su mu stajali na raspolaganju kako bi olakšao činjenje zločina. Shodno tome, Pretresno veće nalazi da je Stanišić zloupotrebio svoj položaj vlasti i to uzima u obzir kao otežavajući faktor.

627. U vezi s olakšavajućim okolnostima, Pretresno veće podseća da nije dužno da krene u potragu za informacijama koje branilac ne smatra shodnim da iznese pred veće tokom izlaganja završne reči.²⁴¹² Uprkos tome, Pretresno veće ima u vidu Stanišićevu starosnu dob, kao i činjenicu da se on sve vreme prvobitnog i ponovnog suđenja bez izuzetka pridržavao uslova privremenog puštanja na slobodu.²⁴¹³ Pored toga, Stanišićeve zdravstveno stanje je detaljno dokumentovano u medicinskim izveštajima koji su zavođeni u spis sve vreme dok su ti postupci vođeni.²⁴¹⁴ Pretresno veće takođe ima u vidu pomoć koju je Stanišić pružio prilikom oslobođanja 300 pripadnika UNPROFOR-a koji su držani kao taoci, zarobljenih francuskih pilota i jednog američkog novinara

²⁴⁰⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 788.

²⁴¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 553; Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 753; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3308; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3394; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 265.

²⁴¹¹ V. gore, par. 350.

²⁴¹² V. pravilo 103(C) Pravilnika, kojim se od strana u postupku traži da u završnoj reči obrade pitanja u vezi s izricanjem kazne. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 945; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 414.

²⁴¹³ V. npr. Odluka po Stanišićevom trinaestom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 1. mart 2021. (dalje u tekstu: Odluka od 1. marta 2021), str. 2; Odluka po Stanišićevom dvanaestom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 19. oktobar 2020. (dalje u tekstu: Odluka od 19. oktobra 2020), str. 2.

²⁴¹⁴ V. Podnesak sekretara s izveštajem lekara, 10. jun 2021. (poverljivo i *ex parte* s poverljivim i *ex parte* Dodatkom), Dodatak; Podnesak sekretara s izveštajem lekara, 21. maj 2021, (poverljivo i *ex parte* s poverljivim i *ex parte* Dodatkom), Dodatak; Podnesak sekretara s izveštajem lekara, 9. april 2021. (poverljivo i *ex parte* s poverljivim i *ex parte* Dodatkom), Dodatak; Podnesak sekretara s izveštajem lekara, 19. mart 2021. (poverljivo i *ex parte* s poverljivim i *ex parte* Dodatkom), Dodatak. V. takođe npr. Odluka od 1. marta 2021, str. 2, 3, fusnota 14 i u njoj navedene reference; Odluka od 19. oktobra 2020, str. 2, 3, fusnota 14 i u njoj navedene reference; Odluka po jedanaestom zahtevu Stanišićeve odbrane za produženje privremenog boravka na slobodi, 21. april 2020, str. 2, fusnota 10 i u njoj navedene reference; Odluka po desetom zahtevu Stanišićeve odbrane za dodatno produženje privremenog boravka na slobodi, 28. oktobar 2019, str. 2, fusnota 9 i u njoj navedene reference; Odluka po devetom zahtevu Stanišićeve odbrane za dodatno produženje privremenog boravka na slobodi, 23. april 2019, str. 2, fusnota 12 i u njoj navedene reference; Odluka po Stanišićevom osmom zahtevu za dodatno produženje privremenog boravka na slobodi, 31. decembar 2018, str. 2, fusnota 10 i u njoj navedene reference.

u Bijeljini, kao i njegovu ulogu na mirovnoj konferenciji u Daytonu, u novembru 1995.²⁴¹⁵ Pretresno veće tim okolnostima pridaje određenu ograničenu težinu olakšavajućih faktora.

2. Franko Simatović

628. Pretresno veće podseća da je Simatović, u vreme činjenja zločina u Bosanskom Šamcu, bio viši obaveštajni radnik u Drugoj upravi Službe državne bezbednosti Srbije.²⁴¹⁶ Pretresno veće nalazi da je Simatović, zaštićen ovlašćenjima koja je dobio od Stanišića i Službe državne bezbednosti Srbije, zloupotrebio svoja ovlašćenja time što je koristio resurse koji su mu stajali na raspolaganju kako bi olakšao činjenje zločina, a to je otežavajući faktor.

629. Pošto je razmotrilo olakšavajuće faktore koje je izneo Simatović, Pretresno veće smatra da se njegov položaj u hijerarhiji Službe državne bezbednosti Srbije, naročito kad je reč o njegovoj ulozi u odnosu na njenu jedinicu za posebne namene, ne može tačno opisati kao "relativno nizak". Pretresno veće smatra da nije ubedljiv Simatovićev argument da je on postupao u skladu sa zakonima koji su u to vreme bili na snazi, s obzirom na to da je ponašanje za koje se smatra odgovornim bilo kažnjivo po Krivičnom zakonu SFRJ.

630. Dalje, Pretresno veće ima u vidu Simatovićevu starosnu dob, opšte zdravstveno stanje, prethodno nekažnjavaњe i njegovo vladanje u pritvoru, za vreme privremenog boravka na slobodi i tokom suđenja, uključujući i to da je redovno prisustvovao pretresima u sudnici. Osim toga, Pretresno veće napominje da je Simatović dobrovoljno pristupio radi razgovora s tužilaštvom u svojstvu osumnjičenog pre nego što je protiv njega podignuta optužnica, da je imao nameru da se dobrovoljno predal i da se pred vlastima Srbije izjasnio da prihvata nadležnost MKSJ.²⁴¹⁷ Pretresno veće tim okolnostima pridaje određenu ograničenu težinu olakšavajućih faktora.

631. Što se tiče Simatovićevih argumenata u vezi s ukupnim trajanjem postupka, Pretresno veće konstatuje da je postupak protiv optuženih počeo pre više od 18 godina. U Simatovićevoj starosnoj dobi to znači da je on gotovo četvrtinu života bio učesnik u jednom jedinom krivičnom postupku. To je zaista dugo. Tolikom trajanju je doprinela odluka Žalbenog veća MKSJ da naloži ponovno suđenje po svim tačkama, umesto da na osnovu postojećeg sudskog spisa doneše zaključke po žalbi ili da naloži da se predmet vrati pretresnom veću na ograničeno rešavanje, kako je to tražilo

²⁴¹⁵ V. gore, par. 349.

²⁴¹⁶ V. gore, par. 354.

²⁴¹⁷ *Tužilac protiv Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-PT, Odluka o privremenom puštanju na slobodu, 28. jul 2004, par. 15-19; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-PT, Odluka o privremenom puštanju na slobodu, 26. maj 2008, par. 51.

tužilaštvo. Imajući u vidu da je tu odluku donelo Žalbeno veće MKSJ, nije u nadležnosti ovog Pretresnog veća da nju uzme u obzir prilikom odmeravanja kazne, te ono stoga odbija da to uradi.

632. Pretresno veće takođe ima u vidu Simatovićevu tvrdnju da bi prilikom odmeravanja kazne trebalo uzeti u obzir "ograničenu slobodu" koju je on imao tokom privremenog boravka na slobodi. Međutim, Pretresno veće podseća da se vreme provedeno na privremenom boravku na slobodi pod uslovima koji nisu ravnii zadržavanju u pritvoru, kao što je slučaj sa Simatovićem,²⁴¹⁸ ne računa kao vreme provedeno u pritvoru.²⁴¹⁹ Pretresno veće takođe nije ubeđeno da bi, načelno, vreme provedeno na privremenom boravku na slobodi trebalo da se uzme u obzir kao olakšavajući faktor. Činjenica da je taj period "ograničene slobode" potrajan zbog sveukupnog trajanja postupka delimično je povezana s odlukom Žalbenog veća MKSJ da se suđenje u potpunosti ponovi. Kao što je već napomenuto, s obzirom na to da je ponovno suđenje naložilo Žalbeno veće MKSJ, Pretresno veće nije u položaju da tu vanrednu okolnost uzme u obzir.

E. Poređenje s drugim predmetima MKSJ

633. Ranije odluke u vezi s odmeravanjem kazne u drugim predmetima pred MKSJ mogu da budu od pomoći ako se radi o istim krivičnim delima, počinjenim u okolnostima koje su u velikoj meri slične.²⁴²⁰ Međutim, Pretresno veće ima primarnu obavezu da odmeri kaznu koja odražava težinu krivičnog dela i lične prilike osuđenog lica. Shodno tome, ranija praksa u vezi s odmeravanjem kazni samo je jedan od faktora koje pretresno veće mora da uzme u obzir prilikom određivanja kazne, u čemu ga ona ne obavezuje.²⁴²¹ Uprkos tome, "razlika između kazni izrečenih u

---

²⁴¹⁸ V. npr. Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 7. oktobar 2020. (poverljivo), str. 3, 4; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 9. mart 2020. (poverljivo), str. 4, 5; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu tokom sudskog raspusta, 9. decembar 2019. (poverljivo), str. 3, 4; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu pre početka dokaznog postupka njegove odbrane, 8. oktobar 2019. (poverljivo), str. 3, 4; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-T, Odluka po zahtevu Simatovićeve odbrane za privremeno puštanje na slobodu u periodu od iznošenja završnih reči do izricanja prvostepene presude, 12. februar 2013, str. 3, 4; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 16. jul 2012, str. 4, 5.

²⁴¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3329-3336.

²⁴²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1185; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 250; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 376; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 348; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 333; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 381.

²⁴²¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3341; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2093; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 348, 349.

sličnim predmetima može da se smatra ‘hirovitom ili preteranom’ [...] ukoliko prevazilazi razumne omjere kazni izrečenih u sličnim okolnostima za ista krivična djela”.²⁴²²

634. Određujući odgovarajuću kaznu za svakog optuženog, Pretresno veće je imalo u vidu kazne izrečene u predmetima *Tužilac protiv Blagoja Simića* i *Tužilac protiv Stanišića i Župljanina*, utoliko što su optuženi u tim predmetima proglašeni odgovornim za zločine počinjene u Bosanskom Šamcu u periodu koji je obuhvaćen i Optužnicom u ovom predmetu.²⁴²³ Pretresno veće je imalo u vidu i kazne izrečene u predmetu *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*, utoliko što je jedan optuženi u tom predmetu osuđen za pomaganje i podržavanje zločina ubistva, progona i prisilnog premeštanja,²⁴²⁴ kao i kazne izrečene u predmetu *Tužilac protiv Milutinovića i drugih*, u kom su dvojica optuženih proglašeni odgovornim za pomaganje i podržavanje zločina prisilnog premeštanja, mada je njihov obim u tom predmetu bio veći nego u ovom.²⁴²⁵

F. Uračunavanje vremena provedenog u pritvoru

635. Pretresno veće konstatiše da su, pošto je 1. maja 2003. izdat nalog za hapšenje, Stanišić i Simatović pritvoreni po nalogu MKJS, a potom prebačeni u sedište Međunarodnog suda u Hagu. Simatović je prebačen 30. maja 2003, a Stanišić 11. juna 2003.²⁴²⁶

636. Pretresno veće konstatiše da je do izricanja presude 30. juna 2021. Stanišić, čekajući na predaju MKSJ, za vreme prvobitnog suđenja i žalbenog postupka, te za vreme ponovnog suđenja u pritvoru po nalogu MKSJ ili Mehanizma proveo 1.934 dana, od čega je 1.894 dana proveo u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija u Hagu. Na osnovu pravila 125(C) Pravilnika, Stanišić ima pravo da mu se taj period uračuna u izdržavanje kazne.

637. Pretresno veće konstatiše da je do izricanja presude 30. juna 2021. Simatović, čekajući na predaju MKSJ, za vreme prvobitnog suđenja i žalbenog postupka, te za vreme ponovnog suđenja u pritvoru po nalogu MKSJ ili Mehanizma proveo 2.348 dana, od čega je 2.319 dana proveo u

---

²⁴²² Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 767, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3340; Drugostepenu presudu u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1185; Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 949.

²⁴²³ Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 2-4, 232, 233, 265, 300, 301; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 4-6, 1191, 1192, fusnota 17. U tom drugom predmetu, Pretresno veće konstatiše da je Mićo Stanišić proglašen odgovornim za više krivičnih dela u osnovi prema vidu odgovornosti za počinjenje putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu.

²⁴²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 142.

²⁴²⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, Tom 3, par. 630, 930, 1172-1175, 1209, 1211; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 6, 7, 10, 1846, 1847.

²⁴²⁶ V. dole, par. 638.

Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija u Hagu. Na osnovu pravila 125(C) Pravilnika, Simatović ima pravo da mu se taj period uračuna u izdržavanje kazne.

VIII. DISPOZITIV

IZ GORENAVEDENIH RAZLOGA, na osnovu članova 21, 22 i 25 Statuta i pravila 122, 125, 126 i 127 Pravilnika, Pretresno veće **ZAKLJUČUJE** da je:

- (i) Jovica Stanišić **KRIV**, po članu 1 Statuta Mehanizma i članovima 3, 5 i 7(1) Statuta MKSJ, po tačkama 1 do 5 Optužnice za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu za koje se tereti, i **IZRIČE** mu jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 12 godina. Na osnovu pravila 125(C) Pravilnika, Jovica Stanišić ima pravo da mu se u izdržavanje kazne uračuna period od 1.934 dana koji je proveo u pritvoru.
- (ii) Franko Simatović **KRIV**, po članu 1 Statuta Mehanizma i članovima 3, 5 i 7(1) Statuta MKSJ, po tačkama 1 do 5 Optužnice za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu za koje se tereti, i **IZRIČE** mu jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 12 godina. Na osnovu pravila 125(C) Pravilnika, Franko Simatović ima pravo da mu se u izdržavanje kazne uračuna period od 2.348 dana koji je proveo u pritvoru.

Na osnovu pravila 127(C) Pravilnika, Jovica Stanišić i Franko Simatović će ostati u pritvoru Mehanizma do okončanja priprema za njihovo prebacivanje u državu u kojoj će izdržavati kazne.

Sastavljen na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je merodavan engleski tekst.

/potpis na originalu/

sudija Burton Hall, predsedavajući

/potpis na originalu/

sudija Joseph E. Chiondo Masanche

/potpis na originalu/

sudija Seon Ki Park

Usmeno izrečena 30. juna 2021, a u pismenom obliku u spis zavedena 6. avgusta 2021,
U Hagu,
Holandija

IX. DODATAK A: ISTORIJAT POSTUPKA

A. Postupak pred MKSJ

638. Dana 1. maja 2003. sudija Carmel Agius je za obojicu optuženih izdao Nalog za hapšenje i Nalog za predaju.²⁴²⁷ Simatović je na MKSJ prebačen 30. maja 2003, a pred sud je prvi put stupio 2. juna 2003.²⁴²⁸ Stanišić je prebačen 11. juna 2003, a zatim je prvi put stupio pred sud 13. juna 2003.²⁴²⁹ I jedan i drugi optuženi izjasnili su se da nisu krivi.²⁴³⁰ Treća izmenjena optužnica, koja je postala važeća optužnica u ovom predmetu, podignuta je 10. jula 2008.²⁴³¹ Prvobitno suđenje je počelo 28. aprila 2008, ali pošto je odgođeno i vraćeno u pretpretresnu fazu, ponovo je počelo više od godinu dana kasnije, 9. juna 2009.²⁴³² Dokazni postupak u prvobitnom postupku okončan je 5. decembra 2012, a završne reči strana u postupku saslušane su u periodu od 29. do 31. januara 2013.²⁴³³ Pretresno veće MKSJ izreklo je presudu 30. maja 2013. i optužene, većinom glasova, oslobodilo optužbi po svim tačkama Optužnice, te naložilo da odmah budu pušteni na slobodu.²⁴³⁴

639. Tužilaštvo je najavu žalbe podnело 28. juna 2013, a žalbeni podnesak na Prvostepenu presudu MKSJ 11. septembra 2013.²⁴³⁵ Žalbeno veće MKSJ je usmene argumente strana u

²⁴²⁷ *Tužilac protiv Jovice Stanišića*, IT-03-69-I, Nalog za hapšenje, Nalog za predaju, 1. maj 2003; *Tužilac protiv Franka Simatovića*, IT-03-69-I, Nalog za hapšenje, Nalog za predaju, 1. maj 2003.

²⁴²⁸ *Tužilac protiv Franka Simatovića*, IT-03-69-I, Nalog za pritvor, 2. jun 2003.

²⁴²⁹ *Tužilac protiv Jovice Stanišića*, IT-03-69-I, Nalog za pritvor, 11. jun 2003.

²⁴³⁰ *Tužilac protiv Franka Simatovića*, IT-03-69-I, T. 2. jun 2003, str. 3, 4; *Tužilac protiv Jovice Stanišića*, IT-03-69-I, T. 13. jun 2003, str. 9, 10. Dana 16. marta 2006, održano je dalje prvo stupanje pred Međunarodni sud, na kom su se oba optužena izjasnila da "nisu krivi" po dodatnim optužbama iznesenim protiv njih. V. *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-PT, T. 16. mart 2006, str. 548, 549.

²⁴³¹ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-PT, Obaveštenje tužilaštva o podizanju Treće izmenjene optužnice, 10. jul 2008; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-PT, Treća izmenjena optužnica, 10. jul 2008. V. takođe *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-PT, Zahtev tužilaštva za odobrenje da izmeni svoju Revidiranu drugu izmenjenu optužnicu u skladu s Odlukom Pretpretresnog veća na osnovu pravila 73bis(D) od 4. februara 2008, 11. februar 2008; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-PT, Odluka po zahtevu tužilaštva za izmenu Revidirane druge izmenjene optužnice, 4. jul 2008, par. 114(4).

²⁴³² *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-T, T. 9. jun 2009; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-PT, Nalog o rasporedu, 5. jun 2009; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-AR73.2, Odluka po žalbi odbrane na odluku o daljem toku postupka, 16. maj 2008, par. 3, 22.

²⁴³³ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-T, T. 29. januar 2013, T. 30. januar 2013, T. 31. januar 2013; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-T, Nalog o rasporedu završne reči i Odluka po zahtevima odbrane za prekoračenje dozvoljenog broja reči za završne pretresne podneske, 5. decembar 2012, par. 1.

²⁴³⁴ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-T, Presuda, 30. maj 2013. (javno, s poverljivim dodatkom C), par. 2362, 2363.

²⁴³⁵ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-A, Najava žalbe tužilaštva, 28. jun 2013; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-A, Žalbeni podnesak tužilaštva, 11. septembar 2013. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 25. septembra 2013). V. takođe *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-A, Obaveštenje o podnošenju javne redigovane verzije Žalbenog podnesaka tužilaštva i *Corrigendum*, 25. septembra 2013.

postupku saslušalo 6. jula 2015, a 9. decembra 2015. je izreklo presudu.²⁴³⁶ Žalbeno veće MKSJ je delimično odobrilo žalbu tužilaštva, poništilo oslobađajuće presude optuženih i naložilo da se obojici optuženih ponovo sudi po svim tačkama Optužnice.²⁴³⁷ Osim toga, Žalbeno veće MKSJ je 9. decembra 2015. za obojicu optuženih izdalo Nalog za hapšenje i Nalog za predaju.²⁴³⁸ Po hapšenju, optuženi su 15. decembra 2015. prebačeni u PJUN.²⁴³⁹

B. Postupak pred Mehanizmom

640. *Dodeljivanje predmeta Pretresnom veću.* Dana 17. decembra 2015. predsednik Mehanizma dodelio je predmet Pretresnom veću, u čijem su sastavu bili sudija Burton Hall, sudija Seon Ki Park i sudija Solomy Balungi Bossa.²⁴⁴⁰ Sudija Hall, predsedavajući sudija Pretresnog veća, imenovao je sebe za pretpretresnog sudija u ovom predmetu.²⁴⁴¹ Predsednik Mehanizma je 21. februara 2017. u sastav veća umesto sudije Bossa imenovao sudiju Josepha E. Chiondoa Masanchea.²⁴⁴²

641. *Prvo stupanje pred sud i dodela branilaca.* Optuženi su prvi put stupili pred sud 18. decembra 2015. i tom prilikom su se izjasnili da "nisu krivi" ni po jednoj tački Optužnice.²⁴⁴³ Dana 17. decembra 2015. sekretar je privremeno dodelio g. Waynea Jordasha za Stanišićevog glavnog branioca, a g. Scotta Martina za Stanišićevog kobranioca pred Mehanizmom.²⁴⁴⁴ Oni su za stalne branioce imenovani 22. aprila 2016.²⁴⁴⁵ Dana 31. marta 2017. g. Iain Edwards je zamenio g. Martina na dužnosti Stanišićevog kobranioca.²⁴⁴⁶ Imenovanje g. Edwardsa za kobranioca povučeno je 9. aprila 2021.²⁴⁴⁷ Dana 17. decembra 2015. sekretar je privremeno imenovao g. Mihajla Bakrača

---

²⁴³⁶ Drugostepena presuda MKSJ, par. 131; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-A, AT. 6. jul 2015.

²⁴³⁷ Drugostepena presuda MKSJ, par. 131.

²⁴³⁸ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-A, Nalog za hapšenje i Nalog za predaju Jovice Stanišića, 9. decembar 2015. (poverljivo i *ex parte*; status promenjen u javni 15. decembra 2015); *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-A, Nalog za hapšenje i Nalog za predaju Franka Simatovića, 9. decembar 2015. (poverljivo i *ex parte*; status promenjen u javni 15. decembra 2015).

²⁴³⁹ Prvo stupanje pred sud, T. 18. decembar 2015, str. 2.

²⁴⁴⁰ Nalog kojim se imenuju sudije u predmetu pred Pretresnim većem, 17. decembar 2015, str. 1.

²⁴⁴¹ Nalog kojim se imenuje pretpretresni sudija, 17. decembar 2015, str. 1.

²⁴⁴² Nalog o zameni sudije u predmetu pred pretresnim većem, 21. februar 2017, str. 1.

²⁴⁴³ Prvo stupanje pred sud, T. 18. decembar 2015 str. 2, 6; Nalog o rasporedu za prvo stupanje pred Mehanizam, 17. decembar 2015, str. 1.

²⁴⁴⁴ Odluka, 31. mart 2016, str. 2; Odluka, 22. januar 2016, str. 2; Odluka, 17. decembar 2015, str. 2.

²⁴⁴⁵ Odluka, 22. april 2016, str. 2.

²⁴⁴⁶ Odluka, 31. mart 2017, str. 2.

²⁴⁴⁷ Odluka, 9. april 2021, str. 2.

za Simatovićevog glavnog branioca, a g. Vladimira Petrovića za Simatovićevog kobračioca pred Mehanizmom;²⁴⁴⁸ 22. januara 2016. oni su postali stalni branioci.²⁴⁴⁹

642. *Preliminarni podnesci.* Dana 17. februara 2016. Simatović je podneo preliminarni podnesak u kom traži da se Optužnica pregleda na osnovu člana 17 Statuta, osporava personalnu nadležnost Mehanizma i iznosi argument da načela *non bis in idem* i *res judicata* isključuju mogućnost da mu se ponovo sudi.²⁴⁵⁰ Dana 18. aprila 2016. Pretresno veće je odbacilo Simatovićev preliminarni podnesak.²⁴⁵¹ Dana 2. maja 2018. Pretresno veće je takođe odbacilo i Stanišićev zahtev za nalog tužilaštvo da dalje konkretizuje svoju tezu i izmeni Optužnicu.²⁴⁵²

643. Dana 26. septembra 2018. Pretresno veće je, *proprio motu*, konstatovalo da paragrafi 3 i 15(c) Optužnice, kada se čitaju zajedno, ne pružaju Stanišiću dovoljno informacija u pogledu navoda o njegovoj odgovornosti u vezi sa centrima za obuku uspostavljenim van delova teritorija Hrvatske i Bosne i Hercegovine pod kontrolom Srba.²⁴⁵³ Uprkos ovoj konstataciji, i posle daljih podnesaka strana u postupku, Pretresno veće je 11. februara 2019. konstatovalo da je tužilaštvo optuženima pružalo blagovremene, jasne i dosledne informacije sve vreme tokom prvobitnog suđenja i na ponovnom suđenju, kao i da je detaljno navelo činjenične osnove na kojima se zasniva navod da su optuženi doprineli udruženom zločinačkom poduhvatu time što su bili umešani u centre za obuku koji su se nalazili u Srbiji.²⁴⁵⁴

644. *Pretpretresni podnesci.* Na osnovu naloga pretpretresnog sudije,²⁴⁵⁵ tužilaštvo je 5. septembra 2016. podnelo pretpretresni podnesak i spiskove svedoka i dokaznih predmeta.²⁴⁵⁶ I Stanišić i Simatović su svoje pretpretresne podneske podneli 7. novembra 2016.²⁴⁵⁷ Dana 2. februara 2017. Pretresno veće je naložilo tužilaštву da podnese izmenjeni Pretpretresni podnesak i

---

²⁴⁴⁸ Odluka, 17. decembar 2015, str. 2.

²⁴⁴⁹ Odluka, 22. januar 2016, str. 2.

²⁴⁵⁰ Preliminarni podnesak Simatovićeve odbrane, 17. februar 2016, par. 17-37.

²⁴⁵¹ Odluka po Simatovićevom preliminarnom podnesku i Stanišićevom zahtevu za delimično odgađanje, 18. april 2016, par. 22.

²⁴⁵² Odluka po Stanišićevom zahtevu za dalju konkretizaciju teze tužilaštva, 2. maj 2018, par. 26.

²⁴⁵³ Odluka po Stanišićevom zahtevu u vezi sa svedokom RFJ-022, 26. septembar 2018, par. 17.

²⁴⁵⁴ Odluka po zahtevu tužilaštva za ponovno razmatranje i dodatnom podnesku, 11. februar 2019, par. 13-16.

²⁴⁵⁵ Nalog kojim se utvrđuje plan rada u pretpretresnoj fazi, 3. jun 2016.

²⁴⁵⁶ Pretpretresni podnesak tužilaštva, 5. septembar 2016. (poverljivo); Obaveštenje tužilaštva o podnescima u skladu s pravilom 70(E), 5. septembar 2016. (javno, s poverljivim Dodacima A, B i E i poverljivim i *ex parte* Dodacima C, D i F). V. takođe *Corrigendum* Pretpretresnog podneska tužilaštva, 30. septembar 2016. (poverljivo, s poverljivim Dodatkom A i poverljivim i *ex parte* Dodatkom B).

²⁴⁵⁷ Pretpretresni podnesak Stanišićeve odbrane, 7. novembar 2016. (poverljivo); Pretpretresni podnesak Simatovićeve odbrane, 7. novembar 2016. (poverljivo). V. takođe *Corrigendum* Pretpretresnog podneska Stanišićeve odbrane, 25. novembar 2016. (poverljivo).

da iz njega izbaci eventualne navode koji se ne mogu potkrepliti dokazima predočenim tokom prvobitnog suđenja, kao i izmenjene spiskove svedoka i dokaznih predmeta.²⁴⁵⁸ Tužilaštvo je 9. marta 2017. podnelo izmenjeni Pretpretresni podnesak i spiskove svedoka i dokaznih predmeta, a optuženi su izmenjene pretpretresne podneske podneli 30. marta 2017.²⁴⁵⁹

645. *Zdravstveno stanje optuženih i modaliteti suđenja.* S obzirom na to da Stanišić ima istorijat hroničnih zdravstvenih problema koji su u velikoj meri uticali na početak prvobitnog suđenja, a u nameri da odredi raspored suđenja, Pretresno veće je 24. juna 2016. zatražilo od sekretara da imenuje nezavisne medicinske eksperte koji će Stanišića pregledati i o tome podneti pismene izveštaje.²⁴⁶⁰ Dana 12. decembra 2016. i 2. februara 2017. Pretresno veće je saslušalo svedočenja dva medicinska eksperta koja je imenovao sekretar i 13. aprila 2017. donelo odluku o modalitetima za suđenje, odredivši da se pretresi održavaju tri puta nedeljno.²⁴⁶¹ Tokom suđenja, Pretresno veće je napravilo manje izmene u rasporedu zasedanja, uglavnom održavajući dve sednice dnevno, tri puta nedeljno, s dodatnom popodnevnom sednicom ukoliko je to bilo potrebno za efikasan rad sudnice.²⁴⁶²

646. *Pretpretresna konferencija i početak suđenja.* Pretpretresna konferencija u ovom predmetu održana je 17. maja 2017.²⁴⁶³ Dana 13. i 14. juna 2017. tužilaštvo je iznelo uvodnu reč.²⁴⁶⁴ Stanišić i Simatović su odlučili da u tom trenutku ne iznesu uvodne reči.²⁴⁶⁵ Izvođenje dokaza tužilaštva počelo je 14. juna 2017.²⁴⁶⁶ i Pretresno veće je tokom dokaznog postupka tužilaštva saslušalo svedočenja 103 svedoka na osnovu pravila 110, 111, 112 ili 116 Pravilnika. Pretresno veće je takođe u spis uvrstilo brojne dokaze koje je tužilaštvo ponudilo bez posredstva svedoka.²⁴⁶⁷

²⁴⁵⁸ Odluka po Stanišićevom zahtevu za odgađanje postupka, 2. februar 2017, par. 28, 30.

²⁴⁵⁹ Obaveštenje tužilaštva o dostavljanju podnesaka na osnovu pravila 70(E) u skladu s Odlukom Pretresnog veća od 2. februara 2017, 9. mart 2017. (javno, s poverljivim Dodacima A, B i D i poverljivim i *ex parte* Dodacima C i E); Obaveštenje Stanišićeve odbrane o dostavljanju pretpretresnog podneska na osnovu Odluke Pretresnog veća od 2. februara 2017, 30. mart 2017. (javno, s poverljivim Dodacima A i B); Revidirani pretpretresni podnesak Simatovićeve odbrane, 30. mart 2017. (poverljivo). V. takođe Odluka po zahtevima radi ulaganja žalbe na Odluku po Stanišićevom zahtevu za odgađanje postupka, 1. mart 2017, par. 13.

²⁴⁶⁰ Odluka po zahtevu tužilaštva za nezavisan lekarski pregled Jovice Stanišića, 24. jun 2016, par. 3, 4, 10, 13. V. takođe Odluka o modalitetima za suđenje, 13. april 2017, par. 2.

²⁴⁶¹ Odluka o modalitetima za suđenje, 13. april 2017, Dodatak.

²⁴⁶² V. Preliminarni nalog u vezi s lekarskim pregledom Franka Simatovića, 21. decembar 2017. (poverljivo), str. 1. V. takođe Odluka po zahtevu tužilaštva za izmenu modaliteta suđenja, 6. mart 2018. (poverljivo).

²⁴⁶³ Pretpretresna konferencija, T. 17. maj 2017; Nalog o rasporedu, 3. maj 2017, str. 1.

²⁴⁶⁴ Uvodna reč tužilaštva, T. 13. jun 2017, str. 3-71; Uvodna reč tužilaštva, T. 14. jun 2017, str. 3-16. V. takođe Nalog o rasporedu, 24. maj 2017, str. 2.

²⁴⁶⁵ Uvodna reč tužilaštva, T. 14. jun 2017, str. 16.

²⁴⁶⁶ Svedok RFJ-153, T. 14. jun 2017, str. 17.

²⁴⁶⁷ Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokaznog predmeta pod brojem 20709 na osnovu pravila 70 bez posredstva svedoka, 21. februar 2019, str. 2, 3; *Corrigendum* "Odluke po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata

647. *Okončanje dokaznog postupka tužilaštva i Odluka po zahtevu za donošenje oslobođajuće presude.* Dana 21. februara 2019. tužilaštvo je završilo dokazni postupak.²⁴⁶⁸ Pretresno veće je 26. februara 2019, na osnovu pravila 121 Pravilnika, saslušalo Simatovićeve argumente za donošenje oslobođajuće presude.²⁴⁶⁹ Stanišić nije izneo argumente na osnovu pravila 121 Pravilnika.²⁴⁷⁰ U usmenoj odluci donetoj 9. aprila 2019. Pretresno veće je odbilo Simatovićev zahtev za oslobođajuću presudu.²⁴⁷¹

648. *Dokazni postupak odbrane.* Konferencija pre izvođenja dokaza odbrane održana je 29. maja 2019.²⁴⁷² Dokazni postupak odbrane počeo je 18. juna 2019. s uvodnom reči Stanišićeve odbrane,²⁴⁷³ a izvođenje dokaza odbrane je počelo 25. juna 2019.²⁴⁷⁴ Tokom dokaznog postupka Stanišićeve odbrane Pretresno veće je saslušalo svedočenja 20 svedoka na osnovu pravila 105, 111, ili 112 Pravilnika. Na Stanišićev zahtev, Pretresno veće je takođe u spis uvrstilo brojne dokumente bez posredstva svedoka.²⁴⁷⁵ Simatovićeva odbrana je počela s izvođenjem dokaza 12. novembra

bez posredstva svedoka (Bosna)" od 11. februara 2019, 15. februar 2019, str. 3, 4; Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (Bosna), 11. februar 2019, str. 3; Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata i video-snimaka bez posredstva svedoka, 11. februar 2019, str. 3, 4; Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (Hrvatska), 11. februar 2019, str. 3; Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (izveštaji veštaka), 11. februar 2019, str. 16,17; Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (izvodi iz Jovićeve knjige), 11. februar 2019, str. 3; Odluka po zahtevu tužilaštva za formalno primanje na znanje autentičnosti i prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (Mladićevi dnevnički i audio-snimci), 11. februar 2019, str. 7, 8; Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (lični kartoni), 11. februar 2019, (poverljivo), str. 6; Odluka o zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (presretnuti razgovori vezani za Bosnu), 11. februar 2019, (poverljivo), str. 3, 4; Odluka o zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka i za odobrenje da izmeni svoj spisak dokaznih predmeta na osnovu pravila 70 u vezi sa svedočenjem svedoka RFJ-016, 4. septembar 2018. (poverljivo), str. 2.

²⁴⁶⁸ Obaveštenje tužilaštva o okončanju izvođenja dokaza, 21. februar 2019, str. 1.

²⁴⁶⁹ Pretres na osnovu pravila 121, T. 26. februar 2019, str. 2-54; Nalog u vezi s postupkom na osnovu pravila 121 i pripremom i početkom dokaznog postupka odbrane, 19. februar 2019, str. 1; Proceduralna pitanja, T. 6. februar 2019, str. 54.

²⁴⁷⁰ Pretres na osnovu pravila 121, T. 26. februar 2019, str. 2; Nalog u vezi s postupkom na osnovu pravila 121 i pripremom i početkom dokaznog postupka odbrane, 19. februar 2019, str. 2.

²⁴⁷¹ Odluka, T. 9. april 2019, str. 1-15.

²⁴⁷² Konferencija pre izvođenja dokaza odbrane, T. 29. maj 2019; Nalog u vezi s postupkom na osnovu pravila 121 i pripremom i početkom dokaznog postupka odbrane, 19. februar 2019, str. 2.

²⁴⁷³ Uvodna reč, T. 18. jun 2019, str. 2- 50; Konferencija pre izvođenja dokaza odbrane, T. 29. maj 2019, str. 9.

²⁴⁷⁴ Svedok Ristić, T. 25. jun 2019, str. 5.

²⁴⁷⁵ Odluka po Stanišićevom osmom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (razni dokumenti), 7. oktobar 2020, str. 4, 5; Odluka po Stanišićevom sedmom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (UZP Bosna), 24. jun 2020, str. 4, 5; Odluka po Stanišićevom četvrtom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (Služba državne bezbednosti Srbije i pitanja od posebnog interesa za Stanišića), 23. jun 2020, str. 3, 4; Odluka po Stanišićevom šestom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (operacije JATD 1993-1995), 8. jun 2020, str. 2; Odluka po Stanišićevom petom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (Crvene beretke u Bosni), 29. maj 2020, str. 3, 4; Odluka po Stanišićevom trećem zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (UZP u Hrvatskoj), 26. maj 2020, str. 3, 4; Odluka po Stanišićevom drugom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (Arkan i Srpska dobrovoljačka garda), 26. maj 2020, str. 2, 3; Odluka po Stanišićevom prvom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (lični kartoni), 26. maj 2020, str. 2, 3.

2019.²⁴⁷⁶ S obzirom na pandemiju COVID-19 i s tim povezana ograničenja, pretresi u sudnici su odloženi 11. marta 2020, a ponovo su počeli 1. septembra 2020. svedočenjem preostalih svedoka koji su svedočili za Simatovićevu odbanu.²⁴⁷⁷ Tokom izvođenja dokaza Simatovićeve odbrane Pretresno veće je saslušalo svedočenja 22 svedoka, i to *viva voce* i/ili na osnovu pravila 110, 111, 112 ili 116 Pravilnika. Isto tako, Pretresno veće je u spis uvrstilo brojne dokumente koje je Simatović ponudio bez posredstva svedoka.²⁴⁷⁸

649. *Kraj dokaznog postupka odbrane i završni pretresni podnesci.* Dana 8. oktobra 2020. Pretresno veće je saslušalo svedočenje poslednjeg svedoka Simatovićeve odbrane,²⁴⁷⁹ a dokazni postupak odbrane završen je 23. februara 2021. donošenjem odluke u vezi s prihvatanjem dokumenata označenih radi identifikacije.²⁴⁸⁰ Strane u postupku su završne pretresne podneske podnele 12. i 13. marta 2021.²⁴⁸¹

650. *Završne reči i izricanje presude.* Pretresno veće je saslušalo završne reči strana u postupku u periodu od 12. do 14. aprila 2021.²⁴⁸² Pretresno veće je 30. juna 2021. izreklo presudu na osnovu pravila 122(A) Pravilnika,²⁴⁸³ a 6. avgusta 2021. je, u skladu s pravilom 122(C) Pravilnika, zavedeno pismeno obrazloženje Presude.

651. *Privremeno puštanje na slobodu.* Nakon prvog pristupanja суду 18. decembra 2015, optuženima je 22. decembra 2015. odobreno privremeno puštanje na slobodu do dana koji odredi Pretresno veće.²⁴⁸⁴ Dana 19. maja 2017. Pretresno veće je okončalo privremeni boravak optuženih

²⁴⁷⁶ Svedok D. Lučić, T. 12. novembar 2019, V. takođe Proceduralna pitanja, T. 5. novembar 2019, str. 1, 2, 13; Proceduralna pitanja, T. 6. novembar 2019, str.1.

²⁴⁷⁷ Nalog o rasporedu za nastavak pretresa u sudnici, 5. avgust 2020. V. Nalog za podneske, 23. jun 2020; Odluka po Simatovićevom zahtevu za produženje privremenog boravka na slobodi, 21. april 2020, str. 1. V. takođe Podnesak sekretara kao odgovor na "Nalog za podneske" Pretresnog veća, 7. jul 2020. (poverljivo); Podnesak tužilaštva kao odgovor na "Nalog za podneske" Pretresnog veća, 15. jul 2020. (poverljivo); Podnesci Stanišićeve odbrane u skladu s "Nalogom za podneske" Pretresnog veća, 15. jul 2020; Opservacije Simatovićeve odbrane u vezi sa Sekretarevim podneskom kao odgovor na "Nalog za podneske" Pretresnog veća, 15. jul 2020. (poverljivo); Podnesak tužilaštva kao odgovor na podneske odbrane u skladu s "Nalogom za podneske" Pretresnog veća, 20. jul 2020. (poverljivo); Replika Simatovićeve odbrane na Podnesak tužilaštva kao odgovor na "Nalog za podneske" Pretresnog veća, 20. jul 2020. (poverljivo).

²⁴⁷⁸ Odluka po zahtevu Simatovićeve odbrane za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka, 14. januar 2021, str. 5-8.

²⁴⁷⁹ Proceduralna pitanja, T. 8. oktobar 2020, str. 95.

²⁴⁸⁰ Odluka po podnescima u vezi s dokaznim predmetima označenim radi identifikacije, 23. februar 2021.

²⁴⁸¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, 12. mart 2021. (poverljivo, s poverljivim Dodacima A-G); Završni pretresni podnesak Simatovićeve odbrane, 12. mart 2021. (poverljivo); Stanišićev završni pretresni podnesak, 13. mart 2021. (poverljivo, s poverljivim Dodacima I-XXV). V. takođe *Corrigendum* Završnog pretresnog podneska tužilaštva, 7. april 2021. (poverljivo, s poverljivim Dodacima A i B).

²⁴⁸² T. 12. april 2021, str. 1-106; T. 13. april 2021, str. 1-124; T. 14. april 2021, str. 1-62.

²⁴⁸³ Presuda, T. 30. jun 2021, str. 1-16.

²⁴⁸⁴ Odluka po Stanišićevom hitnom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 22. decembar 2015, par. 16; Odluka po Simatovićevom hitnom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 22. decembar 2015, par. 11.

na slobodi i naložilo im da se do 30. maja 2017. vrate u PJUN, pošto se očekuje početak suđenja.²⁴⁸⁵ Pretresno veće je 19. jula 2017. odobrilo Stanišićev zahtev za privremeno puštanje na slobodu, i on je na privremenom boravku na slobodi ostao do kraja dokaznog postupka tužilaštva, kao i za vreme dokaznog postupka oba tima odbrane.²⁴⁸⁶ Režim podnošenja medicinskih izveštaja, u kom učestvuju Medicinska služba PJUN i Vlada Republike Srbije, bio je jedan od uslova za Stanišićev privremeni boravak na slobodi.²⁴⁸⁷ Nakon što je ponovno suđenje počelo, Simatoviću je isto tako više puta odobren privremeni boravak na slobodi.²⁴⁸⁸ Privremeni boravak na slobodi je

²⁴⁸⁵ Nalog kojim se ukida privremeno puštanje na slobodu Jovice Stanišića, 19. maj 2017, str. 1; Nalog kojim se ukida privremeno puštanje na slobodu Franka Simatovića, 19. maj 2017, str. 1.

²⁴⁸⁶ Odluka po Stanišićevom trinaestom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 1. mart 2021. (u tekstu: Odluka od 1. marta 2021), str. 3; Odluka po Stanišićevom dvanaestom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 19. oktobar 2020, str. 4; Odluka po Stanišićevom jedanaestom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 21. april 2020, str. 3; Odluka po Stanišićevom desetom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 28. oktobar 2019, str. 3; Odluka po Stanišićevom devetom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 23. april 2019, str. 3; Odluka po Stanišićevom osmom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 31. decembar 2018, str. 3; Odluka po Stanišićevom sedmom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 16. avgust 2018, str. 3; Odluka po Stanišićevom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 11. april 2018, (*corrigendum* zaveden 16. aprila 2018), str. 3; Odluka po Stanišićevom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 12. januar 2018, str. 3; Odluka po zahtevu Stanišićeve odbrane za produženje privremenog boravka na slobodi, 25. septembar 2017. (javna redigovana verzija) (u tekstu: Odluka od 25. septembra 2017), par. 14, 15; Odluka po Stanišićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 19. jul 2017. (poverljivo; status promenjen u javni 24. jula 2017) (dalje u tekstu: Odluka od 19. jula 2017), par. 23, 24.

²⁴⁸⁷ Odluka od 1. marta 2021, str. 3 (gde se Stanišiću odobrava produženje privremenog boravka na slobodi pod uslovima navedenim u Odluci od 19. jula 2017. i Odluci od 25. septembra 2017). V. takođe Odluka od 19. jula 2017, str. 11; Odluka od 25. septembra 2017, par. 15.

²⁴⁸⁸ Odluka po Simatovićevom zahtevu za produženje privremenog boravka na slobodi, 1. mart 2021, str. 3; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 7. oktobar 2020, str. 3-6; Odluka u vezi s povratkom Franka Simatovića s privremenog boravka na slobodi, 7. avgust 2020. (poverljivo; status promenjen u javni 14. avgusta 2020), str. 1; Druga odluka o daljem produženju privremenog boravka na slobodi Franka Simatovića, 23. jun 2020, str. 3; Odluka o daljem produženju privremenog boravka na slobodi Franka Simatovića, 20. maj 2020, str. 2; Odluka po Simatovićevom zahtevu za produženje privremenog boravka na slobodi, 21. april 2020, str. 2; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 9. mart 2020. (poverljivo; status promenjen u javni 12. marta 2020), str. 3; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu tokom letnjeg sudskega raspusta, 9. decembar 2019, str. 3; *Corrigendum* Odluke po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu pre početka dokaznog postupka njegove odbrane, 9. oktobar 2019, str. 1; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu pre početka dokaznog postupka njegove odbrane, 8. oktobar 2019, str. 3; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu tokom letnjeg sudskega raspusta, 5. jul 2019. (poverljivo; status promenjen u javni 22. jula 2019), str. 2; Odluka po Simatovićevom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 23. april 2019, str. 3; Odluka po Simatovićevom zahtevu za produženje privremenog boravka na slobodi, 31. decembar 2018, str. 3; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 12. septembar 2018. (poverljivo; status promenjen u javni 18. septembra 2018), str. 4; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu tokom letnjeg sudskega raspusta, 10. jul 2018. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 17. jula 2018), str. 2; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 19. mart 2018. (poverljivo; status promenjen u javni 26. marta 2018), str. 3; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu tokom sudskega raspusta, 4. decembar 2017. (poverljivo; status promenjen u javni 12. decembra 2017), str. 2; Odluka po hitnom zahtevu Simatovićeve odbrane za privremeno puštanje na slobodu, 16. oktobar 2017. (poverljivo; status promenjen u javni 23. oktobra 2017), par. 7, 8; Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu tokom sudskega raspusta, 19. jul 2017. (poverljivo; status promenjen u javni 24. jula 2017), par. 11, 12.

ukinut obojici optuženih i naloženo im je da se vrate u PJUN do 24. juna 2021. kako bi mogli da prisustvuju pretresu za izricanje Presude.²⁴⁸⁹

---

²⁴⁸⁹ Nalog o rasporedu za izricanje presude i Nalog kojim se ukida privremeni boravak optuženih na slobodi, 17. jun 2021, str. 1.

X. REFERENTNI IZVORI I DEFINISANI POJMOVI

A. Sudska praksa

1. Odluke Pretresnog veća

STANIŠIĆ, Jovica i SIMATOVIĆ, Franko

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Nalog o rasporedu za izricanje presude i nalog kojim se ukida privremeni boravak optuženih na slobodi, 17. jun 2021.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za produženje privremenog boravka na slobodi, 1. mart 2021.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom trinaestom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 1. mart 2021. (u tekstu: Odluka od 1. marta 2021)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po podnescima u vezi s dokaznim predmetima označenim radi identifikacije, 23. februar 2021.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu Simatovićeve odbrane za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka, 14. januar 2021.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom dvanaestom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 19. oktobar 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 7. oktobar 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom osmom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (razni dokumenti), 7. oktobar 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zajedničkom zahtevu svih strana u postupku za prihvatanje svedočenja svedoka Simatovićeve odbrane u vezi s kojima su se strane sporazumele i povezanih dokaznih predmeta, 21. avgust 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka u vezi s povratkom Franka Simatovića s privremenog boravka na slobodi, 7. avgust 2020. (poverljivo; status promjenjen u javni 14. avgusta 2020)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Nalog o rasporedu za nastavak pretresa u sudnici, 5. avgust 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom sedmom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (UZP Bosna), 24. jun 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Nalog za podneske, 23. jun 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Druga odluka o daljem produženju privremenog boravka na slobodi Franka Simatovića, 23. jun 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom četvrtom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (Služba državne bezbednosti Srbije i pitanja od posebnog interesa za Stanišića), 23. jun 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom šestom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (operacije JATD 1993-1995), 8. jun 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom petom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (Crvene beretke u Bosni), 29. maj 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom prvom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (lični kartoni), 26. maj 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom drugom zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (Arkan i Srpska dobrovoljačka garda), 26. maj 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom trećem zahtevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svedoka (UZP u Hrvatskoj), 26. maj 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka o daljem produženju privremenog boravka na slobodi Franka Simatovića, 20. maj 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zajedničkom zahtevu svih strana u postupku za prihvatanje svedočenja svedoka Stanišićeve odbrane u vezi s kojima su se strane sporazumele i povezanih dokaznih predmeta, 22. april 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za produženje privremenog boravka na slobodi, 21. april 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po jedanaestom zahtevu Stanišićeve odbrane za produženje privremenog boravka na slobodi, 21. april 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu. 9. mart 2020. (poverljivo; status promenjen u javni 12. marta 2020. prema uputstvu Pretresnog veća iz Odluke)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu tokom sudskog raspusta, 9. decembar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po desetom zahtevu Stanišićeve odbrane za dodatno produženje privremenog boravka na slobodi, 28. oktobar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, *Corrigendum* Odluke po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu pre početka dokaznog postupka njegove odbrane, 9. oktobar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu pre početka dokaznog postupka njegove odbrane, 8. oktobar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu tokom letnjeg sudskog raspusta, 5. jul 2019. (poverljivo; status promjenjen u javni 22. jula 2019)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom zahtevu za prihvatanje svedočenja svedoka RJS-01 na osnovu pravila 111, 11. jun 2019. (poverljivo) (u tekstu: Odluka od 11. juna 2019)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za dodatno produženje privremenog boravka na slobodi, 23. april 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po devetom zahtevu Stanišićeve odbrane za dodatno produženje privremenog boravka na slobodi, 23. april 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokaznog predmeta pod brojem 20709 na osnovu pravila 70 bez posredstva svedoka, 21. februar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-15-96-T, Nalog u vezi s postupkom na osnovu pravila 121 i pripremom i početkom dokaznog postupka odbrane, 19. februar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, *Corrigendum* "Odluke po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (Bosna)" od 11. februara 2019, 15. februar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka o zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (presretnuti razgovori vezani za Bosnu), 11. februar 2019. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (lični kartoni), 11. februar 2019. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za formalno primanje na znanje autentičnosti i prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (Mladićevi dnevničici i audio-snimci), 11. februar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (izvodi iz Jovićeve knjige), 11. februar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (izveštaji veštaka), 11. februar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (Hrvatska), 11. februar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata i video-snimaka bez posredstva svedoka, 11. februar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka (Bosna), 11. februar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za ponovno razmatranje i dodatnom podnesku, 11. februar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Nalog u vezi sa zahtevom tužilaštva za pojašnjenje odluke u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 15. januar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za produženje privremenog boravka na slobodi, 31. decembar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom osmom zahtevu za dodatno produženje privremenog boravka na slobodi, 31. decembar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 15. oktobar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom zahtevu u vezi sa svedokom RFJ-022, 26. septembar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 12. septembar 2018. (poverljivo; status promenjen u javni 18. septembra 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svedoka i za odobrenje da izmeni svoj spisak dokaznih predmeta na osnovu pravila 70 u vezi sa svedočenjem svedoka RFJ-016, 4. septembar 2018. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po sedmom zahtevu Stanišićeve odbrane za dodatno produženje privremenog boravka na slobodi, 16. avgust 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja Stipana Kraljevića na osnovu pravila 111 i za video-konferencijsku vezu, 27. jul 2018. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu tokom letnjeg sudskog raspusta, 10. jul 2018. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 17. jula 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zajedničkom zahtevu svih strana u postupku za prihvatanje svedočenja svedoka Saidina Salkića, u vezi s kojim su se strane sporazumele, i povezanih dokaznih predmeta, 16. maj 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom zahtevu za dalju konkretizaciju teze tužilaštva, 2. maj 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom zahtevu za dodatno produženje privremenog boravka na slobodi, 11. april 2018. (Corrigendum zaveden 16. aprila 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 19. mart 2018. (poverljivo; status promenjen u javni 26. marta 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za izmenu modaliteta suđenja, 6. mart 2018. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja na osnovu pravila 112, 22. februar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedoka RFJ-037 na osnovu pravila 111 i za zaštitne mere, 25. januar 2018. (poverljivo) (u tekstu: Odluka od 25. januara 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom zahtevu za dalje produženje privremenog boravka na slobodi, 12. januar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Preliminarni nalog u vezi s lekarskim pregledom Franka Simatovića, 21. decembar 2017. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu tokom sudskog raspusta, 4. decembar 2017. (poverljivo; status promenjen u javni 12. decembra 2017)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po hitnom zahtevu Simatovićeve odbrane za privremeno puštanje na slobodu, 16. oktobar 2017. (poverljivo; status promenjen u javni 23. oktobra 2017)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu Stanišićeve odbrane za produženje privremenog boravka na slobodi, 25. septembar 2017. (javna redigovana verzija) (u tekstu: Odluka od 25. septembra 2017)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zajedničkom zahtevu svih strana u postupku za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-052 u vezi s kojim su se strane sporazumele i povezanih dokaznih predmeta, 19. septembar 2017. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zajedničkom zahtevu svih strana u postupku za prihvatanje svedočenja svedoka u vezi s kojima su se strane sporazumele i povezanih dokaznih predmeta. 6. septembar 2017.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu tokom sudskog raspusta, 19. jul 2017. (poverljivo; status promenjen u javni 24. jula 2017)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Stanišićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 19. jul 2017. (poverljivo; status promenjen u javni 24. jula 2017) (u tekstu: Odluka od 19. jula 2017)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po zahtevu tužilaštva u vezi s ograničenjem Veća u pogledu novih dokaza, 31. maj 2017. (u tekstu: Odluka od 31. maja 2017)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Nalog o rasporedu, 24. maj 2017.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Nalog kojim se ukida privremeno puštanje na slobodu Franka Simatovića, 19. maj 2017.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Nalog kojim se ukida privremeno puštanje na slobodu Jovice Stanišića, 19. maj 2017.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT. Nalog o rasporedu. 3. maj 2017.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka o modalitetima za suđenje, 13. april 2017.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po zahtevima radi ulaganja žalbe na odluku po Stanišićevom zahtevu za odgađanje postupka, 1. mart 2017.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Nalog o zameni sudije u predmetu pred pretresnim većem, 21. februar 2017.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po Stanišićevom zahtevu za odgađanje postupka, 2. februar 2017. (u tekstu: Odluka od 2. februara 2017)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Nalog u vezi s procedurom za vođenje postupka, 6. decembar 2016. (u tekstu: Nalog od 6. decembra 2016)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po zahtevu tužilaštva za nezavisan lekarski pregled Jovice Stanišića, 24. jun 2016.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Nalog kojim se utvrđuje plan rada u pretpretresnoj fazi, 3. jun 2016.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po Simatovićevom preliminarnom podnesku i Stanišićevom zahtevu za delimično odgađanje, 18. april 2016.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po Simatovićevom hitnom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 22. decembar 2015.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po Stanišićevom hitnom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 22. decembar 2015.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Nalog kojim se imenuje pretpretresni sudija, 17. decembar 2015.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Nalog kojim se imenjuju sudije u predmetu pred Pretresnim većem, 17. decembar 2015.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Nalog o rasporedu za prvo stupanje pred Mehanizam, 17. decembar 2015.

2. Mehanizam

KARADŽIĆ, Radovan

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. MICT-13-55-A, Presuda, 20. mart 2019. (javno redigovano) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*)

MLADIĆ, Ratko

Tužilac protiv Ratka Mladića, predmet br. MICT-13-56-A, Presuda, 8. jun 2020. (javno redigovano) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*)

MUNYARUGARAMA, Phénéas

Phénéas Munyarugarama protiv tužioca, predmet br. MICT-12-09-AR14, Odluka po žalbi protiv prosleđivanja predmeta Phénéasa Munyarugarame Ruandi i zahtevu tužilaštva za poništenje, 5. oktobar 2012.

NGIRABATWARE, Augustin

Augustin Ngirabatware protiv tužioca, predmet br. MICT-12-29-A, Presuda, 18. decembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*)

ŠEŠELJ, Vojislav

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. MICT-16-99-A, Presuda, 11. april 2018. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*)

3. MKSJ**ALEKSOVSKI, Zlatko**

Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog, predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Aleksovski)

BABIĆ, Milan

Tužilac protiv Milana Babića, predmet br. IT-03-72-A, Presuda po žalbi na kaznu, 18. jul 2005. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu Babić)

BLAGOJEVIĆ, Vidoje i JOKIĆ, Dragan

Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića, predmet br. IT-02-60-A, Presuda, 9. maj 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Blagojević i Jokić)

BLAŠKIĆ, Tihomir

Tužilac protiv Tihomira Blaškića, predmet br. IT-95-14-A, Presuda, 29. jul 2004 (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Blaškić)

BOŠKOSKI, Ljube i TARČULOVSKI, Johan

Tužilac protiv Ljube Boškoskog i Johana Tarčulovskog, predmet br. IT-04-82-A, Presuda, 19. maj 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Boškoski i Tarčulovski)

BRĐANIN, Radoslav

Tužilac protiv Radoslava Brđanina, predmet br. IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007. (“Drugostepena presuda u predmetu Brđanin”)

DELALIĆ, Zejnil, i drugi (u tekstu: predmet “ČLEBIĆI”)

Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića (zvanog Pavo), Hazima Delića i Esada Landže (zvanog Zenga) (“Drugostepena presuda u predmetu Čelebići”), predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Čelebići)

DERONJIĆ, Miroslav

Tužilac protiv Miroslava Deronjića, predmet br. IT-02-61-A, Presuda po žalbi na kaznu, 20. jul 2005. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu Deronjić)

ĐORĐEVIĆ, Vlastimir

Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića, predmet br. IT-05-87/1-A, Presuda, 27. januar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Đorđević)

Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića, predmet br. IT-05-87/1-T, Presuda, 23. februar 2011. (javno s poverljivim dodatkom) (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu Đorđević)

FURUNDŽIJA, Anto

Tužilac protiv Ante Furundžije, predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. jul 2000. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Furundžija)

GALIĆ, Stanislav

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Galić)

HADŽIHASANOVIĆ, Enver, i drugi

Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure, predmet br. IT-01-47-A, Presuda, 22. april 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Hadžihasanović i Kubura)

HALILOVIĆ, Sefer

Tužilac protiv Sefera Halilovića, predmet br. IT-01-48-A, Presuda, 16. oktobar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Halilović)

HARADINAJ, Ramush, i drugi

Tužilac protiv Ramusha Haradinaja, Idriza Balaja i Lahija Brahimaja, predmet br. IT-04-84-A, Presuda, 21. jul 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Haradinaj i drugi)

KARADŽIĆ, Radovan

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Presuda, 24. mart 2016. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena istog dana) (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu Karadžić)

KORDIĆ, Dario i ČERKEZ, Mario

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-A, Presuda, 17. decembar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Kordić i Čerkez)

KRAJIŠNIK, Momčilo

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-A, Presuda, 17. mart 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Krajišnik)

KRNOJELAC, Milorad

Tužilac protiv Milorada Krnojelca, predmet br. IT-97-25-A, Presuda, 17. septembar 2003. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Krnojelac)

KRSTIĆ, Radislav

Tužilac protiv Radislava Krstića, predmet br. IT-98-33-A, Presuda, 19. april 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Krstić)

KUNARAC, Dragoljub, i drugi

*Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, predmet br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, Presuda, 12. jun 2002. (u tekstu: Drugostepena u predmetu *Kunarac i drugi*)*

KUPREŠKIĆ, Zoran, i drugi

*Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića, i Vladimira Šantića, predmet br. IT-95-16-A, Presuda, 23. oktobar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*)*

KVOČKA, Miroslav, i drugi

*Tužilac protiv Miroslava Kvočke, Mlađe Radića, Zorana Žigića i Dragoljuba Prcaća, predmet br. IT-98-30/1-A, Presuda, 28. februar 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*)*

LIMAJ, Fatmir, i drugi

*Tužilac protiv Fatmira Limaja, Haradina Bale i Isaka Musliua, predmet br. IT-03-66-A, Presuda, 27. septembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*)*

LUKIĆ, Milan i Sredoje

*Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića, predmet br. IT-98-32/1-A, Presuda, 4. decembar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*)*

*Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića, predmet br. IT-98-32/1-T, Presuda, 20. jul 2009. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*)*

MARTIĆ, Milan

*Tužilac protiv Milana Martića, predmet br. IT-95-11-A, Presuda, 8. oktobar 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Martić*)*

MILOŠEVIĆ, Dragomir

*Tužilac protiv Dragomira Miloševića, predmet br. IT-98-29/1-A, Presuda, 12. novembar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*)*

*Tužilac protiv Dragomira Miloševića, predmet br. IT-98-29/1-AR73.1, Odluka po interlokutornim žalbama na odluku Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno i tužiočevom katalogu činjenica o kojima su se strane složile, 26. jun 2007. (u tekstu: Odluka od 26. juna 2007. u predmetu *D. Milošević*)*

MILUTINOVIC, Milan, i drugi

*Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, i Sretena Lukića, predmet br. IT-05-87-T, Presuda, 26. februar 2009. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*)*

MRKŠIĆ, Mile i ŠLJIVANČANIN, Veselin

Tužilac protiv Mleta Mrkšića i Veselina Šljivančanina, predmet br. IT-95-13/1-A, Presuda, 5. maj 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Mrkšić i Šljivančanin)

NALETILIĆ, Mladen i MARTINOVIĆ, Vinko

Tužilac protiv Mladena Naletilića zvanog "Tuta" i Vinka Martinovića zvanog "Štela", predmet br. IT-98-34-A, Presuda, 3. maj 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Naletilić i Martinović)

NIKOLIĆ, Momir

Tužilac protiv Momira Nikolića, predmet br. IT-02-60/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 8. mart 2006. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu M. Nikolić)

ORIĆ, Naser

Tužilac protiv Nasera Orića, predmet br. IT-03-68-T, Presuda, 30. jun 2006. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu Orić)

POPOVIĆ, Vujadin, i drugi

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Radivoja Miletića i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-A, Presuda, 30. januar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Popović i drugi)

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Ljubomira Borovčanina, Radivoja Miletića, Milana Gvere i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-T, Presuda, 10. jun 2010. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu Popović i drugi)

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Ljubomira Borovčanina, Radivoja Miletića, Milana Gvere i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-T-AR73.1, Odluka po žalbama na odluku o prihvatanju materijala u vezi s Borovčaninovim ispitivanjem, 14. decembar 2007.

PRLIĆ, Jadranko, i drugi

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-A, Presuda, 29. novembar 2017. (javno, s poverljivim Dodatkom C) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Prlić i drugi)

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-AR73.6, Odluka po žalbama na odluku da se transkript ispitivanja Jadranka Prlića uvrsti u spis, 23. november 2007. (u tekstu: Odluka od 23. novembra 2007. u predmetu Prlić i drugi)

ŠAINOVIĆ, Nikola, i drugi

Tužilac protiv Nikole Šainovića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića, predmet br. IT-05-87-A, Presuda, 23. januar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Šainović i drugi)

ŠEŠELJ, Vojislav

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-AR72.1, Odluka po interlokutornoj žalbi po pitanju nadležnosti, 2. septembar 2004. (u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu Šešelj)

SIMIĆ, Blagoje

Tužilac protiv Blagoja Simića, predmet br. IT-95-9-A, Presuda, 28. novembar 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Simić)

STAKIĆ, Milomir

Tužilac protiv Milomira Stakića, predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Stakić)

STANIŠIĆ, Jovica i SIMATOVIĆ, Franko

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-A, Presuda, 9. decembar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda MKSJ)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-A, Nalog za hapšenje i Nalog za predaju Franka Simatovića, 9. decembar 2015. (poverljivo i ex parte; status promenjen u javni 15. decembra 2015)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-A, Nalog za hapšenje i Nalog za predaju Jovice Stanišića, 9. decembar 2015. (poverljivo i ex parte; status promenjen u javni 15. decembra 2015)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-T, Presuda, 30. maj 2013. (javno, s poverljivim Dodatkom C) (u tekstu: Prvostepena presuda MKSJ)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-T, Odluka po zahtevu Simatovićeve odbrane za privremeno puštanje na slobodu u periodu od iznošenja završnih reči do izricanja prvostepene presude, 12. februar 2013.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-T, Nalog o rasporedu završne reči i odluka po zahtevima odbrane za prekoračenje dozvoljenog broja reči za završne pretresne podneske, 5. decembar 2012.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-PT, Odluka po Simatovićevom zahtevu za privremeno puštanje na slobodu, 16. jul 2012.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-PT, Nalog o rasporedu, 5. jun 2009.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-PT, Odluka po zahtevu tužilaštva za izmenu revidirane Druge izmenjene optužnice, 4. jul 2008.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-PT, Odluka o privremenom puštanju na slobodu, 26. maj 2008.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-AR73.2, Odluka po žalbi odbrane na odluku o daljem toku postupka, 16. maj 2008.

Tužilac protiv Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-PT, Odluka o privremenom puštanju na slobodu, 28. jul 2004.

Tužilac protiv Jovice Stanišića, predmet br. IT-03-69-I, Nalog za pritvor, 11. jun 2003.

Tužilac protiv Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-I, Nalog za pritvor, 2. jun 2003.

Tužilac protiv Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-I, Nalog za hapšenje, nalog za predaju, 1. maj 2003.

Tužilac protiv Jovice Stanišića, predmet br. IT-03-69-I, Nalog za hapšenje, nalog za predaju, 1. maj 2003.

STANIŠIĆ, Mićo i ŽUPLJANIN, Stojan

*Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Presuda, 30. jun 2016. (javno, s poverljivim Dodatkom C) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*)*

STRUGAR, Pavle

*Tužilac protiv Pavla Strugara, predmet br. IT-01-42-A, Presuda, 17. jul 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*)*

TADIĆ, Duško

*Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 26. januar 2000. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*)*

*Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. jul 1999. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*)*

*Tužilac protiv Duška Tadića zvanog "Dule", predmet br. IT-94-1-AR72, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda, 2. oktobar 1995. (u tekstu: Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tadić*)*

TODOROVIĆ, Stevan

Tužilac protiv Stevana Todorovića, predmet br. IT-95-9/1-S, Presuda o kazni, 31. jul 2001.

TOLIMIR, Zdravko

Tužilac protiv Zdravka Tolimira, predmet br. IT-05-88/2-A, Presuda, 8. april 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Tolimir)

VASILJEVIĆ, Mitar

Tužilac protiv Mitra Vasiljevića, predmet br. IT-98-32-A, Presuda, 25. februar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Vasiljević)

4. MKSR**BAGOSORA, i drugi**

Tužilac protiv Théonestea Bagosore i Anatolea Nsengiyumvae, predmet br. ICTR-98-41-A, Presuda, 14. decembar 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Bagosora i Nsengiyumva)

KAREMERA, Édouard, i drugi

Édouard Kareméra i Matthieu Ngirumpatse protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44-A, Presuda, 29. septembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Kareméra i Ngirumpatse)

Édouard Kareméra, Matthieu Ngirumpatse i Joseph Nzirorera protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44-AR73.17, Odluka po žalbi Josepha Nzirorere na odluku o prihvatanju dokaza kojima se pobijaju činjenice o kojima je presuđeno, 29. maj 2009. (u tekstu: Odluka od 29. maja 2009. u predmetu Kareméra i drugi)

KARERA, François

François Karera protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-74-A, Presuda, 2. februar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Karera)

KANYARUKIGA, Gaspard

Gaspard Kanyarukiga protiv tužioca, predmet br. ICTR-02-78-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Kanyarukiga)

NAHIMANA, Ferdinand, i drugi

Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza i Hassan Ngeze protiv tužioca, predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 28. novembar 2007. (prvobitno zavedeno na francuskom, prevod na engleski zaveden 16. maja 2008) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Nahimana i drugi)

NCHAMIHIGO, Siméon

Siméon Nchamihigo protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-63-A, Presuda, 18. mart 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Nchamihigo)

NTAGERURA, André, i drugi

*Tužilac protiv Andréa Ntageruriae, Emmanuela Bagambikia i Samuela Imanishimwea, predmet br. ICTR-99-46-A, Presuda, 7. jul 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*)*

NYIRAMASUHUKO, Pauline, i drugi

*Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko, Arsénea Shaloma Ntahobalia, Sylvaina Nsabimanae, Alphonsea Nteziryayoa, Josepha Kanyabashia i Éliea Ndayambajea, predmet br. ICTR-98-42-A, Presuda, 14. decembar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*)*

NZABONIMANA, Callixte

*Callixte Nzabonimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44D-A, Presuda, 29. septembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nzabonimana*)*

B. Odabrani referentni podnesci

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Podnesak sekretara s izveštajem lekara, 10. jun 2021. (poverljivo i ex parte s poverljivim i ex parte Dodatkom)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Podnesak sekretara s izveštajem lekara, 21. maj 2021. (poverljivo i ex parte s poverljivim i ex parte Dodatkom)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Podnesak sekretara s izveštajem lekara, 9. april 2021. (poverljivo i ex parte s poverljivim i ex parte Dodatkom)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Podnesak sekretara s izveštajem lekara, 19. mart 2021. (poverljivo i ex parte s poverljivim i ex parte Dodatkom)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Replika Simatovićeve odbrane na Podnesak tužilaštva kao odgovor na "Nalog za podneske" Pretresnog veća, 20. jul 2020. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Podnesak tužilaštva kao odgovor na podneske odbrane u skladu s "Nalogom za podneske" Pretresnog veća, 20. jul 2020. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Opservacije Simatovićeve odbrane u vezi sa Sekretarevim podneskom kao odgovor na "Nalog za podneske" Pretresnog veća, 15. jul 2020 (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Podnesci Stanišićeve odbrane u skladu s "Nalogom za podneske" Pretresnog veća, 15. jul 2020 (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Podnesak tužilaštva kao odgovor na "Nalog za podneske" Pretresnog veća, 15. jul 2020. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Podnesak sekretara kao odgovor na "Nalog za podneske" Pretresnog veća, 7. jul 2020. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Obaveštenje tužilaštva o okončanju izvođenja dokaza, 21. februar 2019.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Corrigendum Pretpretresnog podneska Stanišićeve odbrane, 25. novembar 2016. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Pretpretresni podnesak Simatovićeve odbrane, 7. novembar 2016. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Pretpretresni podnesak Stanišićeve odbrane, 7. novembar 2016. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Corrigendum Pretpretresnog podneska tužilaštva, 30. septembar 2016. (poverljivo, s poverljivim Dodatkom A i poverljivim i ex parte Dodatkom B)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Obaveštenje tužilaštva o podnescima u skladu s pravilom 70(E), 5. septembar 2016. (javno, s poverljivim Dodacima A, B i E i poverljivim i ex parte Dodacima C, D i F)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-PT, Pretpretresni podnesak tužilaštva, 5. septembar 2016. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Preliminarni podnesak Simatovićeve odbrane, 17. februar 2016.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-A, Obaveštenje o podnošenju javne redigovane verzije Žalbenog podneska tužilaštva i Corrigendum, 25. septembar 2013.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-A, Žalbeni podnesak tužilaštva, 11. septembar 2013. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 25. septembra 2013)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-A, Najava žalbe tužilaštva, 28. jun 2013.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-PT, Zahtev tužilaštva za odobrenje da izmeni svoju Revidiranu drugu izmenjenu optužnicu u skladu s Odlukom Pretpretresnog veća na osnovu pravila 73bis(D) od 4. februara 2008, 11. februar 2008.

C. Definisani termini i skraćenice

Dopunski protokol I

Dopunski protokol I uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I), 8. jun 1977, 1125 U.N.T.S. 3

Dopunski protokol II

Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemedunarodnih oružanih sukoba (Protokol II), 8. jun 1977, 1125 U.N.T.S. 609

Žalbeno veće

Žalbeno veće Mehanizma

Zajednički član 3

Zajednički član 3 Ženevskih konvencija iz 1949.

Ženevska konvencija I

Ženevska konvencija (I) za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu, 12. avgust 1949, 75 U.N.T.S. 31

Ženevska konvencija II

Ženevska konvencija (II) za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomaca oružanih snaga na moru, 12. avgust 1949, 75 U.N.T.S. 85

Ženevska konvencija III

Ženevska konvencija (III) o postupanju s ratnim zarobljenicima, 12. avgust 1949, 75 U.N.T.S. 135

Ženevska konvencija IV

Ženevska konvencija (IV) o zaštiti građanskih osoba u vreme rata, 12. avgust 1949, 75 U.N.T.S. 287

Ženevske konvencije

Ženevska konvencija I, Ženevska konvencija II, Ženevska konvencija III i Ženevska konvencija IV, zajedno

MKSR

Međunarodni krivični sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i građana Ruande odgovornih za genocid i druga takva kršenja počinjena na teritoriji susednih država između 1. januara 1994. godine i 31. decembra 1994. Godine

Pravilnik MKSR

Pravilnik o postupku i dokazima MKSR

Statut MKSR

Statut MKSR

MKSJ

Međunarodni krivični sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine

Pravilnik MKSJ

Pravilnik o postupku i dokazima MKSJ

Statut MKSJ

Statut MKSJ

Optužnica

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-PT, Obaveštenje tužilaštva o podnošenju Treće izmenjene optužnice, 10. jul 2008.

JATD

Jedinica za antiteroristička dejstva

JNA

Jugoslovenska narodna armija

JPN

Jedinica za posebne namene MUP Srbije

JSO

Jedinica za specijalne operacije

Mehanizam

Međunarodni rezidualni mehanizam za krivične sudove

str.

strana (strane)

par.

paragraf (parografi)

PJM

Posebna jedinica milicije Službe javne bezbednosti

Tužilaštvo

Tužilaštvo MKSJ ili Mehanizma

Završni podnesak tužilaštva

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Završni pretresni podnesak tužilaštva, 12. mart 2021. (poverljivo, s poverljivim Dodacima A do G); Corrigendum Završnog pretresnog podneska tužilaštva, 7. april 2021. (poverljivo, s poverljivim Dodacima A i B)

Prepretresni podnesak tužilaštva

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Obaveštenje tužilaštva o dostavljanju podnesaka na osnovu pravila 70(E) u skladu s Odlukom Pretresnog veća od 2. februara 2017, 9. mart 2017. (javno, s poverljivim Dodacima A, B i D i poverljivi i ex parte Dodaci C i E)

Sekretarijat

Sekretarijat MKSJ ili Mehanizma

PS

paginacija Sekretarijata

RSK

Republika Srpska Krajina

Pravilnik

Pravilnik o postupku i dokazima Mehanizma

SAO

Srpska autonomna oblast

SBZS

Slavonija, Baranja i Zapadni Srem

SFRJ

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

Simatovićev završni pretresni podnesak

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Završni pretresni podnesak Simatovićeve odbrane, 12. mart 2021. (poverljivo)

Simatovićev pretpretresni podnesak

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Revidirani pretpretresni podnesak Simatovićeve odbrane, 30. mart 2017. (poverljivo)

Stanišićev završni pretresni podnesak

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Završni pretresni podnesak Stanišićeve odbrane, 13. mart 2021. (poverljivo, s poverljivim Dodacima I-XXV)

Stanišićev pretpretresni podnesak

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Obaveštenje Stanišićeve odbrane o dostavljanju pretpretresnog podneska na osnovu Odluke Pretresnog veća od 2. februara 2017., 30. mart 2017. (javno, s poverljivim Dodacima A i B)

Statut

Statut Mehanizma

T.

broj stranice zvaničnog transkripta pretresa u prvostepenom ili žalbenom postupku u ovom predmetu na engleskom jeziku, ukoliko nije drugačije navedeno

Pretresno veće

Pretresno veće Mehanizma koje je postupalo u predmetu *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T

UN

Ujedinjene nacije

PJUN

Pritvorska jedinica Ujedinjenih nacija

Rezolucija Saveta bezbednosti UN-a br. 1966

rezolucija Saveta bezbednosti UN-a br. 1966, U.N. Doc. S/RES/1966, 22. decembar 2010.

UNPROFOR

Zaštitne snage Ujedinjenih nacija